DUMITRU RADU POPESCU

ORAŞUL ÎNGERILOR

roman

EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ
1985

Coperta de Alex. Szatmari

Bunicilor mei
Floarea și Florian Bențea
Domnica și
Dumitru Popescu

CÂNEPA

Se făcu tăcere în cer, ca la o poruncă, apa leneşă şi noroioasă a pîrîului se opri, se limpezi, lăsînd să se legene cu burta în sus un somn cam de doi metri, ce părea un om înecat, gol, cu capul plin de ierburi, ca o cunună ; pămîntul încetă să mai tremure, să se mai cutremure, plin de spaimă, şi trei vulturi ca de argint, nepăsători, uriaşi, apărură cam în dreptul turnului bisericii ortodoxe plutind înalt, fără să bată din aripi, coborînd din văzduh, venind parcă de la marginea lumii, sau de la locurile sfinte, sau nesfinte, ca să arate, şi după frigul ce-l băgau în oasele celor ce-i vedeau, că toţi cei care îi vor zări nu vor mai apuca să vadă o altă dimineaţă.

Nevasta şefului de gară (de haltă, de fapt) tocmai terminase de făcut cîrnaţi dintr-un porc alb, găsit cu gîtul retezat în faţa pîrleazului din dreptul clopotniţei. Se spăla pe mîini, în grabă, să ajungă la probata dintre glugile cu coceni, cînd auzi zborul acelor păsări pe care le visase pe la miezul nopţii, oricum înainte de cîntatul cocoşilor : aşa că închise ochii cît putu de tare, ca un copil, să nu le zărească nici umbra, printre gene, doamne fereşte ! şi să se împlinească nenorocirea din vis! Mai apucă să strige către vecina ei ce plecase să ducă postava cu cîrnaţi în podul bucătăriei de vară, la afumat : „Tu, închide ochii". Trase uşa de lemn după ea ; se zăvorî înăuntru, ca într-o cetate de neînfrînt. Cu palma stîngă peste pleoape, cu mîna dreaptă, repede, îşi lepădă fustele creţe : mîncase prea multă varză acră ! Şi. Întîi îi veni în minte armeanul cu ochi albaştri şi păr negru, născut dintr-un agatîrs şi o agatîrsă, cum zisese Cata-Chiţiga. Călare pe-un butoi cu bere, pe valurile

mării, cu Agafia, Aga, scrisă pe pielea lui. Nu numai cu numele. Pe pieptul şi pe pulpele lui, pînă în tălpi, de la gît, partea ei din faţă, ţîţele ei, buricul şi toate celelalte părţi, picioarele, mîinile. Pe spinarea lui, spinarea ei, şi mai jos, pînă la călcîie, toate cele... Agatîrsul dracului ! Pe-un butoi de bere, gol. Ca să rîdă Oneaţă, nu de colegul de şcoală, din Sulina, al lui Cata-Chiţiga, ci chiar de împăratul măririi. Cică, auzi, bre, bolundul de Noe l-a făcut pe Dumnezeu să rîdă : ha, ha, ha ! De puţinătatea minţii sale, că lua el în barca lui, la păstrare !... Ha, ha, ha, bărbosul ! Văzînd cum o lua nnnaivul în ssserios... : cccu. Adică cioplindu-şi corabia. Şi celelalte... că el o să salveze omenirea. Noe, Ho, ho ! Ei, drace, îşi zise Augusta, uimită şi ea de foiala din foalele ei. Nu băuse pălincă ! Păi de ce nici măcar nu gustase, bre ? Cel făcut de o agatîrsă, care părea c-o luce cu el pe Aga, Agafia, n-o fi ajuns acolo unde nu voia, unde nu se plătesc impozite ? ! Cine poate să ştie ? Dar Esti, Vali ? Rilă... el, pe-aici, pe-acolo ! Mai bine să bea o cană cu lapte de bivoliţă ! Rilă-Iepurilă ! Care parcă făcuse gălbenare cînd Esti îi zisese pe coridorul vagonului, în drum spre Constanţa : „Ce, eşti copil ?“ Şi cum bocise, văzînd inima rechinului. Dar oare din ce cauză ? Poate că l-a năucit clipa cînd a văzut şi a ţinut în palmă inima e mai pulsa încă, vie, după două zile şi două nopţi de cînd fusese scoasă cu un cuţit cu lamă albastră din carnea lăsată să putrezească pe ţărm, în derîdere parcă, sub potopul de muşte verzi al verii... Inima rechinului adus de armean la burta vaporului său din îndepărtatul Pacific, parcă. Bătea, bătea, zvîcnea, zvîcnea : şi ei, veniţi de la Oradea vadă marea la Constanţa, mai mult se îngroziseră decît măseseră uimiţi în faţa imposibilului ce-l simţeau în ălmă, pe rînd, vibrînd, ticăind, existînd. O bucată de rne, un zgîrci. Înfruntînd orice legi. Cu propria-i lege. ci o minune. Echilibrul acela de forţe violente care era chinul, fără încăpăţînarea oarbă a inimii sale — nimic era. O balegă a mării, o duhoare ca de hoit de cîine, mal. Atît. Sau cam atît. Un maţ acoperit cu o piele luoasă, de drac. Armeanul îl adusese din învolburatele şi dele ape ale... pentru că... pentru că... îi înghiţise, îi mînce prietenul care... vrînd să se scalde ! auzi ! ca în Dure ! auzi !... Legende. Atunci ar fi trebuit să îngroape

rechinul, cum şi-ar fi îngropat prietenul mort în burdihanul... Păi aşa a şi făcut, carnea de pe ţărm, din dreptul casei sale, a băgat-o într-un tron de stejar şi... Mistere ! Nebuniile celor veniţi de pe mări şi oceane. Să îngropi un rechin ! Nici o mărturie sigură, cel puţin pentru ei, elevii veniţi din Oradea să vadă marea la Constanţa. Să vadă marea şi să joace tradiţionalul meci anual de fotbal cu selecţionata liceului „Mircea cel Bătrîn". Pierduseră. Rilă, Iepurilă, gloria, speranţa Orăzii, se cufurise în tot timpul celor nouăzeci de minute ! Ciorba de cap de peşte ? Aşi ! Inima vie a... Estera era sigură de asta : îl surprinsese strîmbîndu-se : mîna îi tremurase, ca arsă... Un bleg ! a zis Valeria. A dat cu mucii-n fasole !

Înainte însă de a vedea marea, apăruseră pescăruşii. Ca nişte ţipete albe, în zbor. Semnele mării. Semnele verii la mare, hi, hi. Păsări fără ciripit ! Vezi, nici un cirip-cirip-cip-cip ! Păsări fără umbre, sub aripile lor. Scăldate în soarele voluminos, jos, al verii. Apoi simţiseră în nări mirosul de alge putrezite. Dinspre largul nevăzut al întinderii de ape venea, învăluindu-i, o boare sărată. Vîntul sărat. Şi coborînd spre port printre casele armeanului, auziseră huruitul valurilor frecîndu-se şi izbindu-se de digul construit de Saligni. Luna se dizolva argintie în aburul norilor. Armeanul îi aşteptase la gară. Avea ochi albaştri şi părul cîrlionţat, negru. Corbiliu, rîsese Valeria. Vreo corcitură : sămînţă armenească pe ogor, măi frate, getodacic. De ce nu vreo spiţă uitată de agatîrşi ? Ei n-aveau ochii albaştri, agatîrşii ? Un agatîrs, o agatîrsă. Asta era : o agatîrsă ! Dddraci, elevii ăăăştia ! se bîlbîise Melentie. Ca şi cum tu nu eşti elev ! El e pprrrofet ! se scălîmbăise Oneaţă, care o făcea pe antrenorul de fotbal. De fapt, se lipise şi el pe lîngă... să vadă marea... Acum, cu gluma sa nesărată, întrecuse măsura. Căci de la gară armeanul îi dusese pe toţi acasă la el, să-şi lase bagajele şi să se spele pe mîini etc. Şi în holul imensei sale locuinţe, unde zăriseră într-un lighean inima rechinului, îl auziseră spunîndu-i profesorului de desen, Cata-Chiţiga, fostul său coleg de şcoală de la Sulina : „Costi, zăpăcitul, cînd am terminat clasa a şaptea, îţi aminteşti ? a urlat către mare, cam pilit, rîzînd, cu o floare de baltă în buzunarul de la piept, roşie : „Să vină rechinii să-mi mănînce gura !" Zisese aşa, fiindcă

noi nu-l crezusem că... nici nu mai știu ce... cu o fată, că se va duce după un grec la Salonic ! Agafia ? De-o să fie el, cică, profet mincinos, rechinii să-l mănînce ! Ei, Aga e acum la Salonic ! Dar nu s-o fi potrivit cu Iani, crăcănatul ? Căci pe Costi l-a păpat rechi". Aga, Costi, rechi, Iani. Diminutive șugubețe într-o poveste îngrozitoare. Dar dacă armeanul... flecărea ? Agatîrsa din el... Oricum, gluma lui Oneață fusese tîmpită !

Marea ! Rilă alerga din răsputeri spre ca, să borască în valuri... Acreala din foale îl năucea. Buah ! Buuuah ! Ptiu ! S-a spălat pe față cu apă... pe buze a simțit gustul ei sărat, ca de sînge. Buah ! Ce frumusețe ? Estera cu Valeria îl țineau cu mîinile de umeri, de cap, să nu se prăbușească... Țîșnea din el ciorba de pește pe care, singurul, o gustase în bucătăria armeanului născut dintr-o agatîrsă. Uuuff ! Ptiu ! Pescărușii se roteau în jurul lor. „Pescărușii noștri sînt foarte nesperioși, rîsese armeanul. Ca și cum și păsările mării erau ale lui. Nu numai. Ale lui, ale constănțenilor, ale dobrogenilor. Păsările mării, păsările lor. Ca și cum marea era curtea lor. A rămas în chiloți de baie — și s-a aruncat în valuri. Dimineața nimic nu e mai grozav pe lume decît !... a zis. „Deviza lui și a lui Cata-Chițiga, de cînd erau elevi la Sulina. Și a lui Costi, nu ? Păi atunci Costi, într-o dimineață... Așa-l păpase rechi, a zîmbit aproape fericit Oneață. Și-a adăugat : cu mine nu țin bancurile cu profeți, mîștocărelile despre aventurile de pe oceane !" S-au scăldat, toți, dincolo de Cazinoul de la Constanța, mai spre Mamaia. Fetele dezbrăcîndu-se în niște tufișuri, printre gropile căscate în maluri... Fetele, singure, în apă. „Băieții, mai spre Mangalia !" La început. Pe urmă n-a mai fost așa. În apă, cel puțin. Și cînd au revenit pe nisipul plajei... au văzut un lucru extraordinar : Armeanul avea pe spatele său desenată... o fată... cît era el de lung, era și ea... cu sîni, cu... Parcă ieșea din el, fără cap, doar cu gît... capul ei încăpînd în țeasta lui... „E Agafia, i-a șoptit Cata-Chițiga Valeriei. De cînd era elev... l-a pus pe un turc să-i facă chipul... Tatuaj grozav ! A crescut Agafia... tatuajul... odată cu el !... Nu l-am mai văzut deatunci !... Cînd respiră, parcă respiră și ea, cînd merge înainte, ea parcă merge înapoi, cînd vorbește... Agafia n-a putut scăpa de el. Aga, Eretica !" Cerul și pămîntul vor

trece, cuvintele mele nu vor trece, şi-a adus aminte de Cristos, din senin, Elvira, nevasta lui Cata-Chiţiga. Ea care nu se ducea la biserică nici la sfintele Paşte. Din linia subţire şi indecisă a orizontului a ieşit un fulger.

„Augustino, te mai doare capul ?"

„Nu, sorico. Parcă nici nu mai am cap. Ca Agafia."

„Aga are, a zis Cata-Chiţiga. Cînd se bărbiereşte armeanul pe căpăţînă, se vede tatuat..."

„Un nebun. Doi nebuni. Trei nebuni. Cum sînt şi puştanii şi puştoaicele din Oradea... Cine ştie ce s-o alege mîine de numele lor !"

„Soru-mea Augustina a visat astă-noapte în tren un înger stînd în soare şi grăind cu glas puternic tuturor păsărilor : veniţi şi vă adunaţi la ospăţul cel mare al lui Dumnezeu ! Poate de visul ăsta te-a durut căpăţina... şi... şi mintea, soruco !" a rîs Elvira.

„Să nu rîzi de visele mele, tu ! Oştile din cer veneau după El, călare pe cai albi, purtînd veşminte de vizon. Veniţi ! striga îngerul. Ca să mîncaţi trupuri de împăraţi şi trupuri de căpetenii de oşti..."

„Rechi e împăratul mării ?... Uite cum îl halesc codobaturile, muştele, care nu sînt păsări, şi... şi..."

„Nu rîde. Fiara a fost răpusă, şi cu ea prorocul mincinos, cel ce făcea înaintea ei semnele cu care amăgea pe cei ce au purtat semnul fiarei şi pe cei ce s-au închinat chipului ei..."

„Ideologul, a zis Cata-Chiţiga.

„Amîndoi au fost aruncaţi în iezerul de foc unde arde pucioasă."

„Ei, atunci ar trebui ca generaţia asta ce se scaldă acum în mare... să se întemeieze... fără nici un fel de proroci? a întrebat profesorul de desen, mîzgălind pe un carneţel joaca elevilor în valuri... Osia mării, dacă exista o asemenea osie, dormea netulburată, vîntul era mic, valurile mărunte. Estera şi Valeria adunau scoici. Rilă, întins cu burta la soare, pe nisip, nici nu îndrăznea să respire, ca să nu mai borască... Armeanul arunca în larg cu pietre. Concurs ! Voia să fie sufletul acelei dimineţi... cînd elevii veniţi de la capătul celălalt al ţării văzuseră pentru prima oară Marea Neagră. Prin iarba săracă de pe ţărm, Oneaţă

descoperise un melc. Melc-melc-codobelc-scoate-coarne-boureşti-şi-te-du-la-Dunăre-şi-bea-apă-tulbure ! Lăsa în urma sa un soi de salivă cleioasă. Mucilaginoasă. „Dacă e făcut din muci ! a zis cel ce l-a văzut întîi. Vîntul usca arătarea gelatinoasă, vîntul era acolo din gelatină vîscoasă. Se vedea cum tremură, alburiu, şi se încheagă. Apoi, nimic. Se usca sarea pe sînii fetelor. Mai departe, tot mai departe, ele, plecînd, parcă aşteptau să devină albe, de sare. În vîntul timid. Sărat. Nevăzut. Albastru ca valurile, poate, sau alb, ca sarea, poate...

„Hai, tu, Augustino, în apă ! a zis Elvira şi a împins-o cu forţa în mare, îmbrăcată... Ho, ho, ho ! hi ! hi ! hi !... Elevimea se spărgea de rîs ! Pînă şi lui Rilă i-a trecut durerea de burtă. Armeanul a luat-o de mîini şi-a dus-o uşor în larg. Plutea ca o corabie cu pînzele la apă, ha, ha, ha... „Cum e, sorico ? Asta n-ai visat în tren ! Doar că... da, ceilalţi au fost ucişi cu sabia care ieşea din gura celui ce şedea pe cal, şi toate păsările s-au săturat de trupurile lor !... Vezi, acum ai intrat la... apă... Cum e, cum e ?"

„Intră şi tu, a zis Cata-Chiţiga. Şi a intrat el întîi, dîndu-şi hainele jos, cu grăbire... Haide, haide ! El voise să intre ultimul, dacă armeanul fusese cel dintîi ?... Nimeni nu mergea peste ape. Băieţi şi fete, profesori, doamnele lor, un mic trib, fără cărţi sfinte în mîini, fără săbii, sub vîntul leneş, în valurile moi, în dimineaţa lui 30 August. Ah ! Ah ! Ah ! strigau noii intraţi, cei ce se mai codiseră, rămînînd pe nisip. Ah ! Ah ! Ah ! se prosteau, se bucurau, se jucau, sub cerul necuprins, albastru, ca un meninge albastru. Ah ! Ah ! Ah ! strigau de plăcere. Ca şi cum fuseseră aleşi. Să fie fericiţi — luînd chiar atunci, în apa ce se încălzea, sub soarele uriaş, legătura cu Dumnezeu... În jur, stavrizi lucitori, şi alte seminţii...

Drace, ce pîntecariţă. Să nu bei un păhăruţ ? Mîncase prea multe jumări, şi varză acră ! Măgarul cumpărat de la Calafat răgea pe lîngă cimitir. Să aduci cu trenul un asin ! ce idee, şi pe bărbatu-meu, îşi zise Augusta. Hei, cum turna nichipercea vin în el şi încerca să se ia la întrecere cu... asasinul, hei, cine rage mai tare ? ! I-ha !... I-ha !...

Îi veni în minte nimuricul : cu un coif de hîrtie pe cap. Ca un zugrav, gata de-a se urca pe schele. Încă un pahar cu vin ? Ighen. Hîc. Arăta cu degetul spre soarele care

apunea peste pădurea de fetani. Ce vezi ? Ioai, Istenem ! Îl vedea pe Împăratul ?... Agnes se uita, lipită de el, spre ce vedea el peste acoperişul magaziei. Îl durea burta, sau chiar vedea sfinţi dincolo de magazie ? Era ora ! Ştia şi cine nu voia să afle : cînd se umplea de băutură, îl vedea pe Dumnezeu, călare pe-un nor. Mai rar, pe sfîntul Antonie. Are vedenii ! spunea Augusta, ştiindu-l. În locul cerului, un deal nisipos, peste care curgea un vin fiert-roşu-auriu-vineţiu : şi o vale cu lămîi ! Şi lebede, născîndu-se din nimic. Şi moara lui Isac Stern, mergînd cu apă : uriaşe roţi mînate de-o apă grea şi invizibilă. Augusta : poate Gabor l-a adus pe pipaş să-l vadă şi el, taică-tău, cum vede valţurile morii lui Stern învîrtite de şuvoiul nevăzut, pe pîrîul... Cu asta îl făcuse nimuricul praf pe Isac, de-i luase locul lui Gabor : cu lebedele plutind pe... Numai Maglavitul să aibă ?... Crucile din cimitir erau mai senine decît el. Uitase că venise să se însoare. Trăgea din lulea, fudul : da, pipa chiar că era o afacere ! Americana ! Puf ! puf ! Doamne, ce dureri de maţe ! Mîncase gras, asta era ! Gras şi acru. Şi nu băuse pălincă aproape deloc ! Simţi cum o ard năduşelile pe după urechi : de frică, sau de uşurare, că trecuseră păsările, şi totul ?... „Te, nu erau oarece avioane ?“ o auzi pe vecină. Nu-i răspunse. Se bucură. Dacă întreba, nici ea nu le văzuse ! Scăpase de moarte ! Visul începuse aşa : cu un nor ca de argint trecînd pe sub lună : şi pe sub nor, un cîrd de păsări necunoscute, poate vulturi, poate pelicani cu capete de vulturi, poate pescăruşi cu ochi de ereţi, zburînd peste turnurile bisericilor şi coborînd pe imaşul de la marginea satului, între cele patru fîntîni la care se adăpau seara venind de la păscut bivoliţele şi vacile ! Cum pierdeau din înălţime, cum se izbeau de pămînt, pocnind ca nişte borcane de sticlă ping ! zzdranc ! ccsss ! Îl îmboldise pe bărbatul ei, care sforăia ca un bondar beat sffiuu ! sssfiuuu : „Omule, e semn rău ! Mi-e teamă că toţi cei ce-o să le vadă, o să piară !“ „Da, da“, zisese şeful de gară (de haltă, de fapt) şi se răsucise sub dună spre stînga... Nu înţelesese nimic. Dar nici nu se sinchisise... „Nici nu te sinchiseşti ! îi arsese ea o palmă peste şoldurile-i transpirate. Nesimţitule ! plînsese ea. Eu visez şi el sforăie şi...“ Nu mai se lipise somnul de ea. Şi cum ieşise afară din casă — porcul cu gîtul retezat ! Bălănel !

— Te, o auzi pe vecină, dăm asta fum la ei ?

Era vorba de cîrnați. Nu era cazul ! Mai bine i-ar fi copt. Ieși. Se spălă în jghiabul de la fîntînă. Priviră amîndouă cîrnații : pfuu ! Atunci se opri o motocicletă la poartă. Le văzuseră. Grija față de cîrnați se arătă la cele două vecine tot atît de cutremurătoare ca și spaima de visul apocaliptic cu păsările ca de argint, necunoscute ! Cum puteau să-și salveze în același timp sufletul (căci motocicliștii, înaintînd spre ele, zîmbeau și le făceau cu degetul să vină spre ei ! sau, oricum, să n-o șteargă !), și să nu rămînă fără bunătate de trandafiri proaspeți ? Despre această clipă Melentie a scris în caietul cu coperți albastre : „Parcă se găseau la începutul apocalipsei." Înainte de a afla dacă el, preacuviosul, avea sau nu dreptate, se naște, firesc, următoarea întrebare : fusese el prin împrejurimi chiar atunci ? sau îi povestise cineva ce se petrecuse ? E important de știut : dacă din întîmplare intrase în comună peste noapte și se afla cumva pitulat pe undeva prin podul cu fîn, cum se afla și Aurica, în turla bisericii — se limpezeau multe ! Însă nu există nici o mărturie în acest sens. Rămîne probabilă a doua părere : că-i povestise cineva cum cei trei motocicliști pătrunseseră în ograda șefului de gară (de haltă, de fapt), prin curtea bisericii, surîzînd ! Augustina și mama căpriței Agnes au luat-o la goană spre privată, țipînd, și s-au închis acolo cu cîrnați cu tot !... Ca într-o cetate. Au acoperit vailingul cu basmalele lor, să nu se-mpută carnea proaspăt-tocată, și cumva să le vadă — dacă le mai putea vedea și altcineva, de le auzea ! — cu părul neacoperit, semn că... Hm ! chițcăiau acolo, plîngeau, amenințau — să vă ia dracu ! o kutia forco !... — să se arate neînfricate, însă erau topite de teamă să... Șeful de gară plecase din zori, pe jos, la haltă... ear... Și poate aici a fost salvarea lor ; motocicliștii au luat calul alb priponit lîngă pîrleazul dinspre biserică, unde era iarba mai necălcată, și-au rîs. Oricum, nu s-a-ntîmplat faptul de care ele se îngroziseră pe care Melentie l-a notat în caietul cu coperți albastre cu puncte puncte... Ei l-au luat de căpăstru pe Fulger și au scos în drum. L-au legat de nucul pus de bunicul căriței Agnes cînd venise prima dată din America, să înmnne prin asta victoria lui peste mări și țări și !... Cele

două vecine au ieşit din privată fără vailingul cu cîrnaţi şi au rămas ascunse după grămada de lemne tăiate pentru iarnă cu fierăstrăul chiar de către şeful de gară... Se uitau una la alta, încă vinete de frică, însă mai liniştite. Totuşi, cu Fulger ce voiau să facă ? Nu era o nadă, ca ele să meargă în toltiş după el ? Atunci a început să bată pentru prima oară singur clopotul în biserică, şi Fulger s-a speriat şi-a sărit în două picioare, gata să rupă căpăstrul, sau să se prăbuşească în şanţul plin cu frunze de nuc uscate... Cele două vecine n-au avut cînd să se mire de bătaia clopotului — nici nu le trecea prin cap că nu e cineva în biserică ! — fiindcă s-au strîns de mîini, încercînd să se încurajeze şi să scape şi... Da, şi Agnes ! Ea venea călare pe Csiko din spre pădure, fluierînd ca proasta ! Cei trei motociclişti se aşezaseră pe podeţul de la intrarea în biserică şi spărgeau nuci cu nişte pietre. Zîmbeau. „Fugi, te !" a strigat Augustina. Dar Agnes n-a ascultat-o nici pe maică-sa şi s-a dat jos de pe cal ca o împărătească, făcîndu-i semn motociclistului mustăcios să-i deschidă poarta. Acesta a bătut calul pe grumaz cu palma. Avea doi dinţi de aur. A fost o clipă cînd cei trei s-au apropiat de Agnes alene, binevoitori. Poate aici teama le-a făcut pe cele două vecine să urle : „Fugi ! Sologhi !" Melentie poate despre această clipă a scris în caietul albastru : „Ele scăpaseră, Dumnezeu, credeau ele, le ferise să fie... Dar profanarea... putea să se întîmple chiar sub ochii lor, nu numai cu ele, o, mai ales... !" Nu se înţelege ce-a mai scris Melentie, literele sînt nervoase, înghesuite. Probabil a vrut să spună că profanarea fetei... sau, în general, a omului... Oricum, ceva în acest sens. Se vede clar cuvîntul om. Însă Melentie s-a-nşelat din nou, patetic şi preacuvios cum era. Motocicliştii l-au luat pe Csiko şi-au plecat cu el, pe jos, spre imaş... Mustăciosul îl ducea pe Fulger, iar slăbănogul... Asta e, de fapt. Ei aveau nevoie de cai. Cînd s-au mai îndepărtat (cel mai gras, pe motocicletă), nevasta şefului de haltă (ăsta e adevărul !) şi-a făcut cruce : adică : nici cîrnaţi n-au vrut, nici muieri !... Şi-a rîs : „Să mă ia dracu dacă ăştia mai au în căpăţîni măcar cît e negru sub unghie din mintea cu care au venit pe lume !" Era ca un blestem, ori ca o presimţire neagră. Augustina tot nu-şi uitase visul — deşi ar fi avut cum... „Clopotul !" a tresărit,

Într-adevăr, clopotul bătea din nou. Au deschis ușa bisericii, au strigat ! Nimeni... „Totuși, înainte a fost cineva, a vrut s-o facă pe Agnes să se ferească să vadă, să fugă... E cineva aici ?" „Nu e nimeni", a zis mama căpriței Agnes. „A, nu, dragă, nici chiar așa. Dacă nu e om, cineva tot este aici, în casa lui Dumnezeu. Și după o pauză, ca să fie mai clară : El este aici... Și aproape imediat, ca arsă : Aaa ! Și a luat-o la goană. Cîinele flocos al vecinei rîcîia la ușa privăţii. Paștele mă-tii ! vrei să-mi halești cîrnații ! ?" Cîinele a sărit gardul ca un tigru, făcîndu-se nevăzut. Se temea de gura Augustinei mai rău ca de dracu.

În caietul cu coperți albastre, Melentie notase : „Ion din Ciucea umbla prin sate să găsească — ori să fure — un cal alb. Voia să intre printre primii, călare, în Oradea, într-o dimineață..." Să fi fost Fulger calul pe care-l furase Ion din Ciucea ? Oricum, el știa că șeful de gară, bărbatul Augustinei, cumpărase cu mulți ani înainte un armăsar de curse, proprietatea imobilului închiriat de Iozefina, mătușa Esterei. Fulger parcă era portdrapelul instituției patronate de Iozefina : în fiecare cameră se afla, deasupra patului, fotografia năprazniculuí armăsar, în plin efort sportiv. În parcul de lîngă cimitir, sau la marginea aerodromului, mai ales, iubitul Iozefinei, marele critic de teatru care nu scrisese nici o cronică la vreun spectacol, ilustrul autor de librete de operetă, încă aflate în faze de gestație, Amantul chel, cum singur se alinta, organiza în gloria verii mai ales concursuri de trap și de galop, și doar rareori de dresaj, la care invita... Ce bîlci ! Ce bodegi pline cu cizme de vînzare, cu pălării, bomboane, caiere de lînă, castraveți murați aduși în butoaie de la Rădăuți ! Ce veselie ! Defilau cucoanele Iozefinei în rochii lungi, albe, cu pălării ca la Paris (ca la Parisul de altă dată !), cu umbreluțe cumpărate la Viena, sau la Budapesta... Ce dialog vesel între ele și ofițerii de cavalerie și de infanterie veniți să-și vadă caii și călăreții cîștigînd... „Hai bonjur". „Hai sictir, măgarule." Glume ieftine. Și Fulger — cîștigînd aproape întotdeauna ! „E foarte mișto armăsarul ăsta." „O fi pur-sînge ?" Păi ! Ha ! Trăsurile aduceau cuconetul, în clinchete de zurgălăi, ca la carnaval... Birjarii puneau hamurile de paradă ! Și mai întotdeauna venea și tatăl lui Oneață cu o gloabă înhămată la sacaua cu apă rece ! Oneață nu-și terminase

şcolile, sau şi le terminase prin alte oraşe, dînd cîte doi ani într-un an, absolvind poate şi facultatea de drept, cum lăsa el să se înţeleagă, cu modestie... Oricum, trecea drept un erou, pentru multe fîşneţe : omorîse, e drept, din greşală, un ţigan chiar în timpul cînd Fulger era frecat cu un şomoiog de paie şi învelit cu o pătură, după ce ieşise din nou victorios şi jocheul, Petru Mihuţa, îl săruta pe bot... Un ţigănuş voise să-l buzunărească, sau pur şi simplu îi apăruse în faţă, vînzînd seminţe, în cornete de hîrtie — şi-i luase vederea, nu-l mai zărea pe Fulger, Învingătorul ! Un pumn, atît — şi crimă. Dar lumea nici n-a prea băgat de seamă — toţi erau atenţi la coroana ce i se atîrna la gît cîştigătorului, la turul de onoare... Şi cumva, de ce nu, la durerea pe care un alt cal, Bîrlad II, o simţea în genunchiul dreptului din faţă (căzuse, în învălmăşeala cursei) : parcă lăcrima, gemînd, în timp ce era imobilizat, pus în chingi, să nu se zbată şi să-şi rupă piciorul, adormit, cu o injecţie... Încet-încet se scufunda în somn, zăpăcit, speriat de despărţirea de tumultul întrecerii, de pierderea firii, şi poate, de pierderea libertăţii de a mai fi stăpîn pe... Cei doi cai erau în atenţia tuturor, învingătorul şi învinsul — aşa că ţigănuşul mult mai tîrziu a fost descoperit, rece... Şi deşi la judecătorie scăpase cumva cu faţa curată (procesul se tot amîna din lipsă de probe ! moartea fusese fulgerătoare ! etc. !), Oneaţă nu era urît pentru că-l omorîse pe ţigănuşul de vreo şaisprezece-optsprezece ani (un nevinovat ! oricum !), ci pentru că se prefăcea că nu-şi observă tatăl vînzînd apă rece din sacaua trasă de gloaba cunoscută de toată puştimea oraşului : America ! Ei, iapa asta n-avea într-o zi decît să fie ţesălată în grajd cu o perie aspră şi să i se pună în faţa botului o găleată cu jar ! Tatăl lui Oneaţă se stinsese, ori plecase în alte părţi, de pe unde erau părinţii lui ? Nu mai apăruse în ziua cînd Fulger cîştigase a cincizecea cursă ! „Hai-bonjur, tu, ce zici de jubileul lui Fulger ?“ „Normal, tu. Dar ce zici de monstrul ăsta care nu şi-a iubit tatăl ?“ Monstrul era Oneaţă, ce călca ţanţoş în dreapta lui Eldar, Amantul chel. „Doamneia-mă ! se închina o forforoanţă cu ciorapi negri în cizme scurte, roşii. Era cald — gloria verii. Întrecerea cailor avusese loc aproape în ivirea zorilor. Duminecă. Fulger — gloria zilei. Cu nările tot timpul fremătînde, cu pieptul

larg, păşind calm, ca un rege, la paradă, trecea prin aplauzele lumii... Doamna Elvira, soţia profesorului Cata-Chiţiga, îi întindea cu mîna dreaptă o bucăţică de zahăr, amăgindu-l cu stînga, lin, în timp ce-i şoptea numele la ureche : Fulger... Armăsarul parcă-i recunoştea vocea şi necheza uşor, repetat, spre bucuria coţopinei cu cizme de la Praga, care-l întreba pe Eldar printre buze, sîsăit : „E adevărat că sfînta asta de soră-mea îşi caută de sănătate şi de frumuseţe îmbăindu-se în fiecare dimineaţă în lapte de iapă ?“ Nu aştepta nici un răspuns. Rîdea în sughiţuri. Asta era răspunsul. Estera o privea cu dispreţ. „Hai bonjur, Estero, floare crescută în singurătate.“ Şi tot ea, cui voia s-o asculte, mîngîindu-i Esterei părul roşcovan : „Am văzut o floare la mare, crescută în singurătate, pe faleză, în malul falezei. Galbenă. Şi m-am gîndit la tine, tu. O floare galbenă — nu tu ocrotită, nu tu udată, nebăgată în seamă şi de Dumnezeu, dar ce superbă !... Poate pistruii tăi mi-au adus aminte de ea... Ah ! ce grozav e la mare ! Urmele pescăruşilor, dimineaţa, pe nisipul umed, ca al unor fiinţe de pe alte stele ! Semne îmbîrligate, unele peste altele, cum calcă ei unii peste urmele altora, ca nişte hieroglife... Domnule Cata-Chiţiga, mi-aţi spus că... hieroglifele celeste...“ Rîdea, trecînd de la unii la alţii, de toată lumea. Augustina, sora Elvirei, care s-a măritat mai tîrziu cu şeful de gară din... Iată deci că nu întîmplător Fulger a fost cumpărat mai apoi de şeful de gară (de haltă) Victor Tirla. Ciudat, Melentie, care-l cunoştea pe Fulger de la cursele de lîngă aeroport, în caietul regimentului, cînd vorbeşte despre Ion din Ciucea şi calul alb furat dintr-o „curte de gospodar“, nu face nici o legătură care să te ducă măcar cu gîndul că ar fi vorba despre acelaşi exemplar... Melentie notează : „A doua zi am auzit mişcări în liniile germane. Pe cer au apărut trei avioane Stukas, la circa 2000 m. Au făcut un ocol mare, dispărînd la orizont, spre est ; s-au reîntors imediat, dar mult mai jos, cam la 1000 m. Credeam că ne vor distruge cu desăvîrşire, doar eram pe marginea pădurii, într-un lan cu porumb. Au mai făcut un ocol şi apoi s-au lansat în picaj, mitraliind şi aruncînd boabe mici... Dar ele atacau poziţiile germane ! Tancurile au început să ardă, explodînd. Probabil că nemţii, văzînd că sînt avioane cu svastică au ieşit din adăpos-

turi, iar cînd au fost loviți n-au mai putut riposta. Mai la vale, Melentie scrisese că piloții erau români și luaseră avioanele de pe aeroportul din Arad (? !). „O ipoteză", precizează el. Se mai impune încă o precizare : cele trei avioane germane pilotate de români nu erau în nici un caz cele trei păsări de argint pe care le auzise Augustina cînd fugise pentru prima oară în privată. Cronologia faptelor exclude așa ceva. Și încă un amănunt. Dacă Melentie ar fi apărut — deși este exclus ca el să fi fost printre cei trei motociclişti ! — Augustina l-ar fi recunoscut ! După a cincizecea victorie a lui Fulger, cînd Eldar, chelul, plătise bere „la tot natul", ea băgase de seamă că într-un grup gălăgios doi inși nu se atingeau de halbele ce li se întindeau : unul era profesorul Cata-Chițiga, cellalt, un bîlbîit cu bărbiță neagră, de seminarist, sau de tînăr preot. Estera stătea într-o poartă de fotbal și „apăra" șuturile trase cu „fente" de fratele Valeriei, Rilă ! Veselie mare. Cata-Chițiga spunea : „Prometeu este un erou minor, care și-a cîștigat o faimă nemeritată. El e mereu proslăvit fiindcă... a înfruntat zeul !... Dar cum l-a înfruntat ? Nicicum ! Prometeu e un hoț !" Cerul era înalt. Gloria verii ! Oneață, cu o ceașcă de cafea în mînă, mirîndu-se că Eldar nu voia s-o primească : „Dumneata nu bei cafea dimineața ? ! Dar ce faci... dimineața ? !" Și chelul, privind-o pe Iozefina cum o admira pe Estera, fotbalista de ocazie : „O, dimineața sînt fericit !" Pauză. Rîsete. Iată un om fericit ! Eldar : „Da, citesc cîteva rînduri din cele pe care le-am scris cu o zi înainte — o operetă, desigur, nouă ! — și constat că sînt geniale ! Cum poți să nu te bucuri cînd în fiecare zi îți dai seama că ești genial !" „Rîzi de mine ?" se zbîrcise la față Oneață. „De ce ? Crezi că e rău să fii genial ?" „E catastrofal ! prinsese curaj cel pe care Augustina îl vedea ca pe un monstru... Uită-te la mine !" „Și tu ești jeniu ? !" Cata-Chițiga, privindu-i, uitînd pentru a clipă pe pungașul Prometeu : „Cabotini." Și tot el, ca să facă totuși o diferențiere : „Un cabotin... celest, și unul... ca o cărtiță, puah ! puah !" Oneață behăia, mulțumit : intrase în jocul chelului, se simțea „jeniu" de dimineața pînă seara. „Noaptea e mai greu, se hlizea el — așa i se părea Augustinei ! — lăsînd să se înțeleagă, în glumă, că era neputincios. Rezolv problemele mapamondului, ziua, și pe ale mele, noap-

tea — ioc ! Nu le dau de capăt.“ Schimbă mîrţoaga ! ridicase Eldar un deget în sus, ca un înţelept. Un general care nu ajunge la ţintă — îşi schimbă calul. Bidiviul e de vină, nu el ! Schimbă otreapa !“ „Să ţi-o dau ţie ?“ îl împunsese Oneaţă cu arătătorul său drept în buric. „Mie ? De ce ?“ Şi după o scurtă pauză : „Doar este a mea ! Aici voiai să ajungi ?“ „Aici m-ai făcut tu să ajung !“ Se tachinau. Dar cine era murgoasa ? În orice caz — nu Iozefina. Atîta lucru mai ştia şi Augustina. Chiar, cine era mîrţoaga ? ! Bărbaţi plini de bere. Lăudăroşi. Estera sărea după minge, pe iarbă ; i se dezveleau genunchii. Nu-i păsa. Vară ! Veselie. Cata-Chiţiga : „Ai zice că lumea asta n-o să moară niciodată ! Toţi tinerii au venit, toţi elevii... Phuu ! Parcă e un oraş al îngerilor !“ „Numai dobitocul de Prometeu ar mai lipsi“, a zis Oneaţă şi s-a dus spre camionul plin cu butoaie cu bere să-şi mai umple o halbă. Eldar, cu Fulger de căpăstru, se lăsa fotografiat de Gogu Pană. „Dă-mi un titlu pentru ziar, Eldar.“ „Cum să nu ? ! Fulger — o energie divină !“ „O energie pe patru picioare“, a completat Oneaţă, lipindu-se de chelbos, să fie şi el prins în poză. Şi cînd Gogu Pană s-a îndepărtat, fotografiind-o pe Estera cu mingea deasupra capului, Oneaţă i-a făcut cu ochiul lui Eldar : „O energie divină pe două picioare !“ Augustina nu era bătrînă, nu, nu, dar îi turuia gura ca unei cotoroanţe. L-a umplut de zoaie pe Oneaţă, din senin. „Ce-ai cu el, tu ?“ a întrebat-o Iozefina. „Nu-mi place cum miroase ! Pute a mortăciune ! Ptiu ! Ptiu ! Ptiu !“ a scuipat în sîn de trei ori şi s-a fotografiat şi ea cu Fulger, cel cu coroana de lauri încă verde la gît... „Ha, ha, cu un cal, în oraşul nevinovăţiei. Foto.“

— Tu, Agnes, unde ne duc ăştia caii ? !

După cele petrecute în vis şi după cele întîmplate de cînd se făcuse zi, Augustina avea acum toate motivele să fie convinsă că ea era chiar în centrul unor întîmplări ce nu depindeau de ea, dar ar fi putut să depindă : aşa că, aflînd unde plecaseră motocicliştii cu caii, putea să dezlege alte iţe, mai încîlcite, poate chiar să priceapă nişte evenimente care aveau să fie miezul şi istoria adevărată a acelei zile : astăzi e totul, îşi zise, ca îngerul din Apocalipsă, căci de mîine timp nu mai există. Sau cam aşa ceva. Şi avea şi un alt motiv, mai pămîntesc : Fulger era

calul lor, trebuia să-l găsească ! Cine se lasă așa, fraier, să-i ia vîntul un cal, cum ar lua o frunză de dud ? ! Și dacă tot trebuia să ia o hotărîre, trebuia să ia o hotărîre pe care s-o înțeleagă și vecina ei, și Agnes, oricine : „Caii ! Fac parale !" Merita să înfrunte orice risc ! Augustina nu avea nici în clin nici în mînecă, de, cu Cata-Chițiga, profesorul care căta și citea în terfeloage, uneori cu destulă precizie, dacă mîine o să plouă, sau ba (dacă nu cumva era plin de reumă pe la jerunți !), prorocind viitorul (dar cam orb în privința Elvirei, poama lui Dumnezeu ! Sau împăcîndu-se cu ?...), tămăduind chiar pe-o oafă din Bîrgaie, de gușă ! Cata-Chițiga era numai bun de dus la doftori, să-i umple burta și sîngele cu orvoșaguri ! Deși Melentie spunea și la cursele de cai (cînd Elvira se plimba de colo colo ca o păuniță, după ea cu o coadă de cățelandri ce nici nu mai erau în stare să știe că se dau în stambă) : „Profesorul plătește totul în viață cu nebunia lui sfîntă de a căuta în terfeloage absolutul și de a nu-l afla niciodată !" Și Melentie era sărit ușor de pe șine, cu martirii lui, cu fixul lui că Apostol Bologa ar fi fost un sfînt al neamului și așa mai departe ! Cata-Chițiga era șoimănit, cum ar fi zis cîntăreața cu paporniță plină cu discuri întîlnită de Augustina la Maglavit, pentru că el se vedea mereu într-un prezent (chiar așa spunea el : trăiesc într-un prezent...) care nu ducea nicăieri (decît în trecut, hoțule ! la hrisoave și alte chestii d-astea !), și mai ales pentru că nu de puține ori părea că el e gata să bată din palme (dar nu voia !) și să scoale morți din morminte, lucru foarte ușor de îndeplinit dacă și el... (orvoșaguri ! cît mai multe ! injecții, ceaiuri, frecții la cap !) nu era altceva decît un ins fără de moarte... De-i lua acuma cineva un cal, pe Fulger, să zicem, el ce-ar fi făcut ? Eh ! s-ar fi strîmbat nepăsător ! Păi el și cu Elvira, cînd cu, zisese : „Eh !" Nu mergea cu eh ! Dacă el era fără de moarte, n-avea decît s-o țină în ehuri și ahuri, bucuros poate că se ducea dracului cît mai repede ce se vedea și auzea pe pămînt, în jurul lui, n-avea decît, fermecat de melancolia (ce-i ieșeau cîntăreței din gît ! doamne ! Asta ar fi fost bună de avocat, nu Oneață, sulă-creață !) propriei sale lăsări în voia valurilor, prin care era și el cumva un mărunt părtaș acolo la căderea pe tobogan, frățioare,

a afurisitei ăsteia de vieți ! (Aici cîntăreața cu strungăreață vocaliza : la, la, la, la ! Ce vrei, puterea Artei !).

— Agnes, mai vezi caii ?

— Nu, răspunse fata. Dar de Rilă ce știți ?

— Nimic. E tot la moară, zise Augustina.

— Nu mai este. Întîi, a lipsit o vreme. Astă-noapte, se pare. A venit, ceva s-a-ntîmplat, și nu l-am mai găsit. Calul cu care se pare c-a dispărut spre seară, ieri seară, Beiuș, a murit mai înainte, lîngă magazia cu făină de grîu. Avea mațele ieșite din burtă. Parcă-l împunsese o bivoliță cu șase coarne. Sau îl ciuruise o mitralieră. I le-am băgat la loc.. avea temperatură, ardea ! Nici apă nu mai voia să guste. Nimic.

Maică-sa și Augustina n-o ascultau, se uitau prin ogrăzi după Fulger și... Agnes povesti cum Beiuș avea ochii împăienjeniți, stinși de-o durere cumplită. Se vedea cum se scurge viața din el. Se răcea. Își mișca dintr-o parte în alta capul, nevenindu-i să creadă parcă. A mai tresărit o dată ! S-a proptit în picioare, încercînd să se ridice. Nici nu s-a clintit. A murit cu capul în brațele ei. Ca și cum ar fi adormit. Avea botul cald.

Melentie notase în caietul cu coperți albastre : „Cînd ne-am despărțit, Rilă a dezpiedecat un cal pe care zicea că-l chiamă Beiuș... A doua zi, în zori, a venit peste noi o urgie !... Trebuia să ne retragem spre Tinca. Nu toți. Bătrînii. Cei mai slabi. Și n-a vrut nimeni să plece. Anarhie ? ! a strigat ciungul. Debandadă ? ! Vă distrug toate instrumentele muzicale ! Și-a început să bată cu palma în tabla autobuzului hodorogit al lui Ion din Ciucea, în care, unele peste altele, viorile, gordunele, tobele, goarnele se clătinau, se rostogoleau, simțind și ele furtuna ce ne copleșise ! Colonelul a dat ordin să fie „scos drapelul în afara zonei periculoase !“ Cucerzan Petru, puștiul, a fost învelit în drapel, apoi îmbrăcat cu hainele lui de fost ajutor de porcar, niște pantaloni peticiți și... Și pe brînci a luat-o spre gorunul... Mă temeam în fiece clipă să nu-l văd explodînd — deși n-avea cum, doar nu trecea printr-un cîmp minat ! Mi-am zis : „Doamne, dă-i sănătate !“ Și m-am închinat, cuprins poate pentru prima oară între două mari spaime, cea față de mine, și de cei din jur, și cea față de necunoscut, va să zică metafizică !

Notez aici, ca să rămînă ca o spovedanie : în acea clipă m-am văzut în mine ca-ntr-o oglindă stranie, descoperindu-mă : un animal cu două capete, poate, dar cu o singură conştiinţă, fragilă, tremurătoare — un plaur plutind în devălmăşie, un plaur cu toate florile înflorite, cîntînd în lumină, spre tării, şi cu toate rădăcinile doldora de nămoluri, de bezne, încă duhnind de privăţile Europei străbătute de apele..."

Clopotul din turnul bisericii ortodoxe începu să bată din nou, tras de o mînă nevăzută. Augustina începu să numere :

— Unu, doi, trei, patru. Mînzul, Fulger... Dar care erau ceilalţi doi ? Beiuş, nu, murise.

— S-ar putea să fie... ăia doi de la cocia cu ţigani ! pocni din degete vecina... Poc ! poc ! poc ! din degete, iarăşi, şi iarăşi, ca să arate cît era de sigură de... Igoz ! Dar, te, Agnes, asta... Rile, unde la dracu este ? !

Caii, mă rog ! Pe ea o interesa însă mai mult băiatul cu care Agnes se pare... Şi către Augustina, să nu pară c-o pierduse pe drum :

— Draghe, io de chind ceput bătaia cu nemţii şi ruşile — ninci şemi vis ! Şi nici trebe vis, che spune lume tătul ! Ioşca o murit, asta clopot ved la el cum bate... nu trebe vis ! Şi nici nu este la el — nici mecar unu !

— Auzi ! ? uită Augustina pentru o clipă de cai. Nici măcar unu... mic, mic ? ! Auzi ! o îmboldi pe Agnes, mumă-ta nu mai visează de cînd o început războiul ! Doamne ! (tsss) ! Ştiai, tu ?

Ştia. Maică-sa visase ultima oară un înger stînd în vîrful nucului (cam pe creanga de pe care căzuse mai tîrziu mult umblatul prin lume al ei bunic, şi tată al mamei ei) şi vorbind cu găinile şi curcile din curţi, cu gîştele şi raţele de pe malurile şanţurilor de la drum, cu ciorile, brabeţii, berzele, golumbii, cu pirchiriţele şi cu toate orătăniile ogrăzilor, cu ţărcile şi cu toate aripatele ce zboară spre înaltul cerului, chemîndu-le cu glas puternic să se adune la ospăţul cel mare al lui Dumnezeu !

— Tu, Agnes, parcă ai o oarece lacrimă în gîndul tău, o mîngîie Augusta, cum îşi mîngîia vecina ei fata cînd... Ce-i ?

Află : Rilă ! Ce-i cu el ? A mers călare pînă dincolo de linia de bătaie. Şi ? A venit înapoi ! De ce ? Asta e. A vrut să treacă dincolo ? Da. Ţi-a spus ? Nu. Bănuiesc. Dar n-a rămas. Nu. Voia să treacă mai mulţi... Cei de la moară. Şi i-a prins. Călări ? Să-i ia dracu de cai ! Agnes începu să plîngă. Caii erau de vină ? S-ar putea ? se întrebă Augustina. Caii sînt şi sfinţi, şi draci, trec dintr-o lume în alta cum ai zice peşte. Noroc că Agnes habar n-are ! Şeful de gară ştie ! Auzi tropotele cailor prin rai, dar le auzi şi prin iad. Nechează trecînd-trecînd graniţa dintre ăi vii şi ăi morţi, cu coada în vînt. Păşesc şi prin apă şi prin foc, mănîncă jar si-şi astîmpără burdihanul pe la izvoare... Rilă a căzut de pe cal ? Fiind pregătiţi să treacă dincolo, i-au arestat. Şi-aşa nu erau ca arestaţi, închişi în moară ? Acuma le-au spus-o : isten nu vă mai scapă ! Dumnezeu e mare, ce, ascultă de ei ? Rilă a fost dus de patru sergenţi, înconjurat, între puşti. Căci era sergent. Unde ? Nu se ştie unde. I-am căutat, călări. Nimic. Doar vorbe. Ce-a mai văzut o babă, o ţigancă, o copilă. L-au întrebat pe Gall, dus între patru ofiţeri, de ce-a vrut să fugă ? N-a vrut. Minţi. Te-a spus. Cine ? Ca şi cum l-ar fi pîrît Rilă. Dar Gall a zis : „Am fost beat. Nu cunosc. M-am culcat. N-am vorbit nimic." Nu-i credeau. Caii or fi nechezat ? Şi i-au auzit ăia... şi i-au prins pe !... Nu de pomană îi trage cu sania pe oameni la cimitir ! Cine ? Calul. Bosmeg ! Nu de el e vorba. Este. Acuma-i mai vezi ? Nu. Deşi, ca a lui, doar măgarul mai are ! Nu e de rîs, Rilă poate e mort. N-avea cum. Calul este el cum este, dar nu e bou, e înţelept, vorbeşte ; sau, ca şi cum ar vorbi ! Lasă, Agnes, îl găseşti ! Lasă, e mare lumea asta cu dor, încăpeţi şi voi în ea, ha, ha, ha. Nu mă ciupi ! ţipa Agnes. Ofiţerul cu mustăţi i-a strigat lui Gall în faţă : „Ţi-am spus să nu te mai văd cu fotbalistul ? !... un simplu sergent, şi român ! Tribunalul militar te mănîncă, nici işten nu !..." Augustina o privea cu coada ochilor pe vecina ei... mama căprioţei Agnes plîngea, de, cu lacrimile pînă la pămînt ! A dracului fetişcană ! Îşi atinsese scopul : maică-sa era topită, sughiţa, îşi sufla mucii în degete şi-i izbea de pămînt ca pe nişte diavoli ! Dar de ce voia Agnes s-o facă pe maică-sa să nu se mai oprească din plîns ? S-o lase... cu fotbalistul ? Păi, nu ? Cînd l-o vedea, vîu şi... Puiule, să-l pupe, iştenul să fie cu

voi ! Vîntul lui Octombrie lustruia frunzele îngălbenite, făcîndu-le să tremure. Toamna coborîse cerul mai aproape de pămînt. Duduia Agnes îşi vopsise părul într-o zeamă de nucă ! Şi şi-a uns pleoapele cu untdelemn, să pară veşnic plînsă. Maica Domnului ! Cu o năframă uriaşă, încrucişată peste piept. Tot zicea ea că o să facă un copil fără tată, dintr-un vis ! Cine s-o creadă ? Pînă n-a început să i se umfle burta ! Ce vis ! ? Ce, copilul lui Dumnezeu ? ! Cînd sînt atîţia soldaţi pe lumea asta care să dea o mînă de ajutor... Ce-ar fi s-o mai tragi de limbă ? Şi ? Şi ce ? Cu ?... A ! Am fost chiar eu, la moară. Am intrat pe la valţuri, mă ştiau, mă lăsau în pace. Se uitau la cracii tăi, tuhu ! tuhu ! tuşi Augustina. Poftim ? Aşa... Să nu mă prindă răceala. Şi Rilă ! L-a întrebat mustăciosul de ce umbla numai cu Gall. Că cîr, că mîr, făcu Augusta. Nici un cîr. Că el, Rilă, trădător de patrie, chiar în cele mai grele timpuri !... Auzi, tu ! o mîngîie Augusta pe mama fetişcanei... I-au spus : trădător de patrie ! deoarece a vrut să-i dea pe toţi ca pe nişte pui de găină în oală !... Godja Vasile ! a strigat ! Cine ! Stai puţin. Stau, dar nici tu nu mai plînge, hai după cai, poate le mai dăm de urme. Ticăloşilor ! Pleosc ! Pleosc ! mustăciosul, peste obraji. Trădători şi comunişti ruseşti ! Godja Vasile, o să crapi şi tu ! Vai, doamne ! se făcu Augustina că se cutremură. Şi se gîndi la Eldar : a, ăla, chelul, cu muzica, şi Agnes cu minciunile ! ce ciorbă ! ce operetă ! Dunăre ar curge lacrimile, Volgă ! Gange ! Şi ? Ca trădător înrăit, de ce moarte vrei să mori ? Şi Rilă : ca trădător, că nu pot spune că nu sînt, faţă de voi, dar nu faţă de mine, aş vrea să mor spînzurat sau împuşcat. Se făcuse verde, sărise din ţîţîni ! Rilă ? El ! El : dar că nu merit să băgaţi în mine un glonte ! Mai bine spînzurat ! Oho ! ho ! îşi duse Augustina palmele la ochi, ca şi cum s-ar fi înecat de plîns. Ei, Rîlă era iute de picior, scăpa şi din gaură de şarpe, de-ar fi fost vorba !... Dar nu fusese !... Ce mă priveşti aşa, tu, Agnes ?

— Nu mă crezi ?

Asta era acuma ! S-o mai şi creadă. Te cred ! Te cred ! Păi, nu ? Avea burta cît ludaia coaptă, putea să-l aducă pe lume cît ai bate din palme pe ăla... visat că-l face în vis ! Ajunseseră în apropierea tăniarului celui ce fusese şi prin America de două ori. Şi ?

— Şi Rilă a zis : vă mulţumesc că mă lăsaţi să aleg de ce moarte vreau să mor.

— Oooooo ! ioi, işteneeem, oftă mama căpriţei.

— Da ! Vă mulţumesc ! a zis el privindu-i urît. I-au tăiat gradele de sergent şi le-au aruncat pe fereastră, ca şi cum le-ar fi dat la găini.

— Phuu ! oftă Augustina. Tu trebuia să fi făcut rost de-o puşcă, să le fi sfărîmat ţestele ! Dar vezi că nici tu nu credeai că ei... Şi poate nu i-au... Rilă ?

Rilă a recunoscut şi chestia cu Gall, că puseseră la cale... Prost ! Trebuia să tacă ! Dar l-au strîns cu uşa ? Rilă : el n-are nici o vină, şi nici ceilalţi din moară ! El a vrut să treacă împreună... dar trădător de patrie şi neam nu era prin aceasta, căci, domnilor, ştiţi foarte bine că eu sînt român şi patria mea nu este Ungaria, ci România, şi că şi Gall... Şi Vasile, ăilalţi, nu ?... Da, toţi ! şi că ajungînd pînă la Oradea armata română, patria mea este liberă... şi... şi nu-mi pasă că voi muri ! Şi cu ce fel de moarte ?... Nu-mi pasă... Dar dacă ei au nevoie de gloanţe, să mă spînzure... Păstraţi gloanţele, iar funia vă ajunge pentru toţi, şi pe urmă tot întreagă o să rămînă ! Şi a strigat : Trăiască România !

Rilă ? Măi, măi ! Şi ? Uite caii ! strigă mama... plîngînd... Agnes se lăsă uşor pe pămînt. Aoleo, fată ! Fată fata, zise Augustina. Cu ce-i tăiem buricul ? mai întrebă, fiind sigură că fetişcana iarăşi îşi bătea joc de ele ! Ori, doamne, asta e în stare chiar s-aducă pe lume un copil, acuma, ca s-o convingă pe mumă-sa de... de ce ? se întrebă nevasta şefului de gară (de haltă, de fapt).

O luară de mîini şi de picioare. Casa bunicului era închisă. Deschiseră uşa grajdului. Mirosea a balegă uscată, veche. Iepuri albi, cu zecile, năvăliră afară, trecîndu-le printre picioare. În iesle, zise Agnes. Ce ? n-auzi maică-sa. N-avem în altă parte, zise Augustina şi o prinse de picioare pe... Hai ! Şi nu-i mai spuse că... fie-sa de-a dracului le adusese pînă la casa bunicului, din cîmp, să rîdă de ele... O, de-ar fi fost Eldar, ce operetă, mamă-mamă ! O luară iarăşi de mîini şi de picioare : era uşoară ca un crin. Dar afurisită ! Actriţă mare ! O tăia pe cîntăreaţa cu discuri de patefon în paporniţă, de la Maglavit ! Ieşiţi afară, le spuse. Şi închide uşa, oniam... neni... Îşi bate joc de noi, ne dă

afară ! Vrea să se culce. Ce face ? Cred că doarme. Traseră cu urechea : Agnes nu scotea un geamăt. Aşa crede ea că l-a făcut fecioara pe Isus, vru să zică Augustina. N-avea rost. Vecina ei tremura ca varga. Dacă ?... Dacă... atunci o auzim, intrăm, luăm pruncul. Dar cred că nu... nu e cazul ! Puseră nişte lemne lîngă ferestruica umplută cu fîn : cu greu se zărea ceva înăuntru... Agnes şedea întinsă în iesle, cu piciorul drept peste păiantă... ca şi cum ar fi stat între flori, mulţumită, ascultînd cîntecele cetelor îngereşti... Iepurii forfoteau. Agnes privea în tavan, cumva... ca şi cum ar fi văzut prin el, pînă la cer, lumina ce se apropia de ea. Tu, vecină, hai la fîntînă, să scoatem apă. Ştie c-o pîndim, mai vru să spună Augustina. Scoaseră două vedre pline. Le vărsară în jgheab. Doi inşi apărură la marginea pădurii. Dacă unul dintre ei ar fi fost Melentie, bîlbîitul, după cele ce le-ar fi aflat că s-au întîmplat la tăniarul celui căzut din nuc, ar fi putut scrie liniştit în caietul său cu coperţi albastre că Agnes s-ar fi putut să nu facă pe circăreasa neghioabă, ca s-o umple de lacrimi pe maică-sa şi s-o convingă să-i dea pace să-şi vadă în pace de fotbalistul Rilă. S-ar fi putut ca ea să creadă chiar atît de puternic în jocul ei de-a Fecioara Maria încît să-i vină sorocul şi să nască. S-ar fi putut s-o copleşească propria ei slăbiciune în faţa misterului divin şi să tacă de teama de a nu strica venirea pe lume a pruncului ei — ce nu trebuia să vină întîmpinat de strigătele şi lacrimile ei adevărate, nici de cele prefăcute... Sau poate că ea nu minţise nimic, Rilă chiar trecuse prin... şi atunci ea chiar trebuia să fie ca Fecioara, din aluat sfînt, care nu cunoaşte bătrîneţea şi moartea, dar care poate înţelege cutremurarea tragică a vieţii lui... A cui ? A lui Rilă ? Ar fi putut întreba Augustina, încurcîndu-l pe bîlbîit. O circăreasă, în iesle ! Bun, bun, dar de ce se agăţase ea de chipul fecioarei, doar ca să vă păcălească pe voi, ori de tîmpită, ori fiindcă nu se mai putea dezlipi de acel chip în care intrase şi cu care voia să semene, ca să salveze lumea... Adică şi pe Rilă ? Augustina, în hohote bînd apă din ciutură : Ho, ho, ho ! Ea e în iesle pe întuneric, şi cum stă crăcită vede din ea răsărind lumina lumii, pruncul nimănui, copilul războiului, odrasla soldaţilor, fiul făcut în vis, ho, ho, ho ! Dar unde sînt magii ? Iepurii, noi, sau cine ? lovi ea cu piciorul un iepuroi alb,

mare cît un cîine. Un fluture de argint, uriaş, cît două petale de magnolii, bătu din aripi peste fîntîna şi peste apa din jgheab, ca o rază orbitoare, şi intră pe ferestruica grajdului. Augustina încremeni.

Tu, o strînse pe vecina ei de mînă, acuma Agnes... Şi după două clipe se auzi un plînset de copil. Dădu fuga în grajd şi luă copilul în braţe, tăindu-i buricul cu dinţii.

Satul rămînînd gol — pînă şi Augustina, cu vecina ei şi cu Agnes fiind la tănearul techergheului cîntăreţ din ţiteră care bătuse ţările lumii pînă prin America, împreună cu baci-Flore, al Uhîi, din Păuşa, după lucru — cei patru cai, apăruţi după o oarecare absenţă din cine ştie ce cotlon, unde fuseseră ascunşi, sau poate doar puşi să mănînce, nu mai avusese cine să-i vadă la marginea imaşului, între fîntînile cu cumpene, decît Aurica ! Fata ţiganilor din Strehaia, sau fata din căruţa Lunii şi a lui Costică, sau Gheorghe din Strehaia. Prima dată cei trei motociclişti opriseră lîngă căruţa cu coviltir, trasă de doi cai cu stele albe în frunte, gemeni... Cum ţiganul şi ţiganca nu se lăsaseră să-i lase fără... săriseră cu furcile... Căzuseră în şanţ, loviţi pe la spate cu patul armei. Aurica sărise dintre sacii cu pene în grădina bisericii. Ei nici n-o băgaseră în seamă. Ea nici nu strigase, mai mult scosese un gîjîit înfundat, mută cum era... Se urcase în turnul bisericii şi începuse să tragă clopotele. Ei îl luaseră şi pe Fulger, şi pe Csiko... Aveau patru cai, le era destul. Ei erau şapte. Trei într-o motocicletă, şi trei într-o alta. Şi.

— Ai putea să-mi ghiceşti în ghioc norocul, scumpo ? o întrebase unul pe Luna, ce se aşezase pe marginea şanţului, pămîntie, stoarsă, ştiind sigur că nu mai putea împiedica cu nimic nimic, caii luaţi şi...

— Aş putea, boierule. Şi în palmă. Şi pe frunte.

— Hai, ghiorşon, băsădeşte !

— N-o să te mai vadă muma dumitale, săraca, niciodată de ziua ei.

— Hai-sictir ! Mă blestemi pentru un iosag ?... Îţi strici meseria... ghicitul !... pentru o supărare ?

Şi cei şapte plecară unul lîngă altul, pe lîngă cai, spre imaş, de parcă păreau încătuşaţi. Se întîlniseră într-o răscruce — unii veneau din sus, alţii, cu caii ţiganilor, din spre unde răsărea soarele... Aurica trăgea clopotele să le

spargă — fiindcă nu le auzea. Ea doar vedea. Aşa că şi mai tîrziu, cînd Augustina cu vecina ei, şi Agnes, o luaseră spre tăniar, crezînd că Fulger şi Csiko s-ar fi putut duce acolo — doar mai fuseseră, chiar puşi la aceeaşi trăsură ! — Aurica rămasă singură putuse să vadă din clopotniţă cum apăruse al cincilea cal, negru, de undeva dintr-un lăstăriş, unde poate-l ţinuseră legat, trăgînd după el un sac cu cartofi, greu, sau poate un om băgat într-un sac, sau chiar fără să fie ?... Se ridica praful, atît cît putea. Ori insul era legat de picioare ? Sărea, din pietrele de pe drum, mătura dintr-o latură în alta toltişul zdrobit de şenilele tancurilor ce trecuseră cu vreo două zile înainte... N-auzea nici un ţipăt, era surdă. Iezechiel, mult mai tîrziu, a zis : „că parcă vedea un film mut." Dar bora, urcîndu-se în turlă, deasupra clopotului, umplînd clopotul de... Prin fereastra dreptunghiulară, peste case şi peste crengile merilor, nucilor, gutuilor, Aurica... Nu se speria, şi nici n-avea pentru ce, văzuse destule, de cînd îi omorîseră pe maică-sa şi pe taică-său sub ochii ei : nici nu lăcrima : se obişnuise cu morţii ; ei erau pretutindeni.

Mulţi se întreabă : caii aceştia patru-cinci trebuiau descoperiţi, după... ştiuţi, şi omorîţi ? Aveau ei vreo vină ?

Dar nu fusese totul o nălucire a unei mute scrîntite ? Iezechiel răspunde : nu. Dar cine putea fi insul ? Cel rupt ? Greu de aflat. Încă. În caietul cu coperţi albastre, Melentie a scris cu creion chimic, sec : „învăţătorul Groze, din Rodna-Veche, de pe lîngă Bistriţa şi Năsăud, tată a doi copii, Doina şi... Soţia sa, Mărioara... El a fost legat de patru cai şi rupt în bucăţi. Rupt ca de cămile..." Însă povestea cu învăţătorul Groze nu s-a petrecut în jurul Orăzii. În vremea aia Aurica era poate prin partea de Nord a Bucovinei, sau în Transnistria. S-ar putea spune c-a avut o copilărie sinistră : într-o căruţă trasă şi împinsă prin toate noroaiele şi hîrtoapele... Dar nopţile cu beznă şi violenţele prin care trecuse o făcuseră să sară de pe fix ? Iezechiel răspunde : nu. Şi nu e nici dintre paţachinele care se uită cu priviri întunecate spre drumurile pe care le-a străbătut, zicînd : nu eu am mîncat acel rahat ! Sau, cu bucurie, bătîndu-se pe buric : de nu eram eu, crăpa şandramaua ! Adică : Aurica nu dă vina pe nimeni. O, să-l vezi pe broscoiul cu faţă palidă, cu pielea ca de capră belită şi arun-

cată într-o vară secetoasă pe gard, sub asprimea soarelui, cum uită că nu şi-a dat poponeaţa jos din maşină treizeci de ani şi rîgăie din conştiinţa lui cică de nea ! Of, broscoiul e atît de departe acum de ce-a fost, e atît de străin de cel care a fost încît te şi miri cum de nu vine papa de la Roma pe jos în fuga mare să-l ungă martir ? ! Oneaţă ! Aurica n-o să spună niciodată (ei, lasă, lasă, nu rîde, zice Iezechiel, n-o fă, că nu e, proroci̦a aia, e şi ea acolo...) : nu eu am apăsat pe trăgaci, ci timpul ! Auzi ce chestie ? Ca şi cum el cel de atunci a năpîrlit, s-a topit, s-a scurs din el ca un buboi şi nu mai face parte din el ! Nici el din el, nici amintirea lui despre el, din el ! Taca-maca. Aurica, zice Luna, e ca o albină. Cum adică ? Trece şi ea din ţară în ţară, din vară în toamnă, din zi în noapte. Călătoreşte făcînd miere. Nu scîrnă. Oricum, gîndurile ei — niciodată, scîrnă. Cam aşa. Dar ţiganca ţine la ea, e normal s-o laude. Acum doarme albina în stupul ei, acum e moartă, acum e vie. Zborul ei leagă lumile, surîde Luna şi-ţi cere palma să-ţi citească pe doi franci viitorul.

Să revenim. Dacă Agnes se mai bucura uneori de binefacerile nebuniei sale de circăreasă, ieşindu-şi din pepeni, ba făcînd pe Contesa Mariţa, ba pe Ioana d'Arc, ba pe Fecioara Maria — naşte pe Mesia, Aurica n-a fost niciodată o zvăpăiată : fiind şi mută, sufletul ei era închis. Cine să-l deschidă ? De multe ori privise de pe spinările cailor cum zăceau morţii în şanţuri, cu gurile în sus, ca nişte peşti intraţi în putrefacţie, uitaţi şi de Dumnezeu prin ape nămoloase, stătute. Viermii ieşind roşii din ochii soldatului rus căzut pe lîngă Bug. Mîna dreaptă a generalului neamţ, bătută în cuie pe uşa unei pivniţe cu vin roşu. Zile cînd gerul le mușca oamenilor nasul, de-i lăsa beliţi, ca mîncaţi de lepră. Fascinaţia morţii : nu te puteai dezlipi de evreul cu barbă albă care nu-şi putea da duhul, ud leoarcă, tremurînd ca varga, duduind de căldura bolnavă a ultimelor sale clipe. Între viaţă şi neviaţă, în căruţă, mereu pe drumuri, mereu în altă parte, ca un fel de albină, e de acord Iezechiel, ea a fost pătrunsă de taina (metafizică, bre ! cum ar zice Melentie) beznei care îi aduce mai ales pe copii, pentru totdeauna, alături de religia binelui, numai ea putînd oricînd să te scoată din ghiara hulpavei hulpave... Deci Aurica nu minţea. Chiar de i se năluca ceva ?

Caii, cei cinci, pe care numai ea i-a zărit adunați între fîntînile cu cumpene... Augustina era la tăniar, cu pruncul în brațe, se plimba pe sub gutui. A ! a zis, văzînd bivolițele păscînd... Le-a muls într-o vadră, luată de la fîntînă — și-a scăldat pruncul în laptele cald și spumos de bivoliță.

„Cine are curajul să spună că el este acum clipa ce-a fost ieri răsfrîntă spre viitor, și mai mult, multpreamăritul mîine al său împins spre trecut ? Parcă-l văd pe Grigore întins între flori, în costum bej, cu ușoare și aproape indecise linii albe, cu cravata neglijent legată, parcă în așa fel încît să nu-l strîngă la gît, ras prost pe sub bărbie, cu multe scăpărări de brici, ușor însîngerate, tamponate cu tot felul de lichide astringente și cu un soi de pudră străvezie, ștearsă și ea, numai urma ei rămînînd, cu nasul coroiat, puternic, de pasăre a înălțimilor, netemătoare, cu ochii închiși într-un somn lipsit de respirație, cu genele minuscule, aproape neexistînd, cărunt prin josul tîmplelor, ciudat, în perciunii tunși, rași și frezați, și cu părul moale, cărămiziu cumva, ca o perucă, de, ca fiind cumva părul altuia, fără spic de fir alb, tînăr, părul, cu fruntea, și deci cu tot capul aplecat mult spre dreapta, cu atît mai mult cu cît era mai aproape locul unde avea să se oprească, în dreapta lui Nichita, cel dus să stea cumva pe umărul lui, sau pe pieptul lui cu fruntea sa, înfrățiți într-un cîntec nemuritor — nins, așezat pe pămînt între flori, ca un rege sărac, ca un rege nepăsător, etern, un rege nins, sau un poet căzut din azururi, liniștit, pe frunte zăpada topindu-i-se în miezul zilei de Februarie. Și cel strîmb de picioare : „drace, mai bine vara, pămîntul se poate scormoni. Acuma nici viermii n-o să-l cerceteze, pe înghețul ăsta, o să rămînă fără hărnicia lor pînă poate prin vară, cînd s-o mai dezgheța pămîntul." Și încă ceva : acei care-au benchetuit (ce snobeală !) la Lido, n-au călcat azi prin dreptul frunții lui Grigore, nu l-au iertat nici acum că nu jucase pentru ei, rămînînd să nu înțeleagă în veci suprema lui ignorare a unor asemenea calcule de belferi scîrțari și de iepe neroditoare."

Acest pasaj cuprins în caietul albastru pare să fie o amintire — dacă nu o premoniție ? — a lui Melentie, între două transcrieri (da !) a două însemnări despre cai. Prima : „Caii din cărți seamănă cumva cu cei de la circ : inteli-

genți, cu coamele în vînt, conștienți de propria lor forță, înțelegînd tot ce li se spune, ca niște școlari ce doar nu pot vorbi. Aproape o întreagă minciună — dacă se scapă din vedere nervozitatea lor contagioasă, teama permanentă de orice, de tunete, fulgere, de animale sălbatice, de șa, de cravașă, dar și dacă se uită memoria lor ce pare să nu fie întrecută decît de a cîinilor și delfinilor, prietenia de care dau dovadă față doar de oamenii ce nu-i privesc ca pe niște sclavi sau dușmani ce trebuie biciuiți. Tragic : decăderea la... Iată-l pe Fulger, zeul, și pe Fulger, gloaba ! Doamne." Se presupune că Melentie nu numai că știa că Fulger fusese cumpărat de șeful haltei de cale ferată, dar și... Materia este plină de imaginație, are geniu, și totuși și ea se repetă. Poate că asta ar fi geniul ei cel mai mai. Eldar, completîndu-l pe Cata-Chitiga, la o bere, la Felix. Vreme de pace. Geniul cabalin ? Desigur. Privirea lui Fulger nu poate fi „prinsă" — e ca a tuturor din stirpea sa ! — : el se uită departe, în spre marginea pămîntului, cum zic arabii (via Felix). Frica lor ? Obiectele văzute în depărtare, dacă se mișcă — par niște arătări urieșești ? Pe cele din jur — și animalele ! desigur — le deosebește, însă... cîmpul său vizual amplifică enorm totul (Felix, Cata-Chițiga, Eldar). Sensibilitatea ochiului = frica ? El vrea să scape prin fugă ! Rupe ștreangul, sare în două picioare ! Pocnetele, cartușele ? Biciul ? Calul lui Făt-Frumos n-are nume. De ce ? El îl aduce pe stăpînul său din țara nemuririi în țara trecătoarelor clipe, unde acesta, așteptat de moartea ce era gata să-și dea duhul de atîta așteptare zadarnică, moare ; apoi copitatul se duce înapoi în țara zînelor eterne, rămînînd și el lipsit de moarte... Ar putea avea nume. Cata-Chițiga : „Gloaba care mîncase jăratec în grajdul împărătesc (și se răblăgise datorită neîndrăznelii în nimica a primului său stăpîn) și devenise puternic (vezi bătăliile cîștigate etc.)... își modifică starea... nu mai este un armăsar oarecare, ci un erou de primă mînă — un zeu în toată regula (gîndește, vorbește, se luptă — și mereu cîștigă ; numai bătălia cu încăpățînarea lui Făt-Frumos de a redeveni omul simplu din ograda imperială o pierde !)". Mă tem că sîngele meu va fi lins de cîine. Era obsesia bîlbîitului Melentie. De unde pînă unde ? Ca și martiriul etern al martirului veșnic Apostol Bologa. Voia să-l vadă pe Liviu Re-

breanu ? Cum arăta ? Înalt, blonziu, rotofei la faţă ? O, dar Caragiale, demonul ! Cum murise — tuşind ! „Caragiale fumase în ultima după-amiază a vieţii sale optzeci de ţigări." Niste cai. Ce fel de cai ? În Apocalipsă oştile din cer veneau după El călare pe cai albi, purtînd veşminte de vison alb, curat. Mai sus cu cîteva versete : „Să ne bucurăm şi să ne veselim şi să-i dăm slavă, căci a venit nunta Mielului şi mireasa Lui s-a pregătit, Şi i s-a dat ei să se îmbrăcăminteze cu vison curat, luminos, căci visonul sînt faptele cele drepte ale sfinţilor." Melentie : care sînt oare faptele sfinte ale unui popor ? Şi care sînt sfinţii lui şi locurile lui sacre ? Pădurea ? Foate. Pădurea spînzuraţilor — nu întîmplător spus ? Şi ce animale ? Caii ? Lupii ? Albinele ? Lupii vechilor daci. Lupoaica de la Roma, ce-i alăpta pe Romulus şi Remus. Pămînteanca. Fecunditatea. Melentie credea că poate aduna laolaltă poveştile, întîmplările, glumele, minciunile, adevărurile, hrisoavele, bibliile. Şi să tragă linia sub ele şi să. Aurica vărsînd din burta ei şi acreala şi amăreala, mînjind clopotul, habar n-avea de nimic. Curată ca lacrima. Ea era doar ochi şi urechi. Atît. Şi mica ei jucărie din căpăţînă, îngrozită. N-auzise că El a fost văzut în cerul deschis — în care întîi s-a arătat un cal alb. Cel ce şedea pe cal — Credincios şi Adevărat se numeşte şi judecă şi se războieşte întru dreptate. Aurica n-avea pe nimeni în cer, şi nu vedea decît cum cei cinci cai sînt adăpaţi la două jghiaburi, între fîntînele cu lungi cumpene, cum sînt înhămaţi, stînd pe loc, fără să ştie, la sacul cu cartofi, sau cum sacul este legat de hamurile ce le aşezau pe ei, aduse din motocicleta cu ataş. Şi Aurica tot nu pricepea nimic, şi nici o clipă nu-şi spunea că de vedea ce vedea însemna că nu se întîmpla ceva întîmplător acolo — ci că fusese gîndit ! Nu ? Ea era verde, de cît borîse, de spaima ce ardea în ea — şi în afară de a face clopotul să bată, cum putea, altceva nu mai putea. În acest timp Elvira lui Cata-Chiţiga, fermecătoarea, ajunsese în casa Augustinei, fugind din Oradea, pe o bicicletă, prin cimitir. „Sst ! drace !" alungase pisica din bucătărie. Mîţa se lăfăia ca proasta printre cărnuri proaspete de porc. Elvira spălase o bucată de şoric direct în găleata cu apă, o sărase bine şi... Îi plăcea şoricul sărat. Ea, cea cu patru buze fierbinţi. De oboseală, se băgase sub dună şi adormise

mare cît un cîine. Un fluture de argint, uriaş, cît două petale de magnolii, bătu din aripi peste fîntîna şi peste apa din jgheab, ca o rază orbitoare, şi intră pe ferestruica grajdului. Augustina încremeni.

Tu, o strînse pe vecina ei de mînă, acuma Agnes... Şi după două clipe se auzi un plînset de copil. Dădu fuga în grajd şi luă copilul în braţe, tăindu-i buricul cu dinţii.

Satul rămînînd gol — pînă şi Augustina, cu vecina ei şi cu Agnes fiind la tănearul techergheului cîntăreţ din ţiteră care bătuse ţările lumii pînă prin America, împreună cu baci-Flore, al Uhîi, din Păuşa, după lucru — cei patru cai, apăruţi după o oarecare absenţă din cine ştie ce cotlon, unde fuseseră ascunşi, sau poate doar puşi să mănînce, nu mai avusese cine să-i vadă la marginea imaşului, între fîntînile cu cumpene, decît Aurica ! Fata ţiganilor din Strehaia, sau fata din căruţa Lunii şi a lui Costică, sau Gheorghe din Strehaia. Prima dată cei trei motociclişti opriseră lîngă căruţa cu coviltir, trasă de doi cai cu stele albe în frunte, gemeni... Cum ţiganul şi ţiganca nu se lăsaseră să-i lase fără... săriseră cu furcile... Căzuseră în şanţ, loviţi pe la spate cu patul armei. Aurica sărise dintre sacii cu pene în grădina bisericii. Ei nici n-o băgaseră în seamă. Ea nici nu strigase, mai mult scosese un gîjîit înfundat, mută cum era... Se urcase în turnul bisericii şi începuse să tragă clopotele. Ei îl luaseră şi pe Fulger, şi pe Csiko... Aveau patru cai, le era destul. Ei erau şapte. Trei într-o motocicletă, şi trei într-o alta. Şi.

— Ai putea să-mi ghiceşti în ghioc norocul, scumpo ? o întrebase unul pe Luna, ce se aşezase pe marginea şanţului, pămîntie, stoarsă, ştiind sigur că nu mai putea împiedica cu nimic nimic, caii luaţi şi...

— Aş putea, boierule. Şi în palmă. Şi pe frunte.

— Hai, ghiorşon, băsădeşte !

— N-o să te mai vadă muma dumitale, săraca, niciodată de ziua ei.

— Hai-sictir ! Mă blestemi pentru un iosag ?... Îţi strici meseria... ghicitul !... pentru o supărare ?

Şi cei şapte plecară unul lîngă altul, pe lîngă cai, spre imaş, de parcă păreau încătuşaţi. Se întîlniseră într-o răscruce — unii veneau din sus, alţii, cu caii ţiganilor, din spre unde răsărea soarele... Aurica trăgea clopotele să le

spargă — fiindcă nu le auzea. Ea doar vedea. Aşa că şi mai tîrziu, cînd Augustina cu vecina ei, şi Agnes, o luaseră spre tăniar, crezînd că Fulger şi Csiko s-ar fi putut duce acolo — doar mai fuseseră, chiar puşi la aceeaşi trăsură ! — Aurica rămasă singură putuse să vadă din clopotniţă cum apăruse al cincilea cal, negru, de undeva dintr-un lăstăriş, unde poate-l ţinuseră legat, trăgînd după el un sac cu cartofi, greu, sau poate un om băgat într-un sac, sau chiar fără să fie ?... Se ridica praful, atît cît putea. Ori insul era legat de picioare ? Sărea, din pietrele de pe drum, mătura dintr-o latură în alta toltişul zdrobit de şenilele tancurilor ce trecuseră cu vreo două zile înainte... N-auzea nici un ţipăt, era surdă. Iezechiel, mult mai tîrziu, a zis : „că parcă vedea un film mut." Dar bora, urcîndu-se în turlă, deasupra clopotului, umplînd clopotul de... Prin fereastra dreptunghiulară, peste case şi peste crengile merilor, nucilor, gutuilor, Aurica... Nu se speria, şi nici n-avea pentru ce, văzuse destule, de cînd îi omorîseră pe maică-sa şi pe taică-său sub ochii ei : nici nu lăcrima : se obişnuise cu morţii ; ei erau pretutindeni.

Mulţi se întreabă : caii aceştia patru-cinci trebuiau descoperiţi, după... ştiuţi, şi omorîţi ? Aveau ei vreo vină ?

Dar nu fusese totul o nălucire a unei mute scrîntite ? Iezechiel răspunde : nu. Dar cine putea fi insul ? Cel rupt ? Greu de aflat. Încă. În caietul cu coperţi albastre, Melentie a scris cu creion chimic, sec : „învăţătorul Groze, din Rodna-Veche, de pe lîngă Bistriţa şi Năsăud, tată a doi copii, Doina şi... Soţia sa, Mărioara... El a fost legat de patru cai şi rupt în bucăţi. Rupt ca de cămile..." Însă povestea cu învăţătorul Groze nu s-a petrecut în jurul Orăzii. În vremea aia Aurica era poate prin partea de Nord a Bucovinei, sau în Transnistria. S-ar putea spune c-a avut o copilărie sinistră : într-o căruţă trasă şi împinsă prin toate noroaiele şi hîrtoapele... Dar nopţile cu beznă şi violenţele prin care trecuse o făcuseră să sară de pe fix ? Iezechiel răspunde : nu. Şi nu e nici dintre paţachinele care se uită cu priviri întunecate spre drumurile pe care le-a străbătut, zicînd : nu eu am mîncat acel rahat ! Sau, cu bucurie, bătîndu-se pe buric : de nu eram eu, crăpa şandramaua ! Adică : Aurica nu dă vina pe nimeni. O, să-l vezi pe broscoiul cu faţă palidă, cu pielea ca de capră belită şi arun-

în bătaia clopotelor. Culmea, îl visă pe Fulger : stînd lîngă o fîntînă cu marginile de lemn, verzulii, pline de muşchi, şi mîncînd lucerna ce-i fusese aruncată la picioare. Da, ştia asta de la băile Felix. Caii mănîncă, domnilor şi doamnelor, cu o bucurie mai mare fînul aruncat pe pămînt, decît dacă e pus în iesle... Să fie din cauză că... păscînd, gîtul întins ?... În iesle, e ceva artificial, ce ? Hei ! Dar iată a doua însemnare a lui Melentie despre cai (ce uşor uităm !), din jurul zilei cînd Aurica, în clopotniţă... : „Volcu (Vîlcu) bea la crîşme şi se veseleşte, şi nu plăteşte. Maică-sa îi zice „Du-ti-acasă, nu mai bè, Cî ai copcii mînînţăi." Formidabil. În Moldova, Basarabia, ca şi în Bihor : mînînţăi. Mai departe : „Volcu (Vîlcu — de la volc, lup ?) n-o ascultă pe maică-sa. Calu şi-l înşăla. Şi la drum mi-o pleca. Intră Nistru şi intră Prut, unde-i drumu mai cotit, El cu moartea s-o-ntîlnit — Vîlcule, Vîlcuţule, Stăi, calu de-l poposăşti Şi cu moartea ta grăieşti. — Mătuşică, moartea mea, Cînd aş şti că eşti a mea ! Na-ţi calu şi armile, Numa-mi lasă dzîlile. — Nu-mi trabă (formidabil ! ca în Bihor — trabă !) nici cal, nici armi ; Îmi trabă dzilili tali." Grozav : călare fiind, să-ţi întîlneşti moartea ! Pe cîmp, prin pădure, prin... Vîlcu n-are nici o haznă, moartea nu vrea nici cal, nici parale, doar zilele lui. „Nu-mi scurta viaţa în cali !" Nu pot încheia nici un tîrg. Şi-atunci el, văzînd că nu... Îşi chiamă fraţii, surorile, să-l plîngă cu sudori, să-l spele cu apă, să-l petreacă la groapă, să-l stropească şi cu vin, că a fost creştin... Ce scenă cumplită : s-o vezi pe Ea, să stai de vorbă cu ea... Adică : să-ţi dai seama că cineva vrea să-ţi ia dzilele şi să n-ai nici o putere, nebunia, absurdul, sorocul fiind mai tari... Şi nici calul neputînd să te mai salveze, fugind cu tine în spinare. Şi încercarea de a-i da calul ! — în schimbul vieţii sale, calul fiind cam cît viaţa lui... Şi ea, nimic. Vînzarea calului — imposibilă. Dar calul... ar fi vrut ? Sigur, sigur, ei îşi dau viaţa... Dar poate că el nici n-o vedea pe moarte, calul, el avînd ochii nu în frunte, sau sub frunte, ci lateral, într-o parte şi alta a ţestei... Aşa că el nu vede în faţa sa aproape nimic ! Nu vede nici sub picioarele sale, de-i arunci o bucăţică de zahăr... Ca la Felix... Nici bucuria, nici spaima — de sînt prea sub nasul său... O, depărtările ! Iată-l pe Fulger, idolul spălătoreselor, al actoraşilor, al pen-

sionarelor de la pensionul doamnei Iozefina ! I-a venit vremea să nu mai ajungă nici al doilea, să rupă panglica victoriei ! Nici al treilea ! Anii. Eldar l-a vîndut şefului de haltă... să-l ducă dimineaţa cu şareta la servici, peste cinci kilometri... Soţul Augustinei i-a făcut în grajd un loc special, despărţit cu două paiante de vacile cu lapte, de viţei... Povestea la Felix, Felix... Idolul tineretului, al piţipoancelor — trăgea la ham, prin noroiul drumului spre haltă... Şi împărţea grajdul cu nişte dobitoace... şi sub iesle, iepuri albi, după cum îi înnebunise techergheul căzut din nuc : „Iepurii de casă, salvarea lumii !“ În toiul verii, Fulger a început să slăbească văzînd cu ochii, cuprins de lingoare... ochii îi erau tulburi... nu vedea, n-auzea, nu punea gura pe lucernă, pe iarbă, pe boabe de porumb... Bea doar apă. Şeful de haltă a dat fuga pînă la Oradea — ehei ! — kilometri buni ! — să afle leacul... Eldar : „E trist ! Nu e nici un leac. Dar o să se obişnuiască el... Nu-l înjura, nu-l bate...“ „Îl apucă dracii cînd vede hamul !“ Augustina îi punea patefonul în fereastra deschisă : muzica de la curse, de la tarabele cu turtă dulce şi pantaloni de catifea, cizme negre... Bătea din palme, striga : „Bravo ! Bravo !“ Fulger ridîca botul în vînt. Dar venea seara — locul între vaci, cu iepurii albi... Behăitul oilor, grohăitul porcilor, pe alături. Neliniştea cucurigarilor, de după miezul nopţii. Memoria lui îl mușca... Gloria. Zahărul şi alte chestii d-astea. Şi într-o noapte şi-a rupt căpăstrul, şi dus a fost ! L-au văzut spre dimineaţă grăjdarii (ajunsese la Oradea !) încercînd cu botul să intre în boxa sa, unde acum un alt armăsar, negru, se odihnea... Necheza, lovea cu copitele ! Fugise ! Era liber ! Credea el. Grăjdarii l-au prins, i-au pus, spre bucuria lui, alt căpăstru... Şi l-au dus plocon şefului de haltă. Să moară cînd a văzut ochii blegi ai vacilor... Memoria şi fidelitatea nu-i folosiseră la nimic, încheie Melentie această sentimentală întîmplare... Calul se obişnuieşte... mai ales dacă e bătut... sau chiar de nu se obişnuieşte, n-are încotro, face... Aurica ce vedea din turnul bisericii ? Cum caii Lunei, şi încă trei... N-avea de unde să ştie ea că unul dintre ei era Fulger, zeul, idolul piţipoancelor. Trebuiau să rupă în patru sau în cinci un sac sau un om ? Pocnete de bici, de pistoale. Cei cinci — cînd spre dreapta, toţi, cînd spre stînga, nevrînd să se despartă, înspăimîntaţi ?

Aurica gîjîia : gjîîî ! Nichipercea, pipaşul, nimuricul, cel care voise să se însoare cu Agnes trăgea din lulea ? Un nor de fum acoperea imaşul ? Aducea vîntul un nor de ploaie ? Cei cinci cai parcă se zbăteau într-un nor aşezat pe pămînt. Sau Aurica începuse să ameţească ? De ce ? Gîjîia : gjîîî ! De parcă toate baierile muţeniei ei aveau să se rupă. Gjîîîî ! Nu era nici o învăţătură tragică : să iei, cică, aminte ! Ce să nu uiţi ? Dar puteai ? Era altceva : se rupeau în ea, dacă nu baierile limbii, toate celelalte lanţuri, peceţi : curgea sudoarea peste ea, ca dintr-o altă lume, nu ca fiind izvorîtă din groaza ei, ci din cer, din pereţii bisericii, din sunetele aringului. Caii ! O rupeau pe ea în bucăţi, capul, spre stînga, mîinile, maţele lungindu-se pe iarbă, picioarele, care unde, o spărgeau, o deşelau, o transformau în altceva, în părţi, în nimic. Îi vîjîiau urechile, limba-i era acră, o usturau genunchii însîngeraţi, sărind printre baligile de pe imaş... Caii o fărîmau, nimiceau, învăţînd-o ceva cumplit, făcînd din ea o altă fiinţă, goală, din bucăţi, nimic, nimic... Atunci, poate, cuprinsă de slăbiciune, a uitat unde era, şi s-a prăbuşit din turnul clopotniţei, pe scări, cu funia în mînă, cu capul în jos, rupîndu-se în cădere în mii şi milioane de picături roşii, ea fiind nimic altceva decît un abur de sînge pe care chiar îl vedea ! — un nor roşietic vălătucindu-se în jurul său prin razele soarelui intrat prin vitralii, depunîndu-se ca o baltă la picioarele prapurilor şi ai sfinţilor lunguieţi şi neclintiţi în acele steaguri ale bisericii... Dar cine era acel bărbat, sau acea femeie, dacă sacul nu era cu cartofi ?...

INTRÎND ÎNTR-UN FULGER

I

O candelă aprinsă în laboratorul şcolii lumina hărţile continentelor, portretele tuturor împăraţilor lumii, borcanele cu săruri, aşezate în rafturi, ca la farmacia lui Ludovic Cartaginezul, cel venit din Cartagina, sau de din dincolo de China, dintr-o insulă plină cu palmieri, siluetele scheletelor puse în rînd, ca la o defilare nemaivăzută, gata oricînd să-şi întindă pînă într-o poziţie perfect verticală vertebrele adormite şi înşirate pe sîrmă, gata să-şi împingă în faţă maxilarele inferioare aproape toate căzute uşor din articulaţii şi lăsînd în găurile negre ce erau cîndva gurile unor bărbaţi şi femei să se depună praful şi să-şi ţese vara paianjenii discreta lor pînză argintie... Peste regii şi primii miniştri ai Europei, în stînga şi în dreapta candelei, în susul şi în josul ei, cam înghesuiţi, bătuţi pe la colţuri în pioneze, pe cartoane, sfinţii apostoli, desenaţi de profesorul Bartolomeu Cata-Chiţiga, îl priveau plini de adoraţie pe Isus. Nu lipseau nici zeii Olimpului (Pan cînta la nai, cam bucălat, cu părul creţ — evident un autoportret al dascălului ce studiase artele frumoase şi-şi petrecuse vacanţele de iarnă în preajma cîtorva supravieţuitori ai şcolii de pictură de la Baia Mare), nici cerurile fantastice ale Africii, nici Buddha, cu ochii lui ce semănau cu petalele de lotus, surîzător, calm, sigur de energia perfecţiunii sale, nici Dumnezeul însingurat şi fără milă din vechiul testament, nici supremele puteri ale Mexicului — erau va să zică de faţă înşiraţi pe pereţii sălii de laborator a şcolii normale, tronînd peste Tabloul lui Mendeleev şi peste şopîrlele din borcanele cu spirt, peste fluturii din insectare şi peste lupii şi cerbii şi iepurii împăiaţi, toţi generalissimii divinităţii.

Şi pe podea, întins peste atlasul călătoriilor lui Columb, ale lui Marco Polo şi-ale altor împătimiţi de alte zări, cu capul pe o colecţie de ziare, cu faţa acoperită de filele rupte dintr-un maculator cu formule, învelit în hărţile sistemului solar, ale stelelor şi universului, pictate ciudat de Bartolomeu Cata-Chiţiga după ideile învăţaţilor antichităţii — stătea un soldat mort. Pe talpa bocancului din piciorul său stîng era lipită cu noroi o carte de joc : un as. Asta vedea Estera prin gaura cheii. Valeria, fata portarului şcolii, o adusese aici prin spălătorie, să nu le zărească nimeni. În timpul vacanţei de vară uşile dormitoarelor, sălilor de clasă, spălătoarelor, veceurilor, cancelariei, bucătăriei, sălii de gimnastică erau închise ! Dar Valeria ştia să umble prin şcoală şi prin internat trecînd prin unele ferestre chiar de ea lăsate întredeschise şi doar de ea ştiute întredeschise...

Se auziră paşi butucănoşi pe coridorul de la parter. Estera şi Valeria intrară în spălătorie. Voci de bărbaţi, vesele, se apropiau parcă plutind în aer. Fetele nu-i zăreau pe inşii ce behăiau ca nişte capre bete. Se auzi cheia orbecăind în broasca de la uşa laboratorului. Mortul parcă nu-i înfricoşa, deşi era clar că despre el vorbeau, înjurîndu-l. Valeria îşi făcu speriată o cruce mare pe piept, iar Estera îşi zise (închipuindu-şi cumva că bărbaţii troscăniţi sosiseră să-l omoare a doua oară pe soldat) că acum nimic nu mai avea nici un rost dacă nimeni nu mai dădea nici o ceapă degerată pe Dumnezeu.

2

Începură să cînte cocoşii în coteţele din curtea internatului. Găinile cotcodăceau speriate, de parcă se arătase prin preajmă vreo namilă de dihor, în plină zi, să le flocăie. Valeria o luă de mînă pe Estera şi coborîră în grabă pe scările de serviciu, să alunge vietatea ce îngrozise orătăniile : dar acestea se potoliseră cînd ajunseră ele lîngă pompa cu apă

de lîngă groapa cu nisip în care săreau elevii vara la lungime, în orele de gimnastică. Brazii, plini de nea, îşi legănau lin crengile, într-o muţenie desăvîrşită, parcă fiind departe de-aici, într-o altă lume, a zăpezilor eterne, total indiferenţi la zăpăceala ce tulburase ca o turbare poporul de galiţe din coteţele internatului. Gîştele cu aripile retezate, să nu zboare peste garduri, şi raţele puse la îndopat priveau fulgii ce cădeau din cer fără să-i vadă, parcă duse pe gînduri. Şi în această cuminţenie a zilei de iarnă scîrţîiră dintr-odată porţile înalte de lemn dinspre grădina cu meri şi se auzi răgetul unui măgar. Valeria şi Estera intrară în umbra uşii ce ducea spre cazanele de la spălătorie. Porţile, forţate, se desprinseră din ţîţîni şi căzură pe pămînt, bubuind, făcînd să tremure geamurile ferestrelor. Doborîră în cădere şi scara ce era rezemată de un brad (tăiase tatăl Valeriei o creangă pentru pomul de Crăciun) — şi un nor de nea gros porni din înaltul liniştit al brazilor, potop, îngropînd totul în alb, coteţe, raţe, gîşte, găini, pompa de apă... Şi după cîteva clipe în care se auziră ţipete şi măcăituri şi cotcodăceli, se văzu ceva ca un abur negru bîjbîind prin zăpada tulburată — era un măgar ce trăgea după el o sanie. Doi soldaţi, ca doi oameni de zăpadă, rămăseseră nemişcaţi lîngă ţîţînile porţilor. Probabil ei se opintiseră să le deschidă. Un preot, în sutană, cu barba pînă la brîu, îşi căuta, miop, cădelniţa ce-i căzuse din mîna dreaptă. În sanie era un sicriu. Bolboroseala de zăpadă scuturată de pe crengi se stingea uşor, lăsînd să se vadă în jurul preacuratului urmaş al asinului ce-l purtase în spinare pe mîntuitor două femei îmbrăcate în negru (una cu un copil în braţe) şi cîţiva bărbaţi în cojoace şi cu căciuli negre în mîini.

— De ce n-aţi aşteptat să vă deschid ? se auzi vocea tatălui Valeriei de undeva din fumul de nea...

Fetele fugiră, să nu fie văzute. Tatăl Valeriei, portarul internatului, avea palme grele. O spaimă neînţeleasă o făcu pe Estera să tremure ca aprinsă de friguri şi să plîngă în pumni, fără lacrimi, mocnit. Cerul era întunecat, încărcat de zăpadă — şi cernerea uşoară a fulgilor o umplea de o bucurie ciudată pe care tropăiturile celor ce ieşeau din laborator (desigur, nişte militari în bocanci ştergeau putina !) o risipeau dureros. Ele veniseră lunecînd ca două umbre,

pe vîrfuri, să afle ce e cu soldatul mort, întins cu capul pe ziare : cine-l ucisese sau de ce murise ? Din sala clasei a IX-a B în care se ascunseseră după tablă, nu zăreau pe nimeni : erau în siguranţă, uşile închise cu cheia le apărau să nu fie văzute şi trase de urechi, alungate !... De auzit, auzeau şi chiţcăitul galeş al şoarecelui ce nu-i venea să creadă că oasele propriului său cap sînt măcinate leneş de gura pisicii.

— Lua-te-ar dracu ! Cum de-ai ajuns aici ? !

Era tatăl Valeriei. Se auzi o bufnitură şi un miorlăit groaznic : probabil mîrtanul primise un bocanc în burtă ! Afară cerul deveni ca sineala şi ninsoarea încetă brusc, ca şi cum puterea ei nemăsurată fusese nimicită de mieunatul unui cotoi. Ziua se risipea, obosită, învinsă, ca un suspin de călugăriţă jefuită.

— Dar n-are lumînare aprinsă la căpătîi ? întrebă uimit un glas stins, de femeie bătrînă. Şi e pe jos ? Şi ţiganii...

Începu să bocească fără vlagă, ca dintr-o datorie. Cineva încercă să aprindă mai multe chibrite (probabil zăpada îi intrase în buzunare şi umezise fosforul...) : nu reuşi. Preotul începu să cînte pe nas, înghesuit de vocea bătrînei care-i tot cerea să nu-i lase atîta vreme băiatul netămîiat şi departe de Dumnezeu. „Aduceţi, mă, tronu !“ strigă un bărbat ce părea că nu mai are prea mulţi dinţi : îi şuierau cuvintele ieşite din gură, înjumătăţite, ştirbe... „E beat“, îi şopti Valeria Esterei. Se auzi un uruit pe coridor : trăgeau pe ciment lacra adusă pe sanie. O dată cu întunericul ce se lipise de geamuri, mirosul de tămîie cuprinse totul de parcă începutul nopţii era ca o căderniţare peste lume. „Mai lasă-ne şi pe noi să zicem una, părinte, se milogi tot cel cu destui dinţi pierduţi. Şi fără să mai aştepte răspunsul, cel cu vorbele molfăite începu să cînte din gură „Trenule, maşină mică, unde l-ai dus pe Ionică..“ „Bă, ţi-ai pierdut minţile ? Ăsta nu e Ionică, ai încurcat morţii...“ „Lasă, sfinţia ta, că ştiu eu : ăsta e cîntecu de-i plăcea lui...“ „N-aveţi bec ?“ „Aici n-avem bec“, zise tatăl Valeriei şi plecă bocănind spre scările de lîngă cancelarie, de parcă misiunea lui se terminase. „Firică, ţine-l mai de picioare, lasă vioara ! Să-l punem în tron !“ O femeie se jelea, alta plîngea, unii înjurau, preotul căderniţa şi-l ruga pe Cel de

sus să-i ierte răposatului toate păcatele, vrute şi nevrute, lăutarii molfăitului trăgeau la viori, la acordeon şi la contrabas, cineva se opintea să aşeze soldatul mort în sicriu, luîndu-l singur în braţe... Se auzi ceva căzînd şi spărgîndu-se : toţi se speriară, se vînzoliră, lumînările se stinseră şi insul căzu pe podea cu mortul în braţe... Iarăşi căzu un borcan şi se făcu ţăndări. „Dracu ! îşi scuipă în sîn molfăitul. Necuratu, părinte !" „Ei, ei... e o mîţă..." Probabil mîrtanul înviase în colţul unde fusese aruncat cu lovitura de bocanc a tatălui Valeriei şi acuma se urcase pe un dulap plin cu borcane, voind să nu iasă afară printre picioarele celor... „Îi lucesc ochii ca la diavol, părinte." „Firică, ţine-ţi gura !" „Cum ţi-a fost ţie dat să mori, puiul mamii..." „Băi, oameni buni, ori eu m-am îmbătat bînd cu voi de ieri seară de cînd am plecat cu trenu de-acasă, ori..." „Ori ce, mă ?" „Bă, asta pute a butoi !" „Aprinde o lumînare, muică, nu-l mai ţineţi pe întuneric !" „Iezechiele, ce faci ? Te pişi aici ? !" „Fi-le-ar electrica a dracului — iartă-mă părinte ! — să se strice !..." „Pst ! Pst ! Horcăie !" „Aoleo !" Unii dădeau buzna să iasă pe coridor, ţipînd. Îl luară şi pe preot pe sus : se auzi cum el îi îndemna să nu-şi piardă firea şi să nu-i calce în picioare cădelniţa, că e păcat mare ! Scaune răsturnate, sticle sparte, înjurături. Şi apoi se aşeză o linişte adîncă : parcă aşteptau cu toţii să se întîmple ceva nemaivăzut !

— Ioano, zise o voce dogită de băutură, ce mă priveşti, fă, aşa ? ! Ei, ce-i cu voi ? Firică, ia zi tu mă o sîrbă !...

Bătrîna îşi regăsi glasul din tinereţe : începu să urle şi să bată cu pumnii în cosciug, ca într-o tobă. „Porcule, cîntă, Firică, zi, mă, o sîrbă !" Lăutarii nu se mai lăsară rugaţi. Molfăitul, pe care desigur îl chema după numele mic Porcul, dacă-i zisese răguşitul cu atîta dragoste „Porcule, cîntă !" lălăia ceva ce-l făcu pe preot să-şi piardă cumpătul :

— Să nu scoţi vorbele astea din gură că te blestem !

— Aoleo, mînca-ţi-aş luleaua, părinte, nu mă blestema, că nu le cînt !

— Ioano, ce face Iezechiel, doarme ? Dormi, mă, Iezechielule ? behăi vesel insul cu vocea argăsită de băutură. Hai, lasă, nu te închina, sînt cam răguşit, am răcit şi-am băut vin fiert !

— Ai răcit la cap, muică ! Să ne pui pe noi, oameni bătrîni, pe drumuri... Să ne faci de rîsul lumii...

— Eu ? ! Cum să vă fac de rîsul lumii ? !

— Păi, cu chestia asta, zise Firică Porcul, c-ai murit şi-ai înviat...

— Eu ? ! Greşeală !

— N-ai trimis tu telegramă... că mori, de nu venim să te vedem, că eşti bolnav... Şi pe urmă am primit două telegrame de la ofiţerii la care eşti... Dumitrache şi Dinu... că te-ai dus !... şi ne aşteaptă să te luăm la cimitir...

— Ei, lasă, mă, Ioano, c-a fost aşa, o glumă... Cum să mor eu ? Te iei după tot ce toacă lumea... Ei, am murit... he, he, he, de beat, că am pierdut la cărţi... şi-a trebuit să golesc şapte sticle...

„O moarte caraghioasă", îi şopti Estera Valeriei. „Dar de ce mă amestec eu unde nu-mi fierbe oala ?" îşi zise Estera, băgînd de seamă, din cele auzite şi nicidecum văzute, că în această lungă şi întortochiată poveste (cu un mort ce era viu şi cu o familie chemată dintr-un alt capăt de ţară să vină să-l plîngă pe răposat şi să-l ducă acasă) era greu, sau aproape imposibil să te apropii de adevăr... Cel care trezit din beţie şi nu din moarte, grohăind, jucase pocher cu nişte ofiţeri şi profesori din oraş şi pierduse o claie de bani, cu care şi-ar fi putut cumpăra două perechi de boi... El era o ceva mică bidiganie pe la popota armatei, de-aia fusese acceptat la masa de joc a celor superiori lui prin instrucţie şi grade, sau poate doar din acest motiv îl invitaseră ei, ca să-l poată jumuli. Şi el, îmbătat bine, sau poate cu buna ştiinţă a vicleniei, ca să scape de ei, acceptase să se trimită la el acasă acele telegrame sinistre, să-şi cheme părinţii, nevasta, neamurile şi o bandă de lăutari să-l ia din Oradea şi să-l ducă în cimitirul satului său. Acum rîdea bucuros şi-i îndemna şi pe ei să se înveselească, ce dracu, doar nu dăduse ortul popii ! „Părinte, iartă-mă că nu-ţi dau ortul şi dă-mi voie să-ţi sărut dreapta, fiindcă ai avut inimă mare şi te-ai gîndit să nu-i laşi singuri pe-ai mei prin străini şi-ai venit să-mi cînţi cîntarea cea de pe urmă şi să mă tămîi..." Se aprinseseră probabil mai multe lumînări, de se vedeau mai bine la faţă. Şi sticlele aduse în trăişti începură să se învîrtă între ei, vesele. „Ei lasă, aţi făcut o plimbare la oraş, grohăia cel înviat din beţie, amin-

tindu-i Esterei de spusele lui Bartolomeu Cata-Chiţiga la orele de desen : că învăţarea înţelepciunii, vacilor, este o cestiune a bătrîneţii. „Ai, fă, Ioano, ce te zmiorcăi aşa ? Era mai bine de stam acuma cuminte în lădiţă ?“ Şi el avea dreptate — şi şi-o dădea singur, rîzînd şi punîndu-l pe Fiică Porcul să-i cînte o sîrbă. Începu chiar să şi joace, prin laborator, probabil forţîndu-i pe toţi, şi pe popă, să intre în horă... Veselia lui devenise ca o furtună ce nu mai ştia sau nu mai putea să se înfrîneze : se cutremurau dulapurile cu borcane, tremurau bufniţele şi lupii şi urşii împăiaţi : podeaua tresălta sub tălpile celor ce băteau sîrba, zdrăngăneau geamurile de chiotele lor şi de cîntecele lăutarilor şi tot aerul din laborator părea atît de încins încît putea exploda în fiecare clipă ca o bombă ! Şi Estera simţea că-i este foarte greu în această nebunie în care nu se vedea amestecată să poată totuşi lua partea unei părţi şi să decidă dacă sergentul (era sergent !) de la aprovizionarea cu alimente a regimentului (sau batalionului, sau a diviziei ?) cutare era vinovat de gluma sinistră cu care îşi adusese neamurile în oraş, pline de bani, să-l despăgubească, sau avea desigur dreptate spunînd el printre sughiţuri că perechile de boi pierdute sînt un fleac pe lîngă viaţa lui şi că nu se va lua zăpada pînă el nu-i va goli de pitaci pe domnii profesori şi ofiţeri, putînd el să le cumpere alor lui de Paşti patru perechi de boi ! Era aici şi o mîndrie fără margini, dată de băutură, care o enerva pe Estera, dar ea nu putea spune că nu-i părea bine că vede posibilitatea împlinirii acestei aproape oarbe încrederi a sergentului în gloria năbădăioasă a jocului de cărţi şi în steaua norocului său.

3

Mersese pe la colega ei de clasă şi ca să-i întîlnească fratele, pe Rilă, Iepurilă. Poate în primul rînd pentru asta se pornise prin zăpadă, lăsînd-o pe mătuşe-sa Iozefina să

se certe singură cu mustăciosul ce venise să acordeze pianul din salonul fecioarelor multpreafericite. Iozefinei nu-i plăcea să fie singură, şi chiar cînd se certa cu cineva simţea nevoia să aibă în preajmă măcar umbra tăcută a cuiva apropiat. Poate şi din această teroare a singurătăţii o aproape infiase pe Estera. Oricum, aceasta era părerea lui Eldar, chelosul cu picioarele scurte, crăcănate, cel care nu-şi găsea nici o vină că arăta ca o zgaibă de om, zicînd că el nu e altceva decît un vis al naturii şi un produs al ei.

Rilă nu venise pînă seara acasă, aşa că nu-l întîlnise nici la plecare : probabil jucase fotbal toată ziua pe cine ştie ce maidane, probîndu-şi încă o dată porecla de Iepurilă, cel veşnic însetat de fugă după o minge dintr-o cameră de cauciuc, aproape rotundă, peticită, uşoară şi insensibilă ca o himeră. Şi Rilă avea pistrui pe nas, şapte — îi numărase Estera într-o după amiază cînd el, căzut la pămînt, cotonogit, se zvîrcolea ca un peşte tăvălit în făină de mălai şi chirăia ca un copil. Culmea e, constatase atunci Estera, că lovitura primită în fluierul osului îl golise dintr-o dată de toată bărbăţia şi siguranţa cu care lovea el mingea : redevenise un puşti, slăbănog, speriat, cu ochii grei de lacrimi. Şi Estera nu simţea faţă de Rilă nici o milă, durerea ce-l învineţise rămînea în el, toată, era intransmisibilă : sau poate ea era prea bucuroasă de această înfrîngere a lui, ca s-o mai poată înfiora măcar o plăpîndă undă din suferinţa ce-i umpluse lui şi gura de lacrimi ? Îi ştersese mai tîrziu lacrimile de pe faţă, cu batista ei roză, fără să-şi dea seama, de parcă o hipnoză îi comandase mişcările mîinii drepte. Se şi ruşinase de slăbiciunea ei, pe care n-o înţelesese mult timp după aceea, făcînd-o să-şi spună într-o dimineaţă în baie privindu-se goală în oglindă : „are dreptate Eldar, nu tot ce înfăptuim, fetiţo, pleacă din mintea noastră". Rîsese imediat de această prostie, nevoind poate să recunoască ciudata spaimă ce o cuprindea ca un frig atunci cînd doar se gîndea la fratele pistruiat al Valeriei şi uşoara stare de plutire într-un cer colorat — atunci cînd îl visa pe Iepurilă ! „Mîine-poimîine te va cuprinde o stare de imponderabilitate", îi zisese într-o seară Eldar, mîngîind-o părinteşte pe creştet, în timp ce-o aştepta pe Iozefina să

vină din salon, unde cînta la pian o mazurcă. Rămăsese de-atunci într-o pîndă continuă, aşteptînd zborul în vid, clipa dulcei pierderi de sine, pe care s-o şi recunoască şi s-o şi înţeleagă, luminîndu-se de misterul ce se ascundea în ea şi sperînd astfel să se cunoască mai bine.

Şi într-un alt meci încins cu o săptămînă înainte, pe zăpadă, în parcul de lîngă Criş, cînd Iepurilă, Rilă marca gol după gol şi se bucura straşnic după fiecare o asemenea ispravă, de parcă învingea măreţia vreunui imperiu, neprivind-o însă nici o clipă pe Estera — şi nici pe Valeria — parcă doar ca să nu se creadă cumva că victoria ce-o pregăteau pe terenul îngheţat şi tare nu era de dragul jocului, ci pentru gurăcăschimea de pe margini, ea, Estera, furioasă, dar rîzînd şi nevoind nici faţă de sine să-şi recunoască enervarea, se repezise la mingea ieşită odată din spaţiul de joc convenit şi-o strînsese uşor în braţe prefăcîndu-se că se împiedică şi cade peste ea — şi apoi îi dăduse un şut şi-o trimisese spre Iepurilă. Încet, încet însă năzdrăvănia de cauciuc se micşorase, devenind mai grea, aproape inertă, şi meciul se încheiase în silă. Şi nimeni nu băgase de seamă că Estera împunsese cu vîrful unui ac de siguranţă jucăria dracului !... Ei crezuseră altceva, cu Iepurilă în frunte ! Plecaseră cu toţii la un vulcanizator, băieţi şi fete. Dar după ce mingea fusese peticită, cum se lăsase şi seara şi-i apucase pe unii foamea, meciul nu se mai reluase. Estera se bucurase îndelung de această victorie secretă şi mîrşavă — şi plecase la Valeria să-l întîlnească pe Rilă şi să-i spună... Dar în loc să dea ochii cu Iepurilă, întîi se îngrozise, o dată cu Valeria, văzînd în sala de laborator un „soldat dus la Domnul !" — iar mai apoi auzise cum un mort jelit înviază dintre lumînări, grohăind de atîta beţie, parcă renunţînd astfel la raiul veşnic al sufletului său în schimbul unor sticle cu ţuică şi al sîrbei jucate lîngă preotul ce-şi pierdea mereu cădelniţa, al vorbelor cu care maică-sa îl mustra, al zîmbetului lui Iezechiel, ce se uşurase pe lîngă un mistreţ împăiat, şi al multor asemenea mărunte bucurii lumeşti.

În hol, acasă, Iozefina turba : cineva spărsese, pe înserate, geamul de la bucătărie, cel de lîngă felinarul roşu ! Poliţia pusese mîna pe trei ţigani întîlniţi la colţul străzii şi-i adusese să-şi recunoască vinovăţia. Lăieţii rîdeau, ne-

înțelegînd nimic. Sau nevrînd să înțeleagă, cum țipa Iozefina la Eldar, care zăcea îngropat aproape pînă la gît într-un fotoliu descumpănit și învelit într-o piele scorojită de vreme. „Ce să caute ei la tîrfe, dragă ? rîdea bohotui de-i curgea transpirația pe chelie — girlă ! Ei au unde să-și petreacă nopțile, nu sînt ca nenorociții ăștia de căruțași ai sorții, da, da, ai sorții, care n-au unde să descarce, he, he... Țiganii să spargă un geam ? ! De ce ? ! Ei nu urmăresc nimic în viață, așa că de ce-ar urmări un fleac, să distrugă un felinar... fiindcă, draga mea, însul care a spart geamul, a vrut să facă praf felinarul ! Nu putea să fie decît un naiv ! Doar un puști sau un poet idiot vrea să distrugă un simbol. Pe noi realitatea ne omoară, ori însul... cu geamul... nu cunoaște ce-i aia realitate !..." Țiganilor li se dăduse drumul, și Iozefina, nemaiavînd pe cine să-și verse mînia, se așezase cu mîinile în șolduri în fața lui Eldar și-l pisălogea... „De ce zici tu că lor nu le pasă de nimic ?..." „Păi, draga mea, ei sînt ca păsările cerului, trăiesc cu ce dă Dumnezeu, de azi pe mîine, ei nu se gîndesc la viitor, ba mai mult, îi doare în cot de viitor !" Estera îi asculta cum se ceartă fără ură, ca întotdeauna. Și ei n-o băgau în ciorba lor, n-o întrebau ce părere are, nu voiau s-o ia de martor și să ajungă cumva de partea cuiva.

— La ce te uiți, Esti ?

— Ce-i asta ?

— A, acesta e obiectul cu care s-a spart geamul, zise Eldar, mișcînd cu piciorul o minge din cameră de roată de mașină, dezumflată, moale ca o cîrpă, și de neînvins, ca un șarpe încolăcit.

Estera plecă în baie, dădu drumul la apă să curgă în vană cu violență și chicoti de bucurie : nu mai simțise așa ceva din clipa cînd îi spărsese lui Iepurilă mingea cu acul de siguranță. Dar imediat i se puse un nod în gît, pricepînd că Iepurilă nu se mai uitase niciodată în ochii ei din ziua cînd o conduseseră — el, Valeria, Melentie — pînă acasă și el observase, da, el observase felinarul roșu ! „O, boul, își zise, el crede că eu sînt ca fetele din salonul mătușii Iozefina." Și după o clipă : „Sau că o să ajung ca ele ?" Se spălă pe față, trase apa la closet și-și zise ca nana Măria ce le aducea dimineața laptele de la Nojorid :

„Tu, drace, dar omul aista mă jelozește !“ Dar poate că aceste obscure sentimente așa și trebuiau să se arate, încîlcit, venind ele de la acel copil dolofan și nerod și cu nasul borcănat, ce trăgea cu arcul în neștire și oriîncotro — pînă și în cămărușele salonului, unde era pictat de Cata-Chițiga-comandă ! — pe cartoane groase deasupra fiecărui pat al fericirii de-o oră. „Hei, hei, își zise Estera, drace, zeul amorului este de divizia B, un amărît acolo...“ Și intră în camera unde Iozefina tocmai se împăcase cu Eldar și se sărutau cu ochii închiși, pierduți, ca doi adolescenți.

Intră în bucătărie și începu să mănînce salam de Sibiu cu ceapă, flămîndă. Geamul spart era acoperit cu o mușama verde, prin care nu se zărea, evident, nimic. Totuși, dincolo, afară, în stradă, lumea își vedea de treburile ei, tramvaiele uruiau gonind dinspre gară spre centru, și invers, plimbăreții întîrziați vociferau monoton sub ninsoarea ce continua să cadă prin întuneric, aproape nevăzută. Și probabil în colțul străzii, lîngă plăcintăria închisă, Iepurilă se uita spre fereastra de lîngă felinarul roșu așteptînd cu satisfacție s-o vadă deschizîndu-se... Estera chiar o deschise : strada însă era pustie.

— Ce faci, aeriseşti ? o auzi pe Iozefina, veselă, venind pînă lîngă umărul ei și întinzînd mîna prin fereastra deschisă să simtă răcoarea aerului nopții de iarnă. Cîțiva fulgi se lăsară ușor peste degetele ei resfirate puternic și Iozefina țipă ca o școlăriță și-l frecă pe Eldar pe gît cu puținul prinos de zăpadă căzut din cer în palma ei delicată, pufoasă, de pianistă de cabaret. Oh, mă simt ușoară și curată ca un fulg de nea, se linguși ea pe lîngă năsosul crăcănat care și începuse să înfulece salam cu ceapă, hulpav, ca un cosaș. Ea îl gîdilă sub bărbie și-l sărută pe frunte și Eldar știu că era dator să-i răspundă cu ceva acestei fericiri declarate școlărește în fața pîinii tăiate și a gemurilor, și a tuturor bunătăților burții puse de Estera pe masă. Zise ca un rabin încărcat de înțelepciune, sau ca un golan ce dă cu bulgări de nea în fustele largi ale servitoarelor : „Un fulg de nea nu poate schimba, iubito, destinul iernii. Al lumii nici ca cît, ha, ha, ha...“ Și Iozefina fu mulțumită : nu vorbise în zadar, credea, sau poate credea ceva și mai teribil, că nu era singură.

4*

— Oh, eu am să mă duc pînă la teatru, să văd ultimele două acte din „Regele Lear", zise Eldar, ca să nu se aştearnă tăcerea ce ameninţa clipele de bucurie ce-o făceau pe Iozefina să cînte. Pînă termini tu lucrul în salon, vin şi eu...

— O, nu, astă seară mă duc la cinematograf, zise Iozefina. E ceva cu Greta Garbo ! Mă înlocuieşte Vruţa, doar eu sînt şefa acestei afaceri, ce naiba ! se bătu ea cu palma pe piept, ca lăptăreasa din Nojorid. Mi-a povestit Bartolomeu Cata-Chiţiga că e ceva de vis !...

— Oh, draga mea, zise Eldar, tot ce face şi spune acest ratat e fals ! Pînă şi legătura lui cu Jevruţa — ce Vruţa ? Jevruţa ! — e falsă. N-am mai pomenit aşa ceva : să ai o amantă falsă, de dragul lumii, ca să nu se spună că n-ai şi că nu eşti... Aşa că e vreo murdărie... şi în acest film (în acest vis !...) Hai mai degrabă cu mine la teatru, e o trupă din Cluj...

— La teatru nu-mi place.... nu văd eu destul teatru ?... Şi mă ştie lumea şi mă vorbeşte, tîmpita, se înfurie Iozefina, preferînd, fără să mai spună, întunericul sălilor de cinematograf, care pe toţi îi făcea egali... Esti, te culci ?

— Da, răspunse Estera, mai mult ca să scape de pişcoturile pe care le ronţăia mătuşe-sa la fiecare film...

— „Regele Lear" îmi place de mor ! înfulecă Eldar o aripă de pui. Seamănă cu mine, ha, ha, ha, numai că eu nu sînt nebun !... Da, Lear a renunţat la toate deşertăciunile lumii, la puterea regalităţii, la familie, la bogăţie, la lumea ce ţi-o dă bogăţia, la minciuna ce ţi-o aduce pe tavă puterea... Nu mai are nici coroană pe cap, semnul divin al puterii pe pămînt, nici sabie, cu care să dezlege orice adevăr, umplîndu-l de sînge, nimic !... Doar pe el însuşi ! Ca şi mine...

— Tu mă ai pe mine, chicoti Iozefina.

— Asta e altceva, iubito. Tu nu eşti o povară, tu nu eşti o obligaţie, o soţie, tu nu eşti veşnică... Vreau să spun veşnica mea roabă, glumi el, ca să îndulcească strînsoarea cu care degetele Iozefinei îi cuprinseseră gîtul.

— Nu-l lua în seamă, Esti ! Cînd se satură, înnebuneşte ! Se crede liber ! Rege ! Şi a doua zi, cînd îi ghiorţăie maţele, vine pe brînci să-mi sărute poalele capotu-

lui... E un bohoț sentimental, ha, ha, ha... Deși, deși... cumva are dreptate... El face din viața lui ce vrea fără nici o obligație... Așa m-am și înțeles cu el, e drept. Ce e drept, e drept ! E un ciufut, dar știe ce vrea : și-a dat singur numele ce-l poartă, Eldar, nemulțumit de cel cu care l-au botezat ai lui... Și zice : că el... își face singur... Ce-ți faci, Eldar ? Destinul, ha, ha, ha...

— Nu rîde, iubito, că mă superi, o să te creadă Esti o superficială, o... Da, dragă Esti, Lear este primul... țigan al Angliei ! zice și se șterse cu un șervețel la gură și pe chelie și pleacă plin de zîmbete la teatru.

— S-a săturat și-i e somn și, ca să scape de noi, spune că se duce la teatru ! Se duce acasă, puștamaua, să se culce ! zise Iozefina sigură că el nu se putea duce în altă parte, la altcineva, și absolut convinsă că bohoțul ei crăcănat și chelbos nu venea la ea zilnic și n-o iubea doar pentru ca să-și umple burta cu mîncare.

Estera rămase singură, se dezbrăcă și intră în pat, fără să-i fie somn, sperînd s-o adoarmă căldura sobei și oboseala. Nici vorbă. Deschise aparatul de radio și auzi hohotele de rîs ale unei săli de spectacole care se amuza de prezicerile unui puștan hipnotizat că va fi război și lumea se va umple de moarte... „Domnilor și doamnelor, sîntem în timpul sărbătorilor de iarnă, ascultați cîntecele clopoțeilor de la hamurile cailor prinși la sanie... simțiți mirosurile de parfum ale doamnelor ce se pregătesc de revelion, priviți Marea Dragoste care pe toți ne-a cuprins în această iarnă și veți înțelege ce înseamnă forța magiei mele... puterea mea de a hipnotiza... și de a face și pe un puștan care nu știe ce e războiul și moartea să vorbească despre ele îngrozit..." Aplauzele rupeau sala. Profetul imberb, cu voce pițigăiată îi amuza... Estera căută un alt post : găsi : un cor de copii cîntau colinzi...

Veioza era aprinsă : așa că ea fiind trează și auzind cum se deschide ușa fără să scîrțîie, nu se sperie văzîndu-l în prag pe Eldar, cu capul spart, plin de sînge. Ar fi trebuit măcar să tresară, văzîndu-l, dar parcă el era de cînd lumea un om de-al casei, ceva ce-și avea locul lui oricînd aici... Și nici nu se gîndi că el venise înapoi doar fiindcă Iozefina plecase la cinematograf.

— Mi-a ieşit un huligan în cale şi m-a trăznit în moalele capului... plînse el, mergînd la baie şi încercînd să-şi oprească sîngele ce-i şiroia pe obraji. Un antisemit ! Un fascist ! zise el, lăsîndu-se şters de Estera cu prosopul pe frunte. Vor veni vremuri grele, începe războiul, zise el şi-i plînse Esterei în braţe, cu hohote.

— L-ai zărit ? îl întrebă ea. Cum era ? A fugit ? Cu ce te-a plesnit ? Cu o curea, parcă...

— Un puştan slăbănog, un... Îi ardeau ochii de ură... zise el şi Estera îi simţi fruntea pe sînii ei cum îi tremură cutremurată de plîns.

— Ei, lasă, că-ţi trece, zise ea veselă, gîndindu-se la Iepurilă, îţi trece, îi zise şi-i legănă în glumă capul în braţele ei, îţi trece, rîse cu hohote, în timp ce Eldar o cuprinse puternic de mijloc şi-o puse pe marginea patului — şi totul se petrecu fulgerător, ca un surîs, ca un plîns, unul rîzînd şi altul plîngînd, apoi cellalt...

Şi ea, cu mîna dreaptă alunecată de pe pat, strîngea cu degetele cît putea de tare mingea de cauciuc, moale, ca de cîrpă, şi invincibilă ca un şarpe încolăcit : şi se gîndea simţind cum curge peste umerii ei transpiraţia de pe chelia lui Eldar că bucuria pe care o simţea acum trupul ei nu era a ei, de parcă trupul ei nu aşteptase aşa ceva, sau de parcă trupul ei plin acum de căldură nu era al ei.

4

Drumul pînă la Moci şi Sărmaş, la rudele din spre tată, a fost destul de obositor, i-a scris Estera Valeriei. Pînă la Cluj, cu trenul, a mai mers cum a mai mers. Cîmpia din jurul Tileagdului şi Borodului a amuţit brusc, o dată cu intrarea în primul tunel din spre Ciucea : acolo, în întunericul plin de fumul locomotivei, Eldar a cuprins-o de după umeri, ocrotitor, ca şi cum prezenţa lui trebuia să-i înfrîngă orice spaimă şi el să înlăture, ca un

şaman, bezna. Dar ea — şi asta nu i-a mai scris Valeriei — cînd degetele mîngîietoare ale chelbosului i-au ajuns pe bărbie, le-a prins cu violenţă şi le-a muşcat pînă la sînge. Şi cînd tensiunea luminii a restabilit în compartiment claritatea zilei — zi pe care la un moment dat crezuse c-o lăsase la intrarea în tunel, dincolo de munte — Eldar a surîs ca un îndrăgostit fericit. Fusese sigur că durerea vie, pînă la os, ce-o simţea în degetele mîinii sale drepte era un dar oferit de Estera, un semn de iubire. Din seara aceea de iarnă privirile ei îl retezaseră mereu, ca o undă a morţii, plină de un surîs înfricoşător. Aşa că Eldar se mirase şi se întrebase de ce Estera nu zisese „nu" cînd Iozefina îl rugase pe el s-o conducă pînă la Moci şi Sărmaş... Îl iertase ? Era sigur că da ; sau, mai mult, că ea nici nu fusese supărată pe el, ci pe legătura lui caraghioasă cu mătuşa ei ! „Ei, nu, ei, nu, se corectase Eldar. Nu e cazul să fim atît de optimişti, că ne pierdem simţul realităţii şi dăm în bară." Rîsese şi în tren, sugîndu-şi degetele, ca un copil adus brusc la realitate. „De ce rîzi ?" îi scrisese Estera Valeriei că-l întrebase. „Fiindcă am devenit cu toţii levantini, balcanici ! Pînă şi eu... cînd gîndesc... singur... zic c-am dat în bară !..." „Atît ?" se mirase ea. „Atît" răspunsese el, nemaivoind să mai caute imediat şi cu precizie o minciună şăgalnică şi dulce care să aibă aerul firesc al adevărului pe care chiar că nu mai era dispus să-l recunoască nici faţă de sine, că se înşelase... Priviseră munţii pe fereastra vagonului : şi o împăcare se aşezase între ei : culorile pădurilor erau vii, spălate de ploaie, primitive, ca de la începutul lumii. Verdele crud al brazilor, luciul ca de mercur al pietrelor din pîraie, sau poate sclipătul peştilor în ape... puhoiul de păsări zburătoare, liniştea galbenă din petalele... şi nepăsarea fluturilor în faţa efortului tumultuos al locomotivei... „Ei, da, îi scrisese Estera Valeriei, natura îşi păstra idilica ei candoare, neştiind sau nevoind să ştie de nimic..." Voise să scrie : „nevoind să ştie de război, de noi." I se păruse că sună totul prea patetic : ei, da, adevărul suna patetic şi părea cumva fals. Şi încă ceva : nu voia să recunoască acest adevăr, dintr-o teamă obscură ; că nu va putea niciodată să revadă Oradea şi că astfel se încheia o parte a vieţii ei, cu o simplă scrisoare !

La Sărmaş şi la Moci noroaiele erau de neînchipuit, puturoase, adînci, negre. În chiar centrul Sărmaşului roţile căruţelor intrau uneori pînă la osie în mocirla grea : un lucru însă era ciudat, această tină vîscoasă şi nemărginită nu puţea ! Pămîntul nu puţea, deşi părea putred, năclăit, în dizolvare. Sărmăşenii se obişnuiseră cu surpările de dealuri, cu alunecările caselor dintr-o grădină în alta, cu această stare nefericită a neputinţei apelor de a se duce dracului, dezlipindu-se cumva de uscat şi lăsînd împrejurimile măcar ca într-o întîrziată zi din săptămîna dintîi ! „Pămîntul parcă nu se aşezase pe locul lui, îi scrisese Estera Valeriei, dar lumea nu mai lua în seamă această năpastă, nu mai deosebea binele de rău, poate şi fiindcă viitorul se arăta lipsit de speranţe în posibilitatea drenării, amenajării, vindecării..." Aici scrisoarea se încheiase cu puncte puncte, ascunzînd în fraza neterminată o spaimă mai veche a Esterei, că locurile nu erau făcute pe potriva oamenilor şi că oamenii nu erau făcuţi pe potriva inimii lor... Era o idee auzită de la Eldar, pe care acum nu voia s-o mai ia în seamă, amintindu-şi că el spusese aceste vorbe mîngîind-o pe Iozefina pe zulufi, ca să-şi dea importanţă şi ca să nu tacă, şi nicidecum gîndindu-se la război... „Ţi-am spus eu, Esti, c-o să fie război", îi zisese în Sărmaş, în dreptul bisericii, minţind de două ori, o dată în faţa unui dumnezeu în care chiar de nu credea trebuia să-l respecte, şi a doua oară în faţa ei... „Nu mie mi-ai spus povestea cu... potrivirea... Mătuşii i-ai spus." „Oh, şi eşti geloasă ?" „Eu ?" „Da, căci un adevăr e un adevăr, oricui i l-ai spune... Ar fi trebuit să reţii esenţa, nu cui i-am zis eu că... Ei, chiar eşti geloasă ?" „Eu ?" repetase ea, neştiind dacă să rîdă sau nu de prostia ce-i trecuse lui Eldar prin cap. „Da, tu. Atunci de ce rîzi ?" „Am rîs, i-a scris într-o altă epistolă Valeriei, gîndindu-mă cît de naivă sînt : că Eldar spusese o glumă proastă în faţa lăcaşului lui Dumnezeu şi în faţa mea... eu, dragă Valeria, auzi ! Eu va să zică o clipă m-am crezut egală cu Dumnezeu, de nu l-am iertat pe Eldar... Şi-am rîs cu hohote şi el n-a înţeles nimic !" El însă a înţeles totuşi ceva : că mai existau speranţe, că după ce vor pleca de la neamurile ei din Sărmaş şi Moci spre neamurile ei de la Sighet, va fi din nou a lui, rîzînd ca atunci, în

baie, în seara cînd fusese lovit peste frunte cu catarama unei curele... „Ce n-am observat eu, şi poate ce mi-au ascuns Eldar şi unchii şi mătuşile mele după tată, era o neliniște înfricoşătoare — nu în ce priveşte soarta pămîntului, îi scrisese Estera Valeriei, ci în ce privea propria lor soartă.“ Nu-i dăduse detalii, îi fusese teamă că totuşi se înşela : dar peste două zile spaima ei se adeverise : Eldar dispăruse fără urme.

Cu două nopţi înainte lătraseră cîinii ca la urs ! Oamenii ieşiseră de prin case să-i potolească, le mai dăduseră mîncare, mai aruncaseră în ei cu pietre, pe unii îi legaseră... Şi nimic, continuaseră să urle şi să schelălăie, ca turbaţi, sau ca înnebuniţi de lumina lunii pline ! Cerul însă era mohorît, jos, fără stele, apăsător, ca o muşama neagră. „Ei, da, parcă trecea o stafie... Valeria, mi-e dor de tine !“ Semnul exclamării voia să strige mai mult decît toate cuvintele : că ea dorea să se înapoieze în oraşul de unde acum era sigură că Iozefina o alungase ca să o salveze, să nu fie chemată într-o dimineaţă în faţa casei de acel mustăcios îmbrăcat în verde ca un brotac şi să-l audă cum îl mai auzise spunînd linguşitor şi sigur de misiunea sa : „Domnilor evrei, poftiţi în maşini !...“ Înapoierea în Oradea ar fi însemnat şi altceva, o răsucire a timpului pînă spre acea fantastică zi cînd plecase să-l întîlnească pe Iepurilă la internat şi cînd văzuse cu Valeria un soldat mort şi o procesiune miraculoasă, o înviere, ca în orele cele mai înalte ale lumii ! Iar în seara acelei zile o copleşise o bucurie ce-o făcea să tremure de rîs privind sîngele ce-i şiroia lui Eldar de pe locul unde-l plesnise cu catarama curelii sale pistruiatul pe care ea îl căutase la internat. Ei, da, Rilă spărsese geamul de la bucătărie şi-l zgîriase şi-l speriase cumplit pe Eldar : el era cel care o făcea să rîdă în baie, el era Dragostea, chiţcăia ea, împlinirea acelei zile a minunilor, Rilă, Iepurilă ! Ea trăise atunci o fărîmă de timp visată, că e iubită de cel pe care-l iubea, şi de această clipă rozalie a adolescenţei, înţelegînd-o cum voise el, Eldar... El se bucurase de ea, transpirînd pe chelie : şi multe nopţi Estera îi văzuse stînd cu pleoapele închise ţeasta aproape ovală, ca o gulie enormă, învelită într-o roună caldă, puţind a sudoare... Şi acum Eldar dispăruse. Fugise ? Se ascunsese ? Fusese luat şi

dus pe un drum necunoscut ?... aruncat într-o mașină de un ins verde la față și la îmbrăcăminte, care-i spusese din colțul drept al gurii, ca să nu-i scape țigara din colțul stîng : „Poftiți, domnule evreu, urcați..." Dorul de prietena rămasă în Oradea ascundea, simțea Estera, și o încercare de a forța imposibilul : de a restabili ordinea și adevărul din acea zi de neuitat, luminată de zăpadă și îngălată de duhoarea unei trăiri nedorite, și din acel oraș de pe Criș, în care multor cunoscuți de-ai Iozefinei și de-ai lui Eldar începuseră să li se pună în piept stele galbene și să fie duși spre locuri de muncă de unde uneori nu se mai înapoiau. „Ei, da, aș vrea să fiu un Dumnezeu atotputernic, Valeria, să pot face minuni !" Dar nu-i scrise că printre aceste minuni una ar fi trebuit să fie găsirea lui Eldar, viu... și iertarea lui ! Ei, da, fiindcă el, dincolo de ce se petrecuse între ei neștiut de Iozefina, pusese la cale cu Iozefina scoaterea Esterei dintr-un cerc ce mereu se micșora, găsirea unei breșe, poate la Sărmaș, sau la Moci, sau la Sighet, prin care ea să poată ieși din această circumferință invizibilă.

Tocmai se înapoia de la poștă, unde pusese ultima scrisoare către Valeria, cînd îl văzu de departe pe Erwin, unchiul ei, urcîndu-se într-o mașină. Vechitura porni. Estera nu înțelese în prima clipă de ce Erwin păruse foarte grăbit și nu voise s-o bage în seamă : pricepu doar cînd îl strigă și cînd mașina se opri și un brotac îi spuse politicos :

— Vă rog să ne iertați, domnișoară, poftiți și dumneavoastră...

Lîngă un pod, motorul s-a oprit. Șoferul s-a dat jos și-a revenit înjurînd. Trebuia să coboare toată lumea. Mașina burdușită cu oameni trebuia, goală, împinsă, ca o barcă, peste bolboroseala clisoasă de sub podul de lemn aproape în întregime stricat. Cei cîțiva țărani care încercau să destupe șanțurile de viitura ce încă venea leneșă și atotbiruitoare de pe clinurile dealurilor din dreapta păreau în efortul lor aproape prostesc mai degrabă efigia zădărniciei omului izgonit din pămîntul dintîi... Dar țăranii rămaseră rezemați în lopeți, nu puseră mîna pe mașina care trebui aproape dusă pe umeri de inșii ce coborîseră din ea și intraseră pînă peste genunchi în mîl : și

totul era cu atît mai caraghios cu cît ei, majoritatea, nu voiau să meargă mai departe, fiindcă nici nu ştiau unde voia să fie acest mai departe. Şoferul îşi aprinsese o ţigară şi înjura de mama focului, stînd la volan şi parcă vrînd să se scufunde cu nenorocita lui de rablă cu tot în această gură de iad noroioasă decît să rămînă singur, adică fără ea, pe mal... Ar fi fost un bun prilej ca să poţi să te faci nevăzut prin porumbul udat de ploi din jur, sau trecînd dincolo de lăstărişul de la marginea pîlcului de salcîmi din stînga şoselei. Nimeni însă nu se gîndi să fugă şi Esterei i se păru ca un fel de pecingine sau de rîie această loialitate faţă de un drum ce li se deschidea neştiut înainte. În jur, întinderi foşnitoare de porumb, ca o ademenire. Ţăranii plecară spre sat, lăsîndu-i în plata domnului, să se chinuiască împingînd o maşină lungă şi grea ca o batoză de treierat. Spuseră că se duc să aducă şapte perechi de boi, însă nici ei nu credeau şi nici altcineva că aceste şapte perechi de dobitoace vor veni în grabă să scoată din nămol măgăoaia de fier care de atîta vreme şi în ei băgase spaima. Cerul căzuse peste dealuri, ca un fum, ploaia, în lăsatul serii, părea neagră, de cenuşă. Minutele treceau în gol, fără nici un rost. Şi ei se chinuiau de pomană împingînd din răsputeri namila de tinichea ce parcă se scufunda şi mai tare în noroi, ca o uriaşă broască ţestoasă cuprinsă brusc de voluptatea ieşirii din timpul cel de toate zilele... „N-ar fi mai bine s-o ştergem ? îi şopti Estera lui Erwin, sau să-i băgăm pe ăştia cu nasul în zoaiele astea ?...“ surîse ea. „Nu e vorba de o glumă, Esti. Să nu te audă.“ „Dar despre ce este vorba ?“ „N-o să fie nimic rău, ne duc pînă la...“ Nu mai apucă să spună pînă unde : brotacul îl plesni peste ceafă cu latul palmei şi-l înfundă cu faţa în noroi. „Holgoş !“ „Aţi spus ceva ?“ deschise şoferul uşa maşinii. „Nimic, bă ! Decît că jidanii ungureşti şi cu jidanii româneşti şi cu alţii vor să distrugă lumea ! Loufos !“ „Am înţeles, să trăiţi !“ Ştergîndu-l pe Erwin cu batista pe faţă (părea o mască hazlie, cu găvanele ochilor albe, cu un firicel de sînge curgîndu-i din nară ca la un spectacol de bîlci), Estera începu să rîdă : era chiar caraghios ca într-o înserare umedă ea să înţeleagă pentru prima oară mai precis că lumea putea fi distrusă şi că istoria se putea opri aici, la acest pod stricat...

„Dar cine ? cine crede asemenea prostie ?“ strigă, rîzînd în hohote — și simți în gură gustul sărat al sîngelui : șoferul sărise în noroi și-o prinsese de piept, o izbise cu umerii de tabla mașinii și-o plesnise cu dosul palmei peste fălci. „Ei, da“, își zise Estera, fără să plîngă, descoperind ce nu văzuse niciînd : cerul întreg plin de stele verzi ! „Curvă ! îl auzi pe șofer. Vrei să ne superi ?“ Ho, ho, ho, behăia brotacul. Stelele verzi uruiau prin cer în devălmășire. Și culmea ! Motorul tuși, se zbătu, pîrîind — și mașina în loc să se înfunde în bolboroseala viiturii, ca o broască țestoasă grea de propriul ei timp purtat sub învelișul ei cornos și indestructibil, ieși grohăind din nămol și nu se opri pe șosea decît după vreo două sute de metri, parcă încă înspăimîntată de neputința ce-o copleșise pînă atunci. Rămăseseră ei, vreo douăzeci de inși, bărbați și femei, cu brotacul mustăcios : se priviră o clipă, apoi puseră mîna pe bîrnele podului stricat și-și făcură un podeț și trecură dincolo de viitura ce părea și mai neagră sub noaptea ploioasă ce cuprinsese totul...

Drumul era plin de gropi. Șoferul (cam șchiop) o așezase pe Estera pe scaunul din față, de lîngă el, mereu pupînd-o țocăit pe obraji : țoc ! țoc ! țoc ! ca un purceluș de lapte zăpăcit ce-și arăta cu nepăsare (sau poate inconștient) bucuria... „Mi-o lași mie, îi șoptea prin bezna din autobuz brotacului, să am și eu un os cald la noapte“... Măcar Eldar știa să-și ascundă dorințele ! Și Estera îl scuipă ca o servitoare, drept în ochi, cînd îi mai simți buzele calde pe obraz : îi era totuna, chiar de-o mai pleznea peste bărbie : în fața ei se ivea cu o mare claritate perspectiva unui pat soios, acoperit cu o manta militară, și o noapte vulgară, plină de icnelile insului ce puțea a motorină și a transpirație... Își aminti că în tren, spre Ciucea, Eldar trecînd printr-un nou tunel, încercase, ca un școlar la cinematograf, să-i pună mîna pe genunchi : ea nu se clintise, lăsase să-i surprindă astfel lumina neiertătoare a zilei. Îl privise atunci în ochi, galeș, își ridicase ușor rochița, cu mîna stîngă, de pe pulpă, și cu dreapta, exact în jurul degetului mare al lui Eldar lipit de pielea ei tăiase cu o lamă de bărbierit o linie destul de neclintită în propria sa carne : sîngele țîșnise curat, de un roșu aprins, inundînd genunchiul stîng, și ea își aplecase buzele și-l

sorbise, simţind pentru prima oară gustul sărat al propriei sale vieţi, spre groaza amantului Iozefinei, a cărui ţeastă („cupolă") strălucitoare se uscase dintr-odată ca un pergament trecut pe lîngă vîlvătaia oarbă a unui fulger. „Dacă te mai atingi de mine, îţi tai venele de la gît", zisese ea ca într-o melodramă povestită de Eldar c-o văzuse în turneul teatrului din Timişoara. (Minţea, inventa piese, situaţii ca să aibă de unde cita un aforism deşuchiat, o situaţie penibilă etc.). Dar bruta de la volan n-ar fi înţeles ce-a înţeles Eldar lîngă Ciucea, de-ar fi fost în tren — trebuia chiar să-i tai gîtul ca măcar în ultima clipă a vieţii sale să priceapă că şi fiinţele cele mai lipsite de apărare, fragile şi proaste, au un moment de insensibilitate disperată cînd pot trece cu un ţipăt nebun chiar peste repulsia de ele însele văzîndu-se tăind o beregată...

Prin lumina palidă a farurilor trecu un iepure şchiop, gonit de doi căţelandri jigăriţi : lumina îl orbi, dar prosti şi potăile care o luară spre satul ce se bănuia prin apropiere schelălăind, ca bătute cu parul. Pocnetele motorului, ca de puşcă, îi puseseră pe goană... Şoferul răsucise cheia în contact de cîteva ori, distrîndu-se de spaima ce intrase în urechilă şi în... Aşa i se păru Esterei. Ţeava de eşapament, ca o puşcă de vînătoare, surîse ea. Însă gluma şoferului nu putu să mai continue : motorul se opri într-o clipă, luminile farurilor se stinseră şi în autobuz parcă frigul se înteţi ! „S-a dus în găoaza mă-sii !" scuipă şoferul, topit şi el în întunericul ce dizolvase lumea. Frica le îngheţaseră unora şi cuvintele pe buze ! Drace, îşi zise Estera, stingi o lumină şi toată omenirea asta devine un rahat învelit într-un ferpar. „Ce-aveţi de gînd ?" strigă ea spre brotacul pe care nu-l zărea, ştiind că el avea o puşcă automată. „Avem de gînd, zise şoferul, calm, să ne dăm jos şi să ne pisăm. Hai, jos, pisarea !" zise el şi aprinse un chibrit, arătîndu-şi faţa surîzătoare... Dar nimeni nu îndrăzni să se mişte de pe loc. Era o cursă ? Şoferul deschise uşa, sări în şosea şi-şi aprinse o ţigară, înjurînd de stele şi de dumnezei ! Se auzi capota motorului cum e ridicată... El îşi ascundea ţigara aprinsă în căuşul palmei, să n-o stingă apa. „Fier ruginit ! Trebuie să mă duc pînă în sat şi să vin cu trei perechi de boi, să ne tragă de-aici..." Vorbea singur ? Estera auzi şi uşa din

dreapta autobuzului scîrţîind în balamale : brotacul se prelingea şi el prin întuneric spre şofer ?... Aşa şi era : îi auzi sfătuindu-se pe şoptite. Nu se înţelegeau... Iar cei din maşină tăceau hipnotizaţi de întuneric. Biete dobitoace, îşi zise furioasă Estera, de-abia aşteaptă să li se pună pe creştet cununa de lauri (din panseluţe şi lăcrimioare ! ptiu !) a şcolarilor premiaţi la purtare ! De-abia aşteaptă să fie eroi ! Ploaia răpăia monoton pe tabla subţire a autobuzului : ei păreau închişi într-o tobă de tinichea. „Iau doi porumbei cu mine şi... fata... mde !... Vedem ce-i de făcut... vin cu boii... Dumneata rămîi aici." Brotacul nu răspunse ; ceva nu-i convenea. „Sau îi lăsăm dracului pe toţi aici — şi mergi şi dumneata cu mine..." „Şi dacă o şterg ? !..." „Dă-i dracului, că n-au unde !" „Şi dacă nu-i mai găsim !" „O să umble alţii după ei... Ce era să facem ?" „Să stăm aici pînă mîine dimineaţă." „Asta înseamnă că ne e frică de ei... şi n-avem încredere în noi..." „Poate trece vreo căruţă, să-i rugăm...." După aproape o jumătate de oră, se hotărîră : şoferul să meargă în sat cu doi inşi... da... şi cu... „Unchiule, îl strigă Estera prin întuneric pe Erwin, vino cu mine." Mai era o şansă, îşi zise ea, să-l mituiască pe şofer : să-i lase în plata domnului, decît să-i ducă unde precis nu se ştia de nimeni unde... După multe minute de mers prin ploaie, bîjbîind, ţinîndu-se de braţ ca orbii, spunînd care dădea de şanţul din dreapta, sau de cel din stînga, şoferul aprinse doar o secundă o lanternă... Estera tresări : se bucură că aveau cu ei o sursă de lumină, şi nu înţelese de ce dobitocul de şofer nici nu-i pomenise brotacului de lanternă... „Domnişoară, zise el, parcă ghicindu-i gîndurile, dumneata crezi că tot ce zboară se mănîncă..." „Nu-nţeleg, domnule", răspunse ea, cu o dulce linguşeală în glas, cea mai nimerită acum, îşi zicea ea, ca să-l convingă pe dobitoc să se creadă de folos, şi că le-ar putea face un bine...

— Domnişoară, eu nu vă pot fi cu nimic de folos. Eu pot doar să mai trag de timp... Dar pînă la urmă, tot trebuie să găsesc nişte boi, sau... uite, la marginea satului o să întîlnim nişte ţigani cu corturile. Îi ştiu, sînt din Strehaia, ieri au venit aici de la Dej, cînd am trecut noi spre... Pe unul, Vasilache, îl ştiu de mulţi ani, am cumpărat un cazan de ţuică de la el... Mă ascultaţi ? Nu scoateţi o

vorbă, dar nu asta mă miră pe mine cel mai mult, ci că dumneavoastră chiar veniţi cu mine să găsesc dobitoacele... sau... cu care să vă duc mai departe !... În loc să... hm... Da, credeţi că aştept să-mi daţi niscaiva bani, sau aur, şi să vă las scăpaţi... Da ? N-ar fi bine... pentru mine... Eu întîi şi-ntîi ar trebui să fiu cotonogit... legat de-un pom măcar... Chestii d-astea pe care n-o să le faceţi... Aşa că eu vreţi să vă dau toate cheile ?... De ce vă spun astea pe şleau, de ce nu mi-e teamă c-o să mă turnaţi ? Aţi fi în stare ?... Dacă vă încarcă în tren la Apahida, eu nu ştiu unde merg trenurile... Ăla stă şi m-aşteaptă în autobuz, lui nici nu-i trece prin cap că eu am stricat... mda... Dacă o să întîrziem mult, o să-l apuce dracii !... Că e ca într-un laţ — nici nu poate dormi, nici nu poate afla ce-i în capetele ălora... Dacă se duc dînşii înapoi peste un ceas, le dau şi lanterna... Ăluia poţi să-i bage sub nas... de-l cheamă jos din maşină... A mai primit. Ei, ce o să se spună ?... Era noapte, ploua... Au dispărut ca iepurii ! Ei şi ce ? O să-i găsim noi...

— Şi eu ? îl întrebă Estera.

— Dumneata rămîi cu mine, zise sec şoferul.

Aha ! Va să zică, ea era preţul...

— Domnule... zise Erwin...

— Dumneata să taci ! îl reteză, scurt, şoferul. Ajunseseră în dreptul corturilor ţigăneşti. Vasilache, strigat, apăru cu un felinar în mînă : era o namilă păroasă, ca un urs negru răsărit dintr-o eră necunoscută. Sînt eu, Ion, Ion din Ciucea, zise şoferul.

După cîteva zile, în acceleratul Cluj-Satu Mare (se urcase la Dej), Estera îi scria Valeriei : „Bartolomeu Cata-Chiţiga ne-a spus odată la o oră de desen că pictura se va îndepărta cu timpul de vechile canoane respectate de marii iluminaţi din trecut ai penelului : frumosul, rigoarea, perspectiva, adevărul — iată nişte valori care nu-şi mai au rostul. Par lipsite de logică, într-o lume care a renunţat la logică. Pledoaria lui Cata-Chiţiga era ca o dezvinovăţire a sa : toate pînzele pictate de el erau uscate, reci, murdare, seci !... Un haloimăs ! zicea Eldar. De cînd am plecat din Oradea, dragă Valeria, mă aflu parcă într-un tablou pictat de un zevzec : plouă mereu, sună goarne, aud maşini zornăind, văd mutre ce mi se par o

colonie de insecte ce nu-şi găsesc rostul... Şi nu pricep nici urzeala şi nici băteala acestei plase de paianjen ce se ţese în jur fără nici o logică. Şi dacă pomii, florile, soarele, stelele, tot acest decor în care trăim este indiferent la ce ni se întîmplă, mai surprinzător mi s-a părut faptul că există adevăruri care nu folosesc la nimic, iar uneori sînt tot atît de inutile ca şi minciuna. Iar oamenii, unii, par (scuză-mi expresia) ca nişte mosorele al căror fir de la suprafaţă nu este şi în interior din acelaşi material, ca să nu mai vorbesc de culoare... Pui un diagnostic : acest ins cu ochii căprui e o brută ! Ei bine, adevărul se dovedeşte neputincios, steril, căci chiar de-l strigi în gura mare el nu va schimba nimic în jurul tău. O, Valeria, de-abia aştept să-ţi povestesc o întîmplare care începuse prost şi s-a terminat romantic, la un foc făcut de ţigani într-un cort, mîncînd mămăligă caldă cu cartofi copţi în spuză... Era să-mi vopsesc părul şi să rămîn eu cu ei (o idee năstruşnică a unui ins de prin Ciucea, şofer, ce s-a-mbătat criţă), scutită cică de orice griji de pe lume !... Unchiul Erwin, cînd cineva a zis c-o să rămîn cu şoferul, s-a înfuriat şi a zis : „Domnule..." Era o revoltă caraghioasă, prima, căci pînă atunci nu l-am auzit niciodată protestînd pentru ceva... Dar individul ce mi se păruse un dobitoc voise să mă scape cumva dintr-o stupidă scenă de laşitate colectivă. Hei, căraţi-vă care încotro, să nu vă mai dea nimeni de urmă, zicea el pilit. Domnişoară, mi-a spus, în faţa necunoscutului ori fugi, ori îl iei în piept, nu ?..." De-abia azi încep să-l înţeleg. Beat, avea ceva din înţepeneala maiestoasă a unei broaşte ţestoase care ştia că poate duce lumea în spinare (dacă lumea ar fi doar cu puţin mai proastă decît este şi i-ar da ascultare) şi că oricum ea e începutul şi sfîrşitul lumii. Ei, da, trecînd de la una la alta, şi pledoaria lui Cata-Chiţiga despre pictura viitorului mi se pare un adevăr steril. Ca şi, mai rău, în cazul..." Aici scrisoarea rămăsese întreruptă. Un mustăcios cu cizme şi cu pene de fazan la pălărie intrase în compartiment şi-i zîmbise cu toată gura sa largă şi plină de dinţi de aur. „O, Valeria, scrisese ea mai departe, a doua zi, la Sighet, în ciuda celor ce mă înconjoară în ultimul timp şi de care parcă e un făcut să nu pot scăpa, visez de pe acum cu în-

credere la splendoarea întîlnirilor din mica noastră societate fericită (a fetelor, desigur, dar şi a unor băieţi. Ce veşti mai ai de la Rilă ? Unde-şi face armata ?) de la Oradea."

5

Casa unchiului din mahalaua Sighetului era încuiată cu trei lacăte. „O fi în centrul oraşului, domnul Maiorovici ?" Nu, nu era la cafeneaua unde obişnuia să citească ziarele şi să-şi piardă timpul, şi nici mătuşa Reli nu era acolo, să-l aducă acasă. Grigore Piţulă o privea pe Estera absent, de parcă prin ochelarii săi aburiţi nici n-o vedea — şi nici lumea n-o vedea prin ei... „A plecat pe la nişte neamuri, nu ştiu unde." Adevărul e că nu ştia să mintă : şi ce nu-i spuneau ochii, îi trădau crisparea frunţii şi frămîntarea palmelor. „Puteţi să dormiţi la noapte la noi." „Mulţumesc." Înalt, aţos, cît un răşchitor, impasibil, voind să aşeze bezna din ochii lui între el şi amintirile sale, ca o scuză, ca o dezvinovăţire. „Oare noaptea nici nu mai visa ? îi scrise Estera Valeriei, înainte de a stinge lumina în camera unde îi făcuse patul nevasta lui Grigore. Ei, da, eu îmi aduc aminte de acea zi ninsă... cu ninsoare, cînd în curtea şcolii căţelul nostru, Juju, sărea să prindă cu gura fulgii uriaşi ! Era prima zăpadă pe care o zărea : se juca prosteşte singur, ţopăind, lătrînd, de parcă era însăşi bucuria pură... Cît priveşte visele, dragă Valeria, ele au devenit încet, încet pentru mine ca nişte enclave în bolboroseala cleioasă şi plină de aberaţii care a început să fie aşa zisa horă a orelor. Ciudat, sînt sigură că la noapte o să-l visez din nou pe Juju rostogolindu-se prin nea, aşa cum sînt tot atît de sigură, fără să am nici un motiv de ură împotriva lui Grigore Piţulă, că orbirea lui vine din zăcătoarea de spaime ce colcăie în întunericul din el." Noaptea dormise buştean şi a doua zi vecinul unchiului său îi adusese o cană de lapte cald pe masă şi-i spusese ce

se întîmplase cu „domnul spiţer Maiorovici şi cu doamna Reli" : fuseseră duşi cu o trăsură la Baia-Mare ! „Piţulă nu e ce credeam eu, îi scrise Estera Valeriei, şi chiar ea se miră că părea mai interesată de propria sa părere despre vecinul unchiului ei decît de unchiul ei ! Ei, da, Valeria, ceva se întîmplă cu mine: din ce în ce mai des am opinii false despre oameni, despre adevăruri, despre lume, de parcă o regresie stranie (bine zic?) se aşează insidios în mintea mea ca într-un jilţ (poftim!) de paie uscate! Şi-mi pare rău! Îmi pare desigur mult mai bine atunci cînd constat că o intuiţie de-a mea se dovedeşte adevărată: avem, în orice situaţie, mîndria noastră feminină ! Da, prefer să-ţi reamintesc de Juju şi de fericirea pe care am *văzut-o* cum îl cuprinde — sărind el să prindă cu gura fulgii din aer ! Nu era nevoie să-mi vorbească, să-şi descarce, cum se zice, inima. Lătra, e drept ! Era şi acesta un fel de a ne da de ştire că e fericit ? Aş îndrăzni să spun că da. Fericit, bucuros — vorbe, o să spui. Probabil. De ce să dăm noi din mînă nişte cuvinte atît de pompoase, cu care numai omul se poate împopoţăna... Că e fericit etc. ! Un cîine n-are conştiinţă, bre, e un animal ! Da. Dar dă-mi voie să-ţi povestesc o întîmplare legată de o fetiţă de cîţiva ani pe care-am întîlnit-o în căruţa lui Vasilache din Strehaia. O cheamă Aurica, Aurora. Cînd îţi scriu, parcă stau de vorbă cu tine! O fac cu plăcere, dar şi cu un soi de regret că nu prea mai am cu cine tăia frunze la cîini... Ce expresie dulce : să stai în dorul lelii şi să nu faci nimic, să-ţi treacă timpul vorovind şi tăind frunze pentru cine nu mănîncă frunze... Iarăşi exagerez, sau mint ?... Căci Luna (ce nume grozav !), nevasta lui Vasilache mi-a spus atîtea... Dar să nu mă iau cu vorba şi să uit esenţialul despre Aurica. Iată-l ! Într-o zi Aurica şi cu fratele ei Damian se aflau în casă doar cu o vecină, o femeie bătrînă, Paraschiva. Părinţii ei erau la lucru. Vine cineva şi se întîmplă un lucru cumplit : Paraschiva este omorîtă, iar Damian e găsit cu creierii lipiţi de zidul lîngă care îl lăsase maică-sa dimineaţa, dormind în leagăn. Aurica, ameţită, cu capul spart, zăcea într-o baltă de sînge sub masa din mijlocul camerei. Ce se întîmplase ? Nimeni n-a putut să spună multă vreme nimic. Părinţii, am uitat să spun, zăceau în faţa uşii, loviţi

în creştet cu o muche de chisăr. Un masacru absurd, desigur, căci vecinii n-au putut constata că asasinul a jefuit... Da, poate nici n-a mai avut timp ! Scurtez : s-a dovedit ulterior că monstrul era un lilial adolescent, un nepot de-al Paraschivei. O tapa de bani pe bătrînă, ea n-a mai vrut... s-au certat, el s-a simţit jignit cînd a primit o palmă peste obraji, de i-a curs şi sîngele pe nas, s-a înfuriat, a declarat, şi... S-a simţit jignit blondul adolescent ! Auzi ?! A devenit ca o fiară... Ei, am uitat esenţialul : singura persoană care rămăsese în viaţă, Aurica, nu şi-a amintit nimic de cele întîmplate ! Nici cine a venit, cum arăta... Nimic ! Nici că Damian a fost luat de picioare, nici... Nimic ! Groaza ştersese totul din sufletul ei. Şi Vasilache şi cu Luna o luaseră cu ei, la ei, fata nu prea mai avea pe nimeni, se pare, sau rudele fuseseră bucuroase să scape de... Nu ştiu. Şi nici nu contează. Asta ar fi o altă poveste. Ce vreau eu să spun e doar atît : că fata nici acuma nu ştie ce s-a-ntîmplat atunci. Şi încă ceva : nici nu ştie ce e cu ea, a cui este... Un burete divin (iartă-mă, de ţi se pare o enormitate) a şters tot urîtul pe care ea îl văzuse şi-l trăise. Mi-ai putea răspunde : poate că Aurica a fost prima lovită... şi n-a mai auzit şi n-a mai văzut nimic ! Da, dar pe blond tot l-ar fi văzut ! Şi-ar fi putut auzi şi discuţia care a declanşat... Da, lilialul june a declarat (după ce-a fost prins ! căci nu s-a prezentat singur să mărturisească cele...) că probabil sîngele ce i-a curs din nas... văzîndu-l şi simţindu-i gustul, i-a întunecat minţile ! Căci, Valerio, atenţie ! Şi criminalul zice că nu-şi mai aminteşte totul !... Bine, Aurica, o copilă, cuprinsă de şoc... Se mai explică. Dar el ? Ce vreau să spun ? Că şi victima şi călăul nu-şi mai amintesc... Un reflex de apărare, ca să nu-şi piardă minţile ? Mă îngrozesc gîndindu-mă cît de uşor putem uneori uita oribilul !... Mai rabdă-mă o clipă : blondul cavaler, prins, plîngea ! Nu se arăta indiferent în faţa morţii pe care o provocase ! Era cutremurat de emoţie, palid, stins ! Semăna cu un sfînt ! Chiar, zice Luna, semăna cu Isus, cel din icoanele vîndute de Vasilache (căci soţul ei cumpăra şi vindea nu numai căldări şi oale, pene şi cocoşei de aur...) Şi lumea a început să-l ierte : a greşit, regreta etc. Ciudat copil mai e şi lumea

asta ! Plînge, rîde, taie, spînzură, iartă, uită !... Şi-am să închei : Aurica va să zică acuma nu ştie nimic, nici cine este, nici ce s-a petrecut cu ea. Dar cînd se va trezi ? Ce se va întîmpla atunci ? Sau e mai bine să nu se trezească din uitarea asta niciodată ?"

— Vine domnul Natanail, o întrerupse Grigore Piţulă din scris...

6

Neguţătorul de mătăsuri avea pielea obrajilor cînd galbenă ca ceara, cînd neagră ca tuciul : cele două beteşuguri care-l rodeau, tulburarea coronariană şi rebeliunea ficatului se învingeau pe rînd, dîndu-i feţei lui culoarea victoriei lor. Doar uneori, cînd el aţipea, parcă-l uitau şi metehnele, iar culorile bolnave se împăcau şi din amestecul lor egal faţa lui liniştită lua înfăţişarea unei măşti : şi în acele clipe Nathan părea fără vîrstă, ca o cremene peste care zilele nu trec şi nu aduc acea lentă surpare a îmbătrînirii. Dar ce deosebire exista între siguranţa pe care i-o dădeau lui magaziile pline cu ţesături de bumbac, catifeluri aduse de la Praga sau Budapesta şi mătăsuri unduitoare din Orientul îndepărtat al Chinei şi siguranţa ce-i venea Lunei, nevasta lui Vasilache, din ecoul foşnitor al ghiocului pe care-l mîngîia cu sfială, de parcă era gura lui Dumnezeu ! Ea-i zisese, în fumul transparent de sub cort, atunci văzînd-o întîia oară : „Te chiamă Estera şi te vei bucura de bucuriile sîngelui tău pînă vei încărunţi şi vei muri într-o îmbrăţişare..." Şi aici se oprise, cu ghiocul la ureche, parcă înspăimîntată de ce auzea. Se priviseră scurt, ea sperînd să nu afle ceea ce Luna nu voia să-i spună. Iată, o viaţă cuprinsă într-o frază care începuse cu numele ei, continuase cu certitudinea fericirii trupului ei (fără să fie clar dacă această stare va dura pînă la adînci bătrîneţe, cînd ea va încărunţi, sau ea,

Estera, va încărunți cuprinsă de sîngele ei arzînd în plăceri) și rămăsese neterminată... Dar ciudat, acea relicvă a vieții ce pulsase cîndva în apele mării n-o făcuse să zîmbească atunci cînd îi șoptise țigăncii, să-i spună ei, viitorul obscur, trandafiriu și spăimos ce-o aștepta... O acoperise mai degrabă cu frig, căci parcă o înstrăina de propria ei viață și de întîmplările lumii, de Valeria și de Rilă, de curgerea egală a Crișului prin centrul Orăzii, de ninsoarea albă și deci și de schimbarea fermecătoare și veșnică a naturii însăși, de cursul banilor și al războaielor, de spectacolele de la teatru, de tot ce însemna avere, morală sau artă, scoțînd-o astfel dintre legile cunoscute mai bine sau mai rău pînă atunci, ale oamenilor și ale realității, și împingînd-o ca pe o profanare într-un imperiu al cerului, de unde nu există nici o cale ca să poată evada. Și, culmea, conturul promisei fericiri a trupului ei părea un pahalid curcubeu întins ca o hihimeră peste groapa morții ce parcă se apropia s-o înghită ca o furtună de nisip din deșertăhaciunea unui pustiu galben. „Valeria, incredibil ! Chiar lucrurile în care nu crezi — te înspăimîntă. Ghiocul, aflat în prelungirea acelei lumi supranaturale..."

Grigore și Nathan s-au dus într-o cameră alăturată și-au început să se răstească unul la altul cu un soi de dulceață în glas, de parcă fiecare voia să-i facă celuilalt cel mai mare bine posibil. Erau niște oameni cu picioarele pe pămînt, știau ce vor, și cum nu ajungeau la nici o înțelegere, mai reveneau în bucătăria unde se afla Estera, nevasta și cîrdul de copii ai lui Pițulă și zîmbeau unsuros.

— Ce mai face doamna Iozefina ? zîmbea negustorul de mătăsuri, încercînd să adune puțină candoare și culoare pe fața sa de cremene și nereușind decît să scoată și mai caraghios în evidență divorțul dintre mecanica mișcare a buzelor sale și opacitatea chipului său de mască mortuară. Și Eldar ? Anul trecut cînd ați venit toți trei pe la domnul Maiorovici, Eldar a fost tare nostim ! Am avut impresia că vă admira în tăcere, așa cum îi și stă bine unui soi de tutore...

— Toată lumea e bine și sănătoasă, îl mințise Estera ca să scape de posibilele sale văicăreli de negustor

ajuns în pragul falimentului.

Anul trecut Eldar îi ceruse să-l împrumute cu o sumă de bani și...

— Poate aveți nevoie de ceva bani, domnișoară ? se arată el generos, mîngîind-o pe obraji.

— Nu, nu, mulțumesc, minți ea, simțind parcă în porii degetelor lui de muierușcă arsura unor dorințe pe care vocea blajină și mieroasă voia să le ascundă...

„Drace ! își propuse Estera să-i scrie Valeriei, cînd cei doi bărbați plecară din nou în camera alăturată, de la o vreme sînt mereu tentată să falsific realitatea și să-i văd pe oameni mai ticăloși și mai lipsiți de orice ideal decît sînt în viața de toate zilele. Și o obsesie ridicolă a pus stăpînire pe mine : că toți bărbații pe lîngă care trec (șoferul din autobuzul hodorogit, împăunatul din tren, cu gura de aur, negustorul de mătăsuri etc.) vor să mă aibă în pături și eu nu vreau ! ținînd la trupul meu ca la singura avere ce mi-a mai rămas și ca la singurul spațiu al libertății mele. Deși mereu îmi aduc aminte de dulcegăriile cu care Eldar voia (începînd de a doua zi după noaptea cînd Rilă ne-a spart cu mingea de cauciuc geamul de la bucătărie) să mă convingă pur și simplu că răul din lume vine din reprimarea instinctelor — și mai ales a celui sexual. Cu Eldar e o lungă poveste, pe care o s-o afli cînd ne vom întîlni la Oradea. Acum și el se află pe un drum necunoscut mie și-mi vine mai degrabă să-i dau dreptate lui Bartolomeu : „că societatea („școala îi elimină pe toți vagabonzii ce nu se încadrează în programul ei și-o fac de rușine") se spală pe labe de toți vagabonzii ce nu vor să joace jocul ei" — decît lui Eldar, cu a sa încredere în condiția fundamentală a libertății și fericirii : „eliberarea în primul rînd a sexului de etc." Ei bine, dacă eu mă voi culca chiar azi, să zicem, cu negustorul de mătăsuri ce probabil chiar acum mă cumpără de la un ins ce nu mă poate vinde, Pițulă (îi aud cum se ceartă plini de dulceață), lumea va fi mai bună, și eu mai fericită ?... Voi simți eu acea supremă (și oarbă !) dorință ce-l făcea pe Juju să alerge după fulgii de nea și să încerce să zboare ? Îmi vine să rîd ca o bătrînă aschimodie care nu mai crede nici măcar în exuberanța animalică... Ptiu !"

Alături, în camera vecină, avea loc, totuşi, nu o vînzare obişnuită, ci o mare vînzare... Sau un schimb ? Ce fel de schimb, de vreme ce unul voia să dea nişte bani în plus pe care cellalt se codea să-i primească. Maşina de cusut la care nevasta lui Grigore trăgea nişte cămăşuţe pentru poporul ei de copilaşi făcea un zgomot infernal de mitralieră hodorogită ce ţăcănea ameninţător, ratînd parcă de fiecare dată capsele ce-ar fi trebuit să declanşeze acele bubuituri... Fusese a familiei Maiorovici. Spiţerul zisese şi anul trecut, cînd Estera cu Iozefina şi Eldar veniseră în vizită : „bătrîna mitralieră „Singer" poate ucide numai cu clămpăniturile ce le scoate un regiment din marina americană !" Estera se lumină : îşi mai amintea o frază din cele spuse de unchiul ei ! El poate uitase aceste cuvinte, dacă nu cumva, mort între timp, uitase toate cuvintele pe care le ştiuse... Dar cei doi bărbaţi care nu ajungeau la o înţelegere în camera vecină nu de mătăsuri le păsa — sau de ele şi de încă ceva mult mai important ca mătăsurile ! Irina aruncă o cămăşuţă pe pat, deschise uşa şi le strigă : „Nu !" O fetiţă se juca pe sub fereastră cu cercul, iar un băieţel stătea ciucit pe o laviţă şi cînta speriat la acordeon un cîntec dibuit chiar atunci... „Nu !" În leagănul de lîngă plită, plîngea o fetiţă de i se scutura funta de pe căciuliţă. „Nu !".

— Dar n-o să se întîmple nimic, răzbătu prin uşa închisă vocea negustorului de mătăsuri.

— Atunci de ce mai vreţi să faceţi chestia asta ? se aşează femeia din nou la maşina de cusut „Singer", neagră de furie. Ei meritau, se vede, tot dispreţul ei dacă se apucaseră să cumpere şi să vîndă nişte sentimente omeneşti... sau chiar o fiinţă omenească ?...

Estera se gîndi să plece cu găleata la fîntînă şi odată ajunsă în curte să ia bicicleta fetiţei ce se plimba pe drumul din faţa casei şi să-i spună că merge pînă lîngă fosta farmacie a unchiului... Şi de la... Trebuia să apară o soluţie !... Nathan perora dulceag că el încerca totul din superstiţie : visase că aşa o să trăiască şi... şi... Un lighean căzu de pe prispa casei, răsturnat de o pisică. Ce negoţ nu reuşeau ei să pună la cale ? De mătăsuri ? Era exclus. Doar dacă blajinul orb nu era în realitate un contrabandist fără scrupule. Voiau să-şi vîndă un viţel, un căţel, un purcel,

un copil, un pisoi, un ceas de aur cu cuc ? Sau s-o vîndă pe ea, nepoata spiţerului Maiorovici ?... Şi cui ? Şi pe ce ? Maşina de cusut uruia ca nebună, nevasta lui Grigore parcă turbase, dar Esterei i se muiaseră genunchii : nu fugise la timp şi nu mai avea putere să iasă afară şi să fure bicicleta şi să dispară... Răul parcă o ţinea pe loc, ca un magnet : voia ea să-l cunoască ?... Oricum, era înfiorător să ştie că ea nu mai conta şi că putea să devină orice, atîta timp cît se afla în mîinile a doi bărbaţi despre care nu ştia ce vor... „Nu, nu, nu ! începu să bată soţia lui Grigore în uşa ce fusese între timp închisă cu cheia, nevoind parcă în ruptul capului să primească ce li se oferea din belşug — şi de care belşug ea nu avea nevoie ca să trăiască aşa cum credea ea.

— Oh ! de ce sînteţi aşa de nervoasă ? se auzi vocea negustorului de mătăsuri. Doar noi nu vrem să facem decît bine... Dar, apropo, deschide el uşa, curios, domnişoara Estera sper că n-a plecat ? ! Ah, eraţi lîngă leagăn, cu fetiţa în braţe... Vă stă bine ca mamă, grozav ! De, de cît de puţin au nevoie fetele ca să fie fericite !... De, mă scuzaţi că glumesc, dar totuşi nu-i o glumă : pentru făurirea unui ideal, pentru împlinirea lui, ce puţin... Iar dînsa, o arătă pe nevasta lui Grigore, este o femeie extraordinară ! Nu iubeşte această lume care-i poate da ce nu-i trebuie... Şi ieri mi-a spus la fel : „Nu“ ! Şi despre ce credeţi că e vorba, scumpă domnişoară ? Nu vrea să primească o parte din avuturile mele...

— Nu cumpăr şi nu vînd nimic, ţipă nevasta lui Grigore, luînd în braţe, din braţele Esterei, fetiţa ce se trezise din somn şi dîndu-i să sugă din ţîţele ei dolofane — de parcă ar fi vrut să spună că nu vînzările şi cumpărăturile de mătăsuri sau de orice altceva sînt esenţa lumii, ci alăptarea unui prunc...

— Muierea mea e cam tăhuie de cap, zise Piţulă, glumeţ şi se închise din nou în camera vecină cu Nathan cel bolnav de inimă şi de ficat şi pregătit de moarte...

„Du-te, fato, unde vezi cu ochii, mi-a mai zis şi aproape m-a împins în curte, neuitînd în furia ei să-mi pună într-o traistă nişte pîine şi brînză, slănină şi ceapă. Şi i-a spus fetiţei ei care se juca prin grădina de pruni cu cercul să mă ducă la învăţătorul Gherasim. Nu-ţi fie teamă, am să

mă rog pentru tine, a mai zis şi şi-a făcut trei cruci mari peste piept, începînd deci chiar din acea clipă să-l cheme pe Dumnezeul la care se ruga ea şi era al neamului ei să nu mă piardă din privirile sale sfinte."

Şi astfel a părăsit Estera Sighetul, într-o noapte, într-o căruţă a învăţătorului Gherasim, gîndindu-se ce-o să-i scrie Valeriei şi părîndu-i rău că nu-l putuse întîlni pe unchiul său, spiţerul Maiorovici, poreclit de Eldar Ludovic Cartaginezul. Luna i-a amintit de Luna, ţiganca, nevasta lui Vasilache şi de drumurile fără şir ale căruţei lor pînă în Transnistria, de două ori, de nevoie, pînă la Istambul şi Viena, mai demult, de voie, mereu parcă ieşiţi din graba timpului cel de toate zilele, trăind într-o eternitate ce nu era decît a lor.

Peste pădurile Maramureşului norii erau de argint.

„O să ne mai vedem noi în viaţa asta, auzeam parcă glasul celei care-mi citise viitorul în ghioc. Dragă Valeria, mîine am să-ţi scriu ce mi-a povestit Aurica despre clipa cînd s-a văzut la spital.... Ţi-am mai spus, ea nu ştie adevărul celor întîmplate cu ea şi cu ai ei, dar e important să afli, cred eu, cum s-a trezit ea în pat, din leşin, neştiind unde se află, ruptă parcă de ea însăşi, fiind ea din acea clipă fără memorie, o gîză, un fir de iarbă..."

7

Închiseseră cu cheia, pe dinăuntru, uşa de la sala de baie a elevilor, deşi era din partea lor mai mult o cochetărie, decît o încercare de a fi precaute, fiindcă în internat nu puteai afla în aceste zile de vacanţa şcolară şi de război nici măcar o umbră de om ! Ştiau asta, şi totuşi, chiar din clipa cînd Estera zisese că ar vrea să facă o baie şi să se spele pe cap, privise în jur cu o oarecare teamă, iar Valeria, ca să şteargă bruma de îndoială şi să preîntîmpine fiece joc al întîmplării luase de sub canapeaua pe care ar fi

trebuit să sforăie beat tatăl ei legătura cu cheile de la toate încăperile internatului. Poate oboseala era mai puternică decît spaima, căci moleşeala ei învinsese logica şi rigoarea cu care frica de obicei îşi desăvîrşeşte lucrarea (întotdeauna sub o aparenţă de zăpăceală şi de întîmplător) — aşa că Estera, după multe săptămîni hărţuite, simţi sub apa caldă a duşurilor prima ei victorie : asupra ei însăşi, că putea să cînte ce voia într-un loc unde nu mai sperase să ajungă atît de repede, şi mai ales asupra raţiunii unui monstru invizibil care creştea în fiecare zi nemăsurat, fără nici o noimă omenească, în sine, creşterea sa fiind propriul său scop... „Ah, fato ! tu erai !“ — ţipătul de bucurie al Valeriei, cînd o văzuse rezemată de zidul clădirii, lîngă sonerie, alungase toate acele clipe sssuprrrrarepresive (oh ! Melentie !) care începuseră să se închege într-o perdea perfectă de fum înecăcios. „Ei, da, rîse. Parcă ar fi de vină stilul tîmpit al scrisorilor mele, cu „clipele suprarepresive şi cu logica fricii“ — şi nu zodia asta puturoasă prin care trecem, Valeria...“ Din sat în sat, în căruţe cu oameni cărora nu le aflase uneori nici numele, ocolind zilele.... „Ei, da, Valeria, ocolind zilele, rîse, amintindu-şi drumurile din nopţile cu lună, pe sub poale de pădure... Ajunsese într-o dimineaţă în faţa casei cu felinar roşu. Totul era închis cu lacăte. Iozefina, aflase de la o vecină, fusese dusă într-un tren cu tîrfe. Oradea, din care Estera fusese trimisă la Sărmaş, fără să ştie de ce (şi bănuind mai tîrziu de ce, dar nefiind sigură), Oradea visată apoi în atîtea nopţi şi zile i se arătase în dimineaţa cînd vorbise cu vecina Iozefinei ca începutul şi sfîrşitul unui cerc împuţit şi implacabil. Şi totuşi mai exista rîsul Valeriei de care afurisitul de destin nu ţinuse cont !...

— Rilă pe unde mai este ?

— Pe undeva pe lîngă Satu-Mare, zise Valeria, ocolind să spună că se afla în armata horthistă, ca şi cum acest adevăr nemărturisit l-ar fi ajutat pe fratele ei să iasă dintr-o situaţie în care intrase fără voia sa. Esti, schimbă ea discuţia, îl cunoşti pe Ghiuri-baci, mustăciosul cu care tata bate din cînd în cînd o carte în cămăruţa lui de portar? Lucrează la căile ferate. A venit zilele trecute chiar de la Praga, mi se pare, da, de la Praga. I s-a părut ceva extraor-

dinar de interesant : toată Cehia e plină de cîrnaţi, de cremvurşti, vitrinele sînt doldora de alimente, pe străzi se vînd cîrnăciori, berea gîlgîie... Ei, şi ce-i cu bunăstarea asta ? l-am întrebat eu pe Ghiuri-baci. „Păi este ceva, mi-a răspuns el, ăia le-au luat ţara şi le-au dat din belşug ce ei aveau de obicei cît le trebuia : cîrnaţi şi bere." Adică, Esti, este ce ne-a spus Bartolomeu Cata-Chiţiga odată şi ce-ai observat şi tu că şi pe la Sighet a început să se întîmple : lumea începe să îmi imeasca pînă peste cap lucruri de care nu are absolută nevoie. Munţi de cîrnaţi ! acest fapt mă şi enervează. Ghiuri-baci a văzut exact : ei apar ca să se uite ce s-a petrecut în Praga, după ce-au fost ocupaţi de-o ţară străină, că propria lor ţară a dispărut... Sînt create nişte false trebuinţe. Esti, de care nu ai neapărat nevoie, şi pe care le plăteşti cu preţul lipsei unor libertăţi de neînlocuit... Adică, zise Valeria, după o scurtă pauză, pieptănîndu-se în faţa ferestrei deschise ce părea o oglindă, lumea începe să devină mută, parcă i se taie limba... Şi chiar nevinovata plimbare pe o stradă umbroasă a unor puşti îndrăgostiţi pare ceva suspect ! Drepturi politice — şemi, adică nimic ! zice Ghiuri-baci. Dar poate vrei să mă întrebi de ce mă leg eu de Praga ? Fiindcă acolo toate acestea, zice Ghiuri-baci, îţi sar în ochi... La Oradea totul pare să se desfăşoare în linişte, în afară de evreii ce au fost luaţi şi duşi dimineaţa, cu stele galbene pe piept, să muncească... o zi... Cei care au dispărut, se zice c-au fugit nu se ştie unde... Cu unii e adevărat, au fugit în România... Chiar eu ştiu, pe la Păuşa... Este o familie, lîngă pădure, Benţea... Ajungi în Miersig şi...

— Dragă Valeria, nu trebuia s-ajungi pe la Praga ca să-mi poţi spune că nu mai pot rămîne în siguranţă în Oradea... şi că ar fi cazul să trec graniţa pe la Păuşa...

— E singura soluţie, Esti. Altfel, totul e ca o ceaţă... Ţi-am da şi o adresă, în Oltenia... Familia soldatului pe care l-am văzut în laborator şi-am crezut că e mort... Tata ştie precis cum îi cheamă şi de unde sînt...

— Nu, zise Estera, mai băgînd cîteva bucăţi de scîndură în focul ce făcea să duduie apa în cazanul uriaş din sala de baie a internatului. Nu şi iarăşi nu ! zise ea, amintindu-şi de vehemenţa nevestei lui Grigore. Cum să mă

duc în casa acelui om, surîse ea, cînd noi, acuma, am fiert apa cu niște rămășițe din sicriul lui ?...

— O ! ești nebună ! rîse Valeria și-și aminti ce-i povestise Esterei că-i povestise și ei tatăl ei : că soldatul trezit din beție călcase în picioare cosciugul ce fusese adus să-l ducă în el, jucase sîrba peste el, îl aruncase apoi pe fereastra laboratorului și-l tocase în curte cu o secure pînă-l făcuse aproape surcele... Da, da, mai rîse Valeria, amintindu-și și că atunci cînd prietena ei dorise să se spele cu apă caldă („put, fă !" zisese ea golănește) și ea-i spusese că nu mai sînt lemne prin curte... Găsiseră doar acele scînduri de care nu se atinsese nimeni ! Estera își umpluse brațul, și aprinsese focul, rîzînd de o superstiție, sau poate înfruntînd-o... Și acum, îi zise Valeria, nu vrei să te-ntîlnești cumva cu insul al cărui sicriu l-ai pus pe foc, fă ?

— Bine, bine, am să te ascult, zise Estera încercînd cu vătraiul să scoată cenușa de sub grătarul unde scîndura de brad ardea întins, împrăștiind în jur un miros dulceag de rășină, ca într-o biserică în care tămîia fumega fericită în cădelniță iluminînd chipurile din icoane cu miresmele mîntuirii. Doamne ! zise mirată, amintindu-și de uimirea singurului ins cunoscut pe care-l întîlnise venind spre Valeria, lîngă ușa pe unde intrau actorii în teatru, lîngă W.C.-ul public ascuns în pămînt și acoperit cu flori ca un cavou secret. L-am văzut pe Ghiusi. A apărut din spre Corso. Pufăia dintr-o țigară, ducînd în jurul lui un nor de fum, exact ca în zilele cînd venea și sta lîngă noi și privea cum băteau mingea de cauciuc colegii lui de școală în acele meciuri teribile dintre clase, cînd Rilă... Da, Ghiusi și atunci avea un zîmbet plin de silă, de superioritate... M-a salutat, plecîndu-se pînă la pămînt, ca un cavaler chiar atunci coborît de pe cal, rîse Estera, amintindu-și cum el flutura prin aer o pălărie enormă, imaginară.

— Nu-l pot înghiți, zise Valeria, pute tot timpul ca un porc pîrlit cu paie.

Amîndouă rîseră, amintindu-și ce-și spuseseră într-o iarnă, sub un potop de zăpadă (cînd Rilă juca fotbal lîngă Cetatea turcească), descoperind în norul de fum de lîngă ele figura de pămînt ars a lui Ghiusi : are mustăți de om bătrîn, galbene de atîta tutun, fă, pute a transpirație de

parcă ar dormi îmbrăcat şi n-ar şti ce este apa, fă, gura îi e ca un dos de cal, boţită, strînsă, nemulţumită, părul îi e rar chiar şi pe tîmple, fă, pufos, ca expresia neputinţei unui deşert, fă... Şi totuşi, în răutatea observaţiilor lor de-atunci (el le făcea curte, plictisitor, aducîndu-le zeci de bucăţi de dovleac copt !) nu duhoarea de porcină pîrlită le amuzase cel mai mult, ci faptul că acest ins care avea buzunarele pline cu pachete de tutun şi nu ocolea bordelurile şi bodegile (bînd va să zică şi fumînd ca un turc dobrogean, vrînd să arate că e peste vîrsta ce-o avea, matur deci, şi nu ca nenorociţii săi de colegi de şcoală ce rămăseseră la „mintea jocului cu mingea") semăna prin felul său misterios de a declanşa certuri şi chiar catastrofe (simpla sa prezenţă la un bal îi făcea pe mulţi îndrăgostiţi să se ia de păr, să se despartă etc.) cu Franz Ferdinand, eroul cel mai îndrăgit de Eldar din opereta „Arhiducele" : un prinţ bîlbîit şi submediocru, cu un rol mărunt în cele trei acte ale libretului, de coloratură, cel mai prost dintre personaje şi cel cu cele mai puţine replici, ca o gărgăriţă între o ceată de lei şi tigri, de elefanţi şi de înţelepţi ai lumii, nesemnificativă prin înfăţişare fizică şi prin putinţa de a emite vreo idee, o fărîmă neglijată de toţi, aproape invizibilă, neputînd pe nimeni să convingă nici măcar să-i dea bună ziua, şi care pînă la urmă conduce ca un deştin toţi paşii celorlalţi protagonişti spre un final comic, distrugător.

— Nu e bine că te-a văzut Franz, vise Valeria şi scuipă de trei ori, ca şi cum ar fi vorbit despre necuratul. Şi Estera începu s-o pieptene, surîzînd, ştiind că „arhiducele de Veneţia" (Ghiusi locuia în cartierul Velenţa) era îndrăgostit lulea de prietena ei, şi mai ştiind că Eldar lucra de ani de zile la această operetă ce n-avea să fie scrisă niciodată, nici dacă Eldar ar mai fi trăit o mie de ani, „Arhiducele" fiind una dintre himerele sale cu care o încînta la masă, ori în pat, pe Iozefina.

— Foarte ciudat, Vali, simt cum începe să crească în mine ura... şi nu ştiu împotriva cui este... căci nici şoferul, sau broscoiul verde nu erau de vină... şi pînă la urmă... ce-o să mai fie ? Vai de mămăliga lor... De ce să-l găsesc acum ţap ispăşitor pe Ghiusi ? Fiindcă de prea mult tutun... şi transpiraţie ?... De ce să urăsc eu lumea, mă întreb ca o proastă, pentru arhiduce ?... Căci nu i-am văzut pe cei

care... nici pe Iozefina, nici pe... Mă înțelegi ? E ca o ceață, ca o brumă... Nu-ți fie teamă, am să merg să trec pe la Păușa în Miersig, cu tine, însă nu de frica lui... cel care te iubește fără speranță !...

— Nu mai vorbi așa, nu-l cunoști, zise Valeria, moale, oricum neputînd să-și mai înspăimînte prietena cu figura de pămînt ars a umilului îndrăgostit, Ghiusi, și s-o convingă astfel să plece din Oradea... E un prost, zise apoi vehementă, simțind că simpla lui aducere în discuție o enerva și o făcea să piardă orice posibilitate de a o convinge pe Estera... Un imbecil ! strigă și intră sub duș, din nou, tulburată peste măsură de un fleac, de o glumă, de o gărgăriță, fapt ce o făcu pe Estera să nu mai rîdă și să-și spună că minunata ei colegă de bancă devenise, în timpul ce le despărțise și din motive ei încă necunoscute, extrem de vulnerabilă.

8

Dînd ușor perdeaua la o parte, se vedea limpede, în lumina caldă a zilei, mica piațetă din fața teatrului plină de oameni citind jurnale, înghesuiți în jurul unui probabil vînzător de reviste și ziare, mic, cu o pălărie de paie pe cap. O doamnă grasă, cu umbreluță de soare, roză, își plimba în lesă buldogul. Tramvaiele uruiau, țingălind, țingălind, cum ar fi zis Bartolomeu Cata-Chițiga, trecînd nepăsătoare unele pe lîngă altele spre gară sau spre podul de peste Criș. Copilandri în cămăși cu mîneci scurte ieșeau de la cinematograf transpirați și se repezeau spre turcul ce vindea înghețată lîngă librărie — ca spre un Alah al răcorii. La măsuțele scoase în fața cofetăriilor și restaurantelor, sub umbrele uriașe de pînză colorată se bea cafea, bere la halbă — așa încît orașul părea că nu-și pierduse din strălucirea și din indiferența sa, atîta vreme cît existau

destui inşi ce păreau să aibă timp să facă ce vor, şi atîta vreme cît mecanismele uitării funcţionau din plin.

Încet încet, ca o navă, oraşul intra în înserarea liliachie ca într-o radă, timpul uşor amorţea, se dilata, devenind pentru Estera halucinant, deşi în camera de hotel unde se afla, la ultimul etaj, un post franţuzesc transmitea la radio dulci şansonete de amor şi masa era plină cu tot soiul de băuturi în sticle fistichii, cu maldăre de fursecuri, salamuri, fazani... O întreagă armată de bucătari lucrase pentru dejunul ce nu putuse avea loc dintr-o cauză misterioasă : domnul care comandase toată această grozăvie gastronomică nu mai apăruse, ca într-o operetă tîmpită... De fapt, îşi zise Estera, totul începuse ca o glumă deşucheată : veniseră chiar pe peronul gării (înainte de a fi urcată în trenul despre care nimeni nu ştia încotro se va duce) s-o invite, s-o invite să se întîlnească în faţa bisericii cu lună cu un domn venit special pentru ea din Bucureşti ! Asta fusese prima absurditate : căci din Bucureşti, după cedarea Ardealului, greu ar fi putut cineva să vină ! Şi mai ales cineva care să aibă atîta putere încît pocnind din degete s-o scoată pe ea din grămada de muieri aduse în camioane ca să fie urcate într-un marfar ce nu se ştia nici cînd va pleca şi nici încotro se va duce. Şi încă ceva : nu fusese la Bucureşti decît o singură dată, cu Valeria şi Rilă, la un început de mai, cu nişte foi de drum de care făcuse rost Ghiuri-baci... Nici Iozefina şi nici Eldar nu aflaseră niciodată că ea nu fusese atunci la neamurile portarului şcolii, pe lîngă Păuşa. Cine putea fi grangurul bucureştean ? Rilă, cumva, venit acasă din armată în ultima clipă ? Dar ar fi avut el o asemenea putere ?... Numai dacă şi el se ticăloşise pînă peste măsură, îşi zisese Estera, începînd să creadă că şi o asemenea monstruoasă nerozie putea să fie posibilă... Acceptase jocul, din curiozitate, şi poate din indiferenţă. Doar cînd opriseră maşina în faţa hotelului şi-o conduseră pînă în apartamentul luxos de la ultimul etaj înţelesese că totul era foarte simplu : cineva voia să se culce cu ea, vreun ofiţeraş, vreun... Şi-i amînase plecarea cu o zi.

„Dragă Valeria, se aşeză Estera pe pat, lîngă noptieră şi începu să-i scrie prietenei ei... Privi în tavan, nedumerită : ce să-i povestească ? Amintirile nu vin într-o înşi-

ruire matematică, fă, îi scrise, el dau buzna, fără logică, într-o succesiune ce n-are nici o legătură cu ziua şi ora cînd faptele s-au petrecut în realitate : aşa că într-un fel, fă, Vali, ele sînt dacă nu rupte de realitate, rupte de timpul realităţilor, ca un haos-babaos ce simte nevoia să se elibereze de chinul ce-l macină veşnic şi-şi caută un Dumnezeu-baci care să-l ordoneze în şapte zile şi să-i numească fiecare parte cer sau pămînt, ape, păsări etc. Iată-mă, Vali, şi în postura de Dumnezeu, a propriului meu Dumnezeu, încercînd să dezleg întunericul de lumină şi să botez timpul ce-a trecut, cumva precum nemărginitul construia prezentul, în fiecare zi, o săptămînă, făcînd lumea !..."

— Da, strigă, auzind cum cineva ciocănea uşor cu degetele în uşa dinspre coridor. Da, repetă, presimţind că iarăşi o să intre molusca dolofană şi congestionată să-i spună că „domnul a telefonat că mai întîrzie..." Da, ţipă, enervată, amintindu-şi că se închisese cu cheia, pe dinăuntru şi nevoind să se dea jos din pat şi să deschidă uşa şi să audă acea grămadă fleşcăită de carne căscînd o gură puţind acru, ulceros, şi spunîndu-i ce ea ştia c-o să-i spună, că „domnul"... Domnul e o farsă, porcule ! vru să-i zică, dar găsi că e caraghioasă să se certe cu un ins ce n-avea în toată povestea asta decît vina că exista şi nu putea fi înlocuit decît cu altcineva la fel de fără importanţă... Poftiţi, excelenţă, vă ascult ! deschise ea uşa şi făcu o plecăciune pînă la pămînt, precum trebuiau să se încline servitoarele tîrfe şi aproape mute din opereta visată de Eldar.

— Bonjur, zise ofiţerul aflat în prag, blond, elegant, uşor uimit, ciupind-o fratern de bărbie şi aproape năvălind spre masa încărcată cu mîncăruri. Rozina ! strigă, în timp ce Estera închidea uşa, curioasă teribil să vadă cum arăta un nebun. Unde e Rozina ? deschise el, jucîndu-se, uşa dormitorului... E în baie ? o întrebă şoptit pe Estera, făcîndu-i cu ochiul. Rozina, draga mea, mor de foame ! Te rog să mă scuzi c-am întîrziat atîta, însă n-a fost din vina mea, mai zise, dar cum nu primi nici un răspuns, dacă chiar aştepta vreunul, se apropie de Estera şi o privi cu bunăvoinţă, ca pe o clanţă (îşi zise ea, surîzîndu-i) sau ca pe un cearşaf. Dumneata cine eşti, domnişoară ?

— Eu sînt subreta.

— O, da, iertați-mă, rîse el cu hohote și-și turnă din sticla scoasă din frapieră un pahar cu bere. Nu știam că hotelul e atît de... de... încît să aibă și subrete. Ca într-o operetă, ha, ha, ha... Vă plac operetele, domnișoară ?

— Da, răspunse ea. Mai ales „Arhiducele".

— „Arhiducele" ? N-o cunosc. E mișto ?... Ha, ha, ha... Mă scuzați, încerc și eu să fiu simpatic, dar aerele golănești nu mi s-au potrivit niciodată. Mă cheamă Eduard. Chiar, Rozina nu e în baie ? A ieșit după niscaiva cumpărături ?... pe vremea asta ?... adică ?...

— Domnule Eduard, lăsați mîștocăria cu duduia Rozalia. Subreta vă stă la dispoziție, zise Estera și-și desfăcu bluza pînă la brîu, rămînînd cu sînii goi.

— O, mă scuzați, nu-mi plac chestiile astea, se bîlbîi el și-și mai turnă bere în pahar. I-am rugat pe niște cunoscuți... ce-mi sînt îndatorați, știind că voi veni azi la Oradea, să o găsească pe Rozina... Rozina, fata Aureliei, Avi și a lui Laios, Ludovic, Lulu, de la Arad, fostă studentă la facultatea de medicină din Cluj... căreia la București i-am cumpărat un bilet într-un tramvai... Ce mă priviți așa, par nebun ? Totuși... e în baie, da ? Sau într-o cameră vecină ? Da ? Vă rog să nu vă dați fusta jos, zise Eduard, văzînd-o pe Estera rămasă aproape în pielea goală... Nu-mi plac farsele ! V-a trimis Rozina aici ? E imposibil, ea e... Cine, atunei ? De ce tăceți, domnișoară ? I-am rugat... aflînd eu că Rozina ar fi ajuns pe lîngă Oradea... într-un fel de tren chiar al nebuniei, plin cu tîrfe... ha, ha, ha, rîse el fără haz, privind-o prin întunericul ce se întregea ca pe o fantomă...

— Credeți că sînt femeia-vampir ? surîse Estera, lăsînd să coboare la ferestre toate harnașamentele camuflajului și aprinzînd veioza verde din dormitor. Vă e teamă c-am să vă violez ?

— Domnișoară, aveți umor, desigur... Dar aici e... Nu m-au crezut ! Cînd le-am spus că o mare iubire de-a mea... Înțelegeți ? Și-au zis că glumesc și că nu există nici o Rozină ! Și ca să-mi facă plăcere, fiind siguri că doream să mă culc cu o jună evreică... te-au adus pe dumneata ! La întîmplare sau fiindcă erai cea mai... Măcar poți fi mîndră c-ai fost aleasa lor, surîse Eduard stingherit. Vrei să cinăm împreună ?

— Sigur, pentru asta am fost aleasă regină... Să cinăm, să-mi spui o poveste despre iubita vieții dumitale, Rozina, despre încurcătura absurdă ce s-a petrecut, și să... să... Din moment ce-am acceptat să vin, am acceptat totul.

— Și de ce-ați acceptat să veniți ?...

— Fiindcă mi s-a părut o poveste cusută cu ață albă... ca orice basm... Că mă caută un domn din București... Chiar sînteți din ?...

— Sînt din Brașov, dar lucrez de mult timp la București. Un neamț din Brașov, prieten cu Erik Hansen, șeful Misiunii militare germane pentru armata de uscat și comandantul șef al trupelor germane din România, cu Alfred Gerstemberg, șeful Misiunii germane din România pentru armata aerului... cu von Killinger, ambasadorul... Ți se par basme ?...

— Da, domnule Eduard. Nu mă interesează cine sînteți. Nu mă mai interesează aproape nici cine sînt eu... ha, ha, ha, dacă între speranța absurdă că voi întîlni aici un cunoscut (mă gîndeam la Rilă, fratele bunei mele prietene Valeria, aflat în armata hortistă — nu din vina lui, cred, dar...), sau voi fi... Între speranță, deci, și indiferență, eu am tras două linioare, de egalitate — pricepeți ? Asta a fost ziua mea cea mai neagră, nu că v-am întîlnit, ci fiindcă totul mi s-a părut egal... Așa că să-i lăsăm pe șefii misiunilor pentru armata de uscat și pentru armata aerului să doarmă în pace și să... Vă stau la dispoziție, zice Estera și se duce în dormitor și se bagă sub plapumă, goală.

În fond, nici nu avea vreo altă scăpare. Se zbătuse, urlase, mușcase — în lanul de cînepă dintre Leș și Păușa, în spre dimineața fără lună și stele cînd împreună cu Valeria fuseseră prinse de mîini și de picioare și trîntite la pămînt de o ceată de inși care se distrau grohăind ca niște gligani. Și ? Nici pe ea însăși nu putuse să fie supărată că în același timp cînd urla ca turbată simțindu-se tăvălită prin cînepă ca o cățea, sîngele ei îi fremăta dulce, inconștient și de nebiruit în bucuria sa. Cine le pîndise, cine le auzise, cine le bănuise că vor să ajungă la Bențe al Uhii — și ea să treacă prin pădure granița spre Miersig ? Ghiusi, pe care-l întîlniseră pe bicicletă, lîngă intrarea în cimitir, de la marginea Orăzii ? Era ușor să dai vina pe

cineva, şi era greu să-l afli pe adevăratul vinovat. În cele petrecute, cum să facă ea ordine, doar nu era Dumnezeu ! rîse şi-şi pipăi cu palmele pulpele, nevenindu-i nici să rîdă şi nici să plîngă, luînd totul aşa cum era, aiurit şi inevitabil. Nu-şi mai amintea din acel sfîrşit de noapte decît sughiţul sfîşietor al Valeriei, întinsă lîngă ea, pe cînepa crudă şi răvăşită... Spaima ei, vulnerabilitatea ei se dovedise întemeiată, drace, ptiu !... Le urcaseră într-o şaretă, ameţite, zăpăcite, le acoperiseră cu nişte ţoluri pentru cai şi le aduseseră pînă în zori la poarta internatului, să le ia portarul, tatăl Valeriei, în primire, să le spele şi să le culce, sau să le snopească în bătăi. Deci ştiuse cineva dintre ei cine sînt ! Noroc că tatăl Valeriei nu fusese acasă : mama Valeriei le dusese înăuntru, închinîndu-se bucuroasă că trăiau. „Ei, da, domnule Eduard, ei, da, într-o dimineaţă m-am trezit şi eu pe lume în rugăciunile şi închinăciunile unei mame..."

— Domnule Eduard, nu vă faceţi probleme că nu vă cred povestea cu studenta de la medicină... E ca o scenă de operetă. Ce mai contează un bărbat în plus, ha, ha, ha, după cei care într-un lan de cînepă, nenumăraţi.. pe mine şi pe Valeria... M-auziţi ? întrebă, surprinsă că el nu scotea o vorbă. Probabil mînca. Cine e de vină, eu, ei, deştinul fioros, oho-ho... Nimeni, zise. Aşa cred. Sau mă înşel? E foarte curios — tot ce se petrece azi pare rodul unei forţe invizibile. Altfel, ofiţerii sînt drăgălaşi, ca dumneata, bărbieriţi proaspăt... Iar şoferul... şi brotacul verde... nişte cunoştinţe de-ale mele sînt şi ele nişte biete... Răul... da, cel care ordonează totul, e invizibil ! Nu credeţi ? zise ea şi sări din pat şi plecă în vîrful picioarelor spre el, să-l lase mască în clipa cînd avea să deschidă uşa şi să apară cum o făcuse maică-sa... Rîse, deschizînd uşor uşa şi păşind în lumina verde a veiozei ca o subretă... Dar Eduard dormea în fotoliu, cu mîna dreaptă întinsă pe masă, lîngă paharul plin cu bere.

Îi trase cizmele din picioare — şi el tot nu se trezi din somn... Ar fi putut să plece tiptil din cameră, îşi zise, dar rîse de prostia ei, căci totul putea fi ca într-un libret de operetă născocit pentru Iozefina de Eldar, cu soldăţoi la poartă, cu un somn prefăcut de cătană pusă pe glume. Şi unde să se ducă, noaptea ? Valeria mai era în Oradea ?

A treia zi după cele petrecute în lanul de cînepă (ce miros odihnitor, proaspăt !), veniseră la internat şi-o despărţiseră de Valeria, şi-o închiseseră într-o casă de pe lîngă gară. Şi tot acest şir de mici întîmplări caraghioase păreau că fac parte, ca şi ofiţerul ce dormea desculţ în fotoliu, dintr-o bulibăşeală ce nu mai putea fi oprită. Ce să facă ? Să-i taie beregata acestui vlăjgan blond ce sforăia subţire, ca un purceluş îmbătat cu bere ? O prostie — ca şi prima ei supărare, pe sine, cînd simţise acea căldură pe care n-o dorise, în patul Iozefinei, lîngă Eldar, ca şi oarba ei supărare iarăşi pe ea însăşi din lanul de cînepă, cînd sîngele ei nu ţinuse cont de ura ei faţă de grohăiturile şugubeţe ale acelor gligani (din care ea nu putuse distinge decît răceala catarămilor lor uriaşe) şi se luminase dintr-odată, fierbinte, după legile nevinovate ale naturii însăşi, ce nu putea fi invinuită cu nimic pentru că-şi respecta cu bucurie propriile ei canoane... Ei, da, atunci mai spre dimineaţă, nu mai înţelese nimic, totul devenise o pată neagră, şi nici acum nu putea să ştie dacă prea marea bucurie, sau prea marea durere o făcuseră să-şi piardă firea şi să nu mai ştie pînă în faţa internatului nimic despre ea ! Şi cînd se trezise, în lacrimile şi rugăciunile mamei Valeriei, nu ştiuse ce se întîmplă cu ea. Şi nici în patul lui Rilă, întinsă, auzind cum adie prin fereastra deschisă vîntul, mişcînd perdeaua, nu înţelegea încă cine era. Ca la cinematograf, cînd se rupsese pelicula cu Stan şi Bran şi cei doi somnambuli parcă se ascunseseră de lume, şi de ei înşişi, în întuneric, să doarmă, nemaivoind să ştie de nimic — aşa şi ea, ruptă de ce fusese pînă atunci, parcă plutea, plutea, ca un fulg de nea lipsit de memorie, nemaidorind altceva decît ca să nu se mai întoarcă niciodată timpul şi să-i audă bătăile secundelor, înviind-o. Respira într-o lene neprihănită, într-o lume goală, de începuturi.

— Domnişoară, zise Eduard calm, ca şi cum ar fi privit-o pînă atunci printre gene, înţelegîndu-i din mişcări gîndurile şi amintirile, domnişoară, poate o să vi se pară ciudat că m-au cuprins... adierile acelui zeu al somnului... Nu, nu v-am visat, zise şi trase cearşaful de pe o dormeză şi o înveli pe Estera... Mă scuzaţi, nu pot vorbi liniştit cu o femeie goală, oricît de mult aş iubi-o pe Rozina. Iată la ce mă gîndesc : oare faptul că ne-am întîlnit în acest apar-

tament, ca într-o burtă de balenă, în acest oraş, în această zi, ca într-o burtă de balenă — să nu însemne nimic ? Dacă noi n-am vrut să ne cunoaştem, şi nu ne-am căutat — oare nu o forţă divină a aranjat această trampă ?...

— Ba da, ba da, rîse Estera. Îmi place cum o aduci din vopsea... cu argumente... divine, ca să ne aruncăm în pat ! Iată, dacă Dumnezeu ne scoate pe unul în faţa celuilalt, de ce să ne scoatem ochii ?... de ce eu să cred c-aş putea foarte uşor, deşi ar fi o prostie, să-ţi tai carotidele ?... Nu rîzi ? Un profesor de-al meu de desen — am uitat să spun că sînt o proastă care nu şi-a putut termina ultimele clase şcolare, dar nu din cauza prostiei mele ! — Bartolomeu Cata-Chiţiga era plin de teorii, ca orice ins lipsit de-o tensiune hormonală, oho-ho... Iată una dintre ele : „decît să urăşti pe cineva nou întîlnit, chiar dacă el e o fiară, mai bine încearcă să-l iubeşti : doar aşa viaţa ta poate fi mai plină..." Prostii ? Mici şiretlicuri ca să mă apropii de dumneata ?

— Hai mai bine să cinăm împreună, zise Eduard şi îşi puse ca într-o comedie un şerveţel la gît. Ce bei ?

— Nimic. Aş vrea să fiu trează...

Se aşezară la masă, faţă în faţă. Mîncărurile, reci, nu-şi pierduseră din frăgezime. Mere, pere, prune — fructele verii toate. Bere, vin, coniac. Trei lumînări. Eduard le aprinse şi stinse veioza. Rupse în două un pui fript, cu mîinile. Îşi linse degetele şi-şi mai turnă bere în pahar. Închină, ca şi cum ar fi vrut să spună : în sănătatea dumitale... Nu scoase o vorbă. Tramvaiele uruiau prin întunericul străzilor ca nişte animale extraterestre rătăcite într-un depozit de fiare vechi.

— Cineva ar putea spune că mă îndopi ca pe-o gîscă. Şi nu e bine, înainte de... să ai burta plină, zise Estera.

— Eşti o înţeleaptă, rîse Eduard.

— Aşa-i ? Şi dumneata. Mi-a plăcut grozav povestea cu fata din Arad. Rozina ?... Chiar pare verosimilă drăcia asta... E un patent vechi, aşa-i ?

— Desigur.

— Acuma, că ai dormit, şi că papi... n-o să ne mai jucăm la infinit !

— O, ce agresivă eşti ! Oare de ce ?

— Fiindcă pînă acuma niciodată nu m-am culcat cu cineva din dorinţa mea. Se vede că mi-a sunat şi mie ceasul !

— Chiar crezi în ce spui ? surîse el, rupînd cu degetele capul unui păstrăv. Doamne, ce poftă am să sfîrtec fazanii ăştia, mai mare decît dorinţa de a-i mînca... Oare de ce ? Sînt nervos ? Nu cred, domnişoară. Că m-ai prins cu un basm... despre Rozina, fata lui Avi şi a lui Laios ?...

— Ei, nu, domnule Eduard, eşti şi dumneata un om oarecare, nu te mai fuduli atîta... Crezi că am vreo pretenţie ?... Nici una. De altfel, nu m-ai putea ajuta cu nimic.

— Eu ? ! rîse el. Da, îmi place cum mă priveşti, realist... ca pe toţi dobitocii ce-şi înfundă burta cu bere şi hălci de carne, trăind în imediat... nişte gurăcască ce se hlizesc în faţa actualităţii, nu ?... A actualităţii acesteia deşuchiate, bramburite, nu ?... fără logică şi continuitate, nu ? se enervă el uşor şi se şterse cu un şervetel de hîrtie la gură, ca un semn că pentru el cina luase sfîrşit... Nu ?

— Nu înţeleg ce vrei să spui.

— Că sînt un grobian oarecare, cu minciuni de doi lei... Rozina etc. Da ? Un animal domestic, o vită ce priveşte tîmp în jur, incapabil să înţeleagă curgerea timpului, evenimentele... Nu ? O burtă-brută căreia istoria i se pare imposibilă... Nu ?

— Nu cred că aşteptaţi de la mine un certificat... că nu sînteţi o brută... Mi-ar place, şi v-ar place, la dimineaţă, să spun : oh ! ce brută ! rîse ea şi-şi dădu jos de pe umeri cearşaful imaculat, rămînînd pe scaun, în faţa lui, dincolo de masa încă plină de bucate... Vai, ce romantic ! ţipă. Luminile lumînărilor joacă pe sînii mei goi.

— Eşti o cretină, faci pe nebuna, zise Eduard şi suflă în lumînări. Stinse două.

— Stinge-o şi pe-a treia, conte, zise subreta, veselă, spuse Estera, veselă. Nopţile de dragoste nu lasă urme, conte, sînt ca un fîlfîit de aripi. Da, conte, în noaptea aceasta vom fi două păsări zburînd sub cer, fără să lăsăm nici o amprentă pe cer, conte, sau chiar pe cerul sufletului nostru pur, conte, zise şi suflă în lumînarea încă nestinsă.

Eduard ieşi pe coridor, fără să spună unde se duce, şi de-abia cînd uşa se închise în urma lui şi rămase nemiş-

cată, nepăsătoare, poate de netrecut, Estera se gîndi că glumele ei fuseseră cam lipsite de sare şi că invazia de linişte şi beznă ce cotropise oraşul avea s-o ţină singură în cameră pînă spre dimineaţă, la învierea luminii. Dacă ofiţerul n-o minţise, dacă el chiar venise s-o întîlnească pe Rozina, atunci glumele ei de subretă din operete erau şi mai lipsite de haz. Dar era posibil oare ca o cătană trupeşă şi în toate minţile să-şi caute chiar şi în burta unui tren cu tîrfe iubita vieţii sale, o iudaică probabil pistruiată, să n-o găsească şi să încerce să se îmbete cu bere, de ciudă, în camera sa de hotel, ascultînd balivernele unei gîşte adusă acolo dintr-o confuzie sau dintr-o neluare a lui în seamă de către propriii săi camarazi ? De era aşa, atunci tînărul şi blondul ofiţer ce stătuse desculţ în fotoliu, acoperit de lumina verde a veiozei, ca de o hlamidă imponderabilă şi neiertătoare, simţise cum, în mulţimea fără de număr în care intrase mai demult, el nu mai rămăsese cu altceva decît cu ce descoperise stînd cu sticla de bere în mînă şi ascultînd fandoselile de servitoare din operete ale unei nechemate — conştiinţa propriei sale singurătăţi. Estera se duse în baie, dădu drumul la robinet şi umplu cada cu apă caldă, apoi reveni în dormitor şi întinse cuvertura peste paturi, închise uşile dulapurilor — atîtea mărunţişuri care ştia că n-aveau cum s-o scoată din siguranţa inutilităţii lor şi din penibilul ce-o copleşea ca o dilatare bruscă şi uscăcioasă a aerului. Vru să-i scrie Valeriei — dar îi fu frică să mai aprindă veioza, ca nu cumva în lumina ei rotundă să-l găsească stînd în fotoliu pe insul care ar fi putut doar privind-o s-o facă să-i fie ruşine de orbirea băşcălioasă ce-o lipsise de înţelegerea iubirii lui absurde, caraghioase, poate, dar curate ca un licăr inefabil al dumnezeirii. Ei, da, Valeria, îşi spuse în gînd, privind prin fereastra întredeschisă întunericul ce învăluise oraşul, aşa cum eu... Da, aşa cum ea s-ar fi lăsat cuprinsă de braţele lui ştiind că nu se moare din aşa ceva, el... El, ce ? El, plecînd, poate voise să-i spună că nu ea era Rozina, pentru care făcuse un drum atît de lung, şi că pentru ea, o gîscă mai proastă decît o subretă, nu merita să mori — adică, însemnînd asta că el ar fi fost gata să-şi dea viaţa pentru o fetişcană ? !... Ei, drace, de era aşa, îşi zise, înseamnă că ea nu văzuse cum în insul

desculț ce dormita în fotoliu se oglindise cîteva clipe universul, cu iubirile și tragediile sale, imbecile și sublime. Ptiu ! rîse și puse prin întuneric mîna pe o sticlă cu bere — și nu se lăsă pînă n-o goli, rîgîind de plăcere ca Jevruța, falsa amantă a lui Bartolomeu Cata-Chițiga.

— Să vă fie de bine ! auzi Estera.

— Aha, erai aici ? Te-ai înapoiat cînd eram eu în baie ? zise ea și aprinse veioza verde și-l privi cum stătea desculț în fotoliu, cu un pahar cu bere în mînă. Mă enervezi.

— Vai de mine ! N-aș vrea. A fost pentru mine o întîlnire foarte plăcută.

— Normal. Cînd mai ai ocazia să umilești o subretă vorbindu-i de imaculata Rozina ! Ce mă privești așa, vrei să te cari din nou, să nu mă mai auzi ?... Răspunde, domnule ! Bine, am să-ți spun atunci că pentru mine n-a fost o seară plăcută.

— Vrei să-mi povestești cea mai frumoasă zi din viața dumitale ? rîse el. Da, recunosc, e o întrebare dintr-o revistă pentru femei... O prostie !

— Chiar. O întrebare prostească, într-o seară urîtă... Iată un adevăr urît ! Ah, cum mă privești cu generozitatea mălăiață a masculului ce nu dă două cepe pe-o fîșneață !

— Iată un alt adevăr urît ! Mai spune-mi unul, ești în formă.

— Dinozaurul drăgălaș ! Nu pricepi ? Mitul dinozaurului, al acelei energii grozave dăruite unui unic altar : Rozina ! Nu rîzi ?

— Nu.

— O, crezi că e un lucru minunat ? ! O fi vreo pasăre rară... O pasăre dintr-o altă eră ?... Nu te fac să rîzi, văd, deși am vrut să te laud, domnule. Sînteți un om dintr-o altă eră, oricum nu faceți parte din rasa...

— Fără insinuări politice, domnișoară.

— Bine, fără. Dar despre mituri pot vorbi, ele sînt apolitice, nu ? fiind etern valabile, nu ? rîse ea și-l mîngîie pe creștet, ca o soră.

— Depinde ce vrei să spui cu ele, domnișoară, zise el și lăsă apa să curgă în vană.

— Nimic. „Adam și Eva" ce este ? Ce-a fost și ce va fi. Minotaurul ? Sau războiul troian ? Am fost bună la istorie,

crezi ? De nota şase... Crezi că trage cineva cu urechea pe la uşi, pe la ferestre ? Mitul urechii, rîse Estera şi desfăcu o stică cu bere — şi bău, rîgîind din nou ca Jevruţa, falsa amantă a lui Bartolomeu Cata-Chiţiga. Să-mi fie de bine ! Crezi că mă pilesc ? Ar fi un adevăr urît ? Nu. Un adevăr urît este acest război..

— O clipă ! strigă el din baie, dînd drumul robinetului de la duş. Ce spuneai ? Nu vorbeai de o bătălie dintre noi, sper... A, războiul ! Ce-i cu el ? A, nu fac pe prostul, dar... Mă rog, te ascult. De ce mă priveşti aşa ?... Ai plecat de la mituri. E şi... acesta... un mit ? De ce ? !

— Ei, de ce, ce dracu ? !... Fiindcă are toate hachiţele mitului... Vrea să bage lumea într-o uitare fără de margini... În orice mit, tot ce-a fost pînă atunci... Da, trecutul e socotit odios, nu ? Noroc, zise ea şi ciocni sticla cu bere de paharul pe care Eduard îl ţinea în mîna dreaptă, aproape gol. Am să-ţi povestesc ceva... un adevăr frumos, poate dintr-o zi ce-ar putea fi cea mai frumoasă a vieţii mele... Mă asculţi ? zise şi-i umplu paharul cu bere. Iată, într-o noapte, spre dimineaţă, într-o... cînepişte, eu şi prietena mea Valeria... zise şi începu să plîngă uşor. Oh, m-am îmbătat, iartă-mă... Nu violul e esenţial, frumuseţea a fost cînd în zori... într-o şaretă, sub un gorun... m-am trezit... Cu desăvîrşire m-am trezit mult mai tîrziu, în casa Valeriei... Dar eu vreau despre gorun să-ţi povestesc... Tremura o lumină printre frunze. Era începutul unei zile încă scufundate în somn, conte, sau era ora cînd în ultimele clipe parcă fluide ale amurgului lumina adoarme ? Se legăna o furnică pe un fir de iarbă, sau se destrăma farmecul crepuscular al unui vis ? Subreta povesteşte mai departe, pompos, să-l facă pulbere pe conte ? Mă deşteptasem în dulcea legănare dintre lumina neterminată şi fragedă a zărilor, zorilor şi frivolitatea răcoroasă a nopţii ce se risipea ? Un pîrîu susura nedecis pe sub roţile şaretei, caii băteau moale cu copitele în pietrele sfărîmicioase înecate în apa ce curgea unduindu-se la vale — şi în neputinţa sunetelor de a se închega, sau în discreţia lor parcă se prefigura vocea nedistinctă şi totuşi ireală a unui Dumnezeu pornit să închege fără grabă prima zi a facerii... Aici ar merge nişte viori... ar zice Eldar. Unde mă aflam, respirînd aerul ozonificat de stejarii şi măcieşii

din jur, într-un înalt al cerului plin de miresmele ciudate, ca de cremene, ale unor fulgere stinse, într-o margine de pajiște verde, și de lume înconjurată de umilința atîtor arbuști și lăstari prosternați sub tăcerea beznei ce se retrăgea pe furiș ca o lupoaică rănită de moarte, unde ? între conștiința că exist, de vreme ce simt pe obraji graba unei gîze, și neantul ce nu te lasă să te dezlegi de el, sau te absoarbe cu indiferența sa cenușie ? unde ?... Aici — niște viole... ar zice Eldar. Bivoli fantomatici treceau spre o zare ce se deschidea ușor dincolo de trufia verde a unui lan de cînepă. Florile de cîmp își deschideau culorile sub cîntecul ce se închega... și totuși nu știam unde mă aflu și cine sînt, o durere surdă mă îndemna să urlu, să mă zbat... Și era foarte ciudat că în timp ce lumea prindea în jur forme luminoase, eu nu știam de unde și cine sînt și ce sînt, n-aveam nici memorie și nici putința de a cugeta, simțeam doar adierea luminii, trezirea luminii și boarea adusă cu timiditate de vînt... Înțelegi ? De jună copchilă i-am scris Valeriei zeci de epistole, așa că poți să rîzi liniștit dacă uneori și cînd vorbesc o să auzi din gurița mea dulce frăzuțe ca din scrisorelele unor eleve... Dar nu stilul contează. În moleșeala beznei vedeam existența insesizabilă a luminii, așa cum în încremenirea timpului simțeam cum învie în mine sentimentul ciudat al existenței, o stare limpede, confuză, înaltă, spăimoasă, virginală, de ins pătimit și etern învingător... Și culmea e, domnul meu, că tot acest mister al existenței... am putut să-l trăiesc... datorită unei întîmplări ridicole : fusesem, împreună cu Valeria, tăvălite într-o cînepiște de o ceată de derbedei... Poate erau soldați, veniți să ne prindă ? Poate era printre ei și Ghiusi, unul ce puțea a porc ars și era zăpăcit de Valeria ? Poate. Să-i sictiresc acum, să le mulțumesc ?... De ce te întreb ? Fiindcă e o întrebare cumplită a acestor zile : am mai cunoscut o copilă, Aurica, rămasă în urma unei întîmplări tragice total ruptă de viața ei de pînă atunci, poate așteptînd.. sau așteptînd noi, clipa învierii ei... Dar întrebarea parcă n-o privește nici pe Aurica ! Te privește pe tine, zise Estera și-i mai turnă bere ofițerului care o ascultase cu mare interes, nedezlipindu-se din fotoliul pe care stătea destins ca un șarpe la soare. Nu crezi ? Iată, războiul... Ești legat în el pînă în

gît, pînă peste creştet, de eşti în cizme şi în uniformă militară de dimineaţa pînă noaptea, chiar dacă acum nu te afli pe front. Dar şi aici eşti pe un front, războiul e peste tot, şi-n aerul din această cameră... Şi să nu-mi spui că nu se întîmplă nimic cu inşi din neamul Rozinei, dacă pe ea o cauţi cu disperare... Mă priveşti şi taci, nu înţelegi unde vreau să ajung. La trezirea mea... de sub gorun... Acei derbedei, sau mai degrabă acei soldaţi — căci aveau centuri, domnul meu — puşi să ne aresteze, sau chiar să tragă în noi, de ne surprindeau trecînd graniţa — s-au comportat ca nişte golani, ca nişte oameni adică, ne-au ras ca pe nişte ştoarfe şi ne-au adus în Oradea într-o şaretă, în băşcălie, adormite... Ei puteau săvîrşi crima, aveau şi ordin, erau şi acoperiţi... şi totuşi n-au distrus în primul rînd în ei — fiindcă în orice asasinat victima e pe planul doi ! — valorile morale... Ce şi-au spus ? Le regulăm, băieţi, dar nu putem sări peste nişte legi, nu ne putem scuipa singuri în obraji : căprițele astea n-au nici o vină de ce se întîmplă azi în lume ! Aşa cred eu că şi-au spus — şi aici e întrebarea mea : tu ai putea să nu ucizi o fiinţă nevinovată, dacă cizmele tale ţi-ar cere asta ? Şi dacă n-ai ucide-o, dacă pe mine, o capră, m-ai lăsa în viaţă, chiar de m-ai umili — aş avea eu mîine puterea să te iert, cum i-am iertat pe acei golani ce m-au rupt în lanul de cînepă ?...

— Te-nţeleg, domnişoară, adică încerc să-ţi pricep întrebările. Fiindcă sînt sigur că nu doreşti să-ţi dau vreun răspuns la ele... Nu. Nici nu crezi c-ar exista vreun răspuns, atîta vreme cît şi eu sînt ca o fantomă... Bea, nu-ţi fie teamă, n-o să te poţi îmbăta. Ai vorbit... ca într-un delir, singură ! După cîte-am priceput eu, dilema dumitale este următoarea : de la o vreme rătăceşti prin oraş şi prin împrejurimi, ţi se întîmplă tot soiul de incidente, şi, în afară de prietenia Valeriei, te simţi a nimănui, înstrăinată... Şi totuşi, în această degringoladă care nu e doar a dumitale, ţi se cer lucruri incredibile : să te-ntîlneşti cu o Incertitudine într-un hotel (lucru pe care-l accepţi, din indiferenţă, şi ca să scapi de-o alternativă mai puchinoasă — doar ai avut şi-o experienţă recentă într-un lot semănat cu cînepă !), să nu te arunci în pat, goală, să fii ţinută în şah poate de un sadic ce-şi bea

berea şi te priveşte cu un soi de milă... În ultimă instanţă, şi în peregrinările prin alte orăşele, şi aici, ţi se cere un lucru absurd : să trăieşti ! Aceasta e nedumerirea dumitale fundamentală, zise Eduard şi se apropie de masă şi începu să înfulece tot ce-i cădea la îndemînă (cîrnăciori piperaţi, aproape roşii de cîtă boia se afla în ei, pişcoturi, fasole bătută, sleită, cu mult usturoi, papanaşi cu smîntînă), brusc cuprins de foamea ce o trezise în el berea băută fără măsură. Doi : ţi se refuză ce-ţi doreşti (şi nu mă gîndesc la libertatea de a nu fi aici), o unică şi ciudată curiozitate : aceea de a simţi ce mama dracului se-ntîmplă cu o fată cînd ea, şi nu altcineva, vrea să se culce cu un bărbat. N-ai cerut imposibilul — iubire ! Ci o banală oră de gimnastică, să-i zic aşa — care avea însă un scop grozav : să te facă să uiţi nişte momente ce nu ţi le-ai dorit, şi s-au petrecut... Nu ţi-e foame ? Da, eşti curioasă foc să afli ce baliverne îţi poate îndruga un ins din inteligheţia germană... Ăsta e un alt punct. Pînă acuma ai avut de-a face cu vulgul... soldăţei, inşi cu statut dubios, lucrînd pentru Germania, sau mai degrabă lucrînd pentru ei, zbătîndu-se să execute orice ordin, sau să-l încalce, ca să poată scăpa ei cu pielea întreagă... Pe cînd eu, născut la Braşov, trăind în Bucureşti, am acceptat să... Deci am chiar o părere despre ce se-ntîmplă în lume şi de ce se-ntîmplă cu mine. Ei, dacă-mi puneai o întrebare, aceasta era, nu cea care se referea la dumneata, de-o să poţi ierta sau nu... Eu, eu, cine sînt ? vrei şi acuma să răspund. Dar pot eu chiar să răspund de acest timp şi de statul german ? Cred că ai pretenţii prea mari. Dar, zici, dacă-i port uniforma şi-i ascult ordinele... Aici vrei să loveşti, nu în înstrăinarea dumitale, ci în a mea... Sînt eu ce vreau să fiu ? Şi care e sensul muncii şi vieţii mele ? Care ? mă întrebi, din moment ce iubirea mea pentru Rozina — şi aici rîzi în dumneata — este o caricatură a iubirii şi a libertăţii...

— N-am spus aşa ceva.

— Pardon ! ai gîndit... surîse el. Gîza ce se plimba pe faţa dumitale, sub gorun, în incertitudinea dimineţii, gîza necunoscută, pe care nici n-o vedeai — te-a umplut de bucurie, căci te-a făcut să-ţi dai seama că exişti. O gîză te-a îndemnat să judeci şi să iei cunoştinţă chiar de dum-

neata însăţi : dacă ea se mişca, şi-o simţeai, erai în viaţă, prindeai viaţă... Te năşteai, poate. Iar eu, care ştiu că exist şi că sînt chiar cineva, prieten cu... şeful misiunii aerului etc. etc., îţi zici... Nu e o farsă ce mi se întîmplă ? N-ar trebui să mă cuprindă neliniştea şi să încerc să mă smulg din această disperare ?... Şi-aici loveşti din nou la mir : dacă nu caut o altă cale a împlinirii mele, a libertăţii, a iubirii... atunci înseamnă că ori e vorba de o iubire simulată, ori de o libertate simulată... Dumneata eşti colosală : fie sub gorun, fie aici, trezindu-te aici tot ca într-o dimineaţă a zilei dintîi, ai puterea să te consideri buricul pămîntului : eşti mulţumită că exişti, orice situaţie cretină nu te oripilează, căci te simţi deasupra ei, umplînd acea situaţie cu propria dumitale fiinţă fericită... Iar eu ? Insistent ca un hăbăuc, îţi zici, pe amănunte — căci istorioara cu studenta din Arad, Rozina, e un amănunt pentru dumneata — eu uit că arborii ascund pădurea... sau, mai clar, că istorioara mea de amor nu poate fi ruptă de întîmplarea din lotul de cînepă... şi mai ales de... război şi de Germania ! Cred, totuşi, că exagerezi pe undeva, zise el şi-şi mai turnă bere în pahar. Scuză-mă o clipă, mai zise şi intră în W.C.

Mai spuse ceva : „totul pentru o gîză ca tine..." dar violenţa apei rostogolindu-se din rezervorul de metal spre rosturile ei imediate şterse vocea lui ce şi aşa devenise mai fără vlagă cînd se bîlbîise ezitînd între „tine" şi „dumneavoastră..." Esterei îi plăcu tulburarea nesperată de ea în care se înfundase Eduard. Refuzul lui de pînă acum de a-şi pune singur întrebări îl adusese pînă la acel punct de explozie ce poate face să se zdruncine nu numai un om, ci chiar temelia unei lumi ? Dar de ce întîrzia în baie ? Şi de ce-şi aruncase vestonul pe canapea, lîngă şapcă şi revolver ? Nu-i pasă de ea ? Sau avea o undă de încredere în ea ? Şi de ce ? Dar dacă în aceste clipe pline de aberaţii el se atîrna cu sfoara perdelei de la baie de scoabele ce sprijineau rezervorul de apă, aşa cum încercase sîrboaica ţigănoasă în closetul casei cu felinar roşu unde cînta Iozefina ? Estera bătu în uşa de la baie şi fără să mai aştepte răspuns intră : aburii din cadă acoperiseră oglinda cu o peliculă opacă, stricaseră lumina slăbănoagă a becului din tavan, aşa încît ea nevăzîndu-l

pe Eduard în acest aer orb şi fierbinte se simţi ca într-o pîlpîire a infernului. Se împiedică în pantalonii şi ciorapii lui aruncaţi pe ciment şi căzu cu mîinile în chiuvetă, ţipînd. Şi de-abia cînd şterse oglinda cu palma putu să-l vadă în argintul ei crăpat pe Eduard băgat pînă la gît în apa caldă din vană. Dormea. Un fulg de om. Părea dus departe, nu în lumea somnului ci dincolo de ea, livid, cu bărbia căzută. Îl apucă de umeri şi-l scoase afară din baie cu greu, ca pe un sac cu lînă. Şi de-abia în dormitor, aşezîndu-l pe pat, se gîndi să vadă dacă mai respira sau ba. Respira imperceptibil, ca într-un somn de copil. Îi puse mîna pe piept : inima îi bătea liniştită. Nu, nu luase nici o doftorie, pur şi simplu rămăsese în chiloţi şi intrase în apa caldă din vană să scape de transpiraţia puturoasă ce-l cuprinsese din prea multa bere băută ! „Nu, nu, dragă Valeria, se gîndi ea ce-o să-i spună prietenei ei, n-a fost vorba de o încercare de sinucidere, societatea miracolului economic german nu se scapă de cei care se trezesc gîndind — punîndu-i să-şi ia zilele. Vorba lui Eldar, care mi-a împuiat capul cu miracolul politic, economic şi militar german — nonconformiştii nu sînt ucişi, sînt recalificaţi. Formidabil, îşi mai zise Estera, lăsîndu-l gol pe Eduard şi apoi acoperindu-l cu un cearşaf, ce păr blond are pe piept !... Şi de unde dracu a apărut furnica asta ce se împleteceşte în părul lui ?..." Dar formidabil i se păruse altceva : că furnica îi adusese aminte de gîza ce trecuse, sub gorun, peste obrajii ei, nepăsătoare, ca printr-un deşert... Şi încă ceva : că acel gînd, de-atunci, că o vietate minusculă se prelingea peste pielea feţei ei — parcă nu fusese gîndul ei ! Sau ea, în acea clipă, nu ştiuse că este al ei.

Dar oare în acea zi de aprilie, cînd aerul vibra luminat de explozia florală a primăverii, Iozefina, coborînd de la etaj pe scările de lemn din hol, să-l întîmpine pe Eldar, pe care-l văzuse intrînd pe bicicletă în curtea interioară a imobilului, îşi recunoscuse propria ei voce în gîjîiala miloagă şi parcă lipsită de cuvinte prin care se ruga de el să n-o părăsească ? Era ziua morţii lui Shakespeare şi a lui Cervantes. Bartolomeu Cata-Chiţiga le desenase pe tablă la şcoală o moară de vînt moartă şi le vorbise despre sminteala cavalerului tristei figuri —

sfînta sminteală ce le dă nebunilor credința nestrămutată în ei înșiși. Mai desenase o moară de apă ce era în același timp și moară de vînt, zicîndu-le că e Danemarca, țara lui Hamlet cel necuprins cu adevărat de nebunie, dacă mereu se îndoia de toate — îndoiala fiind departe de sfînta stricare a minții ! „De cînd am aflat că moartea lui Shakespeare a căzut în aceeași zi și în același an cu izbăvirea din viață a lui Cervantes, le-am aprins cîte o lumînare la biserică, a zis Cata-Chițiga. Deși aș fi dorit să fac o nebunie ! Vă recomand — să faceți o nebunie !“ a zis el și-a părăsit clasa în aplauze. Un profesor să te îndemne la... „Vali, am să...“ i-a zis și-a luat-o de mînă și-au mers în curtea școlii și l-a căutat pe Iepurilă : și în văzul tuturor l-a prins în brațe și l-a sărutat pe gură, mușcîndu-i buzele pînă ce i-a simțit gustul sărat al sîngelui... Și după ore, intrase în casa cu felinar roșu prin cămara de lemne din curte : și tocmai îndesa cu palmele rumeguș de brad într-o găleată, cînd auzise scările din hol scîrțîind sub pașii Iozefinei... Voise să-i iasă în cale și să-i spună de nebunia de la școală, cînd intrase Eldar pe „ușa servitoarelor“ și Iozefina se prăbușise plîngînd în brațele lui. „Poți să trăiești cu ea cît vrei, nu mă supăr, dar nu mă părăsi.“ Își găsise Eldar o altă amantă ? Așa cum își cumpărase pe la sfîrșitul iernii o nouă bicicletă ? Așa cum spunea în ultima vreme că lucrează la o nouă operetă ? Nu era el vizionarul ce-i șoptise la ureche Iozefinei într-o seară ceva despre instaurarea unui nou ev ? „Evulsss !“ rîsese pe înfundate, cînd ea îi pusese mîna pe gură, speriată. „Evul cu trei de S ! Nu fi proastă, Iozefa mea, eu vorbesc de cei trei S ai fericirii de care se va bucura omenirea, cum mă bucur eu de-o vreme : sportul cu pedale, ciclismul, sportul cu Arta (opereta, de !), sportul cu femeile, patul adică...“ Eldar rîdea de tîmpiții ce vorbeau despre bucuria morții : el prefera bucuria pe care bicicleta, opereta, femeia... „Jozefa mea, miroase a varză călită, mi se topesc mațele de foame !“ „Spune-mi că mă iubești, dragul meu, suspina ea, sărutîndu-l țocăit pe obraji, pe gît, pe chelie. „Numai pe tine te iubesc, Jozefa mea, dar eu sînt un tip cinstit, îți spun adevărul : ea, fiind mai crudă, chiar numai cînd o văd îmi crește presiunea în sînge ! Te iubesc pe tine, dar îmi vine să mă

culc cu ea. Sînt ticălos, iartă-mă. E o situaţie din care simt că nu pot ieşi decît ca să merg la balamuc. Da, fiindcă ea mă atrage, tu mă atragi altfel... zău, hai să păpăm ceva, discutăm după", a chicotit el. „Nu, dragul meu, nu păpăm, trebuie întîi să dezlegăm apele..." „Să nu le mai dezlegăm, că înnebunesc ! Zău, gîndeşte-te, Jozefa mea : cînd mă uit în ochii ei simt cum mă risipesc, simt chiar dezagregarea omenirii... Şi acest pericol mă nelinişteşte, desigur, trezeşte în mine toate forţele raţiunii... Ce vrei, sexul şi contextul, patul şi raţiunea... Aşa o să-mi pierd minţile !" „De ce să ţi le pierzi, dragul meu, nu eu ţi-am spus, cînd mi-ai zis că de nu te culci cu ea mori... nu eu nu ţi-am zis să nu mori, ci să... dacă poţi... Şi-ai putut, şi n-ai murit ! Pe mine nu mă deranjează dacă te mai culci cu ea, mă fac că nu văd... Te-am mai întrebat eu ceva ? Şi nici ea n-a simţit că eu ştiu. Dar ce-ţi cer este să nu mă laşi..." „Jozefa mea, pe cuvînt că numai pe tine te iubesc", a zis el şi-a strîns-o la piept şi-a început să urce scările cu ea în braţe, mort de foame, ca un fante de operetă. Ea, Estera, pufnea de rîs în cămara cu lemne, şi-ar mai fi rîs dacă ei nu s-ar fi prăbuşit pe scări, behăind, şi dacă Eldar n-ar mai fi spus : „Dumnezeul cerurilor şi al pămînturilor pe tine te va arunca în burta iadului... Eu sînt sincer, te-aş iubi în continuare, dar nu te-aş mai întina..." „Ba nu, esesesistule, întinează-mă, au gîlgîit rîsul şi plînsul în vocea ei gîjîită, întinează-mă, chiar de nu poţi să renunţi la Esti."

— Domnişoară, te privesc de cîteva clipe cum bei singură bere... Habar n-ai de plăcerea de-a bea drăcia asta nemţească ! Pe faţa dumitale, ca într-o carte proastă se vede aproape totul... Şi totuşi, deşi parcă te afli mereu între... diavol şi paradis... ai o încredere ca de nebună în ceva ! În ce ? În Dumnezeu ? Taci ? Văd că m-ai cărat în pat... Ei, eu îmi reamintesc totul, pînă la intrarea... la apă... De ce-am adormit ? De oboseală, simplu, zise Eduard şi veni pînă lîngă ea, învelit în cearşaf.

Se aşeză în fotoliu. Estera îl privi lung, aşteptînd să-l vadă cum îşi deschide o nouă sticlă cu bere. De ce nu se culcau, de ce nu se despărţeau ? Îşi aminti de plînsul Iozefinei, căzută peste Eldar, la picioarele scărilor : durerea (îşi spărsese şi nasul !) din oase nu era nimic faţă de

groaza ei de singurătate... Se temeau şi ei să nu rămînă singuri în aceste ore nesigure ale nopţii ? Eduard dormise o bucată de vreme, o forţă obscură din el îi spusese : ajunge ! Toţi aveau nevoie de el, mai mult sau mai puţin, şeful Misiunii aerului, şeful Misiunii armatelor de uscat, baronul cutare, doctorul cutare, Rozina, camarazii, chelnerii, şoferii — şi viaţa din el, acea forţă misterioasă se revoltase chiar împotriva lui şi-i spusese ajunge, acuma tu ai nevoie de tine, să dormi, să uiţi, să fii tu însuţi, eliberat de orice, de oricine, scos din timp ca dintr-o cazarmă...

— Fireşte... ai vrut să afli părerea mea despre ce se-ntîmplă în lume... Ţi-ai zis, sînt sigur, că de vreme ce Germania şi-a trimis soldaţi în Rusia, în Franţa, în Africa, peste tot, ştiind că ei n-o să se chiar plimbe ca pe bulevarde, că o să şi moară... Deci din moment ce ştia că i-a trimis şi la moarte, o să se mai cutremure în faţa altui sînge, de alt neam, dacă de sîngele german nu-i pasă ?... Sau, ca să fiu mai direct, îi pasă Germaniei de o gîză ca dumneata ? !... Este ? Acolo, sub gorun, în trăsură, ai simţit deodată durerea din trupul dumitale, surdă : erai numai durere, da, dar în clipa următoare erai numai bucurie ! o furnică se legăna pe un fir de iarbă, o gîză... Bucuria de a exista... Deşi acei inşi... cu centuri... Mă priveşti cum i-ai privi şi pe ei, fără spaimă. De fapt parcă te uiţi prin mine spre ei, sau chiar dincolo de ei, într-o zi urîtă a dumitale, sau într-o oră urîtă... Mi-ai spus, nu uita, că nu din plăcere... şi nu din dorinţa dumitale... Ar trebui tot un bărbat să te vindece de acea oră ce te urmăreşte. Cine va fi... prinţul iubit ? Ai crezut că eu ? Nu. Te-am văzut de cum am intrat în cameră : m-ai privit ca pe un obiect, ca pe amintirea... vie a unei scîrboşenii. Şi indiferenţa cu care ai acceptat, în gară, necunoscutul... şi felul cum mă priveşti acum... Vezi, nu pleci, simţi mereu nevoia... de a nu uita... de a mă avea în faţă, ca pe-o amintire penibilă... Asta te întăreşte, chipul meu... aşa, învelit în cearşaf, desculţ, oricum, şi îmbrăcat... Da, simţi o nevoie teribilă de a nu uita ceva penibil... chiar eu, acuma, sînt o întruchipare a penibilului ? De ce rîzi ?

— De ce să nu rîd, domnule ? Poate că ai dreptate, uneori, cine mai ştie ?... Rîd însă de altceva : m-am în-

trebat : ce-ai zice dacă eu aș fi româncă-româncă, sau o nemțoaică, pistruiată și cu părul roșu, sau unguroaică ?... Nu s-ar schimba ceva ?... Uite, nici părinți n-am, rudele... Dar să lăsăm povestea asta. Chiar vrei să-ți spun de ce rîdeam ? De un lucru teribil : că vorbind despre război, despre mine, despre orice, dumneata nu poți să-ți ierți răul grozav pe care revelațiile dumitale îl scot la iveală... Pentru așa ceva te-aș putea iubi, zise Estera, și se apropie de el și-l sărută pe nas.

— Ei, îți mulțumesc, îți mulțumesc, atît pentru... clipa aceasta de tandrețe... cît și pentru încrederea... Acuma, în sfîrșit, ești sigură că pot să-ți fiu de ajutor... să-ți fac un bine, să...

— Nu.

— De ce ?

— Fiindcă nu ești în stare nici dumitale să-ți faci vreun bine, surîse ea și-i ciufuli părul de pe creștet cu o vulgaritate voită, ce nu se potrivea deloc cu vocea ei.

Apoi Estera trase de sub canapea un geamantan din pînză de sac portocalie, dăruit de Eldar cu cîțiva ani înainte de ziua de naștere a Iozefinei (fusese al unei cîntărețe de operetă din București), și scoase din el un pulover de lînă în care era învelită o biblie cu coperți din piele. Și Eduard crezu că în cărticica sfîntă își găsea ea sprijinul ce-i dădea tăria să-i ierte pe toți cei ieșiți în calea ei cu pizmă — și să-și ierte mai ales răul pe care revelațiile ei îl scoteau la iveală... Estera îi ghici gîndul și-i spuse că luase de la Valeria cartea cărților chiar înainte de a pleca spre Păușa, ca să încerce să găsească în ea, în drumul spre Oltenia, acele versete ce le auzise rostite în laboratorul școlii, la căpătîiul soldatului crezut de toată lumea mort, de către preotul cu glas spart (de operetă, ar fi spus Eldar)... Reținuse din acea slujbă lungă, întortocheată și confuză, deseori întreruptă de chițcăielile celor beți, de cîntecele lăutarilor și de plînsetele muierilor nu atît faptul știut că Dumnezeu, după ce-l întocmise pe om și-l așezase în grădina sădită în Eden, spre răsărit, negăsind pentru el nici un ajutor, care să i se potrivească, dintre fiarele cîmpului și toate păsările cerului, a luat una din coastele lui și a făcut o femeie, pe care a numit-o

astfel pentru că a fost luată din om — ci mai ales cîteva amănunte ce i s-au părut extrem de interesante... Îi spuse şi lui Eduard despre ce era vorba : că stăpînul cerurilor şi al pămînturilor, făcînd lumea, soarele, luna, stelele, oamenii, niciodată nu fusese atent la detalii. Ce ochi avea Adam ? Albaştri, verzi, negri ? Dar Eva ? Erau ei înalţi, scunzi ? Erau goi, atîta se ştie — şi că după ce-au păcătuit şi-au cusut laolaltă frunze de smochin şi şi-au făcut şorţuri din ele. Deci prima îmbrăcăminte a fost şorţul. Apoi Adam a pus nume nevestei sale Eva : căci ea a fost mama tuturor celor vii. „Adică, în primul rînd, a celor simţite de ei doi păcătuind", zise Estera.

— Nu înţeleg unde vrei să ajungi, strîmbă Eduard din nas.

— Dacă ţi-e somn, poţi să te culci. Poţi chiar să crezi că-ţi vorbesc despre biblie ca să te înfricoşeze treburile sfinte... Dar ascultă-mă : după episodul cu mărul, înainte de a li se da papucii din rai, cum zicea Eldar, Domnul le-a făcut haine de piele şi i-a îmbrăcat cu ele. Nici despre Cain şi Abel nu ştim ce ochi aveau, ce fel de nas, ce fel de piele, erau bărnaci, bălăieţi ? Dar prorocii ? Dar regii ? Ioha, Iov, David ?... Absalom, fiul lui David, avea părul lung — ca să poată mai apoi fi spînzurat într-un copac cu propriul său păr ? Dumnezeu nu prea e atent la amănunte, repet... pentru a ajunge acolo unde vreau să ajung... Biblia nu reţine decît nişte puţine şi palide detalii (că Lea avea ochii slabi, iar sora ei mai mică, Rahela, era frumoasă la statură şi mîndră la faţă), şi acestea despre... personaje nu de mărimea întîia. A, era să uit ! Cum şi cînd se bucură Dumnezeu ? Cînd Noe, ajuns pe uscat, a luat din toate dobitoacele curate şi din toate păsările curate (nu uita cuvîntul „curate")... şi a adus arderi pe altar... Domnul a mirosit un miros plăcut, (nu uita !)... şi a zis : „Nu voi mai blestema pămîntul, din pricina omului, pentru că întocmirile gîndurilor din inima omului sînt rele din tinereţa lui, şi nu voi mai lovi tot ce este viu, cum am făcut."

— Tot nu-nţeleg, zise Eduard. Cine are gînduri rele din „tinereţa" sa ? Eu ?... Cum sînt ochii lui Cristos ?...

Ce înălțime a avut ? Era slab, gras, tuciuriu ? Adică... încerc să înțeleg... cum ar arăta divinul ?... ființele de origine divină ?... După ce le-am recunoaște ? Nu știu...

— Atunci nu ești tu...

— Cine să fiu ? se miră Eduard.

— O țigancă, Luna, corturărească, mi-a ghicit în ghioc c-o să întîlnesc un ins cu picioarele pe pămînt și cu capul în cer... adică, da, cu o bună cuviință măcar față de cele... Moral, cumva, nu ?... Preocupat de cele de sub pămînt... adică de viața morților, am crezut eu atunci... Nu ești tu...

— Deși în gară... ai sperat să fiu eu ? Sau te-ai uitat, pînă am sosit eu, peste cărțile aflate pe noptieră... cărți de istorie, de arheologie... Și ce ți-ai zis ? El este ! Se uită în tainele trecutului, pe sub pămînt, ha, ha, rîse el neconvins și cam somnoros. Da, am făcut facultatea de istorie la Cluj și chiar... da, chiar am reperat... împreună cu alți colegi, în Bihor... morminte'e unor călărești avari... Ce ți-ai zis ? Dacă și la religie... răspunde acceptabil, țiganca era o... preoteasă... O prorociță într-o șatră ! Ei, nu ! nu sînt eu... Dar stai, poate va fi altul... Sau... Chiar crezi în ce ți-a citit ea în ghioc ? !... De ce nu ?... Chiar pictorii și oamenii de seamă ai Renașterii vedeau într-o scoică un semn... un simbol al cerului. La un moment dat am crezut că vrei să-mi spui că Dumnezeu a fost așa... un soi de dictator... și că toată împărăția lui... pedepsită etc. etc. Scuză-mă. Ar fi fost o interpretare politică... penibilă... Izgonirea din rai, ca o pedeapsă... că nu i-au ascultat ordinele. Cel de sus, un împărat feudal, care le-a dirijat servitorilor, și jucăriilor lui... propriii lor pași... ce să facă, ce să nu... Și le-a dictat și... propriile lor gînduri, de unde să nu mănînce etc. Feudalul cerurilor și al pămînturilor dorea o supunere absolută ! Așa am bănuit, că vrei să faci niște paralele ieftine... Și cînd colo voiai să-ți verifici... o profeție ! Și dacă țiganca era cumva o sfîntă ? Formidabilă mi se pare și... dorința de a crede în ceva sfînt, fie chiar într-o țigancă ! Ca astfel... ei, ce dracu, m-am prostit ! Era să spun că... prin asta vrei să ajungi o sfîntă... De-i așa, cum se explică... Doar dacă aș zice să... n-ai zice nu... Și nu e tîrziu...

— Nu, răspunse Estera.

— De-aș fi... acela... prorocit de... Ai face orice, **da ?** Ce mă privești așa ?

— Eram sigură că ești... el... Mai ales cînd te-am scos din baie și te-am lăsat gol pe pat. Luna, țiganca, mi-a zis că insul o să aibă un semn pe șoldul stîng... ca o cruce, sau ca un trandafir... Ai un semn, știai ? zise ea și-i dădu la o parte colțul de cearșaf ce-i acoperea șoldul stîng...

— O, acum te-nțeleg, rîse Eduard. Da, voiai să verifici o prorocire... dacă se adeverea ceva !... Da, să te culci cu mine pentru a vedea dacă destinul își arăta semnele... Căci sînt sigur că țiganca ți-a mai... prevăzut și alte întîmplări !... Dacă cineva te-a... chemat la hotel, era un semn ceresc ? Doamne, cîtă foame... de certitudini ! Te legi de ghiocul corturăresei, fiindcă ți-e teamă să rămîi singură... fără neamuri, prietenî, fără vreo credință... Căci în ce-ai crezut pînă acum, se pare că... s-a prăbușit... Dacă eu am un trandafir pe buca stîngă... viitorul dumitale... Zău, ești de-o naivitate care mă uimește.. și mă și bucură. Rar mai vezi pe cineva așa de... Da, pui suflet în toate, domnișoară, n-o să suferi niciodată poate de molima despre care Rozina îmi spunea că va cuprinde lumea : absenteismul inimii... Un viitor bolnav... nu ți se arată, dacă ghiocul... Da, da, nici nu mai ți-e teamă de mine, de noi... de ce se-ntîmplă... de fericirea de mîine pe care noi o construim... și pe care o disprețuiești, căci ți se pare asemănătoare cu... tot ce li se dă pe tavă, într-o igienă aproape perfectă, animalelor domestice... din crescătorii... Te-am văzut mai înainte la fereastră : dăduseși ușor în lături perdeaua groasă și priveai afară... deși n-aveai ce să vezi în întuneric... Însă orbirea luminii... bezna e doar pentru cei ce nu cred !... Scoica ! În ea se află trecutul, prezentul și viitorul lumii, timpul ! Nu ? Ea e stăpîna lumii... scoica... și țiganca, desigur, nu ? Credința Lunei — parcă așa o cheamă ? — în ghioc, ce forță teribilă ! Cu ea stăpînește lumea — vede cum vor cădea zăpezile, vede în viitor totul, adică tot ce noi ceilalți nenorociți n-avem puterea nici să bănuim. Și aici e grozavă : că știind totul, văzînd totul, poate schimba zarurile, poate interveni și schimba răul în bine, acolo unde e cazul... ca și azi, cînd în locul unui căpcăun a apărut în hotel la întîlnirea cu tine

un viţeluş bolnav de-o utopie ridicolă — Rozina !... Mă uit şi eu la semnul meu : dacă el există, Luna este o... căci poate să facă să naşti un copil fericit etc. etc. !

Nu prea pari un înţelept, domnul meu. Prea faci valuri, cum se spune... Ai descoperit ceva — bine, bucură-te, dar nu te bate pe piept, să se vadă. De-aici vine ridicolul... Nu te pot lua în serios, zău ! Acum două veri, în Criş, Ghiusi bătea apa cu picioarele, făcea valuri, cum zicea Valeria, ca să fie băgat în seamă... Şi nu înota doar pentru bucuria ce ţi-o dă apa... Acestei bucurii Valeria îi zicea înţelepciune.

— Şi eu sînt un prost care ?... Bine, observ credinţa ce-o ai în prietenie... Şi în ghioc...

— Atunci de ce rîzi ? Valeria e pentru mine...

— Ştiu ! Şi nu mai rîd ! zise el şi o cuprinse peste mijloc şi o făcu să se aşeze pe canapeaua de lîngă veioza verde. Iar dacă semnul meu e adevărat, şi este, atunci Luna...

— Eşti un caraghios. Ţiganca nu mi-a cerut nici un ban pentru că mi-a ghicit... a vrut să mă treacă graniţa, în căruţa lor cu coviltir... Poate cu părul vopsit, nu ştiu cum... Mi-a dat să mănînc... Aurica era ca şi fata ei... Deci ea făcea binele... de mai demult... fără nici o recompensă, nesperînd nimic nici de la o fetiţă lipsită de memorie, poate într-un fel fiind mai rău Aurica decît un animal... Toate ţigăncile ni se par hoaţe şi... Iată că muierea asta... nedorind nici o răsplată, făcînd binele de dragul binelui, mi s-a părut... din altă lume ! Şi cum să nu fiu bucuroasă că pot pune mîna pe semnul acesta ca o floare ? El adevereşte... ca şi bunătatea ei... supranaturală, că Luna este o femeie de... origine divină...

La fereastra ce da spre balcon şi era întredeschisă văzură cum se mişcă perdeaua, înfoiată de o pală de vînt. Apoi auziră un scîrţîit îngrozitor de ţîţîni neunse... Estera sări de pe canapea şi-l prinse pe Eduard de mînă : cine venea peste ei ? ! cine trăsese cu urechea ? Eduard se întinse să-şi ia revolverul aruncat pe pat : se-mpiedică de pantofii pe care Estera şi-i scosese din picioare cu cîteva clipe mai înainte şi se prăbuşi pe covor, lat, ca o plăcintă.

Estera, încercînd să-l ridice, lovi cu cotul veioza verde, care căzu pe parchet şi se sparse. Rămaseră în întuneric, privind ca orbii spre fereastra prin care vîntul aducea în cameră un val de răcoare. Se auzi un tupăit moale : cineva intrase de pe balcon... O farfurie se rostogoli de pe masă, un cuţit şi o furculiţă se atinseră cu un clinchet ştears... În întunericul dens şi răcoros văzură un ochi strălucitor, de pisică, privindu-i fix, ca pe doi şoareci cuprinşi de friguri. Dar oare mîţa era chioară ? Şi de ce nu mieuna, era sătulă, avea burta plină... sau avea gura plină cu şuncă de Praga, ori cu salam ?... Ochiul strălucitor se stinse. Ei auziră un tupăit moale : oare ieşise mîţa chioară pe balcon ?

9

Securea vîjîi prin aer şi se înfipse în grumazul întins ca pentru tăiere pe pămîntul acoperit de zăpadă. Omul veni din nou şi lovi din nou — şi atunci se observă că nici prima oară securea nu intrase, cu muchea ei cu tot, cum păruse, în carnea despicată... Gîtul calului se înfunda în zăpadă, izbit, şi zăpada acoperea securea cu pulberea ei stîrnită de puterea loviturii... Cleopatra aştepta, pe sanie, să i se dea în mînă ţeasta răvăşită de atîtea buşituri... Calul era îngheţat bocnă, de două zile, aşa că ochiul lui drept ce părea o bucată de gheaţă în formă de ochi nu mai speria pe nimeni. Bădăranul ce duhnea a poşircă trecu pe lîngă armăsarul nins fără să-l observe şi umili zăpada cu borîtura ce-i ţîşnea acră din gură ca dintr-un butoi crăpat cu toporul. Cleopatra era îmbrăcată într-o rochie lungă pînă la pămînt, albă. Dacă n-ar fi avut părul prins într-un coc uriaş, ai fi putut crede că nasul ei nefiresc de lung e şi mai lung şi-i poate oricînd apleca faţa spre pămînt, să nu te poată privi în ochi... Era o iluzie optică,

așa cum iluzie optică era și dispariția securii în burta sau în căpățîna armăsarului înghețat și nins. Bucătarul reușì după multe lovituri de secure să pună în tîrnă căpățîna desprinsă de trup... Cleopatra își așează cu ușurință tîrna pe oblanicul făcut dintr-un fular și plecă spre clădirea albastră din fundul curții rezemîndu-se cu mare demnitate într-un ciomag, ca o regină ce ducea spre altar jertfa promisă și așteptată de zeu... Bucătarul tăie apoi destul de repede copitele... Le aruncă, netrebuincioase, pe un morman de cîrpe ce fumega vînăt, împuțind aerul. Calul fu hăcuit pe îndelete, cu un fel de grijă chiar — și ce-o izbi pe Estera nu fu în primul rînd lipsa oricărei picături de sînge, care ar fi putut înroși zăpada sau ar fi putut să murdărească rochia imaculată a Cleopatrei, s-o învelească pe nebună într-o purpură deloc imperială — cît lipsa acelei mult povestite sclipiri a securii în aer... Nici un sclipăt, nici o fulgerare a morții prin aer, nimic ! Bucătarul parcă tăia lemne pentru foc, năduşit, conștiincios, fără nici o plăcere, fără nici o vibrație neagră, de obidă, de ură — ca și securea, conștiincioasă, supusă, vîjîind stins prin ninsoarea săracă... Pe sanie, revenită de la bucătărie, Cleopatra își pipăia cu palmele pulpele, așteptîndu-l pe bădăranul bețivănit peste noapte să se întoarcă de la privată și să-i privească, plin de dorințe, picioarele lungi, convinsă acum mai mult ca oricînd că iubirea avea s-o ducă la pieire și s-o bage în mormînt ! Bădăranul apăru printre brazi, ținîndu-și alene piciorul bandajat și suflîndu-și mucii în zăpadă — și Cleopatra se apropie de el și se lipi cu șoldurile de el și-i puse mîna sub curea, sub cataramă, rîzînd. Dar ochii lui beți, parcă acoperiți de-o pînză de păianjen roșie n-o văzură, iar sîngele lui sleit n-o băgă în seamă — așa că atunci cînd Cleopatra vru să-l muște de buze, călcară peste copitele aruncate în focul ce mocăia sub cîrpele ude și murdăriile măturate de pe culoarele spitalului și se prăbușiră peste hălcile de carne de cal înșirate de bucătar pe zăpadă și chițcăiră, făcîndu-i să rîdă cu hohote pe bolnavii ieșiți în curte să-și facă gimnastica de dimineață. Ziua începea bine, în rîsul nebunilor.

10

Gioconda era grasă, aproape rotundă, ca o minge îmbrăcată într-o rochie verde cu dungi albe, capul parcă nu făcea parte din monstruoasa ei alcătuire. Părea, pe gîtul ei scurt, splendoarea ce mai supravieţuise unei zeiţe decapitate... Fuma enorm, trăind practic într-un val de fum, ca într-un nor. Şi culmea ! tutunul, care le urîţeşte muierilor obrajii, o întinerea, o făcea mai vie, mai feminină, mai adevărată... Nu era chiar o balenă, dacă-şi aprindea ţigara de la ţigară, nu era o arătare căzută din altă lume pe pămînt — era o femeie, bre ! Degetele mîinilor sale mici erau pline de inele fără valoare. Surîdea mereu. Nu se plîngea de nimic. Ţinea mereu în braţe o bătrînă broască ţestoasă ; o plimba cu grijă prin curtea spitalului, pe scări, să nu se spargă cumva scăpîndu-i din mîini pe ciment — de parcă cineva i-ar fi dat în grijă chiar timpul. Cum călca de atentă pe oriunde mergea, aproape pipăind pămîntul cu fiecare pas ce-l făcea, ai fi putut crede că e o somnambulă care nici ziua nu se mai trezeşte din vraja misterioasă a lunii pline. Picta, desena, făcea din bucăţi de pîine figurine, înălţa oameni de zăpadă — toată curtea era plină de cete de războinici de zăpadă, cu săbii de lemn la brîu, cu suliţe în mîini ! — aşa încît mereu era ocupată şi nu se plîngea de nimic. Noi producem obiecte, se lăuda, vorbind parcă în numele tuturor pictorilor şi sculptorilor din lume, noi nu putem fi opriţi de nimeni, nici de foame, nici de frig, de nici o dictatură, noi sîntem ca natura, bre, ca pomii fructiferi, producem poame... Şi rîdea, bucuroasă de atîta neînzadarnică fertilitate... Estera se legase din întîmplare de această femeie stearpă, care nici în viitor nu voia să aibă copii : o auzise povestind cum o ţigancă îi ghicise soţului ei că se va duce nu peste mult timp undeva pe lîngă un minaret, sau templu, într-o ţară cu meri înfloriţi, cu berze, unde frunza de urzică nu se vesteşte niciodată, şi acolo îl va întîlni pe un ins al cărui nume începe cu D... Ei chiar îi scriseseră unchiului lor Daniel, din Italia, să vină şi să-i caute şi să încerce să-i

ia cu el în Portugalia, dacă nu se putea la Roma, sau în Anglia, oriunde ! Şi ţiganca n-avea de unde să ştie de cartea poştală trimisă unchiului bărbatului ei, la Neapole ! Şi dacă grăsana Gioconda în superbul ei cap nu putea deosebi prea bine o realitate de o altă realitate, confundînd uneori broasca ţestoasă cu oala de noapte a ţarului Nicolae, pe care Frank o luase din depozitele unui muzeu din Rusia, era totuşi capabilă în clipele ei de totală uitare de sine să suprapună atît de violent o aberaţie peste un adevăr încît îţi era destul de uşor să alegi între o realitate şi o iluzie şi să-ţi dai seama bunăoară că împăratul de zăpadă botezat de ea Nero nu era şi nici nu putea fi celebrul nebun al Romei de odinioară, iar multpreaiubitul ei soţ pe care-l adăsta în fiecare dimineaţă la poarta azilului era de mult în pămînt, oale şi ulcele. Ea îl aştepta cu bucata de pîine în mînă, uitînd că-ţi povestise chiar cu zece minute înainte, în sala de mese, cum murise el privind luna şi spunîndu-i cum simţea un şir de furnici trecîndu-i peste mîna stîngă, peste inimă şi peste obraji... Nu lega o întîmplare de-o altă întîmplare, toate cele ştiute şi trăite de ea existau acum izolate în mintea ei, ca o grămadă de mărgele colorate din care nenorocita de ată ce le unise cîndva arsese — şi lipsea, cum ar fi ars în căpăţîna ei timpul, obligînd-o să trăiască în lipsa lui, în vecii vecilor în afara lui... Estera învăţase însă de la o vreme să pună cap la cap aceste „mărgele", sau oglinzi sfărîmate şi să încerce un joc cumplit — să fie ea timpul ce pierise în ţeasta mătăhalei ce semăna la faţă cu Mona Lisa. Chiar o iubea pe veşnic surîzătoarea pictoriţă : poate pentru seninătatea cu care dolofana îşi petrecea zilele în noul ei mediu, simţindu-se la spital ca la ea acasă ; poate pentru norul de fum în care respira fericită, ca şi cum ar fi trăit într-o lulea cu opium.

Se gîndea să-i scrie Valeriei cum soţul pictoriţei se prăpădise în urma unei violente congestii cerebrale : căzuse lat, greu ca un sac umplut cu praf de plumb ; fusese înmormîntat cu douăzeci şi unu de preoţi la mînăstirea unde se afla icoana Fecioarei plîngînd, lîngă doi călu-

gări, în preajma pădurii de brazi... Se apropie de Gioconda, ce trecea spre poarta azilului, pufăind din ţigară, s-o întrebe unde se întîlnise cu ţiganca ce-i ghicise bărbatului ei că va pleca într-o ţară caldă, cu multă lume... Simţi o lovitură puternică peste soldul stîng : si-l văzu pe bădăranul beat şi bărbos cum îşi suflă în palme şi se vaietă... „Aoleo, ce carne tare ai, fă, mîţă roşcată ce eşti !..." Gioconda se opri lîngă pompa cu apă : îi plăcea cum şchiopul îşi lingea degetele şi se văicărea. Rîse, îmbujorată de sentimentalismul brutalităţii... dobitocului... Estera simţi cum o podidesc lacrimile, de durere — şi nu-l văzu pe bădăran cum se apropie de ea şi cum o cuprinde peste mijloc. „Iartă-mă", îngînă gura lui ce puţea a borhot. Ea închise ochii, măcar să nu-l mai vadă, dacă nu se putea desprinde din strînsoarea braţelor lui ciolănoase : şi atunci simţi ceva cald sub ochiul stîng, apoi sub cel drept — şi în rîsetele Giocondei înţelese că bărbatul îi ştergea cu vîrful limbii lacrimile curse pe obraji.

— N-o cheamă Luna, pe ţigancă ? strigă Estera, sperînd să afle ce-o interesa şi prefăcîndu-se că nici nu ia în seamă scîrba ce-i năvălise în gît... Grăsana privi spre bucătărie ca şi cum acolo se afla femeia ce ghicise în ghioc că soţul ei, pictorul de păsări de curte, avea să se întîlnească în scurt timp cu un ins al cărui nume începea cu D, într-o ţară cu vară veşnică, lîngă o pădure de brazi.

— Duceţi-vă dracului, năroadelor ! zise şchiopul şi le plesni pe amîndouă cu palmele peste şolduri. Mîţă roşie ! se strîmbă el apoi în faţa Esterei, plecînd vesel spre bucătărie.

Gioconda îşi aprinse o altă ţigară şi prin fumul ei alburiu încercă probabil să-şi amintească de ce venise la poarta spitalului. Bombăni ceva şi Estera nu putu înţelege dacă grăsana se gîndea la bădăranul ce duhnea a vin acru sau la soţul ei, pictorul de găini de curte, căruia o ţigancă îi ghicise că se va întîlni cu un ins cu un nume ce începea cu D — şi pînă la urmă se întîlnise cu acel ins, lîngă o pădure de brazi : numai că insul nu era Daniel, neamul lor din Roma, ci Dumnezeu...

11

Frank lăsă din nou să-i cadă sub masă un as, și de data aceasta bădăranul beat pricepu că nu era vorba de o greșeală, sau de vreo încercare a neamțului, neizbutită, de a trișa : nici vorbă ! Neamțul îl privea absent dar cu un surîs în colțul buzelor, satisfăcut, așteptîndu-l să se aplece și să ridice cartea de joc de pe covor și să i-o întindă respectuos ! Vasco Slabul presimți cum aerul se umple de electricitate și azvîrli, cu o nervozitate bine mascată, cărțile pe care pînă atunci le filase îndelung... Avea o nenorocită de chintă, cum obișnuia să spună cînd pierdea. Dar acum ar fi cîștigat cu siguranță — își zise Estera, turnîndu-le vin în pahare, mută. Ei păreau că sînt o trupă de eunuci împătimiți de jocul ce trebuia să le aducă pe masă norocul.

— Ioniță, zise Vasco, aprinzîndu-și o țigară, vezi că frizerul vrea să te dea peste cap. Fato, spune-le coconilor că mă duc să mă dezrobesc la foale.

Estera traduse... minciuna în germană, fără să clipească. Otto Keitel căscă și se retrase și el din joc. Ioniță rîgîi, nepăsător în fața furiei locotenentului care-și pierduse toți banii ce-i avusese prin buzunare... Vîntul viscolea zăpada printre brazi vîjîind ca elicea unui avion nebun. Estera privi mîinile bădăranului, calm, voind parcă să descopere în siguranța cu care filau cărțile liniștea ce-l lumina pe dinăuntru, liniștea și încrederea ce i-o dădeau puterile de neînfrînt ale zeului norocului ce rîdea în el nestăvilit din clipa cînd îl înghițise, pe nerăsuflate, o dată cu vinul alb din damigeana ce-o ținea cu mare grijă sub masă.

— Domnilor, traduse Estera din germana molcomă a lui Frank. Domnilor, totul e o aberație ! Nu e drept să pierd la infinit. Și dintr-o plăcere, jocul a ajuns pentru mine un viciu, o nebunie ! Nu înțeleg nimic, și nimeni nu poate spune că înțelege ceva ! Ori ne aflăm într-o conjurație a stelelor, ori cineva dintre noi trișează ! Jur pe Dumnezeu că sînt în stare să-i zbor creierii celui ce mășluiește cărțile, dacă-l prind.

— Chiar dacă acela veţi fi dumneavoastră ? întrebă Ioniţă, mai trăgînd o duşcă din damigeana cu vin.

Se lăsă între ei o linişte vinovată. Cărţile, răsfirate, îl aşteptau pe Vasco Slabul să le adune şi să le împartă... Ioniţă aşează damigeana între picioarele sale — mîna lui dreaptă întîrzie sub masă. Frank tresări, bănuind că în această aparent nevinovată mişcare a damigenei se aflau începutul şi sfîrşitul catastrofei sale... Nu banii pierduţi îl enervau, ci pierderea lor lipsită de orice noimă. Vru să răstoarne masa şi să le arate celor de faţă adevărul... Se abţinu, simţind că enervarea lui chiar „ieşind victorioasă" ar fi fost o dovadă de slăbiciune. În fond, jucau ca să treacă timpul, nu pentru bani ! Surîse, gîndindu-se că şi Otto l-ar fi privit ca pe un îns lipsit de umor. Lăsă o carte să cadă pe podea — şi se repezi poate prea repede s-o ridice de jos, ca să nu se bage de seamă că voia neapărat să se observe că dorinţa nesăbuită de a-l umili pe bărbosul şchiop îi trecuse... Sînt chiar un dobitoc, vru să-i şoptească lui Otto la ureche : chiar vreau să se vadă că regret ceva ! Nu-i şopti, şi această clipă de sinceritate sugrumată îl mai îmbărbătă : îi făcu semn Esterei să-i toarne vin în pahar. Bău, pe tăcute, însetat, ca un beţivan ce uită că nu e singur, crezîndu-se în cea mai desăvîrşită singurătate. Vîntul continua să spulbere zăpada în fereastre, mîrîind parcă. Oricum, în camera în care se aflau ei era cald şi era linişte, ceasul ce ticăia atîrnat pe peretele de lîngă sobă nu avea arătătoare — astfel că timpul părea că nu-i atinge... Un spital pentru debili mintali, pentru răniţi, o biserică, o gară abandonată, cîteva magazii, aproape douăzeci de case înconjurate de un gard de sîrmă — un loc al lui Dumnezeu uitat de lume şi chiar de Dumnezeu, rămas în afara istoriei, fără nici o importanţă, ca şi împăraţii nebuni, fără imperii şi fără importanţă care chiar acum valsau în sala de mese cu Cleopatra şi cu Penelopa, cu Mona Lisa... (şi cu atîtea alte regine şi frumuseţi de altă dată din care nu mai rămăseseră decît nişte nume purtate de cîteva epave scrîntite). Estera se aplecă peste masa de joc să golească într-o farfurie scrumiera plină de cenuşă şi de mucuri de ţigară : simţi pe genunchiul drept o mînă caldă, alunecîndu-i pe pulpe în

sus, hulpavă şi sigură de sine. Nu tresări. În dreapta ei, Frank surîdea libidinos, mîngîind-o cu mîna dreaptă sub bărbie, ca pe o copiliţă căreia voia să-i ofere o pungă cu bomboane. O clipă rămase nedumerită, apoi înţelese că palma ce-i ajunsese acum sub maieul de sub cureaua din piele de şarpe cu care era încinsă nu era a lui Frank, era a insului din stînga ei care cu degetul arătător al mîinii stîngi ţinea damigeana la gură şi bea vin, plescăind de plăcere. Ea se înnegură şi rămase aproape nemişcată, neştiind ce să facă — dar tocmai atunci uşa se deschise şi apăru nasul Cleopatrei şi toţi se uitară spre el... Femeia fericită ce se credea regina Egiptului îl trase după ea în cameră, peste prag, ca pe-un sac gol, pe Vasco Slabul, şi-l strînse în braţe pînă-i pîrîiră oasele. Lipsa aceasta de cochetărie (imperială !) o făcu şi pe Cleopatra să rîdă şi-i dădu Esterei prilejul să se desprindă dintre mîinile şi dorinţele celor doi bărbaţi între care se afla şi să arunce pe fereastra deschisă scrumul de ţigară adunat în farfuria de plic. Ea dispăru din atenţia lor, o dată cu apariţia Cleopatrei. Regina zise, arătîndu-l pe Vasco Slabul : „Ticălosul de Octavian a vrut să mă ia cu el la Roma ca pe un trofeu al victoriei sale ! Regret, n-o să pot pleca de-aici. Antonius încă n-a murit !“ Şi ea se repezi la Ioniţă şi începu să-i sărute mîinile — fapt ce-l făcu pe Frank să se strîmbe, dezgustat de asemenea scene penibile. Estera îl auzi pe Frank spunîndu-i lui Otto Keitel : „O tîrfă care a ajuns un măscărici.“ N-avea dreptate : Cleopatra nu fusese adusă aici cu trenul acela nebun, încărcat cu femei luate de prin bordeluri. Nu era o tîrfă ce făcea pe bufonul, era o biată ţîcnită. Frank îi făcu semn lui Vasco Slabul s-o scoată afară din cameră pe femeia cu nasul mare ce se credea în stare să schimbe soarta lumii, dar sîrbul din Banatul românesc, luat de ea la subţioară, dădea din mîini şi din picioare, neputincios.

— Tu nu eşti diavolul, îi zise Cleopatra lui Frank, eşti doar coada lui. Şi află de la mine, puţă, că şi tu eşti în găleată ! mai zise şi-l aruncă pe Vasco pe pat, ieşind afară maiestuoasă, ca o adevărată împărătească.

Dar Vasco alergă în urma ei, cerîndu-le voie tuturor, în gura mare, să-l lase să-şi încerce norocul s-o cucerească : „Oameni buni, în viaţa mea nu m-am culcat c-o

nebună ! Vreau să simt şi eu cum e nebunia !“ Pentru Estera însă era clar că el nu mai voia să joace jocul ce-l făcuse să piardă întruna şi care umpluse încăperea de nori negri, transformîndu-se într-o luptă surdă ce de-abia aştepta un prilej ca să scapere scîntei... Noroc că Otto Keitel adormise în scaun, pufăind printre buze ! Frank se linişti : Otto şi Vasco, unul sforăind şi altul plecînd, amînau soarta jocului, şi deci el nu se mai putea considera învins, chiar dacă pierduse cel mai mult dintre toţi. Ciocni un pahar de vin cu Ioniţă şi-i spuse Esterei, luînd-o de mînă :

— Vino cu mine în biserică să aprindem o lumînare şi să ne rugăm împreună pentru ziua de mîine.

— Mîţa roşie rămîne cu mine, zise Ioniţă, cuprinzînd-o peste mijloc, eu am cîştigat-o, eu am luat potul cel mare. Şi cum ne-am înţeles... eu sînt astăzi împăratul lumii şi eu dictez, rîse el şi, fără să mai aştepte răspunsul lui Frank, o sărută pe Estera pe gură, îndelung, neobrăzat, şi începu să-şi descheie nasturii de la veston.

„Dragă Valeria, cu cît ne despart mai multe zile de cînd nu ne-am mai văzut, cu atît mai mult timpul mi se pare că nu curge, cum am învăţat la lecţia nu mai ştiu care, şi că stă în noi, neclintit. E o observaţie poate cam ciufută, fiindcă zilele şi nopţile ce se scurg aproape fără număr ne dau destule argumente, prin mizeria celor ce se întîmplă, că pămîntul se învîrteşte şi că timpul nu doarme. Şi totuşi, dragă fato, deşi s-au petrecut atîtea tîmpenii de cînd ne-am luat rămas bun în faţa bisericii cu lună, parcă ieri ne-am vorbit ultima dată şi parcă lumea cu ale ei potlogării nici nu există cînd ai la cine te gîndi fără ură. De altfel trebuie să-ţi spun că mă mir mereu cît sînt de mărunţi cei care din umbră sau mai din lumină trag sforile acestei comedii sinistre ce se întîmplă cu noi şi în jurul nostru. Şi mă tot întreb dacă nu cumva în spatele unor fapte banale şi a unor inşi de o mediocritate desăvîrşită nu se ascunde cumva o boală de o natură necunoscută încă. Iată, domnul Frank se bărbiereşte de două ori pe zi, dimineaţa şi seara, se dă cu loţiuni bine mirositoare, îşi schimbă lenjeria zilnic, de parcă viaţa lui ar fi un bal nesfîrşit, vorbeşte politicos cît timp nu se abţiguieşte (se mai întîmplă, din plictiseală, să tragă un pahar în plus, care-i dă o nervozitate ce uneori pare de

natură patologică, dar nu este, te asigur !), îl citeşte pe Plutarh (l-a descoperit în biblioteca fostului director al spitalului), se plimbă cu mîinile la spate prin zăpadă, îndelung, calm, ca un om absolut normal aflat într-o vacanţă nesperată. Nu se află, desigur, într-un concediu, ci, dacă vrei, mai degrabă într-o incertitudine, într-un gol (ca să nu-i spun capcană invizibilă, cum bălmăjeşte aventurierul de Vasco Slabul, un sîrb căzut printre noi nu se ştie dacă din cer sau din iad), într-o fisură (era să zic a timpului, dar m-am oprit la vreme, ca să nu surîzi de preţiozitatea acestei formulări cam idioate, nu ?), a evenimentelor (poftim !), într-o aşteptare ce nu se mai termină, într-un loc uitat de ai săi şi chiar de duşmanii săi ! Eu l-am găsit aici, răcit, în pat, citindu-l pe Plutarh ! M-au ales dintre noile sosite cu trenul în gara abandonată a acestei localităţi (şi ea abandonată de Dumnezeu ! sîc !) fiindcă... ştiu germana (Iozefina m-a învăţat mai mult decît profesorul nostru, căruia... dar lasă !), româna, maghiara... Trec peste cunoştinţele mele teribile ! Revin la el : dormita întins pe o pătură ţărănească, în cisme, gata oricînd să ia poziţia de drepţi şi să-şi împlinească toate îndatoririle militare ! Dar nu era cazul. Se pare că unităţile germane n-au timp de-o asemenea măruntă aşezare cum este aceasta în care am ajuns şi eu — aşa că disciplina şi corectitudinea ce-i sînt în sînge nu pot deocamdată servi la nimic (decît la menţinerea ordinii de-aici — o bagatelă). Se petrece cumva cu el o tragedie, m-am întrebat, fiind el supus mereu unor întîmplări imprevizibile ? Să-i fi plăcut lui doar viaţa militară ale cărei rigori le ştie precis dinainte (ce faci zilnic, ce dregi etc.) ? Oricum, nu-i prieşte acest colţ de lume, unde se simte fără nici o putere, neavînd ce ordine să execute, fiindcă misiunea lui de aici, deocamdată este aceasta : să nu dispară nimeni, să... Fleacuri ! Parcă se sufocă. El e un om al acţiunii. Şi cu el se petrece — şi nu cu mine — o tragedie cumplită : a imobilităţii (ce alt cuvînt să găsesc ?) timpului. Eu constat cu o oarecare plăcere că timpul stă pe loc — gîndindu-mă că nu mă poate rupe de prietenia noastră şi de superba noastră (de ce nu ?) adolescenţă. Pentru el, tragedia este clară : timpul, stînd, a devenit mic (sau mărunt, insignifiant pentru el). Cumva se simte scos în afara timpului,

dobitocul parfumat ! (Scuză-mă !) Se simte părăsit, abandonat, ca şi mica localitate în care se află. Joacă pocher, şah, mai bea un spriţ — totul fără plăcere ! Într-o zi chiar au jucat cărţi pe-o miză vie — care eram eu. Închipuieşte-ţi : plictiseala i-a dus pînă acolo încît au vrut să mă cîştige la masa de joc, deşi le-ar fi fost la fiecare foarte uşor să mă ia de mînă şi să mă ducă unde-ar fi vrut... M-aş fi putut revolta ? Nu. Dar ca să-şi dea singuri importanţă, că sînt bărbaţi, au simţit nevoia unui spectacol : să mizeze pe mine ! ptiu !... O, atunci, înţelegîndu-i, m-a apucat un soi de milă : căci, jucîndu-se de-a cîştigătorii şi de-a împăraţii, provocîndu-l în glumă poate pe zeul norocului (de-o fi şi aşa ceva), ei s-au apropiat cel mai tare de boala necunoscută pe care eu o bănuiesc că există... şi de demenţa blîndă a Cleopatrei şi a celorlalte debile mintale ce locuiesc Dumnezeu ştie de cînd în acest azil. Frank, pierzînd, s-a burzuluit o vreme, însă nu cred că nu exista şi aici o farsă : fiindcă sînt sigură că el n-a vrut să mă cîştige, ca să nu se facă de rîs cu mine (de-ar fi vrut să merg cu el, nu trebuia să se aşeze la masa de joc, el e doar aici începutul şi sfîrşitul lumii). S-a ciondănit un pic, de ochii lumii, cu bădăranul ce-a ieşit învingător. Dar bădăranul m-a dorit, tu, să fiu a dracului dacă te mint ! El nu e un om politic, precum Frank, să se ştie cu vreo misie... El e un ins al burţii, al jocurilor, al patului. „Eu sînt un freacă-vînt, rîde el de el, nedînd pe el însuşi aproape nimic. E un animal cu sînge cald, şi cred că pasiunile lui s-ar putea să-l piardă. Dacă nu cumva nebunia ce m-a cuprins şi pe mine, datorită lui, ar putea şi pe mine să mă facă pulbere ! Dracu ştie, parcă mi-aş dori aşa ceva... Frank a cam băgat de seamă şi-a început să-i dea peste bot, cum se zice, bădăranului meu... Totuşi, să nu crezi că dobitocul parfumat e un călău. Doamne fereşte ! El e mai degrabă ca băiatul acela din poveşti... convins că vulturul pe care l-a încălecat o să-l scoată din măruntaiele pămîntului pe gura de puţ, în zbor... Şi cum drumul se prelungeşte şi vulturul zice că-i scad puterile şi are nevoie de-o bucată de carne, băiatul îşi taie cu paloşul o halcă din pulpa sa... Apoi o altă halcă... În poveşti, totul se termină cu bine. Dar ia gîndeşte-te ce s-ar întîmpla dacă vulturul ar zbura în gol, sau în vid, sau într-un timp

oprit pe loc : băiatul şi-ar tăia toată carnea de pe el, s-o bage în burta vulturului... Nu, nu, Frank nu e un călău, degeaba mîrîie Vasco Slabul, el este, sau o să fie, după umila mea părere, un... Cam sinistru, nu, Valeria, să vezi un vultur ducînd în spinare un schelet ? Cam aşa ceva mi se pare că înţelege şi Frank, dobitocul parfumat, c-o să ajungă în ziua de mîine, dacă ziua de mîine o să mai vină vreodată."

12

Lac de sudoare, dar tremurînd din rărunchi, cu ochii bolboiaţi, ca de broască, vedea cum sînt scoase din vagoane vacile slăbănogite şi cum le înghite viscolul, de parcă n-ar fi fost decît nişte năluci. Mugetele lor, nedumerite, îngheţau în vîntul geros şi cădeau pe pămînt spărgîndu-se într-un zuruit ca de sticlă pisată. Poalele cerului erau la doi paşi, învăluite în albul zăpezii. Geamurile maşinilor întroienite erau pline de îngeri de gheaţă. Săniile trase de cai albi, venite să-i ducă la spital pe şoferii degeraţi, se pierduseră peste cîmpuri. Doar un cîine nu se dădea bătut de vrăjmăşia vremii şi lătra prin bezna zilei căutîndu-şi stăpînii. Ioniţă îl auzea cînd în dreapta, cînd în stînga lui, cînd în spate, cînd în faţă, fără să-l vadă, de parcă pótaia răguşită se afla îngropată într-un mormînt mişcător de zăpadă.

Pe pat, încîlciţi, ca un animal fantastic, cu două capete, unul urlînd în vis, beat, bolnav ca de friguri, cellalt ascultînd, încercînd să înţeleagă viforul şi jalea din limbuţia celui cuprins de durere ca de o chingă de foc... Caraghioslîcul unei nopţi de iarnă, sub o pătură ce puţea a grajd, şi bucuria unor voluptoase străfulgerări. Şi amintirile, năvalnice, unele peste altele, chelia veşnic plină de sudoare a lui Eldar trecînd pe lîngă surîsul parşiv al lui Ghiusi, mirosul de cînepă înflorită, cîntecul la vioară al

lăutarului cu dinți de aur, din laboratorul de fizică și chimie, în care se aflau împăiate... Ioniță urla din răsputeri la insul nimerit lîngă fîntîna geruită, încotoșmănat și fudul, și gata să se bată cu Dumnezeu : „Bă, vezi c-o să-ți înghețe alea, și-o să li se facă gălbenușele zloiete la toți ai tăi, de-o să rîdă și curcile de-o armată cu ouăle înghețate !“ Dar se pare că insul fudul era și fudul de urechi, ori nu-i lua în seamă, căci se îmburica și mai tare, pus pe război cu omul cu toiag de gheață ce-i răsărise în cale, bătrîn, cu barba pînă la glezne, de promoroacă, de-i zicea acestuia că vrea să-l biruie și să-l vadă stîndu-i în genunchi și închinîndu-i-se ca lui Dumnezeu. Omul cu mustățile de gheață și cu căciula de zăpadă ce se mișca alene, nedumerit, ca o umbră, parcă tremura de teama falnicului soldat ce-avea împrejurul lui o oaste cît e frunza și iarba vara pe pămînt. Vîntul își aduna gerurile. În vacile slabe și tăvălite prin neaua zgrunțuroasă înghețau viței, mugind. Ioniță îl înjura de stele și de țîța pe care-a supt-o pe blestematul ce se credea de nebiruit. „Bă, căcărează, care n-ai minte de om, cum să te bați tu cu vîntul, bă, cu puterea lui Dumnezeu ?“

Ioniță scuipa, striga, aiura, se zvîrcolea, dar nu se putea rupe nici prin somn de încîlceala în care se băgase. Nu-i păsa de nimic, de nici o strategie, de nici o morală și, zicea Estera, se folosea de orice, cum se folosise și de ea, ca de o pătură, ca de o susană. Mușca, lătra, se dădea peste cap exact cum făcea cîinele lui Vasilache din Strehaia, care, în afara stăpînilor săi nu mai avea alt Dumnezeu decît puterea fălcilor, a labelor sale și a energiei sale de netăgăduit. Iar cum Ioniță n-avea nici un stăpîn pe care să-l recunoască, se uita la lume și o cîntărea doar prin energia plăcerilor sale. Ioniță — regele ! Regele cu trei coifuri. „O, afurisitule, zise Estera, nu m-ai lăsat să mă ducă Frank nu ca să mă salvezi de-o noapte ce nu mi-o doream, ci ca să rămîn cu tine,“

— Drace, n-auziți cum îngheață mieii în burțile oilor ? se ridică Ioniță în capul oaselor și privi în jur nedumerit, neînțelegînd probabil și de ce nu-l zărește sub semnul cerului ce se vedea prin fereastră pe bătrînul pașă ce se bătuse cu toate domniile și biruise toate limbile cîte sînt pe pămînt, de înnebunise...

Ioniță vru să se dea jos din pat și să bea apă din găleata de lîngă ușă, dar nu se putu desprinde de Estera, și atunci rîse, cu poftă, părîndu-i bine că nu se afla în vis. O luă în brațe pe Estera și o duse pînă la ușă ; bău apă, însetat, îi întinse și ei o cană plină, și apoi, așa cum erau legați unul de altul, veniră înapoi pe cearșaful ce le păstrase căldura și simțiră fiecare din nou cum suflarea celui ținut în brațe se încinge și se topește ca o netăgăduită victorie, ca o netăgăduită înfrîngere.

13

Vasco Slabul le aduse din pivniță o oală de pămînt plină cu varză murată și cu zeamă de varză. Ioniță se așeză într-o rînă și își umplu burta de moarea acră și răcoroasă și nu prea fu atent la ce îi tot îndemna sîrbul să vadă pe fereastră ; dar pînă la urmă n-avu încotro și se uită în curtea spitalului și o zări pe Cleopatra plimbîndu-se printre numeroșii oameni de zăpadă pe care-i făcuse încă din zori. Neapărat cel de lîngă pompa cu apă era Antoniu, după cum îi tot pieptăna părul de nea (de !) și după cum îl înzorzonase pe umeri și pe piept cu tot felul de flori din hîrtie colorată, semnele iubirii ei fără moarte față de împăratul roman ce-și pierduse capul pentru dulceața pielii ei bronzate, cum obișnuia să spună în fiecare dimineață cînd își sorbea îndelung în sala de mese ceaiul de tei și de flori de busuioc. Cezar purta o lopată de lemn drept sabie. Cleopatra arunca în glumă mici bulgări de zăpadă în împărații de nea ai lumii ei, se juca de-a baba oarba printre ei, ca și cum ei ar fi fost vii — și jocul ei de-a istoria nu-l făcea deloc pe Frank să rîdă.

— Priviți-l, zise Vasco, stă și o privește și nu crede că e zăludă. Și a pus pariu cu mine pe-o lubeniță murată că o s-o plimbe chiar astăzi cu sania prin pădurea de salcîmi, pînă dincolo de biserică. M-a pus să scot doi cai albi

din grajd şi să-i îndop cu boabe de porumb ! Acum o pîndeşte ca pe-un şoarece, nu vi se pare ?

— Nu mă interesează, rîgii Ioniţă. Şi ce-ar fi dacă ne-ai mai lăsa singuri, că simt cum mă furnică dracii prin călcîie !

— Mai voiam să-ţi zic ceva, stărui Vasco. Ăsta le-a dat alor lui drumul pe tobogan...

— Mai clar, mîrîi Ioniţă, grăbit să-l vadă pe sîrb ieşit pe uşă.

— Cu tine nu ştiu cît se poate vorbi de clar.

— Oricum, cel puţin cît la ultima partidă de pocher, cînd ţi-ai luat coada la spinare, nevrînd să pierzi în faţa ăluia ce te putea pune, drept pedeapsă, să-i cureţi toată noaptea closetul şi să nu te alegi cu nimic din ce-ai fi cîştigat... E clar ? Eu te-am înţeles atunci... şi n-am înţeles că n-aveai carte, aveai în mînă chintă la popă ! N-am înţeles : de ce nu-ţi joci tu pînă la capăt norocul ce-l ai ? A, ştiu, ca să nu pierzi după ce pleci de la masa de joc. Bine. Aşa cîştigi tu mereu... în viaţă... afurisitule... Dar cu toboganul tot n-am priceput nimic !

— Domnule, îi zise Vasco, şoptit, ăştia le-au băgat în cap nemţoteilor lor că sînt buricul pămîntului... şi că au dreptul să facă orice... Chiar să rîdă de-o nebună... Nu pricepi ? Ascultă ce mi-a spus un evreu chel : „Domnule Vasco, ăştia şi-au înşelat propriul lor popor, asta e crima lor dintîi !“

— Hai, valea, se supără Ioniţă, nu mă lua pe mine cu iordane de-ale lor. Priveşte-l pe Frank ! Ăsta nu e în stare să omoare o muscă ! Te batjocoreşte, te poate bălăcări, dar atîta, bre, ce dracu !... Iar Otto e o mămăligă arsă, nu ştie pe ce lume se află, el ascultă ce i se spune şi mănîncă ce i se dă !

— Asta-i cel mai rău la el !... Domnule, dacă-ţi spun c-am văzut alaltăieri cînd s-a dus în oraş după brînză... la comandament, cu sania... cu trei evrei cu bărbi negre... N-o să mă crezi ! A zis că i-a lăsat acolo, să lucreze la atelierul de reparat ochelari. Da ! Ca şi cum aici unde ne aflăm noi nu se repară ochelari ! Nu se bagă lentilele în rame, nu ?... Te enervez.

— Mă plictiseşti. Mi-ai mai spus şi ieri că un fel de rabin chel ţi-a zis că... ei cred, şi-au scris prin jurnalele

lor mai demult... că pînă nu vor scoate toţi evreii din Germania... n-o să se simtă în apele lor şi n-o să pună la punct chestia asta cu evreii... Dar pe mine mă doare în cot de ei... şi de unii, şi de alţii... Baliverne.

— Vor să-i scoată afară din Europa.

— Bă, sîrbule, degeaba te-a fătat mamă-ta şi te-a crescut în Banat, că nu eşti fruncea decît a prostiei. Cum să-i scoată ei afară din ?... Dar n-ai terminat cu ăia trei bărboşi... I-a împuşcat ? I-a trecut linia ferată şi, pentru că erau ofticoşi, slăbănogi, buni de nimic — i-a trimis în rai ! Otto ! Vezi că ştiu ! Pac ! Pac ! Pac ! Aiurea !... A tras în aer, ei s-au prefăcut... Şi i-a lăsat liberi, bă ! Pe cuvîntul meu. Aşa mi-a zis chiar Otto : „domnule, i-am pierdut..." Auzi, ca şi cum ar fi fost nişte bănuţi de aramă, zise Ioniţă. Tu i-ai văzut morţi ?

— Mă rog, să lăsăm... Plec. Dar aş vrea să te rog să-i dai voie fetei ăsteia să-l vadă pe rabinul care lucrează în atelierul de croitorie...

— Vrea ea asta ? Îl cunoşti, fă ? Nu-l cunoaşte. Lasă-l acolo să coase mantale pentru nemţi, că pentru ea sînt eu un popă destul de bun ! Uite, nici n-am spovedit-o cum trebuie, rîse el, în timp ce sîrbul plecă trîntind uşa după el. Ăsta vede numai execuţii, inşi stîrpiţi, beliţi... A fost prin Serbia, prin Grecia, un aventurier, tu ! Peste tot sîrboteiul vede numai moarte, zise el şi-o îmbrăţişă şi simţi cum moartea era o floare de levănţică faţă de gura fierbinte a Esterei.

14

Furia îi răvăşi chipul peste orice măsură ; livid, stors de orice putere, surprins de nepăsarea surîzătoare cu care îl priveau ochii ei morţi, începu să urle ca un bezmetic, aducîndu-i la ferestre, fără să-şi dea seama, pe toţi croitorii veniţi şi pe toate tîrfele venite cu săptămîni înainte cu

trenul pînă în gara părăsită de lîngă biserica ortodoxă. Sania trasă de doi cai albi, se oprise lîngă pompa de apă exact la ora fixată, cînd ceasul din turnul de la intrare cînta hodorogita lui melodie de slavă adusă timpului : Cleopatra îl aştepta, într-adevăr, aşa cum se înţeleseseră, pe tronul ei făcut din zăpadă între Antoniu şi Cezar, însă nici o undă de viaţă nu mai vibra în ochii ei deschişi, încremeniţi, ca de sticlă. Stătea rezimată cu umărul stîng într-un măturoi ascuns în speteaza strălucitoare a tronului îngheţat şi parcă-l aştepta, mîndră, să-l vadă învineţindu-se de supărare. Doamne, ce glumă sinistră, îşi zise el, ce păcăleală ! A vrut să mă facă de rîsul ăstora, vru să-i spună lui Otto, privind spre chipurile ce nu se fereau să fie văzute, ascunzîndu-se după perdele. Tăcu, înfrigurîndu-se, poate iritat şi de uşoara ironie ce flutura pe buzele veşnic adormitului său subaltern. Nu voise să meargă va să zică împreună cu el cu sania, ca să nu-l trădeze în scrînteala ei pe Antoniu ! Dar o nebună are atîta minte încît să bea otravă, decît să se lase în văzul lumii luată şi dusă la Roma şi umilită, cum spunea ea că va fi dusă de el la Roma, ca un semn al înfrîngerii ei ?... Se îmbrăcase cu o rochie de catifea albastră, luată de la magazia în care erau depozitate costumele găsite în vagonul închiriat cine ştie cînd de cine ştie ce teatru... Diamantul (fals !) strălucitor ce şi-l atîrnase pe piept ar fi trebuit în mintea ei să-l înspăimînte, să-l facă să-i tremure picioarele şi să-i spună că gluma sinistră pe care o plătise cu propriile ei zile nu era altceva decît semnul libertăţii ei supreme şi al invincibilităţii acestei libertăţi. Otto simţi că nu era ceva în regulă — clipele de jenă şi de stupoare se prelungeau la nesfîrşit, aşa că puse mîna pe puşca de vînătoare ascunsă în fînul aşezat pe sanie şi trase un foc în aer, două, trei... Ciorile, ciorile, boscorodind, negre, ca nişte ţaţe, peste albul imaculat al zăpezii, sus, nepăsătoare, dincolo de bubuitul armei de vînătoare, în cîrduri gălăgioase treceau nepresimţind aerul încălzit cu alice, aerul fumegos ce se apropia de ele imperturbabil ca însăşi umbra fundamentalei umbre ce-avea să le spargă unora burţile şi ochii înveseliţi de prealuminata înălţime a zilei.

Urcă în fugă scările, pînă la etajul întîi al clădirii, şi intră fără să bată la uşă în camera în care bucătarul şi

Estera mîncau o varză acră şi parcă-l aşteptau. Îi privi, bucuros că nu dispăruseră : erau împreună din voinţa lui. Se aşeză la picioarele lor, pe pat, şi începu să plîngă. Moartea Cleopatrei însemna triumful unei materii degradate şi al nebuniei, şi înfrîngerea unei valori, care era el însuşi ! Sughiţînd, mărturisi cum voise să piardă la jocul de pocher chiar miza supremă, ce era Estera, tocmai ca să-şi dovedească sieşi că poate face şi desface cum doreşte nişte legături dintre bărbaţii şi femeile ce se aflau acum în clădirile spitalului, în casele aşezate în jurul dărăpănatei fabrici de mătăsuri, precum şi în pavilionul de vînătoare şi în acareturile foste cîndva ale unei probabil împărătese. Libertatea supremă pe care şi-o plătise Cleopatra cu propria ei viaţă continua să-l tulbure în nesilita şi nezorita curgere a zilei către noapte : de unde luase această otreapă culeasă dintr-un bordel curajul de-a se revolta şi de a-l obliga pe el să priceapă că în sufletul ei se petrecuse o schimbare ce nu-i mai îngăduia să-şi lase trupul să fie un instrument (chiar aşa-i spusese alteţa sa sîrbului, în glumă) de plăceri pentru alţii şi de muncă umilitoare şi greţoasă pentru ea ? Ioniţă nu lua în seamă smiorcăielile lui Frank : dezvelise umerii Esterei şi pielea ei pistruiată parcă îl lumina...

— Vedeţi, vedeţi, eu nu cred în Dumnezeu, începu neamţul să spună parcă gemînd, şi privind-o mai mult pe Estera, care era singura ce putea să-l înţeleagă... Am intrat în războiul dus împotriva bisericii din convingerea fermă că măreţia omului nu are nevoie de mituri false care să-l înveţe groaza ce trebuie s-o simtă în faţa voinţei divine ce-a făcut zilele şi nopţile şi le poate distruge oricînd, indiferent de pocăinţa cuiva, indiferent de dorinţa cuiva de-a fi pace în lume, şi indiferent chiar de chinurile individului născut din lumină cerească... Pe mine nu m-a înspăimîntat niciodată şi chiar nici nu m-a atins deloc aşazisa precaritate a esenţei lumii... facerea şi desfacerea lumii nu m-au umplut de melancolie, ci de rîs... Cît de multe monede false s-au bătut ca să resimţim insuportabila tragedie a lumii ! Eu mai degrabă am tremurat ieri văzînd cum Otto a împuşcat din greşeală un cal în ceafă. Gura animalului era plină de bale roşii — şi el, amorţit de durerea adusă de glonţ se stingea lingîndu-şi sîngele de pe

buze şi neînţelegînd nimic din această întîmplare, cum nu se împăca nici cu gustul sărat al propriului său sînge, pe care nu-l recunoştea... Nici armăsarul alb ce se întindea în zăpadă privindu-mă cu ochi uluiţi, şi nici eu n-aveam în acele clipe vreun acces la tainele lumii... Eram două biete creaturi care nu se cutremurau de ochiul lui Dumnezeu, ci de durerea sîngelui cald ce topea zăpada... O şă rîdeţi, dar adevărul e că m-am simţit atunci un animal oarecare, şi atît, nu o fiinţă de origine divină. Estera, tocmai pentru că mi-ai povestit de-un ins din Bucureşti, Eduard, care căuta o evreică, Roza... Mi-ai povestit ca să-mi amintesc dacă în trenul sosit aici nu a existat o fată cu acest nume... N-a existat. Dar cînd m-ai întrebat... mi-ai mai zis ceva şi de-o ţigancă, pe care o considerai... Ba, am rîs în sinea mea atunci. Ţiganca poate a trecut pe-aici o dată cu şatrele ce... Însă acum a sosit clipa să-ţi spun adevărata mea părere despre... Nu, nu, nimic nu e divin! Şi totuşi... şi aici e cheia... omul poate face această experienţă... a puterii divine... Eu am făcut-o ! Puterea mea deplină... şi asupra voastră... se vede şi acum ! Eu v-am pus în acest pat. Mi-am zis : le voi demonstra că nu există sentimente... că oricine se poate culca cu oricine, că iubirea, amintirile sînt nişte fleacuri, că totul n-are valoare... zeci de experienţe făcute cu zeci de oameni mi-au reuşit pe deplin... Eu eram aici Dumnezeul cerurilor şi al pămînturilor ! Şi rîdeam de toate astea... şi, aici e aici, rîdeam chiar de mine, neluîndu-mă în serios... Puterea mea era cît a tatălui ceresc, rîdeam eu... Şi iată, o tîrfă, Cleopatra, mă întoarce pe dos : bînd otravă, ea arată că nu merită să trăieşti, ea alege calea care nu-i mai acordă vieţii nici o valoare. I-am pus mîna pe frunte : pielea ei era rece — şi am simţit această răceală ca pe o suferinţă... I-am închis pleoapele, să nu mai vadă nici moartă ce nu mai voise să vadă nici vie. Animalul ăsta te pipăie pe sub pătură şi e surd la tulburarea mea... Dar ar putea să se cutremure : căci dacă Cleopatra a călcat legile... puterii mele, înseamnă exact ce credeam şi eu... despre mine, amuzîndu-mă că am puteri... divine, că nu sînt decît o... burtă oarecare... Neputincios să aduc cuiva bucurie sau întristare, decît întîmplări... Nu ştiu dacă mă pricepi,

dar... nici voi nu... Chiar de eu am dorit, în joacă, să vă fac fericiți...

— Spune-i ăstuia să ne lase în pace, mormăi Ioniță, cu capul băgat sub pătură. Dacă nu se cară, nu mai halește dichisite de mînuțele mele cele mai grozave dulciuri și ciorbe... și... Hai, cărelpoteca, neamțule, mai zise, neînțelegînd și nici măcar voind să înțeleagă din spovedania lui Frank dorința acestuia de-a se cunoaște pe sine, nu pentru a-i face pe unii oameni fericiți, ci pentru a vedea încă o dată ce el, Ioniță regele, cel cu trei coifuri, știa mai de demult : că binele tot nu putea să-i facă pe alții fericiți, dacă ei nu voiau și dacă ei nu credeau în acest bine...

Afară viscolul vîntura zăpada peste crestele mestecenilor tineri spoiți cu o lumină metalică, de cositor, cositoriți parcă de chiar Vasilache, căldărarul din Strehaia. Vasco Slabul intră în încăpere cu un ou spart pe palmă. Îl arătă tuturor și le zise :

— Ei ?

Și nimeni nu văzu ce vedea el în gălbenușul ce îngheța în ou, ceva ca un bănuț de aur, ca o monedă pe care era deja întipărită chelia unui rege al găinilor.

15

„Se îngreuiase, în cîteva ore, peste măsură, cu sarmale și cîrnăciori, cu baclavale și ciorbă de potroace și cum era lacom, dar nepriceput la petreceri, se înspăimîntase simțind că nu mai are aer destul și că inima îl doare și nu înțelesese că burta lui prea mult îndestulată împinsese diafragma în sus, presînd asupra plămînilor și ducîndu-l la acea spaimă de moarte ce-l scosese pe balconul sufrageriei și-l așezase în genunchi, în fața lunii, plîngînd, spre totala bucurie a lui Ioniță, care-l scărpina în vîrful capului, ca între cornițe, rugîndu-l să borască și să se descarce odată de kilogramele mîncărurilor nemistuite și

de teama plîngăcioasă şi caraghioasă că va da ortul popii. Eu m-am lăsat în voia întîmplării, Valeria, şi nimic nu mă mai surprinde, dar el, necrezînd în nici un Dumnezeu şi voind (mai ales de cînd ajunsese să fie ca un mic general peste mica armată de şchiopi şi de surzi, de bandajaţi, de răniţi uitaţi în spitalul de lîngă pădurea cu brazi şi mesteceni, după ce fuseseră aduşi aici să se întremeze) în uşoara lui scrînteală să se distreze făcîndu-l pe insul ce poate lega şi dezlega deştinul, ca pe un cal orb de-un gard de sîrmă ghimpată, se albise ca o cămilă înecată în var cînd inima lui cotropită de băuturi începuse să-i bată alandala, aducîndu-i aminte că moartea se poate afla şi într-un pahar cu vin. Pînă la urmă Ioniţă i-a căscat gura cu o coadă de polonic băgată între fălci şi l-a gîdilat la lingurică (!), surîzînd, cu o pană luată dintr-o pernă despicată cu un briceag, şi omul nostru a scăpat de întîlnirea cu Dumnezeu de care se temea, borînd şi lăcrimînd acum de bucurie. Îţi scriu toate aceste întîmplări fiindcă întîmplător am fost de faţă cînd s-au petrecut, dusă în braţe de Ioniţă, şi fiindcă jocul întîmplărilor e atît de neaşteptat încît uneori ajungi din miza pe care cineva, din plictiseală, vrea s-o întruchipezi, o femeie rîvnită, cel puţin, sau adorată chiar de dobitocul ce te-a cîştigat la cărţi ca pe-un butoi cu bere. E foarte ciudat locul unde mă aflu acum, cu militari uitaţi chiar de armata pe care o slujeau, şi chiar de duşmanii lor, cu fete (ajunse aici de prin bordeluri) ce sînt invitate seara să cînte şi să danseze cînd invalizii îşi servesc cina, cu o iarnă grea... Şi neapărat cu ambiţia lui Frank de întemeietor al unei comunităţi (ca să nu zic imperiu!) în care desfrîul e programat, experimentat, ca să se dovedească pe veci drept mincinoase cîntările cîntărilor şi să se adeverească întunericul din sămînţa roditoare a omului şi o întreagă babilonie de plăceri... Două episoade cred că l-au zdruncinat : primul, recunoscut de el, legat de importanţa refuzului Cleopatrei de a mai fi altceva trupul ei decît îşi dorea ea, şi al doilea, legat de patul de fier din care cîteva zile şi cîteva nopţi eu şi cu Ioniţă nu ne-am dat jos. Amîndouă aceste episoade au un punct comun, ce sfidează orice legi militare, orice război şi orice ambiţii ale cuiva de a da ordine firii chiar unor biete femeiuşti... Cleopatra a vrut să arate

că trupul ei trebuia să fie doar instrumentul (ce vrei ! a fost ani de zile actriță și nu se putea rupe de-o anumită retorică a scenei, sfidătoare, ironică) plăcerilor ei, ca o formă a deplinei sale libertăți. Această transformare a trupului ei, din ce fusese pînă atunci — l-a făcut pe Frank să spună că era vorba de prima revoltă politică întîlnită de el în comunitatea ce o conducea... acest refuz al otrepei, ce era și semnul sexualității, de-a mai fi roaba unor raporturi în care femeia mereu era umilită, violată... și această dorință nebună de a da femeii putința de-a fi ce este, matca instinctelor vieții ce se opun instinctelor morții, ruinătoare, și nicidecum cloaca unor dejecții și a anarhiei poftelor aprinse de alcohol etc. etc. Vorbele unui învins, Valeria, care și voia să se arate învins, pentru a se putea bucura. Doamne, Valeria, ce dorință încrîncenată, a lui Frank, de a crede măcar într-un eșec ! El nu e ca Eldar (despre care bănuiesc c-ar fi pe-aici, sau prin împrejurimi, după cîte tot am auzit despre un evreu chel și păgubos, care știe să profite de orice înfrîngere a sa) un ins ce tînjește după „lucruri supreme („Estera, tu ești iubirea mea visată, absolută" etc. !), un spion al tuturor și al nimănui, vîndut pe doi franci oricui, de chiar el însuși, pe-o masă cu salam de Sibiu și o butelie cu vin, pe un pat în care să doarmă cînd își termină plimbările prin săli de teatru sau de filarmonici, un dezamăgit de el însuși, de operetele sale veșnic neterminate, de jurămintele sale către Iozefina, bunăoară, întotdeauna cel puțin pe jumătate mincinoase, un mizerabil care calcă în picioare orice idealuri ale altora („Estera, tu poți fi idealul acelui mucos ce mi-a spart nasul ?"), și chiar ale sale („Estera, așa aș fi vrut să arate soția mea, ca tine, de m-aș fi însurat vreodată"), otrăvit că nu le poate atinge vreodată, pîngărindu-le, ca să aibă apoi pentru ce se jeli și înjura pe sine însuși („O vită sînt, Estera, merit să fiu tocat și făcut cîrnați pentru cîini !"), ca astfel doar să arate că ele sînt totuși pentru el legile desăvîrșite ale omului, fără de care viața e o murătură putrezită la soare, un ban găurit. Luîndu-mă în brațe din baie și ducîndu-mă ca pe un trofeu în patul unde visase mai demult să mă așeze, spusese, mîngîindu-mi șoldurile, brobonit de sudoare pe frunte, că se afla în cea mai înaltă oră a vieții sale și că nu e o vrăjeală de

neghiob bătrîn ce-mi spune, şi nici bucuria unui hîrb ce descoperă în el o linişte ce înlătură sentimentul de neputinţă al nebărbăţiei aduse de trecerea anilor... „Estera, muşcîndu-ţi buzele, draga mea, te rog să mă ierţi dacă-ţi zic că sînt fericit... fiindcă tu, în braţele mele acum, eşti chiar tinereţea în sine, draga mea." Este totuşi, Valeria, o oarecare diferenţă între Eldar, acest ins fără scrupule, dacă murdăricile ce le înfăptuia îl umpleau de plăcere, şi nemţoteiul ce nu pentru sine vrea să facă din locul unde ne aflăm un bordel, iar din cei de aici, stăpîni şi supuşi, soldaţi şi croitori, evrei şi creştini, bordelieri fără nici o morală, nişte biete animale golite de orice putere de a-i mai da vieţii vreo semnificaţie oarecare. Şi între Eldar şi Frank, iată apare Ioniţă, veşnic mahmur, parcă nepăsător de toate cele mari idei ale lumii, pus pe şotii, jucător de cărţi şi de barbut, măcelar, cofetar, bucătar, un împărat al patului, cum se şi numeşte cu un orgoliu de bestie ce nu dă o ceapă degerată pe vorbe dulcege şi pe drăgălăşenii, un maldăr de instincte gata pentru nici o o răsplată să-ţi ofere în dar din preaplinul vigorii sale o noapte sau zece... „Hei, mă pune mereu să-l întreb pe Frank, care este culmea mizeriei ? Un purece plin de păduchi, răspunde tot el, rîzînd primul de gluma pe care chiar de-o spune de şapte ori într-un ceas i se pare că atunci el însuşi a auzit-o pentru întîia oară. Eldar, sărutîndu-mi cu buzele lui cărnoase şi lipicioase sînii, nu uita să-mi zică în seara cînd Iepurilă spărsese cu mingea de cauciuc geamul de la bucătăria Iozefinei : „Draga mea, buzele mele chiar acum ating tinereţea însăşi, palmele mele, draga mea, strîng în braţe chiar tinereţea însăşi..." Eu îl ascultam încă năucă de tot ce mi se întîmplase, totuşi cu o anumită milă (vinovată!) faţă de urîţenia lui şi de lacrimile lui de fericire ce-l podidiseră ca într-o operetă pe care niciodată n-avea s-o mai scrie. Lacrimile bărbaţilor mi se par de-atunci greţoase — şi totuşi plînsul lui Frank la moartea Cleopatrei nu m-a mai umplut de scîrbă, deşi eram sigură, ascultînd şi mărturisirea lui, că nu trecerea ei în lumea drepţilor îl zbuciuma, ci eşecul urzelii sale de-a face din noi toţi bordelieri, cum ne şi găsise un nume... Doamne, Valeria, la anii lui el nu voia să mai treacă prin vreo întîmplare, păguboasă sau ba, cu vreo

tîrfă, el voia să facă o experienţă unică : să instaleze o anarhie a sentimentelor într-un loc aflat între sîrme ghimpate şi păzit cu o adunătură de căzături din rămăşiţele unei armate dispărute înspre Răsărit sau îngheţate sub nămeţii înverşunaţi ai iernii... Şi cînd toţi bobii păreau să-i spună că-i reuşise jucăria asta smintită, iată că vine o lepădătură de actriţă care o jucase cîndva pe năsoasa regină a Egiptului şi-i arată că se înşelase şi că ea chiar în infernul de aici se găsise pe ea însăşi, descoperind pentru ce putea muri, pentru o iubire iluzorie... Cutremurarea nemţoteiului de-aici venea, sau poate nu numai de-aici, ci şi de la privirile lui Ioniţă... El se văicărea ca o babă şi regele ăsta amărît de Ioniţă mă gîdila pe mine la subţiori, pe sub pătură, încă neînţelegînd ce se întîmplase cu Cleopatra. „Bă, îmi zisese să-i spun, cînd pricepuse că ea băuse otravă, bă, adormitul tău pe care l-ai trimis ieri cu sania... a împuşcat trei nenorociţi, şi asta o fi crezut c-o duci de vie la groapă de şi-a pus capăt zilelor ! Mi-a şoptit mie o păsărea că v-aţi pus să îndopaţi pămîntul cu oameni, şi ea s-o fi temut că i-a venit rîndul..." L-a ascultat cu o atenţie stranie pe Ioniţă : şi nu ce spunea neţesălatul de lîngă mine părea că-l interesează, ci doar ce era dincolo de vorbele lui, în chiar nesimţita lui nepăsare în faţa morţii Cleopatrei... Eldar ar fi putut spune cel mai bine ce descoperise neamţul în privirile nebărbieritului şi neţesălatului meu amant. „Ei, ar fi zis Eldar, el a văzut cu ochii lui cum în oroarea de-aici, care a înspăimîntat pînă şi o nebună, Ioniţă — dobitocul — regele a găsit farmecul rîvnit al absolutului, care erai tu, Estera, draga mea." Rîd, desigur, Valeria, fiindcă nu sînt sigură că am dreptate. Mai exagerez, fără să vreau, poate, ca să-mi dau importanţă : este în noi un orgoliu ce nu crapă cînd dă de dracu, şi-i place să se perie singur... Ei, da, este. Frank a deschis uşa şi a ţipat la mulţimea ce se adunase în curte — să intre în dormitoare. Apoi i-a dat ordin lui Otto să sape o groapă în cimitirul nou dintre mesteceni şi s-o îngroape pînă la sfinţitul soarelui pe... Voind cît mai repede s-o bage în pămînt, părea că doreşte pînă la căderea serii să înmormînteze şi amintirea ei. N-a avut norocul acesta, fiindcă moarta, depusă pe o ladă în chioşcul de vară, în aşteptarea medicului polonez chemat să certifice ispăşirea ei

din viaţă, începuse să tuşească. Gurăcăschimea a luat-o la goană, speriată. Doar Mona Lisa a rămas lîngă ea, şi-a acoperit-o c-o pătură, să nu-i mai fie frig. Cleopatra s-a răsucit pe ladă, şi-a dus genunchii la gură, dîrdîind. Mona Lisa a mai aruncat peste prietena ei o pătură ce puţea a bălegar de cal, luată de pe spinarea unui grăjdar rutean ce cînta pe nas ţesălînd iepele albe puse la sanie... Cleopatra a strănutat şi s-a strîmbat, scîrbită de putoarea intrată în ţesătura de lînă... s-a smucit şi a alunecat de pe ladă, căzînd pleosc ! pe cimentul acoperit cu zăpadă îngheţată. Mona Lisa a luat-o în braţe, peste pîntece, s-o aşeze din nou pe ladă, şi atunci moarta a borît : a ţîşnit din ea ca dintr-un sifon o gălbeneală parcă putredă... Frank a ajuns lîngă chioşcul de vară chiar cînd dusa de pe lume s-a ridicat în picioare şi-a cerut o cană cu apă, să-şi astîmpere greaţa ce-i zbîrcise şi pielea de pe obraji... Înviase din morţi. Şi-n loc să se bucure, băgînd de seamă că ea luase probabil niscaiva medicamente ce doar o adormiseră, şi că răceala de pe fruntea ei nu venise din sîngele ei secătuit de căldură, ci din frigul de-afară, al iernii albe, Frank se posomorîse şi mai rău : n-avusese vasăzică parte nici măcar de un eşec în toată regula, iar lacrimile ce le vărsase la picioarele patului lui Ioniţă i se păreau de-un penibil fără seamăn. „Berzei chioare îi face Dumnezeu cuibul", a zis Ioniţă, privind pe fereastră ce se întîmpla în chioşcul de vară devastat de crivăţ cu aproape o lună înainte... Noaptea se apropia leneşă, ca o cămilă oarbă. Cu dinţii lui nespălaţi Ioniţă mi-a tocat mărunt sfîrcul urechii stîngi, şi atunci, într-un spasm, parcă atinşi de-o fulgerătură, am simţit amîndoi cum ne îmbrăcăm în pielea unică a trupurilor noastre îngemănate şi cum amîndoi intrăm într-un fulger.

16

Nu era grasă, umflată, va să zică, ci era încotoşmănată cu şapte fuste şi şapte rochii, ca să nu-i fie frig, ei întîi şi apoi vietăţii din pîntecul ei, neştiute de nimeni,

decît de ea, nebuna, care astfel se dovedea că nu-şi pierduse chiar atît de desăvîrşit minţile încît să nu ştie ce purta în carnea ei adăpostit, dincolo de ce purta fără voia ei în mintea ei uşoară, imaginea celei cu care semăna surîzînd mai ales, Mona Lisa, Mona Lisa, care nu ştia ce-i clisa... Şi cînd s-a auzit ţipătul celui nou venit pe lume, în noaptea cu viscol, toate farfuzele s-au trezit, şi croitorii, bucătarii, soldaţii, soldăţoii, popii, ucrainienii, ruşii, bieloruşii, evreii, ţiganii — deşi nimeni n-a fost atît de aproape de patul lehuzei, să taie buricul, ombilicul... A rămas legată de pruncul ce plîngea între picioarele ei, plin de scîrnă, învelit în sînge : şi el, azvîrlit în lume, pe salteaua murdară, ca o bucată de carne chirăitoare şi abjectă, nu-şi găsea locul. Ce este ? întrebase Ioniţă, trezit dintr-un vis, mîngîindu-i Esterei sînii. Nopţile amanţilor. Un strigăt de copil, întrerupînd totul, somnul, visele, timpul, viscolul parcă... O scrîntită, într-un spital-castel-închisoare-croitorie-cizmărie-dracu mai ştie ce, adusese pe lume un copil, auzi, tu !... Mona Lisa, care nu ştia ce-i clisa. Carnea e slabă, păcatul e deci inevitabil. Dar care era păcatul, bre ? Se va vedea, se va vedea, după consecinţele lui. Auzi, tu ! Ieşiseră paparudele în curtea spitalului, înfofolite care cum, vrînd toate să ajungă să-i dea Giocondei o mînă de ajutor. Nu putură. Aşa că începură să cînte, nebunele. Să colinde, scrîntitele. Şi după ele, bucătarii, ucrainienii, toţi, în toate limbile. Hai, tu nu cînţi, bre ? Cum să nu, cum să nu ? Sub roşu de răsăritu, Doamne, ier, domnului doamne, Sub roşu de răsăritu, Crescutu-mi-or, născutu-mi-or, Doi meri nalţi şi minunaţi, De trupini alăturaţi, De vîrfuri asemănaţi. La tulpina merilor Este-un pat mîndru-ncheiat De scînduri dalbe de brad, Iar în pat cine-i culcat ? Că-i culcat dalbu-mpărat Şi cu dalba-mpărătească, C-un fiu micuţ printre ei, Printre ei, printre-amîndoi. Ah, drace, numai la pat ţi-e gîndul. Drace-ai spus ? De ce n-ai zis împărate, împărătiţo ? Ucrainienii, ruşii, cu vocile groase : ooooo ! Ce cîntau ? Ce conta ? Vocile, îngemănate. Unde erau ursitoarele ? Reginele false, împărătesele false, în curte, ca nişte coţofene. Voiau să ajute, ce ?.... Amintirea lui Cata-Chiţiga : fetelor... Nu, în nici un caz : viţicilor, cum glumea Oneaţă. Fetelor, sentimentul de insignifienţă al omului, reţineţi, asta vor ei

să ne bage în cap ! Adică, adică ? întreba Rilă, cu mingea de cauciuc la subţioară. Şi doar nu începuse războiul, atunci, la Constanţa. Încă nu. În dimineaţa cînd intraseră în casa armeanului, încă nu ştiuseră nimic. Nimic-nimic. Şi totuşi. Cine era Petre Pandrea ? Ziarele armeanului, pe masă, în colecţii. Le citea după ce venea de pe mări şi oceane. Unu Ianuarie era unu Ianuarie, numai că după un an. Citea ziarele exact la un an după ce apăreau. Timpul, pentru el, era cu un an în urmă ? Insignifienţa, un cuvînt ce le plăcea lor, de la Sulina, unde-i ieftină benzina, şi bombolina. Verzii, infanteriştii, militarii. Lîngă ei să simţi insignifienţa... Cam aşa. Ca şi cum ei ar fi făcut istoria. Ca şi cum nu istoria mă-sii i-a bălegat pre ei. Acum, în curte, nici un soldat. Doar cîntece... din toate încăperile... Deschiseseră ferestrele, uitaseră de vînt ? Oooooo ! Şi Ioniţă, bînd zeamă de varză, să-şi dreagă maţele : 'mpărăteasa-i trezioară. Şi din ceardă-aşa-i grăia : Ia scoală-te domnul meu Că de cînd am adormit Grea zăpadă ne-a cuprins. 'mpăratul se trezi iară Şi din ceardă-aşa-i grăia : Ia culcă-te doamna mea, Că nu e zăpadă grea, Vîntul mare-o aburat Pe la vîrful merilor Şi merii s-au legănat Şi flori dalbe mi-or picat Peste noi, peste-amîndoi, Pe obraz la fiu micuţ. Şi-i fi vesel fiu micuţ, C-o-n-chinăm cu sănătate ! Hei, hei, al cui era pruncuţul şi cine era împăratul ? Ei, ce contează, ce contează ! Ce minune : plînge, chiraie ! Îi e foame ! Şi totuşi, şi totuşi — într-o clipire a ochiului, eşti lacrimi şi sînge. Oooooo ! Un prunc, bre, cu toate zilele lui în el. Oooooo !

17

Biserica arsă părea de departe un morman de funingine crescut din zăpada troienită peste cîmpie, o răbufnire ieşită din pămînturi, o lavă vulcanică stinsă. Cu cît te apropiai mai mult de ea, se vedea clar că focul nu reu-

şise să-i mistuie pereţii şi turlele, decît să le murdărească amarnic cu fumul său de cărbune... Probabil fuseseră aruncate bidoane cu benzină în jurul bisericii, probabil saci de mangal fuseseră puşi lîngă temelia ei, lîngă uşi. Femeile se opriră din încărcatul săniilor cu lemne şi plecară spre lăcaşul sfînt şi părăsit şi de Dumnezeu. Bărbaţii tăiau cu fierăstraie brazii şi mestecenii. Era pauza de prînz. Estera intră în biserică şi văzu aripile sfinţilor din icoane arse, picioarele lor jupuite şi hainele de pe ei înnegrite, de parcă toţi erau în doliu. Fecioara Maria, fără cap, ţinea în braţe capul scrumit al pruncului Isus. Cine n-avusese nevoie de biserică nu se gîndise nici la sfinţii şi apostolii din ea, şi nici la ochiul lui Dumnezeu. Vîntul băgase prin ferestrele sparte zăpadă în altar. Şi totuşi, turlele şi acoperişul de tablă nu fuseseră mistuite în flăcări, probabil o ploaie căzuse chiar atunci din cer, stingînd incendiul. Estera îl văzu pe preotul polonez cu barbă albă îngenunchiat sub sfinţii militari despuiaţi de haine şi rămaşi fără săbii şi armuri — şi tresări : îl crezuse catolic ! Sau poate chiar era catolic, însă arderea sfinţilor îl aşezase în genunchi, cutremurat de inutila barbarie a focului... Îl zărise de dimineaţă trăgînd la fierăstrău, fără să privească pe nimeni, ca un orb. Acuma se ruga cerului să-i aibă în mila şi în grija sa pe sfinţii fără de arme şi pe toţi preacuvioşii părinţi şi apostoli, pe fecioara Maria şi... Se ruga în Faţa Dumnezeului ars... Vasco Slabul veni lîngă Estera şi-i şopti că era timpul să se înapoieze la lucru : pauza de masă trecuse şi Otto adormitul se putea supăra, de se trezea de sub cojoacele sub care zăcea acoperit în sania trasă de iepele albe... Preotul polonez se ridică în picioare şi plecă spre uşa de la intrare privind liniştit cerul senin de deasupra zăpezilor, de parcă voia chiar acum să se mute în el şi să nu mai revadă în vecii vecilor pe nici unul dintre locuitorii pămîntului. Dar oricît părea el de convins de hotărîrea sa, nici el nu era stăpînul deciziilor sale, i se păru Esterei, mai ales cînd lîngă clopotniţa dărîmată o zări pe Cleopatra jucîndu-se cu o pisică de catifea roşie : numai ea nu depinsese de nimeni, cînd se hotărîse să-l înfrunte pe Frank, nici de cer, nici de oamenii din jur, şi nici măcar de frica din ea însăşi. Un soldat ce veghea somnul adormitului din sanie îi făcu semn preotului polo-

nez să nu mai tușească, și cum acesta parcă nici nu-l observă, îl împunse cu coada biciului sub gît, și-i dădu brînci să meargă mai repede pe poteca din zăpadă spre fierăstraiele ce așteptau sticlind, înghețate, lîngă brazii ce trebuiau tăiați în bucăți și duși în curtea spitalului. Prelatul îl privi pe soldat fără spaimă, desprins parcă de orice pătimiri ce le-ar fi putut îndura din partea oricui, gata să fie chiar ars ca sfinții din biserică și să ajungă cît mai repede în împărăția de sus, de dincolo de zăpezi, adăugîndu-se numărului celor de sus... Lui Vasco Slabul nu-i plăcu resemnarea bătrînului cu barbă albă și-i și șopti Esterei că împăcarea aceasta cu un viitor din care nu se mai putea întoarce era chiar ce-și doriseră cei ce nu se mulțumiseră să ocupe pe față niște țări, ci și să șteargă orice voință din oameni de a li se opune...

— Ce vrei să spui ? îl întrebă ea, speriată, fiindcă niciodată nu-l mai auzise vorbind atît de fără ocolișuri...

— Nimic, nimic deosebit... Doar că niște corturari care te-au văzut ieri în curte... cu Mona Lisa, probabil... Vor să-ți vorbească. Tare mă tem că vor să-ți propună să pleci cu ei, să te scoată ei cine știe cum de-aici... Zic că te cunosc !

— Nu cred... Și n-au unde să mă ducă... E iarnă peste tot.

— Iarnă este, dar nu și... ce se-ntîmplă aici... Oh, domnișoară, rîse el, dumneata nu cunoști rolul politic al corupției... Ce vreau să spun ?! Au bani, poate au aur... Te pot face pierdută de-aici... Cine se uită la o fetișcană în pustietatea asta, la o adică ?... Mi-a plăcut de corturar ! În lumea asta lîncedă, sau resemnată, sau coruptă, el se arată plin de încredere în el însuși, ca un adevărat lider ! Ce vrei, unii urăsc ce se petrece cu ei aici, normal, dar n-au nici o soluție... ce-ar trebui să facă... Le lipsește, cum se zice, alternativa, domnișoară. Zlătarii oferă o alternativă... Așa mi-au spus. De ce m-au ales pe mine, să-ți spun ?.... Fiindcă eu le-am propus, aducînd în sănii stofele pentru mantale de la magazii... Ei, ca păsările, ciorile, cerșesc oriunde... și de la inșii din închisori, și de la cei din lagăre... Le-am zis să mă ajute s-o șterg de-aici. Da, mi-au răspuns, dacă... „Dacă ne faci să vorbim cu fata aia roșie, care seamănă cu..." Prostii, evident. Voiau

să ia bani şi de la dumneata, probabil... Deşi nu e vorba de bani, cred... Dar de ce să-i consider eu pe ei nişte borfaşi, cînd... tot ce vedem... Da, e o descompunere... E o reducere grozavă, domnişoară, între o afacere legală şi una ilegală... Eu, oricum, voi pleca ! Ce să le spun ?

— Nu plec nicăieri, zise ea. Nu că n-aş avea încredere... Dar.... se bîlbîi şi nu avu curajul să-şi spună chiar ei însăşi, nu lui, că nu putea să plece şi să-l lase aici pe...

— O, să nu crezi că ei au o conştiinţă politică... ţiganii ăştia... Ei nu sînt organizaţi pentru aşa ceva, doamne fereşte ! Dar pot corupe, pot fura... Fiindcă ei nu consideră nimic ilegal, ca ăştia... Pentru ei măcar totul e legal... dacă le iese bine. Sînt mai cinstiţi decît...

— Decît cine ? îl privi Estera drept în ochi.

Nu mai avu cînd să-i răspundă : preotul polonez ţipă, dispărînd în zăpadă ca într-un lac alb şi fără fund. Se repeziră să-l ridice şi, în locul lui, Mona Lisa şi Cleopatra dezgropară de sub coaja de nea vînătă de ger un soldat înţepenit şi îngheţat bocnă. Cum îl trăgeau de mîini şi de picioare, pocnea pe la încheieturi, ca un sloiete îmbrăcat în haine militare. Îl scoaseră în potecă, însă tot căutîndu-l pe prelatul polonez dădură peste mai mulţi militari aflaţi sub zăpadă, morţi de mai multe zile, unii cu ochii bolboiaţi, zîmbind fericiţi ca într-un vis ce-i purta spre cîmpiile luminoase şi calde ale zilelor dintîi... Estera îşi aminti de icnelile şi înjurăturile din coşmarul lui Ioniţă ce-l umpluse de lacrimi în prima lor noapte de după jocul de cărţi... Cumplitul viscol ce dezvelea casele şi sărăcea lumea, prăpădind cai şi vaci şi îngheţînd în burţile oilor mieii, ce năvălise şi peste soldaţii îmbrăcaţi în mantale şi-i răzbise pînă la piele şi-i îngropase sub zăpadă, acolo să rămînă pînă în primăvară, cînd o da firul ierbii. Preasfîntul Crivăţ văzut de Ioniţă în somn venind de la Dumnezeu cu puteri mari gata să biruiască şi căciulile de jder ce răbdau bine gerurile, şi cizmele de capră, parcă-l mai văzuse înainte nu doar în cîntecele lăutarilor, pe care le îngîna, ci şi pe lîngă biserica arsă, cînd armata cui doamne? începuse să înţeleagă că nu mai avea nici o cale de a scăpa întreagă şi se pusese să-şi ardă paturile armelor şi să clădească focuri din brazii căzuţi pe pămînt, să scape măcar pînă la ziuă... Dar vîntul strica focurile, le spulbera

şi oastea simţea cum piere în noaptea de gheaţă, ca într-o burtă nehămesită, fără s-o mai poată cineva învăţa să trăiască măcar o zi. O armie neputincioasă să mai rămînă la înălţimea misiunii sale, dintr-o orbire ce nu luase în seamă existenţa eternă a morţii din ger. Un soldat cu faţa bucălată strîngea la piept un braţ de fîn şi părea că vede zburînd un nor de fluturi veniţi dintr-o altă eră. Tăiaseră burţile cailor, le goliseră de măruntaie şi se băgaseră în coşurile coastelor, de pomană... Preotul polonez chiar nimerise peste o iapă îngheţată, din care ieşeau picioarele unui ins degerat... Vîntul şi acum începu să răscolească zăpada ca într-o poveste, umplîndu-i pe toţi de frig şi de lacrimi îngheţate... Printr-o pîclă vineţie soarele aluneca somnoros, plin de albeaţă, spre marginea dinspre noapte a zilei. Sub cerul încuiat, amurgit, preotul polonez privind cadavrele ale căror ochi păreau de sticlă, se închina cu evlavie, aşteptînd să se deschidă văzduhul şi un miros de busuioc, de glicină şi de trandafiri înfloriţi să alunge demonii. Armata îngheţată sta întinsă sub nea, la adăpost, de parcă misiunea ei sacră era de a aştepta lîngă biserica înnegrită de fum trîmbiţele ce-aveau să-i anunţe învierea din morţi. Lîngă doi mesteceni îngemănaţi peste un izvor încremenit, într-un sloiete descoperit sub şapte palme de nea de Vasco Slabul, se vedea cum îi priveşte uimit un ins în haine de dimie, cuprinse peste piept cu un văl sîngeriu — ca un Cristos răstignit în ger şi îngheţat.

18

Un pat de fier, vopsit în negru, o saltea umplută cu paie, un lighean smălţuit, două perne, o pătură, o lustră, şi lîngă canatul ferestrei, pe o măsuţă, un vas de pămînt din care izbucneau, verzi, mănunchiuri de ferigi nepăsătoare în faţa lumii îngheţate a iernii. Vasco Slabul bătuse la uşă şi, neprimind nici un răspuns, intrase, să se con-

vingă dacă Ioniță mai era sau nu în cameră : era : în brațe cu Estera, surzi, duși pe altă lume... Sîrbul rămase încremenit, descoperind parcă atunci sărăcia din odaia ce fusese cîndva un depozit de medicamente și mai apoi o infirmerie : nici măcar preșuri nu erau pe jos, spoiala de var de pe pereți se înnegrise și se scorojise... Și nu era nici prea cald ! O, drace, își zise Vasco, făcîndu-și o cruce mare peste buric, nici nu cîntă păsărelele afară, în pădure, nici nu adie un vînt plin de miresme de bujori și, de petale de trandafir, nici cerul nu e deschis, să se vadă stelele lui Dumnezeu și să se audă corurile îngerașilor cîntînd, nici oglinzi uriașe nu sînt, în care trupurile lor goale să se desfete, nici parfumuri scumpe, nici măcar un ceai de tei, cald, într-o oală, nu se află lîngă ei, nici covoare de preț, nici baldachine, nici plapome de puf, nimic, nimic — doar încleștarea lor, doar sîngele lor murind și înviind mereu, ca seva unei flori de cînepă ce se zbate să se împlinească. Vasco ieși, lăsînd clanța să intre tăcută în echilibrul ei, bucuros că văzuse cu ochii lui cum doi inși pot uita de ei și de locurile în care se află, pierzîndu-și firea, și arătînd, astfel, fără voia lor, că poate învinge oriunde și oricînd acel sentiment pe care el, ca un caraghios, îl asemuise cu o floare de cînepă. Ei n-auziseră nimic, nici focurile de mitralieră, înfundate, venind nu prea de departe, prin perdelele grele ale ninsorii, nici pașii săi pe cimentul de pe coridor, nici strigătele ca de scroafă dusă la tăiere ale grăsanei Mona Lisa, pe care o urcaseră în sanie cîțiva inși de sub comanda lui Otto-adormitul. Zbaterile ei și înjurăturile ei, în ruseşte, nu îndreptau nimic, nu-i opreau pe afumații lui Otto din jocul lor nerod (căci voiau să-i vadă pulpele groase, nenorociții !), ba mai rău, făceau să-i sîngereze și mai violent nasul și să pară și mai neputincioasă și caraghioasă... Și totuși, revolta ei i se păru lui Vasco Slabul grozavă, tocmai pentru că nu putea opri nimic pe loc, tocmai pentru că Otto-adormitul făcea semne enervate să termine odată cu bîlciul ăsta și s-o scoată pe grăsălaie afară din curte : ea arăta că dolofana de Mona Liza avea ceva de apărat, ceva ce în orice caz nu trebuia, cu orice preț, lăsat să fie scuipat și umplut cu scîrnă.

Șapte femei vopseau un autobuz în verde. Luna răsărise, în plină zi, solemnă, de argint, făcînd să latre cîinii

a pustiu, ca săriți din țîțîni, scoțînd tîrfele la ferestre, să-și pilească unghiile și să rîdă fără rost ca proastele, și trezind jalea în inimile pantofarilor ce se spunea că sînt pescari din Ucraina și care începuseră să lălăie, treji, din toți bojocii niște cîntece duioase de beție. Luna tulburase echilibrul lichidelor din ei și le zăpăcise mințile : acum urlau cuprinși de bucurie, oameni și cîini, acum scînceau, după cum îi îndemna fluxul și refluxul apei din care aproape în întregime erau întemeiați. Numai țăranul de pe lîngă Cîmpuleț meșterea nepăsător canatul unei ferestruici, geluia lemnul de brad cu migală și tăia un dreptunghi de sticlă cu un diamant împrumutat de la dulgherii bieloruși ce făceau cosciuge într-o pivniță, mulțumit de munca sa și de îndemnul inimii sale de a fi prost și zăbăuc, spre a nu fi stricat și a umple și el pămîntul de silnicie. Cleopatra vru să apuce caii de dîrlogi și să-i oprească la poartă, țipînd la oamenii lui Otto ca la niște eunuci, mîndră, dreaptă, ca un simbol al dragostei : numai că ei o împinseră cu picioarele în sus în zăpadă și plecară spre fostul oraș cu Mona Lisa răsturnată pe fînul din sanie, dezgolită pînă la brîu — un obiect sexual, cum molfăie printre buze adormitul subaltern al lui Frank, o reproducătoare sau o prostituată, și nimic altceva nemaifiind pentru ei frumoasa ce semăna cu cea de-a treia nevastă a negustorului din Florența Francisco di Bartolommeo del Giocondo, pictată de Leonardo... Cel de lîngă Cîmpuleț se închină, privind cerul și așezîndu-se cu genunchii în zăpadă. „Ce faci ? vru să-l ridice Vasco Slabul, ca să nu-și răcească de pomană fluierele picioarelor... Mă, m-auzi ?“

— Dacă Dumnezeu există...

— Atunci ? întrebă Vasco.

— Atunci el știe despre ce-i vorba...

Visase că trebuie să-și construiască o corabie, cînd va ajunge acasă, și nebunia aceasta îl făcea să fie sigur că nu va muri pe front, și poate niciodată. Părea să nu-i pese nici de război, nici de lagăre, nici de foame, nici de sete, nici de predicile preotului polonez care spunea că nu există libertate individuală fără libertate socială, și că libertatea socială înseamnă libertate pentru orice ins, lucru aproape imposibil — nu-i păsa decît de ferestruica

pe care în vis un glas ca de clopot îi poruncise s-o facă, ea fiind o parte din ce avea să fie mai tîrziu arca uriaşă ce avea să-l scape de moarte. Însă oricît ar fi fost de lovit cu leuca în cap acest Noe de pe lîngă Cîmpuleţ, şi oricît le-ar fi întunecat luna minţile celor ce cîntau sau plîngeau, tulburînd mai întîi în carnea lor armonia întunecatei lumi goale de gînduri, ei toţi, după Vasco, n-aveau nici o vină că se aflau aici. „Drace, îşi zise sîrbul, făcîndu-şi iarăşi o cruce mare peste buric, ăştia suferă fără nici o vină... S-o ia dracu de lume", îşi mai zise, scîrbit de soarta nedreaptă ce-i însemnase ca o căpuşă pe toţi zăpăciţii de lună...

— Doamne păzeşte ! ţipă Noe, privind prin geamul ferestruicii sale şi văzînd-o pe Mona Lisa tîrîtă de picioare prin şanţul căii ferate şi pusă cu gîtul pe-o şină... Doi o ţineau de genunchi, călare pe pulpele ei, patru o apăsau cu picioarele pe braţe, unul o trăgea de păr, să nu-şi ridice cumva prea tare ceafa de pe îngheţata linie de fier... O secure vîjîi în aer, lucind argintiu : tăişul izbi în beregata moale, albă, sîngele ţîşni şi bălti în roşu zăpada... Securea iarăşi se ridică, vîjîi, lovi în gîtul gras, mai lîngă urechea dreaptă, fiindcă grăsălaia îşi răsucise capul, zbătîndu-se ca un pui de găină sub piciorul uriaş al unui monstru cu şapte tălpi...

Estera veni şi-l întrebă ce s-a-ntîmplat : Noe îi arătă cu mîna ce vedea el în norul de zăpadă ce începuse să întunece cu albul său depărtările şi-i spuse cum gîlgîie sîngele ca dintr-un porc înjunghiat... Şi Estera nu văzu nimic şi nu pricepu de ce mai era nevoie de atîta cruzime gratuită, să-i despice capul dolofanei cu securea şi să-l arunce în şanţ.... Vasco Slabul dădu din umeri : nici el nu zărea nimic din ce povestea Noe, însă nu se îndoia... „Domnişoară, zise, violenţa politică, legală sau nelegală, ei o... V-am mai zis, şi nu m-aţi crezut. Au asasinat..." Tăcu. Femeile vopsiseră uşile şi ferestrele autobuzului cu o culoare verde, groasă — şi cum ningea şi culoarea nu se lipea de sticlă şi de metal, hardughia pe patru roţi puţea şi părea o căsoaie botezată în hîrdaiele mocirloase ale diavolului. Apăruse şi Ioniţă, cu o pătură pe umeri, în izmene : se ducea la privată, rîgîind. Venea parcă din altă lume, pogorînd din patul plăcerilor sale o existenţă ce

socotea că a trăi nu e doar un mijloc de a-ţi cîştiga pîinea, ci un scop în sine, aşa cum şi floarea de cînepă... Vasco rîse cu hohote : Noe chiriaia, răguşit, Estera nu pricepea nimic, iar Ioniţă, ca o floare de cînepă trăia pentru a trăi, drace... Luna se istovea în cer, ca un uriaş ban de gheaţă ce se topea, se topea, rămînînd doar o rază cenuşie...

— Ce mă interesează ce va fi după ce voi muri ? zise Ioniţă, neîntrebat, deşertîndu-se în locul înconjurat în trei laturi de un zid de gheaţă. Dar voi ce faceţi aici, bre ? rîse, apropiindu-se şchiopătînd de ei şi punînd mîna pe ferestruica lui Noe. Ce-i asta ?! se miră el, arătînd pe dreptunghiul sticlei, pe partea dinspre calea ferată, o pată de sînge cald.

19

Nişte ciori tăiau ninsoarea şi cerul în două, ostenite, trecînd spre apus. Focul duduia în godin, galben. Eldar se prelinse în cameră ca o pală de vînt. Nu se schimbase. Estera scoase laba piciorului drept de sub pătură şi-i făcu semn să se aşeze pe scaun, încet, să nu-l trezească pe Ioniţă scîrţîiturile vechiturii... Venise să-i ceară ceva fostul iubit al Iozefinei, altfel nu îndrăznea să treacă prin atîtea uşi şi să intre chiar în odaia unde ştia că se află ea cu Ioniţă. Nu-l întrebă cum o mai duce cu sănătatea. Se priviră în tăcere.

— Nu te bucuri că mă vezi, şopti el, aproape fără glas. Nu mă întrebi nici cum am dispărut atunci, la Moci, la Sărmaş, şi cum de-am ajuns aici ; văd că nu te interesează. Arăţi bine.

Cîrdul de ciori se întoarse dinspre apus, croncănind prin ninsoarea curată. Eldar şuşoti ceva despre o contrarevoluţie permanentă, care înăbuşă în faşă orice revoltă şi orice flacără. Estera îl mîngîie pe frunte pe Ioniţă, care dormea aburit, sforăind pe nări ca un armăsar sleit de

vlagă. Eldar păru că nu vede gestul ei de tandreţe, bägă lemne în godin şi începu să sporovăiască singur despre măsurile preventive ale contrarevoluţiei, care ţin mereu pe picior de război tot aparatul său de urechişti şi de bătăuşi, plătindu-l gras, chiar atunci cînd nu există nici un pericol al vreunei revoluţii. Estera îl îndemnă să ia de pe masă ferestruica lui Noe şi să privească prin ea. El nu pricepu ce voia ea şi nici ce rost avea această mică şi cam din topor croită... „Vezi ceva prin ea ?“ îi şopti Estera.

— Ce să văd ? Nimic... dădu el din umeri, neînţelegînd dacă ea voia sau nu să-l ia în rîs... Văd doar nimicul, surîse el. Dar tu ştiai că aici a fost înainte un alt lagăr ? Şi un altfel de spital ? Şi că nemţii s-au aşezat aici fără să le pese, preluînd şi ce fusese înainte, şi băgîndu-ne şi pe noi, evreii aduşi de cine ştie unde, mîna asta de nenorociţi cîţi sîntem... şi pe preoţii polonezi, şi pe...

Se opri : Ioniţă gîfîi în somn, înspăimîntîndu-l şi umplîndu-i chelia de sudoare.

— Vrei să-i spun, dacă se trezeşte, cine eşti ? Amantul Iozefinei ? Sau ? Ce vrei de la el ? Sau chiar tu vrei să-i spui ce mi-ai făcut, ca să-l umpli de scîrbă ?... De scîrbă faţă de tine, sper... Hai, du-te... O să-mi închipui că nici n-ai intrat pe uşă, c-a fost un vis, zise ea şi-i făcu semn cu laba piciorului să plece. Sau te crezi cumva vreo flacără a vreunei revolte sau revoluţii ?...

— Vreau să te trezesc din somn, mîrîi Eldar, batjocoritor. Un preot polonez mi-a povestit cum episcopii catolici ai Germaniei le-au spus enoriaşilor lor şi i-au înştiinţat şi pe mai marii politici ai ţării lor că ei sînt în stare să suporte toate cheltuielile statului privind întreţinerea debililor mintali, destinaţi a fi ucişi. Nu înţelegi ce-are mula cu prefectura şi surîzi ca o proastă. Are. Aici se pare că a fost şi un lagăr... şi acum sigur se află şi debili mintali, pe care ăştia or să-i cureţe cînd vor trebui să se retragă, ori cînd vor primi ordin, ori chiar aşa, de chichi... Şi pe lîngă smuciţii ăştia de... soartă, o să ne radă şi pe noi.

— Luna, rîse Estera şi-i arătă cu mîna pata argintie de pe cerul plin de ninsoare. El nu înţelese : îl lua peste picior ? Luna sau orice alt corp ceresc, fu Estera mai explicită... Îţi schimbă dispoziţia sufletească, omule ! Eşti

obosit, nu vrei să mănînci ceva ? Unde stai ?... Eşti cu bieloruşii... faci sicrie, eşti la croitorie ?... Ascultă ce-am citit într-un ziar, mai demult : că pompierii au băgat de seamă că sînt mai multe alarme în nopţile cu lună plină!

— Estera, tu eşti o somnambulă ! spuse Eldar, luîndu-şi faţa în palme. Singura ta scuză este dragostea asta a ta nebună pentru un prostănac, pentru un animal cu trei coifuri, pe care Frank îl ţine ca pe palme, mirat că există în lume un asemenea exemplar. Rege ? pe naiba ! E o anomalie ! Cum şi iubirea ta e o lipsă de stabilitate psihică, un vîrtej ce te face să crezi că ai ajuns să înţelegi calea spre fericire... Hormonii tăi şi luna, rîse el, şi acest dobitoc cu care nu poţi schimba două idei... Luna şi animalul pur, da, poate astea ţi-au stricat echilibrul... sistemului nervos ! Va să zică îmi arăţi mie luna ? Că mie mi-a sucit minţile, de văd inşi care vor să-i ucidă pe cei neajutoraţi, pe bătrîni, pe nebuni... Este ?... Dar, draga mea, asta e chiar credinţa lor ! Chiar Hitler a propovăduit aşa ceva... da, da, dacă şi prelaţii germani au spus în biserici că nimeni n-are dreptul să-i ucidă pe cei consideraţi... „incapabili să trăiască..." Ne pun să facem sicrie, uniforme militare... şi cine nu mai poate munci... noaptea... cînd tu te cotcodăceşti cu bucătarul şi cartoforul cel mai falnic al Europei, cum îi zice cu dragoste Frank... Ei îl batjocoresc pe Dumnezeu, Estera ! Şi cine e cu ei... colaborează, vorba preotului polonez, la săvîrşirea acestor omoruri.

— Şi tu ai venit să mă salvezi ? Ce vrei să fac ? Să-l omor pe omul ăsta care doarme...

Ioniţă sughiţă în somn. Cum nu-l treziseră pînă atunci ? Eldar vru să spună : nu, dar îi fu frică să mai scoată vreun cuvînt... Băgă din nou lemne pe foc, de parcă spusele Esterei ar fi răcit aerul din cameră.

— Nu-ţi fie teamă, n-aude, doarme dus, încercă ea să-l liniştească. Se lăsă o linişte ciudată, de parcă ar fi ajuns la hotarele abisului. Rîse. Abişului. Cu mine... nu e de vină luna, surîse ea. Sau cine mai ştie ? Ne schimbăm firea după cum se rotesc astrele, poate... şi după cum ne dictează ce ne-au lăsat moştenire... bătrînii noştri. Dar ce e în jurul nostru nu ne schimbă ? ai vrea să mă întrebi. Şi cum de sînt eu oarbă şi nu înţeleg politica lumii... Ei, uite că n-o pricep ! Ne aflăm, vasăzică, între ereditate...

şi cer, şi eu nu pricep nici măcar că iubirea mea este... o imensă poftă de coţomănit, care are doar un merit : că-mi umple minţile de o... confuzie a valorilor... Nu ? Ba da, dacă-mi petrec zilele şi nopţile lîngă o... anomalie a naturii ! Pe cîtă vreme... unchiul Eldar, preabunul meu... iubit de altădată... îl trimite de-o vreme pe Vasco Slabul să-mi spună... c-ar fi auzit el, sîrbul... cum că sînt ucişi oameni... cu injecţii !... Şi că şi lui i-a spus preotul polonez cu barbă că... în codul penal al Reichului scrie : „Acela care ucide un om, dacă a săvîrşit fapta cu premeditare, este condamnat la moarte..." şi că... „Acela care află de intenţia unui criminal de a atenta la viaţa unui om şi nu încunoştiinţează de-acest lucru, la timpul cuvenit, autorităţile sau pe cel ameninţat, este pasibil de pedeapsă." Deci eu de două ori pot fi pedepsită : că ştiu că sînt ucişi inşi... şi nu anunţ pe nimeni... ba mai mult...

— Prostii, prostii ! zise Eldar... Nimeni nu te-a învinuit... Iar Vasco putea vorbi... din capul său, de ce să-i fi zis eu ?... Însă adevărul acesta este... ucid ! Şi eu am văzut un autobuz... în care erau băgaţi bătrîni.... Se dădea drumul la motor şi gazele, care intrau printr-o conductă în autobuz... Nu crezi ? Priveşte în curte !... Chiar azi au vopsit un autobuz în verde... Priveşte-l !

— L-am văzut. Dar nu mi-ai răspuns la întrebare. Să-l omor ?... Şi cine îndeamnă la omor nu se pedepseşte?... Tu, unchiule dragă, eşti curat ? Scîrbă mi-a fost în seara aia de tine şi scîrbă mi-e şi-acuma... Ieşi ! Ieşi, că-l trezesc şi-i spun să te-arunce pe fereastră !

— Formidabil, zîmbi Eldar. Eram sigur c-aşa o să se întîmple.... Frica de-o... nouă idee, groaza de... revoluţie, uneşte pe toţi găinarii... în jurul poliţiei, al terorii, al interesului... al plăcerilor adormitoare ale... sexului, de !... Ai intrat în jocul lor, Estera! Teza mea este genială! Contrarevoluţia permanentă... apără pînă şi pe cei mai nevinovaţi inşi ce s-au prins în iţele ei de revoluţia care ar trebui să schimbe lumea... Pe asta se bazează fascismul... pe contrarevoluţia pe care o păzeşte ca pe ochii din cap ! Ea îi menţine dictatura... Tirania, fanatismul... Vorbe mari ? Bine, plec. Dar dacă nu poţi pricepe cu mintea... atunci măcar adă-ţi aminte că te cheamă Estera şi că eşti evreică...

— Şi ? !...

— Şi că ai o datorie faţă de ai tăi... dacă faţă de alţii... Bine, ies, zise el, văzînd cum ea îi face semn cu laba piciorului să părăsească încăperea. Dar va veni o zi cînd nu va mai rămîne din tine decît... memoria... Şi cînd ea... va striga, vrînd să se întrupeze... Bine, plec ! Atunci o să simţi cum... Estera cea avortată din tine însuţi... va pleca, împotriva chiar a ta, şi a lumii, să-şi găsească o nouă lume... Dar s-ar putea să mori şi tu, după ce... chiar cei de-aici vor fi ucişi...

— Cine e aici ? întrebă Ioniţă, răsucindu-se în pat şi punînd palmele sale uriaşe pe pulpele Esterei. Vasco, tu eşti ?

— Nu e nimeni, zise Estera, văzînd cum uşa se închide uşor în urma lui Eldar ca în urma unui vis.

— Ei, fato, mi-e sete !... Dar... întîi... hi, hi, hi, chicoti el... Ce crezi c-am visat... Ce ? Că erai aşa de supărată... de scîrbită... de atîtea nebunii pe care trebuia să le înduri... încît... cum să-ţi zic ?... Vise ! Da, păreai un copil care căutai să te duci înapoi... în burta mamei tale... Hi, hi, hi...

20

„Dragă Valeria, ei stau acum în uriaşa sală de mese de la parter şi benchetuiesc, beau vinul din pocale de argint şi-şi taie hălcile de berbec fript pe jar de Ioniţă, cu grele şi boante cuţite de argint. Ciorba de burtă pregătită la bucătărie tot de Ioniţă într-un cazan uriaş au sorbit-o îndelung cu linguri de argint, iar acum eu le pun merele şi strugurii pe nişte tăvi uriaşe de argint. Nu e vorba de o bruscă îmburghezire a gusturilor lor, doamne fereşte, şi nici de o recentă descoperire printre bunurile vreunor negustori evrei a unor tacîmuri de argint !... E ceva mult mai simplu, chiar dacă pare de neînchipuit : într-una din seri, plictisindu-se în camera sa, ca de obicei, şi îngrozit

de insomnia ce-avea să-l hărţuiască toată noaptea, Frank a intrat în biblioteca fostului medic şef al spitalului şi a descoperit într-o carte cu coperţi legate în piele de viţel că marile epidemii ce-au bîntuit Europa la cîteva sute de ani de la naşterea lui Cristos, trecînd prin Evul Mediu şi apropiindu-se de ziua de azi pînă acum iarăşi destui de mulţi ani, n-au avut aproape nici o putere asupra feţelor bisericeşti şi nu s-au înfruptat, ca să zic aşa, din marile familii de potentaţi. Să fi fost vorba de o ocrotire cerească ? Acest miracol se pare că avea o explicaţie destul de banală : argintul are o putere extraordinară de a ucide germenii molimilor, ai aproape tuturor bolilor ! Şi de-aici i-a venit apoi ideea lui Frank să nu mai mănînce nimic decît cu tacîmuri de argint — pe care, slavă Domnului, le avea cu kilogramele în depozitele de lîngă magaziile cu cereale. Mîncărurile pregătite de Ioniţă nu erau rafinate, fierte în şapte ape, ori doldora de sosuri, erau mai degrabă sărace.... Carnea friptă pe jar, într-un fel parcă numai de el ştiut, avea un gust, avea un gust nemaiîntîlnit de Frank ; aşa că nu exista pentru neamţ nici o discrepanţă între somptuozitatea tacîmurilor imperiale, luate de la un evreu din Bucovina, şi aparenta modestie a felurilor de mîncare ieşite din priceperea mătăhalei ce de cîteva zile nimeni nu-l mai văzuse treaz de-a binelea, şi nici măcar eu... Ceva îl lega pe Frank de Ioniţă, şi nu doar ce sugerase răuvoitor Eldar, o admiraţie adică faţă de-o anomalie a naturii... Altceva, mai degrabă un eşec comun, o trecere a lor pe lîngă moarte... în aceeaşi clipă, poate chiar în noaptea viscolită cînd insul ce condusese armatele în care se aflau ei se încumetase, în semeţia lui de a cuceri lumea, să-l învingă şi pe Dumnezeu, să facă deci imposibilul, trecînd prin viforniţă şi prin beznă şi măturînd de pe suprafaţa pămîntului localitatea pe care voise s-o cucerească... O deşertăciune în plus, căci, doamne, ce beznă ar fi avut dintr-un mormînt cucerit şi peste care ar fi dobîndit puterea de a domni ? ! Dar poate mă înşel, fiindcă aşa cum tu mi-ai spus odată că la înmormîntarea nevestei lui Ghiuri-baci au năvălit rudele ei din Salonta, ca nişte lăcuste, golind totul din casă, muierile ascunzînd sub poalele lor largi pînă şi fierul de călcat şi lustra din camera de dormit, ştiind să profite de moarte cu o bucurie beată şi plină

de glume cu nane tăvălite prin podurile cu fîn ale grajdurilor de herghelegii din pustă, tot aşa şi cîrmaciul ce aşezase tunurile în bătaie, să spargă cerul cu tunetele lor şi să-şi zdrobească duşmanul, ar fi ştiut să profite de moartea pătrunsă în marea de întuneric a zăpezii şi să se considere mai apoi singurul martor al timpurilor şi... Şi poate-l mai lega de Ioniţă, ce mă lega şi pe mine, printre altele, de mătăhala ce mirosea tot timpul a ciorbe şi cărnuri fripte : convingerea sa nemărturisită că orice clipă merita trăită cu vîrf şi îndesat, oriunde te-ai fi aflat, şi că orice nu era cîntec, sau glumă măcar proastă, ţuică fiartă sau vin, dulceaţa vieţii şi bucuria ei nu merita decît scîrbă şi în cel mai rău caz nepăsare, nefiind toate acestea decît nişte feţe ale plictiselii şi ale morţii... Şi chiar dacă pentru Ioniţă cerul era departe şi mai putea aştepta, iar pămîntul cu zilele sale (unele ponosite) îţi da ghies, nu diavolul era puterea supremă care încuia şi descuia în fiecare seară şi dimineaţă uşile oamenilor, mînîndu-i să calce din strachini în strachini, guvernînd totul, cum i se năzărise în ultima vreme lui Eldar, cel care la Oradea, doamne, doamne, ce mai sfînt era !... Oastea îngheţată sub zăpada de lîngă biserica arsă mereu le venea la amîndoi în minte : chiar la masa de azi au ciocnit pocalele de argint şi au vărsat vin pe podea, înainte de a-l înghiţi pentru prima oară... gîndindu-se poate că ei scăpaseră cu viaţă din marşul început de cel căruia lumea i se păruse mică, de voise să bată... şi iarna şi să învingă şi cerul !... „Drace !" se închinase peste buric Vasco Slabul, ştiindu-le de-acum hachiţele şi clipele cînd aveau să şi plîngă împreună, ţinîndu-se de umeri, convinşi că odată scăpaţi de moarte nimeni altcineva n-ar mai fi fost în stare să-i căsăpească înainte de a se nărui fiecare pe el însuşi... Dragă Valeria, cînd ei au ciocnit pocalele cu vin, Vasco Slabul m-a furat cu privirea, de parcă distrugerea mătăhălosului meu iubit şi începuse, o dată cu ziua cînd mă luase pentru prima oară în braţe. Dar eu le-am turnat imediat la toţi apă rece în uriaşele pahare de argint — şi-am simţit că sigur e apă vie... Şi de ce nu ? Am luat-o de la izvorul din pădure, de la poalele muntelui... Oare (să nu rîzi de mine, tu !) apa vie din poveşti nu avea o putere miraculoasă fiindcă... trecînd prin argintul din munţi... Înţelegi ? Nu omora ea moli-

mele, urile ?... datorită proprietăţilor argintului ?... Scuză-mă. Îmi amintesc cum îi descînta în glumă maică-ta, de gîlci, lui Rilă, să rămînă curat şi luminat, ca argintul strecurat... Ce mai face Iepurilă ? L-am iubit... cu iubirea vîrstei de-atunci... O, mă cheamă Vasco ! Vor să le aduc cărţile de joc ! Norocul meu se numeşte Ioniţă, Valeria ! Altfel m-aş înrăi ca Eldar şi poate n-aş putea pricepe de ce trebuie să ispăşesc în fiecare zi, la nesfîrşit, păcatul că sînt evreică. Doamne ! aş striga, cum poţi îndura, şi e demn de lumina ta şi a legilor tale ca eu să ispăşesc un singur păcat ?... Dar eu nu hulesc, Valeria. Le duc cărţile de pocher... Poate că m-am prostit, dar sînt fericită !"

21

Pe marginea unui vas de argint, trei porumbei de argint peste care căzuse amurgul fumuriu. Bărbaţii aşezaţi la masa de pocher împărţeau cărţile degajaţi, siguri că nimeni n-avea să-i deranjeze şi că astfel noaptea ce cobora domoală în încăpere era a lor, în întregime, ca şi timpul însuşi. Căci era foarte uşor să-ţi închipui că timpul nu era mai lung decît o noapte : în război şi atîta fiind foarte mult ! Cel puţin aşa perora Frank, mîncînd cu poftă din merele acrişoare aduse de Estera de la bucătărie. Dar el voia să se înţeleagă altceva : nu doar că timpul le aparţinea, ceea ce putea să semene cu o glumă de adolescenţi, ci că ei, uitaţi aici de mersul războiului, şi chiar uitaţi de istorie, erau poate ultimii oameni liberi de pe pămînt. Otto căsca întruna şi pierdea puţin : voia să înţeleagă cuvintele superiorului său şi să nu-i scape printre degete norocul adus de aşi... Efortul acesta dublu îl obosea : privea de la o vreme cărţile cruciş, cu gura căscată, respirînd gîfîit. Vasco Slabul îl cerceta cu atenţie, de parcă ar fi dorit să-i diagnosticheze miopia şi astigmatismul şi să-i ofere reţeta celor mai buni ochelari ! Preotul polonez cu

barbă albă şi Eldar, invitaţi să asiste la jocul de pocher, stăteau lîngă uriaşa bibliotecă din lemn de nuc şi nu scoteau o vorbă, presimţind că fuseseră chemaţi pentru ceva destul de grav şi că seninătatea lui Frank mărturisea şiretenia unui dezastru iminent... Vasco Slabul începu să povestească ce auzise de la un bielorus ce muncise mulţi ani în exploatările miniere din Siberia : că într-o zi dăduseră în taigă de urmele însîngerate ale unui tigru, şi că asta însemna că trebuia să facă tot ce le sta în putinţă ca să dea de fiara rănită. Otto cască din profunzimea bojocilor săi înnegriţi de tutun : nu înţelegea de ce animalul atins de glonţ nu era lăsat în plata domnului, să piară în imensitatea pădurii... Estera traducea în şi din germană. „N-am terminat povestea, tămîie", zise Vasco. „N-am terminat povestea", traduse repede Eldar, şi Estera îl privi cu un uşor dispreţ : o considera chiar aşa de găgăuţă ?... Vasco relată cum un vînător a plecat, urmat de bielorus care n-avea armă, să... Şi micul incident dintre Estera şi Eldar trecu neobservat. „Dintr-odată, urmele de sînge au pierit, de parcă tigrul se urcase la cer, reluă Vasco Slabul. Ei s-au uitat spre vîrfurile copacilor, miraţi. Nu mai rămăsese un strop de sînge în venele jivinei, se topise şi ea, o dată cu ultima picătură căzută pe pămînt ?... Sau chiar se ridicase la ceruri, ca un sfînt ?" Preotul polonez zîmbi : sanctificarea fiarei i se păru un mit ridicol, dar posibil, ieşit din spaima şi nedumerirea unor fiinţe curate, dar sărmane cu duhul... Se înşelă : bielorusul îl înălţase pe tigru spre Dumnezeu, ca să-l salveze de o moarte sigură, fiindcă el şi prietenul său vînătorul ştiau că dispariţia urmelor însîngerate era un semn sigur că fiara se afla pe aproape, lîngă vreo tufă de flori sălbatice, stinsă... Deci oamenii din împrejurimi scăpaseră de nenorocirea de a mai fi pîndiţi şi... de... Vasco ţinu să precizeze starea în care se aflase bielorusul : de milă, că murise o sălbătăciune... de uşurare, că pericolul dispăruse... Vînătorul era chiar fericit ! Şi-a aruncat şapca în sus ! Şi el nu trăsese nici măcar un singur cartuş !... Şi... Murise un diavol ! Un duşman sîngeros... Şi cînd ţipa şi sărea în sus de bucurie, ca un copil, un urlet fioros a umplut pădurea... Dihania s-a repezit spre ei... Un foc de armă... în vînt ! Puşca i-a căzut din mîini ; a vrut să se apere cu braţele...

Bielorusul s-a trezit din năuceală şi din răcnetul ce umpluse aerul, a luat puşca de jos, a apăsat pe trăgaci... Fiarei i-a crăpat capul, ca izbită de o secure în creştet... Avea o blană lucioasă, tînără, plină de sînge uscat... Se bătuse cu un urs... „Poveşti, spuse Otto. Chintă !" Bucuria lui fu scurtă : Ioniţă plăti sec şi aruncă pe masă o chintă regală. Otto se burzului şi spuse că povestirile vînătoreşti n-au ce mai căuta... „Povestea cu tigrul mi-a slăbit atenţia... m-a dus în eroare..." Frank preciză : stabiliseră de la început că puteau vorbi orice, doar nu jucau ca să se umple de bani, ci ca să-şi petreacă vremea. „Nu ?" Otto se dezumflă ca un cimpoi, surîzînd. „Gălbeaza asta crede că l-am înşelat ? Dar el şi-a înşelat chiar propriul său popor", zise Vasco Slabul. „Tigrul din taiga nu atacă niciodată dacă nu e rănit", se prefăcu Eldar că traduce... Ştia şi el povestea de la bielorus. „Da, zise Vasco, tigrul rănit trebuia omorît, căci el oricum ar fi devenit... mîncător de oameni.. .Fiara care dă de gustul propriului său sînge, simţind propria sa moarte, nu mai are nici o lege." „Poveşti vînătoreşti", căscă Otto şi se ridică de pe scaun şi-i făcu un semn ce s-ar fi vrut discret, lui Frank, că se duce cîteva clipe afară să respire aerul rece al nopţii ce se lăsase peste lume cu tot întunericul împărăţiei sale. Frank ţinu să spună că întîmplarea prin care trecuse bielorusul o ştia şi el. „Da, însă fără morala din final. Deşi, chiar de e adevărat că... un tigru rănit... Totuşi sună moralizator. Şi... mie nu-mi plac discursurile vide... dar nici anecdotele vînătoreşti cu sensuri... prea... El e un soldat. El nu şi-a înşelat poporul său, surîse Frank şi începu să mănînce o gutuie luată de pe uriaşa fructieră de argint... Să nu construim din orice fleac o problemă politică. Mai ales că acest om nu face politică, e soldat, repet : şi pentru el importantă nu este constituţia politică, ci constituţia administrativă şi socială, pe care o cunoaşte de la părinţii şi de la neamurile sale de mici meseriaşi. Regulamentele administrative şi cele din armată sînt mai puternice pentru el decît legile, pe care dealtfel nici nu le cunoaşte... Cum să-şi înşele el atunci poporul său ?" „Drace, îşi făcu Vasco o cruce mare peste piept, dar n-am vrut să spun asta !" „Ei, ei ! rîgîi Ioniţă, dacă o mai ţineţi pe coarda asta eu mă duc cu coarda mea la ciobănit ! Păi ce dracu, vere, îi zise lui Frank, ne-am

așezat la cărți ca să ne distrăm, ori ca să ne tragem de nas ? Cum n-a înșelat el Germania, vere ? Păi ce face acum, e cu pușca în mînă, sub viscol, ca noi, atunci ?... E la pocher, domnule ! Și eu ? Eu sînt cu mîna pe șoldul pațachinei ăsteia roșii ! Eu nu-mi înșel poporul meu chiar în clipa asta ? Și cine poate spune că nu și-a înșelat niciodată poporul său ?" Frank surîse și-l strînse în brațe pe Ioniță, ca și cum ar fi recunoscut că se dă bătut... Puse patefonul să cînte un vals și se înclină în fața Esterei, bătînd din pintenii cizmelor, ca un cavaler de altădată, romantic și caraghios... Rîgîitul, căscatul, bădărănia îl distrau la fel ca și tangoul și tacîmurile de argint, se gîndi Eldar să-i spună Esterei cînd o va invita și el să danseze... N-avu cînd. Seara se termină în coadă de pește. Ioniță o luă pe Estera de mînă și strigă cît putu de tare, stînd cu călcîiele lipite : „La pat, înainte, marș !"

Intră cu ea în cameră, ducînd-o pe brațe. Bău o jumătate de litru de vin fără să lase sticla jos de la gură. Se aruncă pe pat, leneș, și-o rugă pe Estera să-i dea jos bocancii din picioare. Ea se așeză în genunchi și începu să-i desfacă șireturile, rîzînd... El adormi brusc și începu să sforăie. Drace, își zise Estera, am să-l gîdil și-am să-l trezesc. Îl descălță și de bocancul din piciorul stîng — și descoperi cu surprindere pe talpa bocancului un as. Părea să fie asul pe care-l zărise și pe pingeaua bocancului acelui ins ce zăcuse în sicriul din laboratorul școlii din Oradea la care tatăl Valeriei era portar.

22

Totuși, pe la miezul nopții, fie din cauza insomniei, fie dintr-o ciudată remușcare, Frank îi chemă din nou în sala de mese pe cei de care se despărțise în sunetele lascive ale unui tangou argentinian. I se părea că se afla într-o citadelă asediată de zăpadă și de timp, singur, și că nu era

față de sine drept să nu-și recunoască spaima de singurătate și de lungimea plicticoasă a nopții. Și mai spusese că ei erau unicii oameni liberi din acest anotimp (înzăpezit ?) îngreunat de propria sa abundență a ninsorii — și după cîteva clipe se burzuluise și stricase toată reuniunea pe care chiar el o pusese la cale. Ce-l supărase, moartea jivinei între florile sălbatice din taiga siberiană, sîngele ei uscat și devenit bălegar, sau discuția cu preotul polonez, de dinaintea începerii jocului de pocher, despre mitul sîngelui propovăduit cu cîțiva ani înainte de Alfred Rosenberg ? Preotul îi citise : „Esența revoluției mondiale de astăzi constă în trezirea la viață a caracterelor rasiale." Ministrul Reichului pentru teritoriile de răsărit ocupate era un ideolog : scrisese negru pe alb că nașterea noii credințe... de a putea apăra cu sînge chiar și esența divină a oamenilor... Și că sîngele nordic reprezintă acel mister care a înlocuit și depășit vechile sacramente... Supărîndu-se pe Vasco Slabul și pe povestea lui vînătorească, fugise de răspunsul cu care îi rămăsese dator prelatului polonez. O slăbiciune recunoscută îl îmbărbăta. Puse vin în pocalele de argint și-i servi pe toți, înclinîndu-se în fața lor, surîzînd, ca un valet cu umor. Preotul polonez își aduse aminte ca din senin de agresivitatea tigrului din povestea bielorusului și vorbi despre pulsația filogenetică înscrisă în genele și în întunericul din el, care-l răscolea și-l îndemna să se apere și să atace atunci cînd simțea că ființa sa e primejduită și înghesuită de moarte. Clipa cînd vînătorul siberian își pierduse arma și se aflase la un pas de trecerea sa într-o altă lume și cînd bielorusul se dezmeticise din stupoarea și spaima ce-l încremeniseră și-și salvase prietenul semăna în fulgerarea ei cu gloria unor vremi mitologice cînd fiii lui Zeus și ai Ledei, Castor și Pollux, ridicaseră frăția și prietenia dintre ei pînă la cerurile unde apoi aveau să fie așezați ca să devină constelația Gemenilor. Preotul insistă asupra acestei ieșiri din istorie a celor doi vînători — dar intrarea lor într-o eră aproape uitată, a onoarei și a solidarității nu trebuia să înfunde tigrul rănit dincolo de starea sa firească de jivină îndreptățită să-și ascută colții și să-și descătușeze agresivitatea care-i apăra viața și trebuia să apere și viața spiței sale.

Se auzea vîntul răcnind ca o fiară prin întunericul nopții. Frank o rugă pe Estera s-o trezească din somn pe Cleopatra, regina dilie, și s-o cheme să vină cu sacul ei plin cu verze... Era numărul care întotdeauna îi amuza pe toți : jucau pocher pe o miză incredibilă : pe căpățîni de varză, adică pe nimic. În pivniță, printre mormanele de sfeclă, erau și zeci de verze scoase din pămînt la începutul iernii. Cine le cîștiga la joc, le despuia de frunze și-avea dreptul să mănînce singur coceanul dulce, nu ca un zeu pervers, desigur, ci ca un ins care a regăsit o plăcere uitată, a copilăriei... De fapt fusese ideea lui Ioniță cu cîteva seri înainte : inima lui de copil crescut la țară dorise să cîștige și altceva decît parale și prostii... un miez de varză, un nimic... Ceva care să-l scoată cumva din monotonia jocurilor de noroc, toate cu aceeași miză fără haz... Zăpada îi asedia, zilele semănau unele cu altele. Parcă se aflau în burta unei balene de ninsoare.

Cum Cleopatra întîrzia să apară, Frank îl luă de mînă pe Eldar, ca pe un școlar, și începu să-i arate exemplare rare din biblioteca din lemn de nuc, grosolan vopsită în negru, ca un lădoi uriaș și smolit și gata de aruncat în apele mării... Citi, parcă la întîmplare, pasajul din „Antonius și Cleopatra" în care Venditius îi spune lui Silius, într-o cîmpie din Siria, cînd în fruntea convoiului era dus neînsufletitul trup al lui Pacorus, că Marc-Antoniu și Cezar cîștigaseră mari victorii mai mult prin cei ce îi reprezentaseră... „Nu prin ei înșiși", citi el mai departe, privindu-l pe Eldar drept în ochi, ca pe un șoarece pricăjit ce ar trebui să se cutremure de lumina morții din pupila sa de pisică... Eldar îi luă cartea din mînă și o răsfoi cu lene, așteptînd să treacă timpul și să se ivească ceva nou care să-l scoată din încurcătură. Îl văzu pe Ioniță învîrtind mica manivelă ce încorda arcul patefonului. „Să cînte muzica ! strigă, cu glasul Cleopatrei, ca un bufon. Melancolia cîntărilor e hrană bună pentru îndrăgostiți." Neamțul îi șopti : „Domnul meu, e o aberație ce i-ai sugerat Esterei, să-l omoare pe iubitul ei." „Nu i-am sugerat așa ceva, răbufni Eldar, convins că n-avea rost să mai ascundă un adevăr pe care Frank îl știa precis, aflat de la cine știe cine... Și cine v-a spus ? Cel mult așa a înțeles Estera, dar eu nu i-aș fi cerut un asemenea fleac... o ase-

menea aberație ! Fiindcă moartea mătăhalei care trage și acuma la măsea tot n-ar fi rezolvat nimic... din ce vreau eu... Nu ?" „Exact. Sper însă că ești convins că nu Estera mi-a spus..." „N-avea cum, nu-i chiar atît de proastă... Și-a fost amanta mea măcar o oră, la Oradea..." „Da ? ! se amuză Frank, neconvins. Dumneata ești singurul, crezi, care percepi tragedia captivității în care ne aflăm... Cum putem ieși din burta balenei ? te întrebi... Te-ai strîmbat cînd eu mai acum cîteva bune sferturi de ceas am spus că Otto e un soldat și ți-ai zis că eu apăr un instrument al datoriei față de Germania nu din dragoste față de el sau față de țara mea, ci pentru că povestea cu vînătorul și bielorusul nu leza absolut cu nimic ființa și onoarea mea. Eu eram deci deasupra acestor istorii, și chiar a Istoriei, drace... Anecdota lovise în omul faptei, care e Otto, nu în mine, prințul ideilor, hi, hi, hi... Ai vrut să mă măgulești, tăcînd atunci, ca să mă poți detesta în continuare și să poți complota împotriva mea. Căci tu vrei ca eu să fiu cel ucis, nu bucătarul meu... Și chiar ucis de bucătarul meu, de cel pe care-l prețuiesc pentru că reprezintă o anomalie a naturii... Este ? Ioniță !" îi făcu el semn matahalei să se apropie de ei și să-i spună ce-i zisese și lui Eldar. Preotul polonez veni lîngă ei înaintea lui Ioniță și ținu să precizeze, frămîntîndu-și mîinile, că trăiau cu toții un paradox : al unei libertăți ce se afla în burta unei fiare, ei toți fiind lăsați, și chiar îndemnați, să spună ce vor, știind însă în același timp că totul era doar un joc și o falsă libertate, ei aflîndu-se în pîntecul unei balene ucigașe... „Pronunțați-vă... pînă la capăt", îl îndemnă Frank. Preotul tăcu, considerînd, în zîmbetul său suveran, că nu era vorba de o lașitate, ci de o inutilă repetare... a ceea ce ei toți știau... „Dacă și eu mă consider un om liber, îmi sugerați, părinte, zise Frank, atunci trebuie să nu-mi ascund măcar eu gîndurile, care am și puterea... și care am inițiat, ziceți, acest joc de-a libertatea... Adică ar fi vorba despre ce ne reproșează toți dușmanii, inclusiv ideologii evreimii... că fascismul e o..." Apăru Otto, somnoros, și Frank nu mai scoase un cuvînt, își turnă vin în pocalul de argint și bău... „Continuați, puse Eldar gaz pe foc. Sau credeți că un instrument poate reacționa anapoda auzind niștei idei necunoscute ?". „Eu m-am comportat întotdeauna ca un om

care iubeşte adevărul, ca un om de onoare... Otto e unul din miile de fii ai poporului german care cred în führer, ca şi mine..." Intrară, roşii în obraz, de frigul de afară, Estera şi Cleopatra. Regina dilie ducea pe cap un sac cu varză. Otto parcă simţi că în aerul din cameră se dezmorţea un fulger invizibil şi se lovi cu palma dreaptă peste tocul revolverului ca un elev ce vrea să intre oricînd în graţia profesorului, fie chiar printr-o ticăloşie... Eldar surîse şi-i şopti lui Frank, frunzărind volumul scos din bibliotecă : „Nu ne iei în seamă, încă o dată, ne ierţi, şi pe mine şi pe polonez, cum l-ai apărat şi pe soldatul... onoarei... şi pe sîrb... Pentru că asta îţi dă în ochii dumitale — şi ai noştri, da ! — un chip de sfînt, de iubitor al libertăţii, dreptăţii.... Ha, ha, domnule, te rog să mă crezi că e un fel simplist, dar eficient de a-ţi arăta, şi de-a ne arăta, înţelepciunea... şi înţelegerea... magnifică ce-o ai faţă de nişte stîrpituri ca noi, gargaragii şi viitoare victime ca mine şi ca popa ăsta bărbos... şi călăi ca împuţitul ăsta cu trei coifuri şi ca adormitul de..." Era francheţea şi obrăznicia celui ce nu mai are nimic de cîştigat : doar cel mult o varză crudă, dacă era acceptat la masa de joc. Frank îl bătu pe umeri condescendent şi asta îl înfurie pe Eldar, de i se umplu chelia de o transpiraţie grea, unsuroasă... Îi veni să-şi muşte degetele ca un adolescent : vorbise ca un bufon, exact aşa cum îşi dorise cel care era convins că nu şi-a întinat în nici un fel propria conştiinţă slujindu-şi conducătorii...

Primul pot îl cîştigă, cum era de aşteptat, Ioniţă. Rege, nu ? El împărţi varza cu Estera, tăind-o în două cu un cuţit de argint. Ronţăiau frunzele rămase crude cu plăcerea... parcă a unor iepuri de cîmp... Vasco Slabul din cînd în cînd era zguduit de un tremurat ce-i aducea în gură o greaţă acră : se temea să nu cîştige vreo varză din sacul aşezat sub masă de Cleopatra ! Răbufnirile lui Eldar i se păruseră fără nici o noimă : un ţap se vedea înşelat şi ţinea să se afle, măcar în şoaptă, că a fost şi amanta lui mîţa roşcată la care acum se uitau toţi cu jind...

— Se şuşoteşte, părinte, despre... sacrificarea evreilor şi a bătrînilor, a bolnavilor... Credeţi în aşa ceva ? îl întrebă Frank pe preotul polonez... Vasco Slabul mi-a spus

chiar că un țăran ce se crede Noe... deși în scripte e soldat, nu nebun... a văzut printr-o ferăstruică... tot felul de monstruozități, decapitări... Cred că el confundă viziunile sale cu zvonurile... Da, știu chiar eu, unei comuniste i s-a tăiat gîtul cu securea... Dar nu aici, iar Mona Lisa... nu era comunistă, ci... E plecată să-și întîlnească, în orășelul ăsta... iubitul, sau soțul... N-aveți nimic de spus ?

— Nimic, nimic... Nu cunosc... Păreri despre masacre ? Da, în toate epocile...

— Popa ăsta nu vrea un șpriț ? rîgîi Ioniță, îndemnînd-o pe Estera să-i pună în pocal...

Se lăsă o scurtă pauză. Pînă Ioniță și Estera nu terminau de mîncat varza cîștigată la pocher, jocul se juca iarăși pe bani... De-aici venea lîncezeala... Ioniță spuse pentru a o suta oară gluma ce-l înveselea pe Frank întotdeauna : „e mai ușor să militarizezi un civil, decît să civilizezi un militar." Otto sări de pe scaun ca un arc și, neîndrăznind să bată cu pumnul în masă în fața superiorului său, se apropie de polonez cu o foaie de varză în mînă, gata parcă să i-o bage pe gît... Rămase la doi pași de el, oprit cumva de privirea tăioasă și disprețuitoare a lui Frank, ce-l strigase și-l rugase să pună o altă placă la patefonul cu goarnă. Preotul păru că nici nu-l băgase în seamă, și-l pomeni pe Hans Kerrl, ministrul bisericilor din Germania în 1939, care zisese, la 17 August, că nu există concepție creștină și nici morală creștină... „Adică ?" tresări Frank. „Adică e vorba de constituirea unei secte ce nu ține seama de creștinism, de iudaism, de greci, de romani... E vorba de o politică fără memorie, care vrea să mănînce tot ce-a fost înainte, nu ?" Frank se ridică de la masă, tulburat : i se păruse că preotul vrusese să spună că fascismul e o sectă, o grupare de oameni care în curgerea prea grăbită a timpului își caută rădăcini, neputînd supraviețui fără un atașament față de ceva, fără propria sa memorie ? Și care era cheia formării acestei noi identități ? Noul catehism național-socialist propus de Bormann în locul religiei creștine ? „Să fii viteaz ! Să-ți păstrezi sîngele curat !" La asta se gîndea preotul polonez ? „Ați vorbit, zicea, despre dihania rănită în taiga siberiană, dar n-ați spus o vorbă despre agresiunea bolnavă a spiței umane, de pasiunea ei

necrofilă de a distruge totul în jur, şi chiar şi pe ea însăşi... La nici o fiară nu există o asemenea îndărătnicie de a tortura şi ucide, din necesitate uneori, să zicem, dar în egală măsură din plăcere... Cu cîtă bucurie se vînează un iepure şchiop ! În om există o beznă nemaiîntîlnită nici la mamifere, nici la păsări... care-l face să ucidă totul în jur... inclusiv propria sa spiţă... Şi dacă la acest întuneric ancestral, venit poate din lichidul şi din substanţele chimice ale mărilor începuturilor lumii, căci în sîngele nostru se află şi cobalt, şi zinc, şi fier, şi carbon, şi magneziu, ca şi în oceanele de acum trei miliarde de ani, se mai adaugă un catehism de sectă, ce mătură orice tradiţie, atunci e dezastru... Căci orice sectă, ca să devină durabilă, are nevoie de o religie a ei... clădită pe sacrificiul inocenţilor, pe sînge, pe moarte..." Otto bătu cu palma în sacul cu verze. „Gargară cu barbă albă. Limbut şi retoric. Viciul catolic... Vînzători de apă chioară şi de speranţe..." Din cauza asta, pare-se, mirosea Europa a praf de puşcă. Jocul de pocher se stricase. Prelatul cu barbă albă, ca un Moş Crăciun, depăşise orice limite şi-l speriase pe Eldar. Plecînd de la presupunerile cercetătorilor ştiinţifici legate de tulburările şi bătăliile chimice din burţile mărilor de altădată, regăsite şi azi în nestatornicia fiinţei umane, fiara cu surîs binevoitor care era în stare să facă pulbere totul în jurul ei fără ca prin asta să se aleagă cu vreun profit raţional de ordin biologic sau măcar economic, Moş Crăciun, mîncînd din foile de varză date de Estera, vorbise aproape pe şleau de nişte crime ce se repetaseră cu o repeziciune ce le făcuse să fie confundate între ele, ca într-un abator fără memorie, şi mai ales insistase asupra practicării sacrificiului... făcut de alţii, al sacrificării altora... şi nu de sacrificarea unor inşi, ci a unor popoare învecinate... lucru mult mai confortabil pentru întărirea puterii mitice a sectei... Otto începuse să borască, neputînd să mai suporte atîta umilinţă şi neînţelegînd de ce Frank privea pe fereastră în întunericul de afară, parcă străin de ce auzea... Moş Crăciun îşi făcu singur nodul la frînghia invizibilă ce-avea să-l sugrume, i se păru Esterei, cînd îl auzi numindu-l pe Hitler drept zeul noii secte căruia i se aduceau pe altar drept ofrande poporul polonez, Praga, Rusia... vieţile atî-

tor evrei, şi chiar viaţa sa, ce va fi imediat sacrificată... el ştiind şi nepăsîndu-i de această divinitate ce nu era decît o balenă ucigaşă, singura fiinţă din univers cu care omul se aseamănă în agresivitatea sa malignă... „Aştept, zise, fiindcă pentru voi crima este compatibilă cu onoarea de militari şi de..." Otto îi dădu o palmă şi-l doborî cu picioarele în sus, ca pe un manechin, neînţelegînd că între prelat şi Frank se întîmplase un scurt război al conştiinţelor... Frank îi făcu semn inferiorului său să-şi ocupe locul pe scaunul de la masă şi spuse că furia şi nevrednicia lui Otto nu veniseră dintr-o cît de mică înţelepciune ; îşi ceru scuze de la Moş Crăciun, ajutîndu-l să se ridice în picioare şi scuturîndu-i cu palma praful de pe pantaloni, şi le zîmbi tuturor cu un soi de dulceaţă ce voia să şteargă cu desăvîrşire incidentul penibil întîmplat cu cîteva clipe mai înainte — mărinimie care-l enervă pe Eldar, căci el văzu în ea nimic altceva decît dispreţul unui ins faţă de cei ce, învăluiţi în această mieroasă formă de înjosire, erau obligaţi să-l admire şi să nu observe deloc în ea, şi în el, cea mai scîrboasă imagine a voinţei de putere.

— Ultimele tururi ! strigă Frank, făcînd cărţile. Tururile... de varză...

Prima căpăţînă de varză îi reveni chiar lui, şi avu atîta umor încît să-i fie recunoscător lui Ioniţă că-l lăsase să cîştige : aruncă foile verzi într-un coş şi împărţi cotorul în patru, pentru toţi mesenii, ca o împărtăşanie. Apoi cîştigă Vasco Slabul. Ultima căpăţînă de varză Cleopatra o ţinea la piept, în fundul sacului, ca pe o comoară.

— Aşteaptă să-i dau ei coceanul, dacă e să cîştig, rîse pentru prima oară Otto, filînd cărţile. Ful de aşi ! ţipă el ca un copil, punînd mîna pe cuţitul de argint şi aşteptînd-o pe Cleopatra să răstoarne pe masă potul cel mare, care avea cumva să-i împace pe toţi... Am să împart varza cu toată lumea ! strigă el, în timp ce Cleopatra cu mare grijă se apropie de masă şi răsturnă încet peste cărţile de joc, peste dame, popi şi aşi, şeptici şi zecari, de cupă, de toate culorile, nouari şi optari — capul îngheţat bocnă al Mona Lisei, cu ochii deschişi, întrebători, şi cu un surîs misterios pe buze.

23

„Eldar susţine că în oricîte seri ar fi stat Frank în capul mesei din sufragerie, dînd ospeţe şi vroind să le arate subalternilor săi, căpeteniilor măruntei sale oştiri şi celor aflaţi într-o doagă bogăţia strălucită a lucrurilor aflate prin magaziile, pivniţele şi încăperile mai neumblate de lume ale spitalului şi caselor din jurul-bisericii şi gării, precum şi măreţia mărinimiei lui, tot nu era el stăpînul adevărat al acestor oameni şi al acestor obiecte, cîtă vreme nu se sfia să recunoască în bucătarul şi cartoforul Ioniţă pe insul ce domnea peste zilele lor cu nepăsarea lui aparentă, dar plină de o discretă, uneori, iar alteori, grosolană poftă de viaţă ! Nu existau, desigur, ca pe vremea lui Ahaş Veros, paturi de marmoră, de sidef şi de pietre negre, dar vin exista din destul, cu toate că nimeni nu era silit să bea, căci Frank spusese în gura mare, ca şi împăratul ce domnise de la India pînă în Etiopia peste o sută douăzeci şi şapte de ţinuturi, că în casa unde se aflau fiecare să facă după voia sa. Reţine, dragă Vali, că Eldar îl credea mai puternic pe insul fără de care zilnic nu se făcea nici un plan, care era Ioniţă şi deci care era stăpînul timpului tuturor, decît pe cel ce avea cheile averilor, aurului şi argintului, grîului şi rachiurilor... Şi aici Eldar face întotdeauna în ultima vreme o precizare : nu există o singură istorie şi un singur drum care creşte ani de ani pentru a se apropia de noi, care sîntem prezentul : există mai multe istorii, ele se interferează, se suprapun, se leagă între ele, se neagă între ele, aşa cum există mai multe centre ale lumii, de unde ele pleacă, sau unde ele ajung, dovedind fără nici o umbră de tăgadă că istoria n-are un centru al ei, aşa cum nici prezentul nu are un buric al său, un Sfinx, care să lege şi să dezlege totul. Un scop are Frank, altul somnorosul său subaltern, deşi ei cred unul despre altul că sînt aproape o singură întruchipare a acelorași gînduri. Eroarea primului este că se vede drept eminenţa cenuşie şi a braţului său de fier, Otto... Hotărîrile luate de Ioniţă, zice Eldar că n-ar avea nici în mînecă şi nici în clin cu interesele reale ale armatei din care el măcar prin uniformă mai

face parte, şi nici cu scopurile oficiale ale Germaniei. Şi cum nici minţile oamenilor nu sînt pe aceleaşi măsuri, ei nu pot înfăptui aceeaşi istorie, mai zice Eldar, aducîndu-şi aminte, ciudat, că parcă l-a zărit cîndva la Oradea pe Ioniţă, în aşa-zisele saloane ale Iozefinei, bînd bere şi ţinînd pe genunchi o unguroaică grasă, Eva, cîntînd (spre rîsul tuturor pipiţelor venite în jurul lui doar în ciorapi negri şi în sutiene) ceva despre o cîmpie fără de margini în care nu exista nici un fir de iarbă, numai dalbă colilie, şi ele neştiind nici ce este dalba colilie şi mai ales de ce-l apucase jalea spre dimineaţă, cînd toţi ceilalţi clienţi plecaseră pe la casele lor, rupţi de atîtea plăceri dorite, nevenindu-le la nici unul, niciodată cheful de a cînta într-un bordel... Îşi amintise subit de el, fiindcă aşa erau legile memoriei, sau pentru a-i arăta ei că militarul beţivan care lălăise în acea dimineaţă despre o cîmpie albă şi despre un ins îmbrăcat ca un domn şi care n-avea minte de om, dornic de biruinţi, nu putuse să se împrietenească într-o bătălie dusă pe un ger cumplit cu Frank, fiindcă bolboroselile lui prin somn din ultima vreme despre ploiţa ce se-aşeza pe la amiaz pe mantalele şi cojoacele şi paturile lor, de-i răzbea pînă la piele, nu spunea altceva decît ce i se întîmplase şi în cîntecul din casa cu felinar roşu de la Oradea celui ce n-avea minte de om, ce-şi omorîse oastea într-un război teribil şi absurd cu vîntul !... Presupusa origine a prieteniei lor trebuia căutată în altă parte, poate tot într-o casă cu tîrfe. Şi la Oradea farfuzele veniseră mai degrabă să vadă minunea cu trei biserici, cum îi zisese Eva, şi nu neapărat să-i asculte cîntecul. E clar însă, dragă Valeria, că Eldar ţine neapărat să-mi arate că-l cunoaşte de mulţi ani pe Ioniţă şi că prima lui amintire despre el vine dintr-un bordel.

Încă ceva : jură că niciodată nu i-a trecut prin cap să mă îndemne să-l omor pe Ioniţă : ar fi fost o prostie, el n-ar fi cîştigat nimic din asta, şi nici eu, nimeni ! Doar i-am fi dat prilejul lui Frank să-şi răzbune, desigur prin Otto, prietenul. Calea era alta, cea biblică ! „Adică ?“ l-am întrebat. Şi mi-a răspuns că aşa cum bărbatul luat din Ierusalim printre robii strămutaţi de împăratul Babilonului i-a trimis vorbă Esterei despre suma de argint pe care făgăduise Haman că o va da visteriei împăratului în schim-

bul măcelăririi Iudeilor, şi i-a mai arătat cuprinsul poruncii vestite în Susa în vederea nimicirii lor, ca să-l roage pe împărat şi să stăruiască pe lîngă el pentru poporul din care ea se trăgea, tot aşa... Eldar a rămas acelaşi meşter de librete de operetă, pe care nu le-a scris niciodată... Pentru el şi istoria este tot un soi de operetă. I-am rîs în nas. Nu se aştepta la altceva, mi-a zis. Cum pot eu să schimb rînduielile din locul în care ne aflăm ? l-am întrebat, explicîndu-i că n-am nici o putere, în afara puterii de a-l iubi pe insul pe care chiar eu cînd l-am văzut prima oară l-am considerat un dobitoc. Mi-a răspuns că legile istoriei sînt întîmplătoare, că faptele care au dus la izbucnirea unor războaie şi revoluţii n-au fost întotdeauna, cum cred atîţia ageamii, inevitabile şi decurgînd logic unele din altele, ca bătăliile duse pe o tablă de şah... Că incidentele cu accidentele s-au întretăiat, logicul cu bizarul... absurdul şi-a avut şi el locul său, cum şi-l are şi în spitalul ce-l locuim în această iarnă de fier cînd în multe seri la rînd regine nebune valsează cu împăraţi ai Persiei sau ai Romei, într-o demenţă solemnă, desigur şi ridicolă, în timp ce se joacă pocher pe căpăţîni de varză etc. Istoria, vrea el să mă convingă cu o retorică răguşită... nu e doar deştinul unui ins, ea e făcută din mai multe vieţi... Ce mai tura-vura : eu trebuie să-l conving pe Ioniţă cu puterea iubirii mele că trebuie să-i taie capul lui Frank, duşmanul nostru numărul unu, creierul mîrşăviei etc. ce vrea să ne radă de pe faţa pămîntului etc. „Dar e un om loial, se poate discuta cu el..." „E prea tîrziu : toate ideile lui, sau însuşite de el de la mai marii lui, au intrat în ţeasta de berbec a somnorosului... care nu ştie decît să le execute..." „Dacă o să-i spună... somnorosului să ne lase în pace... o să ne lase !" „Niciodată ! a sărit Eldar ca ars. Polobocul e pe tobogan..." a mai rîs el strîmb, desigur socotindu-mă proastă, că nu-l înţeleg. Iarăşi i-am rîs în nas : fiindcă se uita la mine ca un curcan dornic să se împerecheze, bătînd cîmpii ca să-şi ascundă întunericul doldora de pofte ce era gata să plesnească în el. Şi mi-am amintit de acel soare tot pomenit de Ioniţă în somn, care înşelase regimentul şi-l făcuse să se dezbrace de mantale şi să le pună pe mărăcini şi pe crengi de brad şi de stejar, la uscat, pînă ce o negură de spice de zăpadă căzuse peste ei şi gerul le crăpase buzele şi pielea

de pe mîini, de parcă i-ar fi ars cu vitriol ; ţipau, văzînd cu ochii lor cum pier ca o oaste de furnici cuprinsă de o revărsare de ape ce îngheţa o dată cu ea, văzînd din burta acestui sloiete cum lumea se micşorează şi se înnoptează... Eldar, ca un personaj de operetă creat chiar de mintea lui, se uita la Ioniţă şi la mine ca la... propria sa memorie, pe el dorind să-l îngroape în ruşinea unei case de toleranţă şi pe mine voind să mă transforme, pocnind din degete, într-o... Probabil într-o amantă dulce ca o susană... şi eroică, he, he... Îl furnica o nestăpînită patimă de a intra din nou în viaţa mea şi nu înţelegea că în acest loc unde războiul amestecase graniţele, ca şi viscolul, ştergîndu-le urmele, unde istoria murise, rămînînd vie doar în amintirile noastre, cel mai uşor lucru era să-ţi laşi trupul pentru o bucată de pîine sau uneori pentru nimic în braţele oricărui netrebnic, ştiind ce faci şi încercînd să uiţi chiar bucuriile sîngelui tău, uitînd de tine cum ai uita de-un geamantan pierdut într-un vagon de tren, dar nu să uiţi că folosirea ta nu putea zzzdrobi invincibilitatea ta, candoarea cu care dimineaţa aveai să priveşti invincibila — n-am alt cuvînt — ivire a zorilor şi surîsul în faţa ninsorii albe...surîs ce nu putuse fi strivit de nebunia celor liberi să facă ce vor, şi nici măcar nu pălise nici chiar în faţa securii ce-i tăiase Mona Lisei gîtul...

Crivăţul urla dinspre Rusia. Îmi pieptănam leneşă părul lucios, roşcat, în care lui Ioniţă îi plăcea să se privească şi să se uite ca într-o oglindă roşie. Barba pe care şi-o lăsase de cînd fusese rănit şi părăsit şi de ai săi lîngă biserica arsă îi crescuse pînă la piept şi i se înspicase cu fire albe, încît el părea un bătrîn cu ochii tineri, o fiinţă jumătate plină de viaţă şi jumătate dusă spre moarte ; dar totul era o iluzie, Ioniţă rămăsese viguros şi sigur de el în ale dragostei, pofticios ca un animal nevlăguit de ani. Dacă uneori în discuţiile din sufragerie, cînd jucau pocher, bea prea mult sau devenea dintr-odată absent, îndepărtat de lume, poate chiar era dus cu gîndurile în altă parte, fiindcă boala invizibilă de care suferea nu putea să nu-şi arate din cînd în cînd colţii : Ioniţă Civilu, cum îl striga Noe, ce era dintr-o comună apropiată de a lui, Ioniţă Ioaniţoiu Civilu se gîndea, desigur, mi-am zis eu, la lău-

tarii ce-l treziseră din beție în laboratorul școlii din Oradea unde fusese pus într-un sicriu adus de părinții și rudele sale, la nevastă-sa și la pruncul ce parcă se numea Iezechiel... Și totuși eu nu l-am întrebat dacă el era acel om ce dormise mort de beat în laborator, cu un as pe talpa piciorului stîng : nu mai avea nici un rost, eu eram alta decît fusesem atunci și el trecuse pe lîngă moarte cu adevărat, lîngă biserica arsă... În brațele mele îl simțeam cum învie din acea nepăsare cu care se apropiase de mine, cum renaște din propriul său deșert, fluierînd lela cum obișnuia el și pricepînd că nu putea trăi fără speranță și mereu rupt de lume și de sine și îndepărtat de propria sa conștiință. Aici nu mă înțelegea deloc Eldar, văzînd în împreunarea mea cu Ioniță doar o veșnică încîlceală de dobitoace, Ioniță îndobitocindu-mă și pe mine, cică. Însă adevărul era altul : eu îl făcusem pe mătăhălosul bețivan să descopere în trupul său istovit de boală și de șprițuri un străin, un necunoscut plin de vigoare, eu înviasem poate chiar și cenușa arsă din el, luminîndu-i zilele și nopțile cu părul meu roșu ca o torță... Nu căutam să-l zgîndăr și să aflu întîmplările ce-l întunecaseră și-l scîrbiseră, învățasem măcar atît din prin cîte trecusem, că dușmanul îți devine de negăsit, el aflîndu-se nicăieri și peste tot. Dar împreună cu Ioniță, ziua se umplea de lumină, ca un vas de sticlă cu miere albă de albine. Da, Valeria, iartă-mă pentru dulcegăriile mele, dar nu știu cum să fac să înțelegi tulburarea lui cînd își vedea trupul gol oglindit în fremătarea plină de febră a pîntecului și sînilor mei pistruiați și nerăbdarea mea de fiecare clipă de a mă contopi cu el în frenezia ce ne făcea să uităm zodia neagră în care ne cunoscusem. Eldar vedea în asta doar spaima băgată de nemți în noi, de a nu mai avea chef să opunem nici o rezistență... Chelbosul iubit al Iozefinei acum mă ocăra, acum mă legăna în cuvinte. Nu mai găsea calea care să mă facă să-l ascult, cum voia. Mi-a zis că dacă Ioniță mi-a dat cele de trebuință pentru gătează și hrană, alegîndu-mă dintre atîtea muieri aduse cu trenul și uitate în gara de aici, părăsită și ea de cînd o potopiseră zăpezile, dintre bolundele din spital, ce se credeau regine și împărătese, eu nu-i făcusem cunoscut în schimb cine eram și de unde veneam, nu-i vorbisem nici despre Oradea și nici despre

poporul din care mă trăgeam. E adevărat, tăcusem, fiindcă el nu dorise să afle nimic despre mine şi fiindcă toate acestea nu mai aveau nici un chichirez... nu mai existau secrete, de voiai să le afli, şi pielea roşie şi părul meu de foc credeam că pot vorbi mai mult decît orice spovedanie. „Estera, mi-a zis Eldar, am nimerit în burta unei balene criminale. Dacă nu plecăm de-aici, sau dacă n-o ucidem, nici cenuşă nu va mai rămîne din noi. Priveşte acest autobuz vopsit în verde. Noe care a văzut prin ferestruica sa căsăpirea Monei Lisa, a zărit şi cum această maşină infernală îi asfixia cu gaze pe cei urcaţi în ea să fie duşi spre gara din pădure... Sau poate Noe povestea ce ştia de la altcineva ?..." Eldar voia să spună că iubitul meu („iubitul tău !") făcea parte dintre criminali, chiar de nu părea amestecat în jocurile lor. Vina lui venea nu din neîmplinirea ordinelor lor care nici nu-i fuseseră poate încă date, ci din felul cum îi slujea, pregătindu-le la bucătărie mîncarea şi petrecîndu-şi nopţile cu ei în jocuri de cărţi : era va să zică tot timpul cu ei şi niciodată împotriva lor.

„Dar ce-ar fi putut să facă, Eldar ?" „Cu puţinii soldaţi români ce se mai află în spital, răniţi sau în convalescenţă, să se rupă din slujba acestui monstrulică..." „Vinovăţia lui este că le găteşte ?" „Fiecare are vinovăţia lui, laşitatea lui... Ioniţă n-a zis nici pîs la nici un ordin dat de Frank şi executat de Otto, a devenit şi el o obială supusă cu care ei şterg ce vor... Ce mai ! un dobitoc ! un incapabil !" Deci, Valeria, ca să nu mai fie o vită, el trebuia să oprească nimicirea celor despre care nici măcar nu ştia că sînt nimiciţi, să oprească jefuirea evreilor şi a bieloruşilor ce lucrau la croitorie şi să nu-şi mai petreacă nopţile cu inşii ce îngroziseră aşezările în care se aflau, spitalul şi casele din jur, cum pe vremuri cetatea Susa fusese înspăimîntată... Voia să facă dintr-un bucătar curvar un împărat al dreptăţii — dar de ce nu devenea el aşa ceva ? „Tu nu te consideri un ins mediocru, şi nu eşti un ţărănoi cu cîteva clase primare ca el, de ce nu... organizezi tu această... revoluţie şi stîrpirea... contrarevoluţiei de-aici ? Nu ca să-l împingi pe el la moarte, bre ?" Îl apăram pe Ioniţă : dacă pînă şi stelele îmbătrînesc, dacă pînă şi lumina lor îmbătrîneşte, putrezeşte şi scade, şi cade, ce-mi păsa mie de adevărurile chelosului, şi ele puteau

îmbătrîni şi putrezi, dar cine mi l-ar mai fi trezit mie din morţi pe omul intrat fără voia lui şi împins chiar de mine într-o... revoluţie plină de eroism ?... Setea de... absolut a autorului de librete scrise în gînd nu putea fi împlinită decît cu pierderea vieţii vitei pe care o dispreţuia şi cu aruncarea de către mine la coş a oricărei luciditâţi. Îmi cerea prea mult acest ins care cîndva mă luase din baia Iozefinei şi mă înghesuise pe pat fără să mă roage măcar din priviri să-l accept. Eldar aproape îmi impunea o puritate neîntinată, dăruită neamului meu, uitînd că el încercase primul să facă din mine o tîrfă. Nu puteam să-i cer lui Ioniţă aberaţia de a deveni Cristos, pierind ca un prost în mijlocul unei puteri uriaşe şi invizibile, sacrificîndu-se pentru borfetul adus cu trenul şi pentru nebunele din azil, pentru toţi, fără deosebire... doar de dragul ţîţelor şi şoldurilor mele... „E un ideal atît de măreţ, Eldar, încît numai tu l-ai putea împlini, i-am zis. Ţărănoiul e un ins mediocru, n-ar putea pricepe ce face şi n-ar trăi din plin victoria asupra lui însuşi şi asupra ăstora... cum ai trăi-o tu." „E singura lui şansă... de a scăpa şi el... Căci de dau ruşii peste noi... El e vinovat, da, căci crede în nemţi..." „Crede ? De unde ştii ?" Vezi, Valeria, ce uşor ajungi procuror ? Dar Ioniţă nu cu voia lui a venit aici şi el n-a putut hotărî nimic în locul altora — cum să schimbe el istoria, dacă, aşa cum zice chiar Eldar, şi şi preotul polonez, nici măcar nu există o singură istorie ? Fără să ţină seama de neplăcerea cu care îndurase Ioniţă războiul, de ale cărei crime era nevinovat, iubitul Iosefinei voia să-şi împace iluziile cu dorinţa sa, acum părtinitoare, de a spune adevărul. „Dar de ce măcar nu-i arăţi coifosului ăsta al tău ce-ai aflat de la mine ? Te temi că te dă afară din păturile lui şi vei pieri şi tu ca ?..." A tăcut. Prin curte trecea spre bucătărie Ioniţă, urmat de soldaţii români ce îi erau ajutoare... Cîntau un colind, oi, Ler-oi, d-ai Ler-oi, Doamne... La poalele raiului, din slava cerului, lîngă scaunul unde domnul judecă toată lumea, o masă mîndră era întinsă şi de jur împrejur era cuprinsă de sfinţi : sfîntul Ioan, sfîntul Ilie, sfîntul Petru se ospătau împreună. Bînd din cînd în cînd vin din damigeană, Ioniţă cînta cît îl ţineau băierile inimii de tare venirea Domnului la masă, pîinea şi vinul să le blagoslovească... Veneau arhanghelul

Mihail şi cu arhanghelul Gavril, îngenunchiau şi-i spuneau cum a plecat sfîntul Petre, urmat de sfîntul Ilie şi de sfîntul Ioan şi cum idolii, aflînd, au năvălit în rai şi l-au prădat ! I-au luat raiului cununa, au luat de pe cer luna, cu lumina ei, zorile cu razele lor, stelele, florile, soarele... Şi-au mai luat diavolii scaunul de judecată al lui Dumnezeu, de s-a întunecat raiul, şi toate le-au dus în iad, de s-a luminat iadul, hai Ler-oi, d-ai Ler-oi... „Dacă nu m-asculţi, să nu crezi, fato, că tu vei scăpa dintre toţi evreii de-aici pentru că eşti ţiitoarea ăstuia. Şi de vei tăcea acum, ajutorul tot şi izbăvirea tot vor veni din altă parte, şi tu vei pieri", a mai zis el ca şi cum ar fi vorbit din biblie, curat ca lacrima... Colindătorii ninşi şi beţi cîntau cum Ioan a plecat spre iad botezînd, Ilie, fulgerînd, Petre, ploi bătînd, trăznind şi blestemînd şi botezînd totul în calea lor, înspăimîntînd diavolii şi aducînd în braţe la rai sfînta lună, cu lumina ei cu tot, zorile, stelele, florile, soarele, scaunul de judecată, întunecînd locul spurcat al necuraţilor şi luminînd de-a pururea împărăţira Domnului, hai Ler-oi, d-ai Ler-oi... „Bine, mă duc chiar acum la el în bucătărie şi-am să-i spun, şi dacă va fi să pier, voi pieri." Eldar a căscat o gură mare, seacă de aer, ca de crap aruncat pe uscat...

24

Crişul lutos, în iulie. Plouase la munte ? Spre Tileagd, Aleşd — nană Liţă şi baci-Flore, al Uhii, în piaţă, privindu-l pe Weislovics. Lîngă Criş, sinagoga, uriaşă, ca o cetate. Weislovicz, proprietarul hotelului de pe Corzo... al atîtor... Om bogat. Cînd a intrat Horthy în Oradea, călare pe un cal alb, Weislovicz l-a întîmpinat cu patru potcoave de aur. Şi cuie de potcovit, din aur... Şi Weislovicz a murit în beciurile închisorii din Oradea... Obsesia lui

Eldar : Weislovicz, sinagogarul, verişanul său. Şi Crişul lutos. Şi fufele de la teatru, Nemuritoarele.

În bucătărie soldaţii tocau ceapa cu nişte cuţite lungi şi subţiri, un fel de baionete. Nimeni nu lăcrima. Se obişnuiseră, sau lacrimile erau un lux prea mare... În cazane uriaşe, clocotea fasolea. Vasco Slabul îşi umplea o traistă cu pîine, cu slănină, cu morcovi, cu usturoi şi bucăţi de carne de vacă şi nu se ferea să spună că îl aştepta un drum lung, de cîteva zile şi nopţi, pînă avea să ajungă, prin păduri, pe coclauri, ocolind satele, pînă prin părţile Sucevei unde avea de gînd să-l ducă pe prietenul său mort lîngă biserica arsă şi ţinut pînă acuma sub zăpadă, îngheţat. Dacă dădea soarele şi topea ninsorile şi se dezgheţa pămîntul, morţii trebuiau îngropaţi, să nu se-mpută : ori el voia să-l ducă pe Nicolae Balaure în satul dintre Putna şi Rădăuţi, unde-şi avea nevasta şi copiii, să-l pună ei în cimitir acolo, şi să-l plîngă... Învelise soldatul îngheţat în două pături, cusute la capete ca un sac : voia să-l aşeze pe şaua unui cal cumpărat de la ţiganii corturari sosiţi aici din ţinuturile de dincolo de Nistru şi să plece cu ei împreună spre Suceava. Dar oricîte spunea el, nu-l lua nimeni în seamă. Nici nu ştiau prea bine cine este şi ce învîrte. Un aventurier, dacă nu un provocator sau un spion, sau un ţicnit, era acest slăbănog venit pe lume între Reşiţa şi Timişoara, după cum spunea el, într-o comună de graniţă... Îşi povestea viaţa făcînd haz de întîmplările prin care trecuse şi de decoraţiile pe care le primise, de parc-ar fi vorbit de altcineva, mort de mult, sau nenăscut niciodată. Spre deosebire de Noe, el găsise chei pentru toate situaţiile imposibile în care intra, ceea ce îl făcea şi mai misterios, sau mai neverosimil... Lăsa să se înţeleagă că nenorocirea lumii venea din faptul că oamenii participau la un sistem electoral ca la o slujbă religioasă ce-şi pierduse de mult timp sensurile. Rîdea de el pînă şi ţiganul ce se îndopa cu ciorbă de fasole şi care, din cînd în cînd, ca să-i amuze pe soldaţii din bucătărie, scotea de la brîu încă un cuţit şi-l arunca în uşa de lemn de la intrare, de parcă ar fi fost pe sub haine plin de-o mie de cuţite... Îl luase de mînă pe Noe, îl lipise de uşă şi scrijelase în jurul lui figura unui om : acum înfigea în marginile acelui om (da, bă, în marginile lui ! rîdea pe sub mustaţă) cuţitele sale

ce vibrau prin aer ca niște ciudate semne ale morții. Oricum, nimeni nu-și pusese mintea cu el, să rămînă lipit de ușă și să fie înconjurat de afurisitele lui... Era sigur de el, ca și cum nici un accident n-ar fi fost posibil. Dar țiganul măcar împlinea sub ochii lor ceva imposibil (nici un cuțit nu-și greșea ținta !) ; poveștile imposibile ale lui Vasco rămîneau în vînt, de rîdea pînă și balaoacheșul său prieten de ele. Sîrbul îi privea cu o îngăduitoare superioritate : biete ființe ce împlinesc ce nu doresc, ostași băgați într-un război pe care nu l-au visat, biete vietăți ce nici măcar nu știu ce e politica și care se încred în Rege și în Mareșal ca în stîlpii patriei. „Of, domnișoară, se bucură el cînd o văzu apropiindu-se de bucătărie, în dumneata îmi mai este toată speranța !..." Îi ieși în cale, deschizîndu-i larg ușa, ca unei altețe imperiale, cu o plecăciune pînă în pămînt. „Mușuroiul de furnici are niște legi mai drepte, fiecare furnicuță muncește și moare și pentru ea însăși... Ori, nu vă supărați, ce se întîmplă acum în lume e o nărozie : privește în jur, domnișoară, toți fac o... politică... vorba lui... simbolică ! Ei jură pe mareșali și pe hitleri, ca și cum ar jura pe propriul lor cap." Se făcu liniște : nimeni nu mai îndrăznise să se lege în gura mare de... Vasco era un om al nemților ? Ioniță îi făcu semn Esterei că sîrbul trecuse cu țiganul pe lîngă damigenele din pivniță și-și săriseră din opinci : „Se dau barosani !" „Ah ! furnicilor, furnicilor, se strîmbă Vasco Slabul, ca de mere pădurețe... Numai Noe mai știe dintre voi... și numai cînd privește prin ferestruica sa... cum arată... și ce este miracolul adevărului... Domnișoară, ei nu pricep aventura decît așa... cu o femeie ! Nu riscă ! Am putea pleca de-aici spre Suceava, toți..." Doar nu sînt legați de nemți, nu le comandă nimeni... Pot să spună că merg să-și întîlnească propria lor armată... sau se duc în țara lor... Dar le e frică ! N-au ordin. Ordinul e mai puternic decît voința lor, fiindcă și ei se cred... Mă scuzați, vreți o ciorbă de fasole ? Văd că nu mă ascultați." „Ba nu, ba nu..." zise Estera, dar Vasco n-o crezu, neobservînd în ochii ei vreo schimbare de lumini care să trădeze măcar un minim interes de a-i da ascultare... Vorbi ca pentru sine, supărat : „Raiul este o minciună sau un adevăr ? Ei, dar ce le interesează pe furnici o asemenea întrebare ? ! Minciuna, dacă aduce un

ce profit, e mai de ajutor orișicui decît un adevăr nefolositor !... Ei, cît nu alegeți, boieri dumneavoastră, o să aleagă alții pentru voi, și voi doar o să răspundeți pentru alegerea lor și pentru faptele voastre... Priviți la căscatul ăsta de Otto ! De azi dimineață se tot căcărește să facă motorul autobuzului să pornească. Nu pricepe că motorina e înghețată. Dar o să-și atingă scopul, motorul o s-o ia din loc... E în slujba statului său, Germania pentru el e deasupra lui... Aici e chichița, boieri dumneavoastră : peste mine nici un stat nu e mai mare, eu nu ascult decît de mine !... Și nu voi răspunde decît de ce fac... chiar în fața mesei judecății de apoi ! Iată un adevăr... util, boierilor, la care majestatea mea se închină !" zise el și se înclină în fața sa în oglinda pusă de Ioniță pe peretele dintre cazanele de ciorbă, ca să se poată pieptăna și da cu nițel ulei de păr, înainte de orice întîlnire cu Estera... Soldații cîntară pe nas : „Doamne miluiește, doamne miluiește." Estera se gîndi la Eldar : era o prostie să-i îndemni pe acești soldați să încerce să-i lase fără arme pe puținii nemți care... și ce să facă apoi ? Unde să fugă ? Unde să se ascundă ? În ce țară ? În ce lume ? Și pentru ce ? Cei... eliberați unde s-ar fi putut duce ? În ce țară ? În ce lume ?... Cîntînd popește, soldații începură să pună ciorba de fasole în canistre și s-o care pe sănii spre... Sau poate avea preotul polonez dreptate cînd spunea că răul și binele veneau alandala uneori... fiindcă nu porneau din același loc... cei ce decideau o prostie sau... erau departe unul de altul, sau mai aproape, dar oricum nu în aceeași secundă... Mai clar, spusese clericul, își aminti Estera, auzindu-i pe soldați cum cărau mîncare ca niște preoți... Mai clar : fiecare ins care hotărăște ceva se află instalat în credința sa, dacă o are... Totul rămăsese confuz pentru ea : oamenii, cu adevărurile lor, fiecare instalat în alt loc, și parcă în alt timp, ca o seminție oarbă, pusă să se macine singură, din niște orgolii... Unde era totuși hiba ? cum se întreba profesorul de desen Cata-Chitiga : „Dacă preoții nu-l puteau judeca pe Dumnezeu pentru cele întîmplate, nici militarii în lungul veacurilor n-o să-i judece niciodată pe comandanții lor. Cine crede, nu-și judecă superiorii, orice s-ar întîmpla. Și atunci ? Atunci, domnișoară Valeria și domnișoară Estera, să ne gîndim la trestia gînditoare

a lui Pascal : omul, chiar dacă e strivit, e singura ființă din univers care știe că poate fi strivit, și pentru asta el este superior chiar Dumnezeului ce l-a zămislit, universul, căci acesta nu știe că l-a zămislit și nu știe nici că-l poate nimici... Adică, domnișoară Valeria și domnișoară Estera, chiar dacă unii oameni par neghiobi, și unii și sînt, ei rămîn singurele trestii gînditoare din... Pînă și călăii gîndesc, zisese Cata-Chițiga, chiar dacă știu că sînt scutiți în fața istoriei de a răspunde de ce fac din ordinele regilor lor..." Ioniță sta în fața ei și zîmbea, cu un castron cu ciorbă de fasole și două cepe în mîini, ca o ofrandă adusă parcă singurului Dumnezeu la care se închina... „Ce vrei ? o întrebă. Vrei să-ți fac și niște clătite cu brînză ?" Era ca și cum i-ar fi oferit ce putea el mai mult, chiar viața... He, he, rîse Estera și-i plimbă mîna prin părul încă nepieptănat, ca și cum ar fi mîngîiat un berbecuț... „Privește-l, privește-l cum se leagănă, îl arătă Ioniță prin ușa deschisă a bucătăriei pe Otto, ieșit din autobuzul verde ca beat, clătinîndu-se pe picioare și alb la față ca un mort. „Fac niște experiențe, zice Eldar", spuse Estera. „Poate, ca să pară că sînt vii, zise Ioniță. Dar eu nu cred." „Ce nu crezi ? !" nu-l înțelese Estera. „Jemugă, țiganul ăla ce înfige cuțitele unde vrei și unde nici nu-ți închipui, ca la circ, a venit aici trimis de balaoacheșii lui să-l vadă și el pe Otto : ei zic că nu e om, că e un fel de căpcăun, un fel de osul dracului care bea sînge." „Un vampir !" rîse Estera. „Așa ceva. Și să vezi că Jemugă n-o să plece cu Vasco Slabul spre Suceava, o să rămînă pe-aici, împreună cu țiganii ce și-au întins de cîtăva vreme corturile pe lîngă piața gării : vrea să-l vadă pe Otto ce-o să facă în ziua cînd o să trebuiască să bea sînge ca să nu crape !" „Doamne, rîse Estera și-l îmbrățișă pe Ioniță, în cine-mi pun eu toate speranțele ? !..." Otto închidea și deschidea ușa din spate a autobuzului : pe fața sa somnoroasă aluneca o umbră de teamă, înverzindu-l chiar ca pe un strigoi. Dar dacă era adevărat ce susținea Eldar că Otto și mica sa trupă îi scoteau noaptea în zăpadă pe polonezii, pe evreii și pe rușii ce lucrau la croitorie, ca să le poată lua, în lipsă, scotocind printre boarfe, bijuteriile ce le aveau, împușcîndu-i apoi pe cîte unii în dreptul căii ferate, pe întuneric,

şi distrugînd astfel chiar o concepţie despre lume — despre felul cum trebuie dus un război şi despre felul cum să te porţi cu persoanele civile şi nevinovate, atunci naivitatea unor ţigani, că se aflau în preajma unor vampiri, era o dulce şi suavă floare la ureche ! Otto avea băşica udului slabă, mereu dădea cîte un ocol în jurul clăilor de paie din grădină ; şi cum sub lumina rece şi lipsită de soare a zilei era parcă văruit pe faţă, o clipă îi păru Esterei că nu este altceva decît o mumie ieşind şi intrînd dintr-o şi într-o piramidă de paie ninsă.

— E un mort care trăieşte printre noi, zic sărdălanii din Strehaia, spuse Ioniţă. Nu l-ai văzut cum doarme pe el tot timpul ? La jocul de cărţi e pe altă lume. Şi ziua nu se arată cînd e soare pe cer. Hai, nu te preface că n-ai ştiut, ai ştiut de la început, d-aia m-ai şi luat cu tine noaptea, să nu dea peste tine moroiul ăsta şi să-ţi bea sîngele... Doamne, ce mai tremurai în pat, lipită de mine, cînd se-auzeau voci prin curte, sau cînd tropăiau niscaiva bocanci militari pe coridoare ! Dar şi Frank a fost domn, a aranjat jocurile astea de pocher, ca să pară viaţa că are haz...

Otto intră din nou în grădină şi dispăru în spatele piramidelor de paie, nins, parcă topindu-se în vineţiul zăpezii. „Deci tu m-ai apărat de un monstru, nu m-ai iubit", îl strînse Estera de mînă pe Ioniţă, cît putu de tare. „Dar nici tu nu m-ai iubit, surîse el umil, sau viclean. Ne-am culcat împreună, asta e. Eu nu iubesc pe nimeni, rîse el, şi nici tu, domnişoară.. Şi cui i-ar fi trecut prin minte să-ţi pretindă aşa ceva ? Ei, ne-am întîlnit aici, şi poate de mîine n-o să ne mai vedem." „Minţi, zise Estera. Ca să nu-mi împlineşti ce voiam să-ţi cer !" „A, nu, răspunse el, de împlinit îţi împlinesc orice dorinţă, dar asta e altă mîncare de peşte. Ce vrei ?" Ea vru să-i spună : nimic. Dar tăcu, dezamăgită. Dacă el nu bănuia nimic, înseamnă că nu voia să bănuiască nimic, doar nu era, cum şuiera printre dinţi Eldar, un bou, incapabil să deosebească devastarea unui continent de arderea unei biserici şi uciderea premeditată a Mona Lisei de insinuarea perfidă că ar fi fost măcelărită de o nebună geloasă ce se credea regina Egiptului. Dar ce interese obscure îl făceau

pe Ioniță să închidă acum ochii la tot ce se petrecea în jur și să-i amintească de-o nerozie a țiganilor despre care pînă acum nu-i pomenise nici un cuvînt ? Chiar credea el în vampiri ? „Ești chiar atît de prost ? îl întrebă, te iei după poveștile astea cu..."

— Sînt prost, zise Ioniță, parcă vesel de descoperirea asta care-l scăpa de orice responsabilitate și obligație... Sînt prost ca noaptea, domnișoară !

Era ceva într-adevăr ciudat : se produsese o ruptură în el, în felul lui de-a fi și de-a gîndi nu mai exista o singură măsură, o unitate, nu mai părea ars nici de dorința de-a o ține în brațe, nici indiferent în fața discuțiilor morocănoase ale lui Otto, dar nici gata să cînte din rărunchi cîntece porcoase și despre nebunia de-a te bate cu viscolul. O deteriorare, dragă Valeria, se gîndi Estera să-i scrie prietenei din Oradea, o neputință și-a făcut loc în gîndurile lui, căci nu mai este gata să se înfierbînte ca un taur ori să-și pună chiar prostește toate pasiunile în slujba adevărului, ca în povestea, confuză încă pentru mine, cu armata părăsită în pădure, sub vînt, lăsată să înghețe, ciuruită de gloanțe și lihnită de foame...

— Dar ce vrei tu de la mine, fato ? Spune, și-o să-ți împlinesc orice dorință.

— Aștia pregătesc autobuzul verde cu care să-i ducă peste linia ferată pe toți neputincioșii de-aici, să-i piardă, oameni din neamul meu...

— Nu înțeleg, domnișoară, zîmbi Ioniță. E o minciună pe care chelul de la Oradea ți-a băgat-o în cap. Și apoi aici sînt și polonezi, nu mulți, și cîțiva ucrainieni, și vînătorul ăla ce-a fost în Siberia... Lumea ar afla.

— Nici eu n-am crezut, însă Mona Lisa m-a convins, copilaș... Mîine dimineață vor fi adunați aici în curte toți inșii de care vor dori să se scape, și vor spune c-au omorît cîțiva din soldații nemți ce fac de gardă. Eldar a aflat asta. Vor înăbuși o... revoluție ! Una care nu există decît în mintea lor, în frica lor, poate... Otto îl tot îndeamnă pe Frank să plece de-aici, să facă legătura cu o unitate germană ce va trece peste cîteva zile pe la patruzeci de kilometri de-aici, spre Rusia... Și ca să nu rămînă în urma lor nimeni aici care...

— Fato, înainte ai rîs cam acru de poveştile auzite de mine despre Otto, băutorul de sînge... Şi prostiile tale şi ale lui Eldar nu sînt mai breze ca ale ghicitoarei din Strehaia...

— Ce ghicitoare ? tresări Estera.

— Parcă are vreo importanţă, domnişoară ? Cum poţi să-ţi închipui că un om ca Frank s-ar lăsa dus de nas de-un căscat ca... pişorcosul ăsta ce tot se duce după paie ?... dacă ăstuia cumva i-ar trece prin dovleac vreo... Dar ăsta doarme pe el, nu vezi ? Totuşi... ce voiai ? O luasei popeşte : să scap neamul tău, rîse el. Cum să-l scap şi de cine ? Şi crezi că eu pot să fac aşa ceva ?

— Poţi. Scapă-mă pe mine cu viaţă de-aici, şi nu-i lăsa pe-ai mei să fie pierduţi... Şi nici pe ceilalţi... Căci ei vor să ne prăpădească, bre, cap sec... Vor să ia tacîmurile, bijuteriile alor mei...

— Cine şi unde este acela care vrea să facă aşa ceva ?... cîntă Ioniţă pe nas, popeşte.

Vorbele cîntau vesele... ca în cea mai minunată băşcălie. Un gust dulce-amărui de desnădejde o făcu pe Estera să se îngălbenească. Se duse într-o fugă spre clăile de paie, plîngînd, părîndu-i totuşi bine că nu ţipase ca în biblie că şi ea şi poporul ei erau vînduţi să fie nimiciţi, junghiaţi şi prăpădiţi... Totuşi, vărsînd cu capul băgat în zăpada aşezată pe o căpiţă de fîn, spuse, fiind sigură că Ioniţă, venit după ea, o auzea : „Măcar dacă am fi vînduţi să fim robi şi roabe..."

— ...dar vrăjmaşul n-ar putea să înlocuiască pierderea făcută împăratului, cîntă el pe nas, ca un preot beat, şi o luă în braţe şi o învîrti în jurul său, chiuind.

— Ce-ai, nebunule ? se zvîrcoli ea.

— Cred c-ai rămas grea, chiui el şi o pupă pe obrajii plini de nea, ţocăit, podidit de lacrimi.

Numai o minte încîlcită ca a lui putea să sară atît de repede de la o nepăsare glumeaţă la o bucurie atît de plîngăcioasă, îşi zise Estera şi-şi suflă nasul în batistă, descoperind în latura cea mai scîrbită a inimii ei o caraghioasă dar totuşi iertătoare lumină.

25

Tolănit pe canapeaua învelită în piele de viţel maronie, cu un volum de Plutarh aşezat pe piept, aşteptînd ora cînd aveau să înceapă partida de pocher, Frank îl asculta pe Ioniţă povestindu-i cum era să moară la Oradea, beat, într-o cameră plină de rafturi încărcate de borcănaşe, ca o farmacie, după un joc de cărţi într-o sală în care toţi pereţii erau încărcaţi cu încîntătoare, colorate fotografii de cîini şi de păsări, de cămile, urşi, cai, şopîrle, de trestii şi de meri înfloriţi, de parcă acolo toţi profesorii şcolii se hotărîseră să refacă pentru plăcerea ochiului, şi nu pentru scopuri didactice sau religioase, un rai de hîrtie. Stînd într-un sicriu, Ioniţă auzise ca în vis plînsul nevestei sale şi al băieţaşului său Iezechiel şi se trezise ca să-i împace — şi mai ales cuprins de... o sete aspră. Dar toate aceste mărunte întîmplări erau pentru Frank la fel de amuzante şi de îndepărtate ca şi faptele despre care Plutarh zisese că s-ar fi întîmplat înainte de moartea lui Cezar, cînd păsări singuratice s-au coborît în foc, iar împăratului i s-a întîmplat să nu găsească inima animalului jertfit, ceea ce a fost considerat o minune înfricoşătoare, căci nu putea din fire să existe o vietate fără inimă... Prin fereastra deschisă de Estera intraseră în cameră cîţiva brăbeţi înfricoşaţi şi înfriguraţi, înfometaţi, care-şi pierduseră orice spaimă şi se repeziseră să ciugulească firimiturile de pîine aruncate de Frank peste cărţile de joc răsfirate pe masă. Ioniţă nu putu să nu aducă vorba despre ghicitoarea ce zisese că Otto e un mort înviat şi că bărbaţii din preajma lui nu trebuiau să se mai bărbierească nouăzeci şi nouă de zile, ca să nu-şi taie pielea cu briciul şi să trezească în mortăciunea ce trăia printre ei bucuria de a le bea sîngele. Asta-l înveseli peste măsură pe Frank şi-l făcu să-şi dezlipească de sub nara stîngă peticul de hîrtie pus peste tăietura lamei de ras... „Ţiganca spune c-o să te omoare dacă nu-i laşi să-şi îndeplinească..." Frank îşi turnă singur vin în pocalul de argint şi rîse, şi Estera văzu în veselia lui neprefăcută o neputinţă grozavă de a crede în ceva, chiar

într-o glumă de prost gust, cum era tîmpenia despre vampirul Otto. „Eu îl cunosc foarte bine pe... şi ştiu ce gîndesc şi ceilalţi, aşa că ... am să le spun şi lor povestea asta", rîse el, sigur că nu trebuia să se ferească de nimeni şi că nu era cazul să ridice măcar un deget ca să se apere de ceva... Păşea destins prin cameră, vesel, gata să-şi asume şi responsabilitatea gîndurilor subalternilor săi, aşa cum nu-şi ascundea niciodată răspunderea pentru ordinele date de el, sau date de superiorii săi şi împlinite de el ori de cei aflaţi sub comanda sa. „Şi dacă, totuşi, e vorba de nişte gînduri criminale ? îndrăzni Estera să-l aducă cu picioarele pe pămînt. Eu nu cred în strigoi şi în vampiri, însă ce mi-a ghicit o ţigancă pe lîngă Sărmaş, s-a-mplinit..." „Ce s-a-mplinit ?" se miră Frank. „O, c-o să am o mare iubire...", zise ea şi-l privi pe Ioniţă care se scobea cu degetul în nas.

— Domnişoară, vă rog să puneţi farfuriile şi tacîmurile pe masă, şi nu uitaţi sfeşnicele cu lumînări. Pînă dumnealui se va duce la bucătărie şi va da ultimele... Pardon, cred că mîncărurile sînt gata. Vă preocupă soarta mea, domnişoară, dacă nu cumva mîine aş putea să fiu privit drept o canalie, o stîrpitură a speţei umane. Nu. Dacă voi muri fără de veste, voi considera, ca divinul Cezar, că aceasta e moartea cea mai bună. Însă ea nu se apropie de mine acuma, şi oricum simt că nu voi fi scuipat şi ars de viu. Ca militar, am depus un jurămînt. Nu l-am încălcat dînd cine ştie ce ordine criminale, cum insinuaţi. Biserica arsă nu e opera mea, şi nici armata cuprinsă de ger... Mă simt cu conştiinţa curată... Mi-am pus viaţa în slujba poporului meu şi a patriei mele.

— Îmi permiteţi să vă spun cîteva cuvinte despre mine ? Am fugit de-acasă la o colegă de şcoală, cînd evreii au început să fie adunaţi în Oradea... Transilvania fusese cedată. Un cunoscut m-a dus la nişte neamuri dinspre Luduş, o localitate lîngă Cluj... Dar peste tot era panică, oamenii erau scoşi din casele lor, ziua sau noaptea, duşi nu se ştie unde... Astfel s-a reuşit un lucru înfrozitor : a dispărut orice încredere în ziua de mîine... E puţin ?

— E război, domnişoară.

— Dar dacă... subalternii dumneavoastră... ar pune acum să fie lichidaţi în curte... pe motiv că sînt comunişti, sau evrei, sau c-au organizat o revoluţie ?... Ce-aţi zice ?... Că e război ? Se spune că trei ucrainieni au fost trecuţi acum cîteva zile în lumea dreptţilor... pentru nişte acte... pe care nu le-au înfăptuit ei !... Căci ei fiind închişi aici, puteau fi în acelaşi timp şi partizani ? Nu-i adevărat ? Şi dacă este, cine răspunde ? Otto... vampirul, căscatul ce de-abia-şi trage picioarele, părînd o momîie, sau... conducătorul căruia vă închinaţi, jurîndu-i credinţă ?... Ştiu că nu-mi puteţi da un răspuns, şi ştiu şi de ce : pentru că nu credeţi în aceste fapte şi pentru că... emoţiile ce-ar putea să vi le dea asemenea... poveşti nu sînt puternice... Le priviţi pe-o parte şi pe alta, ca pe nişte... scînduri, sau... pocale de argint, le analizaţi... nemţeşte, la rece, şi le aruncaţi la coş ! Această disecare... a adevărului şi a emoţiilor... le anulează... şi face din dumneavoastră un ins fără patimi... un...

— Un neom, surîse el. Da, poate ai dreptate, dacă eu şi în faţa... prezicerilor unei ţigănci nu sînt în stare să mă adun şi să-mi ascult... ultimele gînduri... ale agoniei mele... ale probabil ultimei zile, cînd ar trebui, măcar în ceasul al doisprezecelea, şi măcar în faţa mea... să aleg între conştiinţa mea şi partidul condus de führer, din care fac parte... Ei bine, domnişoară, eu sînt curat şi nu mi-e frică de nimic... nici de minciunile... chelului de la Oradea, care-mi doreşte moartea... ca pe o destabilizare a stării de aici... Ce-mi spui dumneata, şi ce-a zis Ioniţă... despre vampir... toate astea sînt ca acele cuvinte... pierdute, scrise într-o cărticică pe care Artemidor i-a adus-o lui Cezar... Cărticica era din mai multe tăbliţe, acoperite cu ceară, pe care era scris... Iată ce scrie Plutarh c-ar fi zis Artemidor, dîndu-i tăbliţa : „Pe asta, Cezar, citeşte-o singur, şi repede, sînt scrise aici fapte mari şi care te interesează.“ Cezar, luînd-o, a fost împiedicat s-o citească de mulţime şi-a intrat în senat, strîngînd-o în mînă... Înţelegeţi ? El avea adevărul în mîna sa, transmis de Artemidor, care-l ştia fiind prieten cu unii din cercul lui Brutus... şi nu s-a folosit de acel adevăr. Ştia că ar fi fost inutil... de cunoştea sau ba adevărul ?... Nu luase în seamă nici povestirile. Plutarh le

găseşte tuturor întîmplărilor acestea... şi măcelului din senat, un tîlc ! Totul s-a-ntîmplat numai fiindcă un zeu conducea şi chema acolo pe făptaşi... Dacă eu o să mor... aici, de mîna lui Eldar al dumitale, sau a altora... înseamnă că acum se află aici printre noi un zeu ! Îl vezi cumva ? se uită el în jur şi nu-l văzu decît pe Ioniţă, care-şi rodea unghiile de la mîini şi le scuipa pe jos, ascultîndu-l fără nici un interes, ca pe-un ins ce înnebunise cu desăvîrşire, vorbind singur şi mîncînd mere.

26

Barba lui se pătase cu sînge de vacă. Lîngă bucătărie. Barba lui, înspicată la vîrfff, cum ar fi spus Melentie, albă, de moşneag, murdărită de sînge. Doar ochii lui tineri, de jivină, nu-l îmbătrîneau. Încîrligat, încîlcit, legat. Legaţi. Nepăsători. Obositoare şi mîrîiala lui Eldar : oho, ăştia o să dea vina la judecata de mîine pe el, şi el pe ei ! El era Hitler. E de vină comandantul. Şi el : că n-a ştiut ce-au făcut subalternii. El era Hitler. Mingea ! Pasaţi, băieţi ! urla Rilă, lîngă cetatea turcească. O, îşi mai amintea, cum să nu, de ţipătul lui, la meciurile de pe stadionul oraşului, cu studenţii din Cluj : goool ! goool ! Cireşii în floare, albe ccccandelabre, jjapiţelor. Melentie. Cui o să-i vină rîndul să moară în casa asta ? Pantalonii lui Ioniţă, puşi pe marginea scaunului, pe dungă. Elevii şi militarii au aceste ambiţii ridicole : să nu li se strice dunga... Ambiţii sau obligaţii ? Oricum, în căldura făcută de godin, grija pentru pantaloni... înainte de orice pe lume !... Ah, da, siguranţa că ea n-ar fi avut pe unde să fugă ! Nu era pasăre, să zboare prin fereastra deschisă. Dar nici nu voia. Sîngele se uscase pe firele lui albe... Nici nu ştia, vita ! Dormea. O, nu era el nici ca cît precum Ioan Gură de Aur, să-i cînte ca psalmistul bîlbîit Melentie : Veniţicutoţiisă-llăudămîntr-unglasPeIoancelcuRostul-

deAurDascălulceldeobște. El avea alt rost, Ioniță Ioanițoiu, zis Civilu, de către zburătăcitul Noe, tîmplarul. Afară lătra un cîine. Printre pinii pitici. Mirosurile mîncărurilor de la bucătării ? Fumul de la cuptorul de pîine încă mai ieșea pe coș. Ca dintr-un altar. Cîinele, ca un lup : hau-hau ! Cu nările în vînt, hăcuit de foame. Cîinii nu-i număra nimeni. Dar reginelor din spitalul-cazarmă-pușcărie cine le mai ținea socoteala ?... Despre Cleopatra, chiar Eldar zisese, la cină, lingîndu-și degetele înnegrite cu magiun : „Această femeie este omnivoră, domnule Fux, din Fenelux !“ Eldar, strîmbîndu-se într-un rîs disprețuitor : vrăjala, vrejul, vrăjeala cu vrejul, Vreja, nea Vreja, vrejul vrăjit. Operete. Nici vorbă de o nebunie a iuhubirii. A vrejului, da. Surîsul divin al Giocondei, tînjind după ce ? Ea și-a aranjat o figură — ce figură ! Și ca să nu fie o caricatură, se lasă copleșită de un soi de grație care oricum depășește natura : oho ! Nebunie divină ? Orice, la niște probabil foste actrițe prin bordeluri. Și Luna, cu ghiocul ei nenorocit ? Într-o operetă cu ea ! la începuturi de tablouri ! cînd intră balerinii ! Boscorodind. Prezicînd ? Ea ? Nu. Orice bîlbîială de-a ei era luată drept bună ! bună ! oho ! Nevoia de siguranță a găinarilor, gogonarilor, și chiar a nenorociților. În burta iernii, o minciună, acolo, scoasă din ghioc — iată, bre, transcendentul ! Însă, tot Eldar : asasinarea unei smintite întrece orice închipuire ! Costumele de regine fleșcăite ale fostelor pițipoance nu puteau motiva nimic ! Afară e vopsit gardul, mă rog. Dar leoparda era paradită la toți parametrii. Nici o crimă, bre, mai sinistră ! Nepăsare, joc. Mai rău decît uciderea din ură și... Ptiu ! Fascismul cel mai pur. Degradarea cea mai... Ei, dar cu Natanail, vînzătorul de mătăsuri ? Și cu Pițulă ? Ce ? Aha ! Da. Da. Mona Lisa ! O vedeau și erau convinși : frumusețea se vedea cu ochiul liber, cum se zice. Nebunia, nu prea. Că cîr, că mîr, că se preface ! Dar cînd au căsăpit-o, ea nu s-a mai prefăcut. Crima, bre — văzută cu ochiul liber. Dar să cumperi o fetiță de cîțiva ani, care nu știe, bre, nici albă, nici neagră, nici binele, nici răul cum sînt... Pe un depozit cu mătăsuri din China ! Sau de unde ? S-o iei cu tine, știind c-o poți sfecli și tu, și ea, și ea, fără nici o vină, nici măcar cu vina nevinovată a sîngelui tău, ea

fiind din altă spiță... De ce ? Ca să-ți pui la adăpost, în schimb, propria ta odraslă, cu care ai schimbat-o ?... Și ca să-i lași năpîrstoacei lăsate în Sighet, și ea în afară de orice vină, magazia cu mătăsuri și cănile alea de aur și de argint, și ?... Dar era o învoială ! Ce ?! Nu era sigur c-o duce la... și că nu o să apuce ziua de mîine, zilele de mîine, fata lui Pițulă ! Ei, lasă ! Fetița lui Pițulă, singură, tot în căruța lui Gherasim, neștiind nici Gherasim de tîrgul încheiat, privind ea în jur, speriată de luna ce ieșea dintr-un nor de cenușă, încă neștiind nici ce-i frica de lupi și de urși, încă plîngînd așa, de-o frică necunoscută, de lună !... Ea, presimțind, ca o jivină, ca orice pui de animal, bre — că e singură ! Gherasim intrase în pădure, să-l strige pe ciosul la care se afla Natanailă ! Nea Natanail ! Pentru prima oară simțind ea, o gîză, acolo ! — că e singură. A izbucnit în plîns. Învățătorul asta mai ține minte — din noaptea despre care și el mai tîrziu a aflat că Pițulă își vînduse fata. Auzi ? Oneață știa de la Gherasim, fostul lui coleg de la normală, se pare. Pițulă, făcătorul de fîntîni, fîntînarul. Otrăvitorul de fîntîni, mai apoi, cînd l-au prins, sau l-au bănuit jandarmii din Sighet că are cocoșei de aur, și el a mărturisit că n-a otrăvit nici o fîntînă, deși nimeni nu-l învinuise... N-a pățit nimic ; ei s-au dus cine știe în ce altă parte. Dar nevastă-sa nu-l iertă : ținea fata lui Natanailă în brațe, ca pe-a ei, doar n-avea nici o vină... și-l blestema... Și țiganca din Strehaia știa. O, ea ce nu știe ?! Nebunia ta, dorința ta, Estero, de-o certitudine... supranaturală ! Cînd ar trebui să rămîi cu picioarele pe pămînt și să încerci să salvezi... Nu pot nimic. Nu ? Decît nebunia cu vrejul lui Vreja ! Bine. Aia ce joacă seara cărți ! Prostănacul, mutul ? Monstrul care te privește cu ochi plini de căldură. Dorinți ! Dar într-o zi o să cazi în sac ! O, peste tot vezi, unchiule, respirația, suflarea șarpelui. Zilnic, același schimb de vorbe. Pe unde se nimerea ! În camera cu bibliotecă, lîngă pompa de apă din curte, în bucătărie, în biserica arsă, pe scări. Cele două icoane scăpate din jegăraia ce nimicise toți sfinții — puse una peste alta, sub patul pe care dormea Ioniță. Era cel mai bun adăpost ? Printre paie, acolo, și bocanci plini de noroaie ? Cristos, răstignit, stînd pe spate, pe podea, și... Lucruri și oameni scoși din rostul lor. Ei, și, asta să fie ce

zicea Eldar ? Dar, unchiule, matale de ce nu pui osul ? De ce doar îi îndemni pe alţii ?... Nu-i plăcea să i se spună unchiule !... Unghiuţule ! Unde-o-ntinzi ? Ai făcut guturai ? Ai vorbit cu gura deschisă ! Măcar Ioniţă îl visează pe Iezechiel. Şi vorbeşte cu el în vis. Iezechiele ! îl strigă. Măcar în vis mătăhălosul mai are ceva sfînt, dacă treaz fiind, după Eldar, numai vraja e de el. Vreja. Vrejul. Nebunia erotică ? Aşi ! Afară cîrîie ciorile. Vîntul nu le vîntură ! Doamne, Vali, Mona Lisa părea... că e chiar prima fomeie, Eva ! Trezindu-se ea din coasta care fusese — surîzînd. Pînă am apărut eu, aici, ea a pus vin în pocale. Gîl ! Gîl ! Gîl ! Elocinţa lui Frank, şi nici sticlele rase în plus n-au putut-o convinge să nu-i privească surîzătoare. Scrînteala surîzătoare ! Ce fericire c-au schimbat-o c-o pistruiată mai tînără ! În sănătatea dumneavoastră, domnişoară! Auzi ! Parcă deveneau sinceri toţi berbanţii... Vali, eu produceam sinceritate !... Stai, unchiule, ce vină am eu ? Că exist ! Sînt proastă fiindcă spun lucruri pe care dumneata nu vrei să le auzi. Iezechiele ! strigă mătăhălosul în somn. Nu-l strigă pe cel care a fost omorît în Babilon de un judecător israelit, pe care-l acuzase de idolatrie, nu, nu... Fiul lui Ioniţă Civilu ! Nu profetul fidelităţii depline. În nici un caz. Dar ce figură şi... bătrînul ucis de-un judecător ! Că Dumnezeu se ţine de cuvînt şi cînd ameninţă şi cînd promite. Căderea cetăţii, pustiirea ţării, gloria viitoare. El, fiul omului ! Bărbatul pe care el îl întăreşte. Păstorul cel bun. După Melentie, singur şi-a scris profeţiile. Vai, tunderea părului său, împrăştierea părului său! Iezechiel ! Ce-i, mă ? Ioniţă se trezeşte şi bea apă din bidon, zice : băiat bun, dar bea apă noaptea. Şi-o cuprinde cu braţele, toată. În ea, venind, se aprinseră stelele în cerul înzăpezit, luciră în noaptea înzăpezită, şi ea văzu raiul. Polenul galben, rîul de lapte, mirul florilor de salcîm, cînepă verde înflorind. Jugularele, pulsînd. Apoi totul se nărui într-un lac de sudoare. Epuizaţi, storşi ca nişte rufe, încercînd să adoarmă, ca într-un joc în care nu credeau că se va împlini, nedorind somnul să vină, şi totuşi... Ea, fără nici o voinţă, paralizată, se lasă mîngîiată pe umeri. Godinul duduia, încălzind aerul. Camera vag luminată de cele două găuri din uşiţa godinului. Ca doi ochi de foc, vii, în încăperea cuprinsă din nou de vraja unei căderi în gol,

a unei legănări periculoase printre isteriile crivățului. Gemînd, ca niște victime, arzînd în propriul lor înăuntru, luminați de flăcările godinului, ca de gura raiului. Drace ! Băură apă din bidon, amîndoi. Acum chiar că mi-e somn, îl minți pe Ioniță. Mătăhala plecă după un castron cu zeamă de varză. Lip ! lip ! lip ! îi lipăiau lipii pe scările de lemn ce dădeau în pivniță. Un om și el acolo, un sac cu apă. Ei, și ? Supărarea lui Oneață pe nentu Nătăhăilă și pe nentu Pițulă... Fie ! Dar ce are cu altele ?... Oase, muci, sînge, unghii, păr, mușchi, pompe de mușchi, bojoci, cartilagii, de poți face piftii, urdori, jeg în urechi, galben ca ceara, amărui, ptiu ! lacrimi, scuipat, bălegar, udul udului, puturos, sămînță albă, clei, cleioasă, scursoarea ficatului, bila, valurile, vînturile, pîrturile, rîgîiturile, sughițurile, plînsurile, behăiturile, frigurile, limbricii — unde să mai încapă aici scînteile, bre, bucuria, curajul de-a o lua chiar pe coajă, hait ? Și uite că aveau unde. Ioniță revine, îi întinde castronul cu zeama de varză rece. Genunchiul lui intră între genunchii ei, ridicîndu-i ușor poala cămășii. Marginea dintre durere și bucurie, greu de văzut, ca și marginile luminilor ieșite din ochii roșii ai godinului. Nu ? Chiar că avea unghiile netăiate, mătăhălosul. Și-i cam puteau pișierele. Fascinația brutei ? Unchiulețule, valea ! Trebuia să se ia de mînă cu Oneață — și valea, amîndoi ! Un trup, plin de urme de coșuri, sau de bube ? Poate de buboaie, de rîie ? Și ce ? Ei, și de arsuri, peste brîu, poate de la biserica făcută cenușă. Și de pecingine, dacă vreți. Oase, ciolane, ciolănoase, arse de friguri, de înghețul cumplit... Ei, și ? Și foalele care-i ghiorțăiau, și burta lui plină de sete — nu-i ajungea zeama acră, moarea ! — și părul ce-i albise, înspicat, înspicat !... Unde mai încăpea în acest sac cu apă... ehei ! bucuria ? Oneață ? Uite că mai era unde. Sforăia. Încăpeau și sforăiturile, poftim ! Și prin somn simțea cum cresc în el dorințele. Începea să ia foc pe dinăuntru, și pe dinafară, poftim. Poftim de vezi ! În liniștea din cameră vocea lui Oneață păru foarte clară : Eu nu vreau să înnebunesc ! Fuseseră în biserica ortodoxă, cu lună, zisă, cu un glob pămîntesc în turnul de deasupra intrării : cald, lumînările aprinse în noaptea învierii. Înghesuială, tămîie, preoți în odăjdii parcă de aur și de argint. Bucuria elevilor. Numai el, Oneață —

nu voia să înnebunească. Din cauza cui ? A cîntecelor din strană. A prostiei mele, zisese. Ei, așa mai merge. Mă temeam că spui — a înțelepciunii tale. Mai greu, să-ți crape creierii din înțelepciune : poc ! Și nici că ești blînd. Căci Rilă nu uitase blîndețea cu care îl lovise Oneață pe năpîrstocul, țigănușul... la cursele de cai ! Licăririle lumînărilor făceau să licăre lumina în ochii preacuvioșilor pictați pe pereți. Cum să-ți pierzi glagoria și și... chiar în cîntecul celor ce păreau că ei cîntă din pereții în care erau întrupați ?... Ei, cam așa — fusese o bîlbîială a lui Melentie. Pentru că totul e o păcăleală ! Marș afară ! îl luase Rilă de curea, ca și cum ar fi vrut să se ia la trîntă. Umbli cu bancuri proaste aici, fluieri aici, ca să pari ce ? Începuse războiul cu Polonia, Austria, Cehoslovacia, Rusia. Primul Paște după începutul războiului. Se adunaseră în biserică mai mult ca să-și amintească de alți ani... sau pentru ce?... Oricum, nu ca să-l audă pe el, că : totul e o porcărie, falș, falș ! Nimic nu e adevărat, și nici relativ, ca teoria nenorocitului ăla cu... Era supărat și pe știință și pe ?... Măi, băiete ! Păi ăla e un savant ! Totul e falș ! se strîmbase Oneață. Lumea forfotea. Intrase diavolul în beserică ? Ași! un bețivan, poate, un tîmpit ! Eu, tîmpit ?! Cine știe cîte grame sînt în el de tttîmpenie, Melentie, sau de iiinocență? Aud ? Sau dacă ziua de mîine îi întinde la picioare o zi luminoasă, purrră, sau o măgărie ? Cine ? Să nu-mi spuneți că el ! arătase spre o icoană... sau Luna-nebuna !... Îl scosese Rilă afară. Dobitoc ! Păi, măi fotbalistule, cap sec, tu nu vezi pușcoacele astea, lătrînd, țări năruindu-se... vîrcolaci, draci ! Și în această croncănitură-croncăneală-vîjîială a eeexistențțței, nu, Melentie ? unde mai este loc pentru fffericire și alte chestii d-astea ? Poate în buba voastră, fetelor ! Bre, Piți ! îi zisese Rilă și-l pocnise în nas. Cînd se-nfuria pe cineva, îi zicea : Piți ! De unde și porecla ce-i ieșise : Rilă-Iepurilă, zis Piți. Bătăi între puștani, de trei secunde. Și îmbrățișări, apoi. Iartă-mă, Piți ! Să te ia ghiavolul, cap sec ! Măi, îl făcu atent Valeria. Te-aude profesorul ! A, rîsese Oneață, vă țineți după el ca două rațe. Tu și Esti. Să vă învețe pictura, desenul ? O pictorață, două pictorațe. Toți rîseseră. Cîțiva soldați străini se opriseră din mers. Despre ei era vorba ? Nu. Salut ! Vedeți,

pictoraţelor, v-am salvat fustele. Ah, n-o să se murdărească de praf, de paie, de zgura de pe pista ştadionului. De materie. Se auzeau glasurile preoţilor. Clopotele : bang! bang ! bang ! Oameni cu lumînări aprinse în mîini. Şi ei, toată gaşca — în afară de Oneaţă. Să ne bucurăm de învierea lui ?... O caragaţă ! Iarăşi sărea peste cal dinte-mputit. N-o să-mi ascund tristeţea, căci n-o am ! Lăsaţi-l, vrea să ne enerveze ! Eu, raţelor ? Aflaţi că o să vă vină şi vouă vremea să fiţi utile, nu numai futile. Priviţi juncanii ăştia blonzi încinşi în curele şi cu cizme mişto în labe, şi gîndiţi-vă la bătrînul Herodot care zice că fiecare femeie, o dată în viaţă, trebuie să intre în templul lui Venus şi să aibă relaţii cu un străin. Prostituatele din templu purtau o coardă în jurul frunţii. Coardele cu coardă. Iată, v-a sosit ora ! zisese şi fugise, arătînd biserica ortodoxă în care intraseră tinerii soldaţi germani. Întrecuse măsura. Apoi se apropiase, spăşit : păi nu-l cunoaşteţi pre bătrînul istoric! Întrebaţi-l pe Cata-Chiţiga, de la care şi eu ştiu tărăşenia... că... străinii le dădeau o monedă de argint !... Apoi ea, zglobie, putea părăsi templul. Şi nici cu bogăţia cea mai mare din lume n-o puteai face să se mai cordăsărească. Ei, ce ziceţi ? Moneda de argint ! Tineri ! Tot ce zboară se mănîncă ! Oneaţă, cînd se bărbierea dimineaţa în oglindă era uimit cît de inteligent era suflîndu-şi nasul. Chiar se întreba, zicea Rilă : Eu să fiu, Oneaţă ?! Minte creaţă ! Trage una în budă şi zice : bă, ce puternic sînt ! Îşi aduce aminte ce ne-a spus ieri — tot chestia asta cu bănuţul de argint — şi-şi zice : mă, ce deştept ?! Chiar eu să am atîta haz ? Vîntul lovea în ferestre cu zăpadă îngheţată. Ioniţă iarăşi îl strigă pe Iezechiel ! Timpul tăcea şi trecea. Cum să-l ia în serios pe Eldar ? Doar chiar la Moci, cînd încă nu se ştia ce se va întîmpla nici cu el... îi vorbise de o nouă operetă... în care el era omul de nimic, chel, lătrat de cîini, trăind din firimiturile celor avuţi... Dar care-l ajutase odată, cu înţelepciunea lui, pe rege — să nu fie ucis ! Şi regele — ce scenă, Esti ! — îi spune principalului său slujitor c-a venit clipa să-l umple de onoare pe omul ce-i fusese cel mai devotat !... Şi marele slujbaş crede că e vorba de el însuşi ! Ce final de act ! Pauză. Orchestra : bim ! bim ! bim ! Tobe, chestii ! Cor-

tina se ridică : şi marele slujbaş, regelui : Majestate, cum trebuie onorat ?... m-aţi întrebat... Trebuie încălecat chiar pe calul alb al majestăţii voastre !... Încă la Moci nu-şi pierduse umorul ! Se mai vedea, în operetă, salvînd... Şi mai povestea de-o figurantă de pe la teatru pe care o descoperiseră în magazia cu decoruri goală aproape puşcă — doar cu o centură pusă, cu cataramă, lacăte, două... Ce-i tu, Agneş ? Centura de castitate. O proba. Voia s-o ducă acasă şi să i-o arate şi lui taică-său care o bănuia că e cam deochiată. Umbla pe cîmp, vara, cam goluţă. Meghiş, dar ce ? Tat-so, ungur : Te, mitcinals ?! Ea, că cică : o dor hainele ! Pfuu ! Ce început de spectacol : cu una pe care o dor hainele ! Ea, Estera, nu-l crezuse. Nu că nu era posibil ca o fată... ci că El n-avea — în veci — să scrie o notă, un do ! Do, re, mi, fa, sol, la, si, do — în veci. Nu mă înţelegi, Esti ? Într-adevăr, nu-l înţelegea. Nici acuma. Nici aseară, cînd zisese : nu înţelegi ce vor să facă facciştii ăştia ? Nu înţelegea. Nimic nu-i adevărat, unchiuţule. Ba nu, Esti. Şi ce nu înţelegem poate fi adevărat.

Sforăitul lui Ioniţă, focul viu din godin, uruitul zăpezilor pe acoperişurile de tablă ale magaziei şi bucătăriei. Totul e plauzibil. Aproape normal. Ca orice noapte. Şi chiar ca orice război. Şi absurdităţile sînt normale, Vali. Curios, afară, sub crivăţ, în zbaterea zăpezii, timpul părea că aleargă, aproape dement. Înăuntru, se oprise. Nici focul nu mai pîlpîia în godin. Sforăiturile se stinseseră şi ele... Doar din cînd în cînd, strigătul : Iezechiele ! mişca maşinăria moleşită de căldură... Cu puterile din vise.

Dulce insomnie, cînd amintirile te mîngîie, ca nişte redeşteptate simţuri uitate... Butoaiele cu bere ale cîrciumarului armean de la gurile Dunării, călărite, goale, de elevii bezmetici, prin Deltă şi pe mare, ai şcolii de murături din Sulina, unde-i ieftină benzina, şi limuzina ! Bă, Socrate, bă ! îi zicea Valeria lui Oneaţă, cel veşnic supărat pe... nevăzuta grădină dintîi, zicînd el, şi pe nisipul fierbinte de la Constanţa, hodoronc-tronc, cînd toţi nu puteau să uite încăpăţînarea, înverşunarea inimii rechinului... că... adică... da, ce rai e ăsta, cu doi piţiponci, un piţi şi o poancă, ce Crehehaţie ? cu doi zinguratici lunatici, uitaţi.. care credeau că puţa lor e o bubă. Şi-a bătut joc

de ei marţafoiul... (Ptiu ! aruncase în el cu nişte scoici Augustina, sora Elvirei). Şi cînd şi-a băgat ţiparul botul în punga cu minciuni de-a... cutremurat hardughia, şi-a cutremurat sămînţa adormită în cei doi lunatici, de-a început să se audă, în ei, cum începe şiroitul şşşş !... de-a şiroit omenirea şşşş ! sămînţa, sămînţiile seminţei şşşş !... A ! dumnealui nu i-a plăcut ! Şi dă-i cu sandala divină un picior în partea dorsală : buf ! buf ! Şi dă-i în ei, mai apoi, cu ploaie şi cu vînt, dă în ei cu potop ! pof ! Şi mai tîrziu, cînd şiroitura o luase iarăşi razna şşşş ! — hai cu Mesia, via Ierusalim, via Curtici, via Vinţul de jos ! Ha, ha, ha ! Rîdeau de el, nu-l credeau : erau siguri că voia să-l ia peste bom-beu-pe-M. Şi Me-len-ti-e-so-bru : Ttu, nnnegîndu-l, îl rrrecunoşti ! Inima rechinului începuse să semene la culoare cu tiutunul scuipat din gură de bătrînii căruţaşi ce vindeau lemne în piaţa din Oradea. Ce fac ăştia, Rilă ? Bagă bogoi, Esti ! Ei, da, Vali, atunci frati-tău mi-a spus pentru prima oară pe nume. Bagă bogoi, Esti ! Ochii lui erau arşi de... lumina lor nesigură, timidă, dar şi plină de glorie !... ca şi cum ar fi marcat cu stîngul elevilor de la liceul „Mircea cel Bătrîn" golul victoriei !... Tot sufletul lui era în lumina ezitantă şi arzîndă din ochii lui, Vali. Bagă bogoi, adică mestecă tutun, căruţaşii, Esti !

Ca pîlpîirile pîlcurilor de stavrizi strălucitori în vălurirea valurilor la Constanţa. Stavrizii şi hamsii coborînd spre întunericul care-i topea încă înainte, oho ! de-a atinge burţile lor nisipurile mişcătoare ce ţineau ca într-o mitră apa şi negura, forfota vieţuitoarelor vii ale vieţii şi zbenguiala mortăciunilor risipite. Aşa şi gîndurile. Alunecînd spre piaţa de lemne şi spre cetatea turcească din Oradea. Fără graniţe. Pînă şi spre acel timp întreg cînd iudeii migrară în pustiu. Dincolo de Sighet şi de îngrozitorul tîrg. Care şi el ar fi putut fi cuprins în recensămîntul poporului întreg. Numerii. A patra carte a celui născut într-un coş. Sau găsit într-un coş. Migrări prin deşert, ca nişte pîlpîiri. Şi nu întotdeauna venind în ordinea împlinirii lor cele petrecute. Căci nu ordinea numerelor ar conta, ci însăşi istoria acelei istorii, sensul. Cine nu era demn de lumina supremă, cine să-i mai numere — bieţi peştişori pierduţi în cuprinderea morţii pe care şi-o meritaseră.

Condamnaţi, şi pe drept neadunaţi la socoteală. Pustiul apei, fără milă, ca şi pustiul nisipurilor. Şi al vremii ce vremuia. Crivăţul. Pîlpîiri. Sirenele. Cîntecul lor care poate ucide. Trebuia să te legi de ceva, de un vrej, de un catîr. Ca Ulise, legat de catarg, ca să nu-l piardă vraja cîntătoarelor... De o sălbăticiune. Să te legi de o privire care şi adormită nu poţi să zici că nu-i pasă de tine. Prin pleoape, te simţea. Chiar visînd, te visa. Fiul. Şi pe tine. Iezechiel ! Şi. Altfel, te-ai pierde în urletul zăpezii. Sau pîlpîirile ţi-ar lua mintile. Altfel. Aşa, lîngă cele trei altare, simţeai un reazem. Reazem în Reazelm. Şi într-o apă te poţi încrede. Exista. Iată peştii coborînd strălucind. Nu departe, armata îngheţată şi troienită. Fluieratul, şuieratul frigului. O fulgerare : elevii din oraşul îngerilor, pe hipodrom, privind coroana de lauri pusă pe gîtul armăsarului învingător. Fulger ! Pozele lui Gogu Pană. Cata-Chiţiga, desenînd pigmei, inşi mediocri cu suliţi uriaşe în mîini, implătoşaţi, cu gurile căscate, cîntînd, va să zică — făcînd experienţa puterii, va să zică... Să te fereşti deci ca de foc ! A revoltei, va să zică, împotriva crucii, ca Oneaţă, va să zică. Experienţa tîrguielii. Şi a dragostei, Vali ! Să te fereşti de ei ca de foc ! Cata-Chiţiga, desenînd. Vali, şi eu, atunci ?... Vali ! strigă. Ce-i ? răspunse prin somn Ioniţă. Nimic, nimic, dormi ! Dar nu te gîndeşti ce înseamnă să fii liberă, Esti, să scapi de porcăria în care ne-au băgat ? Nu, unchiuţule. Nu eşti în stare să-ţi spui ce-o să faci cu libertatea asta, Esti ? O, lasă-mă, Eldar ! Unde să mă duc ? Oriunde. Oriunde este acelaşi lucru ca aici. Poate numai cu ţiganca din Strehaia e altfel. O nebună, Esti. Mănîncă seminţe de cînepă. Le sparge între dinţi. Le pune pe foc, în cort. Am fost şi eu alaltăieri. Şi ce crezi că mi-a spus, Esti ? Cum a văzut ea pe lîngă Oradea într-un lan cu cînepă verde o puştancă alergînd ! Fum de seminţe ! O scrîntită. Seminţe ! Şi n-o mai doare în paişpe de nimic. Şi pe-o zăludă ca asta să ?... Să ce ? Care dă cu ghiocul şi vorbeşte cu ?... Cu cine ? Esti ! Asta nu vorbeşte cu Dumnezeu ! Şi nu e nici Mona Lisa, care crede în frumuseţe. Nici Cleopatra — în putere !... E o... O ce ? O ce, unchiule ? Din neamul ei n-au murit destui sub zăpezi ? Vîntul şuiera. Cînepa, seminţele ? Un leac împotriva spurcăciunii din inimile oamenilor. Nici atît.

Atunci, de kiki ? Ea să guvvvverneze lumea ? o întrebase Eldar, imitîndu-l pe M. El, imitînd şi el pe cineva ! Mult mai tînăr decît el. Simţind că M. avea un loc în sufletul ei — şi chiar al fotbalistului ! Căci Melintie zisese nici mai mult nici mai puţin decît că — în faţa bisericii cu lună, cînd soldaţii blonzi se opriseră plini de ei, ca şi cum ei ar fi guvernat cerul şi pămîntul, cu micile lor pistoale de la centuri ! — Moise a guvernat peste ai săi fără să verse o picătură de sînge. Adică, M. ? Cum ? Ssssimplu. Pppovestind. Ce, M. ? se înfuriase Oneaţă. Ffffantazînd. Ce, M. ? Soldaţii blonzi se opriseră să-i asculte, neputînd înţelege pentru ce se certau şi neavînd cum să afle vreodată că se certau pe un sfînt. Ce, M. ? îşi întărise glasul Oneaţă, să pară şi mai autoritară... mirarea sa. Ce ? ! Îînchipppuindu-şi întttîlniri ccccu... Cu cine, M. ? Pppovestind ce vvvorbise cccu... Minciuni, M. ! Basme. Vise. Pppoate ! se agăţase Melentie de acest poate. Clopotele băteau în turlele bisericilor. Peste oraş, sunete... Povestind, va să zică, discuţii, vise ! întîlniri... avute cu Dumnezeu, M. ? Dddddesigur ! Aşa că, unchiule, şi Luna ! Ce, Esti ? ! Conduce şatra asta fără să verse o picătură de sînge, mîncînd seminţe de cînepă... O, Esti ! — şi dînd cu ghiocul, vorbind cu !... O, Esti ! Îi venea să-i plîngă de milă. Îi veni să-i cînte ce-i cîntase atunci, cîntecul ce-l ştia de la Iozefina, cîntat de el ei, cînd o cucerise, la ştrandul de la Băi : O, farfuza mea sensibilă ca o zambilă, O, îngereasa mea bătucită de bilă, O, plenipotenţa mea indiferentă, O, indiferenţa ta plenipotentă. Acuş eşti roză, Acuş eşti brună, Acuş amoroză, Acuş nebună !... Rîsese. Şi el fusese, voise să fie, mai explicit : Mătuşe-ta era cînd de sloi, cînd nepăsătoare, cînd sensibilă ca o tîmpită de zambilă, asta însemnînd, Esti, că mă iubea şi se temea de iubirea ei şi de mine, şi că, într-un cuvînt, va să zică, ea aspira, da, nădăjduia, spre o hai să-i zic zambiloasă şi pură iubire... morală, dacă vrei ! Sublim, pentru o proastă ca ea, mi-am zis atunci, recunosc. Şi pentru asta am şi rămas cu ea. O, unchiule, nu-mi adu aminte că eşti un porc ! Şi continuase să cînte : Fomeia-i un subject de lux, Din Fenelux, domnule Fux, Fomeia-i un object de joacă, Din coc şi scoacă, domnule Moacă, Fomeia are un coş cu ace, cămăşi ne face, domnule Drace, Fomeia spală, fomeia drege, ne ţine

noaptea de cald şi rece, Fomeia-i icul din lin aspic Şi nu ne costă nimic-nimic. Domnule Moacă, Domnule Fux, Ferice-i viatza în Fenelux ! Rîs-plîns, balegă de mînz. Toate sub drapelul negru al războiului. Mere acre şi mere sacre. Oneaţă — despre marele truc ! Că totul e cusut cu aţă alb, pînă şi învierea ! O, tu eşti mai căcănar decît găinarii ăştia blonzi ! zisese Vali, dintr-odată belicoasă. Căci... Dar nu ştiuse să explice de ce. Simţise doar ceva. Continuase Melinte : că era ceva mai periculos decît războiul în ce spunea rîgîind satisfăcut Oneaţă, mai îngrozitor chiar decît moartea : Oneaţă va să zică punea sub ssssemnul întrebării nu numai ce crease cel care crease, dacă crease ceva, existenţa, ci chiar, chiar ! — aici era aici ! — drrreptul la exxxistenţă. Oneaţă, care zicea că se înscrisese la facultatea de drept ! Dădea de pămînt... mai rău decît glumiţele lui Eldar, care cînta, în joacă, înlocuind subiect cu subject, obiect cu object, crezînd că... Aşi ! Nu schimba el lumea, fomeia !... Aşi ! Voia să facă totul mai comic. Comicăreli. O lume mai comică ? Comedia, comicăria, comică hm ! comicărească... Vorbe în vînt ! Un fel de... Comicadze ! zisese Rilă. Şi toţi beliseră ochii. Auzi ! Ca şi cum el — cap sec ! picior de aur ! — nu putea să... Putuse. Comicadze ! Să te ferească sfîntul de furia... Nu-i spuseseră : prost. Căci nici nu era. Dar nici nu se cădea să-l asemene cu o porumbiţă ! Furia golumbului!? Nu. Oricum, pentru o clipă, în lumina ochilor lui, sau dincolo de ea, în liniştea lui uşor clătinată se presimţise vehemenţa acelui strigăt de leu din apocalipsă ? Melentie îl luase de mînă, ca pe-un frate mai mic, chiar îl îmbrăţişase, vrînd cumva să nu-şi iasă golumbul din pepeni şi să se ia de păr cu Oneaţă, sau chiar cu Eldar ! Chiar în văzul puţanteilor albinoşi. Albicioşi. M., care era cu timpul, cu cronicile, care număra orele, secundele. Contabilul ceasurilor. Ceasornicarul timpului. Ţaca ! ţaca ! ţaca ! A fost ora trei ! Poftă bună ! Buletinul vremii : plouă, ninge, ninge plouă, nouă ni se rupe-n două, c-avem o blăniţă nouă ! Ţaca-ţaca ! Dar nici Eldar nu uitase ochii parcă însîngeraţi ai lui Rilă. Chiar aseară îi amintise de nebunia ce-i cuprinsese. Aseară, lăudînd lucirea dementă din privirea lui Rilă ca fiind va să zică semnul unui ins extraordinar de puternic ! Ea venind, de unde, dacă nu

din furia pe care Iepurilă o simţise încă din catedrala cu lună în ochii indignaţi ai celui din icoana de lîngă el, cînd Oneaţă vorbise pentru prima oară despre fenta — chiar ! — păcăleala care... Şi, unchiule ? îl întrebase pe Eldar. El mînca mămăligă cu magiun. Se lingea pe degete ca un şcolar. Şi, unchiule ? El nu răspunsese... Dar o privise în ochi, lung, aşteptînd parcă să vadă aprinzîndu-se în ei nebunia unei credinţe care să... Să ce ? Aştepta, ca un alchimist ce credea că poate vedea transformîndu-se plumburiul plumb în aur strălucitor ! Ea începuse să tremure de supărare. Dar nu era nebunia pe care el o visa. Îi şi spusese : te temi, Esti, de ce-ai putea păţi, de nu reuşeşti ? Şi cum ea tăcuse, el : da, asta e. Căci o scrîntită nu s-ar teme de pedeapsa ce-ar putea s-o aştepte. Şi aici, Esti... Îşi linsese degetele, dus pe gînduri. Ce era aici ? Continuase, cam fără glas, şi fără speranţă : dacă nu o nebunie sfîntă, măcar una raţională, o revoltă !... Aha ! Asta era. Că ea nu se revolta ! Acum, sub steagul negru. El vorbea. Şi cum ? Naiv, orbeşte, ca acei tineri dintr-o comună de pe lîngă Oradea care ca să nu fie încorporaţi mîncau cretă şi-şi făceau injecţii cu tot felul de porcării — fotoghin ? şi mai ce ? — de păreau cuprinşi de-o boală fără nume, un soi de ciumă buboasă ce-i punea pe fugă şi pe jandarmii veniţi să-i ia... Se lingea pe degete, de-al dracului ! Ca să arate că nu-şi pierduse speranţa. Tu dormi, dar inima ta bate, îi zisese, ridicîndu-se de la masă şi suflîndu-şi nasul în palma stîngă, golăneşte, prosteşte, exact ca Rilă. Iată, şi pe Iepurilă îl imita, ca să-i aducă aminte şi de el, desigur ! Nu pentru altceva. Poate la noapte, poate mîine, mai zisese, trecînd prin întunericul din curtea spitalului-castel-cazarmă. Ei, va să zică el aştepta să se schimbe totul dintr-odată ! Aştepta clipa cînd ea avea să-i facă o neaşteptată mărturisire ? Sub lumina felinarului de la intrare îi zărise pe buze un zîmbet plin de milă : ca şi cum tot ce mai iubea în ea era propria ei infirmitate. Nehotărîrea ? Lua-te-ar naiba ! Îşi zise. Noaptea se dilata. El o toca, va să zică. Aştepta, întîi şi-ntîi ca ea să se revolte împotriva ei înşişi. Ptiu ! Sudoarea, curgîndu-i puturoasă pe chelie. Respiraţia lui gîfîită. Şi glumiţele lui. Comicadze. Că Vruţa, Jevruţa ar fi spus imediat după începutul războiului : fetelor, banii

nu mai au nici o valoare ! Aşa c-am ajuns să crez că mă ajustez din dragoste. Sforăiturile mătăhălosului. Barba lui încărunţise. Ştia că sforăie — avea cartilagiul nazal pocit dintr-o bătaie cu nişte căruţaşi, la Craiova, în cîrciuma dintre patru duzi, zisă „La patru duzi", sau „La madona dintre duzi", căci servea acolo mici şi bere, şprituri şi ficaţi fripţi pe grătar o cocoană ce nu zîmbea niciodată, poreclită Madona — dar nu-i păsa, nu se ruşina, cum nici de trupul său gol nu-i era ruşine. Cartoforul, excrocul ! Care mereu pierduse potul cel mare, parcă voind, ca să nu i se spulbere norocul. El, care jucase şi în trăsură pocher, în trapul cailor, cu gazetarul Albani. Duşi — pierduţi printre lanuri de grîu şi de cînepă, sub coviltirul tras de Petre Mihuţa ! Jucînd şi pe flori de cînepă, cînd nu mai aveau pe ce. Cine pierdea, mînca flori de cînepă. Cine cîştiga, la fel. Cu lăzi cu sticle de bere la ei. Cu găleţi cu gheaţă. Cîntînd precum cucii. Şi cîştigătorii, şi pierzătorii. În pacea zilelor. Sub cerul fără nori. Mîncînd flori de cînepă. Auzi la ei ! Bolunzi, tu ! Dar nu le făceau rău, de parcă erau florile binelui. Acum, ce flori ar fi astea ? În burta rechinului, mîzga mărilor. Oho, nişte gloanţe-mici-mici ? ! Rilă, şi el în cînepişte, pe lîngă Constanţa, cînd se oprise trenul la semaforul roşu ! Elevi buiaci, inteligenţi şi bolunzi, în aceeaşi secundă. De-aici venea totul ! Măsura, balanţa, cît la cît. Scorul. Oneaţă, deştept, brici uneori, dar niciodată cu nici un pas în afara smintelii sale. În burta ei — fleoşc ! Aiurelile şi prostioarele lui Rilă, exact în cuppprinsul inteligenţei sale, Vali. Capitole între alte capitole. Ochii godinului luminau slab, adormiţi. Ca ai unui spirit al focului ce moţăia. Ca ai unui spirit al focului ce moţăia. Vîntul însă era viu, vîjjj, peste acoperişuri. Dacă n-ar fi aducerile aminte, cum s-ar bîlbîi sîngele în noi, Vali. Şi-ar veni mai repede cotoroanţa, ca într-un pustiu. Bonjur ! Hai, bonjur ! Adormind în trăsură, beţi, băieţii, cartoforii de ocazie — plăceriştii ! cum îi numea gazetăraşul Tiron. Ca nişte morţi, într-o trăsură. Şi păsările cerului aşezîndu-se pe coviltir, peste ei — peste acest car mortuar. Dar carnea lor nu era moartă, s-o ducă ele în cele patru vînturi. Încă nu. Încă o eroare. Desigur, a ccccerului, a pppăsărilor ! Melentie şi Oneaţă îl aşteptau la ştrandul cu apa termală pe Tiron.

Cu Cata-Chiţiga. În mirosul florilor verii, al florilor de cîmp — ei, jap ! peste idilismul şi al rozaceelor, şi al curcubitaceelor : Prometeu-baci a fost un coţcar ! Un hoţ din jeburile ceriului ! Foc de tiutiun s-o fi dus să ia ? Asta era înţelepciune — hoţia ? I-au zdrobit ficaţii ! Păsăretul — ciugu-ciugu ! Bob cu bob, ciugulindu-i maiul ! Barosanul i-a trimis vulturii ca să-i dea peste bot pentru gest, nu pentru foc ! Ce-i păsa lui de foc ? Lume proastă şi în antichitate, bre. O întorceau ca la Ploieşti. După interesuri. Bere, mici. Glumele proaste ale verii. Ceriul n-avea jendari ? A, una cu jendarii ! a zis Oneaţă. Ştiţi de ce un jendar se culcă seara la căpătîi cu două pahare, unul cu apă şi altul gol ? Dacă i-o fi sete, să bea apă din cel cu apă, dacă nu i-o fi sete... ha, ha, te-ai prins ? M-am prins ! Nu te-ai prins, că nu eşti lapte. În bucătărie, aseară, Eldar : Esti, te-ai prins ? Ea tăcuse. Îşi adusese aminte de ştrandul cu ape termale. Te-ai prins ? repetase el. N-o să mori în afacerea asta, căci ce vei face nu faci pentru tine, ci pentru alţii, întîi. Şi mai sforăitor, lingîndu-şi degetele mînjite cu magiun : aşa a fost făcută legea. Unchiule, cum întorci mătăluţă căruţa pe la Ploieşti ! Un fel de greaţă o cuprinse — pentru cele de la Sighet ! Chiar, nimic mai îngrozitor. Tîrgul. Mai împuţit decît orice caraghioasă nebunie dintr-un spital — închisoare — castel, cu popi amestecaţi cu borfet, regine, iluzii, cărţi de joc. Amestecătură, mîzgă. Vînzarea fetiţei ce mergea ţinîndu-se cu mîinile de pat, învăţînd singură să păşească, în timp ce sora ei mai mare se plimba cu bicicleta, iar maică-sa îi trăgea o rochiţă la maşina de cusut. O gîgîlice neluată în seamă, o umbră mută, atunci. Acum, ca o teroare : fiinţa chiar fără de nici un sprijin pusă pe un talger sinistru, ca într-o operetă de Eldar ! El avea gusturi împuţite ! În Fenelux, domnule Fux. În afara gîndirii acelei gîgîlici, totul. Iată o altă lege. Venită şi ea din legea vînzării unui popor, sau a altuia, dar mai grea. Mai rău decît arginţii, spaima, şi destrămarea oricărei ruşini, Vali. Mai rău ca în poveşti, Vali. Măcar acolo, atunci, regele îi zisese lui Aman, mi-ai promis paralele, poftim acest inel de argint din deştiul meu, şi poftim şi acest popor : fă ce vrei cu el ! Un popor, pecetluit cu un inelaş, dat crimei ? Noroc cu purecele, atunci ! Un purece divin ? Nici ca cît.

Un oarece puricel, ţop ! ţop ! peste pîntecele alteţei regale, pe lîngă coaste, ciupindu-l, pe sub şele. Regele se scărpina, se scărpina. Majestatea sa se scărpina în somn ! Aş ! Nu-i vorba de nici un vis ! Că în vis şi-a adus aminte de acel care l-a salvat de eunuci ? Să nu te pui cu eunucii, frace ! Nu, purece-bace. Ciup-ciup ! Şi majestatea sa se ridică în cele ale sale două picioare regale. Augusta sa minte pîlpîie. Lasă dihania neagră nepedepsită, fiindcă spiritul regal îi dă ghies : unde este salvatorul meu, martorul eternităţii mele ? Bate din palme ! Apar sclugile, Vali. Unde iaste neîntinatul ? Hait, ou-est-il ? Dar unchiuleţul era îngălat pînă peste chelie — numai gura era de el. Domnule Fux, din Fenelux. Comicadze. Corect : deasupra nici un încă o dată dealtfel aşa-zisele dinspre revolver în sfîrşit Mona Lisa. Eldar, insistînd, cu mămăliga în gît : şi evreii nu s-au atins de nimic din cele ce aparţinuseră celor masacraţi. Bravo, unchiule. Împuţiţii au primit ce meritau, iar cei scăpaţi de moarte nu s-au atins de averile lor şi... Normal. Nu aceasta era cestia. Mătăhala se scărpina prin somn, dar nu ca să scape de pureci. Nu erau. Un vechi reflex. Un vechi obicei din copilărie, Vali. Amintiri de la ţară. Of ! trezeşte-te, mai bea nişte apă ! Sau moare de varză ! Ţi s-a uscat gîtlejul ! Aşi! Cum să clatini o namilă ? Sfrrrr ! Dar şi prin somn, sau poate nu prin somn, palmele lui se lipiră de sînii ei. Ce bolborosi ? Vechea poveste ? Că ţîţele tale sînt vii ca două mierle puse pe cîntece ? Simţea cum se trezeşte căldura în el. Cum începea să fiarbă vinul... Dar cel mai de necrezut lucru în jur era fereastra : geamurile zbîrnîiau izbite de vînt ; deci existau. Însă fereastra nu se vedea. Uruitul stelelor invizibile nu se oprise. Oricum, ciudat : fereastra părea că nu există, întunericul devenise egal şi în cameră, şi afară, în viscol. Şi totuşi, fereastra separa o lume de alta, liniştea, de hăuitul iernii. Ştia cam unde se afla : de la mijlocul patului, drept înainte : putea chiar cu un picior de scaun să facă geamurile ţăndări. Întunericul ar fi rămas la fel, desigur, desigur. Altceva. Ar fi fost o prostie să ridice măcar mîna spre scaun... Frigul cu existenţa sa absolută, dincolo de geamuri. O lume exterioară absolută, ca o noapte de iarnă viforoasă. Imprevizi-

bilă. Un lucru însă era clar : ştia drumul : un pas, doi, trei, ocolind ligheanul de tablă, patru, pe lîngă masă, cinci — exact lîngă zid : acolo era fereastra. Aproape fără efort — o palmă, în geam ! — şi... Zidurile dintre o lume şi alta, exterioară... Merita ? Acelaşi întuneric îl simţise şi la Oradea, în hotel, cînd apăruse ochiul violent al mîrtanului. Fusese o mîţă ? A, nu, doar la început simţise un soi de umilire, că n-o voia, şi chiar nu glumea, scrîntitul, Eduard, cel cu iubirea absolută... Vai de pielea lui ! Dac-o mai fi rămas pielea pe el. Pus în slujba vremii lui, el, fraierul, fără să-i pice fisa că vremea vremuieşte. Se înhăitase. Se înhămase la o... cărioară, sănioară, ce ?... care nu exista ! Cum te-ai însura cu o muiere care nu există. Asta, da, păcăleală, nu ce spunea Oneaţă. Pisica răsturnase farfuriile de pe masă, prinzîndu-se cu ghiarele de faţa de masă : zurrr ! Şi el : Fato ! zisese şi-o cuprinsese în braţe. Ca şi cum s-ar fi surpat pămîntul sub el, ori ar fi căzut tavanul rupt de-o bombă !... şi el, simţind că piere, încercase să se prindă cu amîndouă mîinile de veşmintele ei, să nu alunece în gol... Numai că ea nu prea era în veşminte, iar el nici măcar o fiară nu era, sugrumată de propria ei sălbăticie : acolo, un băieţandru, în cap cu două utopii, una mai gogonată decît alta : cauza înţeleptului timonier, şi iubirea absoholută ! O muscă-n-lapte, cum îl poreclise mai tîrziu Eldar, aflînd de la ea ceva despre noaptea... O muscă-n-lapte, operetă în trei acte, cu un puţanteu anost, ce nu ştie, bre, zeii secolului nost' ! paraua şi vrejul, războiul şi perjul. Şi un zeu mai tinerel — cap-sec, fotbalul zevzec. Oricum o sucea, da de Rilă. Şi aseară, mîncînd mămăligă cu o detaşare sssupremă, cum ar fi zis M., ca pe o hrană a zeilor, zisese : Am aflat că Iepurilă, cap de piper, s-a înrolat, sau s-a lăsat înrolat în armata horthistă, cică, vezi doamne, ca să te găsească oareunde... Ca Eduard, într-un fel. Fiţe. Ca să-şi ascundă balega din taşcă. Dar tu ştiu că eşti surdă la... fluxul amintirilor, şi la alte asemenea găgăuţenii. O, tu, cea ascunsă, ca un izvor într-un... munte ! Cînd te vei dezlega de ale tale, te vei revărsa ca un fluviu... Şi se scobise cu unghia arătătorului drept între dinţii din faţă, de sus, ca un golan, vrînd de două ori să pară altfel, că e o băşcălie ce zice, nemaiavînd nici o speranţie, şi că... Ei, ce dracu, mă-

măliga n-are oase ! Mişculanţii. Cercul din jurul Orăzii se mărise. Vali, acuma stau într-un punct fix, pe marginea cercului fix. Ei, da. Încercă să aprindă focul în godin. Nu era nevoie. Cărbunii nu se stinseseră, fuseseră doar acoperiţi de cenuşă. Lemne de brad. Aspre, uscate. Arzînd, identitatea lor se adeverea mai limpede : miroseau a răşină. Ochii godinului. Elvira Cata-Chiţiga, dentizda : maladiile interne se citesc în ochi ! Cel mai bun diagnostic al organismului... Şi aşa mai departe. Lotuşii înfloriţi, la Băi ; şi iarăşi cicăleala profesorului de desen, care-l făcuse pe Prometeu ca pe un lotru : în cămaşă şi izmene, alergînd să scape de ce furase ! Rilă, cîntînd — el ! cîntînd ! afonilă ! ca să-l facă să rîdă pe Cata-Chiţiga, ori ca să-l înfurie pe Oneaţă ? : „Toată lumea-mi zice lotru, C-am manglit lemne din codru, măi, măi. Dar eu lemne n-am furat, Doar două scînduri de brad, Ca să-i fac mîndruţei paaat..." „Măi, măi, îl îngînase Oneaţă. Şi de-aici potopul, care plutise în aer. Măi, măi, iată un tînăr jucător de foţi care-şi cată identitatea ! Cîntă, va să zică. Jubeşce în tăcere, va să zică. Arde în tăcere, ca scîndura udă de brad, măi, măi !" Nu-l luaseră în seamă. Una dintre obişnuitele ieşiri din ţîţîni ale celui care omorîse cu un pumn un ţigănuş... „Hait, vezi să nu-mi arzi un pumn la muştiuc", îi făcuse Rilă cu ochiul chiar lui Oneaţă. Asta pusese fotoghin pe foc. Măi, măi, voise să-i îmbuneze doamna Cata-Chiţiga, dentizda. Aşa-i zicea Vali : oare nu pentru că în tăcere tînjea inimioara ei după lecţiile de desen ale profesorului ? Ei, Vali, spune ! Oneaţă îl plesnise, cu vorba, desigur : „jucînd foţi pe maidan, şut ! gol ! îşi găseşte identitatea." „Ai mai ssspus !" i-o retezase M. „A, tu te aştepţi să-şi găsească şi identitatea colectivă, naţională, şi cea religioasă, desssigur !" N-ai haz imitînd o bîlbă. „O, atunci abia aştept clipa cînd el va porni — vremurile astea sînt un motiv, nu ? prin... prin." Nu găsise continuarea. „Ei ! ţipase. Deal-vale-deal-vale. Adică te legi şi de conul Lucian ? îi scrisese pe o hîrtie M. Ruşine !" Oneaţă, ca să nu se dea bătut : „Nu mă leg de nimeni, din contră, e un elogiu... dealuri şi văi, peisaj mioritic, legende, spaţiul nostru mitologic, matca istoriei noastre, Ardealul..." O clipă rămăseseră consternaţi : unde voia să ajungă ? O clipă, doar, apoi totul se lămuri : Rilă va să zică nu era capabil de a-şi

găsi... vezi doamne, identitatea... „Ai căşunat pe ăsta — cuvîntul ăsta — ca măgarul pe...“ „Pe ce ?“ îl întrebase Oneaţă pe Rilă, fiindcă nu măgarul căşunase... Focuri de artificii. Scopul nu era acesta. În orice caz, nu de Rilă-i păsa lui Oneaţă. Voia pe Cata-Chiţiga să-l facă praf în ochii doamnei Cata-Chiţiga ? Dar ce ? vorba bihoreanului. Oneaţă plusase : „Iepurilă, în căutările tale, în alergarea ta nu te vei întîlni dăloc nice cu istoria, nice cu Manole-baci, nice cu propria ta ţară, nice cu fecioara iubită, ci numai cu lobda de foţi !“ Nu-l mai zgîndăreau, nu mai era nevoie, se apropia singur de par. „A nu recunoaşte semnele morţii... O luase grav de tot : cu bătrîna noastră Europă !... nu e un păcat, nu eşti nici doftor, nici sfînt, nici temnicer...“ Medic era doamna Cata-Chiţiga, sfînt, la o adică, M. Dar temnicer ? Poate el, Oneaţă. Poate el ştia mai bine ce spune. Trăsese aer în piept, cumva ca să fie mai convingător : „Dar să nu recunoşti moartea intrată în...“ Tot cu bătrîna Europă. Că : atunci nu recunoşti nici viaţa etc. Şi, aici era : „Dacă a nu le arăta oamenilor...“ „Focul“, zisese gîlgîit. „Fîs ! făcuse Vali, luîndu-i apărarea lui Rilă. Ce-are Prometeu cu focul de azi ? Nimic. Doar ca să te legi de domnul profesor.“ „Ruşine, rîsese, fără să se bîlbîie, M. Dacă el... e un lotru !...“ Dar nu-i păsa lui Oneaţă de era lotru au ba Cel !... „Atunci ?“ îl întărîtase Rilă. „Atunci bohoţul cel mare ce este ?“ Aha ! Asta era ! Tot chestia din faţa teatrului, care mai tîrziu izbucnise în biserica ortodoxă, cu lună. „El ştia dinainte jocul ! Şi-atunci de ce să i te mai închini ? A dat cu zarurile, gata. I-a tras pe sfoară pe toţi, pînă şi pe fiu-său ! Pînă şi pe farisei, pînă şi pe soldaţi, pînă şi pe Pilat, prostovanul, loaza, care credea că el putea să judece şi să se spele pe labe. Aşi ! I-a păcălit şi pe cei ce l-au împuns în coaste cu suliţele, şi pe cei ce l-au omorît ! L-a dus de nas pe Iuda, făcîndu-l să creadă că e ditamai trădătorul. Arginţii !“ Ca să mai spargă buboiul — buboiul înflorit ! — Vali începuse să cînte „Codrule pice-ţi frunza galbenă“ — pe care... bunicii ei Istina Cristina Marian şi... Rămîi codrule cu drag... Şi voi mîndre păsărele, care mi-aţi cîntat cu jele. Degeaba. Oneaţă ajunsese lîngă Cata-Chiţiga. Parcă profesorul de desen era vinovat de... opera... „Ho, mă ! Hameşule ! Ce, aşa-ţi caţi indhivîdhualitatea ! rîsese Rilă. Auzi,

avea şi Iepurilă hazul lui ! „Nu mă lovi în nas, că-ţi găseşti naşul !“ se bătuse Rilă pe piept, sigur că de se lega Oneaţă de el şi în glumă... el tot în glumă. „Forţă, mă !“ îi arătase pumnul... braţul încordat, aşa... în gestul acela... „Forţă, mă ! Uite la forţosu cum nu se uită la naşu-său !“ Glume de liceişti. Elvira şi plecase la grădina de vară : i se făcuse sete de-o halbă cu bere. Oneaţă avea una şi bună : „Fistic ! Vindecarea slăbănogului din Capernaum. Doi orbi şi un mut. Semnele timpului. Cetăţile nepocăite. Lauda Tatălui ! Joacă de mîrtan. Isus neluat în seamă în cetatea sa. Puterea cheilor. Mă mir că nu şi a cheloşilor. Smochinul neroditor. Pilde. Dinarul cezarului. Parabole. Judecata viitoare. Joc de păpuşi. Lepădarea lui Petru. Aţăraie ! Pentru aceea s-a numit Ţarina Sîngelui — locul unde după ce s-a spînzurat Iuda au îngropat ei arginţii primiţi pentru trădare ? Ţarina Sîngelui e pentru toţi trădătorii“, mîrîise el, satisfăcut de ce ştia. Dar nu se oprise nici cînd Cata-Chiţiga îi zisese, politicos : „Nu înţeleg de ce nu iei arma în mînă şi să-i înfrunţi pe nemţi ! Dacă nu crezi în altceva, în asta ar trebui !... Sau nu crezi chiar în nimic ? ! E o situaţie... obiectivă... în bătrîna noastră Europă, vino-i de hac acestei situaţii !...“ „Ce mai tura-vura“, nu se lăsase Rilă. Dar ei se înşelaseră atunci, Vali. Ca şi noi amîndouă. Am fost sigură de asta de-abia cînd am aflat cum la Sighet Natanailă, cum îi spune Eldar, a cumpărat o fetiţă... vîndută, desigur... Disoluţia ! Nu doar bătaia la tur, recrutarea, cusutul pantalonilor... soldăţeşti, umilirea Mona Lisei şi-a altei nebune, Cleopatra... Toate la un loc, dar mai presus de orice... întunericul... lipsa oricărui echilibru, a oricărei credinţe, vînzarea şi... şi blestemarea acelor... icoane... sictirirea acelor inşi... la care nimeni nu te obligă! De bună voie şi nesilit de nimeni ajungi să... să !... nu doar să ucizi, nu, nu, mai rău.. în tine să... Afară, noaptea din cer, neagră. Un cîine rebegit de frig lătra pe lîngă bucătărie. Năucit de foame, poate, mirosind... Venind dintre pinii pitici, poate, unde poposiseră cu cîteva zile înainte cîteva căruţe cu ţigani... Doamne, cîţi ţigani putuseră să moară ! Dar pe ei nu-i număra nimeni. Cîinele schelălăia, chinuit de propria sa foame. Şi mînat de ea înainte. Tras de ea. Ca de propria sa umbră. Cum Oneaţă în apusul soarelui la Băi, mergînd spre grădina de vară unde plecase dentista, urmat

de toți ceilalți, părea că vrea să-și urmeze umbra, care îi răsărise în față, deschizîndu-i drumul, tîrîndu-se pe iarbă, plutind peste potecă... Nu putea el să se aplece la icoane și nici să, doamne ferește, sărute picioarele sfinte ! Dar cine-i cerea ? Și totuși îl ascultau. Împăratul ? Un mizerabil ! lătra parcă el. Ce lumină pe fruntea sa, ce oroare ! Nu vreau să mai fie nici o parte din mine, zicea, nici cît negru sub unghie. Mă leapăd ca de satana ! zicea. Ajunge, ajunge, Oneață. Nu mai putea fi oprit. Era cuprins de o cumplită teroare ! Voia să scuipe din el totul... să-l omoare pe împăratul măririi... Ca să fie liber ! Scăpînd de orice... datorie... și obișnuința, și credința în... Fleacuri, toate ! Și Rilă : „Așa te enervase și țigănușul... ca și un Dumnezeu țigan ?... Și dîndu-i un pumn, ca să scapi de el... Ți-ai găsit atunci... libertatea ?" Poate Rilă trebuia să tacă. Oneață a vrut să-l lovească. Iepurilă i-a prins pumnul... în palmele lui... I-a răsucit mîinile la spate... ca unui lotru, și l-a pus să cînte. Ce să cînte ? se smiorcăia Oneață, de durere... Nu, nu ! Ei, nu ! Atunci continuă-ți chestia cu... să te răcorești ! Nu, nici de cer nu mai voia să se lege... „Lăsați-mă în pace !" Dar nimeni n-avea cu el nimic, doar Rilă îi ținea mîinile la spate, ca la hoții de cai, de lemne... Și plîngînd, acum nu de durerea cu care s-ar fi lepădat de... Plîngînd de durerea simțită la încheieturile mîinilor, de durerea din oase... Iarăși, despre marea farsă ! Cum i-a păcălit pe ei să zică : Să fie răstignit. Ducîndu-i de nas și pe cei ce l-au dezbrăcat de haine și i-au pus hlamidă roșie ! Și l-a păcălit și pe el, puîndu-l în ceasul al nouălea să zică : Eli, Eli, lama sabatami ? De ce m-ai părăsit ? L-a dus de nas, punîndu-l să ia asupra sa moartea... Și tot circul cu ieșirea din mormînt !... „Spune, spune", îl făcea Rilă să-i țiuie urechile de durere, și poate să se oprească. Nici vorbă ! Gînduri de umbră. Umbroase, umbrite. Că : știa dinainte textul ! Împăratul ! Se juca ! Asta operetă, nu ce tot potromosește chelul Iozefei, Esti ! Se uitase la ea, cu lacrimi în ochi. „A intrat diabolul în tine ! a zis Rilă. Hai, lasă-te de cioace, ți-ai cîntat aria, ajunge !" Nu s-a oprit. Ce voia, Vali ? Că dacă totul era o... șmecherie... ce farsă jalnică era și exxxistența... Dar atunci, bre, și diabolul e un spoitor de căldări, un țîști-bîști ! „Spoim căldări, cositorim căldări !" Ei, timp de rahat... Asta ? Oneață, plîn-

gînd, sughiţînd de durere, scîrbit, necrezînd nici în durerea din coate, îl durea şi de ea în cot, puţindu-i totul, şi ţiganii pe lîngă care trecea, şi Cata-Chiţiga, şi Elvira, cu parfumurile ei dissstinse, şi Dumnezeu, şi berea... Cuprins de greaţă, borînd berea pe care totuşi încercase s-o bea, de sete, înlăcrimat, deşi Rilă îi dăduse drumul... Totul, totul, şi păsările, golumbii ce mîncau firimiturile aruncate de chelner, şi... Aşa mai arătase şi la hipodrom. Taică-său ducea de căpăstru gloaba înhămată la saca, America. Ţigănuşul, răsturnat pe spate, dădea din piciorul stîng, ca într-o joacă. Borîse şi atunci berea, se eliberase... nu-l mai durea burta, dar ochii îi erau înlăcrimaţi. Şi Cata-Chiţiga, şi atunci : „Nu ştie ce spune. Cine mă înjură, mă recunoaşte." Adică, domnule profesor ? Hei ! se auzi afară un strigăt de femeie. Iarăşi ! Regina din Suza, ha, ha, nu putea să doarmă, o enerva potaia care scheuna ! Ham-ham-ham ! Schelălăitul divin, oho, oho, ca acel purece ! Ei, asta ar fi acuma, Vali, să mă cred şi eu regină ! Hau-hau !

27

În sănii trase de cai cu zurgălăi la gît, paţachinele sosite cîndva cu trenul erau plimbate prin pădurea îngheţată, puse să cînte arii din operete şi să danseze în tinda bisericii arse, ca să-i mai înveselească pe morocănoşii ce începuseră să-şi piardă răbdarea în atelierele de croitorie şi să bată cu foarfecele în cercevele într-o revoltă inutilă, după părerea lui Eldar, bună doar să-i amuze pe subalternii lui Otto, plictisiţi de ger şi de aşteptare şi dornici de întîmplări caraghioase care să-i mai facă să rîdă. Date cu boieli pe faţă şi îmbrăcate în rochii de regine şi împărătese, pierdute din garderoba teatrului din Iaşi, borfelinele de altădată tremurau ca varga şi de-abia aşteptau ca alaiul în care intraseră fără voie să ia sfîrşit şi bucuria lor inventată să se curme. Soldatul german care-i bărbierea dimineaţa pe Frank şi pe Otto trăgea de funie

o vacă scoasă din grajd, hotărît să le arate camarazilor săi metoda sa infailibilă de vindecare a cheliei lui Eldar ! La fereastra din sufragerie, Estera se înspăimînta văzînd cum pielea ei cuprinsă de o spaimă... răcoroasă se înverzise. Şirul de sănii pline de gălăgie se învîrtea cu mari ocoluri în jurul bisericii arse ca un şarpe umflat şi înfrumuseţat şi de fapt îmbolnăvit de o silnicie gureşă. Lui Eldar i se spusese să stea pe o buturugă, în capul gol, ca să poată fi lins, pe chelia dată cu tărîţe, de limba vacii... Estera vru să-i spună lui Ioniţă să nu mai joace table cu Frank şi să meargă să-l scoată pe Eldar din umilirea caraghioasă în care se afla, însă renunţă, observînd cum iubitul Iozefinei rîdea cu hohote de ce i se întîmpla, probabil gîndindu-se că inşii mediocri din jurul său găsiseră în experienţa puterii ce o făceau nu de puţină vreme şi ceva care îi amuza şi care poate fără voia lor, îi umaniza, arătîndu-i mărunţi, lipsiţi de fantezie şi penibili. Ţiganii aflaţi lîngă corturile lor, dincolo de gardul păzit de santinele, se păducheau, aşezaţi pe rogojini, nepăsători la ce se petrecea în jur, rupţi şi scoşi parcă din întîmplările zilei şi chiar, după cum ar fi zis Cata-Chiţiga, din istorie. Eldar putea găsi chiar o raţiune masajului făcut de limba vacii pe chelia sa ninsă şi dată cu tărîţe şi făină de porumb — o posibilă regenerare a ţesuturilor prin activarea circulaţiei sîngelui, ducînd la o posibilă creştere a părului etc. ! — însă revoltei celor ce băteau cu cozile foarfecilor în barele de metal de la ferestre nu-i găsea nici o însemnătate şi nici o scuză : căci era ceva ce-i distra pe camarazii bărbierului mai mult decît încercarea de a-l vindeca pe el de chelboşenie ! O revoltă neputincioasă şi doar plină de haz, pentru ei, o revoluţie într-un pahar cu apă, veselă... Frank şi Ioniţă scuturau în palmele lor „închise" zarurile de os şi chicoteau ca nişte zarzavagii plini doar de plăcerea de a juca şi de a simţi cum se schimbă sub privirile lor sorţii victoriei : nişte oameni de bine, în fond, dar lipsiţi fiind de orice voinţă şi mai ales de orice putere nu făceau nici cît două cepe degerate în faţa căscatului de Otto, a bărbierului şi a celorlalţi camarazi de-ai lor care-şi purtau la ei mereu armele şi nu se sfiau să rîdă de cei ce îi blestemau printre dinţi şi-i considerau poate tălpile iadului. Siguri fiind că aveau să li

se strepezească dinţii neisprăviţilor şi credincioşilor în Dumenezu ce puteau să jure că victoria va fi de partea lor, Otto şi... ciupeau nebunele de fund şi cîntau arii din „Traviata“ voioşi, sub ninsoarea albă care-i înghiţea ca o balenă... „Ticăloşia... înarmată, dragă Valeria, se gîndi Estera să-i scrie prietenei sale din Oradea, atîrna mai greu decît... seninătatea din ochii preotului polonez şi decît omenia cu mîinile goale a preaiubitului meu prinţ care chiar acum rîgîie şi se scarpină pe pulpe (ca un rîios !) de plăcerea adusă de neprevăzutul zarurilor de os. O, doamne, fato, prietenia să fie un mijloc cumplit de corupere ?... Dar cine pe cine l-a corupt aici şi l-a îndepărtat de la ai săi şi de la ale sale, Ioniţă pe ?... Pe cine prietenia l-a făcut să uite cine este ?... Cine-şi va pierde capul, Vali, sau care dintre ei şi l-a pierdut, surîzînd, bînd vin şi mîncînd nuci şi dînd cu zarurile ?“

28

Ziua pare veche, ponosită, cerul devine gri, ca o piele de taur prost tăbăcită şi roasă de molii. Ioniţă doarme adînc, pufăind, ca dus într-o altă lume. Brabeţii, biete animale cereşti, cerşesc pe la geamuri. Vasco Slabul şi Noe au dispărut. Estera răsfoieşte un album editat pe la începutul secolului la Berlin despre urşii panda din China, care se hrănesc doar cu muguri de flori de bambus. Începuse de cîtva timp să-i fie frică de propriile ei gînduri. Măcar păsăreii, ce se milogeau uzi şi zgribuliţi şi flămînzi pe la geamuri păreau nişte victime ale iernii şi ale unei suferinţe misterioase a cerului îmbolnăvit de atîta ninsoare. Dar ucrainienii ce fuseseră băgaţi în namila de autobuz verde şi duşi într-o seară cu chiu cu vai spre vechiul centru al oraşului, ca să fie predaţi unei unităţi de tancuri ce avea nevoie de mecanici şi de specialişti în mine ajunseseră ei chiar unde se raportase ?... Pendula din fosta farmacie bătea o oră incertă, rar, hodorogit, de

parcă şi timpul în curgerea sa se hodorogise. Ioniţă bolborosea iarăşi prin somn despre o zăpadă cumplită ce avea să prăpădească lumea. Estera îi înveli picioarele cu o pătură şi mai bägă în godinul din colţ două bucăţi dintr-o buturugă de păr, spartă şi arsă pe dinăuntru de putregai. Noe plecase cu ferestruica lui la subţioară, sperînd să ajungă acasă şi să-şi construiască din scîndură trasă la rindea corabia ce trebuia să-l scape de potop : era o scrinteală ce nu deranja pe nimeni. Somnul plin de spasme al lui Ioniţă ascundea şi el o scrinteală : că lumea va pieri prin ger ! Spaima lui din vise o neliniştea pe Estera : căci atunci cînd era treaz mătăhălosului ei iubit nimic nu i se părea grav şi iremediabil pierdut, ca şi cum ursitoarele cînd se născuse îl purtaseră pe palme şi-i urziseră o viaţă lină şi veşnică. Cînd Eldar se încrîncena să spună că va veni o zi cînd liniştea aparentă de-aici se va duce pe apa Sîmbetei, el fluiera nepăsător şi nu-l lua în serios, zicîndu-i chiar să nu se mai cătrănească de pomană, c-o să dea gălbenarea în el. „Ce-o să fie om vedea, omul nu e ceas cu cuc, bre, să tresară mereu cuprins ca de draci ! Ce te tot zbaţi atîta şi ce-o tot împungi cu vorbele pe domnişoara asta să răstoarne lumea ? ! E şi ea acolo o fată, n-o să măsori cu ea lumea, ca şi cu o trestie, şi nici n-o să măsori vremea cu ea, că nu e pendulă, bă... Şi de-ar fi, ce s-ar întîmpla ? Nimic, căci trestia e mai slabă ca chestia, iar ceasul, chiar de e pendulă cu lanţuri, ehehei, tot nu rezistă la trecerea timpului." Lui Frank îi plăcea idioţenia cu omul-ornic şi-l punea mereu să-i povestească... „Nu e ceas, bre, începea Ioniţă şi mai apoi ajungea cu vorba la o mătuşă de-a lui care bătuse suta de ani şi se măritase cu un pescar de Dunăre, pe la una sută şi zece ani..." „Şi cum de-a ajuns la o vîrstă aşa de înaintată ? !" „Fiindcă n-a murit, behăia Ioniţă, veşnic vesel şi nevoind parcă nici picat cu ceară roşie să ia seama de ce este în jurul său, ori să se uite în vreo afurisită de oglindă care să-l mişte cumva din nepăsare şi punîndu-l faţă în faţă cu chipul său să-i deştepte măcar curiozitatea de a se pune faţă în faţă cu sine. Doar în vise se cutremura, ca şi acum, năclăit dintr-odată de transpiraţie şi urlînd ca muşcat de viperă ! „Ce-i cu tine, bre ?" „Nimic, nimic, se trezi el şi se ridică într-un cot,

privi în jur şi văzu că nu mai era în vis... Mi-e sete", zise şi deschise fereastra şi începu să mănînce cocoloaşe de zăpadă ca un apucat sau ca un copil. Noe măcar umbla cu Dumnezeu şi era mulţumit de sine, socotindu-se neprihănit între cei care stricaseră pămîntul. Eldar nu-i ceruse lui nimic şi nici n-avea ce să-i pretindă, el era dator doar să vadă prin ferestruica ce şi-o făcuse cum vor fi şterse de pe faţa pămîntului toate fărturile... Ioniţă îl mîngîia pe cap ca pe o oaie a Domnului şi-i zicea fără să-i tresară un clin de pe faţă : „Ce suferinţă şi pe tine, bre omule, să vezi prin geamul ferestruicii tale cum toate vitele şi tîrîtoarele, păsările, tot ce are aripi, şi tot ce n-are aripi... Oamenii şi fiarele... Totul va pieri, înghiţit de ape, sub ochii tăi... ca să nu uiţi şi să spui ce vor păţi... de vor strica din nou oamenii lumea... Tu eşti martorul lui Dumnezeu... singurul martor al potopului, căci numai tu vei vedea prin geamul... Şi nu ştiu dacă jalea de-a vedea prăpădul... nu e mai mare chiar decît moartea... Eşti alesul ?... ori pedepsitul ?" se întreba Ioniţă şi-i făcea lui Vasco Slabul cu ochiul şi-o ciupea de fund pe Estera. Dar vocea lui nu tremura, nu se clătina de rîs, băşcălia nu se vedea deloc în ea... „Da, băşcălia..." îi spunea Estera cînd rămîneau singuri, fiindcă nu era vorba de nici o răutate... „Tu eşti bolnav de... băşcălie", îl îmbrăţişă ea, şi acum cuprinsă de o fulgerătură şi simţind cum amîndoi se îmbracă în pielea unică şi arzîndă a trupurilor lor îngemănate, împreunate, amestecate.

Un foc de armă făcu să tremure geamurile de la ferestre. Fusese o părere ? Un pocnet turbat al ţevii de eşapament a autobuzului verde ? Fusese aruncată de la etaj vreo tăblie de pat ? Brabeţii, speriaţi o clipă, intrară din nou în cameră : ninsoarea absorbise orice spaimă din aer ! Totuşi, prin curte, se auziră glasuri : cine se certa cu cine ? Plîngea o femeie ? Eldar striga la cineva ? Bătea cu palmele în tabla autobuzului, ca şi cum s-ar fi aflat în faţa unui templu în care nu voia să intre, sau a unei maşini extraterestre ce-l înfricoşa ? „Trebuie să-ţi spun ceva, îi zise Estera lui Ioniţă. Omul acesta..." „Dă-l dracului, un prost, ia totul în seamă... de parcă orice ar fi căpătîiul lumii !" „Şi el nu e curat, zise Estera. Nu ţi-am zis : el m-a făcut femeie." „Ce spui ? întrebă el, neau-

zind exact vorbele ei din cauza gălăgiei de afară. Ce se-ntîmplă ?" vru el să se dea jos din pat, şi nu se dădu, simţind că iarăşi nu era posibil să se rupă de ea... Zîmbi şi o luă în braţe şi o duse pînă lîngă fereastră : în curte erau adunaţi cîţiva bărbaţi şi... cîteva femei... Eldar plîngea ca o babă, neputincios, frîngîndu-şi mîinile... „L-am iertat, zise Estera, deşi am crezut că niciodată n-o să-l mai pot şterge din ura mea... E un biet vierme care a tînjit mereu după o fericire a sa, indiferent peste ce-ar fi călcat şi ce durere ar fi deşteptat în altcineva. Cînd am aflat că e şi el aici, n-am vrut să-l întîlnesc, ca să nu fiu obligată într-o zi din ură să-i fac un rău ireparabil... nu ştiu care... Poate să-i mărturisesc preotului polonez, de faţă cu Eldar, ce om este chelul ce-i tot vorbeşte despre adevăr şi dreptate... cuvinte frumoase, desigur, dar în gura lui doar simple vorbe..." „Doar nu vor să-i bage în autobuz ? ! se miră Ioniţă, parcă neascultînd-o cu adevărat... Şi căscatul ăsta de Otto ?... şi bărbierul... ce vor ? Doar mai e un ceas pînă începe jocul de pocher ? !" Eldar îşi băgase faţa în fînul adus cu sania din grădini sub ferestrele sufrageriei, ca să-l înfunde paţachinele în saltele, şi se zmiorcăia ca un copil. „Îmi pare rău că-l iert chiar acum, cînd e ca o paiaţă", zise Estera. „Dar nu e un duşman. ...făcut pulbere de cineva, sau de tine, ca să-ţi pară rău că-l ierţi... Şi nu pricep : de ce zici că-l ierţi ?" Se auzi un alt foc de revolver : aşa ceva nu se mai întîmplase... „Ce dracu e ? Şi unde-o fi barosanul ? întrebă Ioniţă, cu gîndul la Frank, ce nu se vedea prin curte. Ce bal fac ăştia ? Şi noi n-o să putem merge aşa cum ne aflăm", rîse el, privind între ei doi. Estera vru să-i spună... că-l iertase pe chelbosul... pentru că acesta chiar... murise pentru ea, cu amintirea acelei seri cu tot... sau se îndepărtase... Dar Ioniţă o gîdila şi ea rîdea, simţind cum i se aprinde sîngele şi cum în braţele lui o să uite iarăşi totul, aşa cum îl uitase şi pe Eldar... şi celelalte adevăruri, de care puteai muri. „Doamne Dumnezeule !" ţipă ea uşor, jucînd în braţele lui mătăhăloase şi topindu-se într-o uitare de-acum aşteptată ca într-o maree fosforescentă şi leşioasă ce-o vindeca de toate gîndurile negre, de orice realitate şi de orice adevăr din care puteai muri.

Iarăşi se auziră focuri de revolver : cineva se juca prin curte de-a hoţii şi de-a vardiştii ? Prin ninsoarea plumburie nu se vedeau decît rochiile colorate ale paţachinelor îmbrăcate regine fulgerînd şters prin faţa autobuzului troient de zăpadă. Un bucătar din trupa lui Ioniţă veni şi el pînă lîngă tunul nins din preajma pompei de apă, să caşte gura : nu era în nici un caz Noe, cum păruse să fie, după mers ; acesta se făcuse nevăzut, împreună cu sîrbul, care îl ademenise să plece, dorind probabil să vadă cum un om cu o ferestruică în mînă poate ajunge sfînt, ori sperînd să-l ducă cît mai departe de locurile acestea unde putea înnebuni de-a binelea. „Hai să vedem despre ce mîncare de peşte este vorba", zise Ioniţă. Se îmbrăcară şi coborîră scările, de mînă. Pe coridorul ce ducea în sala de mese zîmbeau pe pereţi, în fotografii, zeii şi zeiţele Olimpului, împăraţii şi împărătesele lumii, în costume de gală. Estera se opri o clipă — îi sărise bocancul stîng din picior, în goană ! — în faţa portretului nu se ştie cărui zeu furios (era sfîrtecată hîrtia !...) pictat de un meşter din şcoala veneţiană. „Ce-i ?" nu pricepu Ioniţă de ce se uită ea la zeul bosumflat. „Portretiştii veneţieni, rîse ea, amintindu-şi de spusele lui Cata-Chiţiga, folosesc un fundal neutru, ca să nu distragă atenţia de la esenţa figurii..." „Dă-i în mă-sa", scuipă Ioniţă pe jos părticica de scobitoare ce-i rămăsese de la masă între măsele.

În curte cel care plîngea rezimat de tunul acoperit de nea era Otto : supărat că paţachinele îl înjurau în limbile mumelor lor, strîmbîndu-se la el şi arătîndu-i degetul mare băgat între inelar şi arătător. Eldar rămăsese înfundat în fîn, cu lacrimile uscate pe obraz, negru, îmbufnat, slăbit dintr-odată, tăcut, înspăimîntat, cu o privire de iepure hăituit şi vînat, opacă, resemnată, de vietate care a văzut moartea. Estera îl prinse de umeri, să-l ridice în picioare şi să-l întrebe ce se petrecuse cu el şi ce se întîmplase în curte : nu putu însă nici măcar să-l clintească din loc, era ca de piatră, greu, ca un cadavru, ca şi cum trupul său murise şi nu mai rămăsese în viaţă decît paloarea schimbătoare a obrazului, acum încrîncenată, acum verde-pămîntie de spaimă, şi nepăsarea din ochii săi ce întîlniseră moartea. Ioniţă îl luă de picioare

şi-l trase în zăpadă, să-l trezească din împietrirea măcăcioasă în care îl dusese frica de cine ştie ce... Îl frecă pe obraji cu o bucată de gheaţă ruptă de la gura pompei cu apă : Eldar îl privea însă mai departe năucit pe Otto care plîngea în hohote, ca şi cum acesta era chiar moartea, în două picioare. „Astuia nu-i trece prin bilă că adormitura... se zmiorcăie, că poate avea lăcrimuţe în ochişorii lui de... rîse Ioniţă şi se apropie de neamţ. Ce-ai, mă ? Ţi-a intrat vreun fir de pai în ochi ? încercă el să-i deschidă pleoapele şi să... Se trezi cu un pumn în nas. Eu vreau să-ţi fac bine şi tu ? ! nu pricepu el, simţind în gură gustul sărat al sîngelui... Luă un pumn de zăpadă şi se frecă pe sub nas. Ce-ai, mă, de te pipi pe obraji ?" îl întrebă din nou Ioniţă, ştiind că oricum adormitul plîngăcios tot nu-l înţelegea... „Nu vezi ? îi arătă Estera mulţimea de caţe îmbrăcate regine... Astea îl blestemă şi-l înjură că în loc să le coţcăie vrea să le trimită la dracu, pe frigul ăsta..." Eldar vorbi gros, ca din mormînt, răguşit de fapt : „Se pise pe ochi de ciudă că şi fleoarţele astea, gunoaiele astea îl urăsc, nu numai popii polonezi şi eu..." Estera sări ca arsă şi-l pupă pe Eldar, de bucurie, pe amîndoi obrajii : nu-l auzise niciodată vorbind verde ca Ioniţă şi niciodată el nu se îmburicase că este, he, he... cît un sfert de lume, sau... Ioniţă îi întinse o cîrpă de bucătărie, scoasă din buzunar, lui Otto, să se şteargă pe obraji : neamţul crezu că vrea să-şi bată joc de el şi-l mai plezni o dată în nas. „Pe gaura cui te-a besit !" zise Ioniţă şi-l luă măria-sa de umeri şi-l ridică peste pompa de apă şi-l azvîrli în uşa autobuzului, ca pe un sac cu paie. Paţachinele rîseră şi asta-l înfurie pe Otto mai mult decît durerea surdă ce-o simţea în oase : întinse mîna să scoată revolverul din tocul de piele de la şold... însă Ioniţă îl călcă pe degete cu bocancul şi-i scoase pistolul şi-l aruncă peste privată, în grădina cu meri şi peri, şi tot nu pricepu din ce înţelese cu groază Eldar, nemişcînd un deget, că în mintea căscatului se aprinsese o scînteie întunecată... Ioniţă o luă pe Estera de mînă şi plecară spre sala de mese unde-i aştepta Frank să joace cărţi : pendula bătea hodorogit, sosise ora pocherului.

Luat de umeri de camarazii săi, Otto sughiţa, de atîta plîns, şi înjura în limba lui pe cine ştia el, fără să-i spună

numele... „Vigheaz ! îi strigă Eldar Esterei, în ungureşte... loufos... bolond...“ Ioniţă n-avea cum să priceapă că acel sulaci de cal nebun care de pe lumea asta nu învăţa nimic, decît dacă i-ai fi dat cu un par în cap, să-i spargi ţeasta — era el ! Dispreţul chelului nu era departe de mînia adormiturii care îl porcăia pe insul ce-a făcut dintr-un taur un bucătar şi un partener de jocuri de noroc, iar dintr-o mîţă roşie o principesă, amîndoi cu odaie separată şi scoşi din numărarea zilnică a oamenilor... Diferenţa între cei doi nemulţumiţi era că unul îl considera pe Ioniţă taur, iar altul, bou, că primul încă o mai dorea cu ardoare pe Estera, iar cellalt n-o scotea din mîţă roşie, bună doar de făcut din părul ei peruci pentru reginele din basme. Din fereastra deschisă a sufrageriei, Frank, mîncînd batog de pe o farfurioară de porţelan, bombănea ceva nedesluşit, cuprins de un soi de criză biliară şi sperînd ca Ioniţă să-i poată aduce cît mai repede din bocceaua lui cu medicamente o sticluţă cu bicarbonat, salvatoare... „Te rog să pui masa, o rugă pe Estera, văzînd-o intrînd în cameră, şi să nu iei cumva în seamă grosolănia chelului din Oradea : gelozia naşte monştri ! Nu ştiu ce ţi-a spus în ungureşte, însă toată purtarea lui... de cînd aţi plecat de lîngă el... pare a unui habotnic scîrbit de toate plăcerile trupeşti şi... binecuvîntînd doar valorile spiritului...“ Ioniţă întîrziase pe culoar, ştergîndu-şi nasul încă plin de sînge cu un portret de împărat rupt din pionezele ce-l ţineau lipit de perete... „O muiere mi-a dat să vă dau biletul ăsta“, îi spuse el lui Frank şi-i puse în palmă o foaie de hîrtie mototolită, scoasă din buzunar. Estera traduse. „Bicarbonat !“ strigă Frank, înveselit, strîngînd biletul în palmă, fără să-l citească. Le făcu pe fereastră semn cu mîna lui Otto şi camarazilor săi, să vină sus... „Începuseră să joace un joc tîmpit, îi spuse Esterei, în timp ce regele dispăruse în cameră. Trăgeau după ciori ! Stînd printre femei... şi printre cei cîţiva croitori scoşi în curte...“ „Felul bestial... da... cum a omorît-o el pe Mona Lisa şi nepăsarea cu care i-a privit apoi capul răsturnat pe masa asta de Cleopatra arată că este un ins departe de orice elementară... etică... Un criminal ce n-are nici o lege !“ „Crezi că el a ucis-o ? ! Nu, am mai zis... E o coincidenţă de absurdităţi...“ „Eu sînt sigură... după

cum a tras el atunci după ciori ! N-aţi observat ? Se distra, cînd le dobora, şi nu-i păsa că... paţachinele alea făceau pe ele de teamă şi că chelbosul meu... amant de altădată a intuit îngrozitoarea... întîmplare ce putea şi cu ei să se întîmple în orice clipă... Eldar avea o privire de hăituit, de ins care a văzut moartea... Şi a văzut-o, înfigîndu-şi ghiarele în acele ciori ce cădeau spre pămînt înroşindu-se, ca nişte flăcări aprinse în cădere... Şi Mona Lisa, şi noi... şi dumneata", surîse Estera... „Şi eu ce ?" întrebă el, bînd bicarbonatul pus într-o linguriţă de argint de către Ioniţă şi privindu-l pe Otto ce intrase în sufragerie cam blegit, urmat de bărbier şi de încă... „Chelul s-a îngrozit văzîndu-i pe zei..." „Pe cine ?" nu înţelese Otto. „Pe cei care... din plictiseală... şi ca să se mai amuze... Şi nu pentru că sînt nişte estropiaţi, ci fiindcă şi ciorile şi oamenii au aceeaşi valoare, că şi de fac un bine, sau se uită la mine cu ochi răi, de porci..." „Ce-i cu dumneata, domnişoară ? o aşează Frank pe un scaun. De ce atîta furie ?... N-ai dreptate. Parcă grecul ce a băut otravă a zis că nimeni nu-i rău de bunăvoie... O fi fost un accident, o părere a... chelului, surîse el, o boare... de iritare ce te-a cuprins... Otto e un militar, un om de treabă, un om de onoare. Ei, şi ce dac-au tras după ciori ? rîse el. Alţii împuşcă sute de iepuri la o vînătoare, ca să se relaxeze, şi nu sînt nişte monştri. Ce m-a nemulţumit pe mine... e că... doi parteneri de pocher... îşi plătesc cu alte... arme, cu pumnii, ca nişte elevi, poliţele... de la jocul de cărţi... S-a-ntîmplat ceva... nu ştiu ce... dacă, totuşi, i-a dat un pumn... O ambiţie ? O părere eronată ? Chiar Otto ar putea să ne spună... dacă-l rugăm, desigur, fiindcă, repet, nimeni nu-şi pierde minţile de bunăvoie... Şi cine sacrifică... pentru o prostie ?... chiar mica noastră bucurie... de a juca în fiecare seară aici... În fond, domnişoară, serile de pocher sînt... mica noastră fericire ! Timpul trece altfel... Hai, Otto..." îl îndemnă să fie bărbat şi să-i întindă mîna lui Ioniţă, ca totul să reintre în normal.

— Păzea ! strigă Ioniţă, prinzîndu-l pe bărbier de mînă şi împiedicîndu-l, căzînd cu el pe podea, să-l lovească pe Frank, pe la spate, cu un cuţit de argint.

— Iată cine e nebunul ! triumfă ca trezit din somn dintr-odată veşnic adormitul... Iată cine calcă în picioare...

toate legile, i-l arătă Esterei pe Ioniţă, cocoloşit pe sub masă între patru inşi ce-l prinseseră de mîini şi de picioare...

Estera şi Frank nu văzuseră cuţitul de argint ridicat în aer, ei fuseseră cu faţa spre uşă şi spre somnorosul lor companion din serile...

— Lăsaţi-l în pace, îi rugă cu dulceaţă în glas Frank, neputînd să nu rîdă văzîndu-i pe cei cinci inşi aflaţi pe sub masă tăvălindu-se pe podea... Ioniţă era mai puternic şi le putea la o adică rupe măselele, de se sătura de gluma lor. Domnişoară, oricine orice reproş i-ar aduce... el rămîne cel mai mare jucător... pe care l-am întîlnit... Hai, potoliţi-vă, vă rog. Şi omul care iubeşte... dezinteresat, din bucuria de a vă iubi... Şi un prieten desăvîrşit, îi atrase atenţia lui Otto. Numai că e cam din topor, şi ferească Dumnezeu... Hai, potoliţi-vă, mai zise el, fără să fie ascultat. Vă rog să vedeţi în el... nu un urs... ci un om de o supremă virtute, devotat iubitei sale... şi prieteniei cu oricine e loaial... Vă rog ! ridică el vocea, dar nimeni nu-l auzi dintre cei care răsturnaseră masa, spărgînd chiar două farfurii... Domnişoară, mai avu Frank răbdare, aşteptînd să le treacă celor cinci elanurile belicoase ce le ameţiseră minţile, cred că dumneata l-ai înţeles cel mai bine, văzînd în bădărăniile lui... şi, sînt sigur, în senzualitatea sa... de animal de rasă... sfînt ! ha, ha... o delicateţe a simţămintelor... nu ?...

Somnorosul îl privea ca pe un flecar ce nu ştie cum să scape de ce-l ameninţa pe el, nu pe Ioniţă. Rîse uimit şi-i făcu semn bărbierului să termine povestea... Celor patru li se mai adăugară patru. Prin fereastra deschisă vîntul aduse un val alb de zăpadă. Estera simţi cum ceva se prăbuşeşte sub ei, ca o podea despicată, că dezordinea din văzduh, adusă de iarnă, rotea altfel, alandala poate, şi spiţele stelelor nevăzute şi clipele în pendula hodorogită, stricînd sîngele în artere şi împuţind cugetele oamenilor. Lumina ce se murdărea în ochii lui Otto avea să triumfe în această devălmăşie din cerul în care şi crivăţul, şi astrele, şi neaua nu mai aveau nici o noimă, străine fiind chiar de rostul lor. Cei opt inşi ce voiau să-l împiedice pe Ioniţă să se mişte păreau un animal a cărui minte refuza să judece, ieşit din lumina puturoasă a ochi-

lor veşnic adormitului Otto, ca din căpăţîna unui zeu bolnav. Era deci clar că bunăvoinţa seniorială a lui Frank nu putea decît să întîrzie, dar nu să schimbe...

— Te rugăm să ne laşi să-l aruncăm pe fereastră, surîse Otto, sigur fiind că n-avea nevoie de nici o aprobare pentru...

— Nu ! zise cu o virulenţă... Nu ! Încetaţi cu aceste jocuri stupide ! Priviţi acest om care se zbate dar nu ţipă ! Şi înţelegeţi că el e din rasa rară... a acelora ce cred în libertatea trupului lor... din care le vine bucuria vieţii... şi libertatea de a gîndi... Şi fericirea ! ţipă el, ca într-un deşert, în rîsetele celorlalţi inşi ce poate începeau să se amuze şi de vocea lui...

Estera luă o vază de argint şi voi să-l pleznească în cap pe Otto, căzut pe scaun într-o somnolenţă surîzătoare : nu reuşi, bărbierul îi trase o palmă peste fălci şi-o trînti la picioarele uriaşei biblioteci din nuc masiv. Ioniţă încă mai rîse, strîns ca în chingi de mîinile... încă mai crezu că e o joacă mai nechibzuită... încă nu-şi pierdu răbdarea... încă încrezător în lucrarea lui Dumnezeu, cam moţotolită, dar nu mai mult, de ambiţia de gloabe a unor bărbaţi de-a arăta unei femei că sînt puternici... încă neconvins că funia a ajuns la par şi că pendula şi-a ieşit din ţîţîni şi bate alandala, că timpul s-a ţîcnit şi a ajuns la par... încă rînduind puterile binelui şi ale prostiei după gîndurile bune sau... încă privind-o senin pe Estera, leşinată şi mută (ehe ! hei ! dacă nu-i tăcuse pliscul !...), încă... netrecîndu-i prin minte spulberarea zilei... a mesei, scaunelor... încă nedorind să întunece această zăpadă ce curgea prin fereastră înăuntru, şi lumea cu toate ale ei, încă zîmbind de vînturile ce-l încercau, de cîtă fasole mîncase...

— Bă, zmeilor, rîgîi el, v-am dat păpică prea bună, gătită fără răntaş, a crescut vîrtoşenia în voi, dar v-a scăzut glava din cap...

Nimeni nu înţelese ce spuse, dar o dată cu el nu rîse decît Frank. Şi asta fu ultima oară cînd rîse Frank : un ins îi puse faţa de masă pe cap şi altul îl lovi cu un cuţit de argint în gît.

— Păzea ! se scutură în mîinile lor Ioniţă, însă fu prea tîrziu... Îl aruncară pe geam ca pe un aluat de pîine. Căzînd, mai avu timp să strige doar atît : Fie !

Estera se trezi ca din somn, auzindu-i strigătul... şi-l văzu pe Frank încercînd sub ploaia de lovituri de cuţite boante să-şi dea jos c-o mînă de pe faţă faţa albă de masă, ce începuse să se înroşească de sîngele ce-i ţîşnise din nas... şi de muci... şi cu dreapta să-şi caute revolverul, ce-i fusese smuls din teacă... înconjurat din toate părţile ca într-un cerc... înconjurat din toate părţile ca într-un cerc... Cuţitele de argint nu intrau prin haine, mai mult loveau decît spintecau... rupîndu-se, sîngerîndu-i pe unii la mîini...

— Ptiu ! făcu frizerul şi începu să caute printr-un sertar un cuţit măcar cu o lamă mai ascuţită... Ptiu ! mai zise şi-l izbi pe Frank în cap cu o fructieră uriaşă de argint... care-i rămase pe frunte, ca o coroană caraghiasă. Ptiu ! izbi el cu sete... şi din cauza efortului prea mare, pîrţ, împuţi aerul cu o besină clocită.

El nu putea ieşi din cerc... se rostogolea rănit în mîinile tuturor, ca o fiară încolţită... trebuia ca ei toţi să ia parte şi să guste din măcel, îşi aminti Estera vorbele citite de el, surîzînd, necrezînd el, sau... „De aceea însuşi Brutus i-a dat o lovitură în vintre".

Prin fereastra deschisă intrară nişte vrăbii înfometate. Ei nu le băgară în seamă, continuîndu-şi munca... şi ţinîndu-şi cît mai mult gura, să nu facă zgomot, ca şi cum asta era principalul, să nu se audă pînă afară, sau pînă la cer, nimic... De-asta poate nici nu se gîndiseră la revolver, sau poate febra ce-i cuprinsese încă nu ajunsese la mintea lor a tuturor... Hăcuiau, ca nişte orbi, în devălmăşie... lovindu-se şi între ei, dînd atîtea lovituri într-un singur trup, dînd atîtea... El căzu peste merele risipite pe podea, cu fruntea lipită de cartea scrisă de Plutarh pe care o răsfoise mereu... Muri sub privirile uimite ale Esterei, ca Iulius Cezar, la Roma, arătînd astfel că totul s-a-ntîmplat şi acum numai fiindcă un zeu conducea şi chema acolo pe făptaşi...

— Dar cine e porcul ăsta ? urlă Estera, cu gura plină de sînge, sleită, scîrbită, vrînd să...

O bubuitură îngrozitoare zgudui pereţii ca un cutremur. Estera se simţi mai uşoară decît aerul.

29

Munţii, în depărtare, ca nişte nori de întuneric. Graniţele dintre ţări, fiind război, dispăruseră : nimeni nu mai păzea vechile borne şi vechile şanţuri şi petece de pămînt arate. Un avion trecu la mare înălţime, nevăzut — un sunet doar, făcînd totuşi şi zăpada să dîrdîie...

Intrau în ţară şi nimeni nu-i aştepta, nimeni nu-i oprea, nimeni nu le controla actele : pe lîngă fostul pichet de grăniceri trecură călări, Noe şi Vasco Slabul, ducînd un mort pe un cal alb, jupuiţi de foame pe dinăuntru, rebegiţi de frig, cu ochii arşi de sticlirea zăpezii sau poate de lumina cîmpiei în care intrau şi care era şi ţara lor, tăcută. Se opriră ; descălecară. Nu-i vedea nimeni. Aruncară trei pături peste spinările celor trei cai şi se priviră în ochi cîteva clipe, aşteptînd parcă să se mişte mortul, înviat de zarea în care intraseră. Nu se întîmplă nici o minune. Nici nu speraseră să se întîmple, dar de dorit, ciudat, doriseră... Un iepure şchiop trecu prin dreapta lor, nepăsător, leneş ; se opri, aşteptîndu-i, privindu-i în ochi, încîlcit în propria sa respiraţie ca într-un balon şi devenind ireal, o iluzie... Oricum, el n-avea nici în clin nici în mînecă, da, cu drumurile lor, cu bătăliile de tancuri şi avioane din care ei ieşiseră, dar care mai cutremurau aerul Europei, şi nici cu dulcea ţicneală a jocurilor de pocher şi de table din ciudatul spital-lagăr-coplerai ce fusese cîndva un castel-pavilion de vînătoare ridicat pe ruinele unei cetăţi dintr-un alt veac.

Pădurile Bucovinei, misterioase, albastre, învăluite de nea, respirau liniştite, ca într-o hibernare. Călăreţul şi calul aveau o singură umbră, îngemănată, de parcă erau o singură fiinţă. O troiţă făcută probabil în toamnă, dintr-un cireş căruia i se retezase coroana, începuse să înmugurească. Rădăcinile ei vii şi tulpina necojită simţeau va să zică moleşeala iernii şi schimbarea la faţă a aerului, paşii oculţi ai primăverii.

— Hei să ne oprim, să halim ceva, zise Vasco Slabul, nu atît ca să-l audă Noe, ce era în faţa sa, cît ca să-şi con-

vingă cumva propriile sale simţuri că în sfîrşit scăpaseră de orice primejdie şi deci sosise ora mesei binemeritate.

Dar libertatea în care ştiau că intraseră încă îi stingherea. Mergeau mai departe, călare, aşteptînd să le apară cineva în cale, un bătrîn, un tînăr, o babă, un călugăr, un cioban, oricine, să le spună o vorbă, să le dea o bucată de pîine, un pahar cu vin, şi astfel să fie siguri de un lucru de care de fapt erau foarte siguri, că nu trăiau în vis, sau că, mai bine zis, visul lor se împlinise. Dintre nişte căpiţe de fîn de lîngă o stîncă părăsită peste iarnă le apăru în faţă, mirată, o mîţă roşie, ca o vulpe. Semn că nu departe trebuia să se afle o aşezare de oameni, poate dincolo de culmea dealului peste care soarele îşi revărsase lingoarea sa argintie.

— Ne oprim aici, zise Noe, facem focul în... tîrla asta... poate-o mai fi lăsat vreo oală... ori vreun sac cu făină... Crezi că mîţa asta stă de drag pe-aici, dacă n-ar mai găsi cîte-o ?...

Descălecară, frecară caii pe şale şi pe burtă cu şomoioage de paie, îi acoperiră cu pături şi-i duseră din faţa vîntului ce adia aproape de nesimţit, în spatele stînii, le puseră în faţă toată căpiţa de fîn ce-o descoperiseră de zăpadă şi-i lăsară în voia lor... Mortul învelit în pături cusute la capete îl aşezară peste nişte paie, lîngă strunga oilor. Găsiră nişte pirostrii, o căldare... Făcură focul.

— Hei, mama dracului ! rîse Vasco şi-şi făcu o cruce peste piept, uimit şi el de ce-şi amintise... Auzi, domnule, ce cap pot să am, că prima mea amintire cînd calc... mă rog... pe pămîntul ţării, nu e ceva sfînt, bre... ci o... o bibilică din Suceava, pe care-am cunoscut-o într-un tren... Auzi, asta avea un fix ! Voia să se îmbogăţească din bucuria ei. Nu da o singură dată din ce trebuie dacă nu-i puneai dinainte în palmă cîţiva creiţari, oricît de puţini, sau măcar un căţel de usturoi, sau doi nasturi, sau o bucată de mămăligă. Îşi găsise, vezi drace, o acoperire pentru sîngele ei veşnic aprins : că face ce face nu din pofta ei nesătulă, ci cu un scop, ca să scape de sărăcie... Avea fata un ideal ! cum ar zice afurisitul chel din Oradea. O chema, cum crezi ?...

Nu-i spuse. Începuseră să mănînce fără grabă ce mai avuseseră prin raniţe, ca la o nuntă, ca la un banchet, ca

şi cum îi mai aşteptau bunătăţuri în oale şi în cratiţe, sarmale, pui fripţi, fleici de purcel, iar vremea nu-i mai înghesuia. Noe îşi rezemase ferestruica de o putină de brînză goală şi Vasco de-abia aştepta să i se dezlege cumva limba ţîcnitului întru Domnul şi să afle secretul acelei picături de sînge pe care şi el o văzuse pe dreptunghiul geamului... cînd cu Mona Lisa... Ştiuse Noe mai dinainte că grăsana ar putea fi tăiată la beregăţi de Cleopatra, cum lăsase să se înţeleagă bărbierul neamţ ? Şi făcuse apoi pe atotvăzătorul ?... Bine, bine, dar cum de apăruse picătura roşie ? Se împunsese el cu un ac de siguranţă în vreun deget ?

— Cum o chema ? se ridică Noe în picioare şi începu să caute prin patul încărcat cu saci rupţi, pături peticite, bucăţi de covoare, sfori, opinci, ciomege, fluiere, cuţite, linguri de lemn, strâchini... Cum o chema ? repeta el, găsind — victorie ! — o funie de ceapă şi o traistă cu usturoi.

— Nu-ţi spun dacă nu-mi spui şmecheria cu picătura de sînge ! Mă, să mă ia dracu, tu dacă te duci la un circ, te umpli de bani ! Sau de-ar da acuma peste noi ciobanul cu... bine-ar fi să vină şi c-o damigeană cu vin în sanie... de i-ai citi în ferestruică ce vezi... ne-ar ţine ca pe boieri pînă la primăvară !

— Îţi mulţumesc, sîrbule...

— De ce, mă ?! se miră sîrbul, văzîndu-l şi bucuros şi pleoştit.

— Pentru că nu mă crezi ţîcnit...

— Ioniţă te credea căzut în cap ?

— Nu ştiu cum mă vedea el, dar chiar de mă credea sărit din balamale, el... îmi respecta nebunia, vere, aşa să ştii. Tu nu respecţi pe nimeni, eşti ca un cîine vagabond, singuratic, fără stăpîni...

— Aici ai dreptate. Ca un cîine, ai zis ? Poate. Mă am stăpîn numai pe mine, vere. Nu-mi pasă de nimeni, nici de dracu !

— Asta-nseamnă că nu ai frică de nimic, dar că nici nu dai nimic pe nimic... Asta, a doua, nu prea pute bine. N-ai nici un Dumnezeu, şi nici la iad nu te închini, bine, treaba ta, dar asta, cum să spun ?...

— Spune, îl încurajă sîrbul, să-l tragă de limbă. Vagabond ai zis ?... Alţii m-au făcut aventurier ! Eh, Vasco, el e aventura, bre ! au zis. Şi nu m-am supărat ! N-am rege decît mintea mea, he, he... Şi ca să nu te legi de cineva, care te poate duce şi la moarte, fie averuri... fie un capital... de inimă, cum a băgat capital Estera în... dragostea lui Ioniţă... şi invers... Deşi nu era decît o cotoială, după căscatul de... Ei, eu şi în dragoste... numai aventuri am. O chema Paulina. Într-o noapte n-am mai avut ce să-i dau, nici bani, nici nasturi, că mi i-a luat şi pe cei de la cămaşă şi izmene... Şi ea a zis : „bine, de data asta mă regardez cu tine pe datorie." Auzi ! Ce muiere grozavă, bre ! Pe datorie !... rîse cu hohote sîrbul. Băi, Noe, ca să nu-ţi pierzi capul şi să fii stăpîn pe tine oricînd, în orice situaţie, nu trebuie să ai vreo bogăţie de apărat, sau măcar vreo amantă... Ca să fii liber, să-i laşi şi pe alţii liberi, să nu-i încarci nici cu... sentimente, bre... Că astea, afurisitele, sînt mai rele ca galbenii ce i-ai lua ca sîmbrie şi te-ar face supusul vreunuia... te fac preşul... asta e ! preşul, săndulia chiar a unei bibilici ! Paulina, ce muiere, bă, se... he, hă, hă... şi pe datorie ! Dar cum faci tu cu sîngele, hai ?...

— Îmi pare rău de tine, sîrbule, nu că mă socoteşti un ăla de bîlci... pe tine nu dai nimic...

— Dau cît merit ! Totul. Totul îl dau de cînd mă ştiu numai pentru mine. Dacă n-aş fi făcut aşa... uite, dacă nu plecam dracului din nebunia aia cu jocuri de pocher, cu tîrfe, cu popi polonezi... poate ne prindea moartea pe-acolo de cracul pantalonilor. Ce să mai fi aşteptat ?... În cine să crezi ?... Pe cine să salvezi ?... Măcar propriul tău tur. Altfel, de rămîneam, ne pierdeam minţile, capul, de-atîtea grozăvii... De năvăleau peste noi niscaiva partizani, sau de se supăra pe vreo cioară împuţitul ăla... scotea pistolul !... Praf şi pulbere se-alegea. În faţa nebuniei... îţi pui picioarele la spinare...

— Ei, Ioniţă n-a făcut aşa.

— El a rămas, credincios... mîţei sale roşii !

— Credincios minţii sale, sîrbule.

— Mă dai lat !... Era credincios pulpelor ei pistruiate, nu cugetului său, că nu era Ioniţă Papa de la Roma ! rîse

Vasco, spărgînd cu pumnul o ceapă, pe măsuța cu trei picioare, de lemn...

Adormiră, certîndu-se, lîngă foc, peste rogojinile și păturile și cojoacele rupte întinse pe paie... Mîța roșie îi privi, de sub pat, pînă ce-o cuprinse și pe ea somnul. Timpul începu să curgă somnoros, încărcat de vise, tresărind din cînd în cînd, speriat. Lemnele de brad se topeau în foc, răspîndind un miros de rășină, dulceag. Parcă erau într-o biserică plină de tămîie. Noe se văzu în fața altarului în care fusese cununat, de mînă cu nevastă-sa, întrebați de preot dacă de bunăvoie și nesiliți de nimeni se iau... Vasco visă căruța cu coviltir a lui Vasilache din Strehaia oprind în fața cimitirului din Cluj, de ziua morților, cînd lumea venea cu jerbe și coroane de flori, cu lumînări, cînd în capela de la intrare un preot ortodox cădelnița în jurul unui sicriu, vorbind pe nas despre învierea de apoi... Se trezi și își aminti de acea zi de întîi noiembrie : Vasilache i-o arăta pe nevastă-sa care-i spunea unui șchiop, ce zicea că e gazetar și vrea să-și afle viitorul, că avea să moară într-un spital, cu mulți ani înaintea furtului ce avea să aibă loc în cel mai mare cimitir din București... „Ce furt, ce furt ?“ rîsese șchiopul care era ateu. „O gașcă de... ăia care cred în spirite și în mese mișcate de... o să intre într-o noapte în bolta de piatră unde zace Iulia... și-o să-i fure țeasta... Căpățîna ei să-i ajute să cheme spiritele morților...“

— Drace ! behăi Vasco, la fel ca șchiopul din Cluj, rîzînd cumva la fel cu... necredinciosul ce venise din distracție să-și afle din ghiocul țigăncii viitorul în care nu credea, el fiind sigur de viitorul ce și-l construia singur, ca un zidar.

Se trezi și Noe, morocănos. Puse lemne pe foc, acoperi mortul lăsat afară să-l bată vîntul cu un fel de iepîngea scorojită de ani, să nu-l spulbere zăpada și să nu-l umple de spurcăciuni păsările ce începuseră să se rotească în jurul lui, crezînd că e un sac cu boabe dospite, duse cailor cîteva găleți cu apă făcută din zăpadă pusă o clipă în căldarea așezată pe pirostrii, mușcă dintr-o ceapă, se foi în dreapta și în stînga, fără rost — și pînă

la urmă tot veni lîngă sîrb şi-i povesti cum îşi amintise el în vis de ziua cununiei sale şi de ziua cînd începuse războiul...

30

— Mă întîlnisem cu Ioniţă la tîrgul din Cîmpuleţ : eu voiam să cumpăr o vacă, el să vîndă una... Ne-am mirat : „Cum, mă, noi n-am ştiut unul de altul... şi-am făcut drumul toată noaptea în căruţe..." Am băut adălmaşul şi ne-am îndopat burţile cu nişte mititei de capră fripţi pe grătarul din buza tribunalului, de unde începea şi tîrgul şi bîlciul... Am luat şi nişte halbe de bere, să ne astîmpărăm setea. Şi... ori carnea a fost veche, ori trecuseră peste ea muştele pustiului... ori berea fusese trecută... ceva s-a-ntîmplat, că ne-am trezit amîndoi galbeni la faţă ca nişte dovleci copţi, cufuriţi... Şi ne-am repezit după depozitele de cherestea ale lui Sîrbulescu, printre boji şi lăstari de salcîm, unde fuseseră cîndva privăţile tribunalului, şi ne-am aşezat pe vine şi nu ne-am mai putut dezlipi de locurile alea, ne ghiorăiau maţele şi... şi noi rîdeam ca proştii, ţinîndu-ne cu mîinile de cîte-un salcîm, să nu ne piară puterea din genunchi şi să cădem... Rîdeam înconjuraţi de alţi nenorociţi ca noi veniţi tot de la bere şi mici... behăiam ! ce mai !... cînd l-am auzit pe Marin Pristoleanu că zice, venind spre noi : „Bă, sculaţi-vă de pe bălegar... că a început rezbelul !... Eu l-am apucat pe ăla dintîi, vedeţi voi cum ieşiţi din ăsta..." Nu l-am crezut. Pristoleanu era bun de glume. Dar de data asta, al naibii om, nu glumise.

Vasco îl asculta fără să-l privească, atent la raza de soare ce-i căzuse pe dosul palmei, lucitoare, caldă, fricoasă, ca un fluture de lumină. Pielea mîinii i se zbîrcise, devenise palidă : focul sîngelui nu se mai vedea arzînd sub ea : parcă avea degete de ceară... Noe sporo-

văia mai departe, ca şi cum ar fi vorbit singur : simţea o nevoie cumplită să-şi povestească măcar sieşi cum începuse războiul din care el de-abia acum ieşise ! Ar fi vrut să fie şi Ioniţă lîngă el, să încalece caii şi să bată pădurile, să găsească un pui de mistreţ, o ciută, sau măcar o oaie, la un cioban : avea chef să mănînce carne friptă pe jar şi să bea o oală cu vin, cu toată fiinţa lui să se bucure că plecase fără nici o aprobare din acel spital unde fuseseră lăsaţi de grosul trupelor, părăsind astfel ca de la sine putere războiul ! Ca un bun ţăran şi lemnar ce era, izbînda trebuia să şi-o sărbătorească bînd şi mîncînd. Drace ! îşi zise Vasco, privindu-l cum nu-şi găsea locul şi nu-şi dădea seama că din izbucnirea voioasă din el venea şi victoria pe care o obţinuse în primul rînd asupra lui însuşi.

— Băi, tu eşti acuma un dezertor, nu te mai îmbopoţona cu alte miruri.

Noe mirosi aerul, ca un animal presimţind o primejdie. Se frecă pe la ceafă cu o mînă de zăpadă, galben dintr-odată la faţă, cu ochii arşi de-o febră adusă de vînt. Scuipă, îşi linse buzele albite, ridică de lîngă piciorul patului ferestruica din lemn de brad negeluit prea bine şi privi în zare prin geamul dreptunghiular, transpirînd dintr-odată pe la tîmple, pe sub nări şi bărbie, ca băgat într-o etuvă. Auzi o bubuitură de tun, care-l surzi. Vasco surîse, aşteptînd să-l vadă scoţînd din gulerul hainei sau din manşeta pantalonilor un ac de cusut. Caii nechezară lîngă căpiţele de fîn, bătură cu copitele în pămîntul îngheţat, ca speriaţi de vreo fiară. Vasco ieşi afară : nu era nimeni în jur : pînă în depărtări cîmpia se arăta neîntinată — un deşert de nea. Reveni lîngă Noe, ce stătea pe un butuc de frasin, şi-l acoperi pe umeri cu o pătură : poate-l prinsese pe drum răceala... poate îi căzuse rău la pipotă mîncarea... Rîse :

— Ce-ai, bă ? Vezi să nu te-apuce cufureala pe-aici, sau durerile de cap, că n-am ce să-ţi dau decît sare amară ! Şi te cureţi ca prostul, după ce-ai scăpat din iad. Hai, întinde-te şi dormi, bea o burtă de apă caldă şi...

— Nu, nu, bîigui Noe, muşcîndu-şi buricele degetelor de la mîna dreaptă. E foc mare... se bîlbîi şi începu

să-i arate ce vedea el prin ferestruica lui, şi ce nu se vedea... un nor de fum, un uruit de motor, un tun ce era tras prin zăpadă de trei oameni cu capetele goale... Popii polonezi nu vor să plece din curte ! zise, supărat. El le face semn cu mîna să se ducă unde-or vedea cu ochii şi ei nu se mişcă de lîngă autobuzul verde, le e teamă c-o să-i împuşte pe la spate, sau că totul e o prefăcătorie, sau un joc.

— Eu cred că tu acuma-l vezi pe Ioniţă, îi zise Vasco şi-i mai puse o pătură pe umeri. Ce face, stă cu palma pe buricul roşcovanei, îi mîngîie pisturii de pe burtă şi părul ei sîrmos...

— Eşti un nătărău, scînci Noe, ca mîncat pe dinăuntru de-o lepră ce-l golea de puteri şi de sînge, lăsîndu-l străveziu. Un nătărău, scînci el şi-l arătă dincolo de geamul dreptunghiular al ferestruicii sale pe Ioniţă, strigîndu-l pe nume încet : Ioniţă ! Ioniţă...

— Ei, ce bani am încasa noi la circul „Noe şi Vasco", rîse sîrbul nu prea vesel, sperînd să nu-l fi apucat scrinteala pe omul de lîngă el, sau tifosul, sau... Popii măcar îşi fac cruce ? găsi el de ce să se agaţe, ca să-i intre în voie. Ei, de-ar cînta măcar ucrainienii ăia, căci nu mi se păru că tu...

— Nu cîntă nimeni. Şi Ioniţă face în silă tot ce face... Binele ce-l face nu-l face din inimă, nu crede că e bun la ceva, că-i poate scoate din pacostea în care se află... El vede că n-are nici o noimă să-i scoată cu forţa din pivniţă, să plece unde-or vedea cu ochii, că tot n-or să se urnească din loc...

— Da, da, îi cîntă Vasco în strună. Dar nu mi-ai zis de la început despre ce-i vorba... E un bal, bre ? Ce vezi, suflete, acolo ?

— L-au aruncat pe fereastră, zise Noe. Ea a rămas în sala de mese, plesnită peste fălci, plină de sînge, ameţită... A ! Doamne ! oftă şi-i povesti cum Frank fusese lovit cu...

— Da, da, îşi supse Vasco dinţii, să nu-l ameţească şi pe el rîsul... Da, da, zise şi cînd Noe bolborosi cum... Ioniţă, făcîndu-şi vînt, pe burtă, de pe căpiţa de fîn pe care căzuse... fugise la bucătărie şi venise cu bucătarii

lui... Drace ! îşi făcu sîrbul cruce în gură, cu limba, să nu-l simtă... că... Drace ! îmi place de el, îşi zise. Ăsta vede tot ce-ar vrea el să se întîmple !

Focul fierbea apa în căldare... bucătarii lui Ioniţă trăgeau cu pistoalele automate, punîndu-i pe căscaţii lui Otto cu spatele la zid, în sala de mese... Paţachinele chiăiau pe lîngă privata din grădină, crezînd că trag cu gloanţe în fustele lor lungi... Chelul... urca şi el scările în goană, şi-o vedea pe Estera lovită peste obraji de Ioniţă, să se trezească... Chelul alerga în curte la ortacii lui de la atelierele de croitorie şi urla în gura mare : „Fraţilor ! Omul ăsta a înnebunit ! Căci pentru ea... pentru el... a declarat război Germaniei !"

— Da, da, făcu Vasco, punînd în căldare făina de porumb găsită pe un fund de sac, şi înjurîndu-l pe Noe de mamă... Al dracului ! îşi zise, acuma nu se mai mulţumeşte cu ce zice că vede, zice că-i şi aude vorbind, şi le aude şi gîndurile !... Mare e grădina ta, doamne ! mestecă el păsatul ce se îngroşa sub ochii lui, aşteptîndu-se să-l cuprindă orice boală pe Noe, dar sperînd să nu-l învăluie o ceaţă groasă care să-i şteargă din minte orice cuvînt.

Noe însăila... cum vede inima împietrită a lui Otto, şi mintea lui uscată ca o iască, cum nu voia să asculte de rugile lui Ioniţă nici acum, cînd era întins pe podea, cu faţa în jos, legat cu mîinile la spate ca un borfaş... „Nu vrea să lase pe nimeni să plece ! striga Noe, mîncînd zăpadă şi scărpinîndu-se în vîrful creştetului, nevenindu-i să creadă. Pe cel ce vrea să-l piardă, Dumnezeu îi ia minţile", îl privi el pentru o clipă pe Vasco Slabul, care punea mămăliga pe masa cu trei picioare de lîngă pat.

Frizerul se zbătea ca un peşte pe uscat, nici el nevrînd să asculte de vorbele lui Ioniţă, nepricepînd nici mintea lui slăbănogită că nu mai puteau împiedeca prin voinţa lor decît propria lor moarte, primind să rămînă închişi în sala de mese, toţi, pînă se duceau unde vedeau cu ochii cei scoşi din ateliere şi din clădirile din jur şi strînşi în curte, în jurul autobuzului verde. Iar Ioniţă nici acum nu lua în seamă privirile lor tăioase şi mîndre, îl acoperea pe prietenul său cu o faţă de masă, să nu i se vadă privirile mirate şi sîngele ce-i urîţise obrajii, şi-ncerca s-o trezească din leşin pe Estera, legănîndu-i capul în

braţele sale, ca unui copil. Frizerul urla şi ameninţa, dar Ioniţă se făcea că nu-i înţelege dispreţul, văicărelile, înjurăturile şi toate fleacurile care-l arătau în întregime nestăpîn pe sine. „Aştia, de scapă, o să te facă tăieţei ! urla chelul şi-l trăgea de mînecile hainelor, cumva să-l dezbrace şi de păgubitoarea rînduială a minţii sale că tot ce se întîmplă cu ei nu făcea o ceapă degerată. Dar legîndu-le mîinile şi lăsîndu-i fără puşcoace, ai intrat în război cu ei şi cu Germania, i-ai declarat duşmanii tăi ! striga Eldar şi Ioniţă zîmbea, dînd pe ideile chelului urlate în gura mare mai puţin decît pe propria sa faptă, că-i pusese — împreună cu bucătarii ! — pe podea pe zănaticii ce-l tăiaseră în cuţite ca nişte hoţi de găini moarte pe insul ce juca mereu pocher ştiind din capul locului că n-avea să cîştige niciodată „Nu te mai perpeli atîta, încerca să-l îmbuneze pe Eldar, ieşind cu pistruiata de mînă în mijlocul celor ce tremurau în curte nu de frig, ci de spaimă... Nu te mai ţine de pulpana mea, bre, şi nici nu-ţi mai fă din închipuiri atîtea chipuri îngrozitoare ale nefericirii dumitale !“

— Fereşte-te şi de mulţimea asta din curte, Ioniţă ! Estero, plecaţi de-aici ! Ei vă văd ca şi cum sînteţi una cu cei de sus... Doar voi aţi mîncat cu ei carne de berbec friptă pe jar ! Priviţi ! Tîrfele ce-au plecat în lume mai acum o oră, în pantofi şi în rochiţe, ca la bal, se întorc îngheţate, nebunele vin în urma lor flămînde... şi-or să vă sară toate în cap, crezînd că din cauza voastră e tot răul ! Unii au dispărut, e drept, din neamul meu, şi dintre ucrainieni... dar ştiu eu de nu s-or înapoia şi ei ? Nu e nici un Moise, Estera, să-i conducă spre libertate ! Feriţi-vă, zăludele nu sînt învăţate să fie fără supraveghere, pentru ele robia sau libertatea sînt acelaşi lucru !

— Hai, bătrîne, treci la masă, îl luă de mînă Vasco pe Noe, hai, că faci gîlci de atîta urlat, s-a lăsat din nou gerul... Dar ce piteşti acolo ? îl caută el în sîn şi descoperi o sticlă cu ţuică, de-un litru, golită aproape pînă la fund... Aha, îmi faci pe sfîntul şi tragi la măsea, nenorocitule ! Singur bei ? !...

— Un strop n-am pus pe limbă... zise Noe şi căscă gura şi suflă... hu !... hu !... Uite-le... uite-i... cum se reped la Ioniţă şi la ea... şi-i calcă în picioare, le rup părul

din cap, urlă, le sfîrtecă hainele, roşcovana a rămas cu ăla gol... şi lui vor să-i vadă moştenirea !... Intră nişte ţigani în curte... şi ţigănci... Bat din nişte clopote de cai, dogite, să oprească nebunia... Dar nici chelosul nu-i poate opri... el care propovăduise mai bine ca un popă... să facă pentru aproapele lor tot ce puteau...

— Jertfeşte-te pentru aproapele tău ! chiţcăi Vasco şi-i luă sticla din mînă şi bău cu sete. Mai rade şi tu o gură, şi-mi mai spui ce vezi după ce mîncăm mămăliga asta caldă... hai, bea, să te văd şi eu, căci de mă laşi numai pe mine... de te jertfeşti pentru mine nu cîştigi nimic... beau eu pînă la fund otrava asta, nu pot să rezist ispitei... Hai, omule, ce dracu ? !

— Oh, plînse Noe, adormitul... şi cu frizerul au apărut în uşă... Adormitul are un pistol în mînă... Trage... roşcovana e lovită în umăr şi cade... Curvele o întind ca raţele sălbatice... Ioniţă rămîne singur, în faţa lui, cu mîinile goale... Adormitul trage... îl loveşte în pulpă... trage din nou... stînd cu gura căscată, de plăcere. Bărbierul e în spatele său, încă legat la mîini, rîde, aşteptînd... Frica e... Doamne ! Adormitul iarăşi întinde pistolul... Dar ce văd ? ! alunecă el de pe butuc şi bolborosi mai departe, aşezat pe paie... un cuţit îi intră în mir ! Îi sparge ţeasta, sîngele îi umple ochii şi el nu mai vede şi nu mai ştie ce se întîmplă...

— Bine, bine ! îl plesni Vasco Slabul cît putu de tare cu piciorul în burtă, să-l ameţească şi să nu-şi piardă de tot minţile...

Îl urcă în pat, peste maldărele de păturі şi cojoace rupte, şi-l acoperi cu o cergă. Noe începu să sforăie, guiţînd, grohăind aproape ca un porc înjunghiat. „Unde dracu o fi găsit el ţuica ?“ se-ntrebă şi ieşi afară. Trecu pe lîngă cai, ocoli paiele şi descoperi la temelia unei căpiţe cu fîn un butoiaş din lemn de dud. Cepul era umed. „Ah, îşi zise şi se duse după sticla de un litru... Dar în drum băgă de seamă că pe ferestruica scăpată din mîinile lui Noe în zăpadă răsăriseră nişte pete mari de sînge, ca un scuipat plin de sînge. Ori el a... ori cine ? rîse, închipuindu-şi ce-ar fi zis... că putea fi scuipătura... A cui ? Doar nu a lui Dumnezeu, bre, că nu se leagă, îşi zise, umplînd sticla cu ţuică şi bînd... Bău pînă văzu o mîţă roşie oprindu-se

în fața lui și privindu-l în ochi. Parcă făcea parte dintr-o legiune a demonilor ce începuseră să miorlăie în jur, cuprinși de căldurile primăverii. Drace ! își aminti el de Noe, așezîndu-se lîngă măsuța cu trei picioare... Cum ține beția loc de Dumnezeu !"

31

Rilă coborî în gară de-abia cînd vagoanele începură să fie trase pe-o linie de rezervă, trezit de tropăiturile gălăgioșilor ce veniseră să verifice ușile și geamurile, de nu erau sparte... Adormise chiar înainte de intrarea în stație, cu mîna pe cufăr. Trecu prin dreptul caselor de bilete și vru s-o întrebe pe-o grăsană cu ochelari dacă știa de este sau nu în tură Ghiuri-baci ; nu întrebă, neștiind dacă era mai bine să vorbească în românește sau în ungurește. Uniforma sa de honved îi era cam lungă la mîneci, constată — culmea ! — pentru prima oară acum, privindu-se în oglinda de la intrarea în W.C. Ușurîndu-se, auzi prin ferestrele făcute țăndări niște mierle cîntînd. Se limpezea de ziuă. Urcă în tramvai, la clasa a doua, cum urcase de cînd se știa, se așeză pe un scaun, în față, aproape de locul vatmanului și începu să caute cu privirea printre crengile copacilor mierlele îmbolnăvite de cîntece. Pînă la spital, trecînd pe lîngă parc, nu zări nici o pasăre, dar nu se miră : cîntecul lor nu venea dintr-o altă lume, ci din încă întunericul nopții. Adormi și ajunse la capătul liniei, în Calea Aradului. Vru să meargă pînă la marginea dinspre Cluj a orașului, vru să se dea jos în centru și să ia o trăsură pînă în fața cimitirului, să vadă cine a mai murit... Ce cruci noi erau, pe lîngă mormintele vechi ale atîtor rude... Renunță, dar înțelese că mintea nu știa ce vrea, ca un bohoț gata să facă orice. Atenție ! își zise, nebunia e pe aproape. Rîse. Coborî în apropierea teatrului, intră într-o chichineață

unde se vindeau ţigări şi-o privi pe tutungereasă cîteva clipe în tăcere, aşteptînd să-l întrebe ce doreşte.

— Ce vă pofteşte gurița ? surîse ea.

— Aş putea să las cîteva minute cufărul aici ? zise el, bucuros că ea...

— Nu, spuse ea. Dacă aveţi vreo bombă ? Sau dacă sînteţi dezertor ?

— Nu sînt, bîigui el. Şi sînt român, doamnă, tatăl meu...

— Nu, domnule, îi reteză ea vorba şi ieşi afară cu o mătură în mînă... Hei ! mai strigă în urma lui, văzîndu-l cum se-ndreaptă spre Corso fără...

— Aveam aici, la doi paşi, o fetişcană, după care eram topit, zîmbi el. Să mă ia dracu dacă mint.

Felinarul roşu de lîngă geamul bucătăriei era stins, dar din interiorul clădirii răzbăteau nişte cîntece bete, adormite... Intră, sperînd s-o vadă pe Estera apărîndu-i în capul scărilor într-o rochie lungă, albă, cu o lumînare aprinsă în mîna dreaptă, ca în opereta ce-o văzuseră împreună... adică stînd el în stînga Valeriei şi ea... O codoaşă cu dinţi de argint, trăgînd dintr-o lulea ca o turcoaică... îi spuse că era închis. El bătu din călcîie, milităreşte : c-a înţeles ! Dar deschise uşa ce dădea în holul cu pian... Nişte... nişte... Ieşi.

— Madam Iozefina ? arătă el cu degetul spre capul scărilor. Estera ?

— Nem tudom, zîmbi başoalda, dintr-odată dezlegîndu-se în ea toate păcătoasele ei pofte... Doriţi ? spuseră braţele ei durdulii.

— Nu, domnişoară, doresc să... adorm, nu să mă culc, rîse el, mulţumit de răspunsul ce i se păru plin de haz.

Ajunse acasă. Uşile erau închise. Probabil plecaseră la bunici, la ţară. Prin curtea internatului, sărind gardul, intră în clădirea şcolii prin fereastra întotdeauna deschisă a spălătoriei. Cheile de la locuinţa lor erau sub preş, ca întotdeauna, de parcă oraşul Oradea-Mare, aflat în penumbra trecerii dinspre noapte spre zi, în ciripit idilic de păsările, burgul liniştit de altă dată nu se afla acum nici măcar în penumbra istoriei, ci în exuberanţa ei plină de pace. Pe masa din bucătărie găsi deschis un almanah despre

astrologie. Valeria obișnuia să cerceteze stelele și să vadă ce legătură este între mersul lor și cursul anilor pe pământ, al războaielor, revoluțiilor, al istoriei. Dar nu Valeria plecase ultima din casă, fiindcă pe etajera unde se afla și aparatul de radio era pus la vedere și un plic : „Pentru Valeria, strada..." Netimbrat. Cineva îl adusese și-l aruncase în cutia pentru ziare de la poartă, ori îl dăduse părinților săi în mînă... Era scrisul Esterei. Luă plicul între degete și simți cum mîna începe să-i ardă.

Privi stelele desenate cu creioane colorate de Valeria pe harta cerului atîrnată într-un cui deasupra patului ei : stelele nu se zguduiră, cum pretindea ea că se-ntîmplă cînd împărățiile sau oamenii trec printre cutremure, sau stau pe cutremure. „Normal, parcă o auzi pe soră-sa, ca întotdeauna cînd nu erau pe-o părere : noi trei, eu, tu și Estera sîntem un triunghi scalen, cu laturi inegale". Deci cică formau o unitate, deși ei erau părți inegale. Valeria îi rîdea dintr-o fotografie : „da, asta era !" „Și ce-o să se-ntîmple dacă-ți deschid eu pliculețul ușor, cu..." Puse o oală cu apă la fiert, în aburii ei cleiul ce lipise clapele plicului... „Dragă Valeria", citi el cu un nod în gît. Băgă scrisoarea între filele almanahului astrologic, luă legătura cu chei și urcă un etaj : se încuie în laborator, pentru orice eventualitate, să nu dea peste el părinții sau soră-sa și să înceapă un nou război mondial, războiul scrisorilor... Rîse : „Războiul scrisorilor deschise". O pisică mieuna undeva într-o sală de clasă, ori prin pod ? Praful se așternuse pe împărații lumii din fotografii, pe mustățile savanților, pe ochii jivinelor împăiate, slăbindu-le parcă vederea. „Dragă Valeria, poate că una dintre scrisori tot va ajunge cîndva la tine : principalul e să afli că Estera încă n-a pierit !" El privi pe fereastră, de parcă i-ar fi auzit glasul ! O creangă se legăna în vînt, cerul se curăța de lepră, înseninîndu-se. Era ca un fel de hoț : se bucura de niște gînduri ce nu-i erau adresate lui. Ei, și ? „Mătăhala despre care ți-am mai scris, Ioniță, nici înainte de a-l fi aruncat pe fereastră din sala de mese n-a vrut să-și creadă ochilor : tot îl mai ierta pe Otto, zicîndu-și că e vorba totuși de un joc de-a moartea, de o scenă jucată de ei, ca la teatru, după cele ce ni le citise Frank din cartea cu coperți legate în piele de vițel. Frontul fiind departe de

noi, şi moartea se îndepărtase de noi, presimţea el, vesel, aproape ca şi ieşit în afara războiului. Poate de-aici îi venea şi foamea de dragoste, din tihna secretă ce-l asigura că sfîrşitul zilelor sale fusese amînat. Moartea trecuse de el ! Eu însă leşinam strînsă peste mijloc de mîinile lui de urs, păroase, împăcată cu prezenţa morţii invizibile ce ne putea cuprinde în orice clipă în braţele ei răcoroase. Poate şi iminentza ei în decorul unor zăpezi lăptoase — luminoase mă încărca zilnic cu o energhie vitală necunoscută : eram ca o baterie plină de electricitate, de atingeam cu degetele clanţa unei uşi auzeam nişte pîrîituri fine şi simţeam prin tot trupul furnicăturile unor fulgere blînde. Involburarea nopţilor noastre de iubire (scuză-mă pentru această romantică formulare !) venea din spaima mea animalică de baba cu coasa (din poveştile ce nu mai erau poveşti) şi din curajul regesc sau prostesc al lui Ioniţă ce alunga orice întruchipare a pierzării... Şi totuşi, în dimineaţa zilei cînd el a fost azvîrlit ca un balot pe fereastră, înainte de a ne culca noi în culcuşul din camera încălzită de un godin borţos şi vesel de căldura ce-o răspîndea în jur duduind, Ioniţă parcă a zărit moartea văzîndu-l pe Otto aruncîndu-se spre patul în care mă urcasem încălţată, să nu mă ajungă mîinile sale ! „Ce faci ?" l-a întrebat fără ură, necrezînd o clipă că adormitura voise să mă batjocorească, ori să mă silească, doamne fereşte !, să-l iert pentru vreo intenţie a sa necugetată, sau pentru că prinsesem de veste, prin Eldar, cum se şi întîmplase, că pusese la cale pieirea mea, a lui Ioniţă, a lui Frank şi a tuturor celorlalţi... Nu : mătăhala şi-a zis că baba hîrca probabil s-a apropiat de Otto şi l-a mîngîiat cu degetele ei oarbe şi i-a şoptit să mai fie pentru ultima oară el însuşi, bărbatul de odinioară ! Asta era va să zică moartea ce-o zărise : nebunia ce-i întunecase minţile insului searbăd şi veşnic gata să caşte, trezind în el sîngele adormit. Îl iertase. Aşa că nu mi-a reuşit încercarea de a-l tulbura şi a-l convinge de mîrşăvia lui Otto — atrăgîndu-l pe Otto spre pat chiar în clipele cînd ştiam că Ioniţă o să mă caute ! Venise căscălăul să ia briciul împrumutat de bărbier ursului meu păros ! Am luat briciul şi-am sărit în pat, să nu i-l dau ! Un joc stupid, care mi-a reuşit datorită lipsei de imaginaţie a veşnic adormitului jucător de po-

cher... Paşii lui Ioniţă urcau scările : îi recunoşteam. Dar dintr-un final magnific regizat — mîini de bărbat întinse să mă cuprindă (eu ţineam unealta afurisită la spate) etc. — n-au ieşit decît două cuvinte pline de bunăvoinţă : „Ce faci ?“ Dar ceva tot s-a împlinit, neaşteptat de mine: Otto a simţit ridicolul întîmplării şi a plecat pufăind pe nări şi cu coada între picioare. N-avea, desigur, curajul unei înfruntări bărbăteşti : nici să se explice, nici să se ia de piept etc. Nu-l putusem convinge pe Ioniţă nici mai înainte prin vorbele mele, ori prin gîndurile lui Eldar, nici acum, arătîndu-i briciul, că Otto ar fi un stricat la minte, gata să taie gîtul unei femei, cum i-l tăiase Mona Lisei : nu, pentru el nici măcar Otto nu era stricat la toate rotiţele, de parcă omul nu era o jucărie, bre ! Această încrîncenată naivitate (sau forţă?) l-a dus... Ce să mai ascund ? Mai tîrziu căscălăul a tras în el de la doi metri : ca într-un cîine. Îţi mai aminteşti ? Cata-Chiţiga ne întreba : „Există dreptate în univers ?“ El nu dădea nici un răspuns. Nu avea nici un răspuns ? Dar cine are un răspuns ? Tu ? Iată o enigmă. Prima pe care am vrut să ţi-o semnalez“. Rilă puse scrisoarea pe un borcan plin cu spirt în care era închis şi conservat un şarpe cu pielea intens şi felurit colorată. „Simţeam cum creşte furia în el, cum devine cu fiecare clipă trecută mai încărcat de un întuneric necunoscut, ca o bombă!“ Surîse : numai să nu se descarce ca un sifon, cu un mare fîs ! În fond el era furios pe cine ? Poate pe nişte oameni care acum nici nu mai existau. Estera nici nu-i pomenise numele în aceste prime pagini dar strigătul ei venea dintr-o lume nouă, în care ea încăpuse ! Trebuia să fii orb ca să nu vezi cum în spatele unor mici incidente şi vinovate sau nevinovate ochiade se ascundea o lentă dar neabătută acţiune destructivă şi destabilizatoare ce voia cucerirea puterii în acel loc uitat de Dumnezeu. Privi în jur, amintindu-şi cum o văzuse aici pe Estera urcată pe un scăunel, într-o rochiţă albăstrie — de părea un fluture albastru cu capul roşu ! — ştergînd de praf cu o măturică flocoasă, din pene, mustăţile şi ochii împăraţilor, penajul scînteietor al păsărilor din fotografiile lipite pe cartoane, borcanele ce conservau tot felul de organe umane şi de vieţuitoare minus-

cule, mistreții și lupii, bărzoii și stîrcii împăiați, borcanele cu săruri, pietrele scoase din mine, geologia, fauna și flora, chimia și toată istoria lumii... „Dragă Valeria, după ce i-am spus lui Ioniță, sfătuită de Eldar, dar și încredințată că nu-l mint, după cele observate în ultima vreme în lumea noastră mică și pașnică în aparență, că eu o să-l părăsesc, pierind o dată cu cei de-un sînge cu mine și cu ceilalți nenorociți din spital și din acareturile din împrejurimi, el a mai întrebat o dată, mai mult în glumă : „Cine este porcul care măcar cu gîndul s-ar duce la așa ceva ?", neținînd seama sau parcă uitînd de Otto ce era lîngă noi și pe care i-l mai arătasem, socotindu-l dușmanul meu și al celor din neamul meu. „El este", am pus eu mîna pe umărul veșnic adormitului viezure. Dar Ioniță a rîs și l-a îmbrățișat din nou pe dobitocul cu ochii înfundați în grăsimea feței sale lîncede ; și a plecat apoi totuși scrîșnind din dinți spre privata din grădina încărcată cu zăpadă, nedorind în sinea sa să se lepede de un prieten și de o prietenie pentru o muiere și pentru o dragoste... sau poate că încă nu avea tăria să discearnă ce e adevărat și ce nu este în această balanță... Viezurele a rămas însă ca de cenușă, fulgerat de groază, căci n-avea chef să-și facă dintr-un prost un dușman : Ioniță nu cred că intra în calculele sale de a ieși din situația confuză în care se simțea închis în acest deșert înzăpezit. După cîtăva vreme, Otto a luat plecarea lui Ioniță la privată drept o renunțare a mătăhalei la o... orișice împotrivire, drept o abandonare a mea etc. I-au sclipit ochii mărunți, ca niște nasturi de metal iluminați de-o scînteie vicleană : avea o certitudine ! Însă se înșela. Ioniță încă nu alesese între mine și el, și nu putea încă să decidă unde este minciuna. Și era supărat și pe faptul că el nu băgase nimic de seamă... și nu-i plăcea nici că Eldar îmi deschisese mie ochii etc. O gelozie ascunsă ? Totuși, nu. Pentru el chelul de la Oradea nu era altceva decît un bohoț fricos ca un pițigoi. Pe mine era înciudat, da, că îi ascunsesem adevărul : deși, ca să fiu sinceră, n-am vrut nici o clipă să nu-i spun de ce neam sînt, crezînd că după pistruii și părul meu acest lucru se vedea mai clar decît s-ar fi putut observa... din situația în care mă aflam... Nu ? Trebuia să fii orb, zic și acum, ca să nu simți creșterea și dezvoltarea

puturoasă a răului... peregrinările mele, veştile despre unele crime misterioase, sfîrşitul Mona Lisei etc. Se pare că Ioniţă nu era chiar orb — rege, de ! — însă sigur era un credul, el nu avea nările de copoi ale lui Eldar să sesizeze dizolvarea răului, pentru a nu fi observat, pusă la cale de... Şi se apropia clipa cînd el putea să devină victima pasiunii sale pentru mine, lovit fie de camarazii viezurelui devenit atotputernic, fie de mulţimea de inşi din curte care-l făceau vinovat de-o prietenie culpabilă cu Frank etc. ! Şi aşa s-a şi petrecut : Otto a tras în el, iar mai apoi (cînd căscălăul a căzut plin de sînge pe faţă, mort) — călcat în picioare de... Victimă şi martir al propriei sale ezitări, sau greşeli ? L-a adus aici iubirea sa... creştină faţă de-un om pe care-l considera prieten şi incapabil să omoare o muscă? Paţachinele ofensate au aruncat în el cu băligi îngheţate şi-au tras de pantalonii lui, sfîrtecîndu-i, să-şi arate una alteia că şi măreţia coifurilor sale era tot o gogoriţă. Scuipat, ocărît, tăvălit prin bălegarul de lîngă grajduri, după ce chiar nici un viezure nu mai avea vreo putere, ultimul fiind spintecat în ţeastă de cuţitul unui căldărar din Strehaia, Ioniţă ajunsese victima chiar a celor pe care îi salvase cu preţul vieţii lui, intrînd cu un curaj nebun în sala de mese, urmat de bucătarii săi, şi punîndu-i pe... Înţelegi ? Dacă nu era revolta sa şi fapta sa... imposibilă... ei... Şi ei o clipă nu l-au crezut măcar un.... culpabil inocent, pentru prieteniile lui, ci tot timpul, şi mai ales, culmea !, după strivirea viezurelui şi a camarazilor săi, drept un chip al diavolului. E absurd, Valeria, să faci dintr-un biet om îndrăgostit un „instrument" al forţelor germanice, cum e la fel de absurd să-l vezi ca fiind întruparea unor forţe supranaturale ce acţionează prin el... Nu, nici diavol, nici sfînt, nici măcar o conştiinţă politică : un om, atît, băgat între măselele acestea ale timpului, făcînd şi el ce poate, făcîndu-se prin el afurisita asta de istorie, cu sîngerările şi crimele ei, atît. Dar noi două, Valeria, cînd ne vom întîlni, cum vom arăta ? Sau cum va arăta Rilă ? Facem şi noi istoria ?... Vom fi cumva şi noi nişte criminale ?.... Din vina cui ? A noastră? Aceasta este cea de-a doua enigmă." Un golumb apăru pe pervazul ferestrei : privi înăuntru prin geamul pătat de picături de apă uscate şi de fire de praf căutîndu-şi pro-

babil perechea, sau uimit că se vedea ca într-o oglindă şi nu se cunoştea pre sine. Iulius Cezar, învăluit în fumul gros al unei lulele turceşti, desenată cu creion chimic de Valeria, scruta fix viitorul, ca un orb. Se auzi scîrţîind poarta internatului ce dădea spre sala de gimnastică. O pereche de băieţi tineri bătură darabana pe fundul unei căldări de aramă, nu atît ca s-o vîndă, cît ca să-şi anunţe prezenţa, dacă cineva ar fi vrut să-i ia ca pe nişte hoţi. Încercară uşile — erau închise. Se aşezară pe nişte lăzi goale, ca nişte împăraţi, siguri că nu-i vede nimeni şi că sînt domnii acestui pustiu dintre ziduri şi ai clipelor de răgaz în care-şi fumau, pe rînd, pipa aprinsă cu dichis. Rilă îşi aduse aminte : Cata-Chiţiga le spusese : lupii şi corturarii sînt monogami ! Puii sîngeroaselor fiare (ce poveşti cu ei, mamă ! mamă !) sînt în primele ore, şi parcă zile, muţi şi orbi şi surzi, nişte boţuri de carne vie ! „Poate asta-i face pe taţii lor să nu umble brambura, clipise din ochi Cata-Chiţiga, şi să le poarte de grijă ca unor sfinţi..." Şi sărdălanii erau monogami : cine călca peste obiceiurile lor, care erau însăşi morala lor, era dat pe mîna bulibaşei ce putea chema călăul ales dintre ei să pedepsească pînă... Dreptatea şi morala, obiceiurile — erau acelaşi lucru : iar justiţia se baza pe tăria lor, nu pe forţă... Rilă răsfoi din nou lunga scrisoare a Esterei : chiar dacă n-o terminase de citit şi nu aflase care mai erau celelalte enigme ce-o obsedau pe prietena sorei sale, un alt mister se profila printre rînduri, acela al drepturilor omului în timpul ce se scursese de la începutul războiului pornit de Germania... şi pe ce justiţie, dacă nu a forţei, se bazau ei ?... Nu acesta era strigătul înăbuşit al Esterei ? se întrebă privind cu mirare cum cei doi tineri se urcă în mare grabă pe coteţul de păsări şi sar gardul de ciment ca nişte furi. Nu luaseră nimic, doar trăseseră din pipă... fumul... şi aerul acelor clipe de linişte... Ce era ? Spaima lor se lămuri : pe poarta ce scîrţîia din toate balamalele ei neunse parcă de la începutul lumii intră Valeria, de mînă cu un bărbat îmbrăcat într-un pardesiu gri, cu o pălărie ce-i şedea caraghios pe frunte şi încălţat în cizme. Cine era şolticarul cu care soră-sa vorbea parcă mai mult prin semne ? Un ofiţeraş, cumva, în haine civile ? Şi de ce intrau pe uşa din dos în casă ? Ca să nu-i vadă lumea,

probabil, fiindcă părinţii lor erau plecaţi ! Oh ! doamne, sînt un purceluş, îşi zise Rilă : nu mă gîndesc decît la ce e urît ! Şi judec urîtul şi nu mai... Plecă de lîngă fereastră, să nu fie observat. Scrisoarea Esterei parcă îl aştepta. Simţi din nou o fulgerare luînd-o în mînă : erau scrisul ei, gîndurile ei, o parte din fiinţa ei. „Nu ştiu dacă în încrîncenarea lui Eldar nu este decît o veşnică şi neobosită cîrcotă şi cîrtire : căci niciodată nu l-am văzut punînd mîna pe un creion şi aşternînd pe hîrtie măcar versurile caraghioase şi şugubeţe ale unui libret ! Ce să mai spun de o revoltă probată prin fapte ? Nimic. Poate doar de revolta ce l-a cuprins mai demult în faţa propriei sale laşităţi, că mă dorea şi nu îndrăznea să-mi spună şi să-mi propună... şi care a devenit faptă, după cum cunoşti, el trimiţîndu-mă în pat, în seara cînd Iepurilă ne-a spart cu mingea de cauciuc geamul de la bucătărie... Aici se deosebeşte el fundamental de Ioniţă : mătăhălosul e sărac la vorbe, dar nici nu e convins ca Eldar (care nu înfăptuieşte nimic, dar crede în puterea de a schimba pămîntul a acţiunii oamenilor etc.) că, trecînd la fapte, bunăoară punîndu-l cu botul pe labe pe viezurele unsuros şi veşnic adormit, el ar putea schimba rostul războiului, ori a-i face pe oameni să fie altfel decît sînt... Şi adevărul lui s-a şi adeverit : şi duşmanii şi cei salvaţi de el la fel l-au batjocorit şi cu aceeaşi ură parcă i-au vorbit. Dar pentru mine cu atît mai mult Ioniţă este un ins altfel decît alţii (nu doar pentru că din naştere are o măreţie a naturii în plus !): el n-a făcut un bine ca să cîştige apoi ceva din asta ! Fiindcă el din capul locului, cînd i-a luat pe bucătari după el, înarmaţi, n-a ştiut că vor reuşi ce dorea : să mă salveze pe mine şi să-i facă liberi pe ceilalţi ! Să fie foarte limpede, Valeria : el a intrat într-o bătălie la care îl chema inima lui, dar pe care n-o vedea cîştigată, ci mai degrabă imposibil de cîştigat... Şi totuşi nu i-a fost frică : lui, Vali, nu i-a fost teamă de moarte. Şi asta e o altă enigmă pentru mine.“ Epistola se încheia cu un P.S. : „N-aş dori să citească Rilă aceste rînduri. El rămîne iubirea mea dintîi, romantică şi zambilie (!). Aş vrea să rămînă indestructibilă, dacă şi el cumva a fost inamorat de pistruii mei ! Şi încă ceva : dacă-l vezi pe Cata-Chiţiga mulţumeşte-i din partea mea pentru lecţia despre Capi-

tolium ! Abia acum am înţeles-o poate cum trebuie. Îţi aminteşti ? „Capitolium era numele celui mai august templu al bătrînei Rome şi, prin extensie, numele dat de acest templu colinei al cărei un mamelon îl ocupa... Pentru lumea cucerită de Roma, el era principalul sanctuar... şi era strîns legat de instituţiile politice ale imperiului..." Şi mai la vale, Valeria, îţi aminteşti ? Lîngă Capitoliu era stînca Tarpeiană de unde erau aruncaţi inamicii învinşi... Nu ? Neputincioşii, infirmii, duşmanii erau... Lîngă templul sacru, o stîncă a morţii. Justiţia romană pe ce se întemeia ?... Nu simţi în nări, Valeria, un abur venit dinspre Roma eternei nebunii ? Împăraţii cetăţii veşnice erau paranoici ? se întreba Cata-Chiţiga. Oricum, mătăhălosul meu drag şi nebun, fără să ştie o iotă despre capitala de odinioară a lumii, i-a înfruntat duhurile ! Poţi să nu iubeşti un asemenea smintit ? „Ce simţea era că... va intra într-un necunoscut prăpăstios." Unde scria asta Macedonski, Valeria ?" Rilă o auzi pe Valeria venind pe coridor rîzînd, urmată de tropăiturile soldatului străin încălţat în cizme (trebuia să fie ofiţer, dacă avea pardesiu!). În ce limbă se înţelegeau ?! Rilă se încuie pe dinăuntru în dulapul plin cu hărţile ţărilor şi mărilor, continentelor şi stelelor. Valeria nu fu surprinsă că uşa laboratorului era deschisă. Puse patefonul să cînte, aşezat pe masă, lîngă un pelican împăiat. Rîse ca o ştoarfă şi-l ţocăi pe străin pe obraji. Rilă strînse din dinţi, ca un şcolar, trist, în întunericul din dulap : „Mamă, îşi zise, vrînd să spargă placa de ebonită şi să stingă toate sunetele ei din lume, dă-mi puterea să rămîn pe loc şi să nu scot afurisitul meu de pistol de la curea şi să... golesc ochii Valeriei de... culori şi de bucurii păcătoase, drace !"

32

Sub amurg, de pe colina împădurită se vedea cum se deschide o cîmpie fără de margini, plină de zăpadă, însîngerată de soarele ce cădea spre orizont ca o rană vie şi

rotundă a cerului. Aerul se împrimăvăra, desprinzîndu-se din gerul ce-l asuprise nopți și zile la rînd. Căruțele cu coviltir trecură printre nunțile din satul ce mirosea a sarmale și vin și ieșiră în drumul ce tăia ca o urmă de șarpe uriaș cîmpia roșie ce începea să fie murdărită de puterea întunecată a nopții. Pe peretele dinspre drum al bisericii aflate între două rînduri de brazi se vedea iadul pictat cu sute de ani în urmă : capete de inși aflați în cazane cu smoală fierbinte, schelete de muieri prăpădite jucînd în silă în burta unui pește, flăcări nemiloase pîlpîind peste fețele pline de groază ale unor soldați îmbrăcați în șalvari și cu fesuri pe cap, barbugii înghițind zaruri, ori vărsîndu-le, precupețe lălăind bete, tîrgoveți dîndu-se peste cap, amețiți de basamac, o viermuială înspăimîntată făcîndu-și totuși mendrele și cîntînd într-un iad vesel, peste care acum pulberea de zăpadă așternută mai zădărnicea urletele de plăceri ale acestei lumi în care oi și capre, viței și iepuri, animale și păsări nu existau. Cîteva sănii, căruțe și trăsuri ieșeau însă în goana unor cai albi din acest iad nins, sub ochi larg deschiși, îngăduitori, ai împăratului cerurilor și pămînturilor. Un corturar scoase cu scîrbă de la brîu un cuțit învinețit și lîngă prăsele încă duhnind de sînge mucegăit și-l bagă sub talpa bisericii, sub pragul de la ușă, la picioarele Domnului, să-l calce copiii, botezații, nuntașii, tot natul ce va intra și ieși din casa sfîntă, în vecii vecilor. Vasilache se uită în turul pantalonilor celui îngenunchiat să împingă cît mai adînc sub pietre cuțitul parcă murdărit de sîngele diavolului : dar nu mai zări pe turul nădragilor acestuia vreo urmă din creierii celui ucis. Surîse și dădu bice cailor, lăsînd în urmă jalea femeii din cimitir ce-și plîngea singură bărbatul plecat degrabă într-o țară înșelătoare și niciodată înapoi reîntorcătoare, în țara minunată și de nimeni căutată.

Opriră la o stînă pustie, la miezul nopții, dădură fîn la cai din căpițele încă nedesfăcute de nimeni și aprinseră focurile sub căldări, să-și facă mămăligă.

— Să fie Onița ? întrebă nevasta lui Vasilache. Prăluța ? Sorica, de la Soră ? Pena, Piruda ? Oanța, Panaghița ? Neagra, Nana, Neacșa ? Mertic ? Mălina, Mara, Mica, Țugulea, Tetia, Tetica, Tica, Stătina, Săvița, Mar-

darie ? Lupa, Liciul, Kita, Lefter ? Ita, Istina, Ionosu ? Iliuţa, Iftica, Idita, Ciulei , Halga, Gurăgata ? Gloaber, Ghira ? Gănuleasa, Gălima, Rada, Gafiţa, Floca, Fetiţa, Frăsina, Elina, Felea, Durda, Duşea, Dumineca ? Dudău, Dudea, Doda, Dochiţa, Dinga, Despa, Dămîian ? Dosca, Dodul, Danciul, Dudul, Dadul, Dafina ? Catagă, Constanda, Ciorica, Căţa, Căsar, Calotă, Carfina ? Buzălan, Bazuca, Baraga, Burice ? Burbina ? Budina, Budur, Buhtea, Borugă, Paradisa, Paradaisa, Pascala, Boba, Bîzîlă, Bîzdîg, Bera, Berea, Belibon ? Bălaşa, Bascal, Avramia, Alistar, Andonie, Andronica ? Anisia, Angelina, Amecta, Gaftona ? Rai, care înseamnă boier ? Cehei, rachssi, adică domnişoară ? Păr, adică bal ? Ciucic, ţîţă ? Lolo, roşu ? Aşternut, laceartan ? Dighiţa ? Cazimira ? Dafna ? Catalina ?

— Las-o, nu vezi că doarme, fă ?

Muierea lui Vasilache o văzu de-abia atunci pe femeia de lîngă ea prinsă şi cuprinsă de somn, rezimată de un sac cu pene : flăcările îi luminau părul negru şi strîns în cozi groase, pline de galbeni. Pielea de pe obraji îi lucea stins, înnegrită de fum: numai sub urechea stîngă, sub o scărpinătură, licăreau nişte pistrui tineri de primăvară. Îşi închidea şi mai tare ochii, dormind, ca şi cum ar fi vrut să nu mai vadă ce visa. Cineva strănută ca un cal.

— Cine străfigă acolo ? rîse Vasilache. Scoli şi morţii din pămînt, frate-meu !

Nu se trezi însă nici un mort de sub pămînt : se trezi doar femeia care visase urît : se scărpină la ceafă, privi în jur uşor nedumerită, amintindu-şi de văduva pe care-o auzise (stînd lîngă iadul ca o dănţuială zugrăvit pe un perete al bisericii dintre brazi) strigînd ţintirimului să se bucure ! că bună roadă i-a răsărit ! nu de înflorit, ci de putrezit ! Şi cimitirul era surd ca un munte de sare şi nu-i păsa că din mîinile de-acum fără de nici o trebuinţă ale celui îngropat în el de curînd n-aveau să mai răsară decît poate buruieni, ca şi din sprîncenele lui, sau bozişori, ca şi din lumina stinsă a ochilor lui. Crucile de lemn, deşelate de vreme, negre, mormintele, oalele de lut, unde mai arsese tămîie, lumînările stinse ce-şi arătau sub zăpadă ceara galbenă şi parcă tînără, laviţele, două, de sub un vişin uscat, toate aceste lucruri făcute de oameni

tăceau nemişcate, mute, străine, venite dintr-o altă lume : da, da, da, se înfrigură căldărăreasa tînără şi bogată în cocoşei de aur prinşi în părul ei împletit, tăcerea lucrurilor o înveninase pe văduvă şi-o făcuse să urle înlăcrimată în faţa crucii mortului ei, a zădărniciei şi a propriei sale deşarte cutremurări. Dar cînd văduva ieşise în drum şi plecase ca oarbă către sat, ceva lăuntric îi înverşunase mersul şi-i stinsese lacrimile : o credinţă vie că la capătul zilelor ce le mai avea avea să dea ochi cu bărbatul ei în grădina sfîntă, unde nu este nici jale şi nici suspin.

Noaptea se scurse spre Apus deodată cu nişte cîrduri de ciori croncănitoare, flămînde, ce înţesau cerul : zborul lor negru, ca un nor de cenuşă, dispărînd peste păduri, ştergea din văzduhul plin de răcoare ultimele umbre, limpezind spre răsărit zările... Şoarecii foşgăiră prin coceni şi pe sub mormanele de paie şi fîn din spatele stînei, zăpăciţi de mîţa roşie ce-şi descoperea pe zăpadă umbra mişcătoare în lumina soarelui rece, înălţat de o palmă de la pămînt. Căprioare şi căpriori. Încă nu venise vremea gîngăniilor. Porci mistreţi somnoroşi priveau cu ochii lor mici, nepăsători, cum li se limpezesc umbrele şi cum se îngroaşă şi cum grohăie parcă o dată cu gura lor flămîndă şi nu prea... Din căruţele ce-şi vedeau de drum, alene, se zărea mai bine această năvalnică intrare în zi a unei oştiri de zburătoare şi de fiare, de plăpînde rumegătoare, de iepuri şi brabeţi, de veveriţe şi vulpi slăbănoage... Nu putuseră să rămînă în noaptea în care fuseseră scufundate şi care le acoperise cu liniştea şi spaimele ei. Se risipeau într-o nouă neorînduială, căutîndu-şi hrana într-o adulmecare mereu aflată între nestăvilite pofte şi neînduplecate spaime. Femeia cu mulţi galbeni în păr privea începutul acestei istoviri pline de patimi, mîncînd brînză cu o bucată de mălai şi fiind sigură că scăpase de orice boală dacă fiinţa ei se mai bucura de nimicurile dimineţii.

Soarele se ridica somnoros pe cer. Timpul tăcea şi trecea.

Nişte cai încălecaţi, adăpaţi cu rachiu, trecuseră pe lîngă ei ca vîntul, muşcîndu-şi zăbalele, scuturîndu-şi coamele împletite cu flori, parcă albastre, parcă rozalii. Era vremea nunţilor ? Ori toate se răsuciseră după vremi ? Aproape nişte copilandri, cu coifuri în cap pline de scîn-

tei, cu o droaie de cîini gonind în urma şi înaintea lor, plecaseră să vîneze în lung şi în lat pămîntul, pînă ce şi-or pierde caii lor fără de splină potcoavele — după lupi suri şi hulpi roşcovane, după bursuci mari cît berbecul, după urşi şi mistreţi, dup-o căprioară cu stea în frunte, nevăzută.

Pe la amiază căruţele trecură prin faţa unei primării din care ieşea veselă o mireasă nici prea subţire, nici prea groasă, îmbujorată, pietroasă, bună, vorba unuia glumeţ urcat pe mormîntul eroilor, şi de rîşniţă, şi de coasă. Pe la fîntîna din mijlocul satului o altă mireasă îşi ducea de mînă mirele cam tăntălău, despre care copilandrii ce-şi trăgeau mucii în nas ziceau că de harnic ce e se scoală pe la cîntători, se încalţă pînă dau zorile, merge la fîntînă să ia apa şi vine în casă cu obielele în mînă, descuţ, iar la prînz dacă nu-l strigă nimeni în curte, adoarme cu mămăliga în gură. Nunta rîdea, veselă, de felul cum ginerele ştia să se îmbrace, trăgîndu-şi izmenele pe cap şi îndesîndu-şi picioarele în mînecile cămăşii ! Ţiganca de lîngă muierea lui Vasilache surîse : toată veselia lor nu cădea din cer şi nici nu era adusă de vreo ceată de bohoţi, venea din ei, din bucuria că mirele şchiop nu se sfia să-şi ciupă viitoarea nevestică şi s-o ţocăie în văzul lumii, într-una, nerăbdător să ajungă cu ea în clipa cînd aveau să rămînă singuri.

— Ce-i, Panaghiţo, Chiţo ?

— Parcă-mi vine aşa să ies înaintea lor şi să mă culc pe zăpadă, să calce mireasa şi ginerele pe mine, să treacă nunta asta peste mine...

— De-ţi vine, du-te, îi zise muierea lui Vasilache. Şi ca să nu se sperie, fă, că nu e în nici un obicei, poate, ia banul ăsta de aur şi pune-l în găleata cu apă ce-o ţine ăla micu ce merge înaintea lor, să le fie norocul aurit, şi să treacă şi cu el peste tine...

Se duse : puse galbenul, se culcă pe burtă şi aşteptă: mireasa păşi prima peste ea cu voalul atingîndu-i obrajii, în rîsetele şi chiuiturile nunţii, în cîntecele lăutarilor cherchelişi. „Nici prea crudă, nici prea trecută, mireasa e cu sprîncenele subţirele, să se desmierde Ion Cozmei cu ele", rîse un puştan şi-i dădu ginerelui din toate puterile o palmă peste fund.

„Doamne, îşi zise Chiţa, Palaghiţa, Oniţa, Sorica, Paradaisa, Andronica, venind spre căruţă, privindu-i pe toţi cum joacă în horă şi cîntă, rupţi de orice, parcă plutind : Doamne, atîta vreme cît arată aşa, fericiţi, da, chiar fericiţi, ei nu mai au nevoie de nimic şi de nimeni, căci fiecare este pentru omul din el chiar Dumnezeul din ceruri."

Puştanul răguşit veni lîngă Vasilache şi-i întinse o sticlă cu băutură şi-i spuse : „Bre, dacă fata mai stătea vreo zece ani, îi dădeau părinţii o pereche de juncani ! Dar ea, nu şi nu, că se mărită, chiar dac-ar fi opărită ! Se zbuciuma, n-avea linişte, alerga buiacă prin cînepă şi prin inişte, sărea de pe vatră pe cuptor ş-aştepta mereu peţitori ! Într-o zi pe cînd îşi scutura catrinţa, A auzit scîrţiind portiţa : Gata, mamă ! Cine-a fi să fie ! Numai să ştiu că poartă pălărie !..."

A doua zi, trecînd cu căruţele de Călineşti-Cuparencu, satul de naştere al lui Gheorghe Eminovici, şi Călineşti-Enache, auziră o veselie nevăzută, îndepărtată — şi nu după multă vreme cimitirul din deal se umplu de lume ! Ei cum treceau în căruţe mai pe la poalele dealului, n-aveau cum să zărească şi să ştie ce se întîmpla dincolo de vîrful... Pe urmă văzură lume urcînd la pas, cu lăutarii după ei... Şi apoi se făcu o vreme linişte. Se apropiară, mînînd la pas caii albi şi aburiţi... Priviră : femeile nu erau îmbrăcate în negru, bărbaţii, cîţi erau, mai mult moşnegi, aveau pălăriile pe cap, nici un popă în odăjdii nu cădelniţa, umplînd aerul de fumul vioriu al tămîiei (n-aveau popă în sat ? nu-l vedeau ei ?): ceva ciudat se petrecea sub lumina de argint a împrimăvărării. Şi dintr-odată totul se limpezi, Chiţa, Palaghiţa, Paradaisa simţi cum i se răceşte gura, trăgînd aer în piept : era o nuntă ! Văzură mireasa trecînd printre morminte, în alb, cu coroniţă pe cap, atentă să nu-şi prindă sovonul în lujerele uscate de cîrciumărese, tufănici şi dalii, înflorite în toamnă printre pruni şi meri, văzură mirele cum o ţinea de mînă, grijuliu, cu o lunguiaţă floare de beteală în piept !... Naşii, rudele, lăutarii se opriră lîngă un mormînt: mirele şi mireasa aprinseră două lumînări şi le aşezară pe braţele crucii de lemn, apoi aprinseră altele, pe care le înfipseră în ţărîna umedă a mormîntului... Se făcu linişte. Vasilache şopti : „Au venit să-şi ceară iertăciune de la tatăl băiatului, sau

al fetei..." Nuntaşii picurau din sticle vin peste mormîntul luminat ciudat de lumina lumînărilor. Dragă tată, îşi cerea mirele iertare pentru greşeli... şi-i mulţumea pentru că-l crescuse... Şi cine răspunse în numele tatălui mort ?... sfătuindu-i pe miri să se iubească şi ?... Lumînările se stinseră, lăutarii cîntară cu jale, nuntaşii începură să plîngă. Glasul acela ce vorbea în numele bunului părinte mai binecuvîntă fiul şi nora, sfînta lor căsătorie, dorindu-le pace, cum îi era lui Dumnezeu pe plac, sănătate şi voioşie... „Tată, te-a mîncat pămîntul", zise fiul şi nu mai putu să scoată un cuvînt. Se lăsase pe nesimţite seara: cum părăseau nuntaşii cimitirul, parcă numai rochia miresei le lumina drumul.

Panaghiţa, Chiţa, Paradaisa, Despa... se duse din nou : puse galbenul, se culcă pe burtă şi aşteptă, gîndindu-se... Doamne, atîta vreme cît arată aşa... nimeni nu-i poate birui... ei nu mai au nevoie de nimic, căci... Aşteaptă : mireasa păşi prima peste ea, cu voalul atingîndu-i obrajii...

Căruţele urcau printr-o pădure de tei. Vasilache aprinsese un felinar şi cînta. Chiţa, Paradaisa băgă de seamă că de peste picioarele băscăcărate ale insului ce stătea pe fînul din căruţa din mijloc, ca un mort, căzuse într-o parte pătura ce le acoperise : le înveli din nou, luminîndu-le cu felinarul. Şi atunci văzu, speriată, pe talpa bocancului stîng, un as de ghindă... Cerul se înstela, timpul tăcea şi trecea.

ÎN BURTA CÎRTIȚEI

1

Cata-Chiţiga descoperise plăcerea de a mînca bureţi albi, fripţi în tigaie, cu usturoi. Ieşea dimineaţa în piaţă şi căuta ţiganii veniţi să vîndă ghebe grase de pădure, mitărci, mănătărci, ciuciuleţi, care cresc pe lemne şi se pun în borcane cu ardei şi oţet, bureţi usturoşi, usturoi, cum le zicea nană Liţă, sora ciosului Marian din Păuşa, mure, afine, smeură, fragi, urzici, tot ce muma natură (rîdea el) oferise de cînd lumea omului primitiv, cel care (oh!)... „Tocană de ciuperci, cu ceapă ! Pe plită, cu sare ! plescăia el din buze ca un bucătar regal şi apoi se scufunda în desenele sale cu care voia să ilustreze o ediţie a cărţilor populare din literatura românească. Valeria şi Estera ştiau însă demult că tipărirea acestui volum era un plan ce avea să se împlinească în ziua cînd şi Eldar va termina compunerea unei operete — adică la paştele cailor ! Doamna Elvira, blondă, cu pielea ca piersica, durdulie, pufoasă, îşi arăta dantura superbă (era dentistă, de !) într-un surîs uşor studiat, vrînd parcă să spună că ea aducea grosul banilor în casă şi că visele soţului ei de-a desena sfinţii şi prorocii din literatura apocaliptică şi din legendele biblice etc. o încînta ! — căci astfel el n-o mai cicălea şi nu-i mai număra paşii !... avea un scop în viaţă! Dealtfel Valeria bănuia că traiul lîngă un asemenea bărbat trebuia să fie tare plicticos ! Îl stima pe profesorul de desen, e drept, însă pasiunea lui pentru bogomili, „Alexandria", „Varlam şi Ioasaf" etc., pentru astrologi şi cei care căutau în stele „să cunoască mişcarea lucrurilor ne-

ştiute" i se părea aproape o fugă într-un alt timp, acela unde în fiece clipă sacrul se întîlnea cu neghiobia. Venise să-i spună că Estera dispăruse din oraş, şi el, drept răspuns, sau ca şi cum n-ar fi auzit-o, îi arătase „Cronica lui Mihail Moxa" şi-i citise cîteva pasaje din ea, remarcate şi de B.P. Haşdeu ca fiind documente despre *limba cea vorbită* a strămoşilor noştri din secolul XVI: „Bîruise răul pre bine şi acoperise strîmbătăţile pre dreptăţi", „O, pizmă ! de început vrăjmaşe, fiară cumplită, tîlhariu, scorpie veninoasă, şarpe muşcătoriu, săgeată fără fier, ascuţită, viaţă fără pace, cît rău faci şi cît munceşti!" „Le prădă ţara, şi le risipi cetăţile, şi le arse satele, şi le tăia muerile, şi le ucidea feciorii, şi le junghea pruncii, pînă mai le pustii ţara, şi multă comoară adună."

— Haşdeu zice că Moxa, sub raportul limbii, nu e nicidecum mai pe jos de cronicarii noştri, pe care îi întrece însă prin vechime... Da, autorul cronicii spune el însuşi că se chiamă „Moxa Mihail", că este călugăr, că a scris la 1620, că s-a apucat de lucru din îndemnul episcopului Teofil de la Rîmnic şi că a compilat cronica sa din mai multe „cărţi slavoiaste" şi alte izvoade... Dar marele nostru învăţat adaugă mai la vale că manuscrisul e scris probalmente de mîna autorului... dacă nu „cumva transcris sub ochii săi de către vreun caligraf al mănăstirii". Ei bine, Valeria, eu am descoperit un caligraf care a trăit în acei ani tot la mănăstirea Bistriţa de peste Olt ! Se numea Alexandru ! În manuscrisul păstrat de la el, capitolul „Împărăţia lui Neron Chesar" începe tot ca la Moxa : „Stătu şi Neron, şi era fără ruşine şi plin de curvie. Facea-ş voia trupului şi pre voia pîntecului, mînca şi bea fără rînd, şi era tot beat de vin. Acesta-s ucise pre mumă-sa... Deaca-i văzură rîmlenii viaţa porcească, întinată şi împuţită, el era urît tuturor şi-l părăsiră, şi se spăre, de se junghe însuşi." Dar printre paginile cuprinse între nişte coperţi din lemn, îmbrăcate cu piele neagră, se află şi nişte însemnări ciudate despre soţia caligrafului (sau fosta lui nevastă ?), Evva. Acolo unde Alexandru transcrie spusele lui Dumnezeu către Eva, ce se chiamă viaţa, şi Adam, ce se chiamă pămînt roşu : „O, doi întîiu născuţi din pămînt şi ai raiului viiatnici, acestea toate sînt aduse pentru treaba voastră ! De toate să vă îndulciţi de saţiu, numai ce vă feriţi de po-

mul preceptului, că în ceas ce veri mînca, cu amar veţi muri, iară de vă veţi feri, viaţă nesăvîrşită fără grije veţi moşteni“ — tot el mai adaogă că soaţa sa mergea „demăneaţa la beserecă de să închină lui H...“ dar că „pohtia avuţie şi aur...“

Mîncînd bureţi acri, codindu-se, pînă la urmă Cata-Chiţiga se hotărîse să spună în ce consta secretul scris de caligraful de la Bistriţa între cuvinte despre sfinţi şi Dumnezeu : soaţa sa Evva fusese găsită dormind lîngă un harap ce se repausa în pîntecele ei.

— Domnule profesor, mă scuzaţi, eu am venit să vă spun ceva despre Estera... şi să vă întreb unde l-aţi văzut ultima oară pe tatăl meu... Aţi fost chemat, împreună cu doamna Elvira la directorul spitalului, nu ? Unde pe un ton amical vi s-a dat să înţelegeţi c-ar fi mai bine să plecaţi în regat : Refugiul acesta... impus, nu v-a convenit, mi-a mărturisit chiar doamna Elvira.

— Ei nu i-a convenit, mie... Dar de ce să plecăm noi în refugiu, domnişoară ? Şi-aşa destui şi-au lăsat casele şi s-au urcat în trenuri şi-au trecut dincolo...

— Unii dintre ei poate-au avut motive... Oricum, dumneavoastră n-aţi fost niciodată un... dement incomod... Iar doamna Elvira nu s-a împotrivit nimănui...

— Ce vrei să spui ?!

— Mă scuzaţi : am vrut să spun că n-a fost împotriva statului horthyst. Alţi profesori de-ai noştri... şi chiar Ghiuri-baci, prietenul tatei, care era... înscris nu ştiu pe unde... şi-a fost deţinut... Încă o dată vă rog să mă scuzaţi : învăţătorul Muşat, de la primară... a fost nevoit să se refugieze, altfel... A renunţat cică de bună voie la cetăţenia maghiară, ca să nu fie... Şi l-au eliberat ! Tata n-a fost găsit... „instigator împotriva războiului“? A fost chemat la centrul de încorporare pentru muncă... şcoala nu mai avea nevoie de portar, fiind cică vacanţă... Profesorul, absent, răsfoia o carte veche. Aţi fost împreună cînd l-au întrebat dacă părinţii lui sînt români şi dacă nu-şi schimbă cumva... religia... El n-a priceput şi n-a fost... lăsat la vatră ! Aţi fost amîndoi duşi la muncă în minele de cărbuni de la Tatabánya, nu ? Şi el, crezînd în Dumnezeul său... ortodox şi-a zis că nu există stăpînire care să nu vină de la cel de sus. S-a supus va să zică, domnule

profesor, rînduielii divine. Acum... Dumneavoastră sînteţi acasă... şi el unde se află ?

— Pentru mine s-a zbătut Elvira... Ea are cunoştinţe destule şi multă lume-i este îndatorată... El a fost dus la fabrica baronului Weisz Manfred, la Csepel... E drept, s-a supus fără să crîcnească, zicînd că... acela ce se împotriveşte, îşi va lua osînda de la Dumnezeu... căci cine acum poartă sabia, este în slujba domnului. Nu, nu e un trădător de neam, cum l-au înjurat unii... e un credincios... absolut !... Şi nu înţeleg cum de s-a schimbat aşa... el care juca pocher şi bea... chiar pe furiş, fără să ştie nici direcţiunea şcolii, în laborator, cu tot felul de derbedei şi de inşi culeşi de prin cîrciumi, căruţaşi, militari în permisie... Revolta ar fi un sacrilegiu, lăsa el acum să se înţeleagă... deşi eu cred că totul era o mască... da, ca să nu-şi schimbe religia, cum cunoşti... Încolo, e sănătos ! Mi-a spus, strîngîndu-mi mîna, la despărţire, că el este supus... nu de frica vreunei pedepse, ci din îndemnul cugetului său. Dar avea în ochi o lucire care mă lăsa, cu voia lui, se-nţelege, să cred că mă mintea. Vorbea între martori. „Cînd o s-ajung acasă, o să-mi cumpăr oi şi-un cîine, şi totul o să fie bine. Da, ciobanul fără cîine e ca azi fără mîine. Deocamdată am făcut rost de-un cîine", a rîs el. Nu l-am înţeles, sau n-am vrut să înţeleg că el îşi făcuse din religie un dulău care-l apăra şi-i da certitudinea zilei de mîine. Estera ?

— Tata mai obişnuia să spună că mămăliga se taie cu aţa şi duşmanul cu sabia... Nu cred c-a uitat... Estera ? Se simte mai grea... de cît rîs e doldora în bojocii ei ! Aproape pluteşte în aer, ca acei condamnaţi la spînzurătoare care doar au atins cu gîtul funia frecată cu ceară şi se simt suspendaţi... în văzduh ! A săvîrşit o nelegiuire ce nu-i dă nici dreptul de-a rămîne atîrnată... de lemne, şi nici să fie îngropată în pămînt, fiindcă ar spurca acel pămînt şi ţara ce i-a dat-o cel de sus de moştenire — şi ea nu ştie care e fapta nevredniciei sale, în afară de... ivirea ei în lumea asta ! Sigur, rîde şi ea, fiindcă exact în clipa... legănării ei în vînt, s-a îndrăgostit ca o căţeluşă portocalie (sînt cuvintele ei !) şi vede tot deşertul din jurul ei chinuit de sete, orele trecînd ca un şir de cocori albi (sau de fluturi albi, mai degrabă, zice ea făcînd haz de banalele ei comparaţii animiste !), nopţile

trecînd ca niște prințese nordice învăluite în propriul lor întuneric, sforăind în propria lor beznă etc. ! Iar mătăhălosul ei amorez îi cîntă — neînțelegînd nimic din ce se-ntîmplă în jur : „Mîndro, tot mă torci, mă torci Și de inimă mă storci ; Mă țeși, mîndro... și nu-ți pasă că mă doare...“ Un bou, spun eu. Dar ce... e rău să te-ndrăgostești de-un animal ? Evva caligrafului nu și-a pierdut mințile pentru un harap ?

El se albise, se-nverzise, ca o moară de gînduri. Noroc că intrase pe ușă Elvira, cu un plic de fotografii făcute cîndva de Gogu Pană : o nuntă la Poiana Ciorii, în Mehedinți : soacra mare urcată într-o postavă trasă de doi cai albi și plimbată prin sat, aruncată prin șanțuri, mînjită cu noroi, dusă pînă în poarta cimitirului și la tot pasul întrebată de veseloasa gloată din jurul ei : „o să fii o soacră bună ?“ Cata-Chițiga se furișase ca o umbră în baie și Elvira se prefăcuse că nici nu-l vede cît este de palid, ca un otrăvit : zisese în treacăt : „mănîncă prea multe ciuperci și într-o zi o să dea peste unele bolunzele și-o s-o ia razna.“ Soacra și socrul mare în fotografie, urcați pe un măgar ! Trîntiți de pămînt. Urcați din nou și plimbați în jurul unei fîntîni. Doborîți, căzuți în pîrîul ce curgea pe lîngă jgheaburile de unde se adăpau niște vaci. Apoi soacra era urcată într-o albie spartă la care erau înhămați doi cîrlani neînvățați cu hamul. Elvira rîdea întinerită. Socrii mari erau părinții ei, la nunta fratelui ei. Era și Cata-Chițiga într-o fotografie, lîngă un lăutar cu dinții de aur. „Doamne, o tot tăvăleau pe muma prin nisip, în drum spre cimitir, s-o-nvețe minte, să nu fie soacră rea. O să te îngropăm, fă ! îi strigă aici un văr de-al miresei, lîngă poarta cimitirului. Uite, e luată pe mîini, s-o bage într-o groapă din cimitir, și ea se zbate, se drăcuie, se jură... Obiceiuri ! Ce veselie, domnișoară ! Aici le-au pus părinților mei în spinare un braț de coceni ! Ca și cum ar fi fost vorba de un braț de lumînări de cununie. Cică voiau să-i ducă din nou la popă, în biserică, să-i cunune ! Au aprins cocenii, rîd... obiceiuri !“ Elvira s-a privit în oglindă, mulțumită. Și-a pus în trusa medicală un flacon cu spirt sanitar și-a povestit cum i-a scos unui croitor din Tinca trei măsele putrezite : „Avea gura ca o rană, ca un closet puturos. De nu-l operam

— căci a fost nu o simplă extracție ! — îi cîntau popii la cap sfînta evanghelie !" Era sigură de ea : meseria îi dădea o putere cumplită, de a opri chiar moartea !... Că-l adusese pe Cata-Chițiga de la minele de cărbuni era un fleac ! Își privise ceasul de la mînă. O trăsură se oprise în fața casei. „Pa, dragă, îi spusese Valeriei și-o mîngîiase pe creștet. Dacă poți să-l scoți pe bărbatu-meu din oala cu melancolie, rîsese, scoate-l ! E plin de vîrcolaci prin cap, de sfinți și de cuvinte din bătrîni ! Cred că războiul l-a zdruncinat nițel... Pa !" Plecase surîzătoare, ca la o întîlnire, ca o adeloscentă, așa i se păruse Valeriei. Parcă nu s-ar fi dus la spital să dea ochi cu cine știe ce cazuri oribile, și chiar cu moartea... Sau poate nu-i păsa nici de asemenea întîlniri, pentru ea fiind totul o continuă bucurie, o neîntreruptă veselie, ca și nunta celor de la Poiana Ciorii ? Oricum, ironia (oala cu melancolie !) voia să spună și altceva, că nu era geloasă ?... Nici vorbă ! Era sigură că de Cata-Chițiga nimeni nu se putea atinge cît trăia ea ! Și fusese o detașare, sau o răceală în glasul ei („războiul l-a scrîntit nițel..."), de parcă ar fi vorbit de altcineva. Dar oare nu chiar purtarea ei îl scrintise ?... Gura tîrgului era mincinoasă ? Oare nu din cauza ei Cata-Chițiga nu simțea nici o încîntare că venise acasă, și se înfundase în viețile călugărilor și ?... „O, Valerio, ai luat-o razna, fetițo ! Doar nu te-ai îndrăgostit de domnul profesor ! ?" Elvira era o femeie puternică și firavă, un căpitan, în fața scaunului stomatologic (așa zicea gura tîrgului) și-o Fîrsînă, la pat, caldă și rece, ca apa și gheața, fiind și una și alta, ca și mumă-sa, probabil, cea care behăia cu gura pînă la urechi și în poarta cimitirului, trasă de picioare de ceata de nuntași bețivăniți. Nu, nu, se corectase Valeria, ca și cum cineva i-ar fi auzit gîndurile : nu știu dacă e ca muică-sa, ea e ca ea însăși, fiind în același timp și tînără și bătrînă, înțeleaptă și curvă, mumă și fiică, apă și gheață : da, da, mă-sa o face pe fii-sa, iar fii-sa pe mă-sa ! apa și gheața ! Drace, din ură față de ea să mi se fi aprins mie călcîiele pentru domnul profesor ? Rîsese : o clipă de nebunie ! Căci și uitase pentru ce venise !

Imediat însă se întîmplase o catastrofă : Cata-Chițiga apăruse plin de praf pe mîini și pe ochelari de cît cotro-

băise în bibliotecă printre hîrtiile sale şi cărţile vechi ce le avea, dăduse perdeaua la o parte şi începuse să citească un text lung şi pletoric, probabil al său. Titlul era „Lemnele roditoare". „Nu se poate concepe o literatură magnifică fără o limbă magnifică, în stare să pună în lumină cerurile şi abisul, realităţile tectonice şi astrale cele mai controversate, aripile de heruvimi, timpul rămas în peceţi şi hrisoave, în strigătele cetelor de învăruiciţi şi în jalea cîntecelor jeluitoarelor, spaţiul gurilor de rai în care se pregătesc omoruri tainice (ca la ieşirea din paradis, cînd cei născuţi din gîndul şi fapta fiilor izgoniţi din timpul şi grădina fericirii deja şi pun la cale, Abel fără să ştie, Cain ştiind, arcul voltaic pe care se va înălţa întreaga omenire, crima), enigmele iniţiatice, turla nemuririi de pe Argeş, clocotul războaielor, clopotul de la Putna al înfrăţirii şi întregirii unor pămînturi în care dorm de secoli aceiaşi fraţi de sînge. (Doamne ! se scobise Valeria în urechea dreaptă, ăsta e cîinele profesorului !) Dar o limbă vorbită sau scrisă presupune (în afara experienţelor de hibridare şi esperantizare !) existenţa unui popor constituit, cu obiceiurile şi visele sale, cu pămîntul său şi cu cerul neştirbit de deasupra pămîntului său, cerul măsurînd întotdeauna suprafaţa exactă a solului ce mai poate fi ciumpăvit şi haşurat cu creioane de culori streine, presupune deci o civilizaţie distinctă. (Doamne, Estero, se gîndise Valeria la prietena sa, profesorul e atît de naiv ! Nu e ca taică-meu, să lase pe seama celui de sus tot ce se-ntîmplă, vrea să protesteze... dar să nu fie înţeles de noua stăpînire... cînd e cu nas şi urechi... hai, s-a-mbujorat la faţă, copleşit de propria sa retorică — şi doar el ne spusese că retorica e ridicolă !) Nu există limbă fără poporul acelei limbi, nu există popor fără limbă (cu limba tăiată, sau smulsă, sau arsă, s-a mai văzut) : e vorba de o unitate indestructibilă. Sigur, istoria în marşul ei nu de puţine ori mut a şters sub tălpi popoare întregi, dar n-a putut să şteargă şi limba acelor comunităţi... (Vai, Estera, profesorul e atît de dulce în sinceritatea sa... cu care pe mine vrea să mă convingă de nişte adevăruri !... Cred că Elvirei n-a îndrăznit niciodată să-i citească asemenea...) Dar rostul rîndurilor noastre de faţă este acela de-a arăta că secolii nu şterg

splendoarea unor fapte de limbă străvechi, ba chiar o potențează... Bogăția lexicală adusă de epocile tehnicizate, bunăoară, nu va știrbi farmecul țăraniilor lui Creangă. Iar dacă ne aplecăm spre un text datat 1560 de către Hașdeu, în „Cuvente den bătrîni", vom constata cu surpriză o miraculoasă a cuvîntului savoare în acel secol îndepărtat de noi aproape cu o jumătate de mileniu. (Vai, Estera, soața lui a făcut o mutare de șah extraordinară : l-a adus pe profesor acasă de la locurile de muncă pe unde fusese purtat și astfel nu se mai poate bîrfi că ea își face mendrele cu cine apucă, în lipsa lui ! Nu, el e aici ! Și iapa veselă poate să-și continue sarabandele ! Și culmea, ieri, cînd am întrebat-o lîngă teatru dacă-l pot întîlni pe domnul profesor, m-a rugat chiar cu lacrimi în ochi să vin la ei și să-l mai scot din ale lui. Valerico, mi-a zis, îl iubesc atît de mult !) Pentru a arăta „diferența în stilul român la interval de un secol și mai bine", Hașdeu reproduce în josul textului de pe la 1560 „pasagiul ce-i corespunde în ediținea din 1688". Noi n-avem decît să punem alături de „cel mai vechi text biblic în limba română" un pasaj din edițiile din secolul douăzeci — și-o să vedem că diferența în stilul român la interval de peste patru sute de ani este cea care este : o preciziune mai mare a versetelor, a cuvintelor, o concreteță ce dă o poezie... (Elvira, în acest timp, Esti, cred că e călare pe un măgar concret ! Nu s-a vopsit pe buze la plecare, să nu-i strice animalul rujul... Asta e ea : trăiește într-o veșnică sărbătoare a simțurilor, într-un azi fără mîine, fiindcă știe că și mîine își va găsi un amorez. Dragostea pe care sînt sigură că i-o poartă lui Cata-Chițiga — ca și fiecărui ins cu care se înfundă în pat — nu e un cîine, s-o păzească, doamne ferește ! Nici căsnicia. Ea are deci o încredere teribilă în viitor ! O să ajungă și soacră mare, o să se lase tîrîtă într-o postavă, spre cimitir, ca să se înveselească !) Dar, după opinia noastră, poezia limbii române de acum cîteva sute de ani rămîne uluitoare ! (Da, Esti, o sărbătoare, azi, fără mîine ! Azi consumîndu-l în întregime pe vreun... mîine venind altul la rînd ! Ca și cu gazetarul Albani, într-o noapte, la Băile Felix, într-o trăsură închiriată fără birjar ! Se zice că i-au rupt arcurile și-au omorît calul, de cît i-a plimbat

peste coclauri, nemaiştiind de ei... O iubire ca o beţie, tu, fără legături trainice, fără ziua de mîine, ca şi... Căci şi azi sînt sigură c-o să strice o trăsură !) Da. Fapt ce demonstrează cu siguranţă o împlinire încă nepedeplin cunoscută a faptelor de limbă şi a civilizaţiei materiale şi spirituale din acel timp. În „transcripţiunea" lui Haşdeu, iată fragmente din acele verseturi din Levitic... (Esti, am s-o şterg şi-am să-l las pe profesor să citească la pereţi versete din biblia de altădată...) şi veţi fi socotindu şi ţiindu porăncele mele, da-voiu voao ploae în vreme destoinică, şi pămîntul va da hasna sa, şi limnele vor fi roditoare, şi mlătişulu va ajunge storsura, şi storsura semănătura, şi veţi avé pînă la saţiu, şi veţi lăcui cu tărie în ţara voastră... (Esti, balerinele grase din corpul de balet al teatrului trec la braţ cu ofiţeraşi plini de coşuri, dar Cata-Chiţiga nu le vede, nu le-aude, stăpînit de binecuvîntarea ce făgăduieşte păzitorilor Legilor că vor locui fără frică în ţara lor, şi pomii de pe cîmp îşi vor da rodurile. El reţine de la cei vechi armonia şi frumuseţea firii şi nici prin gînd nu-i trece că această perfecţiune a învăţăturilor e inutilă : pe stradă bocănesc bocancii militarilor, se aud rîsetele balerizdelor dolofane...) durmi-veţi şi nimé nu va spăimînta pre voi, goni-voiu afară jivinele rele sălbatice de pe pămîntul vostru... (Da, Esti, dar sabia trece prin ţara noastră şi el nu vede decît frumuseţea cuvintelor din bătrîni... şi nici în cătarea puştii de vînătoare nu vede ivindu-se... Cata-Chiţiga nu se mai opreşte din citit, şi pe chipul său blajin de monah se aşează ca o funingine înserarea... Fug, Doamne iartă-mă !)... atunce voiu lua sporiul păinei..."

...Nici vorbă, Cata-Chiţiga nu era în vîrstă, să rîdă bătrîneţea de el, ca iarna de pom. Trecea pe bicicletă vioi, spre Băi, fluierînd, pe cap cu un coif făcut dintr-un ziar. O recunoscu de departe pe Valeria, frînă şi coborî de pe bicicletă. Îi puse ei pe cap coiful de hîrtie şi-i zise :

— Ah, domnişoară, ai tulit-o... Şi nu ţi-am spus esenţialul ! Caligraful avea doi copii : i-a luat de mînă şi s-a dus cu ei să le arate, după ce văzuse el întîi, cum doarme mama lor strînsă lîngă harap, în pielea goală... O să spui c-a fost o grosolănie din partea lui ! De ce trebuia să le

întunece pe veci imaginea despre femeia ce-i adusese pe lume ? Odios, nu ? Durerea îi luase oare mințile ? m-am întrebat. Nu, fiindcă am găsit răspunsul mai la vale : caligraful descoperise pe coperțile unei cărți sfinte scrise prin jurul Sucevei povestea despre un ins care se călugărise după ce-și aflase femeia cu un negustor grec, goală, beată... Și într-o Sîmbătă a Paștilor, venind el de la mînăstire să-și vadă odraslele și să le aducă ouă roșii, iarăși și-a găsit în fosta sa casă... fosta nevastă... Și atunci s-a gîndit c-o să fie omorît, cum mai fusese unul Druțea, frate, se pare, cu Druțea cel care și-a vîndut o parte de ocină din sat nepotului său Ignat Doboș, în 11 Martie 1581 ! Acest Druțea, ucisul, își descoperise nevasta... Înțelegi ? Și deși copiii săi erau prin apropiere (se jucau lîngă niște salcîmi !), nu i-a chemat să fie martorii unei posibile crime... așa că atunci cînd a fost găsit cu beregata tăiată, pruncii lui au fost învățați să creadă că singur își dăduse moartea ! Deci caligraful Alexandru... Vezi, moartea poate să încurce jumătățile de adevăr și să le schimbe în minciună gogonată !

S-a arătat ploaia peste păduri și Cata-Chițiga i-a făcut semn Valeriei să urce lîngă ghidon, pe bicicletă, s-o ia înaintea vijeliei... Valeria era tăcută, luminoasă, ca o oglindă îndrăgostită de ea însăși.

Cînd i-a ajuns furtuna și s-au ascuns sub streașina unei prăvălii de vopsele, lipiți cu spatele de perete, profesorul a auzit-o cu mirare vorbindu-i despre hotărîrea fratelui ei de-a trece peste granță, în România, de-l recrutau în armata horthystă, chiar de-ar fi să tragă în superiorii ce i-ar comanda... Rochița se lipise pe trupul ei : i se părea o floare de magnolie udă. N-o asculta. Pe obraji, picături de apă : părea că lăcrimează. Era o părere. Mai degrabă lumina posomorîtă ce-i cădea pe față părea că lăcrimează. Se gîndi că trebuia să-i facă din creion un portret : dar știa că n-avea să îndrăznească să-i ceară nici măcar în glumă să-i pozeze ! Începu să rîdă tocmai cînd ea îi povestea de insul de pe lîngă Reghin ce le adusese o batistă a tatălui ei, ca semn că trăia... „a fost dus cu un tren de vite pînă la Baia Mare și a lucrat la Baia Sprie, la niște mine de aur. Îl chema Raica Alexandru. A bătut cu tata un drum lung, că de s-ar scula dru-

mul în picioare, ar ajunge pînă la soare, a zis..." N-o asculta : parcă ploaia caldă spăla toate gîndurile, acoperindu-l cu aromele verii : doamne, ce bine e să nu gîndeşti, îşi zicea. Aşa că Valeria văzîndu-l pierdut, nu-i mai povesti cum Raica lucrase cu tatăl ei la fabrica de ulei din Budapesta şi cum ajunseseră şi la o crescătorie de porci, de unde cărau gunoaiele pe cîmp în care trase de bivoliţe... Şi totuşi îl ţinea de mînă pe Cata-Chiţiga, fără nici o teamă şi ruşine, poate şi fiindcă nu îndrăznea să-şi închipuie nimic legat de el, decît că în afară de ploaia ce-i uda totul era imposibil...

Spre seară, sub un cer curăţat de nori şi plin în jurul parcului de lîngă Criş de cîrîit idilic de păsările, Cata-Chiţiga, întîlnindu-se cu Ghiuri-baci care, înainte de a lucra la căile ferate, tăiase ani de zile lemne pentru internat cu un fierăstrău circular acţionat de un motoraş, îi mărturisise din senin, după ce-şi strînseseră mîinile pe pasarela ce traversa rîul, că avea o presimţire ciudată : că n-o să mai prindă plecarea berzelor ! Îşi rodea unghiile, livid la faţă, crispat, le scuipa cu zgomot, ca un şcolar nebătut privindu-şi cu un fel de teamă buricele degetelor, ca şi cum în nisipul aproape invizibil, de fapt, de sub cornoasa materie a unghiilor sale se afla pămîntul cu care începea propriul său mormînt. Şi ca un făcut, se oprise lîngă ei un fost infirmier la spitalul de contagioase, transferat nu de mult la secţia de stomatologie unde lucra Elvira, şi-i şoptise... Îl luase pe Ghiuri-baci cu el. Lîngă tribunal întîlniseră un taxi. Aproape în faţa gării, camionul încărcat cu butoaie cu bere se afla cu două roţi, cele din stînga, urcate pe tortuar : poliţiştii trăgeau cu cretă pe asfalt locul unde o trăsură fusese turtită ca o armonică de zidul unei case. Dar Elvira nu mai era acolo. Ajunsese acasă aproape neatinsă, doar cu un hematom sub fesa stîngă, nedureros, şi cu acea dulce ameţeală de plutire în vid, cu care ieşise din leşin. Norocul ei fusese că izbitura camionului o aruncase din trăsură, pe caldarîm : un accident stupid, un şofer beat de bere etc. O altă trăsură îşi abandonase clienţii şi o transportase la spital, unde ea rămăsese uimită descoperindu-se plină de praf pe fustă şi pe bluză şi cu vîrful nasului roşu, ca de clovn. Se spălase pe faţă, conversase cu doc-

torul de gardă etc. — şi doar ajunsă acasă, reconstituind cît de cît cele petrecute, înţelesese că un număr necunoscut de minute lipseau din curgerea firească a timpului, parcă tăiate cu o foarfecă : şocul topise acele sute de secunde ! Cata-Chiţiga o găsise surîzînd în oglindă, amuzată de acea scurtă ieşire a ei din timp, care ar fi putut fi la o adică definitivă.

— Fato, ce întîmplare stupidă ! o mîngîiase el ca pe o şcolăriţă plină cu bube dulci. Doctorul Ciupa mi-a spus că totul e în regulă... Vrei un ceai ?...

Era tot ce ştia el să facă, un ceai. Veniră şi copiii de la cinematograf, mîncară împreună şi totul reintră în normal, de parcă nu s-ar fi petrecut nimic deosebit în viaţa lor. Elvira dormi bine ; cînd se trezi, a doua zi pe la prînz, făcu un duş fierbinte şi simţi o durere rotundă ca o nucă sub muşchii fesieri : era aproape ca într-un banc : o durea (aproape) în fund de totul... Îl rugă pe Cata-Chiţiga s-o cheme pe Valeria. El rămase uşor mirat. „Să-mi pună nişte prişniţe şi să mă ajute să fac mîncare, zise ea. Şi să mă păzească de telefoanele... compătimitoare... Da, poţi să rîzi, iată că numai în fetişcana asta mai am încredere, la necaz... Restul femeilor mă urăsc, nu ştiai ? Pentru că sînt frumoasă, bărbate, ce dracu ! e simplu ca bună ziua !“

Valeria veni. Copiii plecară la o mătuşă de a Elvirei, în Calea Aradului, să-i ducă două-trei zile pe la neamurile din Leş şi Păuşa. Cata-Chiţiga spuse că trece pe la biblioteca oraşului — deşi era sigur că n-avea să ajungă acolo. Telefonul ţîrîia într-una, cuprins de febră de atîta curiozitate ! Un negustor de pisici trecu pe stradă împingîndu-şi căruciorul plin cu zeci de cuşti puse una peste alta şi vopsite în zeci de culori, cu zeci de fotografii de mîţe şi de mîrtani lipite pe uşiţele acestui labirint pe roţi, strigîndu-şi marfa ca un zarzavagiu, vesel, în ungureşte şi în româneşte, în nemţeşte, îmbrăcat într-un soi de salopetă ce-l făcea să pară un cotoi uriaş, mergînd pe două picioare, învăluit în norul de fum al pipei sale turceşti... „E un pedofil, ticălosul, un iubitor de fetiţe“, zise Elvira cu un soi de dispreţ plin de compătimire.

Apoi povesti cum fusese chemată de nişte neamuri mai îndepărtate în două sate de lîngă Oradea să vadă nişte

bolnavi plini de buboaie şi atinşi de nişte boli necunoscute, umblînd în ultima vreme în cîrji, zăpăciţi de dureri, aproape nebuni, trimişi înapoi de la spitale cu certificate false de sifilitici şi de tuberculoşi — ca să scape de ei şi ca să moară acasă la ei ! Luase o trăsură din piaţă, pe la amiază, şi-i găsise pe unii bolnavi chiar în jurul bisericii... cu lumînări aprinse în mîini, cîntînd ca la propria lor înmormîntare, slujba de îngropăciune... În cîrji, bărboşi, de păreau mai bătrîni, cu cămăşile sfîrtecate, să-şi arate bubele vinete de pe piept şi de pe spate, păreau o armată de ciumaţi, de leproşi, de condamnaţi la moarte...

— Şi ? întrebă Valeria, aşteptînd un diagnostic, o părere despre aceşti nenorociţi, şi uitînd că probabil Elvira voise să-i povestească de unde se înapoiase cu trăsura cînd camionul cu bere...

— Nimic deosebit, surîse nevasta lui Cata-Chiţiga. Pot să-i vindec oricînd, dacă vreau, sau dacă ei doresc. Dar nu e cazul. În sfîrşit... mai mult m-a întristat... m-a zguduit violenţa, gugumănia, atrocitatea, nebunia din cimitir, unde un foc... Lasă, vreau să uit ! Mai bine să-ţi arăt o scrisoare de dragoste... Gîndeşte-te la o fetişcană îndrăgostită de profesorul ei... O iubire interzisă ! Profesorul avea o nevastă frumoasă, copii... Şi afurisita de dragoste, care nu ţine cont de nici o lege şi de nici o morală... nu ? Au fost cîteva luni de nebunie... prin parcuri, noaptea, pe la colţuri de stradă, întîlniri, strîngeri de mînă... Pînă s-a produs şi ce aşteptau amîndoi... Da, într-o pădure, într-un decor romantic, într-o Duminică.. Trebuie subliniată ziua ! Era o Duminică, o zi sfîntă, aşa cum erau şi simţămintele lor... Pe un covor de iarbă, lîngă un stejar răsturnat de furtună, dar încă viu şi plin de muşchi verde... mîncînd fragi şi mure, înţelegi ?

— De ce să nu înţeleg, doamnă ? rîse Valeria. Înţeleg foarte bine. O iubire curată, care trece peste orice oprelişti... nu ? Şi ?

— Şi... ca orice iubire curată... şi imposibilă... ea se curmă, profesorul, ajuns între timp director, dar asta n-are importanţă... putea fi dat şi afară din şcoală, ea tot

l-ar fi iubit... Nu, nu, nu te pripi : el n-a crezut c-o să fie dat afară din cauza elevei, ştia că ea n-o să spună niciodată nimic... El îşi iubea soţia ! Dar nu putuse să nu... acel sentiment de... Mă rog, nu vreau să spun cuvinte mari. Mai degrabă să-ţi citesc scrisoarea ei... cînd lucrurile — e bine spus ? — se mai domoliseră între ei, despărţiţi şi de-o vacanţă... şi de-o plecare a lui la nişte cursuri speciale, mi se pare... Amănunte nesemnificative... Un transfer ? un alt loc de muncă ? Aşa ceva. El revine în oraş, ca într-o romanţă, ea îl caută... Trecuseră cîţiva ani... Era într-o sîmbătă după amiază, el se pregătea să plece acasă...

— E vorba de o scrisoare a ei despre această zi... Nu ?

— Ba da. Iat-o... E scrisă la maşină... greoi, cu greşeli, chinuit... Nu-i spune... dragă, sau porcule, cutare... Nimic. Intră direct în subiect... nu ? „M-am comportat idiot. Eram intimidată înainte de-a intra în şcoală, din mai multe motive pe care tu le poţi bănui."

— Se tutuiau... Ce grozav ! bătu din palme Valeria.

— Da, se tutuiau. „M-au tulburat şi... bătrînul bucătar venit să-ţi ceară probabil o învoire pe a doua zi, pe care tu l-ai respins fără politeţe... şi absenţa totală a oricărei uimiri, cînd m-ai văzut... privirea rece... (Măcar uimire !... aş fi dorit...) nici o zăpăceală... ca şi cum ar fi fost un fapt banal... sau ca şi cum nici bucătarul, nici femeia de serviciu ce începuse să spele culoarul nu trebuiau să presupună nimic... n-aveau voie... jocul tău, actorul perfect din tine... Dar nu era actorul, vai ! Singura ta bîlbîială a fost cînd a sunat telefonul : ce ochi voia să te vadă de la capătul firului... necunoscut, cine te suna la această oră ştiind că mai eşti aici ? Te-ai uitat la ceas, ai ridicat receptorul : Alo ? ! N-a răspuns nimeni. Fusese o greşeală ? Nu prea mai gîndeam. Cred c-am vrut să te întreb dacă pe scaunul pe care-l ocupai şezuseră toţi directorii celebrului colegiu, unii oameni de mare răsunet... Dar doream să plec şi mă simţeam cuprinsă de un soi de panică : nu ne puteam despărţi aşa ! Iată cum se explică umilitoarea cerşeală (te-am rugat să ne întîlnim seara lîngă gară, la fosta mea gazdă, care era plecată de-acasă şi-mi lăsase cheile, bineînţeles neştiind...) ...şi ieşirea pe-

nibilă din cancelarie... Ţi-aş explica, dar n-am timp. Şi nici nu te interesează. Precis."

— Dar de ce mi-o citiţi mie, doamnă doctor ? Credeţi că mă interesează cumva ?

— E aici un farmec suav al tinereţii, domnişoară. Şi e vorba de moartea unei iubiri... adolescentine, poate... Şi de o eliberare... Te rog să asculţi textul pînă la capăt. Desigur, ai putea să mă întrebi a cui e scrisoarea : a mea, e către profesorul Cata-Chiţiga, de mi-a căzut în mîini, mi-a dat-o vreo colegă, sau cine ?... Crezi că are importanţă ?

— Poate că are... Vedeţi, o prietenă de-a mea, Esti, avea un unchi care ne povestea diverse scene din operetele pe care zicea că le scrie... Toate scenele erau penibile, caraghioase, ca să poată rîde spectatorii, zicea el. Scrisoarea ar avea un haz... de operetă, de-ar fi a mea... sau a dumneavoastră, ori... către domnul profesor ! Dar poate mă înşel ?

— Sigur te-nşeli. Poţi să şi rîzi, dar scopul nu este acesta... şi nici altul... precis... Eu m-am deprins la medicină cu alte legi, decît cele ale artei... Statisticile ştiinţei parcă sînt mai riguroase... Desigur, nu e vorba de a „reda" un „fenomen sufletesc"... Totuşi pentru mine impersonalitatea unui document, adică faptul că nu ştiu cine l-a alcătuit, sau de la cine provine (ca să pot face nişte asocieri etc.) îmi spune mai multe... despre hai să-i zic alcătuirea unei inimi sensibile... Ascultă : „M-ai acuzat şi mă mai acuzi de multe, deşi nu cred că-ţi mai fur gîndurile nici pentru un minut. N-are sens să mă disculp. Odată m-ai mîngîiat şi de-o sută de ori m-ai lovit. Cine a spus că ultima lovitură ucide ?"

— Îmi place... naivitatea frazelor... „m-ai acuzat", „fur gîndurile..." Nu mai vede în profesorul ei decît urma unor patimi... nici o bucurie în a-l mai reîntîlni ! O laşă ! Prefer să-mi povestiţi despre ţăranii betegiţi... care se înmormîntau parcă singuri, aprinzîndu-şi lumînări, de vii, cîntîndu-şi ultima lor pomenire... Şi ce e cu focul din cimitir ?... Domnişoara aceasta mofluză nu scrie... ca unui bărbat (sau poate mă înşel ?)... ci parcă ne-ar scrie nouă... sau s-ar adresa lumii întregi, să se ştie cît a pătimit pentru o iubire şi să fie admirată... Bravo ! Bravo ! aplaud

eu ca la o operetă... Bine, vă ascult cu o condiţie : să aflu şi despre cimitirul incendiat...

— Poate crezi că e o curiozitate bolnăvicioasă de-a mea... de a vedea cu ochii mei dacă eşti atît de... hotărîtă, cum se spune... Da, epistola n-ar putea să-ţi aparţină... atîta timp cît nu te sfieşti să le reproşezi... unor cunoscuţi că stau ca nişte momîi ! Colega dumitale de bancă e într-un lagăr... nu se ştie unde, tatăl dumitale... Cei luaţi în detaşamentele de lucru horthyste, mă refer la români, arată într-adevăr, după cum i-ai spus şi bărbatului meu... nu ?... că Ungaria, intrînd masiv în război împotriva Rusiei nu-şi poate permite luxul... de a-i înarma pe românii din Transilvania ocupată... (ar fi o prostie !)... dar nici să-i lase pe la casele lor, liberi !... E o dilemă... Deci, mai bine o recrutare forţată... pentru mînă de lucru la fortificaţii... în uzine, la mine... Vezi, în satul unde-am fost... cînd românii... de la douăzeci şi patru la şaizeci de ani au fost chemaţi la centrele de încorporare pentru muncă... a apărut boala fără nume... ciuma buboasă !... Nimeni nu şi-a schimbat religia, ca să fie lăsat acasă, şi totuşi nici unul n-a fost dus din sat... Înţelegi ? O lume de... îmbolnăviţi, de simulanţi... Ca să nu fie duşi nici la muncă, nici pe front, sau împotriva alor lor, mîine-poimîine. Ca să scape cu viaţa... îşi fac injecţii cu petrol în muşchi, mănîncă cretă, ca elevii, să aibă temperatură... fac infecţii pline de puroaie vinete, puturoase... Nu o artă, o ştiinţă a mistificării, căci ei suferă cumplit, nu se prefac că au dureri... Vezi, ştiu cine sînt, şi mai ştiu c-ai fost şi dumneata în acele sate... şi-ai strigat la unii dintre ei... Ce vrei să facă, să pună mîna pe arme ? Sigur, nu asta le-ai cerut, dar nici să... Nici eu n-am cheia adevăratei soluţii... Nu sînt o... luptătoare, ca tine, mie îmi place patul ! Ce vrei, domnişoară, mor după bărbaţi ! Nu mă pot lecui de ei ! Cel care m-a lovit... şoferul... nu e însă un fost iubit, gelos, deşi ar fi putut fi... Şi nici un inamic care a descoperit că eu le ţin partea sătenilor... şi nu le divulg secretul ! A fost o întîmplare, atît, din care m-am ales c-un ghemotoc de sînge închegat, sub piele... şi poate cu... prietenia dumitale ! Da, dacă întîmplarea asta... a fost „cauzată“ de... cele din sat... care nu s-ar fi petrecut de nu izbucnea războiul... şi deci eu

n-ar fi trebuit să iau o trăsură şi... apoi să trec pe lîngă moarte... Ei, aşa poţi lesne scoate din mine o eroină a timpului nostru ! Fals. Eu sînt eroică doar în pat, parol !... Sîntem altfel alcătuite... Nu e un test, scrisoarea, zău... Deci dă-mi voie s-o citesc... Aşadar ea spusese că ultima lovitură distruge... „Nu mai e nimic de făcut. Păcat, totuşi ! Venisem cu gînduri şi cu vorbe bune, venisem să stau, elegant, în cancelarie, ca o fostă elevă a şcolii, ca o domnişoară... Să stau cîteva minute şi să plec cu capul sus. Venisem să-ţi spun ce mult îţi iubesc... lecţiile scrise în caiete, deşi vorbele tale sînt de multe ori turbate, observaţiile ce mi le făceai loveau adînc... Poate venisem să-ţi mărturisesc o taină, o spaimă de-a mea, copleşitoare : dar nu ca să mă compătimeşti, ci ca să-mi spui o vorbă bună. Plec. Plec tristă. Dar n-are importanţă. De mult timp am visat acest vis... şi de fiecare dată am plecat tristă din acest vis ! Nu sînt şi nu fac pe victima. Eventual sînt victima prostiilor mele (mi-ar fi nu ştiu cum să zic : a viselor mele !) Dar e destul de greu ceasul cînd îţi dai seama că în toate n-a existat nici o secundă de adevăr."

— A început să-mi placă prostuţa asta, zîmbi Valeria. Parcă-l stuche afară din ea pe... domnul profesor cu vorbele ei dulcege... îl arde, îl cauterizează din sufletul ei ca pe un neg ! Şi mai e ceva, absolut emoţionant, după mine ; fetişcana îl omoară în ea, fără să-l trădeze, fără să-l schimbe cu alt iubit ! Secunda despre care pomeneşte nu mai poate da — nici după un timp, în amintirea ei ! deşi ea doreşte acest lucru ! — iluzia căldurii, a dragostei... Nu, doamnă Elvira ?

— „Scriu rapid, pe terasa unei cofetării. Ştiu că n-ar trebui, dar e ultima oară cînd mi-o permit... Nu mai vreau să te văd, deşi, de fapt, nu eşti vinovat cu nimic. Dar dacă un individ oarecare a intrat cu calul în templul meu, tu poate nici nu-ţi dai seama, sau nu crezi — mi l-ai distrus."

— Asta i-ar place domnului profesor Cata-Chiţiga, zise Valeria. O formulare stîngace, dar fermă... Nu, ea n-a fost un cal troian, o înşelătorie, şi nici el... Nimeni n-a trişat. Atunci ?... Se simte fetişcana ca o zeiţă, profanată...

Un soldat, sau un barbar, un călăreț... care a orbit-o, desigur, i-a distrus viața, templul, nu ?... Și mai departe ?

— Tremură ca o frunză, ezită din nou... „un timp n-o să-ți mai recitesc nici lecțiile. O să pot ? Da. O voi face numai atunci cînd alte colege îmi vor spune (sau absolvente mai tinere)..." Aici lipsesc niște cuvinte, altele sînt șterse, e o nouă ezitare. Ca și cum ar dori ca un manual tipărit de el să vorbească despre ea... Dar ce fel de profesor era el, de psihologie, de română, de desen, de botanică ? ! Scrie mai departe că-l consideră „cel mai, după mine, dar ce știu eu ?... profesor de azi..." Se apropie de sfîrșit, spunînd că atunci va avea de citit un munte de pagini. „Și voi fi înțeleaptă. Dacă voi ajunge... Îți doresc bine, numai bine ! Nu semnez. Azi îmi urăsc pînă și numele. Sau, dacă vrei, mi se pare că nu mai am nici nume". E o dată, 14... Și un P.S. „Nu recitesc." Asta e tot.

Se lăsă o liniște prelungă, obositoare, periculoasă, de parcă amîndouă erau cuprinse într-o nouă ecuație nebună ce schimba în aer raportul dintre azot și oxigen, și lumea ori avea să se sufoce de prea mult azot, ori avea să ardă apocaliptic de prea mult oxigen.

A venit Cata-Chițiga și totul s-a terminat în coadă de pește. Cine ? de ce ? cui ? de cînd ? Întrebări rămase fără răspuns, ca niște gloanțe plutind în aer spre ținta lor pe care probabil n-aveau s-o atingă niciodată.

Negustorul de animale familiare striga acum în gura mare că vinde la prețuri mici papagali multicolori și pești roșii. Sosise la timp : îl priveau pe fereastră și nu mai trebuiau să se explice între ei... Vînzătorul se oferea să le procure eventualilor cumpărători de pisici și de cîini și cele mai bune rețete culinare pentru... și să le dea sfaturi despre cum se construiește o cușcă, o colivie... cum se îmbracă un cățeluș de șoi și cum se piaptănă un... cum se protejează tinerele animale... cum se vaccinează... și li se întocmește o fișă, un act de identitate... Într-un apartament, un cîine mic, de rasă, are nevoie de cel puțin doi metri cubi de aer ! Mustăciosul oferea și asistență juridică... Astfel că Valeriei i se păru că drepturile peștilor, mîțelor, cîinilor erau mai bine apărate decît ale oamenilor... Rîse. La radio, Elvira prinse un post străin care transmitea un reportaj direct de pe cîmpul de luptă : obuze ex-

plodînd, şuierul avioanelor, răpăitul înfundat al mitralierelor (nişte căţele răguşite !), duduitul tancurilor... Războiul venea prin aer, pe unde, şi intra în casă, la o apăsare de buton. Toţi trei ascultară mîrîitul aerului copleşit de tunuri, devenit greu, isteric, explozia cerului îmborţoşat de proiectile — măreţia războiului invizibil !

Cata-Chiţiga răsuci butonul aparatului de radio, oprind falnicul reportaj surîzînd, de parcă ar fi putut cu acelaşi gest simplu să întrerupă şi desfăşurarea celui de-al doilea război mondial. Scoase dintr-o geantă de piele neagră, jerpelită, însemnările sale în legătură cu „Zapisul de vînzare" din 10 Aprilie 1604, şi „Zapisul de vînzare" scris la Tîrgovişte în 28 Iulie 1605 (sau 1608), în care apărea numele unui hatman de-al lui Mihai Viteazul, vestitul ban Udrea, citat pentru victoriile sale şi de cronicari străini, cîntat pentru vitejia sa de poeţi (nu numai greceşte şi polonеşte, cum notează Haşdeu, ci şi româneşte), ajuns pînă la urmă călugăr...

— Despre el scrie o poemă Bolintineanu, „Andrei sau luarea Nicopolului de români", operă „puţin nemurită", cum o consideră Haşdeu... în care tînărul moldovean, neputînd s-o ia de nevastă pe mîndra şi avuta Marie, pleacă la război sub steagul lui Mihai Viteazul, ca să-şi facă nume şi avere... În război cu turcii, fata paşei din Nicopole, preafrumoasa Bubuli, îl îndrăgeşte... şi travestită în sclav negritean, continuă Haşdeu să rezume poemul... El, bogat, o găseşte pe Maria măritată şi moare de apoplexie, iar pe mormîntu-i se jertfeşte neapărat şi credincioasa Bubuli... După cum vedeţi, Bolintineanu n-a brodat-o bine, spune savantul. Şi mai la vale arată că banul Udrea nu era moldovean. Acest om foarte viteaz n-a fost crud ca Baba-Novac, Mîrzea... „Zapisul" din Tîrgovişte ni-l arată călugărit ! „Eu, Andreiu călugărul carile am fostu Banu"... Ei, Andri(i) Banul (...„Andreiu nu este decît o formă bisericească a numelui nostru poporan Udrea, cu care se confundă însă şi Adrian, generalmente pronunţat Andrian..."), al doilea personagiu după Vodă — a devenit călugăr !

— Şi ? întrebă Valeria, şi, cum profesorul nu înţelese ce voia ea să afle, continuă : cumva soaţa lui a fost prinsă

cu Afis-pașa, cel trimis de sultan să-și așeze tabăra la Nicopole ?... A murit ciopîrțit la mănăstire, călugărul ?...

— De ce te grăbești ? Fata sorei sale Samfira, Malama, căsătorită cu Para postelnicul...

— Domnule profesor, ca și Bolintineanu... sau Sadoveanu... sau, în alt fel, Odobescu... dumneavoastră plecați de la fapte concrete, cuprinse în zapise, documente etc. ca să dați la iveală o istorie fantastică... Ce doriți să realizați ? Și oare este acum timpul de a... fugi din istoria... reală ? Sînt o proastă, nu vă mai înțeleg... Priviți-l pe vînzătorul de „ființe sensibile" : se ocupă de „frații noștri inferiori", îi plasează pe la babete... Un timp cam straniu, care reamintește (vorba vine !) animalelor neajutorate dreptul de a trăi în condiții potrivite cu cerințele speciei lor... Estera mi-a scris că a văzut o femeie decapitată — și vînzătorul îmbrăcat într-o salopetă ca o blană de cotoi a povestit alaltăieri la ștrandul de la Băi că s-a certat la sînge cu un veterinar ce i-a făcut unui motan o injecție dureroasă ! Demență ! Dar știați măcar că domnișorii preferă cîinii, iar domnișoarele, pisicile ? Da, poate mie mi se par toate aceste povești caraghioase sau ne la timpul lor, recunosc ! Am văzut un cîine de rasă cu papion, în chiloți, parfumat. Știu, dumneavoastră ați fugit de-o lume ridicolă — ați ieșit dintr-un timp ridicol, cu... și-ați intrat într-un altul, etern... dar de ce tocmai acum ?

Telefonul sună iarăși, și iarăși la capătul firului nu se prezintă nimeni. Fu ca un semnal venit dintr-o lume necunoscută, poate din cer, de, poate din iad, cum rîse chiar profesorul, sperînd că astfel putea să nu mai fie obligat să-i dea Valeriei nici un răspuns... Pe pervazul ferestrei trecea un șir de furnici, și în lumina puternică a soarelui ele nu aveau nici o umbră ! Păreau mai ușoare, parcă zburînd peste lemnul vopsit în cafeniu, eliberate de gravitația ce-ar fi trebuit să le țină prizoniere prin propria lor umbră... În stația de tramvai un bărbat își lua rămas bun de la nevastă și de la neamuri : probabil pleca pe front și nu voia să mai fie condus pînă la gară, sau la cazarmă... Ținea în brațe un copil învelit în scutece și-l legăna. Valeria îl recunoscu pe mustăciosul încălțat în bocanci militari : era un nepot de-al lui Ghiuribaci. Poate era pentru ultima oară cînd se urca într-un

tramvai în Oradea, își zise ea : oricum, băieţelul lui n-avea cum să-şi amintească c-a fost ţinut în braţe de tatăl său într-o staţie de tramvai... Profesorul, pe care Valeria îl admira din toată inima, părea că văzîndu-l pe nepotul lui Ghiuri-baci se gîndeşte la un lucru foarte grav, la mersul războiului şi la distrugerea Europei. Cata-Chiţiga spuse :

— Elviro, scumpo, mi-e foame.

— Dar, dragul meu, domnişoara aştepta un răspuns... Am să-l dau eu... îmi permiţi ? Domnul profesor scotoceşte prin hrisoave, se duce cu gîndul înapoi preste veacuri, desenează scene din legendele apocaliptice, în care profeţii, şi şi el, au descoperit tainele lumii de dincolo de moarte, iluminaţi de semne dumnezeieşti. Dovedind astfel că n-are nevoie acum de nimic de la nimeni — ei, acolo, puţină mîncare, de la nevastă-sa ! — şi ţintind să obţină, mîine, ce şi-a propus...

— Ce mi-am propus ? !

— Priveşte desenele astea, domnişoară. Smoala fierbinte din butoaiele iadului... fluvii de foc arzîndu-le părul, la infinit, femeilor păcătoase... El, ca şi apostolul Pavel din schiţa aceasta, pare că — aşa zice, nu ? — „a fost răpit la cer şi că a auzit şi văzut lucruri pe care nici un om nu le-a auzit şi văzut." Ca să mă înspăimînte pe mine, cea bănuită că... asemeni soţiei caligrafului nu mai ştiu care... şi... a altor neveste încurcate cu harapi, greci, muscali... Îi voi aduce eu moartea ? El e sigur... cel puţin aşa te-a lăsat şi pe dumneata să înţelegi... Nu ? Dacă încă totul e confuz în mintea dumitale, înseamnă că încă n-a reuşit să te convingă. Eu sînt o fiară, un ghem de instincte, un întuneric pe două picioare, o lupoaică — acum cu un hematom în poponeaţă ! — o lighioană ce n-are nici un gram de raţiune şi care nu percepe lumea decît prin porii ei aflaţi într-o continuă vibrare... cu pielea ei, cu simţurile ei deochiate... Este, scumpule ? Da, mi-a spus aseară, eu numai cu... — să spun în gura mare cu ce ? — simt plăcerile vieţii... Senzaţionala... regină a senzaţiilor !

— Nu sînteţi chiar aşa lipsită de raţiune, doamnă doctor, dacă m-aţi chemat pe mine aici... şi de faţă cu dînsul

îmi spuneți aceste... Ce sînt eu între dumneavoastră ? Martorul unei plănuite... catastrofe ? rîse Valeria. Domnul profesor, cu „Apocalipsul apostolului Pavel", cu ceata de caligrafi, de... domnițe, de desene și de însemnări... pregătește cu o precizie de ceasornicar, eliminînd orice fisură și măruntă greșeală... ce ?... O criză ? Moartea soției sale ? Depune deci o energie de bijutier pentru a desăvîrși o ireparabilă și uriașă eroare ? Nu cred în jocurile dumneavoastră de-a șoarecele și pisica... și nu vă înțeleg... Dar oare e acum vremea unor asemenea ?... care ascund o lașitate... Țara arde și baba se piaptănă ! Mă scuzați, plec. La revedere.

Și ieși pe ușă repede, ușoară ca o pală de vînt, cu ochii ei verzi încrîncenați de un dispreț netăgăduit, întrebîndu-se ce voiau ei amîndoi de la ea și părîndu-i rău că din dragoste și admirație și prostie se înfundase într-un labirint cețos și puțind a stîrv.

O întîlni pe maică-sa lîngă Criș, aproape în centrul orașului, alături de o mulțime de inși speriați și pușI pe gîlceavă, căscînd gura, curioși nevoie mare să vadă și să știe ce se petrecea lîngă piciorul podului... Un ins intra și ieșea din apă cu capul, rămînînd pe loc, parcă avînd picioarele legate cu un bolovan. Apoi se desprinse dintre cele cîteva rădăcini aduse de viitura apei și pluti la vale pe spate, bălăbănindu-și mîinile, repezit într-o parte și în alta de învolburarea capricioasă a rîului supradimensionat de ploile ce căzuseră în ultimele zile. Gurăcăschimea înjura, fluiera, vocifera — dar nimeni n-avea curajul să-și dea hainele jos și să sară în ajutorul celui ce părea amețit de atîtea chinuitoare eforturi... Sau poate le era frică : omul părea să fie îmbrăcat în pantaloni militari ! Haina și-o aruncase de pe el, sau îi fusese smulsă de valuri : era doar într-un maieu, și peste gură cu un soi de mască de pînză cafenie. Valeria vru să coboare de pe terasa asfaltată de lîngă pod pe malul îngălat de noroi și să intre în apă pînă la brîu și să încerce cu o creangă să-l pescuiască, să-l ajute pe... dar maică-sa o strînse de mînă și-i spuse să nu se amestece : era un soldat... Și unui mort nu-i mai putea fi nimeni de nici un folos. Numai o proastă mai poate să creadă că poate îndrepta ceva, se înfurie ea, prinzînd-o pe Valeria de mijloc și strîngînd-o cu forța... Bo-

cancii înecatului parcă mergeau pe fundul apei, se poticneau în mîl, în bolovani : cînd se agățau cine știe de ce în întunericul mîlos al rîului — capul soldatului o lua înaintea picioarelor, ca o tărtăcuță, plutind cu fața în sus, legănat de valuri... Pînă la urmă, brusc, ajunse aproape de mal, și cîțiva polițiști îl traseră de mîini și-l puseră pe iarba de pe taluz, cu capul în jos, fără nici o speranță : era mort de cîteva zile, fusese tîrît prin mîlurile Crișului pînă lîngă pod, unde se ivise... Îl văzură mai de aproape : era legat peste gură cu niște ciorapi de damă, iar în ochiul stîng avea înfiptă adînc o agrafă. O grămadă de carne lividă, care-și încetase drumul spre fericire, oho ! o piele acrită, flască, o față ce n-avea să se mai roșească în frenezia vreunei dorinți nemărturisite — un verb la timpul trecut. „Și acum o săptămînă a mai fost găsit unul cu ochiul străpuns de-un ac de păr !"

— Ce vrei să spui, mamă ?

— Nimic, nimic, hai să mergem acasă, fato ! Nu-mi place să mă gîndesc la lucruri de-astea care mi se par... Mă apucă frica, Valerico ! Împinse de ce văd și aud... îmi răsar gîndurile astea negre... Cineva îi omoară și le pune semn, în ochi, să se știe ! Poate o muiere, dacă și ăsta a fost legat peste fălci cu ciorapi de mătasă, și poate și cu niște chiloți de fetișcană în gură... E o singură mînă care-a omorît...

— S-ar putea, zise Valeria, apropiindu-se de casă, dar s-ar putea să fie mai mulți... care fac la fel și lasă același semn, în ochi, să se creadă că e un singur ucigaș ! Dar s-ar mai putea și altceva, mamă, să fie o șmecherie... să arunce în apă un ins mort cine știe din ce cauză... Să-i înfigă un ac în ochi, ca să arate că au tot dreptul să... înțelegi ?... să pedepsească fiara care... În spatele morții acestui om mi se pare că stau ascunse niște taine parcă mult mai grave decît moartea lui — sau mă înșel ?

Cînd mîncau, în bucătărie, singure— începuse să sune telefonul. Nu era nimeni la capătul firului ! Același joc, ca și în casa lui Cata-Chițiga. Noaptea, dormind, Valeria se trezise ușor speriată : parcă cineva îi căuta în dulap printre haine, parcă-i număra ciorapii și... Aprinse lumina : nimeni. În papuci, tiptil, ajunse pînă la ușa de la dormitorul părinților ei : maică-sa sforăia ușor, ca în nopțile ploioase.

A doua zi, totuși, Valeria observă că între albiturile ei din dulap cineva își... Să fi fost pisica ? ! „O prostie ! își zise, răsfoind „Emile" de Jean-Jacques Rousseau, cartea luată de Estera de la biblioteca școlii — și care stîrnise cîndva împotriva autorului o adevărată prigoană. Doamne, ce secol stupid ! își aminti ea cum fusese cărțulia cenzurată și apoi arsă din ordinul parlamentului... și cum Rousseau o șterse, zăpăcit de teamă, și ordinul de arestare nu-l mai găsise... Puah ! Într-un sat din Elveția fusese bătut cu pietre de niște țărani !..."

— Fato, ghicește cine a venit ? !

— Cine, mamă ? Estera !

— O, nu... Tatăl tău ! Doarme...

Să nu-l trezească... în vîrfurile picioarelor au venit pînă lîngă patul pe care sforăia cumplit, cu gura căscată, cănit pe frunte, încălțat în bocanci... Nici nu apucase să se dezbrace. Rupsese o coajă de pîine... Atît. Și încă ceva : aprinsese candela ce-o moștenise de la bunică-sa dinspre mamă și răsfoise acel almanah îngălbenit atît de drag lui pentru cele două poezii de Octavian Goga, singurele pe care le știa pe dinafară, pentru o schiță de portret a lui Maniu („descendent pe linia paternă din Simion Bărnuțiu... strămunii săi erau atestați încă din 1699 într-o familie din nobilimea nemaghiarizată... deputat în 1906 al Vințului de jos în Camera de la Budapesta...") și pentru fotografia ce-i arăta după Unire pe primii absolvenți ai școlii pedagogice de băieți din Oradea (el era în stînga, portarul internatului, lîngă bucătar !).

— Ai niște scrisori... Ți le-am pus sub pernă.

Era scrisul Esterei. Le pipăi. Literele ardeau. „Dragă Valeria, afară e iarnă. Mă uit prin geamul ferestrei cum cad fulgii peste brazi, și o senzație ciudată mă stăpînește : că privesc într-o altă lume, albă, feerică, sălbatecă, din lumea domestică a cămăruței în care mă aflu... Dar nu simt nevoia de a fabula, cum se întîmplă cu un țăran de prin sudul țării rătăcit pe-aici... O, el nu fabulează, el spune ce vede printr-o ferestruică pe care singur și-a meșterit-o!... Ca printr-un binoclu fermecat el zărește ce nimeni în afara lui nu poate nici măcar bănui ! Utopia este la ea acasă... Eu însă nu zăresc prin fereastră decît iarna ce se zbate, confuză... Stau singură în fața iernii ca în fața unei mitra-

liere (de ce nu ?) sofisticate, leneşe, mute. Toate-au adormit. Masa, scaunele, pătura, patul, timpul, în pendula dusă acum în camera de gardă, aerul. Şi totuşi ! cum a zis, de lîngă ruguleţ, cel cu pămîntul. Doar gîndindu-mă la tine, sau la Ioniţă, pe care-l aştept să vină de la bucătărie, spaima mă cuprinde de parcă mă aflu într-o zi neagră : văd din mine răsărind o iarbă ruginită pe care o pasc oile şi caprele, bivolii şi cîinii bolnavi de burticarie. Uşor o să mă tragi de urechi, spunîndu-mi c-am intrat într-un cuplerai de filosoficăraie absurdă, unde nimic n-are nici un sens ! Undeva, poate c-o să ai dreptate ! Dar ce sens pot eu să-i mai dau porcăriei în care mă aflu ? O să zici, plină de optimism cum te ştiu : „din clipa cînd gîndeşti surioară, eşti deasupra porcăriei !“ Poate. Dovadă că găsesc şi o raţiune, e drept, ridicolă, burdihanului meu pe care parcă s-a aşezat o umbră putredă, a nefiinţei (sîc !) : să crească iarba ! pentru capre !... Nu mă alint, zău. Starea noastră nu noi am ales-o, ni s-a dat pe tavă ! Şi mie, şi lui Ioniţă, şi lui Eldar, lui Noe... Nu de noi a depins locul în care ne aflăm. Dar de noi depinde, o să spui, ce sîntem aici... ce facem... Poate. Eu fac bine. M-am legat de Ioniţă ! Şi, zău, sînt fericită ! Fiindcă am descoperit un lucru colosal : că ţinîndu-l pe el în braţe nu mint pe nimeni şi nu mă mint nici pe mine, şi că nu există nici o fisură între mine şi el, între mine şi mine, între mine şi ahadevăr. Dar nu ştiu cît vom putea rămîne pre acest pămînt, îmi zic, scrîşnind din dinţi, speriată, zău, de iarna de-afară, de moartea de-afară, care nu e în mine, ţi-o jur !... Iată de ce te rog să nu rîzi de rîndurile mele, fiindcă s-ar putea să le primeşti cînd eu... s-ar putea să nu mai exist ! Doar trăim în vremea tuturor posibilităţilor ! Şi încă o rugăminte : dacă şi Ioniţă o să... mă rog !... tu să ai grijă de băieţelul... de Iezechiel ! Ioniţă îl visează mereu, stă de vorbă cu el, plînge ! Are în vis nişte presimţiri bubăcioase, c-o să-l piardă etc. ! Vise de soldat în convalescenţă, rătăcit pe la dracu în praznic, departe de-ai lui etc. ! Să aranjezi cu Cata-Chiţiga să-l aducă la o şcoală din Oradea pe... Dacă vrei, asta ar fi cumva şi ceva din testamentul meu. Puah ! Astăzi sînt cam cretină : îţi împărtăşesc cîteva proiecte de viitor ale unei viitoare decedate... Pot părea în ochii cuiva care nu mă cunoaşte de-o generozitate calculată, mes-

chină, fiindcă doar cer ceva, prin vorbe, vorbe, vorbe, în loc să — să ce ? — trec la fapte, măi frate, să pun mîna pe armă şi... poc ! poc ! poc ! în capul inamicului... inamicului omului, de... Ei bine, Valeria, aici are dreptate Vasco Slabul, aventurierul despre care ţi-am mai scris : „Domnişoară Estera, dumneata ai idei, dar n-ai forţa să ţi le duci la împlinire ! Te laşi dusă de val, în afara ideilor şi credinţelor dumitale !“ Tu, Valerio, eşti altfel de om, ai forţa să-ţi împlineşti propriile tale idei !... Eşti mai puternică decît mine, cred... Sigur, sînt şi inşi care n-au idei, ca Măcăneaţă, bunăoară, dar care sînt în stare să ducă ideile altora pînă în pînzele albe ! Fanaticii. Măcăneaţă era mereu convins că poate schimba lumea. Îţi aminteşti de planul său global de revoluţionare a lumii, de revoluţie globală ?... Mînca seminţe de dovleac pe marginea terenului de fotbal unde băteau mingea colegii lui Rilă-Iepurilă şi vorbea despre nişte stadioane ce-ar trebui acoperite cu şindrilă, ca nişte biserici de lemn din Maramureş, despre mărirea porţii cu un metru... a distanţei de la unsprezece metri, tot cu un metru... El voia, în general, să mărească lumea cel puţin cu un metru, să revoluţioneze lumea măcar cu metrul... cu un metru etc. viitorul să-l împingă... cu un metru... Viitorul pentru el semăna cu o grădină cu meri înfloriţi, cu morcovi, ceapă, ridichi, pătrunjel, cireşi. Un viitor al bucuriilor burţii, mirosului... Al odihnei, ehei ! Un băiat minunat ! Ce mai face ? Sper că mai trăieşte ! Altfel planurile lui ar fi ridicole !... Cred că-i măsoară paşii cu centimetrul bunicului său, şepcarul ! În spitalul-cazarmă-conac în care mă aflu acum simt că de la un timp se pregăteşte ceva cumplit ! Dar nu ştiu ce. Un atentat asupra viitorului, ar putea spune Măcăneaţă. Probabil. Cu o precizare : asupra viitorului celor ce ne aflăm aici. Dar eroarea... conspiratorilor este fără margini, cel puţin în ce mă priveşte : eu nu mă mai gîndesc la viitor ! Eldar mă mustruluieşte mereu, spune că am un rol... că pot avea un rol... chiar cu coapsele mele... Valeria, ca şi cum ne-am afla într-o piesă proastă !... Cînd de fapt, ce-mi doresc ? Viitorul ? Sau pur şi simplu să scap cu viaţă de-aici ? Viitorul e o utopie, cel puţin al meu. Viitorul altora, poate... Eldar zice că misia mea e să salvez poporul de-aici ! Cu-

vinte mari. Vasco Slabul e lipsit de... patetisme, el ia viaţa în răspăr, cum şi ea l-a luat pe el... nu se închină decît aventurii... Şi pentru asta i-a plăcut de unul Teşu, luat prizonier la ruşi... „S-au hotărît ai noştri să-l pună şef peste ei... Se pregăteşte formarea unei unităţi de voluntari care să depună jurămînt... nu în faţa regelui, ci a poporului român... Şi Teşu cînd s-a văzut aproape numit căpetenia acestei... s-a dus la comandamentul sovietic... şi-a scăpat ! Măi Teşule, cum de n-ai vrut ? l-am întrebat. Cum de te-ai fofilat, şi de ce ? Nu m-am fofilat, a răspuns el, m-am dus şi le-am spus adevărul... pe care l-au putut chiar constata, căci era în faţa lor, căci eu eram adevărul... Tovarăşi, priviţi-mă : sînt mic, urît, vînăt, negru ! Cum poate sta în fruntea unei armate un năpîrstoc, care pare ţigan ? Aici e nevoie de un ins înalt, frumos, cu voce grozavă, care să impună, să fie iubit... Viitorul acestor inşi depinde în mare măsură de... bărbăţia şi frumuseţea... Logic ! Trebuie să creadă în el ! Şi Teşu i-a convins pe... Dar eu i-am zis : Teşule, ca să nu mor prost, spune-mi şi mie adevărul : de ce te-ai dat la o parte ?... „Slabule, în situaţii de conjunctură, pînă se limpezesc apele, cei aflaţi în capul coloanei — pier primii ! Supravieţuiesc cei din eşalonul doi, care-i vor înlocui pe foştii şefi... Sau din rîndul trei ! Care sînt şi nu sînt responsabili de toate, amestecaţi în toate..." Ei, domnişoară Estera, răspundeţi-mi: în cazul lui Teşu... e vorba de gîndirea strategului ? A laşului ? A celui cu politichia ? Pînă istoria îşi reia cursul, ei, cică să nu scoţi capul din tranşeu, că-ţi vezi singur creierii împrăştiaţi prin salcîmii din jur ! E prudent, deştept, sau are instinctul fiarei sau al iepurelui ? Omul, în general, nu Teşu ! Instinctul de a se da după timp, de a se strecura printre zile ca printre nişte... lăzi cu bombe, sau cu dulceţuri !... Dracu să le mai ştie ! Poate că Teşu e încrezător în această utopie, cum îi spui dumneata zilei de mîine... De parcă pe el n-ar putea să-l atingă nici o schijă, nici o burticarie, nici un păduche îndopat cu tifos." Valeria, am simţit că Vasco Slabul era de partea lui Teşu, deşi-l lua cumva peste şireturi. De partea lui, da, căci i se părea imposibil, dacă nu chiar caraghios, să mai vorbeşti în situaţia de azi despre etică. E ca şi cum ai vorbi despre Sfînta Vineri, despre Sfînta Duminică şi despre tot ce nu există. Teşu se gîn-

deşte la viitor ca la o casă, ca la o masă, ca la un scaun, gospodăreşte, chibzuit. E un carierist ? De ce ? Omul vrea să trăiască ! Ce e de condamnat aici ?... Varză acră, onoarea, spusul pe faţă... Întreabă-l pe Măcăneaţă ! Teşu întrezăreşte cum va arăta ziua de mîine ? O potriveşte... după şansele sale, ce le are de-acum ? Poate ! Şi eu simt, ca şi Vasco Slabul, că Teşu e un ins puternic ! E sigur de viitorul său. Eu, biată găină îndrăgostită, aş dori... însă n-am certitudinea că... Mai sigură sînt de viitorul altora, sper să li se arate luminos... Bunăoară, Iezechiel. El se află în afara cercului, în afara burţii fiarei. Să ai grijă de el, te rog ! Ţi-am spus : taică-său mereu vorbeşte cu el în vis... Ciudat, cu nevastă-sa nu vorbeşte în somn. Probabil fiindcă doarme în braţele mele. Să nu rîzi. Vasco mi-a povestit că atunci cînd a ajuns telegrama din Oradea în sat... că Ioniţă e mort... nevastă-sa a luat o lumînare aprinsă în mînă şi s-a dus la preot... „Părinte, roagă-te pentru el... învia-ză-l !“ Popa a tresărit, a zis că nu poate... „Dacă pentru mine nu se poate, pentru Iezechiel se poate !“ S-au uitat unul la altul cu spaimă... fiecare de ce gîndea cellalt... Popa : că nu poate decît să se închine la icoane pentru sufletul lui Ioniţă şi să vină la Oradea cu ea, să-i cînte cîntările din urmă, pînă îl-or băga în cimitir. Ah ! a urlat ea, şi-a scuipat pămîntul din bătătura casei preotului... scuipînd nu pe biserică... sau pe religie... ci pe neputinţa, sau nevoinţa... Era ca o lupoaică ! S-a dus la vrăjitoare ! Şi ea a zis că nu poate să-l scoată pe Ioniţă din moarte. N-a vrut să-i ia banii promişi, nici pogoanele de la Fîntîna botezată... Botezata... Dacă lua ceva, şi mama lui Iezechiel venea de la Oradea cu Ioniţă în tron de scînduri, o făcea de rîs... cu farmecele ei cu tot, cu diavolii ei cu tot. Dar o ţigancă, o căldărăreasă, cu ghioc... a zis că-l scoală din morţi... Şi să se ducă la Oradea, că va învia Ioniţă în faţa ei şi-a lui Iezechiel şi a popii... Aşa că, Valeria, cînd noi l-am văzut pe acel militar ce-avea pe talpa bocancului o carte de joc... Îţi aminteşti ? Nu am zis noi atunci că fiinţa umană este... ceva finit ?... Nici vorbă. Ca şi cum am fi presimţit că moartea nu există ?... O, eram nişte raţe... nu ne puneam întrebări, fiindcă totul ni se părea normal... Eu priveam cu candoare propria viaţă... ca într-o oglindă... şi o secundă nu credeam că ea este o iluzie... Departe,

aproape, dracul mai știe unde, cercul se închidea în jurul nostru, fără să ne întrebe. Îți amintești de cîinele ce lingea iarba în fața casei pădurarului Marian de la Păușa ? Poate că eu niciodată nu voi mai vedea acest cîine, dar cîinele există..."

Taică-său sforăia cumplit, de dîrdîiau geamurile. Parcă o făcea înadins, să scape de discuția cu ea... de ce voia să-l întrebe... Ca un refuz la ce voia să-l împingă... Cel puțin așa i se păru, privindu-l întins pe pat, acoperit cu o pătură, cam pămîntiu, cam semănînd cu un mort ce înviase de puțină vreme, sau cu un ins atins de-o boală fără de leac ce nu voise să dea ortul popii... Din bucătărie venea un miros de ulei ars. Maică-sa, aplecată peste oale, părea fără gît, fără mîini, ca un pinguin uriaș sau mai bine ca o pasăre stranie, fără aripi. Nici o speranță ! își zise Valeria și ieși tiptil din cameră, hotărîtă să-l întîlnească pe Măcăneață, uitatul ei coleg, visătorul, geograful, istoricul de buzunar, cum îi zicea Cata-Chițiga, cel mereu plecat peste mări și țări — în imaginația sa, desigur ! — autorul teorioarei care susținea că doar păsările cu penele sărăcăcios colorate sînt cîntărețe de soi și susținătorul acelor superbii din pădurile ecuatoriale (pe care nu le zărise niciodată), unde vitalitatea naturii parcă schimbă adevărurile, florile par niște păsări, iar păsările niște flori zburătoare... În Măcăneață întrezărea salvarea... Altfel, toți erau de bună credință, băgau de seamă că timpul curge alandala, că războiul se întinde ca o pecingine, că școlile au devenit cazărmi, dar își vedeau de treburile lor mărunte, cele ce le dădeau siguranța vieții, nu riscau, nu luau o hotărîre, chiar de știau că stînd cu mîinile încrucișate fac o măgărie, îi lăsau va să zică afurisitului de timp putința de a da cu zarurile, puah ! turmă de bivoli rîioși, cacafrențe, piei belite, piei găurite, urechelnițe, japițe în călduri, dobitoace pline pe sub piele de clocotitoarea energie a viclenilor ce-i mîncau din înăuntru spre înafară, mărind în ei pustiul, putreziciunea, putoarea... Numai Estera ar mai fi putut-o ajuta ! Pentru că ea era născută să găsească oriunde fericirea, și în iad. Pistruiată, cu părul roșu, de foc, ca o torță veșnic arzînd, ea își aflase fericirea și în deșertul de zăpadă de la dracul în praznic unde-o tîrîse cine mai știe cine ! Nu se plîngea, nu behăia ca o oaie belită,

nu înjura — avea grijă de viitorul altora, al lui Iezechiel, pe care aproape nici nu-l ştia... „Drace ! Estero, de ce-mi plouă mie şi-mi fulgeră într-una, de ce sînt eu făcută să fiu nefericită, de ce nu sînt ca tine, maimuţo ?"

2

Măcăneaţă, în slip, printre cărţi şi ziare, în mijlocul grădinii din spatele casei, unde locuia împreună cu părinţii şi bunicii săi din spre mamă, ronţăia bomboane, cu burta la soare, leneş, uşor puhav, pistruiat şi pe coate şi pe buci... „Ho, nu te speria, stai pe loc, îi zise Valeria, amuzată de spaima ce-l cuprinsese pe el, că-l găsise aproape gol... Hai, nu te mai acoperi cu ziarul peste burtă, că nu te mănînc, rîse ea şi-i aruncă pantalonii aşezaţi pe-o sîrmă, şi cămaşa, să se îmbrace, dacă neapărat dorea... N-am fost cu tine niciodată la ştrand... dar dacă vrei, îmi dau şi eu ţoalele astea jos, de-mi dai nişte izmene..." „Eşti nebună", rîse cam strîmtorat Măcăneaţă, roşindu-se pînă la unghiile picioarelor ca un rac. „Eşti singur acasă, Măcă ?" îl întrebă ea, şi fără să-i mai aştepte răspunsul, luă o pereche de izmene de pe frînghia unde fuseseră puse la uscat şi se duse după coteţul cîinelui, între tufele de ribizli, şi se îmbrăcă repede... Aşa că Măcăneaţă rămase uluit cînd o văzu venind spre el fără rochie, cu ţîţele goale şi în indispensabilii bunicului său ! „Drace ! îşi scuipă în sîn. Ce vrei să ?..." „Am venit să te ispitesc, Măcă... Eu sînt talpa iadului !... Ce-ar fi întîi să te dezvirginez ?... şi pe urmă să-ţi cer marea cu sarea ?... Hai, baţi palma cu mine, încheiem tîrgul ?" „Eşti nebună Valerio ! S-ar putea să vină pe la mine Postolache, să nu te găsească aşa... şi cine ştie ce să-şi închipuie !" „Ce poate să-şi închipuie un om cînd vede un băiat şi o fată goi, într-o grădină ? Decît c-au văzut şarpele ! Ai şerpi pe-aici ?" „N-am", răspunse el repede, şi de-abia cînd o auzi pe ea rîzînd de nerozia lui

se trezi și începu să zîmbească, învins. Dar nu scoase nici un cuvînt cît ea îi povesti cum nimeni din Oradea nu mișca un deget... Într-un tîrziu doar, cînd ea, plictisită parcă de surzenia lui se întoarse cu fața spre iarbă și-și acoperi capul cu ziare, Măcăneață se miră aproape fără glas: „Oare ?!...“ Adică ; oare toată lumea dormea și numai ea era trează ? !... „Totul e cum... cum găsești calea“, bîigui el, nevoind s-o supere și neîndrăznind, totuși, să-i spună că e gata să meargă cu ea pînă... Pînă unde ? „Eu nu sînt bun de luptător.., cu arma, se scuză... N-am vocație, n-am curaj“, preciză, ca să fie mai aproape de adevăr și ca s-o poată și convinge că nu el era omul ce-l căuta...

— Deși, Valerio, nu-i chiar așa... Uite... fortificarea rezistenței naționale, cum l-am auzit și pe părintele din Miersig zicîndu-i... nu se face doar pe față, la vedere... Ar fi greșit ! Dar văd că pe tine te interesează altceva... acțiunea... crima...

— De ce-i zici așa, crimă ?... Deși... poate ai dreptate... Uite, cînd l-am văzut pe un neamț mort, scos din Criș, cu ochii împunși... M-a apucat greața, și-am plîns de mila lui, a mortului... Deși, zău, aș fi în stare... unuia viu, să-i fac la fel... Nu ei, porcii, ne-au vîndut ? Ce milă vrei, pistruiatule ? rîse ea, mîngîindu-l peste buric, ușor, ca să-l întărîte, ca să-l scoată din moliciunea lui, ca să-l rușineze...

— Dragă Valeria, tuși el, neavînd curajul să-i prindă mîna și să i-o îndepărteze... sau să i-o strîngă, să i-o sărute, să i-o muște... Draga mea, spuse totuși drăgăstos, uite... în toată Transilvania, sau aproape în toată... în biserici, popii au vorbit despre „Cazania lui Varlaam“... S-au împlinit trei sute de ani de la apariția ei... S-au mai găsit zeci de exemplare prin biserici... Mitropolitul Varlaam s-a adresat și atunci românilor de pretutindeni și...

— Dacă tu tremuri lîngă o fată... în grădina ta... și n-ai curajul nici să te atingi de ea... slabă nădejde cu alte probleme, puiule ! zise ea și-i privi cu un soi de dezgust buzele pline și ele de pistrui, parcă îngrozindu-se că ele ar putea să se lipească de gura ei, să-i caute umerii, sînii... E o prostie ce fac ! zise, luîndu-i în mîini mîinile fragile, ușoare, cu degetele aproape transparente, pistruiate, cu un ușor puf gălbui-roșietic pe dosul palmelor... De frică să nu te chem... la cine știe ce acte de... eroism prostesc, nici nu

mai curge sîngele în tine, Măcă, te-ai răcit... Bă, mă uit... nici nu ţi se învvvolburră... nebunia care nu ascultă decît de... orbul instinct... s-a spulberat ! năucită de spaimă... N-am mai văzut aşa ceva, îl gîdilă ea la subţiori, rea, în silă, cu silă, îngrozită dintr-odată că el s-ar răzvrăti şi-ar zice da... şi-ar pune labele lui pufoase peste pulpele ei, peste sfîrcul ţîţelor ei... Ptiu !

— Nu ştiu ce te-a apucat, zise el... căci nu eşti d-alea... şi n-ai venit aici să mă convingi... cu trupul tău... hi, hi, rîse el timid... cu trupul tău... virginal !... să... Să omor un cotropitor ! Nu, nu... Aşa că... Sînt mai multe feluri de a rezista, de a lupta... Uite „Viaţa Ilustrată", editată de episcopul Episcopiei ortodoxe din Cluj, Nicolae Colan... Citeşti... Agârbiceanu, Papilian, profesorul Ion Breazu, Mircea Eliade... din întreaga ţară... poeţii ţin vie flacăra... da, flacăra scrisului românesc. Şi mai am o carte, ţi-o dau, dacă vrei... „Ne chiamă Ardealul", unde George Togan... care chiar dacă din Mediaş... i-a adunat pe Emil Botta, Traian Chelariu, Mihai Beniuc, Petre Bucşa, V. Copilu-Chiatră, Vlaicu Bârna... Ascultă... „La Ocoliş, în făgădău..." începu el să recite versurile despre Feleac şi... Dar cum ea începuse să privească urcuşul unei furnici pe-un fir de iarbă, urcuşul ei inutil, greoi, căci nu ducea nicăieri, tot pe pămînt avea să ajungă, să cadă... „Ei, Valerio ! încercă el s-o trezească din muţenia ei. Valerio, fato... de ce să ucizi ? !... De ce să te umpli de păcate... fără să poţi schimba ceva... Căci şi cei care... cu neamţul !... Nimic-nimic nu schimbă pe pămînt ! Osia pămîntului... nici nu tremură, nici nu se clinteşte... Altcineva dă cu zarurile... în cer şi pe pămînt... Ei, cine ? cine ? ! Dumnezeu dă cu zarurile ?... Hai, lasă biata furnică în pace, ascultă-mă ! Să nu faci vreo prostie ! Te prind... ăştia... şi mori de pomană. Ai răbdare...

— Răbdare şi tutun, zise Valeria, privind mai departe efortul micii vietăţi de a se ridica dincolo... Doamne, rîse, ce stupid ! Poate că mărunţişul ăsta... de viaţă nici nu ştie ce vrea ! Nici nu ştie că vrea să se înalţe... Poate o absoarbe setea de lumină, cine ştie !... Nu fac nici o comparaţie, puişor, ar fi stupid ! E o pură întîmplare... că e furnică... Dar eu nu sînt o furnică ! Nu ?

— Nu, nu... Şi nici morala nu ţine... că nu contează că ea o să... cadă tot pe pămînt... şi că... visul ei, sensul contează ! Fîs ! Nu merită să urăşti aşa... vag... pe oricine... O naţiune întreagă... o Germanie întreagă, şi să ucizi la întîmplare... Ar fi la fel de stupid... ca şi cu vietatea asta, Valerico...

— O, îmi spui Valerica ! Închină-te ! Eu sînt... chiar diavolul !... Am venit să-ţi spulber fecioria, şi să te îndemn şi la... alte crime. Dar te iert. Pa, zise şi începu să-şi dea jos izmenele de pe ea, îngrozindu-l pe Măcăneaţă şi făcîndu-l din nou să se roşească pînă la unghiile picioarelor ca un rac fiert. Dragul meu, dacă astăzi nu m-am întîlnit cu tine, sînt sigură că aici în grădina voastră, în izmenele bunicului tău, pe iarbă, lîngă furnici, m-am întîlnit cu mine... şi m-am hotărît... că n-am dreptul să las lucrurile aşa cum sînt, la întîmplare...

— „Omul puternic este blînd şi milos. Cruzimea este dovada slăbiciunii." Seneca. Mai bine ai veni deseară cu mine pînă la biserica cu lună... sau pînă la cea catolică... Vederea icoanelor, a lui Dumnezeu... poate... S-ar putea să te liniştesti... Eşti tulburată, Estera a... dispărut, fratetău, taică-tău... Trebuie să uiţi, o vreme măcar, ura asta... fără chip... ura pentru oricine dintre cei care... Uite o poză, Valeria ! În pădurile din Brazilia trăieşte această pasăre... religioasă... Băştinaşii îi zic pasărea-catolică, fiindcă... da... ea Dumineca nu-şi face cuib, nu lucrează, nu... Priveşte-o ! zise Măcăneaţă şi privi cu mare bucurie pasărea-catolică... de parcă şi-ar fi văzut propriul său dessstin.

— Pe unde mă duc, numai de neisprăviţi dau, Măcă. Îţi mulţumesc că m-ai dezamăgit. O clipă am sperat... sau m-am temut... c-o să trăiesc o aventură cu tine, în grădina asta plină cu iarbă şi trandafiri. Poate mai tîrziu n-aş fi regretat, nu ştiu... Ei, dar dacă n-a fost să fie, n-a fost ! Diavolul încă o dată a fost învins de virtute ! Dar treacă de la mine şi acest pahar... această experienţă blegoasă, hi, hi... Da, domnule ! Eu am nişte... idealuri morale, bre ! Vreau iubire curată şi alte chestii d-astea... Oricum, n-aş vrea să ajung ca doamna Elvira Cata-Chiţiga care nici în patul conjugal, alături de iubitul ei soţ, n-a cunoscut nimic sublim... şi nici în tramvaie, noaptea cu ultimul vatman, ori în trăsură... pe cîmp, cu ce... lifte străine se ni-

merea... Ce tragedie a coţocăitului, Măcăneaţă ! Ce eroină modernă ! Să nu simtă biata de ea nimic măreţ nici sub burţile păroase ale atîtor amanţi, al căror nume uneori nici nu-l ştie ! Ce băşcălie-tragedie-pispistărie-măgărie, hi, hi... Chiar de nu vrei, ca furnica... ori chiar de visezi. Doamna Elvira... şi irealizabilul. Băi, nene, iluziile ei sînt deşarte... ori nici n-are ?... Are, că doar n-o fi toată doar o pchiele, un morman de... înştincte, o butie pentru mîzga... spiţei... Ei, află, c-am văzut-o şi pe ea... tristă... ce vrei, ea a înţeles pe pielea ei că spiţa... voastră e imposibil de a fi fericită !... Deşi, să mă ia dracu, eu am văzut şi oameni fericiţi... Uite, Estera... Astăzi ai fi putut fi şi tu fericit, chiar de m-ai fi minţit... că mă asculţi. Dar ţi-a fost frică şi de adevăr, şi de minciună, Măcă !...

Veni Melentie Poinar, scund, şchiop, cu vioara la subţioară, ca un greier, să ceară nişte sacîz. Era vecin cu Măcăneaţă. Intrară în casă. Dintr-o familie de preoţi de pe lîngă Tinca, Melentie, bîlbîit, nu mai fusese dat la o şcoală... ca să ajungă ca bunicii şi străbunicii săi să cînte în strană... Avea auz muzical, dar... un popă bîlbîit era ceva nemaivăzut ! Nu-şi găsise locul nici la şcoala normală : un dascăl bîlbîit cum arată ?... rîdeau copiii... Cînta la vioară pe la balurile elevilor, vesel însă, fără să fie jenat de ne... neputinţa sa de a ro... rosti dintr-odată cuvintele. Nici „bună ziua“ nu putea să spună fără să... să... Aşa că ridica palma dreaptă la şapca de şcolar, ca un militar ! Asta însemna : bună ziua, salut, servus ! Scria îngrijit, cu litere mari, rotunde. Şi cine avea curajul să-l ascute şi să nu rîdă, putea să audă de la el o mie şi una de poveşti despre califi şi zîne, despre zei şi prelaţi, despre împăraţi romani şi fotbalişti... Cîştiga, de regulă, toate concursurile pe oraş... la istorie... Oho ! îşi aminti Valeria, îmbrăcîndu-şi rochiţa uşoară, de stambă, şi spălîndu-se pe faţă la pompa de apă din curte, oho ! ce extemporal... trăsese el despre adunările populare din Bihor de la începutul secolului, că-l făcuse praf pînă şi pe directorul şcolii, care tipărise cîteva broşuri despre acei ani... „De unde ai scos astea, Melentie ?“ „De la tăt... tăt... tuţa !“ răspunsese Poinar. Ambrozie Poinar îi purtase cu trăsura pe deputaţii Mihali şi Russu prin Husasău, Cociuba, Vaşcău, Beiuş, Ceica... şi-i auzise cerînd sufragiul universal, dreptul de vot pentru

fiecare cetățean care a împlinit 24 de ani... și stătuse la masă și cu preoții Andro Martian, din Gepiș, Ananie Șerb, din Gurbediu, cu învățătorii Achimaș și Moț, din Tinca, Ion Botoc din Gurbediu... „Melentie, tu ai o memorie de elefant ! Nu te mai... formaliza, că ești... povestește-ne despre tătuța tău..." „Nu mă for... for... formolizez" zisese Melentie, făcînd pe prostul, spre hazul tuturor. Puțini știau că formolul, despre care învățaseră mai demult... nu l-ar fi putut... încurca, de n-ar fi dorit el ! Dorise. Orice jocuri de cuvinte putea să... i se iertau, păreau firești : era un copil bîlbîit, lovit de soartă ! „Lovit în... toartă ! zicea el.

Întîrziau prin casă, căutînd sacîzul ?... Voiau ca ea să plece ? Să nu-i mai bată la cap ? Lua-v-ar dracu de împuțiți ! zise, parcă și văzîndu-i cum se umflă ca niște tobe de duhoarea din ei, cum li se strică în ei carnea și oasele, lichefiindu-se întîi, modificîndu-și apoi compoziția chimică, devenind altceva, un gaz sulfuros închis în niște piei lăsate descusute doar la gură și la sfîrșit. Ce zici, ce diavoli, ce spaime v-au scos din minți, iepurașilor, de-o să rămîneți de rîsul lumii și după ce-o să crăpați, că vă ascundeți în casă de-o fată, să n-o atingeți nici c-o floare, neputincioșilor, să n-o luați în seamă, că e scrîntită ?... strigă ea la ei, bătînd în geam cu o coadă de mătură, rîzînd. Ei tăcură chitic. Sau poate ieșiseră pe fereastră, în stradă, și-o lăsaseră singură ? „Melentie ! strigă, te-a pedepsit Dumnezeu cu o... nepăsare vinovată !" Nici un răspuns. Apoi ușa se deschise brusc și Melentie Poinar apăru ducînd în brațe o ladă — o imensă cursă de șobolani. „Am pri... prins un po... poțoc ! zise el victorios. A... auzi cccum se zzbate ?" Valeria îi privi cu un soi de milă : nu știau unde să așeze lădoiul... și cum să-i facă de petrecanie poțocului ! Pînă aici se descurcaseră cum se descurcaseră, sau mai bine zis îi ajutase... pocitania să... vîrîndu-se cu capul în laț ! Acum era acum ! Se scărpinau după urechi, umblau brambura după o sapă, după o lopată, așteptînd de fapt să se întîmple o minune, să vină cineva și să... Aveau nevoie de o minune !

— Vai de mămăliga voastră !... Mai bine vă făceau mumele voastre muieri ! zise, convinsă că muica natură îi hărăzise cu niște merite de care ei încă habar n-aveau, cu niște forme, da, de care nu se sinchiseau, copii încă fiind,

proşti ca noaptea... Eh ! Melentie, de m-ar fi făcut pe mine măicuţa... cu ce-aş fi vrut eu !...

— Cu... cu ce ? Hai... nnnu te formoliza ! Cu-cu ?... Atunci ai fi fost motocicletă ! spuse el repede, cursiv, prăpădindu-se de rîs.

— Oricum, n-aş fi umblat după cai verzi pe pereţi ! Uite, mă uit la Măcă ! Seamănă cu Estera, natura a făcut greşeala asta... Cu părul roşu, pistruiată ! Măcăneaţă parcă e spuzit de atîţia pistrui, bolnav ! Se aseamnă la pigmenţi, atît ! Căci pe ea o iubesc, Măcă, iar pe tine... Deşi sînt sigură că nu din cauza pielii tale de rac opărit n-am ochi să te văd, ci din cauza... uscăciunii, minciunii din tine...

— A... arde-l pe ţăran !

— Da ! Eşti ca o tobă din piele pistruiată, o tobă în formă de om, lunguiaţă, cu două picioare, cu două mîini.

— Cu... cu două cccapete !

— Un dezastru ! rîse Valeria. Ca în tragedii, o grămadă de maţe, de unghii, apă, gaz, sînge... fără un gram de minte ! Un întuneric în el, în voi, o beznă... luminată doar de bucuria c-aţi prins un poţoc ! Cîtă... deosebire... între voi şi Estera ! Ea ştie pe ce lume trăieşte, pe ce calcă... Deşi... nebunia în care a intrat, fără voia ei, în acel lagăr, sau închisoare, sau ce-o fi... şi nebunia în care cu voia ei s-a băgat, de care a fost cuprinsă... Fiindcă, neispraviţilor, Estera iubeşte ! Parcă e beată ! Vedeţi, fericirea ei... vine şi din ce simte ea, da, dar vine şi de la acel ins, mai ales de la el... din afara ei, adică... Şi iubirea asta a lui parcă are ceva... ceva dumnezeiesc...

— Ei... îţi trebuie şi.. ţţie ceva... dddum... dum-dum... şi cu ttrei ccc... coifuri ! zise Melentie, vesel.

Melentie ştia totul.

Năvăliră în curte, albi ca varul, transpiraţi, Postolache şi Oneaţă. „A dispărut Petru Mihuţa !" „Ce să dispară, a fost omorît !" „Omorît, omorît, dar nu se găseşte nimic din el", preciză Oneaţă. Din greşeală, Melentie lovi cu călcîiul uşiţa capcanei pentru şobolani, deschizînd-o... şi toţi văzură alergînd prin iarbă, zăpăcit de lumină, cu coada lungă, poţocul... Melentie şi Măcăneaţă se urcară pe grămada de lemne de foc ! Spaima de... îi făcuse şi pe ei să transpire şi să devină la faţă albi ca varul şi să uite, bine-nţeles,

măcar pentru o clipă, de Petru Mihuța ! Dar cum afurisitul de șobolan nu-și găsi o gaură pe unde să dispară în pămînt, reveni ca un zălud de lîngă zidul casei și trecu printre Melentie și Măcăneață, urcați pe niște butuci de gorun, lăsîndu-i fără sînge în obraji și parcă suspendîndu-i într-un timp fără memorie, dacă ei nu mai știau nici să țipe și nici să-și aducă aminte de Petru Mihuța ! Valeria luase în mînă o secure : dar i se păru nepotrivit, ridicol... un instrument atît de teribil, pentru o crimă... uriașă !... O secure pentru un biet guzgan, ce prostie ! O aruncă pe tocătorul de lemne, și încă o dată se cruci văzînd pe fețele lui Melentie și Măcăneață cum apăruse de murdară și de groaznică frica ! Așa, ca o moarte, lăsîndu-i cu ochii beliți, cu gura căscată, muți ! Vorbiseră mai înainte despre... divinul (mai mult vinul ! dii, vinul !) dragostei Esterei, și parcă Dumnezeu îi auzise și voise să-i arate și ei cum arăta de fapt spaima, mica spaimă de ceva urît... starea de întuneric din Melentie și Măcăneață, instinctul... poțocul...

Postolache își reveni primul : sări în fața musafirului nepoftit (cea mai speriată vietate de pe suprafața pămîntului, cu ochii arzînd de teamă !...) și izbi cu șpițul sandalei, ca la fotbal : buf ! Șobolanul chițcăi prin aer, zburînd în ograda vecină, printre meri ! „Boule, își zise Postolache, boule, ți s-a dus cureaua sandalei. Boule !“ își zise el pentru a treia oară și-și dădu o palmă cu dreapta peste obrazul stîng, ca să-și arate sieși în primul rînd, și de la obraz, că nu-i trebuia lui acum în nici un caz o victorie asupra guzgănimii, n-avea chef de-o asemenea glorie, nici în ochii schimonosiți ai lui Melentie și Măcăneață. Voise doar să curme stupoarea, starea aceasta de ieșire din minți, pentru un fleac... E adevărat, simțise și el, ca pe o undă rece, ca pe un abur de sulf, deruta, clipa scînteind tulbure în mijlocul acestei zile și în mijlocul acestui animal care era orașul — dar se trezise ca dintr-un pumn, în aceeași secundă, învăluit de ridicol, zicîndu-și : „Boule, e un...“

— Ce-i cu Petrică ? întrebă Valeria, febrilă, dorind să afle adevărul despre colegul lor, adevărul adevărat, și să se odihnească parcă în el, să scape de... teama morții lui Mihuța... Ei, da, ce-i cu el ? mai întrebă, știind acum precis că voia un adevăr... bun, chiar o minciună, decît să... Ce-i cu Petrică ? Ultima oară l-am văzut la el în sat...

Eram cu doamna Elvira... O mînca din ochi, el fiind, cum se ştie, veşnic îndrăgostit ! Mi-a şi spus, nu o dată : „Valerio, eu te iubesc ! Eu pe cine văd, pe orice fată, sau femeie, mă îndrăgostesc literalmente de ea, urgent ! Azi de una, mîine de alta, dracu ştie — toată viaţa o să fiu îndrăgostit ! Ce frumos ! Ce viaţă superbă mă aşteaptă, tu !" Glumea ? Nu glumea, aşa era el, şi Esterei i-a declarat dragoste veşnică, şi cred că n-a scutit-o nici pe doamna doctor Elvira Cata-Chiţiga. Ce-i gluma asta cu dispariţia lui ? insistă ea, voind să i se spună că într-adevăr era o glumă, şi să se poată odihni în această glumă, în acest adevăr glumeţ... Ei, glume de elevi proşti ! spuse, vrînd ca ei să n-o contrazică... Ei tăcură mai departe, şi nici ea nu mai spuse nici un cuvînt, simţind cumva, ciudat, că Petru Mihuţa se afla într-un echilibru fragil, între viaţă şi moarte, undeva unde nu se ştia unde — şi orice nesăbuială a lor ar fi putut să încline balanţa, prelungită, irezistibil, pînă la ei, şi să-i tulbure, ireversibil, echilibrul dintre zile şi nopţi, lăsînd poate întunericul nopţilor să triumfe...

— Vreau să vă spun ceva... ca să înţelegeţi mai bine, zise Postolache, rămînînd desculţ şi spălîndu-şi sandalele în jgheabul pompei cu apă (cîteva picături de sînge, pe cea din dreapta, de la...) din mijlocul curţii. O mătuşă de-a mea din Leş a lucrat o vreme ca... a măturat, a făcut curat, a spălat geamurile la consulatul român din Oradea. Consulul e, mi se pare, din Sighet, Mihai Marina... Aţi auzit de el. Ce mai, el a trimis nişte rapoarte la Bucureşti şi la Budapesta, Legaţiei române de-acolo... despre taberele de muncă la care sînt duşi ai noştri...

— Şi tata a fost dus, şi-a venit, zise Valeria. Crezi că Mihuţa ?...

— Nu ştiu, n-are vîrsta... Şi nici atelaje, căruţă cu cai... Şi e slăbănog, nu-i bun să taie lemne la pădure. Da, da, le dau ceva pengăi, ca să nu se spună că-i pune să lucreze gratis. E o justificare, praf în ochii lumii. Şi nu doar din Bihor... şi din Maramureş, din sat Şugatag, Hărniceşti, Deseşti, Giuleşti, Berbeşti şi Strîmtura... Duşi la Vişeul de Sus, la tăiat de pădure. Pe cei din Sălaj i-au dus lîngă Firiza, la Valea Neagră, tot la exploatările forestiere... Din Crasna, Puricei, Boian, Mal, Sîrbi... au lucrat la cariera de piatră a unuia Arpad Ianos. Din Borozel, Topa de Criş,

Cetea, Luncşoara, Groşeni, Săcădat, Bălaia, Picleu, Brusturi, Ţigăneştii de Criş au fost luaţi toţi ce-au avut care şi căruţe, să care lemne la gările din Vad şi Tileagd. Pe unii, mai răi de gură, i-au legat la butuc prin curtea primăriei, în Homorodul de Mijloc, pe alţii i-au dus în zona fortificaţiilor de pe lîngă Rahău, în munţii Maramureşului. Pe unii îi duc jandarmii... altora li se cere un jurămînt militar, ca să-i poată ţine mai din scurt. Pe unchiul meu din Leş l-au pus să jure că nu-şi vinde boii ! Pe un metru cub de lemne, transportat, plătesc 8,50 pengo. Domnule, e vorba de oameni rechiziţionaţi. De oameni, de vite, de scule... Pe Mihuţa n-aveau cum să-l rechiziţioneze ! Chestiile astea se fac în... ziua mare, în văzul lumii. Iar pe el nimeni nu l-a văzut dus ! L-am întrebat, prin mătuşemea, şi pe consul, dacă a auzit ceva... Auzise de un Mihuţa care transporta lemne din pădurea comunei Cheud, Sălaj, în gara de la Benesat — dar îl chema Ambrozie ! Unii au fost trimişi la mine de cărbuni, la ocnele de sare. Şi unguri, dar mai puţini. Din Borod au plecat vreo sută patruzeci de români, şi unguri cam zece... Numai bărbaţi. Ori Mihuţa nu e decît un copil, de sufli peste el cade în popou. E drept, au mai fost luaţi şi tineri, şi fete chiar, dar eu cred că în cazul lui Petrică al nostru e vorba de altceva.

— A fugit în regat ? întrebă Măcăneaţă.

3

Melentie spuse, bîlbîindu-se de credeai că i se rup fălcile, ceva ce nimeni nu înţelese. Apoi, cursiv, dintr-odată, pe nerăsuflate : „Dacă omul este primul între vieţuitoare, tot el este cel din urmă animal, cînd trăieşte fără lege şi fără dreptate. Aristotel." Tot nu pricepură nimic, decît că uneori miracolul era posibil ! Atunci Melentie era chiar el un miracol.

— Dar ce-are asta cu prefectura ? vorbi Oneață, pentru prima oară.

— Sss... servus ! sîsîi Melentie ca un șarpe și-i întinse mîna, ca și cum atunci l-ar fi văzut. Ssss... salve Cezar-Baci !

— Domnule, eu cînd te-aud, sufăr cumplit, căci văd cu ochii liberi cum natura umană este stîlcită de Dumnezeu, sau de Diabol !

— Nu te... fff... formoliza, înjură-mă, zise Melentie. Pppoate așa îți ccrește și ție un cccorn... de înțelepciune, ca lui Mmoise ! Un ccu-cui !

— Domnișoară, spuse Oneață calm, venind în fața Valeriei și privind-o în ochi, de aproape, ca să se convingă că îl ascultă... Dumneata ești singura dintre noi cu picioarele pe pămînt !

— Și eu, surîse Postolache, arătîndu-și picioarele. Sînt desculț ! Nici un ciorăpel nu mă rupe de mama Terra !

— Poftim ! Venim aici să discutăm un lucru serios — ce s-a-ntîmplat cu Mihuța ! — și ei se pierd în fleacuri. Numai o clipă să mă ascultați ! Dumneata, știu, am aflat și zilele trecute la Băi, umbli după... himere ! scuză-mă... O revoluție... romantică e imposibilă ! Îți amintești, erau acolo, la strandul cu apă termală, și cîțiva nemți... în slip... Nu-i puteai deosebi de civili... Nu vorbeau, cînd se aflau în apă, doar cînd se retrăgeau... spre chioșcul unde beau bere. Era unul bălan, albinos, cu părul de lînă aproape... dar bine legat, cu ochi albaștri ! Ți-l amintești ! El e... capul ! Nu, nu el a fost cu doamna Elvira ? Nu-i răspunse nimeni. Insistă : Aud ? Sau încă n-a fost cu ea...

— Și ce legătură au astea cu Mihuța ?

— Au. Voi vedeți totul izolat, fapte mărunte... fără să observați că noi sîntem cu toții... asediați... și că se încearcă o sufocare, cum să fiu mai clar, o zdrobire... În Oradea au fost peste patruzeci de mii de evrei la începutul războiului. Acum cîți mai sînt ? Nu știți, nu se știe, încă nu i-a numărat nimeni nici pe cei ce-au fost duși, nici pe cei ce-au rămas... În Oradea credeți că întîmplător Gestapoul a adus forțe foarte... puternice ? Sigur, nu pentru Mihuța ! Pentru că e... cap de țară, chiar dacă granița e la doi pași, dincolo de Băi, pe la Păușa... Albinosul, ați observat, omul acesta de fier, avea trei ineluțe de aur pe degete. Neim-

portant ?... Vorba lui arde ca un fulger, o să vedeți... De la un capăt al pămîntului pînă la cellalt, și pînă în ceruri, nu există pentru el decît un singur Dumnezeu : Hitler. Bun, o să ziceți că m-am îndepărtat de Mihuța ! Nu, m-am apropiat de el ! Cu albinosul, la ștrand, era și o mătăhală cu doi dinți de aur, un medic... un dentist ! El a cunoscut-o pe Elvira la spital : avea nevoie de nu știu ce... Și și-au căzut cu tronc, cum se spune, și c-o trăsură... cu cai albi, a nașului lui Petrică, au ieșit la plimbare, spre seară... Petrică mîna caii ! El i-a dus pînă dincolo de cazematele făcute de regele Carol la marginea Orăzii... și-au ajuns spre Leș, spre Păușa... la un tăniar unde medicul mai fusese, la vînătoare de fazani ! La o margine de pădure... pădurarul le-a dat cheile de la casă, familia lui era trecută în Romănia Mare, peste nenorocita asta de graniță... I-a lăsat pădurarul... cu cîrnați, clisă friptă, pălincă, vin... Mihuța s-a dus să adape caii pe imaș ! Pînă aici știu totul de la pădurar. De-aici, Mihuța dispare.. dar, ciudat, fără cai ! Ei sînt găsiți legați lîngă bucătăria omului... nu departe de... odaia unde Elvira cu dentistul... se topiseră unul în altul, amîndoi numai o apă, o transpirație, un miros de... de dragoste, poftim ! uitînd de lumea asta, de ei înșiși. Se pare că Mihuța plecase pînă la Ilie... Benție Ilie, al Uhii, să-i arate ce ?... Poate acel cuib de barză, de la marginea satului... care zic unii că e nestricat de cîteva sute de ani!

— La... la... la... la... cîntă Melentie.

— La obiect ? Sau cînți ?... Cine te-o mai fi învățat și pe tine să cînți ?! se strîmbă Oneață.

— Cum ci-cine ? „Am în-învățat sssingur, zice Phephemius... un zeu este cel care mi-a umplut capul cu cîntece“... Ho... ho... mer.

— Dar de Ho... lo... fern ai auzit ? Tacă-ți fleanca aia bîlbîită ! Elvira, care este o... iapă, cel puțin în aparență... a... a înfăptuit, iată că mă bîlbîi și eu... ceva extraordinar! L-a omorît pe dentist ! Cred că s-a petrecut cu ea ceva ciudat, ca și cum brusc s-ar fi zărit într-o oglindă deformatoare, trupul acelui mătăhălos... cînd s-au liniștit și-au stat alături, a arătat-o, în proprii ei ochi... monstruoasă!... Nimeni n-o forțase să se culce cu el... n-avea nici o... misiune, să zicem, politică, să afle ceva de la el... Totul fusese făcut din plăcere ! Ea își... dictase această libertate, de a

se... tăvăli cu el, de a-l cunoaşte... şi tot ea şi-a luat libertatea de data aceasta nu... superficială, de tîrfuliţă, de insă mînată doar de furnicături... libertatea înfricoşătoare, care ar putea s-o coste viaţa, de a-l ucide ! Şi culmea, gratuit, fără să-i ia vreun ban, vreun act ! Libertatea de a-l omorî... gratuit, poate chiar fără milă, sau cu milă, dar ce mai contează ! Era o revoltă a ei aproape inconştientă împotriva Germaniei ? Greu de spus ! Un impuls... atavic poate, de femelă ce vrea să-şi distrugă masculul ce o... Oricum, a ales această libertate de a ucide ! Probabil asta l-a făcut pe Mihuţa s-o întindă, poate să treacă graniţa, dus chiar de Ilie Benţe prin pădure, spre Miersig... S-a îngrozit, auzind... loviturile... şi văzînd focul !... O, da, am uitat să vă spun : pădurarul mi-a spus că, atunci cînd a revenit acasă, ea stătea beată în trăsură... iar focul ardea pe vatra cuptorului... Elvira trecuse printr-o... nebunie curată ! Îl tocase pe dentist, în casă, sub o pătură, pe întuneric, cu securea... şi apoi îl pusese pe foc... pe focul pregătit mai devreme, de ea şi de Mihuţa, pentru... plăcinte cu varză ! Ea nu mai vorbea, nu mai ştia nimic de ea, neagră încă de o furie fără seamăn... Ce i-o fi făcut dentistul ? Că, probabil, o fi încercat ăla ceva ! Pădurarul a pus pe foc şi hainele dentistului, să nu mai fie nici o urmă a lui pe-acolo... Dar o vreme el crezuse că ea şi cu... mătăhălosul îi făcuseră lui Petrică de petrecanie ! Crezuse că el îi... enervase cu ceva, de-l... şi-l puseseră pe cărbuni, ca pe un berbec, ca pe un... Mirosea în jur a carne arsă, de umplea noaptea... I se păruse pădurarului ceva suspect : nu mirosea a carne de căprioară, căci toate au un iz al lor, nici a mistreţ... Ei, a găsit mai tîrziu pe vatră doi dinţi de aur ! Domnişoară Valeria, îmi permit să vă dau un sfat, mă scuzaţi... La ştrand îl priveaţi pe albinos... cu o... n-aş spune dragoste, dar cu un soi de admiraţie, doar are un hoit superb, nu ?... dar şi cu o dorinţă ascunsă... ca şi cum aţi fi vrut să vînaţi un cerb ! Acel ins vă enerva, deşi, în condiţii de pace altele ar fi fost datele problemei... Vă rog să nu-l mai urmăriţi, să-l lăsaţi în pace, fiindcă a turbat pur şi simplu după ce-a aflat de... dispariţia dentistului ! Ce-a spus Postolache... despre românii duşi la muncă... Floare la ureche ! Se ştiu unde sînt, cîţi sînt... Deocamdată măcar. Dar albinosul a în-

ceput... o teroare ascunsă... Sînt luaţi noaptea diverşi inşi, jandarmi şi... Mai multă grijă, bîlbîială ! Nu te mai strîmba la mine !

— Nu mă ssstrîmb, zise Melentie, dar tu... de cccîte ori apari... e vvvorba de moarte ! De pp... parc-ai fi mmmmoartea !... Drace ! izbucni el, bătînd din palme, accuma şşştiu de ce-am vvvăzut poţocul ! De la pp... prinţul danez... sssobolul e un sssemn al lumii de dincolo... Drace ! Nici nnnu ne-am dat sseama că pprintre noi a fost cî-cîteva ccclipe moartea !

Măcăneaţă strigă ura ! şi se dădu peste cap pe iarba din grădină, să fie astfel cît mai departe de gluma feciorului de popă ce vedea peste tot numai dezastru şi muzică, cerul şi pămîntul, extremele, castelul regelui danez, în curtea lor, soboli... o lume a semnelor, înfricoşătoare, suavă, şi nu o realitate, aşa cum era ea cu adevărat, şi cum parcă mai limpede o vedea Oneaţă, cel cu dinţii de jos încălecaţi, uşor cocoşat, slab, care, deşi nu era din neam de preoţi, vorbea uneori ca în biserică, serios, cum vorbise şi pînă acum, îngrijorat, atent la ce se petrecuse cu Mihuţa şi cu Elvira, atent la ce era de făcut azi şi mîine, evlavios aproape, cîntărindu-şi aproape fiecare cuvînt, gîndindu-l, ca să nu greşească şi să-i înstrăineze pe alţii de adevăr, exact ca şi cum ar fi vorbit într-o judecătorie, nu printre trandafiri şi straturi de ceapă... Valeria îi părăsi brusc, fără nici o vorbă, oarecum sătulă de cuvintele şi purtările lor, plictisită de laşitatea lor (divers colorată !). Se urcă pe bicicletă, deschise portiţa şi începu să „tragă la pedale" monoton, fără nici o plăcere, dar şi fără vreo spaimă, ca şi cum ar fi pornit într-o stranie călătorie, nu în afara oraşului, spre Băi, sau spre Tinca, şi nici în spre centrul lui... ci în spre interiorul ei.. acolo unde n-o mai putea enerva nimeni, sau plictisi, decît ea însăşi... Dăduse chix şi cu Măcăneaţă, şi cu ei... care veniseră mai apoi nechemaţi, neaşteptaţi... Era o nouă înfrîngere ? Nicidecum, fiindcă dincolo de puterea altora, în care sperase, mai exista şi propria ei forţă, ce nu i-o luase nimeni. Nu, nu, povestea, prea alambicată, de altfel, a Elvirei cu dentistul neamţ nu însemna altceva decît o nouă aventură a soţiei lui Cata-Chiţiga, o ffffornicare ce se sfîrşise prost... sau poate eroic, cum zicea Oneaţă, avocatul din naştere

şi din vocaţie, unsurosul, insul care ei nu-i plăcea, deşi niciodată nu-l prinsese cu vreo minciună. Şi chiar de dăduse chix... nu era totuşi un dezastru, dacă aveai tăria să recunoşti această nouă înfrîngere, mică înfrîngere... „N-o pitul, îşi zise, după altele, sau după alte noi planuri... Ei, nu mă iluzionez eu ca o babă, încă nu sînt babă ! surîse, amintindu-şi povestea cu nefericitul ce fusese pedepsit să tot care un bolovan, ce se rostogolea din pisc, odată dus acolo... ce se tot înşela singur pe sine sperînd ?... Dar eu nici nu ştiu ce vreau cu adevărat ! îşi zise dintr-odată, parcă speriată de această descoperire. Ba ştiu, ştiu !“ şi se apropie de turcul ce vindea îngheţată lîngă podul de peste Criş şi-i ceru :

— Două porţii... cu fistic !

O barză, în zbor, pe cer... Toată lumea o privi, uitînd... O fetiţă se scobea în nas, un militar în uniformă ungurească, un cerşetor... Ieşiră frizerii din dugheana din colţ, măcelarul apăru cu un şervet roşu de sînge pe braţ. „Acolo! Acolo ! Spre dreapta.“ Barza se rotea în jurul turlelor celor trei biserici, trecea peste teatru, ca un planor alb. De ce ? De ce dintre toate de pe pămînt omul s-a legat cel mai mult de păsări ?

4

Urcă scările. Profesorul nu era acasă. Elvira făcuse un duş, de-abia ieşise din baie, înviorată, strălucind de sănătate, parcă mai tînără. Apa o despărţise de lîncezeala din ea, de amorţeala uşoară în care căzuse, dormind cîteva ceasuri bune, singură în pat, ca o călugăriţă. Fîşîitul, răpăitul parcă al apei o smulseseră de-a binelea din somn, şi din visele ce încă mai pluteau prin ea, rătăcite, difuze. Dinţii ei albi, de fiară, erau acum gata să muşte, flămînzi. Cînd deschise uşa, avu o oarecare surprinză : nu se aşteptase să fie Valeria, şi nicidecum o fată, o femeie. Ar fi

vrut să fie orice bărbat, un poştaş, omul cu lumina electrică, oricine.

— O clipă, am crezut că sună un... necunoscut ! Mi-ar fi făcut plăcere, întotdeauna... necunoscutul e miraculos, ba e chiar un fel de a scăpa de monotonie şi de-a te... lipi de o nouă beţie a sîngelui, de iubirea... Ei, ce spun ! Necunoscutul e însăşi iubirea !

Aduse din bucătărie o sticlă cu suc de soc rece, aburindă. Turnă în două pahare.

— De ce mă priveşti aşa de mirată, domnişoară ? Că-ţi spun ce simt ? Ori ţi se pare că astfel... nu-l respect pe profesorul dumitale de desen ? Ba da, şi încă foarte mult. De altfel, vreau să-ţi spun că eu n-am întîlnit nici un om care să mă... urască ! Poate aşa, pe ici pe colo, cîte-o babetă — şi şi bărbaţii pot fi babete, cînd în loc să-şi vadă de viaţa şi de sculele lor te prind la colţ şi-ţi trag cu morala creştină ! — să nu fie de-acord cu... faptele mele, lucru normal, zic... Însă, altfel, sinceră să fiu, sînt sigură că n-am nici un duşman, spuse şi-şi mai turnă un pahar cu suc rece, şi-l bău pe îndelete, vrînd astfel poate măcar cu un grad să mai scape de căldura zilei, să se mai răcorească, să se simtă mai în largul ei, şi lumea, natura, oraşul, casa, lumina zilei să fie mai nesufocate de zăduf, într-o stare mai apropiată de grădina dintîi, adiată mai ales spre seară de-o dulce şi calmă răcoare.

— Ce descopăr la dumneavoastră acum, cu uimire, doamnă Elvira, este că... eroismul... vă priеşte ! Nu vă înspăimîntă, vă dă o siguranţă, o bucurie !

— Ce fel de eroism ? rîse soţia lui Cata-Chiţiga.

— Parcă nu ştiţi ?

— Cred că e o confuzie... Poate aţi vrut să spuneţi... erotismul ! Da, el mă... îngraşă, dacă vrei, dar nu în sensul stupid, c-aş pune pe mine ocale de slănină, doamne fereşte! sau m-aş... îngrăşa pe dinăuntru, rămînînd grea... Nu. Pur şi simplu pentru mine un bărbat e un semn al frumosului, şi răpede mă îndrăgostesc de el !

— Ca şi Mihuţa, zise Valeria.

— Ce-i cu el ? se miră Elvira, oprindu-i-se aproape respiraţia, neaşteptîndu-se la o asemenea întorsătură a discuţiei... Ce-i cu el ? se interesă, şi vru să-şi mai pună suc în pahar, neobservînd că sticla era goală.

— Petrică era omul veşnic îndrăgostit ! Cum vedea o fată... o necunoscută, cum i se aprindeau călcîiele şi-i declara pe loc amor, mare amor ! Dar el era.. un romantic, aşa mi se părea. Poate, chiar un virgin...

— Şi ? nu găsi Elvira cum să mai continue...

— Şi ce ? O, cred că este şi acuma, cred că n-a murit, zise Valeria. Sau vă refereaţi la altceva... prin acest... şi ?...

Se lăsă o scurtă linişte între ele.

— Ştiu că l-aţi cunoscut, doamnă doctor, nu ?... sau mi se pare ?

— O, da, sigur ! Un băiat... dulce, de zahăr, ha, ha... Aşa părea, de departe. Un copil, domnişoară. Da, da, poate ai dreptate — un virgin !... Ce mai face ?

— Nu ştiu, a dispărut, poate a trecut... dincolo, adică dincolo de frontiera dintre Păuşa şi Miersig, pe care o mai văzuse, fiind prieten cu Ilie Benţe, mi se pare... Nu e vorba de graniţa cu... dincolo ! Doamne feri !

— Da, un flăcăiandru simpatic... Cred că ţi-ar fi plăcut ! Aştia cu declaraţiile... nenumărate... sînt nişte soţi ideali ! De-aş fi fost mai tînără, poate l-aş fi cerut de soţ! rîse Elvira. Un animal superb, zău, tipul de bărbat cu care poţi împărţi o viaţă, zise ea plecînd după o altă sticlă cu suc de soc, aproape plutind în capotul ei uşor, îmbrăcat peste nimic altceva, vaporoasă, sigură de ea şi de viaţa ei în care şi celor mai obosite sau adormite gînduri, simţăminte... sau scorojite celule, sau pe cale de a se atrofia, le dăduse oho ! prilejul de a se bucura de... de a trăi, poate unele pentru ultima oară, sub semnul Dumnezeului ei... un Dumnezeu atît de simplu, de altfel, care era frumosul, sucul de soc, frumuseţea nopţilor, a sîngelui unui tînăr, mereu întinerit de propria ei voinţă şi de curajul... Valeria ! Domnişoară, vino te rog să-ţi arăt ceva ! Uite hîrţoagele astea ! i le arătă, cînd ajunse Valeria în holul din faţa bibliotecii. Cata-Chiţiga al meu caută prin terfeloagele astea tot felul de caligrafi, călugări, copişti, care au fost înşelaţi de neveste ! E de două ori caraghios bărbatu-meu : o dată pentru că... se consideră ca ei — dar asta n-ar fi nimic, s-au mai văzut scrîntiţi obsedaţi de propria

lor nefericire... încornorare ! — şi apoi fiindcă — ţine-te bine ! — se crede... unul dintre ei ! Un copist, un caligraf... reînviat, reîncarnat, cum vrei s-o iei ! Un împărat al Egiptului, sau... Ce zici ?

— Nu zic nimic. Credinţele... chiar cele caraghioase sînt odihnitoare, te calmează, te scapă de-o anumită constipaţie, ca sarea amară... Nu toţi sînt capabili de eroism — am spus bine ! — ca dumneavoastră, nu depinde soarta lumii de ei.

— Dacă te gîndeşti la un eroism... în pat, atunci, da sînt o... Dar altceva te tot sîcîie. Ce ? Nu-mi răspunzi. Bine. Află că nu sînt deloc o eroină, fiindcă, întîi şi-ntîi, n-am... idealuri mari ! Şi nici — cum le spune ? — legi morale ! Ţi-am mai zis cîndva — ai uitat ? — n-am, bre, elanuri nobile ! Ca să rezist în faţa... valurilor, vînturilor, n-am decît această cetate slăbănoagă care sînt eu, făcută din apă chioară şi din sînge — atît ! Eu nu cred nici în ce a fost înainte, nici în ce va mai fi... în reîncarnări, istorie, baliverne !... O singură dată trăim, tu ! o mîngîie cu prietenie pe păr, ca pe o copilă. Draga mea, eu nu sînt ca acele fleţe care toată noaptea visează că dorm în braţele lui cutare şi cutare... visează că se regalează ba cu electricianul ce le-a montat prizele, ba cu directorul fabricii de dantele, unde lucrează, ba cu şogorul Văsălie, ursul beat de horincă pogorît de la pădure... Visează noaptea craci goi, gîfîie în somn, trăind în vis ce nu îndrăznesc, mironosiţe, cînd sînt treze ! Iepe ce dau cu piciorul propriei lor vieţi şi care îi văd pe toţi bărbaţii... vinovaţi, chiar atunci cînd mai păcătuiesc cu ei, ziua !... Că de ce se dau la ele, de ce le ciup ? Ca şi cum le-ar omorî ! Sau le-ar durea, ca o bubă. Nimeni nu te leagă cu sîrmă de pat ! Doar nu sînt nici în lagăre, unde nu mai au ce zice, sînt libere... Se fandosesc cu veşnica lor curăţenie trupească, şi sufletească, vezi drace ! Putori ! care sar pe bărbaţi în somn, visîndu-i ! Ptiu !

Elvira deschise o uşă şi abia şopti : acesta este dormitorul meu. O cameră simplă, un pat de lemn, cu picioarele scurte, acoperit cu o pătură olteneasă. Nici un raft, nici o carte, nici un candelabru. O veioză, un preş, un calendar ortodox fixat pe perete cu pioneze. O chilie. Valeria se aşteptase să vadă altceva, mai aproape de mitologia unei

regine a orientului, un spaţiu în care totul să te îndemne şi să te cheme... Nu. O cameră parcă pentru un adolescent plecat de acasă. Nimic feminin, aproape, dacă n-ar fi fost pe scăunelul pe care se afla ceasul deşteptător o dantelă începută, o igliţă şi un mosor cu aţă albă. Ce era uluitor, era altceva : prin fereastra lăsată deschisă intrau şi ieşeau într-una rîndunici ! Credeai că e o întîmplare — pînă vedeai cuiburile, şase, pe pereţi.. Elvira nu aşteptă întrebarea... Spuse că ea ştia între Craiova şi Slatina, într-un han aflat pe marginea şoselei, zeci de cuiburi de rîndunele în „sala de mese" ! Proprietarul avea în loc de „uşă" un soi de „perdea" : zeci de fire ce atîrnau din pragul de sus, lăsînd păsările să intre şi să iasă cînd voiau ! Mîncase acolo, într-o vară cînd rîndunicile aveau pui mici ! Ce vară ! Hangiul îngrijise într-o iarnă două berze ce nu putuseră zbura în cîrd... Berzele, ninse, iarna le hrănea cu tot felul de rămăşiţe de carne prisosite de la bucătărie. Dormeau cu el în cameră, lîngă soba de încălzit, din cărămidă... Moţăiau cît era ziua de lungă, dormeau uneori toată ziua şi toată noaptea, surde, cu picioarele sub ele, în nişte tîrne cu fîn, de parcă erau puse la clocit... Hangiul acela era tatăl ei. Berzele şi rîndunelele spunea că sînt păsări sfinte, de care nu e bine să te atingi. Hangiul credea în Dumnezeu nu dintr-o spaimă în ziua de apoi, ori din obligaţie, ori ca să nu-l scuipe şi ocolească lumea că e hapsîn şi omul diavolului...

— Ci pentru că, zise Elvira, tatei îi plăcea să ştie că deasupra oamenilor, undeva sus, poate în cer, există nişte fiinţe ce ne întrec în toate !... De-acolo veneau şi păsările... şi poate nu din spre miază-zi, din sud, din ţările calde... ci aceste ţări calde erau drept deasupra noastră ! şi era doar o iluzie că păsările călătoresc spre sud... Ele veneau din înălţimi, în cercuri mari, pe ocolite... ca să nu cadă ca nişte pietre !... Şi cînd plecau berzele, cînd îşi învăţau puii să zboare.. nu tot în cercuri zburau ?... nu tot dădeau ocol pădurii, satului, bisericii, hanului ?... Tata n-avea ceva clar în cap.. nu spunea de-o cădere a omului din cer, o dată cu îngerii aruncaţi, cu cei păcătoşi... Nu zicea nimic de... căderea noastră din rai, cum tot încerca, mai apoi, Cata-Chiţiga să-i explice... marea cu sarea ! El iubea păsările, le respecta ca pe nişte oameni, atît. Şi eu,

de la el, măcar cu atît m-am ales. Aici îl moştenesc... mai departe... nu ! Sînt o fiinţă... decăzută, ca mama ! Ei amîndoi... au jucat un rol important, fetiţo, în formarea... viziunii mele asupra lumii.

— Diavolul şi prea sfîntul Dumnezeu, surîse Valeria. Dumneata chiar te crezi un fel de amestec ?... Şi alţii ?... Domnul profesor n-a avut nici o influenţă ?... Şi nici... nici Petru Mihuţa ?

— Ce-ţi veni ? aproape se răsti Elvira, iritată... Franţujii, englezii, ruşii... pier în război... Omenirea suferă, mii de vieţi omeneşti pier, şi dumneata nu mă slăbeşti cu... Eşti vinovată faţă de el, de nu poţi să-l uiţi ?!

— Eu ? Eu nu m-am atins de el, şi el nu s-a atins de mine. Am fost prieteni, atît. Şi vom mai fi, dacă n-a murit, cum cred unii ! N-aţi fost cu el cu trăsura într-o zi pînă spre Păuşa, undeva unde un pădurar care ?... Pădurarul a spus.

— Ce-a spus ?!

— C-a dispărut... după ce, sau poate în timpul cînd l-aţi căsăpit pe dentistul neamţ, în acea demenţă... căci nu foloseşte, şi n-a folosit la nimic... eroismul dumneavoastră !... Decît că l-a făcut foc pe albinos, pe şeful lor, sau ce le este...

— Nu ştiu nimic, zise Elvira. Te rog să ieşi.

— Plec. Şi n-aveţi nici o teamă, n-am să scot o vorbă. Şi nici cine mi-a spus... Deşi e un fel de eroism... absurd ! Eu am vrut altceva : toţi oamenii de bună credinţă să se adune cumva şi să... Dar poate era o naivitate, sau poate există o lipsă de încredere, ce nu-i uneşte, o spaimă... Eu m-am temut de altceva, în ce vă priveşte : că nu doriţi să-i auziţi numele lui Petru Mihuţa fiindcă aţi săvîrşit faţă de el o greşeală ireparabilă... ca şi cum l-aţi fi omorît... Nu în realitate, nu, ci cumva... psihic, umilindu-l, ori... Mi-a plăcut camera dumneavoastră, zău ! Curată, simplă. Dar m-a şi întristat : arată un loc ce vă aparţine doar dumneavoastră şi pe care nu-l împărţiţi cu nimeni niciodată ! Este ? Arată o mare grijă faţă de... acest colţ de rai, cu multe rîndunici... faţă de ce iubiţi cel mai mult pe lume — liniştea dumneavoastră, cea de după mizerii şi bătălii, şi după... clipele de fericire ! Liniştea, da, şi grija faţă de propria dumneavoastră existenţă ! Nu ? Acum sînt

sigură că... actul acela de eroism din casa pădurarului nu l-aţi făcut ca să vă aducă vreo mulţumire, nu, nu, sînteţi prea deşteaptă... sau inconştientă, dracu mai ştie ! Oricum, fericirea e liniştea... din odaia cu păsări sfinte, izolarea... Şi cu adevărat — asta cred c-aţi aflat-o de la domnul profesor Cata-Chiţiga — eroismul n-a adus nimănui vreodată fericirea... nici în romanţe, unde banii fac... nici în poveştile vechi !... Pînă şi Făt-Frumos moare ! Nu ? Da, acolo, un tam-tam, o celebritate, poftim !... Eroul de la Griviţa ! Sublim. Exemplu pentru istorie... Dar el a murit! Iar alţii, rămaşi în viaţă, glorioşi, cu ce s-au ales ?... Cu nimic ! Ei nu pot fi nişte burghezi, nu ? Plini de aur, de case, de plăceri... Ar deveni ridicoli ! Dacă mîine... căci va veni şi acest mîine... cineva s-ar acoperi de glorie... şi-ar fi eroul... eliberării Orăzii, poimîine îl vezi pe el... pensionarul propriei sale glorii, profitorul... de pe urma eroismului său ? Nici vorbă ! Eu aşa văd, sau poate mă înşel ?... Fericirea e altceva, şi dumneavoastră o ştiţi prea bine... un răgaz... în singurătate, într-un spaţiu ce măcar... imită starea primordială a lumii, nu ?! O cameră cu păsări sfinte, nu ? Cred că l-aţi ucis pe dentist ca să scăpaţi de laţul... puterii etniei sale, în care credea că v-a prins ! Sînteţi o fire independentă, nu suportaţi nici o tutelă. Prin asta sînteţi pentru mine prima fiinţă care se revoltă grozav împotriva Germaniei ! Şi chiar a fasciei, de ce nu ? Ce rasă, bre ? Trupurile sînt egale... Nu, nu nici o tutelă, nici o îngrădire, nici o captivitate ! O revoltă individuală extraordinară, dementă... cumva, căci e gratuită, cumva... Aparent gratuită. Însă în esenţa ei... Ce-au făcut nemţoteii ăştia ? Tropăie peste toată Europa cu cizmele lor soldăţeşti, ca şi cum le-ar fi dat acest drept un zeu al lor... Ei să dea cu bobii, ei să stea în capul mesei, ei să-şi umple burţile cu bere, să regleze muieri şi să rezolve şi viitorul lumii. Şi dumneata ce ţi-ai zis ? Ăştia au pus laba, sau vor s-o pună..., pe ce are omul mai al lui... pe dreptul lui de-a da din coadă, deci şi pe bucuria şi... pe instinctul fundamental al omului... Pe ce nu se vede ! Căci sînt în văzul tuturor doar ţările ce le halesc, graniţele, oraşele pe care pun talpa... Dar patul ? Asta nu se vede ! Ce e mai... intim... esenţa... libertatea de a fi şi tu acolo fericit măcar cîteva secunde !... A obliga o conştiinţă să

joace cum vrei tu — treacă meargă ! Uite cîți franțuji joacă la Paris cum le cîntă Hitler la vioară ! Hopa-tropa ! Au zis da, ce mai ! Dar a obliga... și un instinct... a face în așa fel ca și dentistul să creadă că i se cuvine să se urce într-o trăsură, fără să-i pese de nimic... asta înseamnă că el crede... că lumea e a lui ! Că nemților li se cuvine totul, lua-i-ar dracul ! Și lumea, să creadă... că așa e normal !... Normal ! Aici ai fost dumneata, doamnă Elvira, teribilă ! Nu că l-ai căsăpit și l-ai băgat pe foc, ci pentru că i-ai strîmbat nasul... le-ai strîmbat nasul, mîndria din care făcuseră un adevăr... Vă mulțumesc, eu n-aș fi avut atîta curaj, încă n-aș fi avut, zise și-i prinse mîinile și i le sărută.

— Ce faci, tu ?! se miră Elvira de gestul ei, deși era încă ametită de cuvintele ce le auzise și la care nu se gîndise niciodată... Eu întotdeauna, sau de cele mai multe ori, gîndesc... după ce fac ceva, chiar o prostie... Întîi săvîrșesc ca o oarbă o nerozie, o cruzime chiar, și mai apoi îmi dau seama c-am dat în bară ! Stai, acum nu pleca ! Nu e vorba de... acel dentist... despre care spui ce-o fi pălăvrăgit pădurarul... Povești... Și ce-ai spus tu e tot o poveste... Nu mă dau în lături să recunosc o eroare... Dar greșeala mea cea adevărată a fost în acea zi... alta ! Petru Mihuța m-a plimbat de multe ori cu trăsura. Mă privea cu niște ochi... timizi, galeși, de viței ! Cerșea o mîngîiere, un cuvînt... Ei, cu mine n-a fost obraznic, nu mi-a zis : doamnă, vă iubesc !... Îi era frică de mine, îl simțeam. Mă pîndea, tremura cînd mă vedea de mînă cu cineva în trăsură... O, și cît de ușor mi-ar fi fost să-l fac fericit ! Eu puteam pune mîna pe hățuri, să opresc caii, nu ? Dar îmi plăcea cum fierbe în oală seacă, și mă enerva că mă asculta ca o slugă, fără să îndrăznească nimic. Și-apoi, elevii toți sînt palavragii ! Nu voiam să mă bage în gura puștimii și să-l facă de rîs pe bărbatu-meu ! Cum vezi, țineam la Cata-Chițiga, rîse ea ușor. Respectam... opinia publică !

— Nu surîdeți, doamnă, zise repede, ca o apucată, Valeria, nici nu vă dați seama ce mare adevăr ați rostit... Vedeți, în casa pădurarului, peste care treceți așa de ușor, de teamă ca eu să nu pălăvrăgesc și... să vă bag în gura lumii !... Ei, acolo, în fața dentistului cu doi... canini ?

molari ?... auriți... dintr-odată ați fost cuprinsă de o forță morală teribilă ! Ea v-a îndemnat să puneți mîna pe... unealta aceea ucigașă, ea a fost... motorul ! Dar aici e aici ! Dumneavoastră îl iubiți pe hangiul, tatăl dumneavoastră, omul ce credea în cer și se temea de cer. Bun. Tot ce-a agonisit el, presupun, ca și grija față de păsări — toate erau sub semnul fricii de Dumnezeu ! Ăsta era... motorul lui, conștiința lui.

— El a ucis-o pe mama, zise moale Elvira.

— Ei, poftim ! Chiar și asta... tot în numele celui de sus ! Din teamă că dînsa l-a supărat pe... a supărat cerul !... Și ca să-l împace... Sau poate mă înșel ? Nu, iar în cazul dumneavoastră, sigur nu...

— El a prins-o pe mama într-o trăsură, într-o Duminică, într-o poiană, cînd lui i-a șoptit cineva să plece de la slujba din biserică, s-o găsească împreună cu băiatul logofătului Paraschivescu... I-a găsit și i-a tocat cu toporul.

— Doamne ferește ! Dar nu din cauza... satului, celui ce i-a spus, nu de rușinea lor, nu, nu, nu opinia publică, doamnă doctor, l-a mînat spre... ci Dumnezeu ! El se credea curat, și ce-avea să facă avea să fie curat !... moral, aș zice eu, Domnul i-o cerea... dacă în biserică l-a anunțat, printre sfinți, că are o misie... sfîntă, să pedepsească păcatul Evei, încă o dată, și să fie spre exemplu... Nu ? Ori dumneavoastră nu v-a șoptit nimeni... de sus, din cer : „fă-l una cu țărîna pămîntului !“ Nu ! Ci... dragostea față de lumea tăcută... care parcă vă privea, vă aștepta să... Să dați un exemplu, să începeți curățirea pămîntului de acești porci !... Da ? Da. Cine i-a pus pe ei, și cu ce drept, să împartă pămînturile... Europei ? Ia tu Transilvania, tu ia Nordul, tu... Cine ? Simțeați această întrebare a... lumii, de ce nu ? a opiniei Europei, de ce nu ?... Poate inconștient, de ce nu ? Totuși — o presiune vă îndemna : fă ! Și din respect față de această întrebare... această îngrijorare, speranță... a altora... ați săvîrșit !... Nu în ochii lui Dumnezeu era acest... lucru... bun, necesar, drept, ci ai celorlalți oameni... Nu ? Din încredere față de acești oameni, care parcă ți-au cerut să... Ai auzit... glasul lor ! Cum tatăl dumitale a auzit glasul celui de sus !

— Dumneata eşti o fiinţă romantică, zău ! N-am auzit nici un glas. O să spui : ba da, era în subconştient etc. ! N-am omorît pe nimeni ! O să spui : nu, desigur, v-aţi făcut doar datoria, nu e vorba de o crimă. Sau : că n-am încredere în tine, să recunosc... Zău, nu ştiu despre ce tot vorbeşti ! Poate despre ce-ai fi tu în stare să faci, sau despre ce-ar trebui să fac şi eu, şi altele... Ce-ţi pot spune sigur este că-mi pare rău de Petru Mihuţa : din plăcerea mea de a nu-i face altuia nici o bucurie, dacă nu era vorba de propriile mele bucurii, nu l-am luat în seamă, nu l-am respectat... ca om... Părea un căţel, un cerşetor ! Ori fericirea, ca să folosesc ca tine nişte cuvinte mari cît casa, nu se cerşeşte, păpuşo ! Puteam să-l prind de zulufi, puteam să-i iau mîna în palmele mele şi să mă prefac că-i citesc linia vieţii, puteam să-l mint ! Şi-l făceam fericit. Ei, nu, şi în casa pădurarului, unde m-a dus de mai multe ori cu trăsura, e drept, după ce... lumea se mai cherchelea, el rămînînd întotdeauna treaz, niciodată nu i-am făcut nici cu ochiul, aşa, golăneşte... Nu i-am dat nici o speranţă ! Ultima oară l-am prins mîngîindu-mi un batic albastru. I l-am luat din mîini şi l-am plesnit cu el peste faţă ! Măgarule ! i-am strigat. Am fost de-o cruzime groaznică, el a plîns şi-a plecat să adape caii, ruşinat. Deşi, acuma cînd mă gîndesc la el şi la ochii lui blegi, uluiţi, nu sînt sigură că m-a iubit vreodată cineva mai mult decît el. Poate Cata-Chiţiga. Dar el, cunoscînd din terfeloage tot soiul de poveşti neroade, şi aflînd de cum a prins-o tata pe maică-mea în trăsură, e sigur că aşa o să mă prindă şi el odată... dar, atenţie ! nu el o să... Terfeloagele îi zic că el o să moară ! Nebun ! Ţara arde şi Cata-Chiţiga se piaptănă, deşi nu e o babă, o, nu, nici vorbă !

Şi ca un făcut, Cata-Chiţiga veni din oraş, tăcut, încărcat de cărţi vechi. Se duse la baie şi se spălă pe mîini şi pe faţă, şi intră în bibliotecă, parcă fără să le ia în seamă. Îl văzură prin uşa întredeschisă cum răsfoia cu bucurie un manuscris : era, desigur, opera caligrafului din Moldova pe care-l iubea cel mai mult ! Vorbea acolo şi de un an greu de lăcuste, cînd oamenii se duseseră la gurile Dunării, pînă în cîmpia Transilvaniei şi pînă în luncile Oltului să prindă păsări mărunte la trup, de toate naturile, şi să le aducă în căruţe cu coviltir, în care lungite pline cu colivii, ca să

stîrpească molima verde ce napădise şi în grădini, nimicind frunza şi iarba, recoltele toate, şi sluţind pămîntul. Caligraful răsărea viu pentru Cata-Chiţiga din trecutul uitat şi mort, înfrumuseţat şi de tragedia nefiricirii sale şi avînd parcă înscris pe fruntea sa înţelepciunea şi codoşenia Timpului întreg. Şi, ciudat, atîta vreme cît profesorul era adîncit în scrisul caligrafului, el parcă se muta cu totul din această zi, întîlnindu-se cu faptele şi întîmplările altor secoli poate pe la jumătatea drumului dintre azi şi atunci, pe mirifice dealuri şi văi încărcate de flori şi de păsări, ca în visele cele mai colorate...

— Domnule profesor, mi-a scris Estera. Vă roagă, dacă viitorul va... să aveţi grijă de băieţelul acelui ins care aproape a dat ortul popii — sau chiar a înviat ? din beţie ? ! — în laboratorul şcolii, Ioniţă, despre care se spune că o ţigancă vrăjitoare l-a scos din moarte de mila lui Iezechiel...

— O, cunosc tărăşenia asta, vorbi Cata-Chiţiga dintr-o dată parcă revenit pe pămînt, vesel. Şi-o ştiu şi pe ţiganca aia, cu ghiocul ei... de prorociţă ! Oricum, mie îmi place acest popor nomad, aflat... în afara istoriei, în afara tragediei... Deşi acum şi unii dintre ei au fost duşi dincolo de Nistru... Da, o coţofană destul de arătoasă, sigură de ea şi de bobii şi cărţile în care citea ! Mi-a spus şi mie... verzi şi uscate, cu acea detaşare — plătită cu cîţiva lei — rece, uscată, care prevede tragedia, şi nu-i pasă... Căci stă mereu în afara ei, la marginea ei. Cîtă deosebire există între ea şi tatăl dumitale, de care m-am despărţit mai adineaori : în el s-a întărit puterea Domnului, e binevoitor, şi înţelege ce va fi mîine cu... acea tîrzie şi de-aceea foarte vie revelaţie a condiţiei tragice a omului. Pentru... cei simpli — scuză-mă ! e un adevăr ştiut — şi neputincioşi a da de vreun capăt unei situaţii încurcate — ca şi statelor aflate în criză, de altfel ! — singura ieşire din rahat — scuză-mă ! — este să nu dea doi lei pe ce le spune propria lor minte ! La gunoi cu orice raţiune ! Tot ce pare logic — este exclus, şi atunci nu-i de mirare că se îndreaptă spre vrăjitoare, ca... nevasta lui Ioniţă, şi chiar Estera, sau spre Dumnezeu, ca tatăl dumitale...

— Sau spre... pat, surîse Elvira, cumva jenată că el se ferea să-i spună şi ce gîndea despre ea, că şi-a pierdut min-

ţile şi că ascultă numai de trupul ei aflat într-o veşnică şi beată căldură ce-o împinge, în compensaţie, spre ce nu o va izbăvi niciodată... Mai bine ai putea fi niţel mai înţelept, dacă nu mai generos, şi-ai spune măcar ca un puştan... ca Petru Mihuţa, că iubirea... da, da, e o prostie, dar cînd vine din gura unui june-virgin e de luat în seamă... iubirea dă aripi, dă aripi imaginaţiei ! dă... idei ! poftim ! Şi nu numai iluzii, fleacuri, dezastre. Ea poate să-l ducă pe om pînă la nişte fapte colosale ! Un nenorocit ca el poate ajunge un erou, sau o nenorocită ca mine poate... De ce zîmbeşti, bărbate ? Ei, crezi că iubirea adevărată a unui puştan — nu pentru mine, nu te prosti ! — pentru Valeria, să zicem... nu-l poate scoate pe el din monotonia... existenţei sale... puşteşti ? S-a zvonit c-a dispărut, cum s-a zvonit că eu i-am dat foc unui dentist neamţ ! Nu ştie nimeni, decît un pădurar, Valeria şi încă doi trei, aşa că nu tresări ! Iluzii ! Eu am fost pentru aceşti inşi iluzia... unei puteri răzbunătoare !... Eu am făcut ce ei poate au dorit să facă ! Şi poate ce-a dorit chiar Mihuţa ! Din păcate, aşa ceva... era imposibil, pentru mine. Întîi : că ar fi fost destul de greu să nu se observe că ies din oraş cu trăsura cu un ins care e neamţ... deşi noaptea, sau pe o ploaie, pe ceaţă, cum a fost alaltăieri... Nu condiţiile erau imposibile — se putea foarte bine să decurgă totul pe nevăzute... Eu nu puteam ucide, bre ! Numai dacă am făcut asta fără să-mi dau seama, nebună ! Aşa, da, merge... Şi e chiar ce spui : la gunoi cu orice... raţiune ! Am ales... magia patului, şi a securii, mai apoi, o soluţie individuală, dementă, care nu duce la nimic, decît la o nouă teroare din partea ăstora... N-am făcut nimic bun pentru ţară, pentru copiii mei ! mi-ar putea spune... oricine. Dar tu, Cata-Chiţiga, înţeleptule, ce faci ?

— Vreau să te aduc cît de cît cu picioarele pe pămînt, zise şi căută într-un album de familie cîteva fotografii făcute de Gogu Pană prin micile deşerturi nisipoase de lîngă Dunăre, pe la Dăbuleni, unde o ciocîrlie îngrozită de semeţia unui uliu flămînd încerca să se ascundă în lăstărişul sălciilor, în praful alburiu din mijlocul unui obor părăsit ca să-şi piardă urma, devenind una cu pămîntul, îngropîndu-se parcă singură, de vie, în el... Fotografiile urmăreau nepăsarea unor catîri (ce se scăldau în apa flu-

viului) în fața violenței... cîțiva scaieți înfloriți poate chiar în timpul micii tragedii urzite de afurisitul de uliu ! Ce vrea să spună Gogu ? întrebă. Că în natură nu există nici o solidaritate ? Dar aceasta ce este, doamnelor și domnișoarelor ? le arătă o fotografie cu un vultur uriaș borînd ca un bețiv, lîngă o stîncă pleșuvă. O, sfîntă nesăturare ! Un vultur vomînd ! E atît de umplut de pradă că nu mai poate zbura — trebuie să se golească, înainte de a se mai ridica în văzduh. Fotografii... moralizatoare ? Nici vorbă. Pur și simplu niște instantanee : natura în plenitudinea ei, lipsită de orice morală. Ei, n-am ales fotografiile astea doar de florile mărului ! Poate. Deși ele nu-mi folosesc la nimic — în ce-o să vreau să vă spun... Să ne apropiem de noi... afurisiții de oameni ! Unde mai poate fi vorba de solidaritate, după golirea Orăzii de evrei... Treizeci și ceva de mii ! Horthiștii și nemții i-au ridicat și i-au dus... nu se știe unde ! Crezi c-a citit careva dintre ei pe Nietzsche ? care a prezis (și dumnealui... tot un fel de proroc ! caăia cu ghiocul, dar despre alte năzbîtii !...) ascensiunea nihilismului ? ! În mijlocul distrugerii... în burta potopului mai poate fi vorba de solidaritate ? Uite că se poate : Estera îi scrie Valeriei de la capătul pămîntului : să aveți grijă de puștiul lui Ioniță ! Și s-ar putea ca la ora primirii scrisorii, autoarea să fi fost moartă ! Doamne ferește ! Ei, și ? Ceva tot rămîne de la ea fără moarte : scînteia divină că e posibil ca un copil, care nu era nici măcar al ei, să fie salvat, să nu se piardă !... Această încredere ce e altceva decît o forță... zău, divină, ce nu poate fi înfrîntă nici de zidurile și mizeria lagărului (sau ce-o fi ?) în care ea se află și nici chiar de propria ei disperare, c-ar putea să nu mai scape și băiețelul să rămînă fără viitor. E o scrisoare-testament, sau un testament ce probează că nici o cruzime produsă de om (și ce vreți cruzime mai mare decît luarea unor oameni de la casele lor, peste noapte, pe simplul motiv că libertatea lor... e de alt sînge, de altă rasă ? E o cruzime mai groaznică... înjunghierea unui papistaș, sau sîngele curs pe ghilotină ? Poate. Dar imprevizibilul ? Faptul că nu ai nici o vină a ta ?...) nu-i poate osîndi pe toți... oamenii să nu-și ducă gîndurile pînă la capăt ! Nu te supăra, dragă soțioară, dar ce bîigui tu despre... acel dentist și despre... Petru și mai cum ? Mihuța ?!... e un fel de

încercare de a ne convinge pe noi de un fals... de ceva fals!... Şi mai ales de a te convinge şi pe tine, de a te justifica... fie că trebuia să se întîmple aşa, fie că nu, fie că... Aici e buba, rahatul lumii, cucuta, ciuma, turbarea lumii : în acest balans între adevăruri şi minciună... ce vrea să acopere... ce vrei să nu se vadă, totul... sub mantaua lui Gogol ! ?... Da, dacă i-am zice lui Gogol şi mantalei sale — mantaua raţiunii !

— Domnule profesor, vă rog să mă scuzaţi, zise Valeria, dar mi se pare că dumneavoastră nu sînteţi cu picioarele pe pămînt... Aici e vorba de nişte adevăruri mai simple... Cu Estera, da, aveaţi dreptate, dar despre doamna Elvira vă înşelaţi... amarnic de tot... Şi de-aici poate vin anumite... neînţelegeri, nepotriviri dintre dumneavoastră ! N-am vrut s-o cred... cînd îmi vorbea de terfeloagele... de vechiturile... că şi adevărurile din acele cărţi sînt cam... vechi ! Frumoase, poate, dar îmbătrînite, bune de muzeu... Sau mă înşel ?

— O domnişoară nu se înşeală decît o singură dată.

— Vă mulţumesc, domnule Cata-Chiţiga. Vedeţi... ce spun acei tipi... caligrafi, copişti... poveştile lor negre !... Parcă e altfel cerul azi... şi chiar moravurile... Ei, cu excepţiile de rigoare !

— La obiect, zise profesorul, căutînd în bibliotecă nişte plicuri cu fotografii făcute de Gogu Pană.

— Parcă aţi fi — o, eu nu cred în reîncarnări ! rîse ea — nu... un strigoi, o fantomă din acele trecute vremi... din acele trecute vieţi de doamne şi domniţe ! Căraţi în spinare, zău, tot tărhatul cît tărhăteau acele... cu credinţele lor, cu spaimele lor de Dumnezei... de diavoli ! Aşa că nu e cazul să vorbiţi chiar dumneavoastră despre raţiune — decît dacă doriţi să arătaţi... tragedia vieţii doamnei Elvira, zbaterea în care se află, suferinţa ce-a năpădit-o şi... eroismul ei... Căci aici se află, chiar dacă nu ştie... sau nu vrea să ştie dacă a ucis un neamţ... A ucis un om, nu ? Ea, un medic, o senzuală, de ce să nu jucăm cu cărţile pe faţă ?... Aşa că dînsa e mai cu picioarele pe pămînt... oricum e, ca să-i zicem aşa, un cetăţean al secolului nostru, mai mult, în orice caz, decît dumneavoastră! Căci ea se teme... de ce e azi, şi iubeşte... ce vede ! Şi nu trăieşte cu capul în nori, cu nasul în terfeloage, respirînd zăduful

întunecat al unor lumi moarte, nu ? Mai înainte de-a sosi dumneavoastră, cînd îmi arăta nişte cuiburi de rîndunele în dormitor... şi se făcea că plouă — mă scuzaţi ! — cînd îi aminteam de Petru Mihuţa, şi eu o judecam... cam aiurea !... Se face că plouă, îmi ziceam, asta înseamnă că o doare în... pp... paişpe, vorba lui Melentie Poinar, de soarta lui Mihuţa !... Nici nu mai trebuie să-şi amintească de el... ca să nu-şi pună... pe foc ! propria ei viaţă. Petrică trebuia deci să dispară şi din amintirile ei ! îmi ziceam. Petrică trebuia acum omorît... în gîndurile ei, îmi ziceam, ca orice pericol de moarte să fie distrus, începînd chiar cu pericolul din gîndurile ei, îmi ziceam. Aşa că, mă scuzaţi, domnule profesor, aici nu e vorba de a se băga cineva cu capul în nisip, ca struţul... sau de a se ascunde în praful de pe malurile Dunării... de cruzimea unui... agent al aerului, ha, ha... Ci de o raţiune care se sfîşie singură, domnule Cata-Chiţiga, chiar făcîndu-se — culmea ! — de rîsul lumii ! Aici e... găleata cu numitul rahat — mă scuzaţi ! — doamna Elvira trăieşte în chiar secolul în care a venit pe lume ! N-are de ales, n-are unde fugi, nici în trecut, ca dumneavoastră, la caligrafi, la mînăstiri... şi nici în afara... sau pe marginea... timpului, cum mă lăsaţi să cred că face prorociţa aia cu ghiocul... Şi doamna Elvira — senzuala, cum o arată unii cu deştiul, iubind-o şi urînd-o, căci e superbă, ce mai calea-valea ! — vrea să iasă din această găleată cu putoare, chiar cu preţul unei crime, sau cu visul unei crime... dîndu-i un sens — o raţiune, poftim ! — chiar propriei domniei-sale vieţi. Nu ? întrebă ea văzînd-o pe Elvira că plecase în bucătărie, probabil după suc de soc. Chiar dacă, pînă la urmă, şi doamna Elvira va... pierde totul... Lăsaţi în pace fotografiile lui Gogu Pană. Priviţi mai degrabă revista asta din Germania, pe care ne-aţi arătat-o cînd era şi Petru Mihuţa aici... Priviţi... Un somn uriaş care ţine în spate scheletul unui vultur-pescar ! Pasărea asta semeaţă s-a repezit la vietatea pe care nu ştia că n-o poate înfrînge. Şi-a înfipt ghearele în carnea peştelui, în oasele lui, s-a zbătut, voind să-l ridice în văzduh — şi s-a înecat ! Cît timp oare somnul ajuns din întîmplare într-o apă mai scăzută a dus în spinare vulturul mort ? Morala acestei întîmplări v-o mai amintiţi ? Ne-aţi spus : „domnişori şi domnişoare, arta fotografică niciodată nu

poate reda magnificienţa sumbră a acestei tragedii." Sau mă înşel ?

— O domnişoară nu se înşeală decît o singură dată în viaţă, surîse Cata-Chiţiga obosit, stins, transpirat, aşteptînd (nu ca pe o licoare divină, de !) sucul de soc ce avea să-l aducă Elvira din bucătărie.

5

Stătea pe spate, în iarbă, de piatră, cu ochii privind înaltul cerului, fix, plin de furnici, ca un mort. Şi nu prea departe de el, calul retezat al lui Mihai, fără cap şi fără picioare, cu picioarele alături, tăiate în bucăţi, rezemate de trunchiurile stejarilor ce străjuiau poiana. Ciuperci de pădure — lîngă trunchiul voievodului, ca într-o pictură suprarealistă. Picioarele de bronz ale statuii celui căruia i se tăiase capul la Turda intraseră uşor în pămînt şi fuseseră acoperite de o coclează verde, ca de o rîie verde. Capul zvelt al armăsarului, culcat între flori. Şaua, într-o rînă, lîngă un muşuroi. Cal şi călăreţi hăcuiţi pe orizontală, pe verticală. Şi Mihai — atingînd cu bărbia pămîntul, parcă îngropat pînă la gît, cu ochii plini de furnici... Fuseseră aduşi în acest luminiş, pe furiş, furaţi, demontaţi, ca să nu sară în aer, ca să nu rămînă cionţi, bonţi, omorîţi a doua oară. Mihail, însă, parcă visa, cu ochii ţintiţi spre Dumnezeu, întreg, întins pe spate. Dar Mihai, domnitorul celor trei ţări, decapitat la Turda, împrăştiat acum în bucăţi, părea încruntat. Ascunşi, Eminescu şi Mihai Viteazul, alături, în mijlocul pădurii — unul sculptat în piatră, altul turnat în bronz. Şi-un căprior, trecînd printre ei, nepăsător, cu gura plină de iarbă verde — şi Postolache, într-un corn, mîncînd mure şi privind atent în depărtare, ca dintr-un turn de veghe.

— Vino, îl auzi pe Mihuţa.

Ajunseră spre seară lîngă Criş, legănaţi de arcurile moi ale trăsurii trase de cei doi cai albi ai unchiului lui

Petre Mihuța. De la cinematograful de lîngă „buda publică“ ieșeau niște tineri militari eleganți, pieptănați cu grijă, blonzi — aproape toți bălai, ca și cum ar fi fost frați sau verișori ! Erau siguri de ei, însă deloc infatuați : priveau fără nici o teamă în jur — puținii copilandri ce se îndreptau spre Corso ! — calmi, fără să intre în vorbă cu cineva și chiar fără să schimbe o vorbă între ei, de parcă s-ar fi înțeles de minune și fără cuvinte ! Dar toată disciplina lor cazonă păru că se topi cînd apăru turcul, în șalvari, cu căruciorul său cu minuni : își priviră ceasurile — să vadă de mai aveau timp, totuși ! — și se înghesuiră, în ordine, la rînd, ca niște copii mai mari ce și erau, să-și cumpere înghețată. „I-am mai văzut la băi, îi șopti Valeria. Într-o Duminică.“ „Îi știu și eu, zise Mihuța, sînt un batalion de elită. Surdo-muți.“ Se îndreptară apoi spre autobuzul ce-i aștepta în spatele teatrului : cu cornetele de înghețată în mîini, fără să audă nimic din tumultul orașului, nici scîrțîiturile trăsurilor hodorogite, nici scrîșnetele roților de tramvai, nici fluierăturile în dește ale țigăncilor ce voiau să vîndă flori, nici bolboroseala turcului (saraili ! baclavale ! susane ! bragă !), nimic, nici un sunet. „I-am întîlnit săptămîna trecută pe lîngă decungurile dintre Oradea și Nojorid. Voiseră ai lor să le arate cum arătaseră cazematele construite de regele Carol și dărîmate de unguri după cele întîmplate la Viena ? Și acolo... pantalonii lor erau perfect călcați !...“ „Dar tu unde-ai fost... atunci? îl întrebă Valeria. „Pînă la Cefa, și la Gepiu, la niște neamuri, răspunse Mihuța fără să mai stea pe gînduri, știind precis unde fusese, și mai ales, mai ales parcă așteptîndu-se la această întrebare... La un unchi, după pește, adăugă, să fie mai convingător. La Cefa sînt niște bălți !... împărăția crapului !...“ „Și mai departe ?“ „Mai departe — ce ? A, da ! Ți-a zis. Mm... melen... tie ? Da, am fost pînă la locul unde era granița... la capătul unor holde de-ale unchiului meu Ivantie, Vantia Petrii Ștefanii, rudă cu Vantia Petrii Ștefanii din... Da, lîngă un pui de vișin... Acolo era borna ! M-am aplecat în genunchi — în genunchi, fătule ! cum mi-a zis Vantia — și-am pupat granița, pămîntul unde-a fost borna... Borna pe care au dus-o de-au pus-o pe granița cea nouă, știu eu unde, și știe și Vantia !“ „Ia uite, domnule, unde-mi era el... și Oneață îl da... dispărut !“ Tinerii

surdomuți se urcaseră în autobuz : unde plecau, unde-i duceau ? ! „La curve ? zîmbi Petre, mîndru oarecum de curajul său, de buruinoșenia... În ce cred ei ? se corectă, cam patetic. În Dumnezeu, în Hitler, în ei, în ce, în ce ? Doamne, frumoși, tineri, surzi, muți, desigur curați, nebăgați în lupte, neduși... poate... la... poate virgini ! Tot timpul pe drum... departe de ai lor, oriunde... împinși, duși, aruncați în viață... neînchipuindu-și ei, nici unul, că există moarte, oare, surzi și la chestia asta ? muți și la chestia asta ? ! Domnule, sînt și ei acolo o mînă de oase și de ccccarne ! vorba lui Mm...melentie. Viața omului are și ea un fff...fîrșit ! Să nu știe ei bazaconia asta ? Ori să nu le pese ? Ori asta să fie împlinirea lor... ssssupremă, autorealizarea lor... ssspiritttuală ? cum mă întreba Melentie ieri, cînd i-am zărit lîngă cimitir, ieșind ei din temeteu, unde probabil fuseseră tot ca să cunoască „terenul". Nu ca să moară acolo, ci ca și acolo, la o adică, dacă Oradea ar fi atacată de români și de ruși din spre Băi, ei să știe, de-or fi aici, cum să apere... cimitirul, ca să nu dea orașul... I-am privit de aproape : ochii lor sînt limpezi, senini, fără nici o teamă — în ei nu sticlește nici o rrrevoltă... nici un țipăt de rrrevoltă ! Oare au în ei... o încredere... surdomută ? o credință... absolută în ?... În ce ? Teama să-i facă pe oameni... muți, fără vorbe... ca bivolii ? Animale ? Și supunerea... în fața tiraniei, muți, surzi ? Ei, dar ei din naștere sînt așa... Deși știu ce sînt ! Dar... ce ușor îi judec ! Ei sînt ostașii Germaniei, ai patriei lor. S-ar putea mîine să moară... Și ? Ca niște eroi ai patriei lor... Ce vină au ei ? ! Nu e o prostie ce spun... Uite, am fost cu tata și cu Ghiuribaci, vecinul nostru, cu trenul în Moldova, cînd eram mai mic, pe la niște neamuri de pe lîngă Bacău. Și la Mărășești... Nu, la Mărăști... Ascultă, Valeria, minune : în osuarul unde erau oasele soldaților români ce și-au dat sîngele pentru țară, erau și oasele... dușmanilor, ale nemților... Și ei, fiind considerați eroi ai patriei lor, bieți oameni simpli. Și lîngă numele soldaților noștri... alături, înscrise — numele soldaților germani ! Ei, în moarte, egali, eroi ai nației lor... puși de români în același loc, va să zică... oasele lor fiind în același loc ! Ce respect... pentru om, tu Valerio, ce miracol... ce omenie... Încît mă apucă spaima că de m-aș întîlni cu băieții ăștia mîine-poimîine pe front, pe

pămîntul nostru, oasele noastre — iartă-mă ! — ar rămîne în vecii vecilor împreună, şi noi... eu cu ei nu ne-am vorbit niciodată, doar ne-am văzut aşa, în treacăt, mîncînd şi eu, şi ei îngheţată de la turc !..." Apăru şi Postolache, pe bicicletă, cu un fir de iarbă între buze, fluierînd a pagubă. Reuşise va să zică să-i ajungă din urmă, venind din pădure pe alt drum. El părea să spună că mereu e omul altui drum şi că mereu are dreptate — cum avusese şi cînd le arătase în luminişul dintre goruni şi stejari statuile ascunse... Zise : „M-am întîlnit la Măcăneaţă acasă cu Vasco Slabul. Vă mai aduceţi aminte de el ?" Ei se priviră miraţi. „Nu", ziseră deodată. Clopotele bătură în turlele bisericilor. Tresăriră toţi trei : părea că se întîmplă o minune, căci şi din spre catedrala ortodoxă păreau că se aud dangăte...

— Astăzi, 27 august, în sfînta zi de Duminică, zise Postolache, nu s-au ţinut slujbe religioase în multe comune din împrejurimi, în multe biserici, ca şi în catedrala ortodoxă din Oradea. Toţi preoţii români sînt arestaţi, sau aproape toţi. Din noaptea de 23 spre 24 august, pe la orele 1, cînd s-a prezentat poliţia maghiară la Consulatul din Oradea, toţi membrii consulatului sînt sub pază, nimeni nu iese de-acolo, nimeni nu intră. Şi le-au tăiat şi telefonul... Iar la Episcopia română unită din Oradea sînt ţinuţi sub pază, după ce au fost luaţi de-acasă şi trecuţi pe la poliţie, toţi fruntaşii români... Aici sînt şi episcopii Iuliu Hossu şi Ioan Suciu, arhimandritul Ioan Dinu, Ioan Evuţian, Gavrilă Stan, rectorul Academiei teologice, uniţi şi ortodocşi... Da, toţi preoţii ortodocşi români din Oradea sînt aici, sub pază. Şi alţii, de pe sate, care n-au avut cînd să se ascundă, zise Postolache, cu acel calm al insului lipsit de imaginaţie ce e sigur de ce spune, şi e sigur de sine, şi e sigur şi că adevărurile rostite de el vor fi crezute, ele putînd oricînd fi controlate, văzute. În naivitatea lui de ins mătăhălos adevărul era singurul fel de a proba că timpul există. Şi mai ales de-a face timpul chiar să se întoarcă înapoi, la acele zile, întîmplări, şi la acei oameni care... ca preoţii ortodocşi ai Orăzii fuseseră luaţi de-acasă... Ei oricînd puteau vorbi, preoţii, timpul oricînd putea vorbi prin ei, biserica, adevărul... Toate astea, continuă Postolache din cauza celor petrecute la Bucureşti... S-a rupt cu nemţii, care ne-au luat Ardealul, nu ?... Antonescu a fost arestat.

Vasco Slabul susține că și Antonescu ar fi vrut s-o rupă cu nemții, mai demult, dar era legat de mîini și de... de condițiile pe care le puneau unii aliați, mai ales de una ! Mă rog, să-i scoată pe nemți din țară într-o jumătate de lună, s-ar mai fi putut, să plătească despăgubiri pentru războiul dus dincolo de Nistru, putea, dar nu era de acord cu granițele vechi... Vasco Slabul știe totul, e omul dracului, și ce nu știe el, mai află de la un nenorocit, cu care e ascuns în pod la Măcăneață, Noe, care cică vede printr-o ferestruică tot ce...

Valeria surîse : Postolache ar fi vrut ca și iluziile sale despre puterile lui Vasco Slabul să fie adevăr curat — 24 de carate ! La el, care se baza doar pe date exacte, iluzia era mai puternică decît adevărul, de multe ori : dorința de a i se împlini ceva era atît de fără de margini încît accepta ca într-o beție... o corectare, o adoptare a adevărului — măcar în primele clipe, pînă se trezea ! — o ajustare, o deformare... Acesta era prețul, scump, al unor îngrozitoare suferințe, cu care nu de puține ori plătise —— și cu care avea să mai plătească și în viitor, cu vîrf și îndesat ! — prețul cunoașterii adevărului, și mai ales al propriei sale cunoașteri. Avea și acum o totală încredere în Vasco Slabul — un necunoscut aproape ! — și în Noe — un alt necunoscut sută la sută ! Ce spunea Slabul ? Că Ion Antonescu... s-ar fi sinucis treptat, nemaigăsind nici o altă soluție de a salva România din încleștarea în care chiar afurisita de Europă o băgase.

— Da, da, continuă Postolache, Antonescu cică ar fi început... că gîndul sinuciderii ar fi încolțit în el în clipa cînd a văzut la Constanța, pe malul mării, venind din larg, din Crimeea, de la Odesa, flota noastră... Nemții se retrăgeau în vapoarele lor, iar ai noștri se aflau și pe... platforme, în bătaia apei, a vîntului... Și mai zice Slabul ceva : că șoselarul cînd a fost de s-au întîlnit înainte de război Ribentrop și... să împartă ce aveau de împărțit... cînd a fost vorba de Basarabia și Bucovina a zis nu, nu, fiindcă acolo se aflau și germani, în nord, și să nu sufere ei... așa că așa am rămas cu Putna, altfel și Ștefan cel Mare n-ar mai fi dormit în țara lui... Dar, domnule Petrică, nu mă lăsa prost, zise el, de parcă atunci l-ar fi zărit pe Mihuța,

spune-mi şi mie ce rebolu̧ie s-a petrecut în doamna Elvira de s-a hotărît să nu se mai scuipe singură în oglindă, drept în ochi ? ce Maglavit a făcut-o să nu se mai urască, bre, şi să iasă din noaptea aia a simţurilor ei ce-i întunecase şi minţile şi-i făcuse şi-un gol de aer în jur, un vidddd.. orbitor, o orbire rotitoare, zăpăcitoare, care-o mîna din spate cu biciul, ca pe-o iapă ?...

— Ei, nu-i chiar aşa, Postolache, zise Mihuţa bucuros cumva că putea să-l contrazică („şi să pună lucrurile la punct"). E o vijelie oarbă, da, o iapă, o iapă pur-sînge... ca dragostea nebună, pură, bre — o furtună e, ca şi moartea... căsăpind pe oricine, doar ca să se elibereze de furie, de draci, de-o jignire... Stai, nu te repezi ! Eu am jignit-o. După ce-am lăsat-o cu dentistul şi m-am plimbat, am adăpat caii... am găsit-o goală, turnînd vin dintr-o damigeană în sticle de-un litru, lîngă cuptor, unde puii se frigeau pe grătar şi aluatul aştepta într-o covată — lăsat de nevasta pădurarului ? pentru plăcinte ? — ... M-am apropiat de ea, îndrăgostit ţuţ ! cu gura căscată... Valeria, asta e ! Am pus mîna pe umerii ei şi-am rugat-o... doamnă, şi eu... lăsaţi-mă şi pe mine să vă pup ţîţele... Nebun ! Dentistul sforăia în cameră, se auzea pe fereastră cum trăgea la rindea : frrr ! frrst ! Şi i-am pupat ca un prost un sfîrc de ureche, un sfîrc de ţîţă, şi ea îmi zicea... hai, Petrică, du-te, nu-i de tine, hai, copilaş, cară-te, nu ai tu ce-ţi trebuie, hai, mă !... Eu : nu şi nu ! Şi-am pus mîna pe buricul ei, şi uite-aşa... una două... fleoşc ! Ah ! ca o căţea a sărit, c-o murdărisem ! c-o înfierbîntasem de pomană ! C-o jignisem, bagsamă ! Şi dă după mine cu un retevei — c-o pălărie ! — c-un mosor, c-un piept de pui, cu ce nimerea... Eu am crezut că-i doar aşa... Vrea să mă bată, supărată că o murdărisem cu mucii mei... Am intrat în casă, doar s-o potoli ! Ea, după mine, să nu fug, să mai scoată de la mine... Ce, draci ! Îmi tremurau picioarele ca varga cînd mă muşca de gură. Doamne, doar s-o trezi gură de aur ! Mă dau lîngă el, îl îmbrîncesc niţel, trag pătura de pe el... nimic ! Mă bag sub pat ! Ea — paf ! zdronc ! Trezisem fiara ! O văd că iese afară... caută un topor pe la lemne... drace ! Dobor neamţul din pat, arunc patul peste el, sting lampa, pe scară, în pod... Probabil că ea, ca să se potolească, trebuia să lovească, să taie, să urle ! — o vijelie oarbă !... Fornicaţia,

vîj ! vîj ! prin sîngele ei... Asta e tot. Nici o... conştiinţă patriotică, nici o ieşire din... noaptea inştinctelor, bre, o înfundare şi mai mare... Ei, surîse Mihuţa, o nebunie erotică... Nu-ţi mai aminteşti ce ne spunea Cata-Chiţiga despre... ravagiile săvîrşite de Afrodita şi Eros ?... „O nebunie sssacră, a continuat atunci Melentie, sss-acră, cum spune Sss-so-cratt-te..." Nu ? Dar iată, astăzi fraţii români n-au ţinut slujba religioasă şi pe tine te interesează păcatele unei femei... Sau credeai că — au mai zis şi alţii ! — e vorba de... eroism ?... Mai bine te-ai gîndi la cei care, după ce-au primit ordine de chemare, au fugit în păduri, sau au trecut graniţa... să nu meargă nici în detaşamente de muncă, nici să se bată cu... românii şi ruşii... Sau la Rilă, care ieri a dezertat... Am venit cu tine să vedem statuile, crezînd că-l vom întîlni pe la Păuşa, unde-ar fi putut să-l treacă graniţa Ilie... Dar Ilie nu l-a văzut !... Poate-a scăpat !

— Da, da, a scăpat, spuse Postolache sigur de el, gata de dragul fratelui Valeriei să facă orice compromis cu adevărul, numai să i se împlinească... Şi pentru a-şi încuraja speranţa... că Rilă trăieşte, şi că ei doi, ehei ! o să mai joace fotbal şi iarna, pe zăpadă, era în stare — şi chiar fu în stare ! — să-şi spună sieşi, şi să le spună şi lor, în gura mare, ca pe ceva absolut banal, ca şi cum ar fi vorbit despre culoarea verde a ierbii — şi nu roşie, nicidecum ! — „bre, moartea nu există !" Apoi se corectă niţel, să fie mai aproape de adevăr, sau chiar în mijlocul adevărului : „Bă, Rilă trăieşte... şi e chiar în clipa asta la gagici !" Şi rîse, dar rîsul său nu fu deloc molipsitor.

6

Noe dormea dus, lat, lăţit, parcă descompunîndu-se în somn într-un val de aer cald, într-o transpiraţie grea, puturoasă, în visele ce-i făceau şi bulbii ochilor să se mişte sub pleoape, iluminîndu-l, împrăştiindu-l în lumina din

jur, săracă. În somn semăna cu oricine, părul năclăit de sudoare îşi pierdea culoarea, faţa îi devenea lividă, inexpresivă, ca o mască. Sub pătură, cu nimic al lui pe el, în pijamaua tatălui Valeriei — un boţ de om acolo, fără să se poată afla cine a fost ieri, alaltăieri, sau cine avea să fie mîine : un anonim perfect, fără un neg pe frunte, pe nas, fără nimic din naştere pînă la moarte numai al lui. Şi cînd se trezea şi începea să vorbească, această duhnitoare otravă ce emana din el, ca şi cum el în timpul somnului s-ar fi scufundat într-o apă invizibilă a morţii, dispărea ca prin farmec, şi inexpresiva alcătuire întinsă pe pat căpăta o formă aproape suplă, vioaie, înviind parcă, prinzînd o roşeaţă liliachie în obraji... Ajunseseră la Valeria, nu neapărat trimişi de Estera : „doar dacă paşii aveau să-i aducă prin Oradea, atunci..." Acest atunci venise întîmplător, dar venise. Drumurile nu te mai duceau unde doreai neapărat, legile ieşiseră şi ele din ţîţîni. Uneori, prin păduri, ocolind satele, se îndepărtaseră într-o zi cu mulţi kilometri de locul unde dormiseră peste noapte, ca seara să ajungă în acelaşi punct — ca într-un manej, ca în interiorul unui zid al morţii, la circ, ca în interiorul unui cerc ce nu se lăsa în ruptul capului depăşit, spart, învins. Dar şi această învîrtire pe loc era o victorie — atîta timp cît încă le era foame şi sete şi teamă ! Prin păduri, prin lanuri de porumb, se întîlneau cu zeci de oameni fugind din calea războiului. Prin munţii Maramureşului, unde nemţii şi ungurii mai sperau să opună rezistenţă, înghesuind unităţi de luptă, inutile, de altfel, cei ţinuţi pînă atunci la lucrări de fortificaţii o întindeau noaptea care pe unde apucau... Ţăranii îşi mînau pe coclauri vacile şi oile, să le scape... Tinerii ce nu puteau fi înrolaţi în armată erau puşi, cu căruţele, în coloană să transporte muniţie... Vasco Slabul tocmai îi spunea Valeriei, arătîndu-l pe Noe, care-o uimise cît fusese treaz, cum devenise Noe, trecînd din lumea de fiecare zi, în cealaltă lume a lui, a viselor, un ins fără importanţă, lipsit de orice nebunie, un nimic ! Şi cum văzuse Noe doar cu un ceas mai înainte, privind prin ferestruica sa miraculoasă, cum bucătarul cu mustăţi ungureşti, dar român, de altfel, din regimentul în care fusese Rilă, se mira cu gura pînă la urechi, numărînd porţiile rămase în

plus la masă, nemîncate, semn că iarăşi un grup de soldaţi dezertaseră !...

— Domnişoară Valeria, îi şoptise Vasco Slabul, cînd bolboroseala lui Noe încetase, şi Noe, epuizat, adormise aproape într-o secundă, ca sleit de propria sa viziune, domnişoară, nu trebuie să căutaţi aici nici o logică — nu există ! Omul acesta, cînd priveşte prin geamul său, e ca şi cum ar visa, şi vorbeşte ca şi cum ar dormi, aşa că ar fi în zadar să căutaţi vreo raţiune în ce zice — că i-a întîlnit pe dezertori, pe bucătar, c-a aflat de la cineva de crima pusă la cale de jandarmi ! — orice raţiune este absentă cu desăvîrşire din ţeasta lui, exact ca atunci cînd visează. Dar se... nimereşte să fie adevărat ce bîiguie... În lagărul unde-am fost cu Estera erau nişte evrei care aveau un aparat de radio... cu galenă... şi ne mai spuneau cum merge frontul, ce se-ntîmplă cu unele femei de pe la croitorie... căci erau ateliere acolo şi de cismărie (ce vreţi, bocanci pentru linia întîi !), de... Şi uneori Noe era mai „la curent" decît radioul ! Are şi el... un radio în cap, cum ne întrebase Ioniţă ? !

Valeria fusese convinsă că tot ce povestise Noe despre locul unde parcă-l vedea pe fratele ei (ţinîndu-i în mînă fotografia !) fusese doar ca... să-i facă ei plăcere, şi ca ea să uite... Ţăranii, tinerii... adunaţi în acea... casă... evadaţii, dezertorii, cei fără nici un căpătîi prinşi de jandarmi, de grăniceri, de patrule... era... era ceva posibil, însă nu neapărat şi ceva adevărat, în ce-l privea pe Rilă... Da, îşi zisese, omul voia să-i fie recunoscător pentru ciorba de fasole cu care-şi umpluse burta : şi o mînţea... Aşa că iritarea ei venise de-abia în clipa cînd Slabul încercase să-i ia apărarea... celui care vedea totul ca prin sticlă ! Aha, îşi zisese, nu e vorba de un excroc, ci de doi ! Şi nu mai avusese deloc încredere în ei, ba chiar se întrebase : de unde auziseră ei de Estera ?

— Sărmanul ! oftase Vasco.

— Vedeţi, domnule... Vasco, ezitase ea să-i pronunţe numele, ne mai fiind sigură că-l chema aşa, şi lăsîndu-l şi pe el să-i înţeleagă bănuiala, sau certitudinea — de ce nu ? — eu... îi admir totuşi raţiunea, şiretenia ţărănească ! Va să zică l-a văzut pe frati-meu... fugind, împreună cu alţi români... Logic. O patrulă le iese în cale : „Documen-

tele !" N-aveau, că le aruncaseră, ca să nu fie prinşi... tocmai de patrule, sau de jandarmi, sau de nemţi, şi înfundaţi în lagăre etc. ! Logic ! Ei ce spun ? Cel mai bătrîn — repertoriu clasic ! — „am copii, ei o să se roage să aveţi sănătate..." Scenă credibilă, ca şi următoarea, cînd li se spune, de unul cu gura tăiată de brişcă : „Nu, noi am jurat şi nu trădăm etc. !" Şi trag în ei : pac ! pac ! pac ! Şi numai Rîlă scapă, prin porumbi. Emoţionant şi... fals ! dar credibil ! Noe — ce nume ! — a văzut cum moare în suferinţe tatăl acela cu mulţi copii, l-a şi văzut murind... plîngînd. Extraordinar este amănuntul — probabil auzit ! — cu paraşuta găsită în pădure şi tăiată în bucăţi de cei patru ţărani români — ca să-şi facă „haine la copii !" Da, da, şi sentinţa lui, logică şi ea : au fost repede împuşcaţi, fără judecată, şi lăsaţi la marginea drumului, cine i-o vedea să vadă ce pot păţi dezertorii, evadaţii etc. ! Sîngele gîlgîind din urechea celui cu copii, împuşcat în ceafă... violenţă, cruzime... Pentru a trezi în noi, şi în alţii, mîine — cînd le vom povesti ! — solidaritatea ! Un Noe... inteligent, zău, deloc sub bazaconiile lui Mihuţa, sau ale lui Oneaţă despre Elvira Cata-Chiţiga ! Violenţa şi sexul, bestia, inocentul care cu dragostea lui transformă nepăsarea, relaxarea... cadînei în beştie, da... „Nu e de tine, puişor !" „Ba, da, doamnă". Sîngele s-a aprins în ea peste măsură, a luat foc, instinctul de fiară a răbufnit, întunecînd orice raţiune... şi femela a căsăpit masculul, poate ca să-l halească, exact ca acele specii de... Şi iată că şi eu am căzut în plasă, am crezut ! Şi din acest haos al instinctelor am văzut născîndu-se... nu un monstru, ci raţiunea, ordinea : „Elvira ne învaţă să luptăm, oameni buni, cu orice preţ, dacă haosul din lume nu poate fi stăpînit, ordonat, decît cu preţul crimei, al... sacrificiului..." Aşa mi-am zis.

— Şi dac-a fost chiar aşa ? zîmbi Vasco, privind-o de sus, ca pe o copilă năbădăioasă. Dar poate că în ce-o priveşte pe doamna... cu sexul şi violenţa mă înşel ; în privinţa lui Noe, nu ! De ce să vă ducă el de nas, de prost ? Nu. Ca să vă mulţumească pentru un blid de fasole ? Nu cred că sînteţi chiar atît de naivă. Oricum, nu i-aţi dat nici o şansă că spune adevărul ! E cumplit ! Dar într-un fel, pentru mine, e firesc : acest om nu poate fi crezut, însă ce se-ntîmplă sub ochii noştri, da ! El — nu, e suspect,

fiindcă spune ce alţii nu văd ! Spune cu durere... durerea altora, fiind, dacă vreţi, domnişoară, un om al durerii... Da, da, e omul durerii... Şi ce-a văzut prin ferestruica lui, ca să-l bănuiţi un escroc ? Pe-un bătrîn urcîndu-şi oile în pod, şi încuindu-se acolo, ca să nu le ia cu ei horthyştii. Şi mai ce ? Oricum, domnişoară, dumneata te temi de minciuna lui, în loc să te temi de adevărul pe care-l spune.

Valeria îl privi mai cu luare aminte : acest ins venit nu se ştie de unde, poate dintr-un loc unde era imposibil să trăieşti, din im-pppo-sibil, cum ar fi zis Melentie, avea curajul de a trăi... oricum, oriunde, alături de oricine, de prea frumoasa şi roşcovana Estera, sau alături de un idiot ce făcea pe sfîntul, sau poate chiar şi era, Noe, cel ce poate acuma visa ce visase străbunul său, sau ce i se spusese acestuia de către Dumnezeu, că El n-a aflat ascultare la poporul său şi de aceea s-a hotărît, în supărarea sa, dar şi cu mila sa faţă de seminţia de mîine în care se vor păstra promisiunile sale şi revelaţiunea divină, prin Moise — şi legile lui, să nimicească sub potop poporul cel corupt şi să lase numai un om, pe Noe, care, cu familia sa să ducă mai departe ce urmaşii familiei alese să fie întîi au stricat... Vasco Slabul îşi făcea un punct de onoare din a nu ascunde cine este Noe : un ins ce vedea printr-o nenorocită de ferestruică ce nu bănuia nimeni, un hăbăuc poate, un tarat, o minte inactivă şi goală ce intra într-o frenezie nebună (bub-bbuia ca o tt-obă !) la orice aproape insesizabilă adiere. Dar neascunzînd acest caraghioslîc — Răul, va să zică, nu ? — aventurierul devenea extrem de puternic, pentru că-i considera drept prietenii săi şi pe nişte inşi total imbecili, sau zăpăciţi de război, conştient cumva că fiecare timp şi fiecare societate, şi implicit războiul, producea, produceau, secreta, secretau o minoritate de rătăciţi, de inadaptaţi, de bolnavi, şi chiar de asasini, nu numai de curajoşi, de eroi, de... Şi poate Noe era pînă la urmă un ins teribil, căci nedreptăţile prin care trecuse, goana dintr-o parte în alta, fără voia lui, îl duseră la convingerea că undeva trebuie să existe o dreptate, un adevăr — şi vedea acest adevăr, acea dreptate, el singur fiind ales pentru asta, ca strămoşul său ! Şi inşii zăriţi de el tîrîţi în casa cu pivniţă

și chioșc, înconjurată de brazi și cireși, meri și nuci, a evreului dus cu o vară sau două înainte nu se știe unde — cine erau ? Unuia i se luase o vacă și două oi, altuia doi boi, un porc... Și ei s-au dus să primească vitele înapoi, că aveau copii mici și laptele de vacă... Au fost arestați pentru niște animale, cum zicea Noe ? Și făcuți trădători de țară buni de împușcat pentru că, vezi doamne, țineau iosagul pentru viitorul stat român ?! O, și acel ins cu picioarele scurte, gîngav, care a scos vaca din grajd și-a dat s-o ascundă în pădure, prins și tăvălit prin țărînă, și mai apoi aruncat și el în beciul casei evreului ?! O lume măruntă... Noe nici nu știa să spună decît ce vedea... și auzea de la acești inși nenorociți,ce păreau să fie de seama sa și să gîndească aproape ca el — dar chiar de nu vedea pe nimeni și nu auzea pe nimeni vorbind, ce boscorodea el nu era cumva cea mai teribilă formă de gîndire, cea mai înaltă, aceea cînd omul stă de vorbă cu el însuși ? Ca și Vasco, Noe nu căutase să se ascundă, să se piardă, o luase otova prin lume, cu o grijă oarecare, desigur, nu prostește, ajungînd în Oradea cînd orașul din clipă în clipă putea fi asediat. O luaseră amîndoi cumva înaintea focului ce avea să vină, cu obuzele lui, cu miile de cartușe trase, fără teamă c-o să se afle în mijlocul lui, fără acea teamă inconștientă, paralizatoare, de prăpăd, de jegăraie, purtați parcă de o corabie invizibilă, de aer, misionari, fanatici, inconștienți, cum voiai să-i iei, oricum lipsiți de ucigătoarea spaimă de Timp ! Așa că ei nici nu tresăriră — se trezise și Noe ! — cînd Mihuța intră cu biciușca în mînă și cu basca pe cap, aiurit, și povesti cum nevasta lui Cata-Chițiga fusese văzută în cabinetul ei dentar cu un hăndrălău neamț... Ce era, o neghiobie, o nouă și nenorocită orbire care putea să-l scoată și pe profesor din minți, sau o sfidare a oricăror încătușări, o dragoste în deplină libertate ? Pentru Noe și Vasco putea fi orice — tot n-avea nici o importanță, nu de sîngele ei înfierbîntat se cutremura lumea.

— Cine crezi că i-a prins — vorba vine ! doar erau goi, piliți, adormiți pe canapea ! — mergînd la spital să-și scoată o măsea ? Oneață-minte-creață ! Și i-a spus profesorului, dobitocul, în loc să-și țină pliscul, șuieră printre dinți Mihuța, mai degrabă jignit el pînă în adîn-

cul măruntaielor sale decît Cata-Chiţiga. Am trăsura la poartă, să mergem pînă acolo, să nu se întîmple vreo proorţie, tu ai putere asupra lor, Valerie, zău... Beată cui, adormită cu mîna pe mădullla..., ca pe sfîntul ad-adevăr, cum a zis nenorocitul de Melentie. Eram lîngă teatru, aşteptînd să-mi pice vreun client, cînd s-a arătat Oneaţă, bîlbîindu-se, de rîs, ca să-l imite pe... Cică doamna Elvira era şi în somn fff-fericită, de parcă, în sfîrşit, ajunsese la Delfi, de parcă centrul lumii era chiar cabinetul ei dentar, templul lui Apollo... şi ea fff-fericită, descoperise pentru prima oară şi cu adevărat ce căutase de cînd se ştia, buricul lumii, nu phhhalusul, ci omphhhalosul, borna, piatra unică, certitudinea, frumuseţea sssolemnă... ce însemna ieşirea pentru totdeauna din căutările şi rătăcirile ei din haosul şi întunericul furnicăturilor şi instinctelor ei devassstatoare... da, da, în cabinetul ei dentar, ca să vezi, era centrul lumii... şi ea pusese mîna... pe semnul buricului lumii, al cccos-mossului... Cata-Chiţiga o s-o omoare ! Şi-a luat copiii de mînă şi a plecat cu ei spre spital, poate... să-şi vadă şi ei mama în braţele amantului, poate să fie martorii unei... tragedii... sau al...

— Sau ai unei căcănării, rîse Vasco Slabul.

În drum spre spital, în trăsura unchiului lui Mihuţa (Vasco şi Noe, oricum, n-ar fi putut să vină cu ei), Valeria simţi din nou în gură acea amăreală ce nu putea să-i vină de la stomac sau de la ficat, ci din spaima că nicicînd zilele ei nu vor fi tihnite, fiindcă ea nu era făcută să se mulţumească vreodată cu tot ce i-ar fi căzut din cer — ca unei păsări ! — sau ar fi găsit de la o zi la alta : nefericirea ei venea dintr-o veşnică nemulţumire faţă de sine şi faţă de alţii, din urmărirea unui ţel tulbure încă, uriaş însă, aflat dincolo de mărginirea unor întîmplări cotidiene şi de marginea unei zile. Aşa că o enerva, mai ales acum, cînd îl ştia cu copiii lîngă nevastă-sa, privind-o goală, lipsa de hotărîre a lui Cata-Chiţiga, aplecarea lui spre scocioîrît în terfeloage şi în istorii stranii din trecut, sau plăcerea lui bolnăvicioasă de a vedea cum creşte un buboi, o ciumă — chiar în casa lui, în patul lui ! — fără să pună mîna pe săpun, pe spirt, pe foc, pe cuţit, aflat meru într-o indiferenţă grozavă faţă de binele şi răul ce se întîmplau sub ochii lui, de parcă ori îl îngrozea ideea luptei făţişe, sau

măcar ocolite, perverse, ori credea că timpul n-avea sfîrşit şi că şi el neavînd, ca om, „un sfîrşit", fiind, vezi doamne, nemuritor, conturile mai aveau cînd să fie încheiate. Acreala din gură — un exces de suc gastric ? — o făcu pe Valeria de-abia să se poată abţine să nu rîgîie : scuipă în batistă, cuprinsă de o scîrbă mare şi de nepătruns, care o făcu să tremure ca atunci cuprinsă de friguri, slăbită, vulnerabilă. Măcar pentru Petru Mihuţa, mînînd caii, mîndru de biciuşca sa şi de clopoţelul cu care „ţîngălea" trecătorii — un mecanism, aşa zis, aflat sub podeaua trăsurii, pus în „funcţie" prin apăsarea cu talpa stîngă a unei pedale minuscule ! — să nu-i stea în drum şi să poată ajunge mai repede la spital, nu mai exista nimic altceva în lume acum mai important decît graba de a dovedi că „superba doamnă Elvira" era o căţea nebună, veşnic în nişte călduri ce-i aprindeau nu numai trupul, ci şi minţile, ca să i le ia !... fără să-şi dea seama el, veşnicul îndrăgostit, măcar o secundă, că astfel distrugea nu doar legenda unei frumuseţi inaccesibile, dacă dentista nu te dorea, ci şi, mai ales, distrugea ce iubise el, dobitocul ! mai mult, în ultimii ani ! „Dii !" îndemna el caii, lovindu-i cu sfîrcul biciului peste coame, hăituit cumva de el însuşi, de o dorinţă neagră ce-l împingea ca un diabol spre spital s-o mai găsească sub ochii propriilor ei copii, goală, lîngă neamţ, pe Elvira, şi astfel să se ducă pe pustii totul, chiar şi visele lui... Nu era o sete de răzbunare în nesăbuinţa lui, era ceva mai grav, fiindcă el aproape era inconştient de asta — era o distrugere a propriilor sale „idealuri de adolescent", cum le-ar fi zic Mm-melentie. „Dii !" biciuia el caii, uitînd de el, doar cu imaginea superbei doamne în faţă, înverşunat, absorbit parcă de irezistibila vrere ce-l mîna la trap spre propria sa autodistrugere. „Dii !"

Cabinetul dentar se afla într-o vilă înconjurată de flori şi arbuşti — într-o aşa-zisă aripă, de fapt într-o margine a corpului de clădiri ale spitalului... Cata-Chiţiga plecase, ori încă nu sosise ? ! Portarul trăgea din pipă şi ezita să dea vreun răspuns clar — mai ales că nici întrebările lui Mihuţa nu erau mai limpezi. Pantofii Elvirei, fusta, bluza, totul... pe unde dădea Dumnezeu, pe scaunul dentar, pe veioza de la căpătîiul dormezei, în coşul de gunoi, oriunde... Fuseseră lepădate de pe ea cu o furie bezmetică,

de parcă ar fi vrut să scape de orice urmă ce o lega de ființa ce îmbrăcată era altfel, doamna doctor, soția profesorului Cata-Chițiga, supusă atîtor conveniențe, sugrumată, încorsetată, lipsită de libertatea de a fi ce era și simțea că este cu adevărat doar goală... pp-pușcă ! De după niște tufe de liliac apăru și Melentie, după ce cu o secundă mai înainte i se auzise glasul : „e gg-goală pp-pușcă !" Intrară cu toții, urmați de paznic : numai că în fața trupului ei adormit, furia lui Mihuța și bîlbîiala lui Melentie se topiră, și ei nu fură în stare să observe că insul de lîngă ea, albinos, nu era dentistul cu doi dinți de aur. Parcă simțeau prin pleoapele ei luminate de o rază de soare strecurată printre perdele privirea Elvirei, urmărindu-le fiecare mișcare, privirea calmă a ochilor ei verzi... Trupul ei dormea dus, dar o putere ocultă, poate dddivină, fremăta în ea și se vedea pe fața ei bucuroasă, surîzătoare chiar, de parcă în chiar acele clipe Elvira visa marea învăluind-o în apele-i clare, sau visa vîntul venit de peste munți, sau vedea venind viitorul ei încărcat de plăceri, eliberată ea de orice, văzînd în vis... chiar și cum cei trei bărbați aflați în încăpere ar fi vrut mai degrabă să se crape pămîntul sub ei, căci tot nu și-ar fi dat seama, decît să observe stingîndu-se lumina acelei forțe vii ce făcea din ea ce și era mai ales pentru ei, o zeiță deghizată, o invincibilă și eternă frumusețe... „Ţţ-țara arde și mm-muierea dă ppilde..." trezi Melentie pe Valeria din gîndurile ei.

Fu uimită, acasă la Cata-Chițiga, nu de starea deplorabilă în care se afla profesorul, plîns, fleșcăit, întins pe pat ca un mort, descălțat și dat cu apă rece pe la tîmple de propriile sale odrasle, învinețite, cuprinse de o panică violentă, cosmică, năucite de ce văzuseră la spital, de cocleala ce-ar fi putut să înghită cerul și pămîntul, și nici de bîlbîiala lui și de negăsirea acelui punct al speranței ce trebuia totuși să existe între ei doi din moment ce și altă dată existase, cînd se înțeleseseră, găsindu-l, atunci, punctul, fiecare, între ei înșiși și cellalt, între ea, eleva, și el, domnul profesor, ci de strania senzație că perplexitatea ce-l înghițise pe el ca o mîzgă era la fel de... cu somnul Elvirei, și nicidecum mai verosimilă decît poveștile văzute de Noe prin ferestruica sa : totul apărea inexplicabil, caraghios, fără nici un chichirez, așa încît chiar adevărul

însuşi părea de necunoscut, rămînînd doar faptele ce-l arătau, sau ascundeau, şi interpretările acestor fapte să fie cunoscute cît de cît şi să li se dea pînă la urmă un sens, sau un pretins sens.

Bubuiseră tunurile, undeva în depărtare, poate dincolo de Băile Felix, poate în spre Nojorid, şi ei toţi tresăriră şi se priviră cu alţi ochi, dilataţi, injectaţi subit de o nouă culoare, incertă, sticloasă, de sticlă verzuie-arămie-argintie : o nouă realitate venea spre ei, adusă deocamdată prin aer de zgomotul şi de furia ei. Valeria simţi degetele lui Cata-Chiţiga cum i se înfig, toate zece, de la amîndouă mîinile, în genunchiul stîng : cum se afla pe scaun, lîngă pat, el se întorsese cu faţa spre ea, se agăţase aproape fără voie de genunchiul ei, scăpînd brusc din lumea în care zăcuse pînă la creştet, limpezit acum, de parcă tot ce fusese mai înainte rămăsese departe de el, învăluit în fum. Şi o scînteie necunoscută, friguroasă, se aprinse între ei : tunurile băteau, băteau, întreţăind acest fior dureros, plin de ameninţare. Copiii începură să plîngă în bucătărie, scîncind, spre stupoarea lui Cata-Chiţiga : „mamă !...“ Şi Valeria se gîndi cu bucurie, pentru prima oară, la nepăsarea, sau mai bine zis la îndrăzneala Elvirei de a înfrunta tot oraşul — pe Cata-Chiţiga, copiii ei — pentru a fi ea însăşi, zăpăcită, neţinînd seama nici de onoare, sau de gura tîrgului... nu, nu, totul pentru a face chiar imposibilul, pe faţă, în văzul lumii, ca să fie fericită... sau să fie liberă să... „Ţara arde şi muierea sss-se...“ parcă-l auzi pe Melentie. Dumnezeu le hărăzise altor muieri răbdarea, gura spartă, codoşenia, dar ei nu de pomană îi dăduse frumuseţea. Şi profesorul de ce se temea că va pieri din cauza Elvirei ? O, îi veni să-i spună Valeria, dumneata ai... improvizat toată tărăşenia cu călugărul şi cu caligraful, cu Druţea, din Moldova, ca să-ţi acoperi poate... crima perfectă pe care o pui la cale... Că vei fi ucis ! Ca de fapt să poţi să dispari fără urmă, dezertor din... din istorie, ieşit dincolo de orice graniţe...

Vru să-i spună : „O, o clipă ! Domnule profesor, ridicaţi-vă din pat, vă privesc copiii, aşteaptă ceva... Ce se va întîmpla cu doamna Elvira, cine le dă să mănînce ?... Nu i-am mai văzut aşa de speriaţi din ziua cînd a venit din satul acela cu... simulanţi, unde plecase, poate ca şi mine...

martoră că nu sînt bolnavi ! Sau atinşi doar de... refuzul de a se duce în tabere de muncă, da, însă... fără să-şi zică să spună nu... În burta cârţitei, da, dar şi Estera, acolo unde se află, tot într-o burtă ucigaşă se află, şi... De ce nu se revoltă nimeni, pe faţă, de ce atîta răbdare ? Pentru că ar fi o prostie — am mai auzit. Rilă n-a zis nu — şi-a fost dus, şi nu i se mai ştie urma, iar puştanii ăştia rămaşi în oraş, Melentie, Postolache, Măcăneaţă, Mihuţa, şi chiar Oneaţă, ce e mai mare... îndrăgostiţi, precauţi, zăpăciţi... Aşa că nu ne mai rămîne decît nouă, muierilor... să începem... un război al femeilor împotriva... Melentie ar spune, porcul : „împp-potriva ss.... soartei", rîzînd, căci nu soartă ar fi vrut să spună. Ascultaţi-mă pe mine : aţi dezamăgit-o pe doamna Elvira, nu ca bărbat, ca om ! În toate manuscrisele vechi ea nu vedea scris decît — mă scuzaţi ! — stupiditatea căutărilor dumneavoastră, frica de a ieşi..."

Nu-i spuse. Îşi înghiţi cuvintele.

Cata-Chiţiga întinse mîna leneş — pe furiş ! — şi suci butonul aparatului de radio : Valeria înţelese că nu de muzică îi ardea lui, şi nici să afle cine ştie ce ştiri : voise va să zică s-o facă să nu se mai perpelească, să-i dea un semn că o luase razna şi că el era obosit, sătul... Dar, stupoare : se auziră împuşcături, şenilele tancurilor uruind, camioanele grohăind, înfundate în noroaie, ţipete... În loc să-l îndepărteze de Valeria şi de neliniştea tunurilor ce băteau răzleţ în depărtare, aparatul de radio făcea să năvălească din nou războiul peste ei, învăluindu-i în sonoritatea sa sinistră, neliniştitoare. Un corespondent cu voce piţigăiată vorbea despre oprirea, dezarmarea şi capturarea unor trupe germane la Turnu-Severin de către Regimentul 95 infanterie, la care s-au adăugat copii şi populaţia oraşului... Generalul de divizie Vasiliu-Răşcanu, relata un alt corespondent, la fel de neputincios în a rosti cu oarecare bărbăţie cuvintele, ca să fie cumva măcar la înălţimea faptelor... pentru dezarmarea unităţilor germane din zona petroliferă ar fi spus... că se închină în faţa mormintelor celor căzuţi şi care rămîn pildă pentru noi şi pentru generaţiile viitoare... Oricîtă îmbărbătare ar fi fost în aceste relatări, ceva le reţinu atenţia la amîndoi : generalul se închina în faţa mormintelor celor căzuţi pentru ţară... Bu-

bulturile aduse de aparatul de radio se înteţiră — şi se îngemănară, se întregiră cu cele ce veneau din spre împrejurimile oraşului, fiind cumva aceleaşi ! Aerul părea că se dilată peste Oradea... deşi... cerul era curat, senin aproape, şi nici un avion nu se zărea... Dar putea să apară oricînd, şuieratul lui, de la radio, putea să fie... Se-ngreuna cerul se-ngreuna, părea borţos de atîtea păsări ucigătoare — de fier — aluminiu — ce nu se zăreau — dar puteau fi !... Aerul se crispa, plesnea, exploda. Valeria îi văzu pe copii venind şi lipindu-se de Cata-Chiţiga, ce-şi rodea unghiile, speriat nu pentru viaţa lui, ci a lor. Ea îşi privi cu coada ochilor degetele de la mîini : nu tremurau, deşi ea ştia că tremură, însă nu se observa această spaimă ce-o cuprinsese, se vedea doar (cum rîcîise, în pădure, lîngă ceafa aşezată pe un muşchi a lui...) sub unghii o negreaţă — pămîntul, mormîntul de sub unghii.

— Domnule profesor, trebuie să mergem la spital... s-o aducem pe doamna acasă, e mama copiilor dumneavoastră ! Priviţi-i, ei o aşteaptă, îngroziţi... dar poate că n-au înţeles nimic cu adevărat, sau au iertat-o... Sînt mici, au trecut iar în camera mamei lor... se uită la rîndunici şi-o aşteaptă ! N-o puteţi lăsa acolo, i se poate întîmpla orice... ori albinosul să se trezească şi, bezmetic, să creadă c-a fost... anesteziat, dat cu cloroform, mai ştii ! Sau să intre românii şi ruşii în oraş şi să afle... că într-un cabinet dentar !... Nimeni n-o să înţeleagă că e vorba de o nebunie... erotică, nu de-o trădare... Zău, trebuie s-o iertaţi, s-o înţelegeţi ! Doar nu ne aflăm într-o cetate ideală, ca în cărţile dumneavoastră despre... Oradea, doamne fereşte, nu este imaginea perfectă a absolutului, fîs ! — mă scuzaţi !... Treziţi-vă, altfel, Melentie ar putea mîine zice că ţara arde şi... nu sînteţi un băboi, absorbit de propriul dumneavoastră... par, orgoliu !... Aşa sper ! Mă priviţi cu îngăduinţă, poate şi fiindcă nu se mai aud tunurile... şi aţi închis şi radioul... Da, e linişte, tramvaiele s-au oprit, nici o trăsură nu trece pe stradă... Priviţi ! Oraşul pare pustiu, oamenii s-au ascuns prin pivniţe, în adăposturi... Aşteaptă... Calmul lor e şi calmul ce v-a cuprins ? Unde mă înşel ? zise ea şi se uită în oglindă, poate aşteptînd şi de la propriul ei chip un răspuns...

— Te înşeli tot timpul, surîse Cata-Chiţiga cu bonomie. Ai un fel de-a privi lumea cu naivitatea bătrînului cavaler spaniol, cu candoarea lui... Inexact, Valeria ! Lasă oglinda ! Nu, nu te minţi, şi ochii tăi din oglindă îţi spun că eşti foarte sinceră ! Aici e marea, sublima eroare ! Nu e deajuns puritatea ta, şi a judecăţii tale, ca... lumea să fie cum îţi închipui tu ! Fără să vrei, pari... o preoteasă ce pare c-a descoperit înţelepciunea lui Dumnezeu ! Uite, sticla asta poleită pe spate cu argint îţi arată... fiinţa limpede, curată adică, în care s-a întruchipat... înţelepciunea divină.Eroare, draga mea. Ca şi în cazul lui Noe... care vede prin ferestruica lui... prăpădul... Deşi în capul lui, e niţel altceva... O nebunie sfîntă ! Da, da, o să-mi spui că la Elvira e vorba de o nebunie erotică... O clipă ! Te-ai roşit, se vede în oglindă cum din palidă pielea obrajilor tăi... Doar pielea, căci... zău ! n-ai avut pînă acum unde să zăreşti... puterea şi curăţenia, înţelepciunea lui... şi ele, oricum, nu se văd cu ochii liberi !

— Să mergem, totuşi, zise Valeria. O s-o rugăm pe doamna Croitoru, telefonista, vecina, să aibă grijă de copii. Da, poate că oglinda e într-adevăr oarbă, ea nu reţine decît chipul, nu şi adevărul din acel... Chiar dacă se vede cînd roşeşti în obraz, sau... Da, oglinda e un moft, pentru dumneavoastră, care... nici pe adevăr nu daţi mare lucru, el e puţin... sau chiar nu face nici o brînză în faţa... purităţii, a curăţeniei... omului... Nimic, nimic sînt ele, pentru mîntuirea omului ! Întîi şi întîi e puritatea sufletului, a cugetului, nu ? Poate, nu zic, nu mă pricep, dar credeţi că doar cu legume şi cu... mere şi pere, şi cu lipsa oricărei dorinţi de a... cu înfrîngerea sîngelui... se poate omul izbăvi ? Sînteţi un bărbat în carne şi oase, sănătos, tată a doi copii ! Şi dintr-odată, de cînd a început războiul, mi se pare, v-a atins — vă rog să mă scuzaţi, dar aşa se zice, deşi nimeni nu v-a spus, şi nici doamna Elvira! — o... o nebunie — eu n-am alt cuvînt! —... a dezgustului faţă de lumea vie, şi faţă chiar de propria dumneavoastră carne, o isterie împotriva mirosului, văzului dumneavoastră !... Încît vă e nu ştiu cum chiar cînd mă zăriţi pe mine în oglindă... care, la o adică, nu sînt un hîrb, chiar de nu... Şi atunci, sub ploaie, lîngă vitrina magazinului de pe strada ce duce la Băi... cum v-au scîrbit propriile dumneavoastră simţuri,

în secunda cînd mîinile noastre... așa... poate fără să vrea... s-au cuprins una pe alta... Nu, nu e vorba de dragoste ! Dar nu admiteți nimic, nici prietenia... am impresia, ca să nu cedați... dorinței de... mîntuire !... Cum să nu rîdă doamna Elvira, și cum să n-o ia razna chiar ?!... Înțeleg să pedepsești o muiere care te-a înșelat și te iubește — renunțînd la ea ! Dar nu să renunți la bucuriile ce ți le poate ea da, ca să te autopedepsești pe tine, vrînd să învingi întunericul din tine ! De-aici, zic eu, vine și apatia... în fața istoriei de-acuma, nu cea veche și... Ca și cum totul n-are importanță, sau... binele oricum va triumfa... Dacă vom mînca fructe și sufletul nostru va fi curat, ce contează că... nemții, sau... crimele... Nici dreptatea n-are rost, sau trage puțin în balanță în fața... renunțării la propriul nostru trup, care e o temniță, un lucru diavolesc, străin de noi etcetera ! Am luat-o razna ? Eu sînt isterică ?

— Da de unde ! Dumneata ești — nu rîde ! — o... ceva ca o... o reîncarnare a... acelui cavaler... Tot ce zboară se mănîncă ! Eroism ! Războiul femeilor... Hai, bărbați, la arme, vom învinge !... Și doamna Elvira e o... dulcică !... Poate, poate... da, ea e dulcică ! Însă... iluziile etice, domnișoară... și eroismul... și bunele sentimente, aproape religioase, față de... mama acestor copii, și alte asemenea rătăciri... mă fac să surîd, zău. Sinceră ești pînă în măduva oaselor, de-aici și...

— Prostia mea ! Nebunia... prostiei...

— N-am zis asta ! De-aici... amăgirea, boala de care suferea — sublim, da ! — cavalerul tristei figuri. Căci nu bătînd din palme o să-i învingem pe nemți, sau nu cu bătăi cu flori, și în general, draga mea, nu se împlinesc aceste principii... etice, ale tale, doar dorind... doar sinceră fiind în credința că s-ar putea înfăptui... O, dulce și sublimă amăgire, zise Cata-Chițiga dintr-odată întinerit, ridicîndu-se în picioare, victorios, ca și cum atunci ar fi descoperit, în primul rînd pentru el, adevărul, marele, esența acelei ore și chiar a timpului. Să nu ne amăgim, domnișoară, reluă el, ușor, ca într-o romanță, deschizînd ușa spre bucătărie și mergînd să le dea copiilor niște mere.

Rîndunicile plecaseră din camera Elvirei — spre țările calde. Toamna sosise pe nesimțite, intrînd peste sfîrșitul

verii. Doamna Croitoru, telefonista, „piscălea" la aparatul ei de radio — şi prin ferestrele deschise vocea crainicului, sau a corespondentului cu vocea subţire se auzea citind ordinul de zi parcă al unui general în care îi cita... corpul 6 armată... a locotenentului... pentru eroismul, bravura şi dispreţul de moarte de care a dat dovadă... „Sacrificiile voastre vor cîntări greu în afirmarea dreptului neamului nostru... Lupta nu s-a sfîrşit ! Drepturile noastre sînt izvorîte din sacrificiile noastre ! Înainte !" Doamna Croitoru închise fereastra. Pe stradă încă nu se vedea nimeni : panica îi alungase de la primele bubuituri... şi-i ţinea încă ascunşi... ca şi cum casele ofereau o siguranţă deplină, iar străzile rămîneau un loc al dezastrului... Valeria se gîndi la albinos : aşezat pe covor, adormit, abandonat de el însuşi... părea un ins destinat morţii ce-avea să vină peste el, el ştiind acest lucru şi aşteptînd-o, lîngă somnul Elvirei, visînd ce se petrecuse pînă atunci, fericit şi încruntat, fiind în acelaşi timp şi profetul ce-şi cunoştea propriul său destin, pînă în ultima sa clipă... Ca un păun probabil se rotise în jurul ei, privind-o în faţă, nu ca s-o vadă mai atent, ci ca ea să-l poată admira... Păsări şi oameni, nici o deosebire. Cioroiul din macii din grădina doamnei Croitoru gărăia ca lovit de streche, să fie luat în seamă de împărătiţa sa neagră ca tuciul ; cioroiul mire, poate ca şi piţigoiul mire, sau ca şi bîtlanul îndrăgostit „dansau", se prosteau, cîntau... Acum cerul era plin de păsări — se pregăteau să plece spre alte orizonturi, plecau, reveneau, rotindu-se peste oraş. „Doamne, ce lume mică !" ar fi spus Estera... Cum îşi mai priveau ele încă o dată cuiburile, locurile unde învăţaseră să zboare ! Şi cîte aveau să se mai reîntoarcă la primăvară ? Unele plecaseră poate de dimineaţă, să nu piardă lumina zilei... în linii drepte, în unghi, una în spatele celeilalte, în cîrduri, sus, dincolo de lumea aceasta... chiar dincolo de rrrăzboi, plecau, plecau, întretăindu-şi zborurile cu „suratele" lor venite mai de la nord... şi poate chiar cu acea ciudată... cum se numea pasărea plecată de la pol care între îngheţatele zăpezi şi căldurile Africii... ei, da, jumătate din viaţă şi-o petrecea în zbor ! Valeria îl simţi pe Cata-Chiţiga lîngă umărul ei : venise şi el la fereastră şi privea în tăcere păsările gata să se ducă spre ţări mai calde... De-abia

atunci ea se îngrozi, văzîndu-l pierdut, indiferent la zgomotele şi bombardamentele ce ţîşneau din aparatul de radio al doamnei Croitoru, parcă gata să-l spargă !... Îi vorbise cîndva de lungile posturi care... pot desface sufletul de trup şi-l pot porni peste mări şi ţări, în lungi călătorii prin locuri neumblate pînă atunci... Poate sufletul lui, o pasăre acum, sus, se pregătea să... după ce-şi părăsise trupul mai demult poate... „O, domnule profesor ! Nu mă faceţi să cred c-aţi îmbătrînit !" Să-l întărîte, dar şi ca să-l trezească, dacă mai era posibil, îi aminti de ce le spusese într-o primăvară, plimbîndu-se cu trăsura cu cai albi mînată de Petre Mihuţa... mai erau... Estera, Măcăneaţă, Postolache, Mmelentie... El n-o auzi. Valeria îl prinse de gulerul cămăşii, ca pe un elev lovit de soare două zile la rînd în cap la ştrandul cu apă caldă de la Băile Felix :

— Zalmoxis, elevi, în Herodot... îi adună pe „cei mai buni" lîngă el şi le spune foarte clar, să le intre pe veci în bilă... că sufletul omului este fără de moarte şi că ei şi urmaşii urmaşilor lor nu vor muri niciodată... „Geţii se cred nemuritori", zice istoricul, nu ? Şi noi... eu, Estera, Mmmmelentie, Postolache, Rilă, împuţitul şi fricosul de Măcăneaţă... sîntem o elită, cumva ? Şi dumneavoastră!... Am luat-o atunci ca pe o glumă ! Ce-aţi păţit, de vreţi să mă duceţi de nas, sau mai ales să vă duceţi singur de nas, că suferinţele la care v-a supus doamna Elvira, umilirile... şi crimele pe care le-aţi făcut în alte vieţi, sau o să le mai... buclucurile, murdăriile... zoala... pătimirile astea o să vă ducă — sau deja v-au dus ? — la o călire, formare, împlinire a sufletului... care să-l scoată din trecerile lui prin viaţă şi moarte, prin... varii trupuri, ca să revină, bre, la esenţa sa divină... Fffîs ! Cred că nebunia asta... sfîntă cretină a împins-o pe doamna Elvira în... E cu picioarele pe pămînt ! Ea a fost prima care a rîs — vă amintiţi ? — cînd aţi citit din Plutarch cum Alexandru, unul dintre tiranii antichităţii, mai micuţ... atunci cînd l-a văzut pe un actor jucînd teatru n-a rezistat... şi-a plecat, spunînd că nu se putea expune să-l vadă poporul.... plîngînd la o piesă de... El care ucisese inşi îmbrăcaţi în piele de urs, parcă el, cuceritorul etc ! Căsăpise fără milă, oho !... dar în faţa artei, gata ! s-a prăbuşit, n-a putut rezista, a fost

învins de artă... Aţi zis atunci că domnul Shakespeare de bună seamă a cunoscut acest pasaj din Plutarch — dacă a construit esenţa piesei „Hamlet" pe neputinţa tiranului — şi a tiraniei ! — de a rezista în faţa emoţiei artei... Şi aţi mai zis ceva — şi nici cu asta n-a fost doamna Elvira de acord ! — că actorul cu care a discutat Alexandru avea o femeie ce s-a-ncurcat cu... Exact ca în poveştile cu caligraful şi... Aţi găsit documente despre soţia acelui actor, nu ?... De-atunci v-aţi considerat condamnat la moarte, ca şi istoricul, nu Plutarch, altul, care a scris despre soţia actorului... încurcată cu un harap ?... Şi condamnat v-aţi simţit şi pentru dezlegarea enigmei acelui... alt harap încîrligat cu nevasta caligrafului... Nu le-aţi găsit nici o explicaţie — sau mă înşel ? — decît eterna orbire, nebunie, a femeii de a trece peste orice, chiar şi prin moarte, de, pentru a-şi împlini o plăcere. Femeia eternă, eterna femeie, nebunia erotică şi alte asemenea ciulamale, alibiuri! Ea s-a dus la albinos ? Poate. Sătulă, scîrbită de şovăielile... elitei, ale dumneavoastră, de laşităţile... Poate s-a dus să-l radă ! adică să-i pună capul pe tocător, bre, oameni ! I-a cedat... ca să se sacrifice. Să vă scoată din ţîţîni la modul... suprem ! Să vă întărîte mîndria, să vă pună în mînă brişca, toporul... şi... harşti ! Să-i radeţi gîtul ei ! Sau al lui ? Sau la amîndoi ? Ori, dumneavoastră... cu păsările, cu păsăricile ! Fîl ! Fîl ! Fîl ! Căci, mă iertaţi, ce-aţi făcut cînd aţi zărit-o cu albinosul ? Ceva groaznic : i-aţi dus pe copii s-o vadă. Ce să vadă ? O curvă ? Nici nu ştiu prea bine ce e asta. Că mama lor, cu un străin... în vecii vecilor să nu le dispară din minte ? Ca să vă justificaţi, domnule profesor, c-o veţi părăsi ? Nu era nevoie să-ţi otrăveşti odraslele... ca să vă apăraţi, să vă puneţi la adăpost în faţa lor, şi-a dumneavoastră, şi-a altora... Puteai s-o omori, domnule Cata-Chiţiga. Pur şi simplu. Ea asta vă cerea, ca să scape de boala ei, de... Şi să-l omori şi pe albinos, ca să te salvezi pe dumneata, onoarea... şi să salvezi cumva şi oraşul, dînd un exemplu. Iar dumneata — nimic. Bazaconia cu trăitul de mai multe ori... fiind cîndva — auzi ! — actorul căruia Alexandru i-a zis... fiind caligraf, copist, unul şi acelaşi nefericit slujitor al artei, al culturii, de !... Ea aştepta o hotărîre de om întreg la minte — mă scuzaţi ! — şi dumneavoastră — fuga acasă,

la copii ! Ce ruşine că le-aţi scîrbit sufletul, că le-aţi distrus... copilăria, şi nu numai... Doamna Elvira, goală, cum lumina toată încăperea, ea... lumina murdărită de gîndurile dumneavoastră fistichii... lumina înfricoşată de propria ei stare, explozie, forţă ucigătoare... Poate că albinoşul o chemase să se înfrupte, ticălosul, din fructul oprit, din frumuseţea, lumina ce-l ucisese pe dentist... Să guste cumva din... moarte, ca să afle cum a pierit dentistul, şi-apoi s-o facă pulbere pe doamna Elvira. Poate, zic. El uitînd că — iertaţi-mă ! — încurcîndu-se cu ea, cu splendoarea ei ucigătoare, putea s-o feştelească ! Cine se-ncurcă, vere, cu moartea, nimeni nu-l mai dess-curcă de ea — proverb de-al lui Melentie. Tentat, albinosul. Poate fără voia lui o chemase ; deştinul, poftim ! îi zisese : „Cheam-o !" Ursita : „Cheam-o !" Nu ? Ca pe un mosorel. Şi el, în mîna ursitoarelor, un şoricel, cu toate gradele lui pompoase şi inutile... în faţa secundei ce se apropia de el, fără ca el s-o vadă... O chemase. Sau ea se lăsase chemată ? Sau ea — mă scuzaţi — cu dentistul, cu acesta să povestească... dus de poftele lui, nu de mintea lui... Albinosul să afle... Nu ştiu, mă încurc. Dar ce vreau să zic ? Ah, da ! Oameni, oameni... aruncaţi în lume, în istorie, alandala, ca într-o poveste aiurită, ca într-o biblie nouă, allllleatorie, unui pregătit să fie Ccc-cristos devine Iuda, şi altul... o fată, să zicem, care seamănă cu nu ştiu cine, ajunge altcineva... altă piesă, cu aceiaşi actori, cumva, dracu să-i pieptene ! Dar... urît, urît v-aţi purtat ! Ca un bufon, mă iertaţi, într-o cetate tragică, sau mai rău, ca un coif într-o căldare.

Şi ieşi, trîntind uşa, speriată de furia ei, de obrăznicia de a-i fi vorbit profesorului pe şleau, ca unui elev, buruienos. Doamna Croitoru uda florile, pe palier, ascultînd aparatul de radio lăsat deschis în odaia ei aşezată deasupra cămării de lemne. Se salutară fără vorbe, din priviri, înţelegîndu-se parcă într-o clipită asupra celor ce se întîmplaseră în familia Cata-Chiţiga... O pisică roşcată, roşie, se hîrîia în gura pivniţei cu un mîrtan flocos, alb. Puţea a ulei ars prin bucătării. În curtea interioară a clădirii apa venită prin aproape nesfîrşitul furtun cu care se uda iarba băltise totul — cineva uitase deschis robinetul de lîngă uşa din spatele frizeriei fostă a lui Leibovici Rubin. Valeria închise apa şi vru să iasă în stradă, cînd auzi urui-

tul unor mașini frînînd în fața porții... Tropăituri de cizme, voci, o crispare în forfota militarilor... Alunecă pe lîngă zid, să n-o vadă cei cîțiva nemți care se uitaseră la tabelul locatarilor bătut în niște cuie în stînga cutiilor pentru ziare și scrisori... Vru s-o anunțe pe doamna Croitoru să stingă aparatul de radio : o găsi în bucătărioara ei, dîndu-le copiilor lui Cata-Chițiga să mănînce brînză și ouă, pîine... „Mă scuzați, zise Valeria, intrînd pe ușa întredeschisă, aparatul..." Atunci se auziră primele împușcături. Ele se priviră, alergară pînă la fereastră, zăriră două mașini. „Pe cine caută ?" „Să-l chemăm și pe profesor aici, să nu rămînă singur !" zise Valeria, îndemnînd-o cumva pe telefonistă să bată la ușa lui Cata-Chițiga... „Știți, eu i-am zis cîteva !" spuse Valeria — însă era clar că spaima o și făcuse să uite ce-i vorbise... Trebuia să fie lîngă ele, era bărbat, asta înțelesese doamna Croitoru și ieși din bucătărie... Dar chiar atunci se auziră pași pe scări — și rafale de pistol automat... Pisica roșcovană trecu pe lîngă picioarele ei ca o flacără și se ascunse sub dormeză. Bătăi în uși, cu pumnii, cu bombeurile cizmelor... scaune trîntite în camera profesorului, un asurzitor uruit de gloanțe izbind pereții, bum ! bum ! bum ! ciuruind biblioteca ?... spărgînd geamurile... oglinda ?... Valeria vru să iasă pe coridor, dar doamna Croitoru o împinse cu fața spre dormeza unde se lipiseră copiii unul de altul... Închise ușa — zdrang ! puse zăvorul, împinse o masă lîngă ea și luă în mînă fierul de călcat, ca pe o armă invincibilă... Cîteva gloanțe, din nou, două-trei, pași pe scara de lemn, cioburi călcate în picioare, mobile tîrîite, o bufnitură... și liniște. O liniște grea, suspectă. Priviră pe fereastră, din dosul perdelei : un ins era înfundat într-o mașină, ca un sac dus pe brațe... Îi văzură doar picioarele, desculțe, bălăbănindu-se, fleșcăite, moarte... „Leibovici !" zise doamna Croitoru. Mașinile dispărură după colț, strada rămase în continuare pustie... Dădură masa la o parte, de lîngă ușă, și ieșiră pe coridor : ușa de la locuința lui Cata-Chițiga era deschisă... Intrară... Oglinda într-adevăr era spartă, dar nu căzuse în întregime pe jos din cuiele cu care era ținută pe perete, spînzura, în bucăți... Aici răsturnaseră scaunele ?... „Domnule profesor !" Nici un răspuns. În bi-

bliotecă, nimeni, doar în faţa băii, pe un preş, mîţul negru, în el cu o sută de gloanţe parcă, sîngera... Deşi murise parcă de-o sută de ani : ochii verzui rămăseseră holbaţi de uimire... Se golea de sînge, ca un cimpoi, de aer, uşor, ireversibil... „Vecine !“ Nu-l găsiră nici în camera doamnei Elvira : deci pe el îl luaseră, deci picioarele moarte... Valeria se urîţi, podidită de un plîns sec : telefonista îi dădu două palme cumplite şi-o împinse spre ieşire... „De pişat pe ochi avem noi timp acum ?“ Dar nu fu în stare să spună de ce aveau nevoie de timp acuma, sau ce... Nu le spuseră copiilor nimic. Doamna Croitoru puse ibricul pe sobă, să facă un ceai — altceva nu găsi ca să iasă din încurcătura şi neliniştea... Valeria o luă la fugă, să nu mai poată fi prinsă... Îşi găsi bicicleta lîngă robinetul din curte, trîntită pe iarba udă : o ridică şi ieşi în stradă. Trebuia să-i spună Elvirei ce se întîmplase.

Oraşul, tulburat de bubuiturile îndepărtate ale tunurilor, asediat de frică, părea abandonat, pustiu, un deşert de piatră, de ziduri mute, pietrificate, livide, scorojite de groază. La cabinetul dentar poarta de fier de la intrare fusese închisă cu un lacăt. O, la Măcăneaţă acasă puteau fi... şi Postolache, Mmelentie, şi chiar Noe cu Vasco Slabul. Aerul era greu de atîta căldură, apăsător, compact... Într-adevăr, erau acolo. „Ce mama dracului aşteptaţi ?“ Bărbaţi de cretă, inerţi, albi, frumoşi, poroşi — buni de scris cu ei pe tablă numele şi prenumele lor, anul naşterii, ziua, data, luna, şi atît !... Şi încă ceva : buni să-i pisezi şi să-i pui într-o linguriţă şi să-i bei cu un pahar de apă, ca să-ţi crească temperatura. Bărbaţi de cretă — buni de motivat absenţele la şcoală... ca într-o poveste de adormit copiii. Vasco o înţelese primul, dacă nu şi ultimul ; zise : „tu eşti pentru o revoluţie sîngeroasă, cu greble, coase, furci, pistoale, cuţite, branduri, agrafe, topoare, ciomege, securi... cu tot felul de unelte contondente, domnişoară, de pe lîngă casă, dar care arată, ca şi la străbunii noştri... oho ! n-o să mă întind chiar pînă la daci, agatîrşi... Arată ce ? Că înainte de a fi buni de doborît ursul, sau de apărat... împotriva vecinului din deal, sau a hoţului Vasile, sau Gheorghe, din vale, armele astea au fost unelte şi-au să redevină a doua zi ce fuseseră *la început,* unelte de adunat fînul, de cosit lucerna, de tăiat porcii... Mai puţin

brandurile ! Dar ele sînt o excepţie, care arată foarte clar că... în adîncul... sufletului... eşti o fată... ce-ai putea deveni o bună gospodină, cu copii, cu siropul de zmeură făcut din luna iulie..." N-avu nici un succes Vasco : nu reuşi să le abată gîndurile... „Sigur, se completă Slabul, simţind că pledoaria lui rămăsese în aer, plutind, fără cap şi fără coadă, ori stînd pe loc. „Sigur, mai zise o dată, poate nu e acum momentul unui război... surîzător, sau al unei revolte surîzătoare, sau revoluţii surîzătoare... de împăcare, de despicare a firului în patru, omeneşte, cine e de vină, cine trebuie iertat... însă, zău, nu simţiţi ? că sînteţi aut ! afară de... Cine-o să te urmeze, în plină zi, în plină stradă, aşa, ca în deşert, pe o... vizionară ? Iluzii, iluzii, bine v-a zis, cum spune Măcăneaţă, domnul profesor... Dar ce-o mai face dînsul ?" Nu ştiau ? Le spuse, în cîteva cuvinte. Nici un efect. Se aşteptau la orice. Şi ce se putea îndrepta ? Dar poate că fusese băgat în maşină Leibovici! Se agăţară de-o iluzie — deşi, ce cîştigau din asta ? Ce vină ar fi avut Leibovici ? Şi, cumva, moartea proprietarului frizeriei rezolva ceva ?... „Să mai avem răbdare", propuse Măcăneaţă, şi poate nici el nu înţelese de ce era nevoie de răbdare, doar nu se mişcau, şi nici n-aveau de gînd s-o asculte pe Valeria şi să se ia după năzdrăvăniile ei... romantice... Melentie începu să bată cu... talpa piciorului drept în pămînt, cu laba mai bine zis, ca şi cum s-ar fi încălzit, ca un motor, să poată vorbi, scuturîndu-se din tot trupul, bîlbîindu-se din toate celulele sale... Ei, Vvv-alerie, ccrredcăatîtatimpcîtsîntcredincioşiDumnezeuluilornimeninulepoatefacenimicşinumaiatuncipotfiînvinşicîndcîndosă-lpărăseascăpeDumnezeullor". Se fleşcăi, epuizat. Trase aer în piept : nu terminase ce avusese de spus : mai zise, bătînd şi mai cumplit cu laba piciorului drept în pămînt : „Pproşti ! ssse credînBetuliaşituvădcănueştideacordcuei... ce sspunem noi şi ce fffacemleieicapeoneîncredereanoastrăînIahve pentrucătuaiunplanaltăudesalvareapoporului." Noe mormăi ceva — poate vorbind singur... Valeria se înfurie şi se repezi spre el gata să-l ia de păr. O opri Măcăneaţă : „Stai, soro, ce dracu !" Cîinii lătrau în grădinile din împrejurimi, iar la un aparat de radio uitat deschis se auzea cîntînd un taraf de ţigani, semn că nu toată Europa era cu batista la ochi.

— Dar de ce te-ai dus dumneata la spital ?! nu înţelese Noe, şi Valeria chiar se întrebă şi ea : de ce ?!... Ca s-o chemi acasă pe muierea omului ?... o ajută Noe, cu vocea lui egală, bleagă. Sau ca s-o iei pe ea la întrebări... că de ce-au venit ăia ?... şi unde e dumnealui ?...

Se lăsă iarăşi o pauză ; căzu o gutuie în curtea vecinului. Priviră strugurii ce atîrnau dolofani... dulceaţa creştea în ei... Drace ! îşi zise Valeria. Pe Cata-Chiţiga să-l fi omorît pur şi simplu *ideea* că va muri ? Sau vreun neamţ... trimis de dentist, de albinos, vreun amant, ca să nu-l mai deranjeze ? Sau murise dintr-o prostie a sa, ieşindu-le... acelora în faţă, cînd ei se speriaseră — sigur, se speriaseră! — de mîrtanul negru de pe scări, de fuga şi miorlăiturile... Trăseseră în mîţ ? Ce neghiobie, ca şi... ce *văzuse* el în cărţi cu ochii lui ! Nu, nu blestemul din însemnările călugărului îl ajunsese — cel care-l ajunsese şi pe caligraf şi care, mai demult, nu-l ocolise pe actorul lăudat în Plutarch de tiranul Alexandru — nu, era altceva ! Dar n-avea chef să le spună acestor bărbaţi de cretă, fără de sînge în ei, fleţi, vorbăreţi, laşi, că profesorul intrase *într-un joc*... Nu neapărat al sorţii, sau dracu ştie, însă sigur un joc pe care-l mai.. folosiseră şi alţii, în scris, e drept ! Haşdeu îl găsise la Bolintineanu. Apoi, Sadoveanu... Plecau de la o însemnare, de la un nume, de la un document, şi construiau pe lîngă istorie o altă istorie, în mijlocul chiar al acelei istorii, nu pe lîngă, una mai... invizibilă... O, Estera, dar cît adevăr ! zisese chiar Cata-Chiţiga... Şi se înşelase profesorul : da, nu contau acele jocuri, şi posibile falsuri, ce erau mai adevărate chiar decît adevărul păstrat în scris — nu contau, dar acum pe el îl băgaseră în maşină cu capul înainte, poate plin de gloanţe în burtă, de o sută de gloanţe, ca mîrtanul doamnei Croitoru. Noe surîse. Însă de fapt îşi supse un dinte : îi rămăsese un vîrf de scobitoare între...

— Dumneata să taci ! îi căşună Valeriei pe el, care chiar tăcea. Să nu spui nici pîs ! Dumneata, cu porecla dumitale, căci nu cred că aşa eşti botezat, cu strămoşul dumitale de la potop — nişte laşi ! ca şi acuma... Cum a zis ăl Bătrîn : „fă-ţi corabie, intră în ea cu neamul tău“ — cum, gata ! nici un gînd faţă de... restul lumii ! Ce egoism, domnule ! Ce criminală nepăsare faţă de soarta altora,

bre ! Dar dacă El glumea ? Dacă voia să vă încerce, hai ? Hai să văd, te-ai urca, taică Noe, în arcă, tu cu cileadul tău, fără vecini, fără nimeni ! Cum să nu ! Hop în barcă ! Dă-i în mă-sa de mîrlani, nelegiuiţi, frecangii ! Să crape înecaţi, şleahtă de şobolani ! Ai ? Să iei cîte-o sămînţă din fiece sămînţă, cîte-o pereche de boi, de cai, şi haida în corăbioară ! Fă-o aşa de lungă, de lată — şi el l-a crezut, strămoşelul ! Dar dacă minţea ? Dacă nu exista El, ci doar o voce, nici măcar a diavolului, a unui pezevenghi pilit, un aiurit... un actor !... Hai ! Arta — te-a suit în corabie, după ce te-a pus să tragi la rindea, şi după ce a rîs de... Noe, sămînţa supremă ! Ca şi acum : două cepe nu dai pe alţii, nu ? El ţi-a spus solemn, i-a spus solemn : îţi promit că ieşi teafăr ! Au făcut un tîrg, au bătut palma ! Tu-mi salvezi numele şi.. creaţia, eu te salvez pe tine... şi procreaţia ta. Două nuci pe două mere. Dar aşa... i-a vîndut pe toţi cei ce-au murit înecaţi ! N-a cerut nici îndurare, să nu se pună rău cu el... Şi nici nu le-a şoptit : băi, faceţi-vă şi voi acolo o luntre, sau puneţi-vă pe cerut iertare, luntre şi punte... Nimic. Nici o solidaritate, nici o grijă de purceii altora... nici o dragoste faţă de grădina... şi oile... şi caprele lui ! care nu intrau în arcă... Putea să crape tot pămîntul, cerul tot... cosmosul tot, na ! că-l durea în...

— Ei, te-ai... rrr-răcorit ? o întrebă Melentie, oferindu-i un strugure copt, cu boabe mari, roşii. Doamne, Valerio, tt-tu ccrezi tttot ce spui ! Ttotul e adevăratînviaţataşifrumos... dddar, bătu el puternic în pămînt cu talpa dreaptă, dddarnuexistăoaltătorturămaigreadecîtadevărul.

7

Valeria plecă la bunici. Lîngă cimitirul Rulikovski. Să-l aştepte pe M. Oho ! În ştrandul cu apă termală de la Băile Felix, după cursele de cai, Melentie, bîlbîitul, pierzîndu-şi slipul, înotînd. El, care nu uita nimic, istoriile, bibliile, glu-

mele, uitase de el însuşi. Melentie, secretosul. Cel cu ochiul deschis asupra lumii, cum îi rîdea în nas veşnic băşcăliosul Oneaţă. I se rupsese bentiţa, şnurul, elasticul de la budigăii de baie. Zbenguiala din apa odihnitoare, călduroasă ? ! Chiar călduroasă. În nici un caz nu uitase de el urmărind-o pe ea, Valeria, cum îi făcuse Estera cu ochiul... „Atenţie la profetilă !“ Nu putea fi nimic în gestul său, chiar dacă deliberat şi-ar fi rupt bentiţele, şnurul etc. — decît un soi de candoare. Era părerea Elvirei, care-i privea de „pe mal“, ca din altă lume. Ei, adolescenţi, într-o călătorie în rai, fericiţi chiar fără să ştie. Înotau cu ardoare, sau leneşi, jucîndu-se, ca şi cum ar fi căutat ceva ? Nici vorbă, înotul era chiar sensul acestei căutări... acestui vis... „Ce lume, Valeria, scrisese el în caietul său cu coperţi albastre, pe care i-l arătase, ce lume ! în care toţi oamenii visează ceva, ziua şi noaptea, şi ce e în vis, noaptea, ziua se împlineşte, ce bucurie, ce teroare !...“ Visase încă o dată ce visase şi în noaptea dinaintea zilei cînd îşi pierduse chiloţii de baie în ştrandul de la Felix : că fusese dus între cămile, între cai, şi legat, ca acel cumplit Ioan pe care Cata-Chiţiga îl pictase ca pe o enormă pată sîngerie plutind prin văzduh. Dar unde era acum Melentie ? Prin 26 Septembrie fusese prin Lăzăreni — Calea Mare — Cărăndeni, pe sub ploi, prin păduri, unde se pare că-l întîlnise şi pe Vasco Slabul, şi pe năzăritul de Noe, în divizia de panduri numită „Tudor Vladimirescu“. Un colonel ciung — sau cine îi povestise despre luptele de pe dealul Sîngeorgiu, de lîngă Mureş ? „Morţi, încă neîngropaţi, infanterişti, găsiţi în faţa şi în mijlocul poziţiei inamice, şi chiar dincolo de ea... morţi, nici unul nu era cu faţa decît înainte...“ Şi rusul care zicea (îi traducea Vasco Slabul, sîrbul) : „Pămîntul Transilvaniei arde sub picioarele ocupanţilor germani şi unguri.“ Şi cînd ea avea acum nevoie de Melentie, ia-l de unde nu-i ! Dispărînd ca în valurile mării, la Constanţa ! Cînd sărise de pe dig, în urma Elvirei, speriat ! Crezînd că ea se va îneca... Pierdut ! În puhoiul de oameni, acum. În bubuitul orelor, oho ! Ca într-un fluviu fără maluri.

Dar amintirea lui stăruia. Aşa că-l aştepta din clipă în clipă să apară. Avea o ispită pentru el : scrisorile Esterei.

Poate plecase din nou în întîmpinarea trupelor ce veneau dinspre Beiuş, ca să fie de faţă cînd avea poate să se împlinească spusa ţigăncii din Strehaia (Vasco adusese scrisoarea de la Estera) : că nişte regimente de infanterie vor cuceri întîi aeroportul Orăzii, cimitirul „Rulikovsky", fabrica de cărămizi şi şcoala de jandarmi. Voia el, Ezdra, să fie la faţa locului — să se convingă că se împlinise un vis, sau o prorocire ?... Sau unde era acum ?

Îşi lingea buzele, pipăind scrisul Esterei pe biete petice de hîrtie, pe foi de maculator, pe spatele unor calendare... Nu uita să-i zică : „Vali ! bbanchetul celor o sută optzeci de zile !..." Şi aşa mai departe, toată povestea cu împăratul ce voia să le arate în Suza tuturor bogăţia, gloria şi puterea sa ! Băuturi alese în vase bătute în pietre preţioase. „Un paradis al voluptăţii, scrisese Melentie în caietul său cu coperţi albastre. Împăratul îi cheamă pe cei şapte miniştri ai săi, pe cei şapte eunuci... Trebuiau s-o invite pe soţia sa, Vasthi, să arate mulţimii frumuseţea sa ! Şi ea zice, Vali : Nu !" De la acest *nu* i se trage mai apoi prietenei tale puterea, mai scrisese el, şi apoi ştersese peste tot ce scrisese. Fusese o glumă ? O glumă — şi dispariţia lui de-acum ? Hait ! Ca să nu se amestece ! Alţii să intre în joc ! El nici măcar să se intereseze de soarta celor şase poduri de peste Criş ! Podul Decebal, minat, gata de-a sări în aer, fusese salvat de cine ? Ghiuri-baci îi vorbise despre un cizmar, Şipoş, de-un alt ins, necunoscut, şi... Trei inşi. Noaptea s-au apropiat prin apă de pod şi-au tăiat firele care... şi-au aruncat explozibilul într-un vîrtej... Şi Melentie unde era ? El, cu caietele lui, buah ! Mărturie pentru alţii. Dar pentru tine care e rostul ? Sensul ? A, ca înotul ! Palabre ! vorba lui Eldar, care nu lăsase nimic scris, nici o operetă ! Palabre, căci scrisul ne pune pe tavă un enorm alibi : acela de a trece cu vederea peste tot ce nu ne avantajează.

Despre alţii, da : că au urcat pante grele, ajutîndu-se camaradereşte la transportul muniţiei... că nu mult de la ieşirea din Vidra de Sus s-a trecut pe lîngă Muntele Găina şi s-a ajuns pe culmea cea mai înaltă a munţilor Bihor,

cota 1849... Altitudinea făcea aerul să fie rece, dar ei şi-au continuat marşul, pandurii, ca să fie alături de vînătorii de munte conduşi de generalul Leonard Mociulski la bătăliile pentru eliberarea Orăzii.

Da, despre alţii. Dar despre tine, M. ? Şi ce voise el să zică despre regina care spusese : Nu ! Cine era aceasta ? Din scrisorile Esterei... se putea bănui că ar fi putut fi vorba de o nebună?... Ori M. se gîndea acum la o altă poveste ? La Elvira care şi la ştrand rămînea în rochia ei de stambă colorată, ieftină, nedorind să fie văzută ?... Pe iarbă, sau plimbîndu-se, Elvira... Ah, da ! îşi zise Valeria. Porcul de M. ! Că Elvira care era suppperbă, nu şi-ar fi utttilizat această fffrumeseţe la comanda nimănui, nici măcar a lui Cata-Chiţiga ? ! Şi dacă ea, dentizda, care era rîvnită, care putea fi rîvnită... atunci tu ? ! Valeria se înfurie : M. ar fi fost în stare să-i spună că e o slăbănoagă şi că nici un soldăţoi oarecare nu s-ar fi dat în vînt după ea ? Şi că deci gîndul ei de a... de a... era o moară de vînt ? ! O moară de vînt ? !

Iarăşi răsfoi caietele pe care Melentie o rugase să le ascundă printre terfeloagele din laboratorul şcolii, pe sub hărţile sfîrtecate sau roase de şoareci... „La Tîrnăveni, zice Ion din Ciucea, numeroşi locuitori, fără nici un ordin — mulţi fiind refugiaţi din nordul Ardealului — s-au prezentat să fie înrolaţi ca voluntari şi trimişi pe cîmpul de luptă..." Şi ei, aici, la Oradea, băieţi tineri, trăgeau chiulul ? ! Ori n-aveau încredere în ea, să-i spună ce-au de gînd ? Ori n-o iertau, cumva, pentru Rilă ? ! Poate, poate. „Unii o să spună că trebuie împuşcat orice trădător", zisese Oneaţă. Fără să-l pomenească pe Rilă. Dar uitîndu-se fix în ochii ei.

Valeria se afla în curtea bunicilor ei, nu departe de cimitirul Rulikovski. Apunea soarele peste teii şi merii din cimitir, peste cazărmile din Oradea, peste Istina Cristina Marian, care cînta, pe laviţa de sub viţa de vie, şi peste împăratul Ovidiu Liviu Marian ! Îl aştepta pe Melentie, şi el nu venea ! Doar n-o fi ?... Doamne fereşte ! Doamne,

cum se adeveresc uneori toate presimțirile, visele, spusele ! După cele întîmplate la Viena, Cata-Chițiga îi zisese soției sale : „Dragă Elvira, n-a spus Iorga încă de mult că România după München — adică de pe la sfîrșitul lui Septembrie 1939 — e mai mult ca oricînd o țară pîndită, a cărei liberă existență este amenințată..." O țară pîndită, o lume amenințată... Da, da, era adevărat, dar uneori parcă această amenințare o simțeai mai cumplit cînd era vorba doar de un... bîlbîit !... M., pîndit ! O, nu, se supără Valeria. E și el un fricos acolo, un vorbăreț... Alții cum de avuseseră altădată curajul să ?... Și chiar tatăl ei, în 4 Septembrie 40, nevoind să se refugieze — unde să se refugieze un portar de internat ? — nu chiar și el trecuse prin fața Consulatului german din Oradea strigînd... Ce ?... Nici el nu știuse acasă ce, deși Cata-Chițiga le spusese lor, ei și Esterei, se strigaseră : „Jos cu Ciano ! Jos cu Csaky ! Jos cu Ribbentrop ! Jos cu Gigurtu !" „Cei care semnaseră porcăria de la Viena." Și parcă un comunist tînăr — Bakun ? — a dat c-o piatră în geamurile locuinței consulului Schuster... Și acum ? Unde mai erau Vasile Faur, despre care le vorbise Cata-Chițiga, Maria Anton, Lang, Bene ?... și chiar tatăl ei ? Dar unde era chiar Cata-Chițiga ? ! Voiau să trăiască ! Da ? ! Cu orice preț ! O, da, o, da, un asemenea fel de a fi, care te pune la adăpost de orice, pînă și de moarte, face, drace, face ziua în care te afli — și zilele, de ! — mult mai sigură, sigure, mult mai liniștită, liniștite !... Dar de ce oare, fiindcă frontul era aproape și trupele românești și sovietice tot aveau să elibereze Oradea ? ! Așa era cuminte, să aștepți ? Poate. Dar Rilă ce aștepta de nu dezerta ?... Nu putea ? Totul e să nu mori în ultima clipă a războiului ?... Fără riscuri, da ? ! Dar cînd primul român fusese expulzat din oraș, Laurențiu Botezan, de ce unii riscaseră să-l apere ?... Chiar un tipograf, Bereș Sandor, un om simplu, Dumnezeu să-l ierte !... Și cînd medicii români Costa și Chidioșanu au fost siliți să părăsească Oradea, de ce foștii lor pacienți unguri s-au bătut să împiedice rușinea asta... de-a fi scoși afară din orașul în care se născuseră ?... De ce ? Acum era timpul nemțoteilor și... „O,

Vali ! rîsese Melentie. Pe ttine te interesează şi ffapta în sine, şi morala ei !" Ca şi cum orice faptă, mai tîrziu, ar fi putut avea zeci de înţelesuri ! ? Cum adică, M ? Opiniile se schimbă cum bate timpul, bre ! Ciudată ccredinţă mai ai tu despre oameni, se bîlbîise ea. Nu reuşise să-l ia peste picior : el o ciupise de fund, timid, şi îndrăzneţ foarte, ca să vadă şi ea, pe pielea ei, cîte gînduri chiar atunci putea să aibă despre fffapta lui...

Singura oară cînd încercase şi el să fie... Cum ? Tandru ? Dobitoc ? Gura timpului. Cine-o cunoaşte ? Laboratorul şcolii. Păsări din zone blagoslovite de Dumnezeu care nu mai ştiu să zboare. Care nu mai pot să zboare. Hrană, oho ! Şi nici un vultur să le vîneze, de sus. Şi nici o gînganie să le viseze cadavrul. Meridiane, lumi, şi gura timpului, ştirbă, cu bîzdîc. Peştii care mor în apă. Cata-Chiţiga, omul vorbelor ? Admirator al lui Iorga. Mereu prezent la cursurile de vară de la Vălenii de Munte. Apostolul cu barbă. Hăcuit de legionari. Cata-Chiţiga : „El a zis că nimeni nu va aproba sistemul din Germania faţă de evrei." Bun. Şi din Oradea au fost scoşi şi duşi nu se ştie unde, în trenuri, aproape treizeci de mii de evrei de către oamenii celui pe care Weislovics îl aşteptase cu potcoave de aur. Şi Cata-Chiţiga ce făcuse ? Măcar pentru Esti ? Vorbe. Şi absurda lui preocupare : oare doamna Elvira, precum acele ?... cu arapi şi alte lighioane ?... Sau era un alibi ? Sau începuse să orbească ? O stranie pierdere a văzului : casele dispar, copacii, turlele bisericilor, podurile, oamenii. Rămîn zgomotele. Ţingăliturile tramvaielor, şuieratul locomotivelor, glasurile vînzătorilor de fleacuri, vorbele papagalilor. Oglinzile sînt goale, nu te mai vezi în ele. Dar te auzi... Îţi auzi paşii făcînd să scîrţîie podeaua uscată. O adunătură de oameni invizibili ! Numai vocile lor, taca ! taca ! taca ! Gura lumii slobodă. Gura timpului. Şi nici un chip. Memoria ? O harababură. Vitéz Raynai Reiner László, comandantul militar al Orăzii. Din şase poduri minate, două pînă acum au fost salvate. Timpul goneşte. Melentie întîrzie. Cei zece inşi — un tipograf, un zidar, un învăţător, un dulgher, un funcţionar, un soldat

neidentificat, şi... Toţi zece, oameni în vîrstă, apărînd un pod. Printre ei, Bereş Şandor, cel care cu cîţiva ani în urmă se opusese expulzării de către autorităţile horthiste a orădeanului Laurenţiu Botezan ! Locotenentul, spunîndu-i, la capătul podului, în ungureşte, lui Béreş, să arunce podul în aer ! Béreş : Nu. Nem. Podul era de-o vîrstă cu Béreş. „Avem nevoie de pod. Dumneavoastră plecaţi, dar noi rămînem." Ofiţerul s-a dus furios. A revenit cu o maşină militară. Patru inşi, cu mitraliere. O baie de sînge. În colţul străzii Szent Ianos. Zece inşi. Unii au murit imediat. Peste alţii, răniţi, roţile maşinilor. Haosul. Peste ei, şenilele unor tancuri ce se retrăgeau într-o panică groaznică. Trupuri lipite de asfalt. Ca nişte piei de broască... Urmele sîngelui, negre, în ciment. Podul s-a ridicat în aer, a plutit o clipă, parcă — şi s-a prăbuşit în apele Crişului. Un pod. Nişte oameni simpli. Dumneavoastră plecaţi, dar noi rămînem. Atît. Şi Rilă era încă în armata horthistă ? Iar tatăl ei dormea. De cînd venise acasă, dormea dus, stors, prăbuşit. Se îngrozise în faţa războiului ? Oricum, nu mai avea nici o putere de a rezista... Ce se stricase în inima lui, în mintea lui, de se refugiase într-o consolare rrreligioasă, M. ? Ca şi cum ar fi vrut să spună că a fi învins sau învingător era acelaşi lucru. Învins sau învingător, nimic altceva, M., decît o iluzzzie superficială ? De unde pînă unde la el, portarul internatului, cel care bea bere fiartă cu Ghiuri-baci şi nu se da în lături să bată chiar o carte cu cine se nimerea, chiar în laboratorul şcolii, unde era linişte, această împăcare ?... Ce ? Că viaţa e scurtă, bre, şi nu merită a te lupta ?... Nu, nu, nu ! Altceva trebuia să fie ! Altă boală. Poate fusese rupt în bătaie, şi nu mai avea nici o vlagă ? ! Bine, el era şi mai bătrîn... Dar Cata-Chiţiga ? Şi el se consolase cu un altfel de sssuprarealitate, M. ? A terfeloagelor ? Unde eşti, Melentie Poinar ? Viaţa prea scurtă nu merită ?... ce ?.. pentru a trăi periculos ?... Dar tu nu trăieşti periculos, M., trecînd ziua şi noaptea, Dumnezeu ştie pe unde, graniţa ? A, nu ne spui nouă cu cine te-ntîlneşti... acolo şi aici ?... N-ai încredere în mine, M. ?

Ar fi vrut să-i spună verde : „Eu sînt bună doar să mă ciupi de fund ca pe o ţoapă ?“ N-avea cu cine vorbi. Bunica ei cînta sub viţa de vie. Bunicul vorbea cu Oliviu. „Oliviu, intră !“ Timpul trecea, bocănea. Grăbit. Un cocoş : cucurigu ! Îşi vedea de-ale lui. Cucurigu ! O, era timpul ca neamţului blond să i se taie beregata ! Ca un semn că... Dar cine, cine ? Melentie rîsese de ea ca şi cum ar fi spus : „Tu nu eşti făcută pentru aşa ceva“. Bine, atunci trebuie lăsaţi în aceste ore de panică să facă ei ce vor ? Consolarea religioasă — supranaturală !... Tatăl ei, dormind între icoanele bătute pe pereţii din odaia sa... O, dar el nici nu zicea nimic... precum că, bunăoară, pentru apărarea libertăţii fiinţei tale... Dormea pur şi simplu. Cînd se trezea, pentru cîteva clipe, sorbea cîteva linguri de zamă, se-nchina şi se prăbuşea din nou pe pat. Poate trebuia chemat un doctor ? Dar Cata-Chiţiga ? Nu el le spusese că Iorga le-a zis că Hitler, dacă ar fi vrut, s-ar fi declarat „Napoleonul“ Germaniei ? Cum s-a şi. Nu ? Şi tot Iorga, prin 1933 : „führerocraţia“. Cata-Chiţiga, entuziasmat, Esterei : „Fato, în 35 Iorga a refuzat o invitaţie a legaţiei germane, spunînd că nu poate uita trecutul şi nu se poate învoi cu dictatura lui Hitler, ca unul, mai zicea el, care sînt legat de libertatea de gîndire, căpătată prin atîtea secole de luptă...“ Şi acum Cata-Chiţiga orbise ? Obsedat doar de trăncănelile puse pe seama Elvirei ? Dar cine era chiar atît de prost sau de naiv să-l creadă pe Petre Mihuţa ?... Pe veşnic îndrăgostitul ?... Cine ? Şi poveştile stupide din casa ciosului de lîngă Leş ?... Vorbe, vorbe, vorbe. Ca să ascundă, poate, adevărata faţă a dentistei. Şi totuşi, Valeria n-o avea la inimă pe Elvira. Totuşi. Cu Cata-Chiţiga mai era o singură explicaţie : înnebunise ! Fiindcă prea avea tot timpul în minte toate terfeloagele, toate istoriile.. Nu putea uita nimic, de-asta-şi pierduse minţile şi nu te mai puteai bizui pe el... Ce teribil, îşi zise Valeria, ascultînd-o pe Istina cîntînd, ca şi cum nimic nu se-ntîmpla sub soare, ce teribil, să-ţi pierzi minţile din cauza memoriei tale de elefant !... Altfel nu s-ar putea explica de ce-l uitase el chiar pe idolul său, Iorga, pe care-l consi-

dera o lumină a neamului, o conştiinţă... Nu el zisese ?... „O, Esti, cînd asasinezi o lumină !..." Nici atunci nu le spusese legionarilor pe nume. Dar acum orbise... şi surzise... şi înnebunise... Ca şi cum s-ar fi aflat în miezul stricat al unei lumi năroade. Pacea pe care poate o visa el nu era cea visată de tatăl ei. Nicidecum. O abandonare. Totul, în mîinile domnului ! Altceva. Totul, pe seama nebuniei. Oare ? Viaţa lui Cata-Chiţiga din ultima vreme, ce lecţie amară. Refugiul voit, sau nevoit, în suprarrrealitatea nerozieі... Cam aşa, nu, Melentie ? Ce tragedie ! Căci chiar Cata-Chiţiga le spusese lor, la ştrand, cînd M. îşi pierduse budigăii în apă, că civilizaţia nu poate fi salvată decît printr-o nelinişte continuă... M. tradusese, ţinîndu-şi chiloţii lipiţi peste... ale lui, cu amîndouă mîinile : „decît de o vvvigilenţă ppperpetuă..." Ca şi cum nu se jena, cică, de ce i se întîmplase în apă, şi putea foarte bine să rămînă în faţa tuturor în pielea goală. Curajul timidului. Şi totuşi, în Melentie mai avea... o ultimă şi tainică încredere. El nu era aşa cum părea ? Sau nu voia să se dea pe... mîna lui Oneaţă, Măcăneaţă, Mihuţa ?... Băieţi buni, dar... Dar el cum era, M. ? Acum două zile îi povestise că pe lîngă Beiuş cunoscuse un viorist, şeful unui detaşament de asanare... Ce era asta, M. ? De îngropat morţi, Vali. Unul, Pîinecoaptă. Făcea de toate. Era şi bucătar, şi cizmar, şi telefonist... Se pricepea la orice, ca un ţăran ce şi era. Cu o ură... chiar ură !... faţă de nemţi... De ce, M. ? Nu ştiu, Vali. I-or fi omorît ceva prieteni. Ce prieteni, M. ? Vali, Pîinecoaptă a participat la dezarmarea unor nemţi ce se baricadaseră în centrala telefonică de la Tîrnăveni. Şi, M. ? Şi-a mai fost trimis într-o misiune, nu singur, tot la Tîrnăveni: să-i elibereze pe cei cîteva sute de prizonieri sovietici care erau forţaţi să lucreze la „Nitrogen". Şi, M. ? I-au eliberat, Vali. Dar ceva a păţit el la Tîrnăveni, la Oarba de Mureş... care l-a înrăit. Nu admite nici un compromis... Cumva, e înfricoşător ! Pare plin de înţelepciune şi de-o frumuseţe... care vin din asemănarea sa cu creatorul dintîi... Neînduplecat, aproape neomenos... Toată măreţia lui porneşte din lăuntrul său... ca şi ura sa... Ca şi cum ar fi semnul unei Voinţe supreme... a neamului său, nu neapărat

divine... Cucurigu ! Cocoşul, în grădina bunicilor. Pîinecoaptă, îmbrăţişîndu-i pe cei cîţiva ţărani din Leş veniţi noaptea să le spună ofiţerilor români cum erau amplasate trupele inamice la ei în sat... Un slăbănog, Pîinecoaptă ? Da, că aproape nici nu se vedea în hainele cu care era îmbrăcat. Doar ochii, sticloşi, ardeau, ca de împătimit. O voinţă tteribilă, Vali. Poate că ea ţinea şi locul trupului său... Ea mişca genunchii pantalonilor, făcea bocancii să păşească prin praful drumului... În toamna toamnelor. O, doamne, M. ! La ştrandul cu apă termală de la Felix : niciodată ochii mei n-au văzut alţi ochi atît de aproape cum erau atunci ochii tăi. M., afurisitule, între mine şi tine calea e uriaşă, cît o picătură de apă.

Of, drace, M. ! Ce nu înţelegi, să excluzi ! Astfel viaţa e mult mai liniştită. Dar nu toţi sînt orbi ! Unii riscă... De ce-au dat ghiavolului atîtea perechi de încălţăminte făcute pentru nemţi cei de la „Carmen" ? Din nici un eroism. Acolo... au simţit că aşa e mai bine. În ochii lor ai fi văzut singurătatea din ochii ca orbiţi ai lui Cata-Chiţiga ? Seninătatea din ochii săi orbiţi. De ce oare ? a o suta oară se întreabă Valeria, în timp ce Istina Cristina Marian cîntă culegînd nuci, ca fiind singura şi... singura stăpînă a timpului. Ea, împreună, totuşi, cu soţul ei şi cu Oliviu. Şi cu cucurigarul curţii. Cucurigu ! De ce profesorul de desen uitase — înnebunind ? — ce chiar el îi spusese şi Esterei... spusele lui Iorga, profetul, bărbosul, hăcuitul ?!... Că fiecare din membrii unei naţiuni trebuie să stăpînească tot ceea ce se cere pentru ca să fie ostaş la locul său în marea oaste care cuprinde pe toţi membrii naţiunii... că un stat se apără cu toţi ai săi, nu ? Ginghis-hanul de acum, lăsase istoricul să se înţeleagă limpede, era Hitler. 1939. Cata-Chiţiga, orbind — înnebunind ? — voia să nu fie hăcuit ? O, M., să lăsăm cestia cu trestia că profesorul se va reîncarna etc. etc. ! Şi... şi maestrul e nebun. Vrusese el cumva — sau doar lansase aceste bîrfe ? — ca Elvira, dentista, să-şi pună... fffrumuseţea în ssserviciul ?... Cui ? Pentru ce ? Să încînte pe cine ? Să se arate la ştrandul de lîngă Dealul Viilor în toată... sau într-o trăsură, sub cireşele coapte ? Sau totul era o lungă băsmire ? Băsnire ?

Ori ea, rîvnita, regina dorită, zisese : Nu ! Şi toţi se supăraseră, rîvnind-o mai abitir... Peşchirul de nuntă se deşirase ? El n-o mai putea iubi ? El, gelosul ? Voise s-o încerce, ducîndu-se cu ea la ştrand ?... Dar oare laudele ei despre... iubirile ei ce erau ? Glume sau ?... Cerul înstelat, M., nu este atît de adînc precum este cerul lipsit de stele. Întunericul face şi mai imensă imensitatea cerurilor. Cucurigu ! N-o mai putea Cata-Chiţiga iubi ? Cine-i despărţise, terfeloagele, acel Nu... sau spaima de hăcuire ?... Peste cazarmă, văzuse cu două seri înainte, de mînă cu Melentie, luna... luna ţipînd, cu muşcată de vîrcolaci. Îşi mai aminti : o ţară pîndită ! Şi-şi mai aminti un nume : Strat.

Dar Melentie întîrzia. Doar n-o fi căzut într-o... ca în visul său ? Nu, nu, nu. Fiecare membru al unei naţiuni... Cata-Chiţiga le spusese asta cînd se înapoiaseră cu trenul de la mare şi cînd aflaseră că un ofiţer superior din armata română, decorat cu ordinul „Mihai Viteazul", la 1 Septembrie 40, scîrbit că trebuia să se retragă de pe frontieră fără luptă şi-a rupt sabia şi şi-a aruncat mantaua... Roma şi Berlinul, aliaţii, insultînd o naţiune. Insultele nu se uită. Dictatul îl vom călca, da, cu mînia opincilor. Îl vom denunţa cu propriul nostru sînge, zisese Strat. Dar Cata-Chiţiga, M., te mai întreb, uitase ?... Venea armata română dinspre Apuseni, ruşii se apropiau... Dar ei, cei de aici ? Vali, tu nu eşti !... Ce nu sînt, M. ? O clipă : Strat era cumnatul lui Liviu Rebreanu.

Oraşul rămăsese fără autorităţi, fugiseră... Funcţionarii se refugiaseră, se ascunseseră... Au apărut hoţii, jafurile... Primăria era să ajungă şi ea fără nici un căpătîi. În caietul cu coperţi albastre, Melentie scrisese : „Silviu Andrei, funcţionar al primăriei, ca şi Tiberiu Papp, împreună cu sîrbul Nicolae Raicovici..." Ce voiseră ei să... Paza în oraş şi... şi împreună cu mai mulţi inşi să... „Au dezarmat soldaţi inamici, notase Melentie. Au găsit în magaziile fostei poliţii arme şi muniţii. Cu un grup de dezertori din armata horthistă, români, împreună cu alţi cetăţeni..." O, Rilă nu era printre ei. Da, Vali. „Oamenii înarmaţi de Silviu Andrei au percheziţionat printre altele pînă şi maşina cu care s-a refugiat din Oradea consulul german Schuster ! Dar în urma unei contralovituri, inamicul a

reapărut în oraș, scria Melentie sec, ca un grefier al armatei, și cei trei inși au fost prinși, torturați cumplit, pentru a arăta „componența noii administrații comuniste", desfigurați, schingiuiți pentru „infidelitate"... și pentru c-ar fi organizat „trupe înarmate de partizani în spatele frontului..." Scrisul său era cursiv. Sec : „În 6 Octombrie, Andrei Silviu și Nicolae Raicovici au fost executați ; Papp Tibor n-a fost găsit demn de a fi împușcat... i s-a comutat pedeapsa la cincisprezece ani temniță grea..." Curtea marțială de front, adusă la Oradea de pe lîngă Băile Felix a... Martori au fost doi foști oameni de serviciu de la primărie, Hintz și Haldenwang, precum și Borbély Dezső, fostul locțiitor al primarului. În curtea cetății turcești, focul armelor. Orele 12. În plină zi. În depărtare se auzeau tunurile. Rușii, românii. „Andrei Silviu nu a trădat pe nimeni..." Și imediat sub această propoziție scurtă, Melentie Poinar notase : „O, Caligula, Caligula, limbricosule, minte șleaptă. Niciodată n-o să-ți fiu mîna dreaptă". Erau stihurile cui ? Ale lui Eldar ? Cocoșul, cucurigu... Tunurile, nu prea departe. Cîte ore mai erau ? Cucurigul acestor cocoși a mai înfrînt și alte armate, M. Neliniștea lor, ca niște goarne, M. ca niște trîmbițe, M. Victoria lor, M., o poți cunoaște după răgușeala lor voioasă, M. Hai să ne-amintim de minunatul de odinioară Cata-Chițiga ! Auspiciile, M. Dar unde ești, Melentie ? Păstra în podul casei bunicilor caietele lui și scrisorile Esterei. Anii lor, în cîteva zeci de file. Constanța, 30 August 1940. Meciul de fotbal pierdut. Fulger, învingătorul. Armeanul îndrăgostit de necuprinsurile mărilor. Ciudat : parcă timpul curgea paralel... petrecîndu-se prin capetele tuturor... Aici și atunci. În unii și în alții. Vise, scrisori, maculatoare. Ca într-o lume de povești în care toți visează și toți povestesc, și toți așternd pe hîrtie, deodată, năzăririle lor, basmele, băsmind, băsnind, sperînd... Biserica arsă. Și biserica de brazi, din preajma bisericii arse în ger, sub viscolul cumplit, în zilele cînd acel pașă scrîntit voise să învingă gerul, pe Dumnezeu, totul... Ca un Genghis-han, sau ca un... Buah ! Brazii din poiană, puși parcă de cineva în cerc : acolo Esti cu mătăhălosul fuseseră priviți îndelung

de preotul polonez. Privirea, ca o nuntă. Ca o slujbă. În brazii ninşi, ca într-o biserică descoperită. Biserica ninsă, brazii ninşi. Mătăhălosul ar fi putut fi insul găsit de ele în laboratorul şcolii, beat-mort, cu un as pe talpa bocancului... Mătăhălosul înviat din moarte şi din beţie în iarna lui 1939. Da, atunci el mai putea fi militar în cazărmile de la Oradea. Cel puţin aşa bănuia Estera. Dar de întrebat nu-l întrebase. Nu toate misterele trebuie... O, Esti ! Între noi două nu mai e nici un drum ? Ba nu. Ca şi cum s-ar fi deschis poarta, şi în tăcere, Esti... Ce Estera nu putea să le spună jucătorilor de cărţi, le spunea vinul turnat de ea în pahare ? Eldar nu era funcţionar aulic, şi totuşi, cu nasul său de libretist a aflat la timp cîte ceva despre complotul eunucilor.

Puse scrisorile şi caietele într-o taşcă de piele scorojită ; coborî în pivniţă. Scoase cîteva sticle cu vin din nisipul de sub scară. Îngropă acolo taşca. Da, ca nu cumva, doamne fereşte, focul să mistuie totul ! Cu o sticlă de vin într-un coş de nuiele ar fi putut să-l caute pe neamţul bălai. Băutura să destrame în el... şi să-l ducă cu gîndul la cele pe care numai noaptea le poţi mai în libertate avea. Ştia unde se află. Să-i facă patul, şi să nu-i dea nimic. Decît un dulce surîs. Privind de fapt atunci bisturiul — ca pe o sabie minusculă — furat din cabinetul dentar al doamnei Cata-Chiţiga. Deşi, deşi... Melentie, în caietul cu coperţi albastre scrisese, ca şi cum i-ar fi scris o scrisoare (nu era nici un secret, ea putea citi în voie caietele lui, cum se-nţeleseseră mai demult) : „I a mîntuit cetatea Betulia de O şi de armata lui." Va să zică ea, Valeria, n-ar fi putut acum ?... „O (sau H) cuprinsese toate izvoarele cetăţii asediate." Şi blondul cu ai săi nu reveniseră în Oradea şi cuprinseseră în mîinile lor toate şele ?... „Prin foame şi sete, să i se-nchine." Nu numai : ci şi prin ce făcuseră în curtea cetăţii turceşti cu Silviu Andrei şi cu sîrbul... Şi cum trecuseră la pod cu maşinile peste oamenii care... „Noi sîntem nişte puţanţei, fato, nu seniorii cetăţii. O să te dezamăgim şi noi, n-o să mergem cu tine." Ca să nu meargă nici ea ? Mai degrabă s-o ţină de vorbă în curtea lui Măcăneaţă, să nu se-avînte ca Ieremia cu oiştea în gard ?...

„Ea a avut un plan secret pentru salvarea poporului ei..." Desigur, îi spusese în scris ce n-avusese curajul să-i zică între patru ochi. Voia să risipească în ea orice curaj... inutil... Deci eu, M., nu pot fi nici justiţţţia ddivină, nici... unealta (ce cuvînt urît) Iubirii Lui ?... Rîse. Totul era mult mai simplu. Dacă ai fi avut curaj. Ca Elvira, poate. Să aştepţţi monstrul, îmbătat, să-l priveşti în faţă, să te ridici şi să ridici sabia... Oho ! În veşminte strălucitoare, sau poate goală ? !... Şi el, cu burta plină de vin şi de carne, venind s-o muşte cu blîndeţe de gît.. Îmbrăţişînd-o. Vise ! parcă-l auzi pe Melentie rîzînd, fără să se bîlbîie. Cu mîna stîngă strîngîndu-l în braţe, apropiindu-şi faţa de fata lui, şi cu dreapta... rîzînd... şi văzînd ţîşnind din el tocătura şi vinul oţeţit ! „Iluzii, Vali. Operete de Eldar. E caraghios să cochetezi cu poveştile înţelepte de altădată. Poate. Sînt alte căi, Vali. Atenţie la tot ce te îndeamnă inima pentru noaptea următoare..." Ce mai voise să spună bîlbîilă ? Şi încă : „Ortodocşii serbează amintirea Iuditei «celei drepte» la 7 Septembrie." Erau în Octombrie. Cocoşul, iarăşi. Nu-i mai rămînea decît o singură cale : Elvira. Colegii, băieţii, profesorii, cunoscuţii... fiecare nedînd o ceapă degerată pe ce le spusese ea ? Elvira, ea era ultima speranţă... Borfelina, cum îi zicea Oneaţă. Ea era cu cine îi era bine ?... A fost ea în casa ciosului de lîngă Păuşa cu dentistul bălăior ? A petrecut cu el ? Crezînd că... Prostie ! Că totul e pierdut ? Ce uşor e să judeci fără să cunoşti. Făcută de rîs în faţa propriilor ei copii ? Umilită, batjocorită, Elvira. O muiere, pătimind cele mai cumplite suferinţi pe care le poate suporta o fiinţă, poate să devină zeiţă, M. ! Iată un nou mit, Melentie Poinar, caraghiosule ! Ea suferă omeneşte, nu ca în terfeloage, o arată golanii cu degetul, o fluieră din deşte vecinele, pe scară, huo ! o bălăcăreşte Oneaţă pentru că... Ei, pentru ce ? Dar dacă ea poartă de grijă la tot ce e omenesc ? Chiar dacă tace, M. ! Pîinecoaptă al tău, M., fioros prin dreptatea pe care vrea s-o facă pe pămînt, fără milă. Bine, şi asta e una dintre căi. Dar nevasta profesorului de desen... ducînd atîtea bazaconii în urma ei... Şi ce dacă sînt, sau ar putea fi, adevărate ? O, vă amintiţi, boieri dumneavoastră, la

Constanța, în 30 August, cum s-a aruncat de pe digul portului în mare, ca de pe o stîncă ? Ca într-o mare iubire, M., oarbă. Lăsîndu-l tuț chiar pe Cata-Chițiga, soțul ei înțelept, stîlpul casei, sigurantza vietzii etc. etc. În valuri, de sus, cu capul înainte. Ca în moarte. Buf ! Ce vreți mai mult, puișorilor ? O aspirație, un vis, o nemulțumire în soliditatea pămîntului, și în cele de pe pămînt, o nebunie, poate, un avînt — în valurile mării ! buf ! Dispărînd ca și cum nici n-ar fi fost vreodată. Într-o secundă. Sub uimirea mai ales a armeanului ce băgase discret un degețel pe sub elasticul sorucii Elvirei, pe la mijlocul... Buf ! în valuri ! Băi, să fiu al dracului, se închinase armeanul, uitînd de elasticul (castravetei !)... Augustinei... Băi, tată ! bătuse el din palme, ca un suprem elogiu adus sufletului acestei fomei nemulțumite de siguranța și... moleșeala digului... El, care străbătuse mările și le arătase pulsînd inima rechinului, se închinase din nou, zicînd nu Doamne, Dumnezeule, ci : Băi, tată ! Ca față de o ființă ce s-ar fi decis într-o clipită-clipită să părăsească pămîntul și să aleagă marea, ființă grozavă-grozavă-grrrozavă care arăta astfel în fața tuturor, în plină zi de vară, sub soarele luminos al verii, încrederea ei nețărmurită față de nețărmuritele ape, încrederea ei va să zică în lucruri supranaturrrale, M., caraghiosule, cum ar fi azi și cum a fost și ieri și va fi și mîine, dragostea, caraghiosule, dreptatea, curajul, și alte d-astea, mai întîi de toate fiind, M., caraghiosule, așteptatule, purcelule, dragostea, de ! din care toate cele încep și în care toate cele își pun punct, caraghiosule...

3

Apăru Oneață, borît pe cămașă, pînă la brîu, cu ochii împăienjeniți, călcînd solemn, de parcă înghițise nu o sabie ci o găleată cu balegă, și-i era silă s-o mai simtă tre-

cîndu-i încă o dată pe la nas, ieşind afară din el, ţîşnind ca dintr-un sifon : căsca prelung — avea nevoie de aer ! — pe jumătate adormit, zîmbind strîmb, ca să se observe că nu-şi pierduse umorul, şi scuipînd des, cu scîrbă, vrînd de bună seamă să scoată toată greaţa din el, dacă nu reuşise s-o stingă cu pălincă. Nu era un beţivan, aşa că ei se mirară văzîndu-l pilit — şi Postolache îi întinse o pătură, sub nuc, pe iarba rară, sărăcăcioasă... „Nu vă grăbiţi, protestă el, căci nici dînsa nu s-a grăbit, pînă n-a văzut ceasul sunînd în ochii lui... A aşteptat, a aşteptat să se aprindă în lumina... ochilor lui... dorinţa ! Şi-atunci: harşti! harşti!" Aiura ? se priviră ei între ei. Răul de la burtă îl învinse: vărsă, icnind. Se supără, arătă cu degetul arătător de la mîna dreaptă în sus spre Dumnezeu, ca şi cum acum ştia cine e de vină de beţia lui !... „Hi ! hi !" rîse, şi se-necă de rîs, borîndu cu gura în sus către Dumnezeul pe care-l zărea el acolo, sau nu-l vedea... „Guo ! grohăia, umplîndu-se pe bărbie şi pe obraji de borîturile ce izbucniseră din el cu violenţă, ca dintr-un vulcan cu păsat. Postolache îi vărsă o găleată cu apă pe cap, Melentie îl şterse pe faţă, pe gît cu iarbă. Era pămîntiu, ca un mort din care nu mai rămăsese vie decît puterea de a răcni la bocanci. El simţi asta şi surîse : „Nu, nu, din el, care era mort, mai ieşea borîtura, pe beregata retezată, nu pe gură, că nu mai avea gură, hîl, hîl ca o molfăială, hîs ! hîs, ca un rîgîit... şi se amesteca mereu cu sîngele din jurul gîtului retezat, ca un noroi roşietic, guhuhu !" Măcăneaţă aduse din bucătărie o sticlă cu băutură.

— Cui pe cui se scoate, zise, şi-l forţă să înghită... măcar să adormă dracului şi să nu-i mai îngreţoşeze şi pe ei. Oneaţă bolboie ochii şi căzu în fund, „pe el", şi adormi aşa, rezemat cu spatele de nuc. Dar aproape imediat începu să vorbească, stînd cu ochii închişi, ca şi cum visa... Arătă cu inelarul mîinii drepte în sus, de trei ori, şi bolborosi, buruienos : rahat cu perje.... ccc... acolo nu e nimeni, o latrină, te poţi pişa pe cer, te poţi..." Şi rîse, ştiind el totuşi că nu i-ar fi fost uşor să facă asta... Nu se potoli: puse degetul mare între arătător şi... „Ciuciu, zise, arătînd spre Dumnezeul ce era în înălţimi, ciuciu, acolo nu se hotărăşte nimic, e doar aer, aer... Aerul şi fraierul cel mare, aerul şi fraierii de-aici... guuu ! borî din nou, gata să

se-nece. L-a tăiat la gît !" ţipă el şi începu să plîngă şi adormi plîngînd şi visînd că plînge. Ei rămaseră consternaţi : Oneaţă nu vorbea niciodată în vînt. „Fufa dracului ! o fi strigat el, văzînd el cu ochii lui cum în ochii ei verzi şi frumoşi era moartea lui, de care nu putea scăpa !" plînse prin somn Oneaţă.

— De cine vorbeşte ? întrebă Postolache. Hait, că n-o vorbi de Adam şi Eva ! Ce, ăla, Întîiul... ştia că o mierleşte, dacă ?... Domnul i-a zis : „interzis ! zît !" Nu-i aşa Melentie ? Eva în vecii vecilor îi era interzisă, ea era muierea interzisă... Dar de ce pîntecul ei... interzis... l-a atras, ce mister ? Că doar nu numai un şarpe, acolo, îţi ia minţile... ştiind c-o să pierzi totul !

— Eee ! aasta-i ! se bîlbîi Melentie, ca la începutul fiecărei fraze... Şşşi asta-i nebunia... ccă ştttiiind că mmmmoare, a mers mai departe.

Din somn, trezindu-se în timp ce vorbea, Oneaţă îi aduse cu picioarele pe pămînt : Elvira îi tăiase capul, cu bisturiul, albinosului...

— Baliverne, mormăi Postolache. Le ieşise păr alb... şi cu dentistul, tocat... Cu pădurarul care... văzuse ! Văzuse pe mîne-sa ! zise Postolache. Iar pe dentist... cică nu ştiu cine l-a zărit chiar ieri mîncînd covrigi... Ce-au ars ei acolo, un căprior, un iepure... Ca să ascundă... că tîrfa ne-a făcut de ruşine, scuipă el...

— Crezi ?! sări ca ars Oneaţă. Ce... onoare ! De-abia de-acum... eroină !... Căci nu... nebună... hîc ! din instinct, cu toporîşca... Ci a ştiut ce face ! I-a retezat capul... cu grijă, ca să-l arate... Să-l poată păstra... hîc ! mai făcu şi se prăbuşi pe iarbă, moale, ca un sac plin cu furnici moarte.

Toţi se foiau, se întrebau din priviri — căutau o ieşire, o explicaţie beţiei şi năzdrăvăniilor scoase pe nas de Oneaţă. Numai Noe tăcea, obsedat — Vasco se făcuse nevăzut şi li-l lăsase plocon ! — încondeiat de... prost, laş, trădător al vecinilor săi, al lumii, oho !, vînzător al oricui, ca să scape de prăpădul potopului, ne-so-li-dar, lipsit de orice imaginaţie, dacă nu-şi putuse închipui că Dumnezeu vrea să-l tragă pe sfoară sau să-l încerce, ca să rîdă de el... Ei ! parcă aici era dus cu gîndul Noe : că Dumnezeu rîsese de el ? Nu ! Ci că el îl făcuse pe Dumnezeu să rîdă ! Cine-l

mai făcuse ? Nimeni ! Nimeni ! Şi atunci ? Tot era ceva bun la mijloc... îl distrase, cu naivitatea lui, cu credinţa lui oarbă... cum îl distrase el, Noe, cel ce sta ciucit în iarbă, pe Vasco Slabul, aventurierul care, după ce... o întinsese ! Se făcuse nevăzut ! Auzi ! Dumnezeu se făcuse... încă de la începutul potopului — nevăzut !

— De ce rîzi ? îl întrebă Valeria. De Oneaţă ?

Noe nu răspunse, rîse mai departe : el era prostul, neisprăvitul, trădătorul, dar nu ucigaşul, neiubitorul de oameni, insul care nu văzuse raiul şi care n-avea nici în iad să ajungă, bălăbănitul, omul dintre rai şi iad. Ce era el altceva decît o arcă, o carcasă plutitoare ce purta... unde ? imaginea celui nevăzut pe care Oneaţă nici beat nu-l zărea... şi ţărmul istovit, dar ţărm, totuşi... Asta : o corabie beată, cu o fereastră, cu un ochi deschis asupra lumii, plină de seminţe şi de sămînţa atîtor seminţii, şi de speranţă : un prost, adică, un instrument ! Oh ! şi Valeria ! Nici cu cotul nu se uita la el !

— Şi cu Mihuţa ?! se trezi Măcăneaţă.

— Ce e cu el ? se miră Postolache.

— Nimic, o fi cu trăsura prin oraş... o căra morţii de pe stradă... primii, dacă i-o fi atins pe vreunii vreo schijă de obuz. Dar nu el... ce e cu... obsesia Elvirei ? De ce nu-i plăcea să-i audă numele de cînd cu povestea cu pădurarul ?

Se repeziră fiecare : c-o enervase cu obrăznicia lui... cînd ea, atunci, avea altceva în cap, dar din cauza insistenţei lui, nu putuse... Poate chiar cu dentistul, prin dentist, să ajungă la albinos. Dentistul, o curea de transmisie, rîgîi Oneaţă, un obiect, zise Valeria, un intermediar, nu se bîlbîi — culmea ! — Melentie.

— Albinosul era un orgolios, voia să fie iubit, tăvălit în pat, nu pentru gradele sale, ci pentru părul său bălai ! Mascurul vanitos ! surîse Măcăneaţă, să-i facă plăcere bravului beţivan de ocazie Oneaţă. Ei, ne-ai spus un banc mişto : cu tăierea... împrejur...

— Nu credeţi ! se răsti Oneaţă la ei şi puse din nou mîna pe sticla cu pălincă.

— El vrea să creadă, le făcu Melentie cu ochiul, scutit ca de o minune să se mai bîlbîie.

— Tu te bîlbîi cînd spui adevărul, sau cînd...

— Cccc-cînd vrea ăla de sus, arătă Melentie cu arătătorul drept spre cer.

Nevroza, roza, scleroza. La oameni, la bibilici, la porumb. Plante, animale. Regnuri bolnave. Un fel de nevroză. O spaimă. La plante e şi mai îngrozitoare, căci ele nu se pot deplasa. Boul cît e de bou, tot fuge de rău. Poate fugi. Mai are o şansă. Dar sfecla e legată de pămînt. În pămînt. Sub grindină, de e grindină sub nori, sub soarele fără milă, de e secetă. Şi aşa mai departe. De studiat. Dar omul se mai poate rupe de locul în care e împins ? Te gîndeşti, te perpeleşti. Nevroza. Neputinţa. Gîndirea, dacă nu ţine cont de viaţa ce-i dă viaţă, n-are nici o haznă, e neputincioasă. Sensibilitatea frunzei. Spaima clorofilei de arşiţa verii. Weislovics, nevoind să rişte nicicînd, nicicum, a ieşit cu potcoavele de aur în întîmpinarea celui călare pe un armăsar alb. Dintr-o nevoie de siguranţă ? Voia o realitate sigură. Cuie de aur, pentru cele patru potcoave de aur. Ieşind cu ele în faţa călăreţului. Şi nu s-a gîndit o clipă că el, Weislovics, e o fiinţă fragilă. Ca şi cum potcoavele i-ar fi adus în casă securitatea existenţei. Asta e fabula. Weislovics l-a întîmpinat la Oradea pe Horthy cel călare pe un cal alb, cu patru potcoave de aur. Şi Weislovics a murit... Aici e aici. Fabula-rasa. Să nu te întrebi nici măcar cît o frunză de ceapă. Să ai o fabrică de iluzii în cap, o moară de vînt. Să confunzi realitatea calului alb cu iluzia călăreţului pe cal alb. Chestia cu trestia. Să te amăgeşti singur, cum nu poate frunza de ludaie, că plouă etc. ! Să-ţi construieşti un rai nebun. Nebunie curată. Roza, nevroza. Moara de vînt. Din propria ta dementă. Să pleci spre tine însuţi, spre propria ta moară de vînt, şi să nu te-ntîlneşti niciodată cu tine însuţi. Weislovics. Măcar frunza de tenchi ştie că nu se poate rupe de pămîntul în care rădăcina e înfiptă. Măcar aşteaptă ploaia, soarele. Se roagă cerului, cumva, nu ? Un cal alb pe o pajişte verde : iluzie optică ? Între realitate şi iluzie, ruptura. Căci un cal alb trecînd pe o pajişte verde nu putea să însemne, Weislovics, neapărat că natura avea să se transforme pe loc într-o împărăţie a liniştii. Cucuruzul căruia i se răsucesc frunzele şi îngălbenesc de secetă are o spaimă în el. Măcar o nelinişte.

— Acuma o înţeleg pe Valeria, zise Oneaţă, ea vrea din răsputeri să participe, cu noi toţi, la un act... civic, la o încrîncenată răzvrătire... a gîndurilor noastre împotriva... Şi voi, pe iarbă — canci ! Ţigani. Nimic divin în voi, deşi tu îmi arăţi cu degetul cerul... ca şi cum ai zice: psst ! te vede !... Dar pe tine nu te vede nimeni ? Nici de-acolo, nici de-aici ? Şi rîdeţi şi de Elvira, şi nu credeţi că cineva... ar putea săvîrşi... sau ar putea înnebuni de n-ar săvîrşi... Sau a săvîrşit, pierzîndu-şi... Deşi, nu : ea a fugit de-acolo imediat ! A scăpat. Dinţosul şi cu alţii au venit după albinos la spital şi cînd au văzut... s-au dus cu maşinile acasă la Cata-Chiţiga, s-o prindă pe ea, nu... De-o găseau, gata ! caput ! Şi voi rîdeţi : ăsta e beat — adică eu ! — ne distrează ! Şi v-aţi uşura pe voi de n-ar fi... distracţie... Ca la noapte să dormiţi liniştiţi. Ce vă spun eu e o... fantezie a unui ins beat, o porcărie ! şi voi nu vreţi nici măcar să vă mişcaţi din... dulcea asta grădină şi să vă convingeţi că... să vă confruntaţi cu năzbîtia unui pilit ! Are dreptate Valeria, virgina asta, neprihănita... fecioară... — şi, culmea ! şi ea e ca voi : îi e groază să dea ochi... ochii... cu ochii albinosului ! El e într-o paporniţă, puteţi să-l vedeţi... Ea, Elvira, l-a pus... la piciorul podului de lîngă... începu el din nou să plîngă şi de atîta efort şi de atîta ură se înverzi şi căzu iar pe iarbă, ca lovit de-o boală necruţătoare la inimă...

Nu se clinti nimeni, deşi Melentie bîigui ceva ce putea să spună că gura nărodului şi a beţivului adevăr grăieşte. Însă parcă ei n-aveau nevoie să audă o asemenea... gură... gură de aur, nu erau gata nici s-o audă... şi nu erau gata nici să primească — o, nu ! — adevărul... să aibă revelaţia !... Pfuu ! Îi salvă Postolache : „Un vecin de-al meu, Jugurigă, a avut ieri nuntă în familie : s-a măritat nevastă-sa ! a luat-o un alt vecin, şchiop, Şchiopîrţilă, cum îi zic copiii din împrejurime, un „bogătaş“ care a făcut avere în ultima vreme — deci în timpul războiului, cînd alţi bărbaţi sînt pe front sau !... — din ce credeţi ? cărînd nisip din Criş cu platforma lui trasă de doi cai... nemţeşti, uriaşi !“ „Şi care-i speculaţia ?... insistă Măcăneaţă. Ai uitat soţia vecinului... şi te-ai oprit la bogăţia scoasă din nisip, a şchiopului.“ „Nu, nu — vezi dacă n-ai răbdare ? Bogăţia şchiopului e cu totul alta ! Nu cunoşti

spusa ? Să te fereşti de bătaia şchiopului şi de... iertaţi-mă, cunoaşteţi doar !... Dar nebunia e alta — întotdeauna nebunia e alta ! — vecinul şi-a măritat nevasta pentru că era cam bătrîioară — aproape 27 de ani. O luase de-un an şi ea, fiind virgină şi cam trecută, devenise... ca un şoric... (Porcule ! zise Valeria, zîmbind pentru prima oară, luminîndu-se pentru o clipă...) Şi-a dat-o vecinului, după ce s-au înţeles toţi trei că e mai cinstit aşa, pe faţă... să încerce să fie fericiţi... şi să fie şi ea fericită. Şi aici e aici : Şchiopîrdea-Şchiopîrţilă era îngrozit : dacă se făcea de ruşine, se ducea dracului prestigiul ! Pericol ! Foc ! Nevasta virgină ! Jugurigă de-abia aştepta să se adeverească „teoria sa" (căci avea o teorie) : nu el era de vină, sorul !... Şi groaza lui Şchiopîrdea, mergînd cu mireasa de mînă, spre patul ce-i aştepta. Vecinii toţi — făceau pariuri. Şchiopîrdea : „Postolache-ur (aşa-mi zice cînd e pilit, ca să facă o deosebire, ironică, desigur, între el, rămas la cai şi la căratul nisipului, şi mine, om aiurit, ce s-a băgat la şcoală...), crezi c-o să pot ?!" Nu i-am răspuns, i-am ţinut doar pumnii, ca la meciurile de fotbal !... Mai trebuia să strig : Haide „U" ! — cum strigam cînd juca echipa mea... favorită, a studenţilor din Cluj. Haide „U" ! Îi era frică, da — lui, care încheiase tîrgul, crezîndu-se, vita, capabil ! Tremura în faţa vergurei — îi trebuia una începută." Rîseră toţi, care cum — pricepînd că Postolache voise cu orice chip să-i smulgă din înfundătura în care intraseră. Puţină apă vie nu strica, puţină viaţă — cum obişnuia să spună, şi cum îi învăţase să facă în asemenea situaţii moarte profesorul Cata-Chiţiga.

— Şşş-sî ? Şîîî ? şuieră ca un şarpe Melentie.

— Nimic ! bătu din palme Postolache, aşteptîndu-se să-l întrebe cum se...

— Aaaa !! trase de litera a Melentie ca de un elastic, bîlbîindu-se, spre stupoarea lor, la o... vocală ! El, specialist în bîlbe la consoane !... Aaaaa ! se tăvălea de rîs.

— Porcilor ! zîmbi Valeria.

Un gînd : copilul secret ! Aşa-i spunea Eldar Esterei, el văzîndu-se, în iarna cumplită ce-i prinsese în castelul-spital-cazarmă, drept omul înţelept care veghea la porţile cetăţii. Ce fel de cetate ? Vorba vine. Acolo unde regele cu trei coifuri avea o soaţă-amantă-favorită, pe care,

de fapt, el, înțeleptul ce păzea porțile, o sfătuia ce să facă... Mîndria libretistului de a fi oarecine, ca acel cineva, ehei ! care o hotărîse pe orfana ajunsă soață-favorită să pună la cale... Ce ? Eliberarea ?... Sau răzbunarea ?... Îmbrăcată în grația cerului, Oho ! Sărbătoarea răzbunării ? ! Asta să fie ? Cît e de cumplit cînd intră în cetate și în patul regal o muiere și ajunge să-i ia regelui mințile cu trupul ei ! Ce putere cumplită. Ce răzbunare pregătește ! Asta să fie ? Sărbătoarea răzbunării, da, da ? Cânepa ! Mirosul cânepii înflorite, de la Păușa, și duhoarea noroaielor de la Sărmaș. Cum puțea pămîntul la Sărmaș, în acea clipă cînd brotacul, broscoiul verde !... Pămîntul, ca un cadavru vechi. Cît despre obsesia lui Eldar : Weislovics, cel cu o parte a calotei craniene din argint... În scrisorile Esterei, mereu era vorba de potcoavele de aur, de caielele de aur... Libretistul chel : deștinul, întîmpinat cu potcoave de aur, hoho ! Trage o linie sub realitate, sub realitatea calului alb și a călărețului și vezi ce-ți dă : moartea lui Weislovics călare pe un cal alb. S-o întîmpini, crezînd în ea, linguşind-o. Obsesia albului. A cailor. Mai bine îi lua lui Fulger — învingătorul, potcoave de aur ? Estera. Nu, zicea mereu Eldar. Pînă nu-i vezi sfîrșitul unui cal, da, ca și al unui om, nu-l judeca... Surîdea, ștergîndu-și chelia cu batista, parcă sigur că trebuia să se așeze la lucru și omenirea să nu piardă o operetă plină de perle... Prostii ! zicea tot el. Orbirea W ! Să nu ai nas pentru viitor, mustăți-antene, să ieși cu potcoave de aur ? ! Oho ! Da, dar lui Eldar, doamne, pe unde, poate, îi putreziseră oasele ? Ori încă nu ?...

Poarta scîrțîi, aerul se mișcă, fugi de sub picioarele lor, grădina se goli de aer, ca în urma unei explozii : trecu pragul Elvira, palidă, ametită, ca o doamnă ce venea din vid, aducînd cu ea vidul, abișul. În mînă avea o paporniță, atîrnînd într-o parte mai mult, nestînd va să zică în echilibru între degetele ei, fiind ușor înclinată... cu capătul... din față, din care picura, închegat, niște sînge... Papura de la fundul paporniței era... înroșită. Vidul se înteți : capul pss ! albinosului era acolo ! „Dacă-l găsesc aici", zise Măcăneață, neavînd curajul să spună pînă la capăt ce se-ntîmplă, ca să nu se chiar întîmple,

răul pomenit să se şi împlinească... „Ei, ce ? !“ nu înţelese, sau nu vru să înţeleagă Postolache. „Pe toţi... ne puşcă“, zise Măcăneaţă, ca şi cum ar fi plătit sec, cu o sumă fantastică, potul... care era viaţa lor, dracu ştie cum, plătită la Marele pocher cu viaţa lor chiar...

— Trebuie s-o ascundem... pe ea... zise Valeria, privind-o pe Elvira ce se aşezase pe marginea unei putini răsturnate în iarbă, cu paporniţa în mînă, inertă, încă neieşită din vraja, din hipnoza, din măreţia, din groaza propriei sale fapte... O duc la bunica, aproape, pe lîngă cimitir, la doi paşi de-aici, şi-o închid în... Se opri : unde putea s-o închidă ca să n-o mai găsească nimeni şi să scape de orice pericol ?

O luă de mînă, puse paporniţa lîngă putină, în iarbă, cu grijă, ca şi cum ar fi fost plină cu ouă de... de ce ?... O sărută pe Elvira, o îmbrăţişă. „Să mergem“, zise, şi se uită speriată la cîine... Se apropiase de paporniţă, înnebunit de miros, scîncind de plăcere... „Să nu-l hărtănească potaia asta !“ mai zise, nevrînd să mai fie profanat ce o dată fusese atît de amarnic ucis... sau vroind... să-l poată duce... şi aşeza în piaţa oraşului, sau ?... Asta se întrebă Melentie, privindu-le pe cele două femei cum ieşeau prin poarta din spatele grădinii, în străduţa... Cum se chema ? Doar Noe se scărpina în nas, adînc îngrijorat de un muc ce se întărise pe nara lui stîngă. Mirosi din nou aerul, Noe, ca un cîine, şi scuipă lung, ca şi cum în gură ar fi mestecat pînă atunci tutun !... Da, teribil ! Menirea lui — de fapt a strămoşului său — era să nu care morţi, să care vii, morţii nu erau în seama sa, păcătoşii, nu !... O corabie pentru cei vii, şi-o viaţă, şi-a celui ce se scărpina cu îndărătnicie în fundul nasului, pentru viaţă... de a nu uita chiar şi ce uitase Dumnezeu... Căci El uitase multe ! îşi zise Melentie, încercînd să priceapă ce se întîmpla în ţeasta fanaticului, vizionarului imbecil, cum îl vedea Valeria... Nu era chiar aşa : Noe ştiuse şi atunci că-i face un bine Celui de Sus, păstrînd în corabie sămînţa, sămînţia divină, ultima, martora, singura în stare să mai refacă lumea... creaţia uitată a demiurgului, cosmosul, bre ! De asta era fălos Noe — că se ştia important, nu un ţîşti bîşti ! „Ce fffaci ? îl întrebă Melentie, văzîndu-l că se apropie leneş de paporniţă. Noe se

opri — nu din cauza țipătului din întrebare, ci fiindcă prinsese mucul sub unghie ! Jart ! îl aruncă în iarbă, ca și cum ar fi fost de-o tonă, și se opintise... Ceilalți rămaseseră de piatră : ce era de făcut cu... paporniță ? Aceasta era întrebarea, nu să-l vadă pe albinos, doamne !... Măcăneață fu mai decis : „Valeria s-a gîndit la... dentistă, bravo ! bravo ! Dar noi am rămas cu mortul ! Și de-l găsesc, zău că ne pușcă ! Noe surîse — în sfîrșit, pentru prima oară, poate, din zorii zilei, surîse, cumva ironic, invincibil. Imbbecil ! șopti Măcăneață, neîndrăznind, ca gazdă, să... Noe ajunse lîngă paporniță și o atinse cu piciorul, ușor, ca și cum ar fi dorit s-o cîntărească. „Nu ! strigă Măcăneață și aruncă pe ea un preș luat de pe-o sîrmă, unde fusese pus la uscat. Nu !“ Dar nu putu opri piciorul lui Noe să nu se miște — laba ! — și sub zdreanța colorată : ehei ! strămoșul său, primul barcagiu, nu se mai temuse nici de Dumnezeu, după ce-și construise arca, știind că-l avea la mînă cumva : El hotărîse, și nu mai putea opri ce hotărîse, potopul, distrugerea... dar nici nu mai știa, uitase cum să facă lumea din nou, iar de nu uitase — aici avusese Valeria o intuiție grozavă ! Sau Vasco ? Sau cine ? Sau cine-i spusese lui, nu Valeria ? Mai ținea minte și ceva cumplit : că de-i făcea din nou, de la Adam, și din coasta Omului roșu, Omului de Argilă, Adam, ei tot s-ar fi stricat, și-atunci era nevoie, neapărat nevoie ca un martor să mărturisească stricăciunea, și pedeapsa ! noilor ieșiți... noilor născuți, lumii noi !... Dar... dar El uitase ! „Nu te atinge !“ țipă Măcăneață, supărat și de sforăitul în iarbă al lui Oneață.

— Domnilor ! spuse ironic Melentie, surprins și el că nu se bîlbîia. Dar imediat sunetele i se bălmăjiră în gît, năvălind toate deodată... și el nu mai putu continua... Așa că nu le spuse ce voia : că : Domnilor ! Noe se crede mai sus decît oricine acum ! Noi ne-am pierdut capul, deși nu sîntem El ! he ! he ! Noe — nu ! El este — peste ! Lăsați-l să vedem ce ne propune, ce vrea ! El e... arcccca ! se bîlbîi el și în gînd. El are... gîndul, sămînța misterioasă... Aaaadevărul ! Poate a văzut !... în paporniță, sau... în ziua de mîine ! strigă, dar nu se auzi decît o pîrțîială de sunete...

— Cretinule ! Tu ce vrei ? îl împinse Măcăneaţă pe Melentie într-o parte, mergînd spre Noe, să-l îndepărteze de paporniţă. Ce vrei ?

— Vrrreau să-l lllaşi în pppace. Nuvezicenepăsătorestefiindcănuareniciofricădeninicelecaoinsulăplutitoareveşnicsalvatăşicare...

Evident, nimeni nu pricepu nimic. Aşa că atunci cînd Melentie mai zise, după un oftat : „elecelcareesigurcăînflorireacosmosuluiisedatorează" — Măcăneaţă îl şi plezni peste fălci, urlînd : „La nebuni cu voi ! De-l află... ne pppuşcă, boule ! Scăpa-m-aş în cosmosul vostru !" — Melentie se prăpădi de rîs :

— ...sssî bbbaba se piaptănă !

— Adică, vezi doamne, eu mă piaptăn şi nu pricep... ce e deasupra... în cosmos... În etern. Ei află că mă scap în eternul ăsta !

— Ei, numai... numai să ai atîta... atîta... atîta ! bîlbîia el acuma cuvintele, nu sunetele, fericit — căci era sigur ! — că Măcăneaţă n-avea atîta...

Brusc, Noe se aşeză în genunchi pe iarbă şi băgă mîna dreaptă sub preşul spălat şi uscat, pipăind ţeasta, căutînd cu degetele nasul, gura, ochii... Şi rîzînd ca un sifilitic : ho! ho ! ho ! Se bucura că albinosul... puterea lui era moartă ? Se bucura pentru fapta Elvirei ? Pentru doamna Elvira ? Doar n-o cunoştea ! N-avea nici de ce s-o urască ! De ce să-i spună, ca alţii — doar n-o cunoaşte, nu ! — bufniţa, tîrfa, pasărea nopţii, muierea patului, muierea întunericului, pasărea întunericului, femeia nopţii, femeia întunericului, buha ? Cine nu dă cu pietre după buhe, ciuhe, cine nu fuge de ele — pînă şi păsările — cine nu le consideră spurcate, aducătoare de nenoroc, de moarte, cine nu-şi curăţă vara hornurile, podurile, cine... Huhurezi, bufniţe, semne ale morţii, păsări ce zboară în linişte, fără parcă bătăi de aripi, fiinţe ale întunericului... „Ho ! ho ! ho !" grohăia Noe ca un porc.

— Domnilor ! Staţi aşa ! Ştiţi-de-ce-Valeria-o iubeşte-acum-din inimă-pe-doamna Elvira ?

Nu ştiau, dar nici nu-i interesa : erau atenţi la scocîrîtul lui Noe în paporniţă, sub preş, ca sub o pelerină magică, de circar... „Ho ! ho ! ho !"

— Atunci-nici-nu-vă spun ! Dar... dar... să n-o înjuraţi pppe... Elvira ! Eee... sssfîntă ! Şi Valeria aşşşşa o şşşi vede. Ccccapul.... sssă vă îmbărbă-ttteze, nu e o crrriminală crrretină... Obosi, se roşi, scîrbit mai ales de surzenia lor. Pppăi ! mai reuşi să spună — începutul gîndului... care se topi în el, spunîndu-şi doar lui ce ştia, de altfel, că... în Valeria în ziua de 7 septembrie se ivise acea... iluminare, citind, de faţă cu el, în calendarul ortodox din bucătăria internatului... că era ziua serbării „celei drepte"... „Cine era cea dreaptă ?" „Iudita"... scria tot acolo... Atunci, atunci sau de-atunci încă şi mai vîrtos gîndurile ei... Vrusese să fie ea ?... Poate, poate, dar ajunsese Elvira să fie... Buha, pasărea întunericului ? Nu, Elvira era pasărea care se temea de puterea propriei ei lumini, din ochii ei, din ea, care ucidea... phuu ! toate rozătoarele, mamă !...

— Ce spui, Melentie, ce tot boscorodeşti ?

— Ho ! ho ! ho !

Tumba-buf ! Se da peste cap, Măcăneaţă. Nu înaintînd, cumva, prin iarbă, spre ei, ori spre pompa cu apă, ci îndepărtîndu-se de ei. Se da — foarte greu, dealtfel — peste cap, mergînd înapoi : tumba-buf ! Roşindu-se la faţă, de atîta încordare. I se urcase sîngele la gămălie ? Prostia ? Căci nu-l forţa nimeni. Ho ! Stai ! Nici gînd ! O rază răsărită din el parcă voia să triumfe, înroşindu-i pielea de pe obraji. Dar nu era, nici vorbă, un sfînt cuprins de extaz ! Atunci ! Cînta, e adevărat, „Frumoasă-i floare norocul". Se îndrăgostise de cine ?... Sau pe cine ura cu atîta mînie de ajunsese roşu ca fiertul, bietul rac ? Buf ! De neînţeles. Timpul se dă peste cap înapoi, la oi, la oi ! Şi peste toate, ca un triumf, surîsul Elvirei : bucuria ei de-a fi fomeie ! Dar unde era Cata-Chiţiga, soţul ei, micuţul Ssssocrate, profesoraşul care, chiar dacă a mîzgălit nişte rînduri, ştia că n-au nici o valoare... Ori poate doar le-a copiat ? Grecoteiul cu nas teşit *nici atîta nu scrisese,* nici pe apă, nici pe nisip, nici pe vînt. El doar mai dădea cîte o cheie : soluţia sfîrşitului de act e asta ! Dar nici el nu era convins că acel act de operetă va fi scris vreodată. Cata-Chiţiga, nici atît. Doar nedumeriri. Întrebări. Măcăneaţă, cîntînd cîntecul ce-i plăcea profesorului — unul dintre ele : „Frumoa-

să-i floare norocul, Nu răsare pe tot locul". Desigur. Însă oricît se dădea el peste cap — vrînd să ducă înapoi zilele ? — nimic nu se închega. Rămîneau tot pleoştiţi, ca într-un coşmar vesel din care nu se puteau trezi. „Răsare numai la vale, Rar e omul care-l are". Lipsea în primul rînd cine ? Estera, Ordonatta ? Cea care fusese Rînduită ? Să ce ? Melentie : „Essti... însseamnă *Cea care este* ascunsă". Adică, cum ? Sporovăiala verii. „Că şi eu l-am semănat, Şi-a mea floare s-a uscat". Numai Estera se trezise din acest vis negru într-o neasemuită iubire ? Dar Elvira, nu ? Ei, băieţii, băieţaşii, sigur nu. Fără noroc. „Că şi eu l-oi fi plivit, Şi-a mea floare s-o pălit". Valeria îi privea cu milă ? Ea mai spera să-i trezească din această negură ? Oah ! Fleţilor ! Uşor de zis ! Cum să risipeşti aceste armate ? Respiraţia lor se simţea şi în grădină. Mişca iarba. Dar cum să scapi, şogore, de propria ta vină ? Care, şogore ? Glumele verii ? Tumba-buf ! „Vai, noroace, de te-aş prinde, La tîrg mare eu te-aş vinde. De-aş putea, te-aş blestema, Să răsari şi-n calea mea." Buf !

— Domnilor ! Am-urmărit-cu-atenţie-ce-s-a-petrecut-în-Valeria... Şi bbbucuria ei — chiar-chiar de nuu-a fost ea... ci Elvira ! Cccă... Staţi un pic ! Nu e crrriminală ! Am ci-ci-tit în „Introducere în sfintele cărţi..." Vasile Tarnovschi, prietenul domnului profesor Cata-Cata... zice : Clllemens... model de patriotism... Altul... orecunoaştedeperfectăîntremuieri.

— Ho-ho-ho !

Melentie se opri : nu le mai spuse despre Origen... ce minunată, pentru tăria sufletului... Sau Ieronim : ca un model pentru tăria sufletului, nu numai pentru muieri, ci şi pentru bărbaţi... Urlă : „Tertulian o aşează în numărul... ccelor sfinte !"

Rîseră toţi, uşuraţi : Noe scosese din paporniţă un cap de vacă, belit, cu dinţii hliziţi, parcă rîzînd...„ de ce i se întîmplase... „Ho-ho-ho !" făcea Noe, ţinînd cu un deget, de-o nară, capul lunguieţ, greu, resemnat... „Oah !" se auzi Măcăneaţă : adică bine că nu era albinosul ! Doar Postolache parcă se întristă — îl observă Melentie — ori era scîrbit de muştele ce dăduseră năvală spre ochii morţi, deschişi, privindu-i deschişi, deschis, în faţă, ca şi cum

i-ar fi privit chiar moartea ? „Oah ! oftă, uşurat, Măcăneaţă. Oah !“ Ei, da, nu era nici capul... tiranului, al lui Holofern, Olofern, albinosul... dar oare era capul unui... bou... sfînt... al zeului ?

— Ho, ho-ho... un cap de vacă !... Am ştiut... nu miroase a sînge de om !...

Asta era va să zică : sîngele omului, moartea omului — aveau alt miros. Noe le ştia pe toate. Dobitocul ! ar fi zis Valeria. Un nor de gărgăriţe trecu peste ei, gros, roşu, ca o pată de sînge... „Sau văd eu roşu ! rîse Melentie. De ciudă că...“ Nu, erau chiar gărgăriţe : un val cam de un metru turuia prin crengi, lovindu-se de frunze, zbîrnîitor... Începură să se scuture de ele ca de o rîie roşie, ridicoli, oameni mari bătîndu-se cu nişte gîze, fărămituri de viaţă, nimicuri... „Ce sinistru, sinistru, îşi zise Melentie... un mit să se sfîrşească în ridicol... Ptiu !“ se bătu el cu palmele peste faţă, peste umeri, să scape de aceste zgaibe cu aripi, duhuri, aceste minuscule, întîrziate şi trecătoare, o, vai ! gărgăriţe...

Doar Oneaţă era surd, mut şi orb în faţa gărgăriţelor, a capului de vacă belit, fornăind, trăgînd la rindea, în iarbă, la umbra nucului : sfor-forrr... Ce drăcie ! Dus departe, departe de... pulsul grădinii, deşi era chiar în mijlocul ei, pe pămînt, atingînd cu tot spatele său pămîntul, ducîndu-l în spinare, sudîndu-se cu el, ca Anteu — Anteu-baci, de care rîdea Cata-Chiţiga, considerîndu-l un „zeu impostor“. Pe pămînt putea sta oricine — cum să te rupi de el ? — chiar şi Oneaţă, supt de puterea gravităţii, cu trup cu tot, cu gînduri cu tot, şi poate chiar cu vise... Dacă avea vise. Dacă acuma visa cumva. Posibil. Dar cum să citeşti cu precizie în ţeasta altora ? Cum să vezi în capul vacii — să zicem — ce se-ntîmplase cu patrupeda ? „Bine, bine, vaca o duce bine, are pielea pusă pe pari, la uscat.“ Veşnicul adevăr, bagatelizat, făcut proverbe — ca să se mai distreze poporul, şi singur, bre ! Acuma se distrau toţi — ho-ho-ho, împrumutaseră rîsul lui Noe, cum ar fi împrumutat o sfîrlează, un fluier, un obiect, un buhai, ho-ho-ho ! — toţi, în afară de Oneaţă care dormea dus. Anteu dormind dus. Ăla cu picioarele pe pămînt, impostorul... Dar unde se certaseră profesorii ?... Ah, după o oră de dirigenţie, în preajma zilei

aniversării luptelor de la Plevna şi Griviţa — ziua Independenţei... Săriseră pe Cata-Chiţiga că nu vopsise mai dens tricolorul... cu albastru, roşu şi galben mai mult ! Ce ! Doar nu era un tricolor bolnav ! „Domnilor ! zisese Cata-Chiţiga, nu-mi plac... pretextele ! Treceţi la obiect. Tricolorul este perfect !“ Şi aşa şi era — numai că lumina soarelui făcea culorile mai palide, mai obosite. Şi ochii lor întăreau acest defect al luminii — de a face mai palid ce era perfect, normal. Defect ? Nu. Lumina parcă voia să spună că dacă roşul era mai violent, sau albastrul, galbenul, ca de bîlci — ar fi fost o eroare. „Eroarea e în căpăţîna ta“, îi zisese Cata-Chiţiga profesorului ce... Şi-l bătuse pe ţeastă : poc ! poc ! poc ! Cum bătea acum Noe cu degetul în osul frunţii animalului mort : poc ! poc ! poc ! Şi ieşise atunci hărmălaie : fulgere şi trăsnete ! Luat de vînt, Silviu, profesorul cel tînăr făcuse o întreagă teorie („Demagogie — îl bîrîise Cata-Chiţiga) despre culorile ţării, despre începuturile dintotdeauna ale trădării. Vorbe mari, grele — dar fără acoperişe. Fără acoperire. Pe urmă veniseră alte certuri, din te miri ce, chiar în faţa elevilor. „Cineva trebuie compromis ! zisese Estera. Asta e tactica, mi-a spus Eldar, amantul-filoscrot şi filoscrof al mătuşii filoscroate Iozefina.“

— Hai să fierbem... o ciorbă... din căpăţîna asta, zise Măcăneaţă şi plecă în bucătărie să aducă o oală, şi pirostriile...

— Ei, cîte nu poţi face din căpăţînă de vacă... şi peşte prăjit ! rîse Noe, acum ştiind că devenise în ochii lor insul ce-i scosese din... din spaima că... Şi peşte ! Şi creier de maimuţă !

Ce-i venise cu maimuţa ? De unde pînă unde ? Hodoronc-tronc ! exact ca acel profesor tînăr ce-şi arătase colţii faţă de Cata... Da, da, Colţosul, în sala profesorilor, pe coridoare, în şedinţele cu directorul, cu inspectorii : pac ! pac ! pac ! drepturile şi îndatoririle cadrelor didactice ! conştiinţa de dascăl ! respectarea stric-tă a regulamentelor, ordinelor, dispoziţiilor interne, a statutelor (şi morale, fraţilor !), a hotărîrilor... „Vorbe ! vorbe umflate, zisese Estera, dacă el nu-i respectă pe profesori şi strigă la ei, chiar şi duminica, în drum spre biserică, să vadă interniştii cît le vrea el binele... Şi... mai ales pe Cata-

Chiţiga ! Eldar, consultat (cunoştea cazul !), a zis : „E luat de vînt ! Păi cum ? Cică noi (adică el !) respectă principiile, regulamentele... Ei, şi ! Fîs ! Dacă el nu respectă valorile, dacă nu respectă oamenii... Demagogie ! O, secol al demagogiei ! Ce operetă am să mai trag eu..." Căci, continuase Estera, el, colţosul, respectă... ce ? Dogmele ! Dacă pe oameni... valorile... nu le reşpectă..."

— Vîjj ! Buf ! zise Măcăneaţă, izbind căpăţîna cu un satîr, s-o poată băga în oală. Punem multă ceapă ? !

Asta era esenţa : cîtă ceapă să pună ? Pe masa de lemn, ţeasta... lovită din nou, cu sete... Creierii săriră... şi pe iarbă... Doi pui golaşi se repeziră şi plecară veseli — în cioc cu... Ai dracului pui ! Le plăcea creierul de vacă — natur ! Şi „amintirea ?..." zîmbi Melentie... Ea îl adusese pe Eldar în grădină, chel, năsos, crăcănat, vorbăreţ : „Am fost cu Colţosul ăsta după un spectacol dat de nişte gagici de la Teatrul din... O operetă făcuseră ele, paţachinele, din „Hamlet". Un balerin caraghios... jucat de o muieruşcă..." Despre ce teatru fusese vorba ? Nu-şi mai aminti. „Melentie, ăsta nu bea bere nici cu gagicile de faţă... Se teme de băutură ? De ele ! Păi cine se teme de băutură şi de muieri — cînd o face lată, plesnesc toate cercurile ! I-am zis, la bere : „Bă, profesore, am un personaj într-o operetă la care lucrez... îi înjură şi-i scuipă pe toţi din jur ! De ce ? Nu pricep nici eu ! Un demagog. Asta — acţiunea se petrece la o răţărie, într-o pădure, în decor... silvicol ! — Silviu, i-am zis, beştia, fără să-şi dea seama, în numele democraţiei ! a învăţat dogma ! dogma democraţiei... Şi pac ! cu ea în cap la alţii. Şi... şi mai rău, profesore, a învăţat-o de la tirani, să mă cojesc de mint, de la demagogia lui... lui Hitler, e bine ?... şi-a altora, că n-o fi fost el singur-singurel, săracul, în acest secol booogat în ti... Ai crezut că spun titani ?" „Al dracului pişicher, ai haz", mi-a zis Colţosul. Erau amici — „amici de teatru", nu de gagici sau de bere... „Silviu de la ei, de la... ti... ti ! hi ! hi... învăţase implicit o tiranie a democraţiei, a vorbitului... de toate, fără să pui osul, fără să mori !..." Silviul din faţa sa, tînărul profesor, nu era prost, înţelesese. „Ţi-a spus Estera ceva ?" „Mie ? ! Ce ? Da. A zis că... Silviu, personagiul, nu o să crape în veci... căci a fost tot timpul — înainte de-a ajunge la răţărie —

funcționar la primărie, la judecătorie, trimis pe-afară să vîndă și să cumpere dracu știe ce, om învățat de tînăr cu mașină la scară."

— Și sare ? Cîtă sare ?

Asta era a doua întrebare capitală. Cîtă sare ? Eldar rîse... fugi de sare ca dracu de tămîie. Cum se „sting" amintirile ! La un cuvînt ! La un pocnet din degete ! Ce magie, ce ppporcărie ! „Ce sforărie !" mai zisese parcă, plecînd, Eldar, luînd puțină sare și presărînd-o peste Oneață și peste somnul lui... Oneață, vajnicul lor belferescu de... filoscrofie, deși terminase, zicea el, și dreptul, și alte facultăți... Sau cîte facultăți nu terminase ? Terminase destule, dacă n-o respecta pe nici una... nici filosofia, nici dreptul, și mînca păsat cu lingura, și cînd nu mai găsea destul se-mbăta ca un porc, el, nebăutorul, fricosul de gagici... Acuma ce murdărică o fi făcut de se turtise atît de crunt ?

— Domnule Oneață ! A venit lăptăreasa ! îl zgîlțîi Postolache...

— Lll-lasă-l sssă doarmă ! îi zise Melentie scîrbit doar la gîndul că în locul lui Cata-Chițiga — ce era ? și niței aromân, grec ? — el, Oneață, ar fi putut deveni... grecul lor. El, cu dinții lui de jos, doi, ieșiți ca la mascuri... El îi păcălise și cu albinosul ? ! Beat, ca să rîdă de ei ? Ar fi fost în stare.

— M-a preocupat... familia Cata-Chițiga, zise Oneață, ridicîndu-se într-un cot. Parcă-și continua vorbirea din vis... Nu-l întrebase nimeni de Cata-Chițiga. El continuă : Elvira o chema uneori pe Valeria pe la ei. S-o vadă cum arată goală și să se simtă umilită ? E Valeria !... Dar Elvira nu se compara ! țistui din buze, duhnind a pălincă. Să se obișnuiască ea cu copiii lor ? ! întrebă el, întrebîndu-se. Și adormi pe loc. Materia, beată, vorbise destul. Dar, eroare. Se trezi și se duse pînă la pompa cu apă, bău ! Asta era. Setea ! Continuă, ca și cum n-ar fi ațipit între timp : Sau să înțeleagă copiii că ea a chemat-o — ca pe o moștenitoare a ei ? Căci după ce l-a tăiat la beregată — ce expresie ! — pe albinos, ei au căutat-o și-au... pac ! Pac ! Voi n-ați văzut scaunul ei de dentist ! Albinosul stătea în el, ca viu, dar ușor pe spate — însă îi lipsea capul. Din gît i se scurgea o borîtură pe gulerul cămășii.

Ceilalţi surîdeau : sărmanul Oneaţă, nu s-a dezlegat încă în el ţuica de apă, stau înădite, şi de-aici e ceaţa din mintea lui. Dacă n-ar fi pus, în pronunţie, sub t sedila lui ţ ar fi ieşit : ceata din mintea lui. Ori : ceata din minţea lui. Ceaţa de draci, nu ? Apăru Valeria, singură, îmbrăcată cu o bluză purtată de bunica ei în tinereţe : alt croi, alt secol ! Altă mîncare de peşte. Eleganţă, caraghioasă — oricum străină ! Dar ce s-ar fi întîmplat de-ar fi intrat peste ei în grădină, înviaţi printr-un miracol, oamenii secolului trecut ! Nişte străini caraghioşi, eleganţi. Dar de ce miracol ? N-ar fi putut fi, la o adică, ziua judecăţii de apoi ?... Valeria chiar îi privea uimită, ca venind din alt secol : cum, nu se mişcaseră de pe loc ? Nu-i îmbărbătase, nu-i uluise nimic ?

— Şi tu ce faci, Măcăneaţă ? !

Măcăneaţă îşi pusese într-o farfurie de plic două polonice cu ciorbă şi sufla — era prea fierbinte !...

— Mănînc.

— Mănînci ? ! privi ea spre paporniţa acoperită cu zdreanţa colorată... Mănînci lîngă...

Ei rîseră. Nu-i spuseră adevărul. S-o cruţe. Ea se duse lîngă gard, se prinse cu amîndouă mîinile de un par şi începu să tremure. O acreală, în gît, puturoasă. Şi un icnet gîjîit. Melentie se apropie de ea, cu o cană de apă. Nu îndrăzni să i-o ofere... Parcă o auzea, dîrdîind, spunîndu-le în gînd : oameni de cretă, fără minte, fără oişte, buni doar de statistici, fără iubire, cai de lucru, clopani. Claponi. Cam pe-aici şi era adevărul. Ei toţi se învîrteau în jurul ei, îndrăgostiţi, totuşi, şi totuşi fără să-i spună, să... în afara lui Mihuţa. Dar la el sinceritatea era un viciu : era îndrăgostit, zilnic, de toate fetele cu care se întîlnea.

— Lua-v-ar dracu ! zise Valeria. Poate aici se ascundea buba, răul, tragedia, în această drăcuitură, boala de care sufereau... Asta era ! Se văzu cum îi privea, cu un soi de milă, cu un soi de dispreţ, aproape venindu-i să plîngă şi să rîdă : bieţi inşi fără rai, biet secol fără rai... Sau cam aşa ceva : ea îi privea din alt timp, din secolul tinereţii bunicii ei : o, ce iubiri curate, ce sentimente, ce onoare, ce pistoale, ce dueluri ! Iar ei ? Doar tînjind după mişcarea muşchilor dorsali, a fesierilor, nişte gloabe în

care doar instinctele nu se ofiliseră. Mîncați, hai ? strigă la ei, tristă, măsurîndu-i cu privirea... Ce bărbați ! Puștani, copilandri, cu ochii după muieri...

— După Elvira, rîse gros Măcăneață. Pe tine doar te iubesc așa... zise, excluzîndu-se, să nu se trezească în cap cu ceva...

— Taci, vită ! zise. Și el surîse : observase ea oasele căpățînii de vacă ? Taci, zise ea din nou, moale, și Melentie, care îi dădu cana, să bea apă, pricepu că nu-i înjura, îi compătimea. Adică : bieți băieți, neajutorați... cu școala în coadă de pește, cu viața în coadă de pește, cu inima în coadă de pește. Cam așa. Niște elevi prăpădiți, unii duși în război, ca Iepurilă, alții, poate deja morți... Oricum, în manta militară sau ba, puțind a praf de pușcă sau ba — murdăriți pe veci, raiul din ei murdărit pe veci, copilăria lor întîrziată, adolescența... Cam așa. Și, mai ales, sentimentul că în fața... ei, da, numai morți aveau să mai intre în rai ! Niște ologi de-aici înainte. Viitorul o înspăimînta, parcă-l vedea — cum vedea oala cu ciorbă în care încă mai fierbea căpățîna de vacă. Zise : Dacă nu vinovați, pîngăriți de alții... sau chiar de voi înșivă, de propria voastră teamă. Niște fricoși o să ajungeți... Ba nu. Curajoși ! Curajoșii spaimei ! Cu groaza în oase, nedorind niciodată nimic rău — o schimbare, o bătălie, un război... Neriscînd nimic. Sătui de ce-ați văzut, neriscînd nimic-nimic, ca să nu se întoarcă răul înapoi. Aici e buba ! Vorbea ca o preoteasă cu mintea plină de fumul seminței de cînepă arsă, sau al laurilor ? O, nu mîncase nimic, amețea de slăbiciune, vorbea ușor, parcă-și dădea duhul... Zise : Apă și foc ! Fîsîială ! Bău o gură de apă. Adică, voise să spună, că nu-i călește apa și focul ? Ea precizează : vă demolează. Călirea fierului, poc ! poc ! poc ! Cu ciocanul ? Fierul iese mai tare ? Da, dar omul nu e fier... Nici jindaru nu-i de șier, să nu intre brișca-n el, începu să cînte și alunecă pe lîngă gard ușor, ca o umbră. Melentie o luă în brațe, pe sus, și-o așternu — chiar așa — pe-o pătură, sub nuc, unde umbra era tare, mai răcoroasă, amăruie cumva. Își zise : nimeni nu-i de fier să nu intre brișca-n el, îndoiala, spaima.

— În nnnoi a intrat ? Și cum nimeni nu-i răspunse, căci nu știau despre ce e vorba, continuă, cu ce credea el

că credea ea : Acest adevăr o sco te din minți ! (Du-te dracului ! zise ea, blînd) Adevărul, ca o tortură... Ca un tort. (Ca o torță ! rîse ea) Așa îl vom lua, ca pe un doboș ? Să dea Dumnezeu ! zise el iarăși fără să se bîlbîie bătînd însă cu piciorul în pămînt, de parcă voia să-i țină acolo îngropați și să-i lovească între coarne pe diavolii ce-i tot împiedecau limba în gură. Mmăcar sssă trăim — cîțiva belzebuți scăpaseră ! — și să ajungem idilici. Să confundăm tttortura (nu mai spuse a adevărului)... cu tttortura cu fragi !

Valeria rîse, bucuroasă : va să zică pe ei capul albinosului din paporniță nu-i... că o să fie... pușcați ! Din contră !

— Și eu care crezusem, zise, fără să mai spună ce crezuse, că nu ce se-ntîmpla conta, cu ei sau cu alții, ci groaza intrată pînă în rărunchi, chiar dacă faptele, ale lor sau ale altora, nu erau așa cum se spunea că sînt, fiind mult mai înspăimîntătoare, sau invers... Teama însă era aceeași, ca o bolire care în orice secol avea aceeași temperatură. Și același sfîrșit.

Se opri o trăsură la poartă. Mihuța ? El era. Vînăt. Ca un sol fulgerat de vestea ce-o purta în el.

— Băieți ! spuse, stins. Sărut-mîna, dulcico... o văzu și pe Valeria. Și ce miros de ciorbă ! Mă scuzați că vă scol de la masă... Ei ! nu îndrăznea să le spună pentru ce venise... Ei ! Șopti : capul retezat se află pe soclul unde-a fost statuia...

— Capul cui ? Al albinosului, răspunse tot Oneață. Dar cine l-o fi dus acolo ?

Valeria se uită la paporniță : nu era acolo ? Nu era. Se duse și văzu : „Tu-i găoaza ei de viață !“ parcă-l auzi pe Ioniță, înjurînd din scrisorile Esterei. Da, asta era ce-i venise să spună, ceva ce-i trecea mereu prin „guriță“, vorba Esterei, bucătarului cu trei coifuri. Viața merita și ea... chiar în găoaza ei ! Valeria rîse. Trebuia să meargă să-l vadă pe albinos — acolo, unde ajunsese acum. Însă n-avea destulă energie să se ridice în picioare și să pornească la drum. „Sînt fleașcă !“ își zise. Nu trebuia să se ducă împreună... să-l vadă ! Ar fi fost periculos. Și mai erau de văzut copiii Elvirei. De ce numai ai ei ? Cata-Chițiga murise ? Nu, mai era de stat de vorbă la doamna

Croitoru cu copiii Elvirei şi ai lui Bartolomeu Cata-Chiţiga. Măcăneaţă îl frecă pe Oneaţă cu spirt pe frunte şi pe ceafă. Cum zicea Ioniţă despre cei ce-l enervau ? Găozari. Auzi ! Şi : „tu-i începutul sfîrşitului". Rîse. Pentru Ioniţă lumea avea faţă şi dos, înainte şi înapoi, nu era otova. „Caccofonii şi caccofonesele, îşi aminti de bileţelul Esterei trimis nu se ştie prin cine şi găsit în cutia poştală de la internatul şcolii, au numai g.c. Scurt : g.c." Rîse.

— De ce rîzi ? Eu plec, vă las, adormiţilor, zise Petru Mihuţa şi chiar plecă, supărat că vestea ce le-o adusese pe ei îi lăsase aproape nepăsători. Nici măcar îngroziţi. Iar Valeria mai şi rîdea, „mută". Păi ! Salut ! zise şi ieşi pe poartă. Nu-i răspunse nimeni. Şi el venise ars pe dinăuntru de fulgerul ce... Aiurea ! Îi durea... Ar fi putut spune : în g.c. Dar nu ştia de chestia asta, Valeria nu-i spusese... Nu-i spusese fiindcă n-avea de ce să-i spună : el toată ziua era îndrăgostit, vedea lumea prin... Aşa, romantic. Teoretic. Era virjin, nenoroşitul ? Iar ceilalţi ? Ei... vorbeau doar de pistoale, avioane, morţi, tunuri, Ardeal, Germania, Rusia. Politicieni. Politicieni fără nici o putere. Teoreticieni. Stînd pe tăpşanul... raiului, pe tăpşanul,... vîrstei lor şi nevăzîndu-se pe ei. Rusia, Hitler, Stalin, coloană motorizată, picaje — abstracţiuni ? Da de unde. Tunurile băteau la porţile Orăzii. Din adolescenţa lor ei priveau lumea şi vedeau numai avioane şi... O, nu le sta gîndul la g.

Melentie scoase din buzunar un pumn de seminţe de cânepă. I le dăduse o balaoacheşă, pe lîngă gară, cu un fel de milă în priviri, aproape spunîndu-i : „Fugi, bă !" Dar unde să fugă ? Unde să se ascundă ? Soldaţii nemţi nu prea se înghesuiau să le dea baba cu ghiocul. Priveau cerul, aşteptînd o altă minune. Avioanele lor ? Cum miroase a cânepă ! zise Măcăneaţă. Mîncă leneş cîteva seminţe. Păsările care ciugulesc seminţe de cânepă adorm zburînd. Cine spusese asta ? Cata-Chiţiga, în nici un caz. El era departe oare ? Melentie îi îmbia, arătîndu-le seminţele din palma deschisă : „Mmmîncaţi !" Rîseră. Ca un fum de tămîie, fumul scos de seminţele aruncate pe foc. Aerul se dilata, bre ? Cum ar fi putut intra într-o robie zeiască, bre, cînd din spre Beiuş se auzeau tunurile, în răstimpuri ? ! Dar le aşteptau, bre ! O clipă de linişte.

Trecea un înger. Melentie venise prin cimitir în oraș... Unități ale armatei române, care trecuseră Apusenii, se aflau aproape de Sînmartin. Cine se aștepta să vină prin munți, pe la Abrud, Beiuș ? !... Acuma forfoteau, forfoteau soldații între Apateu, Băile-Felix, Băile-Episcopia, Cordău, Haieu... Ostașii împingeau cu brațele și cu umerii tunurile antitanc. Porumbul era înalt. Ceață. Pîinecoaptă, un lăutar, privea prin binoclu cum se ridică negura : se vedea în depărtare orașul, liniștit, cu coșurile fabricilor fumegînd. „Nu se așteaptă să ne găsim la o distanță atît de mică", zisese lăutarul bătîndu-se cu palma peste frunte, uimit de propria sa înțelepciune. Ceață, din nou. Orașul se închidea în ceață ca sub un clopot. Se auzeau zgomote pe șoseaua ce pleca de la Oradea spre Cluj. Pîinecoaptă : „Să raportăm la regiment aceste zgomote". Iarăși, pleasc ! cu palma peste frunte. Era plin de gînduri, hehei ! Ca un stup ! Rîdea de el un copilandru. „Or fi Tigri, Pantere, Ferdinanți ! zisese lăutarul. Tancuri nemțești, adică. Ne așteaptă lupte mari, mai zisese el, neîntrebat. Zile și nopți, ca în iad". Nu-l întrerupea nimeni : îl cunoșteau. Avea chichița lui, ca și Ion din Ciucea... Fiecare cu propria sa... „Melentie, îl apucă de mînă Oneață, nu mai arunca semințe de cânepă pe foc ! Ce, ești căpiat ?" Nu era. Și tot Oneață, despre Elvira : „Țara arde și pațachina se piaptănă". Nu-i spunea numele. Era clar însă. Și ca să fie și mai limpede : „Țara arde și pațachinele se i-ni-țiază !... Ha, ha !" Nu rîse nimenea. Continuă : „Serbările lui Priap". Nici măcar nu zîmbi cineva. Priveau fumul semințelor de cânepă, așteptînd parcă acolo să găsească un răspuns... La ce ? Și Oneață, doct — ca să nu pară cumva dobitoc, rău : „Viața simțurilor este moartea sufletului". „Buf ! cu oiștea", zise Valeria. Căci ei i se părea că numai sufletul Elvirei nu murise, în această învălmășeală... Cânepa ! Desenele lui Cata-Chițiga. „Decoruri posibile pentru o operetă de-a mea", cum zisese Eldar. Cămăși de cânepă, lungi, pînă în pămînt. Pentru regi și regine, pentru curteni. Bărbi de cânepă. Perini. Saltele. Perdele. Mirosind toată împărăția a cânepă. Împărrrăția rrregelui de cânepă. A regelui cânepii. O lume ocolită de istorie, vegetală. O pace sfîntă, plutind peste regatul cânepiștilor. Un spațiu ce se lărgea mereu, spre oriunde înaintai, un orizont

verde !... Nicidecum o coborîre în iad, sub norii de fum, sub valurile de ceață, în tensiunea mocnită a amiezii, nicidecum o stare acră, ca acum, fără aer, penibilă, cu Oneață cîrîind, trivial, arătînd cu degetul mare semnul acelui ins aflat, singurul, într-o veșnică sărbătoare... Fum și ceață. Și umbre. Dar oare erau umbrele cui ? Ei, verzulii, pămîntii la față — oricum, încă nu erau, bre, în inferrrn. Dar ar fi putut ajunge ? Ce vedea Noe cel de pe lîngă Cîmpuleț prin ferestruica lui ? Doamne sfinte ! Pîinecoaptă : „Oradea dacă e luată, s-a dus dracului toată șandramaua ! Și ei știu asta !". Ei — erau inamicul, pe care-l arăta în zare, cu mîna, ca pe un punct ce putea fi șters oricînd de pe pămînt. „Rușii sînt aici, ai noștri sînt aici — și pînă la Tinca, Păușa, Nojorid", zicea lăutarul urcat pe o căruță, cu binoclul la ochi, ca un general al Victoriei, și cu vioara atîrnată pe spinare, ca o armă... Dacă începea bătălia, oricînd, orrricînd puteau în grădina asta ajunge, nișteee, nișteee, nișșște umbre. Ulise, în infern, căutînd umbrele celor căzuți la Troia. Dar cine era Ulise, bre ? Un cîine scheună, ca orbit de-o pisică. Clipele parcă proliferau alandala, canceros. O așteptare în-ză-pu-ci-tă. Bașca și Teleormanul, Vașcăul și Bășcăul. Aceleași secunde, învîrtindu-se, ca într-un cerc rău, acru. Un nebun, doi nebuni, trei nebuni. Numai Oneață behăia. „Ești un... un..." Valeria nu găsi cuvîntul potrivit. Apoi îl găsi : „Ești un closetar". Rîseră. Dar rîsul li se stinse pe buze, auzind mormăitul îndepărtat al tunurilor. Așteptau, sperau, sleiți de groază ? Lumina zilei parcă-i topea : parcă și trupurile li se topeau, ca de ceară. Oricum, le deveneau străine, nu mai erau ale lor. „Clllosetar !", strigă Melentie, să-i trezească, mai scoțînd un pumn de semințe de cânepă din buzunar, pe care le aruncă peste ei... „Cllosetar !" Nu rîse nimeni.

— Rrrîde, îi răspunse Melentie lui Mihuța, care plecase, și lor... Pppentrucă... Ahdomnilornuînțelegeținimic din zbuciumulacesteidomnișoare ! (Du-te dracului, zise Valeria). Măducnumăducaceastanuschimbădelocsituația. Prrpriviți ! Juju ! Juju, cățelul se uita după vrăbii, atent — nu cînd stăteau pe crengi, atunci nu-l interesau ! Natura moartă — ciuciu ! Cînd zburau ! Mișcarea îl interesa. Atunci voia să le prindă, să le atace, cînd fulgerau prin

aer sau lopătau ca niște umbre greoaie, cînd erau libere, cînd aveau o șansă ! Alerga prin toată grădina cu limba scoasă, gîfîind — hă, hă, hă ! — cu ochii la cer, „după" zborul lor, crezînd, sperînd că le poate înhăța din aer. Sfîntă naivitate de cîine ! Credea că și cerul e al lui, dacă e deasupra lui și-l vede. Naturrra ppură... pproastă... dar sppperînd. Și oricum, cinstită. Știind că e dreptul lui, la o adică, să halească un vrăbioi. Acum miroase, prin gard, aerul. Cățeaua vecinului e în călduri. Îl doare pe el în coadă de războiul oamenilor. (Du-te dracului, minimalizezi totul. Ieșiseră în stradă, doar ei doi. Noe începuse să mănînce ciorbă. Postolache plecase imediat după Mihuța...) Jujujujuminimalizează totul. Dar nici atît — nu minimalizează nu înjosește, ooooamenii se înjosesc. El doar îi ia așa cum ar trebui să fie ei — în ettternitatea lor de oameni — normali ! Nu cu pppuscoace... Ce știe el de unneltele devenite arme, tu ? El ne rrespectă — ca stăpîni. Ne cchiarchiar iubește. E singurul animal cinstit, singurul element... ccomponent al nnnaturii care-și iubește cinstit stăpînii. Șssi pe cei din alte spițe... Voi ziceți că... se gudură ! Cînd vă iubeștecinevapreatarehop ! — ziceți că se gudură. Absolut abbsurd! (Străzile erau goale. Bătăile tunurilor din nou, înfundat, parcă mai aproape...) De altfel, tu... trăim în... Se bîlbîi cumplit, voind să spună : tînjind după absolut, cum ne-au învățat profesorii, grecii, latinii, germanii ! — și dăm cu nasul în rahat, în absurd. Amestecul ăsta... urzeala și băteala... absolut... și absurd... dă... (Ei, sărmălutza ei de viață ! zise Valeria) Cececе sssspui ? ! Asta e, asta e ! bătu el din palme. Ggg... imposibilul dialog ! (Ce spui ? Între cine ? Între noi ?...) Ooo ! Adică : nu numai. Sau nu în primul rînd. Imposssibilul... (Un avion trecu aproape pe deasupra caselor, uruind, să le spargă urechile. O femeie le strigă : „la pămînt !" N-o ascultară. Dar el o prinse de mînă, tremurînd ca varga. Uf ! a trecut, zise Valeria, ștergîndu-se pe față cu batista și scăpînd astfel de strînsoarea mîinii lui. Aaaaa !... Absurd voia să spună sau absolut ? E aaa !... Nu putea, de parcă ar fi vrut să le pronunțe pe amîndouă deodată... Sau ce ? Aaa !... Din bîlbîiala lui — era lac de sudoare ; de căldură, doar ? — începu să înțeleagă ce voia : că era absurd, acuma, bunăoară să lauzi geniul Germaniei !

„Faustul"... Şşşi pe... Da : pe acel îndrăgostit la optzeci de ani de-o puştoaică... Şi : numai un geniu putea fi ireverenţios faţă de atîtea conformisme, false morale... Ţinînd la morala vieţii... care n-are nici o morală... creştină, nimic fals în ea... decît dorinţa de a se bucura, de a fi tînăr, de a-ţi recăpăta tinereţea, vîrsta raiului, ca Ffff... însuşi. Valorile — la dracu, pe pustii ! Aici era răul fundamental. În : la dracu, pe pustii ! Căderea în haos. Cine mai avea nevoie de adevărata Germanie, cînd ea, asta aflată la vedere, militarizată, Germania politică, în cizme, cu manta, cu vipuşcă la cioareci, cu chipiu îngîmfat şi cu automatul în mîini făcea pac ! pac ! pac ! peste Rusia, Anglia, România, Franţa... O, de Franţa nu-i părea rău ! Lllaşi din naştere, vvvorbitori de meserie, gar-gargaragii ! O, să-i ia michiduţa, cu geanta lor latină cu tot ! Cînd a fost să ne ia vreodată apărarea, că şi noi sîntem din gintă... Franţa şi-a luat coada la spinare ! Ţuşti ! (Cu gîndul doar la năsucul ei, zise Valeria) Ooo ! rămăsese paf Melentie. (Cu gîndul doar la lelele ei şi la muzeele ei... şi muzele ei, rîse Valeria) Aşa da, mai mergea. Orele băteau în turnurile catedralelor. De departe... parcă se zărea capul... Le era frică să se apropie. Ca să nu vadă sînge, probabil. Era mai uşor să vorbeşti despre Franţa : o ţară de muzee şi de bordele... cu arta plină de borfet (pppictura ce să mai !...) şi cu muzee ale tîrfelor. Şi făcînd din muzee bordeluri, din valori — ceva de vînzare ! Vînd tot ce-i al lor, şi mai ales ce-i al altora. Căşunaseră pe franţuji. Şi asta era aaa... Dar, mă rog, pe el îl enervau acuma franţujii ! Se auzi o rafală de pistol automat. Şi nişte geamuri sparte... Cămaşa lui era udă, neagră de transpiraţie. Puţea... Dar nu se lăsa : meritau să stea sub nemţi măcar o sută de ani ! Evident, franţujii. Să înveţe munca, rigoarea, obrazul... Ttu... în cccoros cu obrazul lor latin ! (Melentie ? ! Înjuri ? !) El tuşi. Păi da, dar ea ?... cu g.c. Nemţii — valori, bre ! învăţaseră să muncească, munca era o religie, învăţătura lor de bază... Tot el se corectă, privind-o în ochi şi încercînd să-i scoată cu batista ei un fir de praf ce-o făcea să lăcrimeze : dar se vede că de aici (de la munca germană !) pînă la lipsa de fantezie nu mai era decît un pas. Şi cine n-are fffantezie, iiioc libertate. Aşa că... ăştia (se-nţelegea cine) cu farfuzele lor, cu fantezia lor, cu geanta lor... Îi iertase.

Forfotă mare. Maşini, motociclete, trupe. Nu ajungeai, nu puteai ajunge pînă unde... O prelată. Îl luau pe albinos pe furiş, în grabă ? Avioane ruseşti să fie ? Frica venea din cer, pentru toţi... Numai capul bălai al albinosului se afla în afara ei, liber. Ei măcar îi tocaseră pe franţuji — dar tot de groaza pe care nu voiau s-o recunoască. Doar veniseră să-l vadă pe albinos, să vadă turtit chipul îngîmfat al Germaniei. Şi cînd colo, Melentie se albi la obraji : urmele de sînge de pe soclul de piatră îl... (Sărmălutza ei de viaţă ! zise Valeria). Se despărţiră doar după ce vorbiră cu doamna Croitoru : nici o chestie, avea ea grijă de... Le gătise nişte sarmale ! Da. Sarmalele erau mai importante ca orice. Şi telefonista nu voia să uite acest mic adevăr.

Dar nu plecase din incinta imobilului unde locuia Cata-Chiţiga pînă nu bătuse la uşa frizeriei lui Leibovici („uşa interioară" ce dădea în curte) : „Domnul Leibovici !" Nimic. Şi aşteptă, parcă dorea acest răspuns. Natura murdară, nerușinată, dar adevărată. „Domnul Leibovici !" insistase, ca să se convingă încă o dată că avea dreptate : evreul nu mai era acolo. Inainte... de a urca la Cata-Chiţiga, doar ciocănise de două ori : ţoc ! ţoc ! Şi încă : cioc ! şi frizerul apăruse surîzător, cu părul lui creţ, parcă pus pe moaţe, ca o coroană de spini în jurul frunţii : „Domnişoară, e O.K. ! Trăieşte. Am o veste de la Eldar..." Era vorba de Estera. El îi adusese o veste bună — Vestitorul bun ! Şi ea, scroafa, acuma parcă se bucura că... Natura nerușinată, murdară.

În apropierea „Băii publice", cum îi zicea Eldar, de unde începea parcul — propriu zis de-aici începea, cu cîţiva arbori ce se „oglindeau" în Criş, lăţindu-se mereu, spre marginea oraşului, pînă la poalele dealului cu meri şi, cireşi, cu vii, Dealul Viilor — cei doi meseriaşi „publici" erau la datorie. Jucau table. Surzi, absorbiţi de ani de zile într-o partidă în care zarurile de os le surîdeau pe rînd : şase-şase, doi-trei... Bătrîni aproape, cărunţi, în orice caz. Unul avea o tocilă : ascuţea cuţite, foarfeci, bricege, ascuţea ce se tocise, ce se tocea. Era, se lăuda, în stare să ascută şi sule. Celălalt avea un cîntar : bătrîni, tineri, copii, fete, muieri, babe — veneau să vadă cum stau cu greutatea personală. Se schimba ceva în organism ? Se îngrăşau, le mergea bine, slăbeau ? Barometrul norocului, zi-

cea el. Vă cîntăresc şi mintea, dacă plătiţi dublu, surîdea, lăsînd să se înţeleagă că totuşi le face un favor. Le cîntărea raţiunea, ce dracu ! îi spunea Eldar Esterei. Valeria venise de multe ori să se cîntărească... să ascută cuţite... „Ascuţim ace, brice şi carice !" îl auzi din nou pe domnul Petrică. Sau era Peterka ? Se cîntări. „Domnişoară, ce vă mai face prietena ? Nu vine la cîntar, s-a dublat ?" Adică era borţoasă. Vorbeau cînd româneşte, cînd ungureşte, cei doi. Îşi continuară partida, sub uruitul îndepărtat al avioanelor... Nu prea aveau clienţi... Ei, şi ? Seara, oricum, cîştigul îl împărţeau pe din două, cît era. „Astăzi nu vreţi să vă cîntăriţi mintea ?" Nu, dădu ea din cap. „Nici inimioara?" Nu. „Atunci, nu să fie... Altădată, la dispoziţia dumneavoastră ! Şase... cît ?..."

Valeria luase din biblioteca lui Cata-Chiţiga un manuscris vechi... Al călugărului ? Îl şutise, ce mai. Să nu se piardă ? Poate, sau să-i citească... sfîrşitul ?... Avea să ajungă la bunică-sa, lîngă cimitir, pe strada cu tei şi castani : acolo o să-l răsfoiască, în linişte. Pe Elvira o „ascunsese" la sora bunicului... din precauţie ! Dacă o urmăreau... ăia... sau o urmăreau pe ea, pe Valeria, să nu dea de Elvira. Deşi nu mai era timp pentru aşa ceva... pentru nişte femei, pentru oameni... Războiul bătea în porţile oraşului: bum ! bum ! bum ! ca şi cum ele ar fi fost de aramă. Tirurile de artilerie se intensificaseră, deveniseră mai vvviii... Căderea Oradei, eliberarea ei, bătăile în porţile ei de aramă, străpungerea cerului ei... Totul începuse cînd ? Precis : eexact !... cînd ea şi Melentie văzuseră punîndu-se peste... albinos prelata ! Atunci se cutremurase asfaltul, se încreţise, se spărsese, geamurile se încreţiseră, vîjîiseră, tremuraseră — ca nişte tobe în vînt ! ttobele ce amuţeau, făcîndu-se ţăndări, dezzastrul ! căzînd parcă din cer... Acum războiul intra în oraş nevăzut, doar auzit, îşi zise Valeria, apropiindu-se de casa bunicii Istina. Augustina Cristina Marian. Dar îi ziceau poate de peste o sută de ani Istina. Era şi ea un fel de manuscris vechi... Trebuia odată să-l citească cineva ! surîse Valeria. În orice caz nu Cata-Chiţiga ! Ba da, chiar el, îşi zise, sperînd... El, el ! Melentie, care ar fi putut — ieşise cel mai bine la cîntăritul minţii ! — ...era un... Şi ce-i puţea cămaşa, domnule ! Cata-Chiţiga, da, deşi era cam... rasolit, ortodox ! Credea

că întîmplările din manuscrisele vechi... repetate, în orice secol dau acelaşi rezultat. Sînt o singură ecuaţie şi un singur rezultat dau ! Nasulie ! Aaadulterul, bunăoară... Pînă şi Melentie zisese că uneori e văzut ca o crimă, alteori ca o ispăşire, o necesitate, o cale spre ceva, o teroare, ceva acceptat, făcut cu forţa, mereu... Da, asta era : în interpretarea textelor vechi, rezultatul era mereu altul... depinde cînd erau citite ! Şi de cine ! Deşi, poate că, da, da, în manuscrisul caligrafului... era scris finalul ? Ar fi avut curajul să-l citească ? De ce nu ? Deşi, sigur, n-avea final ! Poate caligraful a fost ucis ! Fie de către soţia sa, ori inşii ce fuseseră cu ea, şi l-au surprins scriind !... Dar dacă soţia a fost ucisă de caligraf ? Bătură clopotele în turnurile catedralelor. Semn. Ce fel de semn ? De-o omorîse el, îşi mai mărturisea el în scris nelegiuirea ? Sau de şi-o mărturisea, nu-l excomunicau, nu-l dădeau afară de la mînăstire călugării ceilalţi, caligrafii, ca să nu le păteze onoarea, să nu le facă în veci de rîs breasla sfîntă ? Băgase manuscrisul în sîn. Cheia era la ea. O, numai s-ajungă la bunica... Istina, Augustina Cristina Marian, şi-avea să afle Secretul ! Deşi era sigură, putea să parieze, că existau, în final, puncte-puncte... Poveste neterminată, deschisă, o ecuaţie căreia... fiecare secol, deceniu, imperiu, morală, legiuire, bîzdîc, îi da alt rezultat. „Mmmorala tttimpului e ssscimbătoare, parcă-l auzi pe Melentie, ssscimbătoare ca fffrunza-n zbor."

Şi Istina, cînd o dusese pe Elvira la ea, zisese : „Nu". Adică acolo o găsea. La început se temuse că nu vrea s-o lase în casă, simţind în ea păcatul. Nu, zisese Istina, oarba, e mai bine la Grozoaie. Bun, înţelesese. Şi-o ascunsese la Grozoaie în pivniţă. Ei, Istina, Augustina, Cristina, Marian o întîmpinase (o aşteptase ? ştiuse că vine ?) stînd pe laviţa de la poartă, ca la ţară, ca în casa foştilor ei bunici, cîntînd uşor, parcă numai pentru ea : „Să nu dai doamne la nimé Ce-ai dat codrului şi mie." Şi refrenul, întotdeauna copleşitor : „Toate florile înflor. Şi eu n-am dobînda lor." Şi Elvira surîsese, brusc deşteptîndu-se din amorţeala în care apăruse cu paporniţa în mînă în grădina lui Măcăneaţă, simţind că e ziua înţelepciunii ei, cînd putea să „vadă" toată lumea şi s-o înţeleagă ; spusese :

„Poate se gîndeşte la tine, sau la orice muiere care... din iubirile ei... nici o haznă !“ „Oare ? o contrase Valeria, mai mult cu gîndul la frizerul Leibovici, la care se hotărise să-i bată în uşă şi să-l întrebe... ceva despre Eldar şi Estera... Elvira nu dezarmase : ochii ei verzi scînteiaseră, ca şi cum ar fi vrut să se ştie că prin ei chiar azi Întîiul avusese timp să-l privească pe albinos, şi că de fapt pentru ochii ei verzi el alesese Oradea ca loc de întîlnire cu străvechea, dar îngîmfata rasă, şi că pentru ea albinosul fusese adus, s-o asculte şi... O părere ! Un basm ! O oboseală... Un verde mineral, nu verde de venin, ca ţeasta unei şopîrle din zonele... Şi Istina, după ce spusese ce avusese de spus, continuase : „Codrului i-ai dat negură Mie să fiu tot singură Toate florile înflor Şi eu n-am dobînda lor.“ Şi-acuma Istina o aştepta tot la poartă ? Pe soclul unde fusese capul resemnat al albinosului — nimic. Golul. Care aştepta pe cine ? Capul zeului, al boului, al vacii ? „O, din el se face şi friptură de peşte !“ Mentalitate de om sărac. Sărac şi cu duhul ? Sau era ceva şi din experienţa fantasticului bucătar Ioniţă care din orice, sub zăpada... Şi clătite cu urdă ! aşa exclamase într-o scrisoare Estera (primită prin Leibovici !) că poate găti şi dintr-o coajă de paltin ! Dar de ce se despărţise de Melentie, de Postolache, de Măcăneaţă ? Prin oraşul pustiu, ca îngropat în alt secol, ca uitat din alt secol, ca plecat în alt veac, poate în secolul tinereţii Istinei... numai bubuiturile obuzelor erau de-acum. Încolo, ziduri scorojite, roase de lumină, cărămizi roşii, ieşite prin tencuială ca nişte răni vechi sau ca... Şi ei... lllepădîndu-se de greci, cum zisese Melentie, o rasă ce n-avea să piardă nimic — avere, gologani, cai — decît viaţa, ho, ho, ho... O vîrstă, de fapt... Să ne lllepădăm de... ca să intre în pămînt, goi, proşti, crescuţi între cărţi, cu aaaiuritul, după unii, de Cata-Chiţiga între ei... trebuia să piardă totul... Daaaa... lllogosul... vorbele, bre, pe Lear, pe ăla cu morile, pe stăpînul morilor de vînt care n-a fost niciodată morar, sssă coborîm din Ooolimpul vostru, fără griji, din grădinile fericite ale raiului aaanilor de şşşcoală... Istina era tot în faţa casei, pe laviţă, cînta acelaşi cîntec, de parcă timpul fusese întrerupt : „Codrului i-ai dat nuiele Mie să trăiesc cu jele Toate florile înflor Şi eu n-am dobînda lor.“ Bunicul scoase din buzuna-

rul interior, din dreapta, al hainei sale de postav, țărănești, o sticlă de-o jumătate de litru, o privi, o scutură în dreptul urechii, o privi, o ciocăni cu degetul arătător — strîns cu buricul lîngă rădăcină, cioc ! cioc ! cioc ! și întrebă : „Cine e ?“ „Oliviu“, răspunse tot el, sec. „Atunci intră“, zise vesel și puse sticla la gură : gîl ! gîl ! gîl ! Oliviu intra înăuntru. Istina, oarbă, surîdea, știa că bărbatul ei îl lăsa pe Oliviu, cel din sticlă, cel lichid, să intre în el, să-i dea puteri, să-l învioreze, să-l facă să cînte — îl aștepta ! să cînte ! „Cine e ?“ „Oliviu.“ „Intră“. Și iar : gîl ! gîl ! gîl ! Oliviu, esență, balsam, eeeternitate— căci și Melentie știa de Oliviu ! — minciună, joc, peste o sută de ani de căsnicie, țuică răsfiartă, de prune. Bunicul, bucuros, roșu. Vorbea cu celălalt, dintr-o altă formă a materiei ? Așa ! Se juca. Toane... bete de om pilit. Doar Melentie dramatiza, meeetafffiziciza, bîlbîindu-se : „Prroștilor ! Nesimțiți ceidincolodedincolocesevededincolo. Misterele-naturii-mai-dihai-ca-misterele-Parisului.“ Bunicul îi întindea și lui sticla : „Oliviu, te așteaptă Mmmmelentie !“ Ce rîdeau împreună, doamne ! De parc-ar fi fost o poveste de-acum cîteva milioane de ani. „Valerio, ai venit ?“ o întrebă el, deși era clar că venise, doar se oprise în fața lor. „Să mergem în casă, le spuse, s-ar putea vreo bombă, sau obuz... rătăcit... Hai !“ Nici nu se clintiră. Dar în cîteva secunde, Istina se ridică, își netezi poalele, îl luă pe bunic de mînă, ca pe un orb — și intrară în curte, mai mult ca să-i facă ei o plăcere. De crezut, cum s-o creadă ? N-aveau destul cer, destul loc pe pămînt ?... „A, nu, nu în pivniță, acolo miroase a băutură !“ se strîmbă el, vezi doamne trăit numai în biserică ! Intrară în bucătărie. Valeria trase jaluzelele. Aerul era plăcut. Pendula (adusă de el din Italia, în raniță, în timpul primului război mondial) bătea, bătea : tic-tac ! tic-tac ! tăia, ca o mașină de tocat macaroane, timpul, reteza timpul, nu-l forfeca, nu-l doar măcelărea, lăsîndu-l viu (ca pe un șarpe la care-i tot tai capul, născîndu-i-se din gîtul tăiat alt cap, balaur, de !), îl decapita, omorîndu-l încă o dată în fiece secundă — căci el se ducea, pierea, nu mai era viu și n-avea să mai fie în vecii vecilor viu, decît în memoria fantastică a Istinei, ce scăpa de orice ghilotină.

— Cine e ?

— Oliviu.
— Intră.

Uruit de maşini, pe stradă, în aer, explozii ! Parcă explodau nişte stele invizibile, întunecînd ferestrele, făcînd lustrele să se bălăngăne, podeaua să se cutremure, pereţii să tremure. Se spărgea cerul în bucăţi, pămîntul se năruia, intrînd totul în întunericul dintîi, orb. „Ia cîntă tu ceva, fomeie !" Istina reluă, continuă acelaşi cîntec, de parc-ar fi fost şi surdă la ce se întîmpla în jur : „Cu lacrimi şi cu necaz Şi cu lacrimi pe obraz Toate florile înflor Şi eu n-am dobînda lor." Cînta ca din alt secol, din tinereţea ei. O, Istina, bunica, Augustina Cristina Marian lega secolele între ele, războaiele între ele, primul de al doilea, primul (cînd îi adusese el pendula !) de cel din şaptezeci şi şapte (cînd ea îşi dăduse rochia de mireasă şi sovonul — pentru bandajele răniţilor de peste Dunăre !), Transilvania de România Mare, orînduirile între ele, capitalismul de ehei ! pînă în jos, în istorie, în josul ei, în trecut, şi pînă Dumnezeu ştie cînd, deceniile între ele („— Oliviu ! — Intră"), mileniile, timpul, vertebrele ei, vertebrele ei, ca o şiră a spinării nu numai a ei, dar, de ce nu ? şi a aaaa... Melentie zisese, pompos : a istoriei. Postolache îl luase peste picior : „Chiar tu, Brutus ? ! Care zici că dincolo de istorie este... hei, ce ? timpul, şi mai ce ?" Se jucau şi ei, jucau bîza ! Bîzzz ! Şi vorbeau. Nu le păsa de nimic. Bîzz ! Istina : „Dar de lacrimi nu iau seama Că le-oi şterge cu năframa Toate florile înflor Şi eu n-am dobînda lor." Ochii ei orbi, liniştiţi, surzi, păstrînd în ei întunericul de la începuturi, de dinainte de prima zi, de dinainte de ziua luminii, deschişi, inerţi, ca nişte hăuri, lucind în ei bezna cu toată neorînduiala ei, haosul elementelor, cărbunele, fierul, sarea şi piperul — şi-l aminti pe Melentie, doar şi lui i se păruseră la fel cu două zile mai înainte — din care se alcătuiesc ce se alcătuiesc... Care dobîndă ? întrebase Elvira, pragmatică, pusă pe limpezit apele, în beciul Grozoaiei. Fructele, copiii, fericirea, tu ? Un vînt scurt — un suflu ! — făcu să zboare ţiglele de pe acoperiş. Doamne ! Ar fi fost aşa... stupid... păcat... să moară ţinîndu-şi bunicii de mînă... Istina însă cînta încet, habar n-avea ! iar el discuta cu Oliviu. „Intră !" O umbră trecu pe la ferestre. Se auziră nişte lovituri în uşă. „Cine

e ?“ Nu răspunse nimeni. Să fi fost chiar Nimeni ? Rîse. Dar o cuprinse frica. „Să mergem în pivniță.“ „Nu.“ Ei, asta era ! Mîndria de-a muri în casa ta, în patul tău, nu ascunzîndu-te... „Ba da !“ zise Valeria și ieși afară să deschidă ușa la pivniță. O muscă e muscă... „Ei, fire-ai a dracului !“ Treptele erau cam șubrede, le știa. Dar bunicul avea o scară a lui, o ușă pe care o punea peste trepte. Unde era ! ? O găsi rezimată de cuptorul de copt pîine. O luă, vru... dar alunecă... O bubuitură, pămîntul ridicat spre cer din grădina lui Șandor-baci. În beci nimeri cu fața într-o tîrnă cu paie, în care clocise o găină. O schijă rătăcită tăiase sub cep butia cu varză și zeama curgea leneș pe pămînt. O altă bubuitură făcu să geamă temeliile casei: năvăli praful. Fumul ! Rozaliu. Ei, drăcia dracului ! se enervă. Puse cîteva scînduri pe două butoaie : aici avea să-i aducă și să-i culce pe bunici. O nouă explozie o făcu să cadă în nas, să-i curgă sîngele... Ptiu ! scuipă, amețită, ștergîndu-se la ochi să vadă prin fumul împuțit lumina... Butoaiele se dădură peste cap, și ea căzu din nou în nas, de parcă se schimbase centrul de greutate al lumii... O umbră, mișcîndu-se în norul de praf : un hoț ? un găinar? Ei, da, își aminti de Estera : „Ei, da, Aurelia, Aurica, fata luată de Luna țiganca, uitase totul, groaza șterse ca un burete totul, și crima.“ Doar nu trecuse dobitocul și prin camera bunicilor ? Doamne, de n-aș uita ! își zise, fricoasă, pitindu-se după un butoi plin cu pălincă. Vru să întrebe „Cine e ?“, dar se temu să nu fie o glumă, bunicul să-i răspundă cine știe ce... Sau Istina era ? Elvira ? S-o fi plictisit la Grozoaia ? Un bandit ? sau Augustina Cristina ? Teama și speranța, fiori zăpăciți, răzbindu-se în fiece clipă între ei, neputînd să-i înlăture, să-i alunge, oricît strîngea din dinți și-și spunea că totul e o iluzie, umbra paltinului, a plopului... Dar pașii ? ! Alunecă pe niște căpățîni de sfeclă. Doamne, nu mă duce în ispită, se rugă, gîndindu-se la diavol, propunîndu-i cumva un legămînt celui în care de fapt nu prea crezuse niciodată ! Ei, dar la înghesuială ! Natura nerușinoasă, nerușinată ! „Elvira, auzi clar o voce de bărbat ! Deci o căutau ! Credeau că e în pivniță ! C-o adusese ea, Valeria, la Istina ? Nu era un glas cunoscut. Era Melentie, nebîlbîit, cu acele sunete ciudate ce nu le puteai recunoaște întotdeauna ?... El îi

zisese : Vvvvaleria, tttîmpeniaşiraţionalulvorpătrundeşi încuibdeşarpeşisubpatşiînpatînpivniţăînîntunericdesăvîrşinddisoluţialipsaînţelegeriiîntreoamenifricaşilipsacuvîntului..."

— Ghiusi ! strigă, şi nu-i răspunse nimeni. Poate că nici nu era nimeni. Franz Ferdinand ! strigă prostindu-se, gîndindu-se la acel personaj ridicol, fără multe replici, din opereta ce n-avea să fie vreodată scrisă de Eldar, „Arhiducele", şi care din umbră dirija ca un diavol totul !... Esti ! tresări. Nimeni nu răspunse, sau poate nu se auzi nimic, în vîrtejul sonor al... Nu mai avea curajul să iasă afară, în curte, să-i aducă pe bunici... „Te-n draci-laci !" îşi făcu ea curaj. Îi căzu dintr-o firidă o sticlă pe laba stîngului... Au ! Se clătină şi nimeri cu fundul în tîrnă, ca o cloşcă... Au ! ceva rece, cleios... Drace ! Puse mîna, se mînji : nişte ouă clocite, puturoase... Se şterse pe fustă, dar nu se putu ridica în picioare... Împărăteasa găinilor ! Surîse amintindu-şi de Estera : „Ei da, Vali, niciodată să nu-ţi pierzi, fă, umorul ! Căci, vorba marelui mincinos Eldar, care-o mai nimereşte din cînd în cînd, nici adevărul, oho !, nici dragostea, oho !, mînaţi măi şi sunaţi din zurgălăi, nu trec, nu ne încîntă, n-au nici o putere fără viaţă... fără talentul vieţii (atenţie la Eldar), care e Arta, fufelor !" Ei, da, ce era pentru ea războiul ? Ce-o să povestesc cînd oi fi de vîrsta Istinei ? rîse. Că puteau ouăle clocite. Oho ! Dar dacă o mierlea, aici, cuprinsă cumva de dărîmături ? Cu bunicii... răposaţi sus, în casă, ca într-un alt cimitir, suprapus, aflat deasupra cimitirului ei !... Ei, ehei, prostii ! Unde era detectorul lui Rilă-Iepurilă ? Ce-ar fi arătat el acum ? Faimosul detector RI—100, care înregistra conţinutul de zahăr din sînge (bun şi pentru diabetici !), glucidele, deci, lipidele, oho, frica, dragostea şi ura, oho ! El preluase, la ştrand, faimoasa gogoriţă a lui Melentie cu tttortura adevărului şi-o dusese pînă în pînzele albe, zicînd : „Soru-mea, văcuţa Vali, va fi tttorturată mereu din cauza nobleţei inimii ei ? Nici vorbă ! Ea e ca tata : cu mîna dreaptă făcîndu-şi sfînta cruce de la mir pînă la buric, şi la umeri, şi cu stînga udîndu-şi gîtlejul, ca bunicul, nemuritorul bărbat al nemuritoarei Istina, Augustina Cristina Marian. Iată, ciudat, în cenuşiul puturos al fumului asurzitor îşi amintise un gînd de-al fratelui ei ! Drace!

Doar n-o s-o pun de mămăligă ! îşi zise şi încercă să se ridice. Piciorul stîng îi era amorţit, mort. Începu să transpire. Se tîrî spre ieşire, spre uşa lăsată deschisă... Un gînd, straniu, o voce a cui ?... Ei, ce cîştigăm acum, sîntem mai fericiţi, ştiind ce-a păţit albinosul ? O... tragedie, o nebunie de care nici el, nici Elvira nu erau vinovaţi... Cum scrisese Estera despre Aurelia ? A, nu că nici călăul şi nici victima nu erau vinovaţi, ci că amîndoi uitaseră !... Porcul de timp ! Mînat din urmă de un porcar, timpul... Secundele, ca o turmă de porci mînată cu biciul de un smintit. Tirania, o să zici ! îl auzi parcă pe Măcăneaţă. Fie. Şi noi, aflînd asta, fără farmecul... gggratuit al lui Cata-Chiţiga cerbul ! ca nişte greci tineri... ppperipatetici, fără pprofesor, sau cu unul, de ccrimă, invizibil... ăla cu porciidin ApussaudinRăsăritdinNordsaudinSudcaînoperetaArhiducele ? „Elvira !" auzi din nou şi văzu o umbră închegîndu-se prin pragul portocaliu, neagră, venind spre ea. Dar ce păţise ea de nu se putea ridica în picioare ? Şi de ce auzea glasuri ? Veniseră Postolache şi Măcăneaţă, Mihuţa... s-o caute ? „Sssaufărăprofesorrătăciţinemîntuiţiplutindpe valurinicimăcarpedepsiţineluaţiînseamădevalurişistriviţidin întîmplarecaîntropivniţăprintremurăturişizeamădevarză şşşşi... Omul de lîngă ea o prinse în braţe şi-o ridică în picioare. Era dentistul. Se trezi ca dintr-un vis. Îl împinse şi fugi — însă el o prinse de mînă : îi despărţea stîlpul de lemn din mijlocul pivniţei... Ea îl muşcă de degete, el o prinse de păr — şi între ei, stîlpul. Pămîntul se zgudui, tavanul tremură, o explozie apropiată le sparse urechile... Nu se mai zăriră, deşi se ţineau unul de altul de mîini, de păr, de umeri, ea să nu fugă, voia el, el să n-o lovească... Drace ! Ca într-un coşmar. Era păros, ca dracu, dacă n-o fi fost chiar Scaraoski ! O căuta pe Elvira, nu pe ea, credea oare că ea o adusese aici ?... Îi simţea respiraţia, lipită fiind cu obrazul de lemnul rece... cum o trăgea el de păr ! Nici nu putea să-l scuipe ! Iarăşi pămîntul se zgudui, cerul plesni ! Drace, Esti, să ne ia... aşa. ...ca şi ţinîndu-se în braţe!... Sssstriviţisubdărîmăturifărăcasăfim luaţiînseamăodraslealeîntîmplării... Vvai de mămăliga noastră ! strigă Valeria, aproape văzîndu-se intrînd în nişte valuri de pămînt, de ape, sub ele, în şuvoiul, în turma de porci pe care nu Dumnezeu, ci o sssecătură, o

ddejecție o mîna din urmă, un rahat... Obligați să ne închinăm unui rahat ! strigă, să ne împărtășim lui ! strigă, aproape leșinînd... Dințosul o izbi peste obraz ! Ah, sîngele din nas o trezi... Îl mușcă din nou de mînă ! Aaa ! urlă el. Deci nu era vis... Aaa ! Aerul începu să se cureţe, lumina, să se limpezească... Era dentistul cu doi dinți de aur în gură. Se priveau ochi în ochi, simțindu-și răsuflarea fierbinte... Poate-așa și Aurica ținuse de mîini, o clipă, privise în față... Să te uiți în ochii diavolului, drace, să-i simți între degetele mîinii drepte părul... Între ei, stîlpul, ca un trunchi uscat... Buf ! Fumul înecăcios... Pomul uscat al raiului, rîse ea... Istina ce-i spusese : fă-ți cruce cu limba în gură, gîndește-te la rai, cînd dai de dracu ! Se gîndi iată, dar... nimic, nimic ! zeama de varză se încălzise brusc sub tălpile ei. Dar dacă ? oho ! dacă am făcut pe mine ? ! Ah ! ce bun ar fi fost acuma detectorul RI—100 să măsoare cu exac-ti-tate tensiunile produse în corp prin transformarea biochimică a zahărului, să stabilească, oho !, cu exac-ti-tate conținutul de zahăr, să analizeze sîngele, urina, iiiubirea, ura, oho ! Îl mușcă de nas ! El scînci, ferindu-se, moale, cuprins de febră. Trebuia să apară bunicul ! El, cu Oliviu din sticlă ! Dentistul o izbi cu fruntea de stîlp. Porcule ! strigă. Bine v-a făcut Elvira ! Porcilor ! urlă ea, brusc înflăcărată de-o ură neagră. Ai ! ce cucui o fi avut în frunte ! Porcilor ! Fasciștilor ! Nemernicilor ! Fiarelor ! Bandiților ! Care și pe Esti !... Criminalilor ! spuse ea tot ce-i venea la gură, suferind parcă, tttorturată din cauza iubirii ei... aaabsolute față de o idee nobilăăă... cum ar fi zis Melentie, neuitînd să strîmbe imediat din nas și să zică : aici pute oarece de mîță !... Criminalule ! strigă, vrînd să-l muște din nou de nas pe dentist, dar simțind cum acesta se moaie în brațele ei și alunecă pe lîngă stîlp ca o uriașă lacrimă de ceară topită. Aoleu ! Valurile de fum și de praf din pivniță se subțiau, se stingeau, puterea luminii creștea în dreptunghiul ușii deschise, incoruptibilă. Un pui de găină ieși afară piuind zăpăcit. Încă mirosea a praf de pușcă, exact ca... vara, la Păușa, cînd Istina, Augustina Cristina Marian, după fulgere și trăsnete, cerul, aerul... Dentistul fusese lovit la tîmplă, era ameţit... Îl șterse de sînge cu o mînecă a bluzei. Rupse și a doua mînecă. Îl așeză pe scîndurile puse

peste niște butoaie. Respira, aiura... La genunchi ? Curgea prin cracii pantalonilor sînge... Îl dezbrăcă. Sub genunchi era o rană vie, sîngele bolborosea... Îl legă, rupîndu-și bluza... Ieși pe scări, apăsă pe mînerul pompei de apă din curte, umplu o găleată, reveni, îi dădu cu o cană de plic să bea... Nici vorbă. Îl spălă pe frunte, îi puse la tîmple mîneca bluzei, udă... Și atunci o auzi pe Istina cîntînd : „Dar de lacrimi nu iau seama Că le-oi șterge cu năframa Toate florile înflor Și eu n-am dobînda lor." Trăiau ! Dar bunicul ? Puse mîna pe pieptul dentistului, inima lui bătea-bătea aprig. Natura neruşinată... Învingătoarea... „Vali !" îl auzi pe bunic. Ieși, închizînd ușa în urma ei.

— A... bine că s-a dus ! Ai stat la scuteală... Ce vijelie ! Dacă nu eram cu Oliviu !... Că Istina... Auzi-o ! Și cîntă și el, să n-o lase singură : „Dar mi-e jele de obraz Că rămîne fript și ars." Eh ! zise și scoase sticla din buzunarul de la piept al hainei sale, o ciocăni, și întrebă :

— Cine este ?

— Oliviu.

— Intră ! zise el și puse sticla la gură... Gîl ! gîl ! gîl !

Amurgul plin de fum îngenunchia peste pămîntul parcă dintr-odată mai bătrîn... Și Istina, Augustina Cristina Marian : „Toate florile înflor Și eu n-am dobînda lor."

— Dă-mi și mie, zise Valeria și întinse mîna după sticlă...

— Aaa ! se bucură el, rîzînd. Oliviule ! În tine ne e toată nădejdea...

— Mă duc s-o mai umplu, zise ea și bău... gîl ! gîl !... și începu să coboare în pivniță...

— Oliviule ! strigă el. Apoi, mirat : Vali, uite ce umbră pe pămînt ! O să plouă ? Vezi vreun nor ?

Nu era nici un nor, nici o umbră de nor. Dar el simțea ceva cu pielea lui tăbăcită de vremi, și cu oasele lui aduse din alt secol, cu nasul lui roșu de atîta pălincă (cu sîngele lui vechi, mai sensibil ca un serviciu național de meteorologie), el, soțul Augustinei Cristina Marian, tăbăcarul, cojocarul, prietenul faimosului Oliviu —, dacă nu el era chiar însuși Oliviu, cel adevărat, căci și pe el tot așa îl chema în acte, Oliviu-Liviu, poreclit de Istina, din noaptea nunții, oho-ho ! Împăratul, împăratul-luminatul, el

simțea o umbră prin aer, pe pământ, invizibilă încă ; umbra unei hahalere ? a Arhiducelui ? a cui ? nicidecum a păcii, căci ea n-avea umbră, ea nu e ca ehei !... Pe pământul aflat sub amurg, bătrîn, umbra celui cu două umbre se întindea, în cîntecul guguștiucilor, răcoroasă, grea, ca o pelerină neagră... ca o manta de fier... era umbra ce venea în spatele lui, ca o grapă, nu cea pe care și-o trimitea înaintea sa, rozalie, fistichie, focoasă, ca un ochi al deșertului...

— Istina ! strigă împăratul.

— Da, împărate, ieși ea din casă, cu o felie de pîine în mînă, surîzătoare. Ai spus ceva ?

— Eu ? Da, da, vino să vezi ! Apune soarele...

FLORILE BINELUI

1

— Hai, bonjur !

— Bonjur !

— Să trăiţi ! Bună ziua !

— Noroc ! Noroc !

Trecea măgarul cumpărat de şeful de gară de la un bulgar din Calafat. Îl salutau. E bine ! El, singur, căutîndu-şi oile. Cam adormit. Cu floarea înflorită, legănîndu-se. Şi cu o floare la ureche, pusă de cine ştie cine ! Hai, bonjur ! Un animal respectat, bre. Iou nopot ! Servus ! Prin praful drumului, parcă visînd. Începu să ragă. Apoi, mai liniştit, o luă pe lîngă cimitir, spre pădure. Caprele păşteau printre morminte. Cu picioarele lor uscate urcate pe lespezile de piatră, mîncau trandafiri. Mehăiau. Pîrţîiau. Ţapul, mai vîrtos la minte, crezîndu-se, se plimba de colo colo ca un vătaf. Avea chef de joacă ? Intră cu coarnele în burta unui ied, ca un alint. Luate una cîte una, caprele — ce animale cuminţi ! Numai că pe unde treceau ele — iarba, frunza, ioc ! Da. Ca un pîrjol. Numai căcăreze. Blestemul, diabolul — erau între ele, în ce făceau, nu în ochii lor blînzi, în coarnele lor nefăloase. Ca o jegăraie treceau, behăind. Şi acum ajunseseră în cimitir. Iad viu, pe picioare. Oricum, parcă acolo se iviseră pe lume, nu în plantaţiunea paradizului. Dar ele să fi fost chiar Urîtul lumii, bre ? De ce dădea după ele cu pietre nimuricul ce căra motorină la moara lui Isac Stern, doar nu erau în cimitirul unguresc ? Augusta şi cu vecina ei

aduseseră în cărioara trasă de Fulger icoanele de lemn de prin biserici, cristoşii de lemn, vopsiţi. De pe la şvabi, saşi, unguri şi români. În pătul, cu toate, printre cînepa uscată adusă de la murat. La adăpost. Feţe aproape atunci pictate : albastrul ochilor, paloarea obrajilor, buzele vinete ale celor răstigniţi. Sfinţii sculptaţi în lemn, uşori, uscaţi. Îngerii. Pielea arhanghelilor. Aripile. Semănau cu nişte plugari, bre. Obosiţi sau trecuţi prin nunţi. Niciodată ele nu văzuseră atîtea chipuri cereşti alături. Hai, în pătul ! În magazie, prin grîu. Scoşi din faţa războiului, tu. Mai da vreun glonţ, mai o schijă... Să-i spintece ? Să le sfîrtece nasurile ? La adăpost, sub cînepa albă, gata de meliţat, printre fîn şi otavă. Să miroase şi ei a cîmp. Hai cu Fulger, la cărioară, încă o dată prin satul pustiu. Bărbaţii erau plecaţi. Babele, pitulate. Să nu le ajungă din urmă soldaţii şi să... Că se mai întîmplase. Vorbele o luaseră înaintea trupeţilor. Păcat să se dărîme vreo clopotniţă, ori să ardă ei în icoane, înăuntru ? !... Miroseau a tămîie. A fum. Nişte bărbaţi şi nişte muieri puşi pe lemn, cu pensula. Şi Lazăr ! Şi cel din iesle. Cam păroşi, tu. Ei, asta e, şi acolo şi aici, tot viaţă e, cum ar zice Melentie. Şi ce artă ! Ei, da, păi aici e chestia, tu, în asta se vede dorinţa de a... De a ce ? Cata-Chiţiga, cumnatu-meu, tu, zicea : de a domina moartea prin artă. Ei, noi îi băgăm la scuteală, la loc uscat, la fereală... Nimuricul trăgea din pipă şi da după capre cu pietre, din drum, dar nu intra în cimitir să le scoată de-acolo ! Nu-l ducea mintea ? Parcă vedea negru ! Caprele erau albe, şi ţapii — însă aşa, cu jaful dintre ele, cu trandafirii în coarne !... Să te-apuce frasul ! Astea toate trebuie belite şi puse pe jar ! făcu semn nimuricul vecinei Augustei. Meri în fene ! Adică : du-te la dracu, poţocule ! Ce-aveau cu el ? Dar el, cu caprele ? Poate, mai degrabă el presimţea prin ele... Ca un poţoc oarece !... Oarecete ! Ce ? Bang ! Clopotul. Rilă, prin porumbii neculeşi, păşea cu grijă. Bang ! Clopotul. Ca în turnul bisericii cu lună din Oradea. Bătînd ceasurile, acum ? Nu, nu, se urcase cineva în clopotniţă. Globul din turnul bisericii cu lună — învîrtindu-se, rotindu-se. Tim-

pul, parcă rotindu-se. Bang ! O fi murit Oneț Ion cel cu bucata de pămînt legată în batistă ? Sau David Cuciulean, cel cu telescopul și cu cocoșii din căruță ?... Ori colonelul, care visa cerbi ? Oricum, e bine să crezi în ceva, Piți ! Și în buricul meu, Piți. Da, da, își zise Rilă, gîndindu-se la borna de frontieră pe care soldații o așezaseră într-o căruță. Chiar și într-un buric, Piți. Da, da, decît totul să fie o mare păcăleală... Privi caprele din cimitir. Îl scoteau din sărite pe nimuric ! Făceau ce făceau fără să știe ce fac pentru zgaiba cu lulea în gură ! Ei, își zise Rilă, cuprins de o răcoare, așa să fie ? Ce, fără să-ți dai seama ? Să tremuri de... Și-apoi, Țarina Sîngelui ! De ce o ținuse atunci Oneață una și bună cu Țarina Sîngelui ? Mai rău ca Iuda, cine ? Chiar, nici măcar pentru arginți, de căcărează ce ajunsese !... Nici cu alba, nici cu neagra ! Dar nu era adevărat, își zise Rilă. Nu ! O să ajungeți să... prorocise Oneață, la Băi, mîncîndu-și lacrimile, dar nevoind să tacă. Bang ! Clopotul, ca la morți. Cui îi bătea ?... Și cine ?... Agnes își ținea palmele sub centura lui : un om trebuie să aibă greutate și electricitate, Piți. În fînul din ieslea bunicului ei, techergheul ce colindase pămîntul pînă în America, de unde venise c-o lulea. Din care trăgea acum nimuricul : puf ! puf ! Ce lighioană și Agnes ! Cînd o bătea taică-său, cu nenorocita de curea pe care-și ascuțea dumineca dimineața briciul de bărbierit, în loc să plîngă și să sufere, să se dea cu capul de pereți și să spună că nu mai face — își lua coada la spinare, chiar în văzul lumii ! Venea chiar pînă la moara lui Isac Stern, și-și arăta fundul învinețit : Piți, asta e ! Ce, tu ? Asta e, Piți, vreau să trăiesc. Și-i băga palmele pe sub centură. Fără să uite vreodată să plece de-acasă cu capul gol, adică fără perucă scoasă din sacul unde-și țineau perucile de regine și de contese, de baronese, berărese, aduse de la teatrul din Oradea, unde, oho !... Piți, tu ai greutate și electricitate. Gemea ! Se ungea pe mîini și pe picioare, peste pîntec și peste țîțele ei tinere cu untdelemn și se urca în cireși, vișini, salcîmi, toată primăvara, să mănînce flori

de salcîm, mai ales, cireşe şi vişine. Spre vară, mînca spice crude de grîu, florile grîului. Şi porumb de lapte, prin septembrie, fără să-l fiarbă, fără să-l pună pe cărbuni. Şi faguri de albine. Agnes. Avea încredere în puterea ei, în sîngele ei, în lumina ochilor ei. Pe nimuricul ce venise s-o ceară de nevastă îl mîngîiase la ceafă, ca pe-un berbecuţ. Gabor voia să se scape de ea. S-o ia de nevastă chiar talpa iadului !... O pacoste şi o ruşine ! Dar cine se ducea în faţa altarului cu nepoata techergheului ce bătuse şi America de la un cap la altul ?... Sămînţă de buruiană. Şi totuşi nimuricul se încumetase. Venise, cu pălărie neagră pe cap. Gabor îi dăduse o pipă. Să fie a lui ! Şi tutun ! Teşig ! Trăgea din lulea, pe scaun, sub nuc, aşteptînd-o pe Agnes. Ea venise călare pe Csiko. Îl încălecase în grajd, ştiindu-l pe nimuric sub nuc. Se plimba prin faţa lui, în pasul calului... Ei, ce părere ai ? Nimuricul nu înţelegea : şi calul era al lui, dacă se însura ? Ce copite ! Ce bot alb ! Agnes, în cizme, cu o nuia de frasin în mînă. Contesă ! Oprise în faţa peţitorului. Se strîmbase. Ce te doare ? se ridicase el de pe scaun. Ea îi arătase. Aici. Ridicîndu-se uşor în şa : Aici, pusese ea mîna. Mă doare de mă arde. Cam aşa ceva. Putea el să facă să n-o mai frigă durerea ? Nimuricul, spre Gabor : Ce ? O durea toată carnea, începînd de-acolo. O bubă. Putea el ? Ştia ceva orvoşaguri ? Gabor, făcîndu-i cu ochiul peţitorului şi punîndu-i un pahar cu pălincă în mînă : se-aranjează ! Îi trece. Ai, ai, chiosonem seipen ! Augusta îi vedea prin fereastra de la bucătărie. Gabor dăduse drumul din coteţ la doi porci... Îi dădea şi doi grăsani ? Mangaliţa. Şi cinci oi ? Iştenem ! Agnes, spre Augustina : Ăsta e în stare să mă cumpere ! Pe ce-i da, tot lui, Gabor. Şi o vacă ? Ei ! Agnes sărise din şa : se plimbase în jurul nimuricului. Pune mîna, îl îndemnase, întinzîndu-i genunchiul drept. Apoi fugise în casă. După parfumuri. Şi-şi adusese şi sacul cu peruci, cumpărate sau furate de la administratorul teatrului din Oradea. Sau primite în dar. Ei, vrei o baroneasă ? Se dăduse şi cu parfum. Îşi aruncase cizmele şi pantalonii de

călărie. Ioai ! Rămăsese cu fundul gol, cu perucă verde pe cap. Ioai ! ţipase nimuricul. Gabor îl mîngîia pe creştet : adică : nu te teme, fiom ! Vigheaz ! Ce mai era ? Merit un preţ bun, îi făcuse Agnes cu ochiul Augustinei. Maică-sa plîngea punînd cînepa verde în căruţă, s-o ducă la murat. Mă doare, arătase fata, muşcînd dintr-un fagure de miere. Dar ştiu să dau bine din. Şi arătase din ce. Nimuricul, bolboiat. Dar îi plăcea. Şi oile, cîte ? Zece ? ! Tizen kető ! De ce să nu-l iau ? îi făcuse Agnes cu ochiul Augustinei ? El nu va îmbătrîni niciodată. Va fi mereu frumos ca acuma, şi cu pipa-n gură ! Puf ! Puf ! Ce grof bogat ! Ajunseseră la cincisprezece oi ! Nimuricul avea şi o meserie : aducea de la gară motorină în butoaie pentru moara lui Isac Stern. Mîne poimîine, mecanic ! Ighen ? Nimuricul poartă ochelari de soare. Întunecaţi. Agnes, spre Augustina : Asta e un mare Vrăjitor ! Îi e teamă să-şi dea jos ochelarii, ca să nu mă culce la pămînt cu privirea lui fermecătoare. Îi luase ochelarii de pe nas, şi pipa din gură : oh ! ochi adînci, tulburători. Mă pătrund pînă în foale. Cum de nu l-am cunoscut eu mai devreme, tanti ? Ei, dragostea n-are nimic cu căsătoria, ideş ! Îl gîdila din nou la ceafă. Ideş fiom ! Are nevoie de niscaiva avere, şi de cine să-i gătească dimineaţa, cînd pleacă după motorină la haltă. Ţoc ! ţoc ! pe obrazul nimuricului, dîndu-i înapoi luleaua. Gabor era de acord cu orice năzdrăvănie. Se săturase. Rilă, în bucătărie, venit să-i aducă Augustinei din partea sorei ei, Elvira, două perii pentru Fulger. Ei, Agnes căscase gura ? ! Chiar ! Şi-l îndemna pe nimuric să-i pună degetele pe dinţi. Nu se mişcau ! Clasa eghi ! Hai, că nu te muşc ! Se bătuse cu palma peste şold. Iapă, clasa eghi ! Dar el o fi virjin, tanti ? Asta era : a întrebat cineva vreodată dacă bărbatul era virjin ?... Eşti fecior ? Te, ideş ?... Eşti fecior de la Bihor, cu cuţitul la picior, dar virjin ?... Rîsul dracului. Frunzele nucului întinereau. Agnes răsturnase scaunul. Pipa, în iarbă, fumegînd. Încă o zi pierdută ! ţipase. Îl văzuse pe Rilă intrînd în casă ? Umbra nucului, crescută din pămînt, începuse să descrească. În frunzele tinere, verdele se întuneca.

Amintiri. Clopotul bătea. Unde erau caprele flămînde ? Să mănînce flori de cîmp. Izbucnirea năbădăioasă a florilor de cais, înaintea frunzelor de cais, a florilor de cireş, înaintea frunzelor de cireş, una din minunile primăverii. Dar furtuna de peste noapte a rupt crengile, a spulberat florile dalbe de cireş. O întîmplare. Oricum, o crimă a primăverii. Norul de zăpadă întîrziată căzînd peste albul grădinilor înflorite. Scurtcircuite. Augusta, arzînd frunzele de nuc, ierburile tocite de iarnă. Fumul, alb. Să împiedice pînă la urmă ce ? Nimic. Nimuricul, speriat de Agnes, îşi plîngea plînsurile neplînse. Vecina, lui Agnes : Gabor ar fi fost bucuros să se împlinească o nenorocire, să-l ia Agnes pe nimuric de bărbat. El toată viaţa a făcut afaceri păguboase : s-a lipit doar de cei care i-au dat un picior în fund ; de nimuricul ăsta cu ochelari care i-a luat locul la moară şi cară el acuma motorina de la haltă. Adică Gabor n-avea pic de imaginaţie : sau dacă o avea, nu-şi putea închipui binele decît venind de la unul care trebuia să-i toarne în cap o vadră cu lături. Nimuricul, lovit în ţeastă, pe dinăuntru, de pălinca băută : poc ! Se legăna. Îi era sete, dar nu de apă. Viz ! Nem ! Bor ! Cobora amurgul, vînăt. Cerul, vînăt ? Roş-auriu-vînăt, ca vinul fiert. Bor ! Un moroi galben-palid, de cîtă ţuică răsfirată turnase în el. Cu pipa în gură. Era mulţumit : îl păcălise pe Gabor. Nu se-nsura, că nu voia ea, nu el ! Avea cine să poarte vinovăţia. Deci băuse cinstit, vinul, dar dacă Agnes !... Galben, de la ficat şi de la maţe, palid-alburiu, dar fericit : totul, pe gratis ! Plus tutunul şi pipa adusă de techergheul de la Detroit ! Lulea americană !

2

Primul lucru pe care şi l-a zis Melentie văzîndu-l pe Rilă în uniforma ce nu era a armatei române a fost : ăsta e înarmat, gata să se bată pentru un adevăr care nu e al

lui taică-său şi-al lui maică-sa, nici al Valeriei şi nici al său ! Deci el pupă în cur un adevăr străin, adică îl linguşeşte, şi de ce ? ! Şi tot Melentie, în gînd, fără să se bîlbîie, răspunsese : pentru nimic, doar n-are altceva de cîştigat decît viaţa, fiindcă de nu face aşa s-ar putea ca ăia să-l pîrlească pe la ceafă cu vreun glonţ ! Şi cum era seară, şi-a zis „Psst !", ca şi cum ar fi vrut să nu-l audă cineva că se gîndea la noaptea fără stele ce se apropia voioasă — noaptea fiind, oricum am lua-o, gura iadului. Dar şi pentru pantalonii şi tunica purtate de Rilă el îl găsea vinovat tot pe Gigurtu, Jigurtu, cum îi zicea cu scîrbă Cata-Chiţiga. „Auzi, tu, Valerio, şi tu, Vali, şi voi, căscaţilor, auziţi şi voi şi vă închinaţi : să te ia cineva din stradă şi să-ţi spună că te pune primministru dacă semnezi condamnarea la moarte a lui mumă-ta şi-a lui taică-tău, şi tu — ţuşti la semnat ! Păi n-a făcut aşa netrebnicul de Jigurtu ? L-au luat de pe drumuri, o lepădătură de politician, l-au urcat pe mătură şi el s-a dus la Viena şi-a semnat actul cel mai ruşinos pe care putea să-l iscălească în lume cineva : să se rupă o parte a ţării sale, aşa, hodoronc-tronc, că vrea nu ştiu cine ! Jigurtu ! Dă, doamne, să nu-i putrezească în veci oasele şi numele, să avem în vecii vecilor ce scuipa !"

Pîinecoaptă nu ştie precis cine e Jigurtu, şi nici Cata-Chiţiga, aşa că ei nu contează pentru el absolut de loc : în schimb, ce-a spus unul despre celălalt da, un blestem e un blestem, e mai mult decît viaţa insului ce-l roagă pe Dumnezeu ceva, şi mai mult decît moartea osînditului prin cuvînt, să rămînă de batjocura lumii, mai mult decît viaţa şi moartea acestor inşi, e un adevăr ce rămîne şi altora, ca o moştenire, potrivindu-li-se... Aşa că Pîinecoaptă se miră, cu gura pînă la urechi : „Măăă ! Să nu putrezeşti în ţărînă, să rămîi acolo ca un strigoi, fără... aer ! apă şi mîncare ! şi să-ţi sufle mucii pe crucea şi pe numele tău toţi inşii ! !" Chinul cel mai mare ar fi fost, pentru insul cuprins de blestem, că rămînea fără mîncare ! Suflet dornic de certitudini, Pîinecoaptă a insistat : „Şi ?"

Adică mai trebuie să fie ceva. Melentie a răspuns : „Nimeni n-are dreptul, nicicînd, pentru nimic în lume, să semneze ruperea unei părți din pămîntul țării sale". Ei, nu, asta era prea mult pentru Pîinecoaptă. El se aștepta la un adevăr mai mic, pe care să-l poată vedea și pipăi : a zis, deci, din nou : „Și ?" Melentie și-a văzut de gîndul lui : „Ăsta ar trebui să fie primul punct al viitoarei Constituții." Era și mai mult pentru Pîinecoaptă : pînă atunci mai era timp ! Și poate ei nu mai ajungeau acel timp. Oricum, bine că Melentie nădăjduia să ajungă în ziua cînd... „Eu sînt oooptimist !" zise Melentie, surîzător. Și chiar era : voia să fie înscris în Constituție un punct, în viitor ! Era puțin ! ? Ceva tot trebuia să rămînă ca o moștenire de la Cata-Chițiga, un blestem care devenea primul punct în Marea Cartă a națiunii. Și totuși, Pîinecoaptă insistă din nou : „Și ?" Și cum nu primi răspuns, găsi el unul : „Și ce contează ? Ăsta de nu doarme în pămînt, e dus, și ce-a făcut, a făcut... chestia e ca omul să fie învățat să nu facă... Adică, se explică, văzîndu-l pe Melentie că se chiorăște la el, neînțelegîndu-l, adică... ăăă ! înainte de-a urî, trebuie să... să iubești ! Nu ? întrebă el, scurt, convins că nu spusese totuși o mare gogomănie. Adică... ăăă ! omul întîi-și-ntîi se bucură de ceva, nuuu ?... de-un cățel, de-un purcel, de-o fată mare... și pe urmă i se agurește gura, de necazuri... Asta e !" trase el linia ca după o adunare bine făcută, sigur de rezultat. Pîinecoaptă băga cu o lopățică aluatul în cuptor, plin de făină din cap pînă în picioare, pe obraji, ca un clovn. Colonelul se apropia de ei, alene, ca aflat la plimbare. Brutarul găsi un răspuns mai bun propriei sale întrebări : spuse : „Pîinea !" Aha, pricepu cumva Melentie : pîinea noastră cea de toată zilele n-o poți scuipa, n-o poți urî, ea e viața noastră etc. !

— Tu ce faci, mă, pe-aici ? îl întrebă colonelul pe mustăcios, ca și cum acesta nu se afla pe front, în război, ci... Hai ?

Brutarul duse mîna la frunte — mîna albită de făină ! — și salută : „Să trăiți". Tot nu răspunsese. Dar nu se vedea că bagă pîinea soldaților la cuptor ?

— Și tu ?... A, tu ești elevul Melentie Poinar. Dacă nu vrei să îmbraci haină militară, treaba ta, rămîi cu noi și ne ajuți la ce poți. Ajută-l pe el să frămînte pîinea... Măi, cum te cheamă pe tine ?

Pîinecoaptă nu răspunse : cum, nu știa cum îl cheamă ? Privi peste umărul său drept : poate colonelul vorbea cu altcineva ? În spatele său era cuptorul. Vru să spună, ca la primară : „Pe mine mă cheamă..." Dar colonelul deja îi făcea semn cu latul palmei : lasă ! lasă ! Adică își adusese aminte ? Sau nu venise să vorbească doar cu Melentie, și nu știuse cum să înceapă ?... Acum îi arăta elevului niște caiete, hîrtii... Erau scrisori de dragoste ? Colonelul era un gagicar clasa întîia. Mereu le povestea... Pfiu ! Numai să nu se fi lăudat ! Ce știoarfe, Doamne, în port la Brăila !

— Citește, dacă vrei.

Melentie, răsfoind filele, citi la întîmplare : „În cursul nopții de 23/24 August 1944 se primește ordinul nr. 1276 al Corpului grănicerilor cu următorul cuprins : „În conformitate cu ordinul Marelui stat major nr. 78500 din 24 August 1944, ora 1,40, toate batalioanele fixe se mobilizează cu efective totale în personal, trăsuri, animale și cu dotarea prevăzută în lucrările de mobilizare, în timp de 24 de ore." Ei, ce zici ? păru că-l întreabă privirea colonelului. Nu zise nimic. Se gîndi la Petru Mihuța și la trăsura cu cai albi... Alt scris, cu litere mai aplecate spre dreapta : „Coloanele motomecanizate inamice continuă să înainteze cu farurile aprinse, fapt pentru care bateria de artilerie grea trage de fiecare piesă cîte 10 lovituri..." Cu farurile aprinse ? Ca prin pustiu ? Îngîmfați, sau proști ?

— Ce zici ?

Melentie nu zise nimic. El nu era un strateg. Un adevărat caligraf nota : „De cîte ori s-a cucerit această cotă,

inamicul a contraatacat cu care de luptă, după pregătire cu tunuri de asalt şi branduri. De data aceasta situaţia a fost şi mai critică deoarece din cauza loviturilor de branduri toate firele telefonice au fost rupte şi, fără nici o legătură, comandantul batalionului a fost nevoit, sub presiunea focului năpraznic inamic să se replieze pe fosta bază de plecare. Inamicul îşi dă seama de importanţa acestei cote şi pare că păstrează special numai pentru acest punct 5—6 care de luptă, gata să intre în acţiune ori de cîte ori infanteria noastră, fără tancuri, fără tunuri de asalt, numai cu pieptul, reuşeşte s-o cucerească." Aici avea ceva de spus : între dramatismul luptei şi rotunjimea calmă a literelor era o discrepanţă. Dar poate asta se datora siguranţei mîinii scriptorului ! Sau înverşunării lui ?

— Ei ? ! făcu din nou colonelul. Aştepta deci un răspuns de la Melentie. Dar nu-i pusese nici o întrebare, se gîndi brutarul, rupînd în două o pîine caldă şi oferindu-le... Ce să mai !... zise colonelul. Te-aş ruga frumos să te ocupi... să completezi zilnic jurnalul de operaţii al unităţii noastre. O să te ajut...

Deci era ceva important, dacă-l ruga frumos. Dar unde erau cei care scriseseră pînă atunci ? !... Muriseră ? Melentie înghiţi în sec.

— Are un miros pita asta, de înghiţi în sec ! se fudulă Pîinecoaptă, ca şi cum el ar fi făcut şi mirosul pîinii.

— Şi ce să scriu... pppe ziua de azi ? întrebă Melentie, uitînd să guste din... Ce ? ! A fffost Lliniştе.

— Ei, ei, pentru... scris niciodată nu e liniştе. Spuă ce-a fost ieri şi, neapărat, faci „sinteza materială". Pîinea asigurată pe unităţi şi pe divizie pe ziua de azi. Hai să începem, te-ajut, pînă înveţi... Întrucît la depozitul armatei nu s-a găsit cantitatea de pîine repartizată pentru Divizia noastră, prin Serviciul intendenţă s-au luat următoarele măsuri : s-au pus în funcţiune cele 2 cuptoare, care asigură în 24 de ore 2200 pîini. S-a dat la locuitorii co-

munei... Băi, cum se numeşte satul ăsta, care ne-a ajutat să fabricăm pîine ?

Pîinecoaptă nu scoase o vorbă : cum să fabrice ăştia pîine ? El fabrica pîine, ei coceau... Şi mîncau şi ei, le lăsau şi lor !... Melentie scrisese numele comunei şi aştepta să-l audă pe colonel continuînd... Cîrîia o cioară prin cer. Şi un afurisit de purec parcă-i da ghies pe la subţiori ! Un obuz explodă în depărtare, aproape mut. Brutarul se închină, automat, căutîndu-l pe Dumnezeu în buricele degetelor sale albite de făină... şi parcă imediat găsindu-l în pîinile rumene scoase din cuptor, în formele ce-ţi lăsau apă în gură ale acestei lumi materiale care era pita soldaţilor...

— S-a trimis un delegat ofiţer de la serviciul de intendenţă la Corpul 2 armată pentru a raporta situaţia pîinii şi a solicita necesarul... evident, de pîine. S-a trimis un ofiţer pentru a face investigaţii în regiune, pentru a vedea posibilitatea pe viitor de fabricare a pîinii şi primirii de făină din comunele apropiate. Prin mijloace proprii divizia a asigurat măcinişul a 50.000 kg. grîu, asigurîndu-se necesarul zilnic. Are în plus 15.000 kg. în gara... La ce te gîndeşti ? De ce rîzi ?

Ei, nu se gggîndea la cine ştie ce ! Surîdea : era şi el, acolo, un scribalău, un grefier, un notar al pîinii...

Vine Ion din Ciucea, la volanul autobuzului său hodorogit, să ducă pîine la unităţile din spre Tinca. Colonelul îl priveşte cum îşi tîrîie uşor piciorul pe pămînt, ca pe o umbră. A fost tîmplar pe la Brăila şi Bucureşti, cu Pişta-baci, scriitoriul, zise el. Se laudă. Nimeni n-a auzit de-un tîmplar care să fi scris cărţi. Ion din Ciucea îşi aprinde pipa, surîde : dar cel născut din fecioară n-a fost tîmplar ? Tîmplar de oameni ? Totul e posibil, lăsă el să se înţeleagă. Bate cauciucurile roţilor cu vîrful bocancului. Toate sînt peticite — dar ce contează. Autobuzul pe care şi-l cumpărase ca să transporte călătorii între Ciucea—Oradea, Ciucea—Cluj, vînzînd şi averea bunicului

din spre mamă, un lanț de pămînt lîngă Borod, nu i-a adus nici o haznă. S-a cedat Ardealul, o vreme l-au purtat de colo-colo... Acuma, de cînd a trecut Dumnezeu știe cum cu autobuzul peste granița, spre Tîrgu-Mureș, zice c-a mai întinerit. Nu s-a înrolat în armată, nu l-au primit de fapt, fiind cam șchiop... Dar lui nu-i pasă : spune : eu duc un război particular ! Toți rîd, mai ales Pîinecoaptă. „Uite cine se găsi să ducă singur război cu dracu !" Dracul era inamicul. Germania, Hitler, ehei !... Soldații au încărcat pînă la plafon hurubaia de tinichea cu pîine, dar Ion nu se gîndește să plece spre Tinca. Soarele e sus, mai are timp. E prea cald. Se dă pe lîngă colonel, îi arată niște fotografii din portul Brăilei, vrea să-l întrebe ceva între patru ochi. Nu îndrăznește. Îl ia pe Melentie de martor ; zice : „În Oradea lumea așteaptă și noi tragem din pipă !" El era „noi", sau era și el printre acești „noi" care trebuiau să elibereze orașul ? Nici un răspuns. Ion, mare jucător de cărți, pe boabe de fasole, scoate tromful : „Mi-a citit o țigancă pe lîngă Moci, spre Apahida, într-o noapte, c-o să intru în Oradea călare pe-un cal alb, printre primii..." Liniște. „Și iată-mă la... poarta orașului", surîde el. Liniște. „Melentie spune că totul e ca de leșie... acolo ! Parcă beau apă stătută, vînătă, puturoasă... și tot așteaptă !" Nimic. Scoate iar tromful : „O chema Luna. Și-a zis : O să fiți ca o boare de vînt !" Auzi, țiganca ! Și așa o fi, căci — Melentie spune ! — e o fierbere în oameni, nu mai pot suporta... nesiguranța asta. Stau între două linii de foc, în casă cu... inamicul !... Și o muiere a îndrăznit ce n-a avut nici un bărbat curajul să facă : să omoare un inamic !" El se mira de nehotărîrea bărbaților, sau de curajul femeii ?... Colonelul cunoștea povestea de la Melentie : n-o crezuse nici prima oară cînd o auzise, n-o crezu nici acum. Zise : „Nu așa se duc azi războaiele." Ion din Ciucea vru să întrebe : „Dar cum ?" Nu întrebă — s-ar fi putut să nu primească nici un răspuns, și-ar fi fost mai rău, rîdeau de el, dracului, soldații care mîncau pîine

goală şi trăgeau cu urechea... Pîinecoaptă mîrîi printre dinţi : „Chestia cu... mă rog, războiul particular, mă îngraşă !“ Un sergent slăbănog veni cu o sutană preotească în mîini — o purta îndepărtat de trup, ca pe sfintele moaşte — şi zise, după ce salută bătînd doar din bocanci :

— Domnule colonel, ne-a murit popa, la Beiuş !

Ion din Ciucea îl privi ca pe-un ofticos : „Uite cu ce umblă şi ăsta ! Aoleu ! zise imediat, detei cu mucii în făsui !“ Aşa zicea un oltean din Cetate, la Brăila, cînd nimerea cu oiştea în gard. Nu-l luă nimeni în seamă, problema preotului... Slăbănogul insistă :

— N-avem cine să ne spovedească...

Mai era o speranţă : la o adică !

— Păi, avem preot, sergent ! zise colonelul privindu-l fix pe Melentie. El e fiu de popă, nepot de popă... aaa... a terminat şcoala de cîntăreţi bisericeşti... de popi ! insistă el. E popă-popă. Era cam mult. Mai lăsă din preţ : Doar că e... nehirotonisit. Dar merge... Merge. Melentie muşcă dintr-o pîine — iată, va să zică, fusese uns şi preot, şi încă de un colonel. Visul familiei sale se împlinise, în plin cîmp, lîngă o pădurice, nu departe de Hidişel, în faţa Orăzii. Făcu o cruce peste odăjdiile preotului mort lîngă Beiuş — aflase despre el ! preot militar ! Panait ? ! — şi îl privi pe slăbănog ca un duhovnic... Sergentul se fîstîci, căzu repede în genunchi, îi luă mîna dreaptă şi i-o sărută :

— Sărut-mîna, părinte.

— Oraşul este evacuat, îi spuse colonelul lui Ion din Ciucea, ca să-i mai dea timp lui Melentie să respire. Au rămas puţini civili, mai ales bătrîni, tineri cîţiva... Restul, militari ! Trebuie să-ţi cumperi un cal alb, sau să-l furi de undeva... ca să intri mîine-poimîine călare pe el în Oradea...

Soldaţii care încărcau acuma cu pîine un camion nu ştiau dacă trebuie să rîdă, sau nu. Era şi-aşa... şi-aşa... Surîseră.

— Mă, îţi dau eu o mătură, asta cu care curăţ cuptorul ! zise Pîinecoaptă. O încaleci şi...

Rîseră toţi zgomotos, lîngă cuptorul cu pîine proaspătă, străini de uruitul războiului, ca într-o zi de pace.

3

Brusc, Melentie îşi aduse aminte de Iozefina : stătea în bucătărie, ursuză, printre farfurii nespălate, singură, şi plîngea în faţa fotografiilor puse pe dulăpiorul cu oale şi crăţiţi : Estera, cu bască, lîngă bicicletă, rîzînd, şi Eldar, la stadion — juca Universitatea Cluj cu echipa din Oradea, scria pe verso ! — mîncînd seminţe de floarea soarelui, strîmbîndu-se (înscriseseră studenţii un gol !) ! Ştergea fotografiile de praf şi plîngea. Aşa a găsit-o cînd i-a adus coşul cu morcovi şi cartofi de la Elvira. „Nu mai vreau să mănînc, a zis ea, mă doare capul !“ Doamna doctor adusese legume şi fructe din satul... nebun, cum îi şi zicea acelei comune în care ţăranii începuseră să-şi facă pe sub case şanţuri, să umble pe sub pămînt precum cîrtiţele, ca să nu fie prinşi, mai ales noaptea, şi duşi unde ei nu voiau să ajungă. Opreau camioane militare în faţa porţilor, şi inşi ce-şi luminau drumul cu lanterna... Iozefina nu-l asculta : o mîngîia pe Estera din fotografie pe faţă, cu lacrimile uscate pe obraji, de li se vedeau urmele sărate... „Am să-ţi spun un mare secret, băiete. Dacă eu mor, sau mă iau ăştia, că n-am cum să scobesc sub temelie... labirinturi... Şi n-am unde să fug, chiar de-aş săpa tunele peste tunele !... De-o vei întîlni pe Esti, dacă ea o să scape... Dar mă doare capul, rogu-te dă-mă cu oarece spirt pe la ceafă, cum mă frecţiona draga de ea...“ Dar nu-i spusese atunci nici un secret, zisese că-i este frică.

Stătea întinsă pe pat, cu faţa în jos, şi suspina adînc. Spirtul, albastru, îl ustura pe Melentie la arătătorul stîng, unde se tăiase cu un geam... Fotografiile de pe dulăpior îi priveau — Estera surîzînd, (Valeria juca table cu ascuţitorul — tocilarul ! — de cuţite de lîngă Criş), Eldar strîmbîndu-se, ca şi cum i-ar fi picurat aguridă în gît autorul golului. Trecuseră în camera Esterei. Iozefina se aşezase pe marginea dormezei, surdă, parcă ucisă, neclintită, ca îngropată în mirosul de levănţică al încăperii. Şi tot nu-i dezvăluise cumplitul secret. „Estera ! Estera !" striga, topindu-se văzînd cu ochii, nemaiavînd nici o putere, ca o cîrpă devenind, şi aşezîndu-se din nou pe dormeză, aproape fără să mai răsufle, pînă în rărunchii ei stingîndu-se duhul pe care spiţa ei semitică i-l hărăzise... El, de spaimă, a spart un pahar de apă. Ea l-a privit bucuroasă — spărsese ghinionul ? — şi într-o clipă s-a întîmplat ceva inimaginabil : el s-a trezit stăpînul unui regat ce părea intangibil ! A primit în dar o săbiuţă de argint, într-o teacă de corn de căprioară. Dar secretul tot nu l-a aflat. Foarte ciudată se arăta Iozefina, patroana tractirului : voia să-şi facă un testament, dar n-ar fi vrut ca acest act să fie cunoscut decît o dată cu moartea ei. Între ea şi el, reveniţi în bucătărie (pusese la foc, într-o oală, cîţiva cartofi, cu coajă cu tot), se încheia un legămînt, era pe cale să se întemeieze o înţelegere, o lege, şi ea ezita, de parcă ar fi avut nevoie să pecetluiască totul printr-o picătură de sînge măcar. Cartofii, fierbinţi, cu sare — ce nebunie ! A tăiat trei cartofi felii-felii, i-a pus pe frunte — s-a legat cu un prosop la cap...

— De ce zîmbeşti ? îl întrebă colonelul.

— De ppprost ! Îşi amintise ceva : testamentul ciobanului — ca şi al lui Cristos — nu prindea viaţă decît după fapta verişanilor, decît după crimă !... Iozefina aştepta să fie omorîtă ? de cine ? O gogomănie. Era o biată femeie, patroană (fostă) de bordel, şi în nici un caz o „faţă sfîntă", după a cărei moarte să se poată dezlega cine ştie ce mister... dddivin. Nu era Cristos, îi spuse colonelului, era o

borfelină. Da, am privit-o în ochi... zzzzîmbind, crezînd că n-are nici un sssecret. M-am înşelat.

— Deci şi-acuma te gîndeşti la ea, zise colonelul şi plecă spre puştiul Cucerzan...

Da, se gîndea la Iozefina şi la Rilă. Tocmai începuse s-o frecţioneze din nou cu spirt pe ceafă, leneş, pe umeri şi pe şale — căci ea îşi trăgea uşor de pe spinare pătura albastră — înfrigurat, aţîţat, neîndrăznind însă nimic mai mult decît să-şi plimbe palmele pe carnea ei fierbinte, cînd s-au auzit tropăind pe scările de lemn de la intrare paşii unui ins ce fluiera ca să-şi facă niţel curaj şi să nu-i pară nimănui că pătrunsese în casă ca un hoţ... Iozefina a îngheţat brusc, pielea i s-a zgribulit. S-a acoperit cu pătura. I-a făcut semn să răsucească cheia în broască. Era însă prea tîrziu, insul ar fi auzit ! Aşa c-au rămas nemişcaţi, aşteptînd ca hoţul să-şi ia din alte camere... „E cineva acasă ?" N-au răspuns. Cel care întreba părea şi el topit de frică. A pătruns în baie, a tras apa la W.C., mai mult ca să facă zgomot, a intrat în bucătărie, unde a zăbovit... Se pare că privea strada, prin geamul spart. Iozefina a sperat o clipă că e unul dintre clienţii de altă dată ai localului : s-a-mbrăcat într-un capot cu floricele de cîmp, roşii, violete, şi a plecat spre bucătărie ! „Hai, Melentie", i-a şoptit, luîndu-l de mînă. Era desculţă. Parchetul, nou, tare, nu-i trăda. În faţa ferestrei din bucătărie, privind de după perdele lumea din stradă, fluierînd, se afla un militar. Iozefina a prins curaj, căci l-a văzut ţinînd în mînă o fotografie înrămată, luată din hol : „Hm !" El însă n-a auzit-o. Privea din cînd în cînd fotografia, parcă absent la ce se întîmpla acum cu el. Iozefina l-a întrebat în ungureşte dacă doreşte ceva... El s-a speriat, s-a roşit, şi a bîiguit că nu doreşte nimic. Era Rilă. „Ce faci, măi Rrilă ?" „Bine, Melentie, dar tu ?" „E fratele Valeriei, nu-l cunoaşteţi, doamnă Iozefina ?" Rilă le-a întins fotografia înrămată : Valeria, de mînă cu Estera, în faţa profesorului Cata-Chiţiga, lîngă Criş, zîmbeau unei zile înalte de vară. „Sărut-mîna, doamnă, am venit s-o

caut pe Estera, a recunoscut el. Şi a adăugat o minciună care imediat i s-a văzut pe nas : M-a trimis Valeria." „Valeria nu te putea trimite, ea ştie că demult Estera a plecat..." „Dar poate că s-a înapoiat !..." a prins el curaj, arătînd astfel că nu era chiar un mucos care să nu găsească nici un răspuns într-o situaţie neaşteptată... „Vrei să-ţi arăt ceva, domnule Rilă ! ?" a zîmbit Iozefina, spunîndu-i domnule pentru prima oară, ca unui bărbat, ca unui militar... A dispărut cîteva clipe, ieşind în holul ce ducea spre magazia de lemne. A revenit imediat, în mînă cu o minge de cauciuc, spartă, plină de praf. „O recunoşti ?" Rilă n-a suflat un cuvînt. „Am fost sigură... de-atunci că dumneata ne-ai spart geamul." S-a aşternut o linişte uşoară. „Erai îndrăgostit de Esti, domnule Rilă." Iozefina a rîs, apoi au rîs cu toţii, ca de-o glumă, deşi era clar că nu era vorba de o glumă.

— Părinţele, îl trase Pîinecoaptă de mînecă, du-te şi-l împacă pe colonel, nu vrea să-l mai lase pe puşti cu noi ! Şi n-avem toboşar !

Petru Cucerzan avea vreo paisprezece ani, cel puţin atîţia zicea el că are. Se smiorcăia între sacii cu pîine coaptă din autobuzul lui Ion din Ciucea, nu voia să se dea jos, nu voia să plece la ai lui, voia să fie lăsat în pace ! Trecuse graniţa clandestin prin 43 din Ardealul cedat în România, şi se pripăşise prin Timişoara, de unde, după întoarcerea armelor împotriva nemţilor, ceruse, împreună cu alţi tineri din Maramureş, să fie primit ca voluntar. (Nu fuseseră primiţi, aşa că plecaseră de capul lor în urma armatelor). Îl luase Pîinecoaptă în grupa lui de muzicanţi : tocmai îi murise toboşarul pe la Vaşcău, şi fără toboşar nici o bandă de lăutari nu făcea două parale.

— Domnule colonel, lăsaţi-l, tot n-are cum să se ducă acasă, interveni Pîinecoaptă, ţinîndu-l pe Melentie de mînă, de parc-ar fi vorbit în numele lui... Două nopţi şi două zile l-am învăţat să bată cu ciocănelele... şi mă lăsaţi

sărac de toboşar chiar cînd îl am ?... Păi... nu e minor ! ridică el uşor vocea, ca şi cum colonelul asta ar fi vrut să spună, că este ! Şi stă cu noi aici, la curul războiului, nu intră în prima linie ! Părinte, zise şi-l privi pe Melentie... Apoi renunţă să-l mai aştepte să-şi deschidă gura, nu mai era timp : spuse : Părintele e pe-o mînă cu mine, dar el e bîlbîit — sărut-mîna, sfinţia ta, iartă-mă ! — şi pînă... Cucerzane ! dă-te jos din autobuz şi hai să-l îmbrăcăm pe părinte în odăjdii, că vine vremea — uite ceasul ! arată el spre soare — să-l înmormîntăm pe Guţulache Afloarei...

Colonelul plecă fără un cuvînt : cedase, să scape de gura lui Pîinecoaptă, şeful plutonului de asanare, cel care se ocupa în spatele frontului cu îngroparea morţilor. Pîinecoaptă nu era brutar de meserie, era viorist, dar cum tot lîngă Vaşcău murise şi brutarul... Conducea o adunătură de vreo patruzeci de inşi — bătrîni, copilandri, şchiopi, betegi. Cu ei cioplea crucile, săpa mormintele, bătea în cuie coşciugele... şi la sfîrşit, o, da, la sfîrşit îi punea să-şi ia viorile, contrabasele, clarinetele... Şi să-i cînte soldatului cîntarea cea de pe urmă.

— Părinte, eşti gata, îl bătu el pe Melentie pe umăr, să-şi ia inima în dinţi şi să-l urmeze spre locul unde plutonul săpase groapa pentru moldoveanul Afloarei... Părinte, ţine cădelniţa, pune în ea din taşca asta cu tămîie, să miroase tot cîmpul, şi cerul, a biserică, a rai... Hai, părinte, să-l băgăm pe Afloarei în rai... Băieţi ! le strigă el apoi hodorogiţilor din plutonul său, viorile la bărbie !... Şi Nae, tu, dă-i mai tare la acordeon, că parc-ar fi mut !... Ochii la mine, băieţi ! Cînd zic trei, îi tragem una de lîngă Botşeni... Pe urmă, e treaba părintelui ! mai zise el şi-l împinse în faţă pe Melentie, îmbrăcat preot, cu cădelniţa în mînă, tremurînd de teamă c-o să se bîlbîie... Părinte, îi şopti la ureche, unde te bîlbîi, dau eu cu muzica peste dumneata, aşa că să n-ai frică ! Unu, doi, trei ! Şi !...

Melentie auzi o cîţîială asurzitoare — dar nu se opri : prin fumul de tămîie făcu primul pas, sughiţînd, spre lumînarea de pe pieptul primului om pe care avea să-l înmormînteze.

4

În moara lui Isac Stern, plimbîndu-se printre sacii cu făină rezemaţi de pereţi, în tăcerea amiezii, aşteptînd să-şi termine masa cei care aveau să încarce în vagoane tot grîul din magazii, Rilă îşi aminti de naivitatea Valeriei, de siguranţa ei că neamţul tăiat la gît în Oradea — dar oare chiar îl văzuse cineva de-aproape ? — fusese pînă la urmă victima propriei sale nevoi de încredere, el tînjind după „o inimă de muiere“ (poftim !) în stare să-i asculte [illegible] (auzi !), neliniştile, bucuriile ! Mai degrabă era [illegible] ei vis : că neamţul va fi învins în clipa cînd va întîlni o muiere care să-l facă să-şi piardă capul ! Ea se crezuse acea fiinţă gata de... Confunda iluzia cu nenorocita de realitate, vorba lui Melentie, din trăsura lui Petru Mihuţa, în seara cînd o îmbrăcaseră pe Iozefina ca pe o cocotă de clasa întîia — sau în ce credea ea că este toaleta unei pitipoance deocheate : rochie de catifea albastră, lungă, ca în fotografiile colorate cu împărătesele Vienei de altădată, pălărie albă, cu trandafiraşi de hîrtie, blană de vulpe, poşetă roşie, pantofi albi, ciorapi negri şi o duseseră pe ocolite pînă în apropierea casei preafericitei Cristina Marian, din apropierea cimitirului oraşului. E drept, atunci Melentie îl ciupise şi pe el : îi zisese : „Rilă, nu te mai juca, băiete, cu fffocul, c-o să te bbbelească ăştia cccca pe Aaapostol Bologa !“ Adică, mai pe şleau, Melentie îi spusese că dacă nu dezertează şi tot... mîine poimîine o să-i vvviiă

aţa la par, şi-o să-l... lichideze ăăăăia ! Altă cale nu exista. „Tu nu eşti fffăcut pentru che-chestia cu ab-absolutul !... c-o lllumină care numai ţţie îţi appparţine !“ „Dar eu nu m-am gîndit niciodată la o asemenea lumină, Melentie, eu nu vreau să mă fac popă.“ Melentie strîmbase din nas : adică : bă, eşti prost ! O duseseră pe Iozefina prin fundul grădinii bunicilor pînă lîngă pompa cu apă, trăgînd cu urechea să audă dacă Cristina Marian, brava de ea, se culcase ?... Se culcase. O urcaseră pe Iozefina în pod, cu maldărul ei de ţoale strînse într-un cearşaf, să doarmă pe ele, să se descurce... „Privata e acolo, apa dincolo, Melentie o să-ţi mai aducă mîncare, mai trec şi eu pe-aici, şi-o să-i trimit vorbă Valeriei să aibă grijă de dumneata.“ „Îţi mulţumesc, domnule Rilă, îi tremurase ei glasul, rămînînd singură în pod, doar cu lanterna pe care n-avea voie s-o aprindă. Hm ! Uniforma sa militară le dăduse curajul de-a trece în trăsură prin... Şi poate şi debandada ce cuprinsese oraşul. Oamenii începuseră să aibă grijă de ei înşişi, nu se mai repezeau nici soldaţii să... Melentie zisese cam aşa : fiecare îşi vede acum de cămaşa lui, nimeni nu mai are grija lumii întregi, orice clipă e plină de viaţă sau de rahat, şi nu scapă decît cine... rrezistă la bbucurii ! Un tîmpit, Melentie ! — i se păruse atunci. Iozefina ardea de frică, şi el — cu fleanca ! Dar chessstia cu Apostol Bologa n-o uitase ! I se putea întîmpla şi lui, chiar aici, la moara lui Isac Stern ! Cei care încărcau vagoanele cu grîu erau numai ţărani români din satele din împrejurimi. El îi păzea, cu încă alţi soldaţi, să nu fugă pe la casele lor. Unii dintre ei încercaseră de cîteva ori să dezerteze, alţii înjurau de Dumnezeu şi de stele cînd treceau pe lîngă el, cerîndu-i foc pentru o ţigară. La o adică, la o adică — şi la asta nu se gîndise Melentie, n-avusese cum — în moara mare a lui Isac Stern, dacă ei voiau, la o adică... Ei, să fie-a dracului de treabă ! Nu, nu, n-ar fi avut curajul ! Şi de ce ?... Doi se opriră nu departe de el, îl priviră cu dragoste, surîzînd, ca şi cum

voiau să-i propună să fugă împreună în pădure, la noapte... Dar nu-i ziseră nimic. Decît mai tîrziu, unul îi zise celuilalt : „Ascultă, szarosule, ce-ai zice de ne-ar scoate ăştia pe linia frontului şi ne-ar da puşti şi mitraliere şi ne-ar da ordin să oprim înaintarea românilor din spre Tinca ?“ Era un învăţător din Gepiu — şi i se adresase lui, nu insului cu care căra de obicei sacii cu făină de grîu.

— Fă bine şi vezi-ţi de lucru, omule, îi zise Rilă.

— Fă bine şi nu mă sfătui pe mine ce e binele, rîse învăţătorul, atîta vreme cît tu stai ca viermele în sfîrşitul calului.

Asta e prea de tot ! Doar şi el era... vru să le spună, dar cei doi dispărură în magazie. Ei, drăcia dracului !

Noroc că apăru Agnes, val-vîrtej, ca îngerul apocalipsului. Cu nelipsita ei sabie de lemn la cingătoare, în cizme bărbăteşti, uriaşe, de părea cu mult mai scundă decît era — un fel de Barbă-Cot în fustă — se opri în faţa ţigănosului cu pană de cocoş la pălărie şi-i rase două palme, în văzul mulţimii, de-i dădură slăbănogului mucii, şi începu să-i curgă borş din nas ! Insul nu zise nimic, să nu se pună şi mai rău cu bolunda, înghiţi în sec şi încercă să le zîmbească celor din jur, cerîndu-le cumva să-l înţeleagă că n-avea nici un rost să ia în serios o zăludă. Agnes parcă-i ghici gîndurile şi repede îşi dădu jos fustele şi arătă cu degetul pe buca ei stîngă o pată vineţie : acolo o ciupise ţigănosul, cu o seară înainte, cînd petrecuse cu tatăl ei bînd palincă şi cîntînd ceardaşuri în biroul fostului administrator al morii lui Isac Stern. Agnes se bătu cu palma pe locul cu pricina şi-i făcu semn cocoşelului să se apropie şi să-i pupe vînătăia : el intră în joc, se aşeză în genunchi, aşa cum îi ceru ea neiertătoare, îşi făcu trei cruci lungi peste piept şi o sărută pe fundul ei durduliu de trei ori. „Cum ar fi ţucat o icoană“, şuşoti vesel gălbejitul ce umbla de obicei împreună cu învăţătorul din Gepiu. Apoi Agnes îşi lăsă fustele să-i acopere ce era de acoperit şi plecă, surdă şi mută, spre ieşire, ca şi cum venise

din alt secol şi sosise clipa în care trebuia să reintre în acel timp inaccesibil pentru ceilalţi. Unii se obişnuiseră cu purtarea ei, şi o priveau cu blîndeţe ; alţii, printre care era şi taică-său, făceau spume la gură de ciudă că nu-i pot veni de hac bolunzeniei ce-o cuprinsese parcă pe veci fără leac ! Măcar Gabor găsise totuşi o explicaţie : fie-sa semăna cu bunicul ei ce murise căzînd din nuc — un techergheu ce n-avusese stare să stea în satul lui, ori să-şi găsească un loc la Oradea, ori la Viena ! Nu, el nu încăpuse în toată Ungaria şi Austria, în România şi în Germania, pe el îl duseseră dracii pînă în America, la Detroit ! Cu Agnes era şi mai rău : nu foamea de alte zări o neliniştea, nu alte spaţii o chemau, să-şi găsească acolo... fericirea... „Să se alipuiască, bace, cum îi spunea chiar Gabor lui Benţa Florian, prietenul şi ortacul de drumuri peste ocean al techergheului de socru-său, dar nu se alipuieşte beteşigului în vac !“ Aici nu pricepea el nimic: Agnes, după cum discutase Rilă cu Melentie despre ea, nu se zbătea să-şi găsească alt loc unde să trăiască, ea voia să iasă din timpul în care trăia, să fie cînd Ioana d'Arc, cînd Fecioara Maria, ceea ce era cu totul altă mîncare de peşte. Prima oară cînd părinţii ei observaseră ceva ciudat în felul ei de a se purta fusese cam pe vremea cînd trebuia să intre în clasa a doua la primară : pe la sfîrşitul verii se pomeniseră că vorbea într-o limbă necunoscută, piţigăiată, cîntată, ciripită ! Şi călca mărunt, pe vîrfurile degetelor ! Şi-şi făcuse o rochie din tot felul de petice colorate — şi un evantai din pene de gîscă ! Preotul le spusese s-o ducă la un doctor la Oradea. O duseseră şi-i cumpăraseră orvoşaguri — preţ de-un porc gras ! Şi — nimic ! Agnes continua să se creadă împărăteasa Japoniei. Dar de învăţat, n-aveai treabă cu ea, nimeni n-o întrecea în clasă. Învăţătoarea zicea că e normală. Popa — că e căzută în ghiarele satanei. „Asta — şatan, ptiu ! ptiu la el !“ îi şoptea peste gard maică-sa vecinei lor — doamnei Tirla Rozorea Augustia, soţia şefului de gară (de fapt, de haltă!). „Ideş Augusto, Agnes — impereteasă ! Asta curva de şatan — ptiu ! ptiu la el ! La Màglavit — noghion, no-

ghion sfînt ! Pètrico ! Face bine, Augusto draghe, şi-om mere la el !" Au mers : Agnes, maică-sa şi doamna Rozorea. Sfîntul a salvat-o : cînd au ajuns acasă, n-a mai fost împărăteasa Japoniei ! Dar după cîteva zile a devenit dama cu camelii, din „Traviata": cînta toată ziua : la, la, la, la... Nebunia era că nimeni nu ştia ce lălăie — în afară de Augustina, care-şi amintea că la Maglavit întîlniseră şi o cîntăreaţă de operă din Bucureşti, venită să-i redea Sfîntul glasul ! Avea cu ea un geamantan cu plăci — mărturia gloriei ce-o acoperise pînă atunci ! Împărţea — cui dorea — fotografii cu autografe, plăci ! Într-o poză ea era... Dama cu camelii ! Pusese şi Agnes mîna pe vreun disc ? În învălmăşeala de la intrarea la Sfînt !? Însă Gabor era fericit ! Fie-sa cînta ! Deci scăpase de diavoli ! Preotul avusese dreptate ! Trebuia să-i ducă... Augustina îi zisese şefului de gară (de fapt, de haltă): „Victore, fata asta are jeniu în ea. Eu am luat o placă... poate şi ea... Am pus-o la patefon — poate şi ea, la patefonul techergheului. Are jeniu : cîntă ca aia din patefon ! E în stare să-l imite şi pe Dumnezeu ! Ca să vezi ! Ptiu ! Ptiu ! Ptiu !" îşi făcuse ea cruce, repede, ca şi cum ar fi vorbit de necuratul. După mulţi ani, la înmormîntarea lui Kovacs-baci, care căzuse din nuc, Agnes îl dusese pe Rilă în podul casei unde era plin de cuşti pentru porumbei, şi-i arătase într-un colţ un maldăr de reviste colorate aduse de bunicul ei de peste mări şi ţări : una era din oraşul imperial Kyoto.

5

Intrînd în grajd, cu teamă, să nu cumva să calce în vreo balegă, sau de sub iesle să-i sară la picioare un cîine pripăşit, Rilă simţi în nări doar că aerul de-aici era altfel decît cel de afară : brusc devenise mai cald, doar trecînd el peste pragul de lemn, ca şi cum aerul era rupt în două

de ușa grea de brad, aerul lumii întregi, tăiat, despicat cu o secure invizibilă. Și ciudat, îl cuprinse frica, și i se făcu frig ! Înăuntru era întuneric — și poate bezna aceasta liniștită îi mărise frecvența pulsului și-l umpluse ca pe un burduf — îl burdușise — cu o spaimă rece, de care doar la gura iadului umplut de diavoli mai puteai avea parte, cum mai avusese el parte de ea, în copilărie, ascultînd poveștile fioroase, cu draci și scorpii spuse în dodii de Ghiuri-baci, ca să-l bage mai repede în pat și să-i lase pe ei, „pe ăi bătrîni" să-și bea berea fiartă, nemțește, cu castane coapte pe plită, aduse de la Baia-Mare. Aștepta ca întunericul să-și piardă cumva consistența ; zadarnic. Închise ușa în urma lui, ieșind afară, rușinîndu-se că-i era frică, om în toată firea, cu pușcă la el... Ptiu ! Și-și aminti de ochelarii lui Ghiuri-baci, cu lentilele mici, rotunde, prinse într-o sîrmă lucitoare și flexibilă... Și-i punea pe nas și privea ziarul, și culmea : literele se măreau, și porii hîrtiei — toată lumea măruntă din fotografii se mărea, lumea se mărea !... Și încă ceva, absolut colosal : și lumea văzută prin ei se mărea, devenea mai puternică !... Un gînd prostesc îl cuprinse: de-ar fi avut acum acei ochelari cu care bătrînul lucrător la căile ferate verifica biletele călătorilor, desigur, desigur ar fi văzut imediat dacă în grajd se afla sau nu... Cum să strige ? Agnes ! Mai intrase în acest ștalău, cînd murise bunicul ei, căzînd din nuc : ea îi arătase atunci doisprezece iepuri albi, sub iesle ! Bunicul ei, în tîrnață, pus pe o masă — în casă începuseră de mult să văruiască, iar în bucătărie nu-l puteau duce, să nu rămînă prin oalele de lapte și prin tigăi miros de om mort, îi spusese ea ce auzise — parcă se prefăcea că doarme, privindu-i printre gene, să-i observe pe cei ce nu-i pupau mîna și nu-l plîngeau... Agnes luase din credență un ban strălucitor... Teșig, îi zisese printre buze lui Rilă și-l îndemnase să-i pună bătrînului sub palme banul de argint. Mustăciosului îi plăcuseră paralele ! Cînd îi strecurase bănuțul... parcă-i zîmbise și-i făcuse cu ochiul ! Casa aceasta din cîmp, dintre păduri — tăniarul bătrînului Kovacs ! —

era acum pustie. Numai iepurii albi mai puteau fi prin vie, prin grădina cu meri, liberi — ieşind ei la nesfîrşit de sub zidurile grajdului şi ale magaziei, unde-şi aveau puiernița... Bunicul ei din spre mamă fusese pînă în America, împreună cu o fostă slugă din Miersig, Florian Benţe ! Se îmbarcaseră la Hamburg pe un vapor — şi treci, nene, balta, plini de praf de cărbune, căci se angajaseră ca fochişti, ca să-şi poată cîştiga va să zică biletul de drum ce avea să-i ducă în ţara fericirii !... Pe unde nu umblase, neastîmpărat, nepotolit ! — şi iată că într-o Duminecă pe la amiază căzînd din nuc în mijlocul tăniarului cumpărat cu banii agonisiţi peste ocean se potolise ! Acum zăcea în mormînt, vindecat de boala de-a cutreiera lumea şi de patima de-a cînta ceardaşuri la ţiteră, şi de suferinţa de măsele cu care se alesese în halele enorme ale întreprinderilor siderurgice din Detroit. „Pămîntul te vindecă de toate", zisese în urma preotului, şoptit, ca o altă slujbă, Ghiuri-baci, văru-său, angajatul de la căile ferate. Atunci o cunoscuse Rilă pe Agnes, la moartea bătrînului ce bătuse pămîntul în lung şi-n lat, să-şi facă rost de bani, ca să-şi poată cumpăra cîteva pogoane de pămînt care să fie numai ale lui — tăniarul lui ! Şi le cumpărase, ca şi Benţa Florian, al Uhii, din Păuşa. Şi-şi aranjase în jurul casei şi al grajdului, pătulului... Via, grădina... O, ca un rai cu flori ! Aşa că atunci cînd murise s-ar putea spune că de-aceea era el în tîrnaţ, pe masă, plin de zîmbete parcă, fericit parcă — fiindcă parcă nici nu murise, ci doar trecuse gardul, dintr-un rai în alt rai. Nu semăna deloc cu tatăl lui Agnes, ginere-său, decît la mustăţi. Încolo — erau departe unul de altul, cer şi pămînt, ca şi cum niciodată în vinele străbunilor lor n-ar fi vuit acelaşi sînge şi n-ar fi cîntat acelaşi Dumnezeu. Cel puţin aşa zicea Ghiuri-baci. O, şi Ghiuri era o figură !... Cînd l-au dus pe... la închisoarea oraşului, cică pentru nerespectarea legilor, că n-ar fi atîrnat la poarta şcolii normale steagul !... Da, nu-l atîrnase ! Ghiuri zisese, ca martor : „Domnilor, steagul a fost pus, dar deoarece nu era călcat, eu l-am luat acasă şi m-am pus cu maşina de călcat să-l... Şi cum eram pilit,

am adormit." Minţea. Nu l-a crezut nimeni. N-a obţinut nimic, adică n-a reuşit să schimbe hotărîrea, însă ceva tot a cîştigat: să i se dea voie duminica pe la prînz să-i ducă numitului... o bere caldă, cum beau popoarele nordice, fraţilor — minciuni de ale lui — o pungă cu castane coapte şi două ceşti cu cafea neagră... „Sîntem în Europa, Oradea e aproape în centrul Europei, domnilor..." Îl lăsau în pace. Însă el era mulţumit: ceştile cu cafea fierbinte parcă desfiinţau toate închisorile lumii! Şi într-o asemenea Duminecă îl luase pe Rilă cu el — pe biciclete! pornind chiar din faţa puşcăriei! — şi-l adusese la căpătîiul vărului său ce murise alunecînd pe o frunză de nuc! Mirare... pe unii... un pui de olah la căpătîiul bătrînului... vagabond... Căci îl mai considerau şi mort, vagabond, pe mustăcios, dacă nu cumva şi trecerea lui în altă lume n-o vedeau tot ca pe o nebunie de-a lui... „Checi, ori la Americhe, fiom, ori la Işten, tot atita departe..." Mama lui Agnes îi vorbise lui Rilă despre tatăl ei, marele vagabond... Îi puseseră şi ţitera în copîrşeu — Ghiuri, pe furiş, făcuse asta! — să nu fie singur nici în... Mama lui Agnes: „Se chinte, de ce se nu chinte şi la Dumnezeu?!" Adică să-i cînte lui la ureche, acasă la El? Cam aşa voise să spună. O ţiteră se auzea şi acum zdrăngănind... în vie? în podul casei, unde erau cuştile porumbeilor? Cine-şi pierduse minţile şi trăgea cu pana de gîscă pe corzile ţiterei?... Vreun surd! Altcineva, cine? Bătrînul aventurier nu cînta el chiar aşa de tare în... dincolo, ca să se audă pînă aici!... Tunurile încetaseră să mai bată, fumul exploziilor se liniştea, risipindu-se în aer. Cine învinsese de data asta? Rilă se hotărî să intre în grajd şi să se ascundă sub iesle: din pădure văzu ieşind doi inşi. Români!? N-avea cum să-şi arunce uniforma — şi de unde să găsească în pripă alte haine. Casa era închisă. Pînă să le explice... fraţilor, eu sînt... Se mai trezea cu două gloanţe în burtă! Deschise uşa, şi-o închise repede în urma lui — să nu-i mai pută nimic, să nu i se mai pară aerul prea încins... Cînd te poate privi moartea cu un ochi, laşi nazurile!... Ar fi fost şi caraghios: să crape lovit de nişte

soldaţi români !... Pe jos, fîn şi paie uscate. Nici un ochi de pisică, în întuneric, strălucind. Nici ronţăitul iepurilor... Ferestrele, înguste, erau înfundate cu buruieni şi iarbă smulsă din pămînt : mirosea a flori culese din pădure... De teamă putea să simtă orice, îşi zise, dacă şi ţitera o tot mai auzea, îşi zise şi se puse în patru labe şi-şi făcu loc sub iesle... Ciutura de la fîntînă se auzi lovind ghizdurile... Unul dintre soldaţi zise : ...„cu tancuri şi motorizate inamicul a trecut spre Oradea... Plus cinci tunuri. Au presat puternic... să ne taie retragrerea spre pădure... S-au înfiltrat către ferma Brusture Ioachim. Dar şi aici tunul anticar..." „Şi colonelul ?" „Care colonel ? Stai să termin. Tun de calibrul 75... După ce-a distrus un tanc german, şi trei camioane cu trupeţi... a fost lovit în plin de un proiectil de tun de pe alt car inamic... personalul rănit şi mort, printre care şi căpitanul comandant al bateriei antiaeriene calibrul 75 mm..." „Adică ?... 75 ce ?..." Dar primul soldat începuse să plîngă. „Deci nu era colonel ?" „Nu, căpitan. Aici în curte am putea instala cuptorul pentru pîine. Avem apă bună... gustă", zise el şi-şi suflă nasul şi nu mai plînse. „Dumnezeu să-i ierte, zise. Stau acolo întinşi pe iarbă... Doamne, sfinte părinte, tată al cerului şi al pămîntului, împăratul celor văzute şi al celor nevăzute, tatăl oamenilor, al fiarelor, al orătăniilor, al ierbii şi al apei, zămislitorul pîinii cea de toate zilele... Iartă-l şi pe Gheorghe..." „Cine e Gheorghe ?" întrebă celălalt. „Gheorghe e tunul, aşa l-au botezat băieţii... Gheorghe, pe ei ! Bum ! îi ziceau, şi el... Tată ceresc, tu care ai făcut prima zi." „Şi?" „Cum şi, părinţele ? Cînd cele patru tancuri inamice au trecut ieri podul peste calea ferată, cînd legăturile telefonice se făcuseră praf şi nu se mai putea vorbi cu unităţile... Gheorghe a rămas acolo, singur !... Şi ?... De nu era el, cei din divizia de cavalerie erau făcuţi arşice ! Şi pe Mureş ? Cînd nu mai erau mijloace de transport, şi-ai noştri, într-o vale, în faţa a şase tancuri... Tot Gheorghe ! Şi lîngă Turda, cînd motocicliştii noştri n-au mai putut anunţa trupele că... vin... El, Gheorghe, între nişte salcîmi, după un dîmb !... Pulbere !

Şi parcă te văd deseară cum aşterni pe hîrtie : 12 morţi trupă, 17 răniţi (din care doi ofiţeri şi trei subofiţeri); 47 dispăruţi... c-a fost prăpăd, nu alta... capturi : 7 prizonieri unguri, 5 nemţi... Şi nici un cuvînt despre tun ! Pe el nu l-au trecut nici cînd... şi nici acuma... cînd a căzut..." Şi soldatul începu să înjure, furios, vrînd poate să spună că tunul căzuse la datorie şi... Murise un tun, va să zică, şi el... Din grajd, de sub iesle, soldatul i se părea lui Rilă uriaş : un războinic gata să mănînce foc, plin de ambiţie, să se pună în fruntea unei oşti şi să nu se oprească pînă la Berlin ! „Părinţele, îl auzi mai apoi, moale, uşor uimit... Parcă se aude cineva cîntînd!..." O fi auzit şi el ţitera ?... Îi ţiuiau şi lui urechile ? „Nu e nimic, parcă..." nu fu sigur pînă la urmă nici cel care părea în civilie să fie preot, sau paracliser... „După ce luăm Oradea, eu parc-aş rămîne prin locurile astea, sfinţia ta, să fac o brutărie... pentru sate !" Va să zică exista o ruptură în... neînfricarea războinicului ce plînsese moartea unui tun !... Voia să ajungă brutar, şi eventual să împartă pîine şi colaci... creştineşte, pe la orfani... Parcă auzindu-l, cel cu vocea furtunoasă se corectă : „Dar întîi să-i răsturnăm afară din ţară..." Şi după o scurtă pauză : „Şi pe urmă, părinţele, îţi duc şi cădelniţa, mă fac şi ţîrcovnicul dumitale..." Şi rîse. Mai adăogă: „Am fost la o mînăstire, pe la Tismana. Era un schimnic care visa în fiecare noapte îngeri. Am behăit atunci în mine, n-am crezut că el putea trăi o viaţă îngerească..." „Domnule..." Mai departe nu mai auzi Rilă nimic : năvălise peste el, de sub ziduri, prin zeci de găuri, tot neamul iepuresc, parcă speriat de ogari !... Oricum, reţinu că părinţelul îi zicea soldatului : domnule !... Apoi nu mai auzi nimic. Sau cineva începuse să fugă ? Poate, nu. Doar în gînd, fuga ei... Agnes alerga prin cînepa verde. Amintiri. În trăsură, printre soldaţii din oraş, prin furnicarul lumii, ca într-un ou miraculos închişi. Aşa le plăcea să creadă că sînt. Şi aşa poate şi erau, dacă discutau tot ce le zbîrnîia lor prin bile ! M., despre psalmi, imne, rugăciuni. Departe de forfota zilei. Sau îndepărtat, singur, ca şi pe cei de lîngă el să-i îndepărteze de?... Rilă, trăgînd

dintr-o pipă, picior peste picior, în uniformă militară. El, care nu suferea fumul de ţigară. Şi fumurile. Oneaţă. O, nici fumurile lui Oneaţă nu le înghiţea Rilă-Iepurilă. Iozefina, ebraica, ştia ea ce le spusese Melentie că poeţii ebrei puneau în fruntea poemelor lor numele lor ? Vezi psalmii, bre ! Ştia pe dracu ! făcea Oneaţă cu ochiul. Asta nu ştie decît să se. „La rîul Criş am şezut şi am plîns, cînd ne-am adus aminte de... cînta pe nas Oneaţă. De noi şi de tinereţea noastră, boieri dumneavoastră ! zisese şi-i zîmbise Iozefinei, care era verde de frică. Un avion trecea peste turnul bisericii cu lună. Psalmii mesianici vorbesc despre Mesia, evident, şi despre eternitatea imperiului mesianic, mai e vorbă ?!“ Glumeau, ca să pară destinşi. „Dar cum e M. cu psalmii de blestem şi afurisenie? Hait ? Da, Iob, ascultă Ioabe, îşi deschide gura zadarnic şi, neştiind ce spune, înmulţeşte cuvintele fără rost. Răspunde, M. ! Acolo au căzut toţi cei ce lucrează fărădelegea. Nu e un blestem, M. ? Dar ăsta e imn ? Pentru nimic nu-i vei mîntui pe ei ; în mînie popoare vei sfărîma, Dumnezeule. Auzi ? Judeca-va între neamuri ; va umple totul de ruini. Auzi ?! El care ne porunceşte să-i iubim şi pe duşmani ! Poftim, n-aveţi decît să-i iubiţi pre faccişti. Cristos şi legea lui, bazată pe iubire. Bahaha !“ Şi Rilă îi făcea cu ochiul lui Oneaţă : dă-i înainte cu fleanca, să creadă ăştia printre care trecem cu trăsura că glumim... Şi doar glumim ! Cap sec, fotbalist tîmpit, ce, eu glumesc ? M.! „Doamne, umbrit-ai capul meu în zi de război. 139. Este ? Să cadă peste ei cărbuni aprinşi. Bărbatul limbut nu se va îndrepta pe pămînt. Psalmul de mai sus“. Aşa că... Rilă rîdea : „Aşa că vrei să se creadă că ne ciorovăim ? E tot o glumă, bre !“ „Păi, nu, Rilă, drăguţule ! Legea veche, ca şi cea nouă, ne îndeamnă să ne iubim duşmanii ! Nu mai înţeleg nică ! Ce e limpede, că şi blestemele erau nişte profeţii ?“ Melentie zîmbea ca un prost, poate crezîndu-i pe ei proşti... Vă băgaţi nasul unde nu vă fffierbe oala — oala era în capul lui ? !

Agnes, prin cînepişte, lălăind. O amintire. Cu o coroniţă din cînepă verde pe cap, din flori de cînepă... Şi peste

sînii goi, o legătură din fire de cînepă. Şi peste mijloc. Fata de cînepă ! ţipă, cu palma dreptă în sus, de parc-ar fi vrut să oprească timpul. Să fie văzută, şi nu numai. Rilă plecă spre ea, agale. Dar ea se aruncă în apa bălţii. Vraja verii. A cînepii. A apei băltite, mirosind a nămol. O aduse la mal. Ea îşi făcu pe piept cu degetul plin de noroi o floare de trandafir. Pe fiecare sîn, alta. Petale de flori sălbatice, necunoscute. Şi în jurul buricului, o crizantemă. Şi pe umerii lui, o lună şi un luceafăr. A dracului paţachină mai eşti, zise şi-o luă în braţe, uzi cum erau. Noroiul de pe ei se împreună, florile de pe ei se împreunară, se stîlciră, reînfloriră, sub umbra verde a cînepii, în mirosul verde al verii. Îmbrăţişaţi, uzi de apa lacului, strînşi, atingînd împreună clipa visată, a minunii. Şi atunci năvăliseră caprele, rătăcite prin tufe. Puţind a piele udă de capră. Flămînde. Îi priveau, mestecînd, mestecînd în gură iarba. Amintiri. Trăind acum ca şi cum ar fi fost atunci... azi, o prelungire a acelei zile... Hm !

6

Din spatele frontului totul părea încîlcit, fără vigoare: culorile exploziilor erau mai stinse, fumul mai şters, timpul mai leneş... Turnul bisericii din cătunul aflat dincolo de poala pădurii de stejar ardea atît de spălăcit încît puteai crede că se micşorează, intrînd în pămînt, şi nu risipindu-se în aer cu clopotniţă cu tot ! Norii albicioşi ai zilei de toamnă călătoreau impasibili spre acel dincolo de orizontul gri aflat aproape pe coama colinelor domoale ce se urmau unele pe altele spre Oradea ca nişte valuri ale unui ocean galben, de porumb. Melentie căuta să ghicească drumul parcurs de autobuzul lui Ion din Ciucea în timpul nopţii spre fîşia de pădure tăiată ce fusese o porţiune a graniţei impuse la Viena : inutil, autobuzul parcă plutise

prin aer ca un zepelin, fără să lase nici o urmă ! Şi şi casa pădurarului în care Elvira se pare că se întîlnise cu acel neamţ imbecil ce se lăsase înşelat de farmecele ei nu se mai zărea, ca ştearsă cu guma ! Prin binoclu, lumea, mai apropiată, se vedea cumva închisă într-un cerc. Iar tot ce era îndepărtat devenea o boare străvezie şi misterioasă ce se legăna între cer şi pămînt. Bubuituri de tun, uruitul tancurilor, flăcări şi fum — şi nesfîrşita întindere de sineală a cerului indiferent. Puteai bănui că acolo, unde se duceau luptele, mureau oameni, caii de la căruţe nechezau, pămîntul se crispa, se cutremura pe porţiuni mici, se căsca — însă de departe toată această zbatere între viaţă şi moarte devenea aproape imperceptibilă : ochii şi auzul nu puteau distinge mare lucru ! Şi totuşi — spaima şi în spatele frontului era la fel de mare, sau aproape la fel de mare ca şi în linia întîi ! Cei din regimentul de asanare nu ciopleau cruci şi nu făceau gropi cît timp în faţa lor se desfăşurau lupte... Soldatul Oneţ Ion, rănit la picior de o schijă, trecut din dorinţa lui, pînă avea să se facă bine, printre oamenii conduşi de Pîinecoaptă, în fiecare dimineaţă se îndepărta de ceilalţi cu destui de mulţi metri, îşi căuta un lăstăriş, o casă părăsită, o căpiţă de fîn, o căruţă, un tun abandonat, după care încerca să se pitule ca un şcolar ! Rîdeau de el — pînă cînd într-o zi Cucerzan Petru a băgat de seamă că Oneţ nu se ducea să... Scotea ceva din sîn, îl pipăia, îl privea, bolborosea, plîngea uneori, apoi revenea printre ceilalţi tăcut, dar parcă mai împăcat cu sine. Ce mama dracului ascundea el în sîn ? Fotografia nevesti-si, vreo icoană ? Băi, Oneţ, de unde eşti tu ? s-a pus Pîinecoaptă să-l descoase. Era din Apuseni. „Ce faci tu acolo?“ „Nimic“. Pînă la urmă s-a aflat, fiindcă a mărturisit chiar Oneţ, doar nu era un secret — de ce nu l-au întrebat ? — simplu : „Am o năfrămuţă de la mama.“ Şi ce era cu batista asta ? Păi nu era cine ştie ce : maică-sa luase „din faţa grădinii...“ Ce ? A, da, din faţa grădinii lor maică-sa luase un pumn de pămînt şi-l pusese în năfrămuţa ei şi-i spusese : „Dragul mamii, te duci în foc, nu se ştie de vei mai veni... Dar de cîte

ori te va aprinde dorul de noi, de părinți, de nevastă, de copii, de casă, scoate năframa din sîn, privește pămîntul și gîndește-te la noi." Pîinecoaptă a rămas mut. Întîi a vrut să zică : „Al dracului moț !" N-a zis, a înghițit în sec, l-a privit pe Oneț în ochi, așteptînd să continue... Oneț n-a mai continuat ce-ar fi vrut Pîinecoaptă : cam așa : că el vedea în pămîntul din grădină... Nu, n-a zis : îmi văd mama, copiii, muierea... numai privind pămîntul ăsta... tatăl, satul, neamul, țara... Nu, n-a zis așa ceva. I-a arătat doar batista, desfăcînd-o încet, cu grijă, de parcă ar fi avut în ea cuminecătură... sau... L-a bătut pe umeri. Pîinecoaptă : „Bine, Oneț, așa să faci și de-aici înainte..." Ar mai fi vrut să adauge : „asta te întărește, asta te..." A tăcut. I-a părut rău că nu-i trecuse și lui prin cap să-și fi luat ceva de-acasă — măcar o frunză de dud ! Cum se gîndea Oneț la ai lui, dimineața, ca într-o rugăciune, sau și peste zi, cînd nici nu te așteptai, oricare s-ar fi putut gîndi la ai lui, privind o frunză, un fir de iarbă... Chiar se apucase să-l ajute pe Ion din Ciucea să-și umfle cu pompa o roată — cauciucul de rezervă ! — cînd l-a auzit pe Oneț spunînd fără nici o gîlgîială în glas : „De-o fi să cad pe-aici... faceți bine și și trimiteți la mine acasă asta..." Și-a arătat batista în care era legat pămîntul luat din grădina lui. Ion din Ciucea a dat cu levierul în ușa autobuzului : lui nu-i plăcea să i se vorbească despre moarte ! Oneț a continuat : „Iar de s-o-ntîmpla cu mine dincolo de... să aveți grijă mare și să trimiteți acasă... că nu e bine să rămînă pămîntul țării în țări străine." „No ! drace ! a strigat Ion din Ciucea. Acum o să te spurci în nădragi." Dar tot el s-a luminat la față și l-a îmbrățișat pe Oneț : „No, hai să te țuc ! Nu crăpi tu ! Dar, mă, ești primul pe care-l aud... care e sigur că-i dăm peste cap pe ăștia... Și-l gonim pe neamț pînă în fustă la mumă-sa !" Rîdea el întîi, tare. Era un fel de a se încuraja singur. Cucerzan Petru dormea în căruța dată în grija lui Cuciulan David, cel care venise pe front cu un telescop învelit într-un sac. Cucerzan fusese în timpul nopții pînă în comuna vecină, doar cu o traistă cu mămăligă și coji de pîine în spinare, pentru cîini, să nu-l latre, de-l întîlneau... Știa el ce știa,

că de unii copii nu prea se leagă potăile — iar de el, aproape deloc ! Ajunsese prin porumbişti şi grădini pînă în spatele bisericii reformate : în trunul ei se aflau două mitraliere şi un aruncător de branduri ! Cuciulan îl acoperi pe puşti cu o manta şi-şi privi ceasul de masă „CFR" scos din lada căruţei : e ora opt şi zece. Zice să-l audă toţi : „Opt şi zece !" Rîde : „Cam devreme pentru a muri, dar moartea nu întreabă cît e ceasul." Nimeni nu-i dă nici o atenţie. Ştiau că acum el va povesti ce-a visat cam pe la cîntatul cocoşilor (are în lada căruţei şi doi cocoşi): o lumină albă aşezată peste pămînt ! Pacea, adică. Melentie scria în registrul cu coperţi verzi cele petrecute cu o zi înainte, şi în caietul cu coperţi albastre, gîndurile lui... E o oră cînd fiecare parcă încă nu s-a desprins din somn, mai este încă învelit în acea singurătate pe care n-o poate împărţi cu nimeni ! Lumina dimineţii e friguroasă — şi ei ştiu că tăcerea dintre ei e falsă, e un soi de aşteptare încordată : ce le va mai aduce ziua ce se înalţa înaintea lor ?... Cuciulan vorbeşte singur, sigur că ei îl ascultă : „Venise pacea ! Pacea, domnilor. Şi noi ne aflam tot aşa, împreună şi cîntam : slavă ţie doamne că am răzbit să trăim şi ziua asta a păcii !" Puse ceasul să ţîrîie — ca şi cum chiar în clipa aia se terminase războiul şi ceasul lui trebuia să sune începutul primului minut al Păcii ! „Nu-i nimic, nu-i nimic, trag ăia din turnul bisericii reformate, din casa lui Dumnezeu, dar va sosi ora cînd Pacea !..." Ei, atunci, toţi ştiau asta, el avea să oprească ceasul ! Să se ştie în vecii vecilor cînd s-a sfîrşit războiul şi a început !... Da, da, limbile ceasului său „C.F.R." or să rămînă încremenite ! Îşi sufla mucii şi-şi ţesăla caii — mîndru de ce spune, şi sigur, de parcă era mai important nu ce se întîmpla în jurul lor, ci ce visase el ! Pîinecoaptă îi făcu semn cu ochiul lui Melentie : adică : pentru nebun ziua şi noaptea sînt la fel, el coboară din visele lui ca dintr-un cireş, ho, ho, şi intră în ele — care sînt o altă viaţă, ce dracu ! — ca şi cum n-ar fi nici o deosebire între... Melentie dă din cap, că pricepe ! — însă el se gîndeşte cu îngrijorare la Rilă : de nu dezertează cît mai are timp, n-o să sfîrşească bine, iar de-o să fugă prea tîrziu din ar-

mata maghiară, peste cîteva zile, cînd românii şi ruşii o să treacă graniţa !... Şi Valeria care crezuse că are în sîngele ei acel foc mistuitor ce poate înfrînge, ce poate cuceri... inima ofiţerului german ce trebuia apoi să moară spre a-i îngrozi pe ai săi şi a-i face pe orădeni... Iluzii ! O fetişcană cu capul plin de poveşti şi de legende, ca şi prietena ei, Estera. Ninive era departe, ascuns în timp, ca într-o negură, şi Valeria n-avea nici farmecul şi şiretenia acelei văduve ce-şi salvase neamul, şi nici măcar vinul, licoarea adusă cu ea în cortul duşmanilor lor, şi care nu l-a putut scăpa pe regele înfumurat de... paradis ! Căci numai acolo putea totuşi ajunge el după ce i se retezase capul !... Pe Valeria, acrită, şi dornică de a face imposibilul, nici n-o văzuse cum trebuie ofiţerul... dar s-o mai şi rîvnească !... Sufletul neamţului bălai nu fusese tulburat de ochii şi de pulpele ei, şi mai ales nu fusese îmbătat de acea forţă divină ce-ar fi trebuit să vegheze asupra Orăzii !... O naivă, desigur, ce se lua prea mult după năzbîtiile ce le auzise prin Estera de la amantul Iozefinei, o fetişcană ce dorea în disperarea ei sinceră ca istoria să se repete, sperînd — prostia prostiilor ! — să se împlinească acea poruncă dată ei şi neamţului bălai încă înainte ca ei amîndoi să se nască !... Să fie, adică, uniţi printr-o iubire imposibilă, şi să nu se poată despărţi, în acelaşi timp, decît după ce gîtul lui va fi retezat de mîna ei ! Basme, ambiţii, vise, ţăndări ale unui spirit de dreptate nemuritor, eroic, aşa cum ceasul şi telescopul lui Cuciulan, autobuzul lui Ion din Ciucea, pămîntul din batista lui Oneaţă, vioara lui Pîinecoaptă, toba lui Cucerzan nu erau altceva decît nişte obiecte şi semne umile ale unei lumi ce voia să cîştige războiul ca să nu moară pe veci pacea cea de toate zilele, eternă... Parcă-l vede pe Cuciulan cum se urcă în fiecare seară — în picioare pe calul său alb (cocoşii, legaţi cu o sfoară de aripi, mănîncă boabe de porumb pe lîngă roţile din spate ale căruţei) — şi bate cu ciocănelele în tobiţă şi strigă : „E ora zodiilor ! Cine vrea să-şi vadă viitorul, să poftească în faţă, cerul se vede la telescop ca o hartă pentru clasa a patra, clar, cu toate ale lui, stele, comete, luceferi !... Poftiţi, domnilor soldaţi, să vă

vedeți steaua vieții și a norocului !" Și ei se apropie — dau cocoșilor obolul, cîteva boabe, sau o bucată de mămăligă, de pîine — stau la coadă, cu capetele în mîini, nu se știe din ce cauză fiind ei siguri că bolta cerească trebuie zărită prin lentilele măritoare ale lui Cuciulan cu capul gol! Ca și cum telescopul ar fi chiar o unealtă a lui Dumnezeu, ca să i se poată mai lesne desluși tainele... Ciudat, telescopul era mai degrabă un „instrument" mistic ! Fiecare își alegea steaua care credea că e a lui, și se uita la el ! A cui nu mai era la locul ei ? A nimănui. Nu, nu, toate stelele erau la locurile lor ! Cel puțin pentru cei din grupa de asanare a lui Pîinecoaptă ! Cuciulan spunea : „Eu am fost șofer pe o mașină Tatra, la compania de armament greu a Regimentului 4 vînători Moto, din Divizia I-a blindată." Adică nu era oricine, chiar de acuma era ciung. Trecuse în Moldova, după cedarea Ardealului, cu telescopul în spinare, și zilele întoarcerii armelor împotriva nemților îl prinseseră pe lîngă Buhuși. „De acolo am luat-o spre Ghimeș Palanca, împreună cu sovieticii, și m-am bucurat că și eu mă aflu printre cei care vin să mă ajute să-mi văd și eu pămîntul Transilvaniei". Desigur, pămîntul pe care-l părăsise în ziua de 8 Septembrie 1941. Era clar : ca și pentru Ion din Ciucea, războiul și eliberarea Ardealului erau pentru Cuciulan o problemă personală. Cînta cînd soldații se uitau prin telescop la stele : „Cînd am plecat Ardealule din tine, Nu-i vina noastră, iarăși vom veni, N-am fost învinși, și nu vom fi nici mîine Cînd ceasul biruinței va sosi." Da, Cuciulan socotea că niciodată nu fusese învins — și arăta cu degetul spre cer steaua lui ce licărea limpede lîngă luceafăr: „Aia e !" Fiind fără degetele de la talpa dreaptă și șchiopătînd cu piciorul stîng, și dorind să nu plece acasă pînă după eliberarea Orăzii, unde avea el un văr pantofar, i se dăduse în primire o căruță ce îndeobște transporta cuie pentru cruci. Era mulțumit. Și avea ambiția s-ajungă să-i trimită și lui Hitler o cruce — și crucea asta era gata, geluită bine, cu numele führerului scris pe ea... Cînd se-nfuria, din te miri ce, zicea : „Ar mai trebui, domnilor soldați, s-o scuipăm bine !" Dar tot el se răzgîndea imediat : „Nu, nu, lemnul

n-are nici o vină, domnilor ostaşi !" În depărtare, obuzele horcăiau izbindu-se de pămînt. Oneţ făcea pe transmisionistul, rugat de colonel. Stătea cu căştile la ureche şi comunica răguşit de emoţie cu unităţile aflate în prima linie. În căşti exploziile obuzelor se auzeau asurzitor, de parcă ar fi fost la doi paşi de ei... Telefoniştii din prima linie urlau ca ieşiţi din minţi, un cuib de mitralieră inamic măcina... trebuia distrus ! distrus ! Un tanc se apropia! trebuia imobilizat! imobilizat ! Şuierau gloanţele, gurile de tun... Oho !... Şi apoi... linişte, linişte... Şi deodată, în cască, urale, uralele biruinţei, tancul fusese...

— Părinte, e unul care trage să moară, îl atinse pe umeri cu timiditate Cucerzan... Vrea să se spovedească... Vă cheamă, zise puştiul, de-abia trezit din somn.

Melentie luă biblia din raniţa preotului ucis pe lîngă Vaşcău şi se apropie de autobuzul lui Ion din Ciucea, unde, pe o targă, pe nişte saci cu paie, acoperit pînă sub bărbie cu o foaie de cort, zăcea un lungan, lac de sudoare. Făcu peste fruntea lui o cruce largă, să-i dea curaj, şi-l privi cu blîndeţe, lung, ca să nu fie obligat să-l întrebe ce-l doare şi muribundul să-l audă cum se bîlbîie şi să se umple de spaimă, crezînd, cumva, doamne fereşte, că are vedenii şi dă cu ochii de satana bîlbîindu-se în haine preoţeşti... cum i se mai întîmplase lui Melentie ! Unii se spovedeau de teamă că vor duce cu ei toate păcatele avute, alţii voiau să fie încurajaţi, şi foarte puţini se lăsau cu plăcere parcă îmbătaţi de suferinţă, avînd astfel siguranţa existenţei lor !... Melentie îi întinse rănitului mîna : ardea, ardea ! Mai degrabă ar fi fost nevoie de un doctor, îşi zise, şi-i făcu lui Pîinecoaptă semn să-l cheme pe Cuciulan, care se pricepea la toate, să-i tragă o frecţie cu spirt celui ce voia să-i împărtăşească lui Dumnezeu ultimele sale gînduri. Povestea, privind un punct fix pe cer, numai de el zărit, cum a fost trimis cu o coloană de cincisprezece autocamioane „Klocner Deutz", încărcate cu muniţie, şi la remorcă avînd cîte un tun antitanc, spre o unitate de vînători de tancuri, cum a predat tunurile şi muniţia unui artilerist, după care a încărcat camioanele cu soldaţi răniţi şi s-a întors la unitatea de bază... „Apoi a

trebuit să îmbarc aprovizionarea, să remorchez atelierul de reparaţii auto, remorca dormitor, remorca cu piese de schimb, remorca, da, cu butoaie cu lubrefianţi şi cisterna cu motorină, urmînd ca să conduc chiar eu autocamionul de mare tonaj „Henschel", inima batalionului, cum i se spunea..." Melentie îl asculta cu atenţie : era primul om ce i se spovedea, şi culmea ! nu-şi spunea nici un păcat, nici că preacurvise, nici că... Era de prin Berzeşti-Maramureş, mecanic auto. Se refugiase împreună cu un verişor şi un coleg de şcoală... şi juraseră toţi trei că vor lupta oriunde, oricît şi oricînd pentru întregirea hotarelor pierdute după Viena... Vorbea mereu despre o veveriţă roşcată, încolo părea perfect normal. Din cînd în cînd Cuciulan, care-l frecţiona aspru de tot cu spirt pe picioare, pe mîini, pe piept („Eu cred în spirt ca în Dumnezeu"), îl lua în braţe şi parcă-l cîntărea — şi bombănea : da, da, da... Adică omul deşi nu mai vorbea, încă nu murise, nu era mai greu decît atunci cînd îl ridicase pentru prima oară de pe targă! Îl bătea peste obraji uşor, cu palma : „Dă-i înainte, că te-ascultă părintele ! Ai spus c-aveai nişte cizme, din piele roşie şi că sublocotenentul te-a privit cu scîrbă şi ţi-a spus că-i pare c-ai început să roşeşti de la picioare şi nu de la cap... Care e chestia?" Melentie se aştepta să-l vadă stingîndu-se ca o stea, lunecînd uşor în altă lume... Nu văzuse nici un om murind sub ochii lui — ţinîndu-se de mînă!... Nici căldura mîinii maramureşanului nu scădea ! Avea doar privirea pierdută, gura arsă — însă memoria nu-l părăsea deloc, din contră, datele şi cifrele aveau o precizie !... Sau aiura ?... „Am ajuns la Comăneşti, la nouă seara, am ridicat paza depozitului, compusă din două plutoane de jandarmi şi şase genişti, cu zece mitraliere ZB, patru tunuri antiaeriene — urmînd ca în zori să-l aruncăm în aer, după ce geniştii vor pune la punct circuitul electric..." Uitase de cizmele sale roşii. Melentie se gîndi o clipă la felul cum gîndea rănitul, nu cum murea; sau mai exact, la felul cum gîndea unul ce trăgea să moară : uită legăturile dintre diverse întîmplări ! „E ca şi cum, îşi zise, într-o frază, ai uita verbele !" Rîse de propria sa prostie! Doamne, se închină, ca să-l vadă maramureşanul şi even-

tual să-l zărească şi Dumnezeu, doamne, eu mă ţin de fleacuri şi nu am ce să-i spun şi nu ştiu cum să-l ajut să se lepede de satana, că el îi tot dă cu... Da, Mihai nu se despărţea de depozitul de muniţii din Moldova ! Ei, acolo, la un birt, unde mîncau şi nişte trupeţi de la o coloană germană de geniu, a auzit la un aparat de radio vocea regelui Mihai ! Nemţii n-au înţeles nimic, au plătit şi-au plecat. Cînd să facă şi el plata, birtaşul a refuzat ! „A zis că am mîncat în contul armistiţiului ! Ei, atunci am pus banii pe tejghea — pentru vin ! Şi s-a încins o bătută în curtea hanului, cu chiuituri !..." Aici rănitul rîse : „S-au prins şi nemţii în joc, că nu ştiau, ho, ho..." Cuciulan îi trase o palmă peste fund şi rîse să se spargă : ho, ho, ho !... Afurisit ! Voia să-l ţină treaz pe maramureşan, să nu-şi piardă curajul şi să-şi dea ortul popii... „Şi... şi, începu Mihai să plîngă, ne-am culcat ! În zori am aflat de la un curier că geniştii terminaseră circuitul electric, dar că în depozit intraseră nemţii şi încărcau camioane..." S-a făcut linişte ; lacrimile îi ajunseseră în gură... A zis, sec : „la ora şase şi zece s-a produs explozia ! Parcă cerul s-a prăbuşit pe pămînt", a mai zis, privind văzduhul şi amintindu-şi... Pentru asta voise să se spovedească, înţelese Melentie, că muriseră în acel depozit de muniţii, datorită lui, sute de nemţi ! „Nu trebuiau să intre, preciză maramureşanul, ca o scuză, nu trebuiau să ne împuşte soldaţii puşi la..." Dar nu era convins că avea dreptate. „Părinte, ei au fost de vină", spuse fără glas aproape, încercînd cumva să-şi apere propria sa nesiguranţă. „No, drace ! zise Ion din Ciucea, doar nu te uzi pe ochi pentru ei ! Dă-i în ce nu se spune ! Nu ei s-or scărnat pe toată lumea, şi nu din cauza lor stai tu aci şi lăcrimezi ?... Ruşine, om ca lumea, cu mustaţă, să dai apă la şoareci !" Asta era : un om cu mustăţi, să plîngă ?! Ion nu se lăsă ; buruienos cum era, continuă : „Nu ei voiau să stea cu beşinarea preste toată lumea ?!" Şi cum maramureşanul nu clipi, mai zise: „Cu fundul peste tot pămîntul ăsta, dar şi peste cer !..." Aici rămaseră cu toţii interzişi ! Ce voia să spună ? Că voiseră să domnească şi peste credinţele oamenilor? „Cum,

Ioane ? !" încercă Oneţ să dezlege misterul. „Ei, aşa bine !" — răspunse proprietarul autobuzului şi se îndepărtă foarte sigur că totul era clar ca lumina zilei ! Pentru judecata lui simplă — sau pentru că vorbise în faţa lui Melentie, preotul ? — nemţii erau puşi în aceeaşi oală cu diavolul ? Devenise Germania pentru el mai mult decît o ţară oarecare, — acelaşi lucru cu o ţară a diavolului ? Nici vorbă, Ion din Ciucea — Melentie era aproape sigur ! — n-auzise de marele rus care pusese Rusia cam pe acelaşi plan cu Dumnezeu, dacă nu cumva niţel mai sus... Atunci de unde la Ion atîta ?... „Ioane, îl strigă Melentie, îngroşîndu-şi vocea, să se recunoască astfel mai bine prin glasul preotului... Urrra nu e bbbună !" Vru să mai spună ceva despre poporul german, dar Ion din Ciucea i-o luă înainte, zîmbind : „Părinte, s-o lăsăm baltă... Mă rog de iertare... No, dar nici ca el ! De ce plînge ? De ce plîngi, mă ?" Şi cum maramureşanul nu răspunse, continuă : „Mă scoate din pepeni, părinte ! Ăsta e om să crape ? De ce se spovedeşte el — aici mi se pare că e bolînd la cap ! — cînd el e sigur că n-o să moară în vac ?!" Melentie se prefăcu întîi că nu-l aude, apoi că nu-l înţelege pe proprietarul autobuzului hodorogit, ciuruit de gloanţe. Îşi umplu cădelniţa cu cărbuni aprinşi, de la cuptorul de pîine, şi dintr-o taşcă de piele puse cîteva fire de tămîie... fumul alb şi îmbătător să le amintească de biserică şi să le uşureze inimile. De ce adică s-ar fi considerat maramureşanul fără de moarte, cînd şi unde nesocotise el, şi chiar înfruntase, poruncile celui de sus ? Ion din Ciucea simţi că trebuie să tacă, să nu tulbure ultimele clipe ale unui rănit ce trăgea să moară. Totuşi, nu se potoli, fiindcă de s-ar fi potolit ar fi însemnat că minţise... şi că-l vorbise de rău de pomană pe maramureşan ! „Eu nu-l înjur, îi şopti lui Melentie. Dar aşa este... cum spun eu !" „Ce este ? îl privi Melentie, cădelniţînd, să umple aerul cu miros de tămîie. Ce ?" „Mihai, îţi aminteşti cum ne-am întîlnit noi la Sighet?" Rănitul nu răspunse. Lucraseră o vreme împreună în minele de la Baia-Sprie — în haine civile, doar pe braţul stîng purtînd o banderolă cu tricolorul maghiar ! Nu făcuse nici un rău acolo maramureşanul, şi totuşi fusese spînzurat cu mîinile legate la spate de un nuc şi ţinut aşa aproape două ore. De ce? se întreba şi acum Ion din Ciucea. Apoi

săpaseră canale pe moşia cam mlăştinoasă, de pe lîngă Tisa, a unui grof care asculta aproape în fiecare seară la patefon operete vieneze şi scria o lucrare despre istoria pădurilor. Şi aici a fost maramureşanul legat cu mîinile la spate şi spînzurat de un măr, aproape un ceas ! Ce făcuse? Ion din Ciucea nu ştia şi aştepta parcă acuma să afle din gura... Leşinase, spînzurat : capul îi căzuse în piept, limba îi ieşise din gură, albă, plină de bale. Le spusese celorlalţi români să nu mai lucreze? Să încerce să dezerteze ? Tăcuse şi atunci — şi tăcea şi acum. Şi culmea, observă Melentie, nici lui Dumnezeu nu voia să-i mărturisească ce se întîmplase în acele vremi cu el ! Ori îi era teamă că vremile aveau să se reîntoarcă ? Războiul nu se sfîrşise, da. „Acolo, zise Ion din Ciucea, el şi-a schimbat numele, în loc de Mihai... în nume unguresc, şi-a fost lăsat la vatră. Poate a făcut asta ca să scape de muncă şi să poată trece graniţa, cum a şi trecut-o, în Moldova. În loc de Mihai Ştefan, Sandor Mihaly, nu ? Cam aşa ?..." Melentie îl luă de mînă, supărat, pe proprietarul autobuzului... „Ce vrei, omule ?" „Ştie el că nu poate muri în vac..." „Pînă nu dă sssocottteală ?..." „Nu, nu, surîse Ion din Ciucea, nici pînă nu dauăia socoteală, c-ar însemna că trebuie să nu se mai termine timpul... nu, nu, e altceva ! I-a spus o ţigancă, undeva prin Bucovina, sau Basarabia, Transnistria, el ştie... că degeaba o să-şi caute locurile lui de suferinţă — şi i-a ghicit c-a fost şi în mină, şi pe moşia unui grof cu ochelari de aur şi cu şapte cîini de vînătoare ! — dacă nu crede şi în locurile de suferinţă şi de bucurie ale altora!... Ea i-a povestit de-o evreică tînără, rătăcită prin zăpezile de acolo... şi care trebuia adusă de el în ţară într-un camion, poate chiar în hardughia ce-o conducea el — inima batalionului ! acel „Henschel" uriaş !... Şi el ce-a zis ? Că asemenea fiinţe nu există! Şi că una care să se cheme Estera, precum cea din vechime — are şi-acuma biblia la el, căutaţi-l în raniţă ! — nici n-a existat poate decît în închipuirea evreilor care au vrut să facă din muierea regelui Perşiei pe... salvatoarea poporului lor, precepi matale, domnişorule ? Părinte, cunoşti — şi şi eu cunosc de

la el ! — cînd s-a hotărît de unu... nu ştiu cum îl chiamă, măcelărirea jidovilor şi izgonirea lor din Palestina, fata asta i-a scăpat cu zile ! Purim, da, asta e ziua, şi singura sărbătoare de bucurie şi de veselie la ăştia... Şi Sandor al meu n-a crezut ce i-a zis ţiganca, deşi-i ghicise !... Ca şi cum Luna, din Strehaia, era de-a diavolului !... Şi necrezînd într-o nouă Esteră — asta e ! — el a dat dovadă de cită slăbiciune e în sufletul lui, dacă nu era în stare să creadă că o poveste era mai tare decît orice se vede şi se aude..." „Mai tare decît rrrealitatea", zise Melentie, privindu-l pe rănit cum respira egal, liniştit, năpădit de somn. „El n-a crezut ce-a spus Luna că s-a petrecut în realitate — tu-l în gaci de zălud, părinte, vă rog să mă iertaţi !..." „Taci !" Mihai parcă-l auzi. Se ridică în coate şi zise :

— La Oneşti am mai ajuns din urmă cîteva dintre autocamioanele noastre plecate mai înainte, rămase în pană de carburanţi. Le-am luat cu noi în coloană — aveam acum vreo treizeci ! De la Tîrgu-Ocna întîlneam pe drum ostaşi singuri, sau în mici grupuri, încărcaţi cu tot armamentul şi echipamentul de campanie, pierduţi de unităţi... Ne rugau să-i luăm în camioane. Unde mergeţi ? îi întrebam. În Ardeal, în Ardeal, răspundeau. Pe toate drumurile — soldaţi fără comandă se îndreptau spre Ardeal.

Îşi revenise în fire. Să-şi fi făcut efectul frecţia cu spirt ? Pîinecoaptă îi întinse maramureşanului doi cartofi copţi. Îi mîncă aproape pe nerăsuflate. Continuă cu tot ce văzuse pe lîngă Adjud : mii de refugiaţi, în căruţe, călări, pe lîngă vaci şi boi, pe biciclete !... Un tren tras de trei locomotive, cu zeci de vagoane de persoane de marfă. Ultimul tren dinspre Bacău ! Oameni pe scări, pe vagoane, pe tenderele locomotivelor.

— Dar ce are sfinţia sa cu ce-ai păţit tu pe-acolo ? îl întrebă răstit Ion din Ciucea. Asta e spovedanie ? Spune la tribunalul militar, dac-ai făcut vreun drac, nu... Mai bine culcă-te, că te faci de rîs !

Trecură, nu prea departe, două avioane... Rănitul îşi aminti de ce se petrecuse la depozitul de muniţii : cum

autocamioanele încărcate cu nemți fiind somate de santinele să se oprească, nu s-au oprit... au tras asupra soldaților români... Și pe urmă... explozia... „Acesta a fost primul meu conflict cu nemții", zise Mihai. „Și ce-i cu asta?" nu-l lăsă Ion din Ciucea. „Și numai atunci am crezut, Ioane." „Ce ?" „Că lucrurile se legau... Că eu tot timpul rămăsesem spînzurat, atîrnat de acel măr... Și nu înțelesesem că fiind cu nemții pe-același drum, în Moldova, eu tot nedezlegat eram ! Tot n-aveam ce cîștiga, cum scăpa de spînzurătoarea aia care era un măr înflorit. Și că nu era nici o ieșire ! Eram cuprins tot în condamnarea aia la spînzurătoare — de care, în alt fel, cumva, a murit și Bologa, despre care ne-a vorbit aseară părintele — iar salvarea nu mi-ar fi putut veni, de rămîneam alături de ei, din vreo lege, ci numai din mila lor..." Melentie mai puse tămîie în cădelniță : înțelese că nu lui voia să i se spovedească rănitul, ci prietenului din Ciucea cu care-și împărțise cîteva luni crîncene din viață. Ce era între ei? Unul se refugiase în Moldova, celălalt rămăsese în teritoriul cedat, unul se bătuse pentru a elibera Ardealul, cellalt rămînînd și lucrînd pentru... Care dintre ei trădase?

— Spre Focșani, m-am oprit la Mausoleul ostașilor români, ruși și francezi căzuți apărînd în primul război mondial... Jertfa lor... a.... a clădit hotarele României mari, spuse rănitul, ca pe o lecție învățată, însă încercînd să-și înfrîngă lacrimile, care n-aveau cum să fi fost învățate... Eu și cu Pop Petru am pus două flori pe mormîntul generalului Eremia Grigorescu, care-l comandase și pe unchiul nostru Pop Vasile, căzut ca voluntar ardelean la Mărășești, mai zise, dar Ion din Ciucea luă un binoclu și urmări avioanele, ce se pierdeau în depărtări, nevoind să-l mai asculte, sau poate deziluzionat de atîtea întîmplări pe care maramureșanul le credea cumplite (sau esențiale ! cum se gîndi Melentie să le noteze în caietul cu coperți albastre), înfiorătoare...

— Sandore, îl necăji Ion, neiertîndu-l pentru că-și schimbase cîndva numele, deși poate astfel scăpase cu viață, Sandore, pretene, tu te-ai pus cu burta în sus, gata

să te duci la... și arătă cu degetele pe unde trecuseră avioanele, de parcă în acele locuri se afla Dumnezeu... Și l-ai chemat pe domnul părinte... Dar ai mînțît ! Cu adevărat, sau din teamă — dar tot ai mințît ! Voiai să intri curat... sus ?... Păi ce contează, dacă aici rămîi cu gacele mînjite... Ai trecut în Moldova. Bine ! Dar atunci de ce te zgudui de lacrămi pentru ăia intrați în depozit ?! Nu-i judeca, nu te judeca — și află de la mine că din cauza nemților acuma orice judecată e oprită ! Adică este, părinte, după mine, suspendată ! Pînă la judecata de apoi !

— Adică, adică, tresări rănitul... crezi că poți face orice crimă ?

— Eu ?! se miră proprietarul autobuzului. Dar ce aia la mumă-sa... eu am făcut să fie războiul aista ?! Eu ?! Ei să se roage la cel de sus, nu tu ! Că mă și calci pe bătături ! Îl chemi pe bietul părinte — care e și dumnealui om tînăr — să-ți deschidă drumul către rai... Dar de ce vrei tu să-l vezi, Sandore, pe Dumnezeu ? Ce, ești bolund ? Ori chiar ți-a săcat vîna și simți că te topești ? Vrei să-ți dau telescopul lui nea ăsta ? zise și se repezi la căruța lui Cuciulan și scoase dintre paie enorma lunetă... și i-o puse sub nas lui... Na ! Privește ! Și spune de-l vezi pe Dumnezeu ! Hai, spune !

Melentie plecase de lîngă ei. De ce nu se împăcau, iubindu-se, totuși ? Și care dintre ei — și cînd ? — avusese dreptate ? Poate că Ion din Ciucea nu-l putea înghiți pe Mihai Ștefan pentru acele clipe cînd știindu-se nevinovat se îmbîrțoșase și fusese bătut la fund și chiar atîrnat de mîini cu o funie într-un nuc și mai apoi într-un măr înflorit — o copilărie ! o prostie ! nu din partea oamenilor grofului sau a mai marilor minei, ci chiar a lui Mihai — suferind ca un bolînd, vorba lui, abia parcă așteptînd să devină un fel de martir... În loc să-și vadă de muncă — ori să fugă, cum fugise mai tîrziu, în Moldova ! — el aproape se oferise (prunc bolînd !) pe tavă... unor năravuri ale vremilor care cu mare ușurință puneau mintea în... Asta era vorba lui Ion : „... mintea calului în curul calului. “

— Domnule părinte, veni Cucerzan în fugă spre Melentie, vă cheamă domnul colonel... S-a predat un... dezertor...

Dezertorul era Rilă. Se apropia, moale. Departe, sau nu prea departe, se-auzea un măgar cum rage...

7

S-au îmbrăţişat — ca şi cum nu s-ar mai fi văzut de-o sută de ani. S-au aşezat în jurul mesei — Cuciulan avea una în căruţă, cu trei picioare ! — pe saci cu fîn, în tăcere. Ion din Ciucea a adus o sticlă cu pălincă, Pîinecoaptă, cîteva plăcinte cu brînză — şi cum se aflau spre căderea serii, păreau că se află la o cină supremă... Pe Rilă părea să-l enerveze negreaţa de sub propriile sale unghii : cu un capăt de sîrmă căuta să şi le cureţe... Colonelul văzuse doi cerbi pe la marginea pădurii şi nu-şi putea explica miracolul prin care minunile acestea ale naturii mai rămăseseră în viaţă ! Evident, fiecare ocolea subiectul pe care voiau să-l discute. Cum dezertase ? Care erau poziţiile inamicului ? Mai rămăseseră şi alţi români la moara de unde reuşise să fugă ? Nu e rănit ? Simţeau cumva că trăiesc un moment important — cel puţin din viaţa lui Rilă, un moment ce putea însemna chiar propria lui viaţă — însă se jenau să facă în jurul lui un tămbălău prea mare, ajungeau ţuica, plăcintele şi slănina cu ceapă ! Altădată, poate chiar Melentie ar fi strigat : fffraţilor, trăim o clipă istorică ! Sau aşa ceva, care să însemne că un om s-a eliberat nu doar scăpînd dintr-o unitate în care fără voia lui fusese înrolat, ci... şi de propriile sale !... Aşa cum se eliberase chiar Melentie, dezertînd nu cu prea mult timp înainte !... Trăim o clipă grozavă, fffraţilor, ar fi putut spune, da, dacă n-ar fi fost acum aproape sigur că

timpul devenise cu fiecare secundă a sa un fel de căpcăun invizibil, o cruzime oarbă, o violență... împotriva altor inși, și mai ales... a insului împotriva lui însuși. Deși, da, da, Cuciulan, senin, își instala telescopul chiar lîngă targa pe care sta întins Mihai Ștefan, să vadă și maramureșanul, cînd s-o trezi, stelele, lucirea lor, și poate, în mintea lui, strălucirea eternă a timpului.

Cînd rămaseră singuri — colonelul plecase spre liziera pădurii, unde i se păruse că-și încurcase cerbul coarnele într-un lăstăriș — Melentie, aproape fără să se bîlbîie, deși sugrumat de emoție, îi mărturisi lui Rilă, verde, că nu se mai aștepta să-l vadă vreodată. „Viu ?“ voise fratele Valeriei să-i afle gîndul în întregime... Melentie se poticni într-un cuvînt care nu mai voia să se închege în nici un fel pe buzele lui, și Rilă zise : „Pricep“. Adică : nu sperase să-l mai întîlnească în viață ! Rîse. „De ce, Melentie ?“ Absurditatea.războiului ar fi fost o cauză. Altceva ? „Lașitatea... mea, Melentie ? “ Preotul de ocazie păru că se gîndește... Căuta un cuvînt ? „Mi-ai mai spus, cînd am urcat-o pe Iozefina în podul casei bunicilor că — și te refereai la mine, doar nu sînt atît de prost cum arăt ! — nu poate cineva să tindă, parcă ai zis, spre libertate... dacă libertatea din el lipsește... Va să zică eu...“ „Sssstai ! îi puse Melentie mîna pe gură, ca unui copil limbut. Ca să mă înțelegi...uite...“ Și povesti cum Valeria și Estera erau — sau cel puțin fuseseră, după cîte aflase el — pline de ambiții (nu hhormonale !) nebune, ori el, Rilă... lui nici de fotbal nu-i mai păsa !... Adică era lipsit de orice pasiune, în afara lor... „Aaapatic !“ găsise Melentie cuvîntul. „De ce, tată, că n-am ciupit-o atunci de fund pe tanti Iozefina ?“ „Nu !protestă Melentie. Pppentru că tttotul ți-era egal...“ „Adică orice s-ar fi întîmplat... Ori cu unii, ori cu alții ?! se miră Rilă. Și că... chiar acum, am întins-o singur, fără să încerc să-i mai conving și pe alții ?“ „Ca să fiu sssincer, da. Mintea ta e... e indiferentă... e e...“ Colonelul se reîntoarse, cu o creangă de corn în mînă. Cerbul dispăruse.

— De trei nopți... visez mereu un cerb ! Și iată că în seara asta am zărit trecînd la cîteva sute de metri... M-am uitat și la voi, și la alții... Da, toți îl vedeați, deci nu era o nălucire de-a mea ! I-am pipăit și urmele copitelor. Foarte ciudat ! Înainte de război, cînd eram elev la școala militară, am fost luat într-o sîmbătă la o vînătoare... Noaptea, pădurarul, Nichifor îl chema, a visat cerbi... Și a doua zi — Dumineca — a vînat șapte cerbi ! Formidabil, mi-am zis, Nichifor Verzea a visat toată noaptea cerbi, știind că a doua zi îi va întîlni și-i va împușca ! Dar... Mi-am zis... Oare, oare cerbul — sau cerbii — visează oameni ?

Nu păru să aștepte un răspuns de la nimeni. Plecă spre autobuzul hodorogit unde puștiul Cucerzan își dusese doi saci umpluți cu paie pe care să se culce...

— Te-nșeli, își continuă Rilă gîndul, nepăsîndu-i de cerbii colonelului ciung. Eu am un centru de greutate foarte bun, rîse el. Altfel nu mă lua David-baci în echipa de pitici a fabricii de bere. Ai un centru de greutate jos ! — adică, voia să-mi spună, sînt făcut pentru fotbal, nu mă dă nimeni de pămînt... Am turul jos, rîse el, și lovesc bine cu amîndouă picioarele. Așa că sînt stăpîn pe ce fac...

— Poate, încercă fără convingere Melentie să se scuze, ridicîndu-și brațele cam pînă în dreptul frunții... Poate, dar... ai ccc... jos, dar n-ai minte... sus, ho, ho... rîse el, consfințind cumva ce dorea să spună pînă la capăt : că întotdeauna Rilă fusese pentru el închipuirea unei existențe în care — cu cît creștea fratele Valeriei mai mult ! — se observa foarte clar distanța dintre viața sa de fiecare zi și vise...

— Te-nșeli, tinere păstor... Dealtfel, tu tot timpul te-ai înșelat. N-am fugit singur... Am pus totul la cale cu unul Godja, care a dezertat mai întîi dintr-un regiment de artilerie antiaeriană maghiară. Tot timpul se închina și zicea : „din decembrie 1940 cînd m-au luat la armată, parcă am fost îngropat de viu într-un mormînt !“ Și mai era un ins, Gall Istvan, care zicea că-l chiamă Goldău. Și-un învățător de la Gepiu, mi se pare... Am jurat să

trecem cu toţii la români, noaptea... Ei mă aşteaptă. Trebuie să mă întorc şi să le spun că nimeni nu va trage în ei, cînd vor veni la noapte. O să dăm semn... că sîntem noi... cu o rachetă albă.

— Dar tu eşti chiar nebun ! zise Melentie pe nerăsuflate. Şi de ce nu i-ai zis colonelului ? Bboule ! îşi făcu Melentie cruce, mai mult plin de uimire, decît cu evlavie, căci periculoasa înţelepciune a lui Dumnezeu i-l arătase pe Rilă altfel de cum era cu adevărat. Şi dacă fratele Valeriei se înapoia, trecînd încă o dată prin zona de foc a frontului, o făcea chemat doar de solidaritatea ce-l legase de oamenii care îl aşteptau acolo ştiind că de el depindea cumva viaţa lor, sau el înfrunta din nou pericolul morţii chemat de ceva mai grozav decît orice adevăr... de o toană zăpăcită sau... cum s-o mai fi chemînd?...

8

Peste tot, linişte. Ceva suspect. Şi păsările ? În zborul lor să vezi mersul zilei. Augurii. Nici o pasăre în aer, nici una pe pămînt. Un cort de vid, al nopţii, le sustrăsese din lume. Nu-i rău. Sustrăsese. Trase sus, poate în cerurile fără de număr. Acolo unde calul din apocalipsă este tronul mişcător al Lui. Calul, ca un tron împărătesc, al Cuvîntului lui Dumnezeu. O ia spre Răsărit, calul, şi spre Apus, spre Miazănoapte şi spre Miazăzi. Şi împrejurul tronului, patru fiinţe (pline de ochi, înainte şi înapoi, de jur împrejur, şi pe dinăuntru) ce odihnă nu au, ca evangheliştii, zicînd : Sfînt, Sfînt, Sfînt, Cel ce era şi Cel ce este şi Cel ce vine. Toate bune şi frumoase, numai că, numai că Rilă şi cu oamenii săi nu mai dăduseră nici un semn de viaţă. Fuseseră prinşi ? Sau trădaţi, chiar de Rilă ? ! Veşnica neîncredere în nimeni a lui Pîinecoaptă.

Decît în morţi. Ei erau nişte oameni siguri. Şi demni de milă. Fotbalistul a venit să vadă poziţiile. Dar m-a întîlnit şi pe mine, notează Melentie în caietul cu coperţi albastre, care-l cunosc. Nu putea face aşa ceva, nu-i era în fire — şi eu îi eram martor. De ce n-a rămas cu noi ? Fiindcă se mai afla dincolo prietenul său, Gall, şi încă alţi români. Ei doi, trupeţi, plus cîţi ?... Ceilalţi, la munci, la corvezi. Civili ! Sau un fel de civili ! Călare, plecînd el de-aici, şi-o fi închipuit, că numai proştii nu-şi închipuie nimic, că de-l prind — amin ! Cum să se ducă el înapoi senin ? Chiar de nu-l prindeau venind de la noi, şi-l prindeau plecînd cu ei spre noi — acelaşi amin ! Şi de se putea gîndi, de ce nu s-a gîndit el chiar cînd a plecat prima oară călare spre noi ? S-a gîndit chiar înainte de asta. Şi-a bătut palma cu ceilalţi : vine să vadă şi să le spună cum stăm. Iar de dă ochi cu noi, sau cu vreun cunoscut — n-avea de unde să bănuiască o clipă c-o să te întîlnească — avea voie, da, da, să-i tragă cu povestea cu... predarea... Era în mîna lor. Pîinecoaptă, de-i aşa, rămînea cu noi. Nu, l-ar fi pîrît mîine românii pe care i-am fi putut elibera. Pe cineva tot trebuia să trădeze. Poate, poate, dar pe el însuşi putea să nu... Linişte. Nici o pasăre în zbor. Pîinecoaptă : cacademaca. Veşnica băşcălie, veşnica noastră băşcălie. I.L.Caragiale, cu lumea lui fără Dumnezeu. Nu tu om, nu tu obiect, nu tu loc sacru. Mişto. Moft. Pampon. Crăcănel. Ipingescu. Rică. Trahanache. Pristanda. Am fost, coană Joiţico... Se lasă greu, greu de tot : ori o mie de poli, ori deputăţia... Uguitul porumbeilor. Natura blîndă. Pîinecoaptă se bătu cu palma peste turul pantalonilor.

— Asta-i culmea ! zise, privind porumbeii. Romantismul, ăsta-l deranja, pricepu Melentie. Rrrromantismul pppăsărelelor. Zîmbi. Lăutarul se bătu cu palma peste frunte. Asta-i culmea, zise, supărat pe el însuşi. Şi fiindcă Melentie îl privea nedumerit, scuipă printre dinţi, golăneşte, cum nu-i mai sta în fire şi adăugă: Dar ce-au păsăruicile astea cu tîmpenia noastră ? Nimic. Tîmpenia-lumii,

în care intrase și Pîinecoaptă, înțelese Melentie, putea fi războiul. Nu numai supărarea pricinuită de dispariția lui Rilă. Vezi un turn ?

— Ce turn ?

— Satul are cîteva biserici. Dar și un turn, mai spre izlaz. Cam prin dreptul cumpenelor fîntînilor.

— Ce ssă fie ? Un ttturn de apă ? Vreun conac ? O clopotniță ? Nu e turnul Ierihonului. Sppper. Rîse. Nu putea fi aici turnul cel mai vechi din lume !

— Dacă nu trag de-acolo, de nu putem cuceri localitatea, și da peste cap Oradea, oricum poate fi un loc bun de observare... Pîinecoaptă își sugea dinții. Gîndea. Gîndea ca un general? Patrulele care-au ajuns pînă pe-acolo, n-au zărit nimic deosebit în el. Dar într-o clopotniță au văzut prin binocluri o copilandră. Ion din Ciucea jură că e fata ce-o duc cu ei niște corturari din Strehaia, pe care-i cunoaște, și i-a întîlnit zilele trecute... O mută. O maimuță. O sfîntă, zise și-și supse din nou, repetat, dinții de sus. Iarăși gîndea ? Cum ? Ierihon, ai zis ? Făcu o pauză : va să zică gîndea acum ca un cunoscător al celor două testamente. Dar ce ? Să fie un turn pentru vreo credință necunoscută de noi, sfînt ? șovăi. Aș vrea să-l văd. Hoțoman. Adică ar fi vrut s-ajungă la el ? Învingător.

Cele mai vechi piramide erau mai tinere cu aproape patru mii de ani decît turnul cucerit de Iosua. Melentie se uită la barba roșie a lui Pîinecoaptă : acesta să fie noul Iosua, jigăritul care nu se mai bărbierise de-o săptămînă, de lene ? A, nu, greșeală ! Lăutarul bătuse palma în autobuz cu Ion din Ciucea : se rad după ce Oradea va fi cucerită ! Uguitul porumbeilor. Cruzimea naturii ? Cîntecul lor — nu putea fi de nimeni oprit ? Ca și creșterea ierbii ?

— De ce rîzi, părinte ?

— Lumina, arată Melentie cu palma deschisă peste orizont. Lumina toamnei era în scădere. Melancolia toamnei. De fapt, de-aici venea tristețea... fffirii... se scurta lumina zilei, iarna, în zare... Ehei! Și acele clipe teribile ale amanților ! Eldar îi chiar mărturisise odată : toamna ape-

titul, băiete, ăla fundamentalul, scade ; rupturi... în dragoste... Parcă-l auzea înecîndu-se de rîs : mancul de afectivitate ! ce operetă o să scot din... cauza strălucirii... slăbite a sfîntului soare...

— La ce te gîndeşti, părinte, la lumina lui Dumnezeu ?

— Da, minţi Melentie şi se închină, ca să nu-l dezamăgească. Îi spuse lăutarului care se scărpina în barba sa nespălată şi roşie că Iosua trimisese două iscoade să cerceteze Ierihonul.

— Aaa ! căscă gura Pîinecoaptă, ca la spiţer. Ei erau cei doi trimişi ? ! Ptiu !

— Ei au ajunsss... şşşi... Ce se ştia : au intrat în casa unei desfrînate, Rahab. Şi regele Ierihonului i-a zis să i se spună ei : scoate pe oamenii care au intrat în casa ta, că au venit să iscodească ţara.

— Părinte, serios, vreau să-ţi spun ceva. Eu nu prea cred în... şi arătă cu degetul mare, al dreptei, spre cer. Îşi supse dinţii, îşi desfăcu larg mîinile în lături, ca şi cum s-ar fi predat : asta era, nu credea. Dumneata, părinţele, nu te supăra, poate-l vezi pe el în cîntecul ăsta al porumbeilor... şi în turn... şi în pîinea pe care-o rozi acuma... O fi, nu zic nu. Eu... Şi-aici e buba ! Dacă-mi trag ăia un glonţ în nas, şi-ajung, totuşi, cu borşul curgîndu-mi şuvoi... în faţa lui ? ! Dacă eu, crăpînd, dau cu ochii întîi şi-ntîi de el ? !

Deci nu voia să dea ochi cu el ! Hoţoman. Ca să nu crape.

— Mă, zise Melentie. Se opri. Ar fi vrut să-i spună : mă, tu te legi de el, ca el să nu te ia ! Îl provoci ! Da, dar aşa i-ar fi putut vorbi Rilă, nu el, care fusese uns... preot... aproape chiar de Pîinecoaptă ! Doamne ! se închină.

— Ce-i, părinte ?

— Păi, ci-ci-cine m-a uns pppe mine pppopă ? Nu tu ? ! Anticrrristule !

— Aoleo, aoleo, nu m-am gîndit la asta, iartă-mă, sărut-mîna, părinte, sări lăutarul şi-i pupă mîna cu forţa. Ştiţi... Ce să ştie ? Îşi supse o măsea — poate cea de minte!

Ştiţi... eu... pentru alţii... ca să avem popă ! Căci sîntem plutonul de asanare, noi îngropăm soldaţii morţi, şi nu-i puteam... fără !... fără !...

— Lasă, lasă, îl bătu Melentie pe umeri, prietenește. Adică-l iertase, el, preotul.

— Să nu crezi, sfinţia ta, că de frică... mi-a luat Dumnezeu minţile ! Eu nu de azi... eu... demult nu cred !

— Lasă, lllasă... Adică : el se spovedea...

— Nu, nu, bănui lăutarul. Nu mă spovedesc.

— Ei ! păru că se enervează Melentie. Uguitul porumbeilor, din nou. Erau pe o creangă. Îi arătă, cu palma întinsă. Lumina... pppentru ei nu sscade niciodată !

— Asta e ! se bătu lăutarul cu palma peste fund. Cînd peste fund, cînd peste frunte. Asta e... ei sînt mai... puternici ca noi, golumbeii. Nu ? Dar ce chestie ar fi, groaznică, se izbi el peste frunte, să mă cureţe pe mine chiar acuma un... piu ! piu !... şi să mă duc dincolo în ochi cu poza porumbeilor ăstora !... Hait, muşcă-ţi limba !

De la marginea pădurii se vedea nu departe o casă părăsită. Mult timp stătură în spatele tufanilor. În curtea omului, nici o mişcare. Fugise în sat, să nu-l prindă frontul singur şi să-l ia drept ?... Aşa era convins lăutarul. Tot el : „Şi noi nu sîntem iscoade, părinte, pentru că noi sîntem în propria noastră ţară. Se schimbă calimera.“ Păi, nu ? Ştia el ce ştia ? Că evreii, după Moise, încă erau nomazi, încă nu ajunseseră să se stabilească în pămîntul promis ? În şapte zile au înconjurat de şapte ori cetatea Ierihonului, bătînd din tobe, cu şapte preoţi înaintea tuturor celor buni de război, purtînd şapte trîmbiţe din corn de berbec. Şi numai în ziua a şaptea au înconjurat-o de şapte ori şi au trîmbiţat preoţii din trîmbiţele din corn de berbec — poporul a strigat, al lui Iosua, şi zidurile cetăţii s-au prăbuşit. Care fusese enigma ? Ierihonul fusese încuiat şi întărit de frica fiilor lui Israel : nimeni nu intra în el şi nimeni nu ieşea. Turnul lui de piatră necioplită, bastionul cu diametru de nouă metri — s-a prăbuşit şi el. Spionii, cei doi, găsiseră cheile ? La ce se gîndea Pîine-

coaptă, de-şi sugea dinţii cu înverşunare ? Că se mai prăbuşise şi altă dată, cetatea, din cauza cutremurelor ? Că defilarea poporului lui Iosua cu preoţii în frunte băgase frica în cei încuiaţi înăuntru ?... Ori că zgomotele prăbuşiseră zidurile, trîmbiţele trîmbiţînd, uralele, tobele ?... Ori că destrăbălata îi vînduse ?... Ori că era doar numele de această aşezare veche ?... şi nimic altceva ?... Lăutarul se plezni peste frunte. Zise : „Vezi lîngă grajd un fel de turn cu zeci de căsuţe, din scînduri, pentru porumbei ? De-acolo vin golumbii ăştia de-i tot auzim !“ Da, prin binoclu se vedeau porumbeii ieşind şi intrînd în „cuiburile“ lor... O hardughie din scînduri, cutii peste cutii, de blană... Deci Pîinecoaptă uitase Ierihonul !

— Dacă ne prind ăştia pe-aici, ne ciuruie... un popă în sutană, şi un lăutar, cu dibla în laba stîngă ! Păi ce căutaţi voi nenişorilor prin pădure ? Şpioni, ai ? Cercetaşi, ai ? Că cîr, că mîr, că mergeam la o înmormîntare... La ce înmormîntare ? Poate la propria voastră înmormîntare, ha, ha, ha, rîse lăutarul, cum ar fi rîs cei ce i-ar fi prins. Nu ţine, bre ! V-aţi îmbrăcat aşa, să ne luaţi ochii ! Dar puşti aveţi ? N-avem. Pistoale ? Pistoale avem. Păi, vezi ? Păi, cine n-are ? Păi, popii trebuie să aibă ? Păi el n-are ! Cum îi spui ?... El ?! Dumnealui ! Să-l căutăm, hi, hi, hi... Şi sînt în stare să te caute la ouă... Se opri. Mersese prea departe. Se corectă : Ca să-şi bată joc. Ori ca să te gîdile, părinte, să le spui unde-s trupele noastre, şi ce căutăm noi...

— Dar de ce să nu te gîdile pe tine, Pîinecoaptă ? îi zise solemn, ca un prelat, deşi lăutarul era mai bătrîn ca el şi nu se cădea...

— Pe mine nu mă prind ! rîse cu toată gura şeful muzicanţilor batalionului... Am o fugă de iepure ! Nu mă prind... viu, vreau să spun, glumi el mai acru. Că şi noi, zău, mergem aşa, cam aiurea... De stau unii la post fix, cădem în laţ ! Deşi, deşi, sînt şi ei plini de frică, nu... Dar aşa sînt şi mai primejdioşi ! Îngroziţi că-şi pot pierde capul, intră într-o altă groază şi mai mare, ca berbecii — şi trag fără să-ţi zică stai, bă !... Nu i se păru că fusese destul

de convingător. Continuă. În clipe d-astea ies nişte crime de-ţi plesnesc creierii !... Ca la nunţi !

— Cum ca la nunţi ?

— Cînd se-mbată şi-şi pierd şi cîrma înapoi... grozăvii! Orbi ! I-am văzut dînd cu securile, la nunţi ! Îşi fac ei acolo nişte legi, ca nişte dumnezei. Băutura e ca spaima, n-are capăt. Făuritori de legi negre, cu cît e mai beznă în ei... Părinte, o să te-mpiedici în sutană, n-o să poţi fugi! Te prind. Iar dacă încerci să o roieşti din faţa lor, eşti şi mai deochiat ! Aşa că eu zic să te duci înapoi, deşi cunoşti locurile... N-a pus teama şaua pe mine, dar... de eram îmbrăcaţi soldaţi, era altceva !... Poate mai stăteau de vorbă... Iar de nu, muream ca soldaţi !

Din spre sat apărură trei muieri, venind în rînd, pe potecă, spre casa singuratică... Oare erau muieri ? Erau, după călcătură, surîse lăutarul, privindu-le atent prin binoclu. Asta era : un popă cu un binoclu... Pleasc, peste fund, cu palma. Sîntem la un post de observaţie ? Şi ce vedem ? Trei muieri ! spuneau ochii trişti ai lui Pîinecoaptă. I se schimbase şi vocea, părea cam răguşit. Tuşi. Parcă-i ghici gîndurile.

— Aha, dumneata crezi că m-a luat diavolul în primire de mi-a stricat şi glasul... Uite-l pe Pîinecoaptă, posedat de Michiduţă ! Nu-i aşa. Că de ne prind... şi să zicem ne pun faţă-n faţă cu fotbalistul dumitale ? Îi cunoşti ? Ba. Harşti ! Una la boaşe. Îi cunoşti ? Că cîr, că mîr... Trebuie să spună da — pentru că nu-şi închipuie că vor decît cel mult să ne mardească, nu să ne trimită... cunoşti unde ! Zice : da. Aha, nu e trădare ! Nu. Da şi nu. Dar decît să plîngă mama lui... Ne vinde, n-are cum să nu... Asta în cazul cînd ar fi curat faţă de noi ! De este cu ei, ne dă dracului de la început : ăsta roşu la barbă e şeful lăutarilor la înmormîntările trupeţilor, probabil l-au trimis în cercetare din lipsă de... asta e... îl cunosc de la cursele de cai ! Nu. Că aşa v-aţi adus aminte !... de armăsari pur-sînge şi de ceva piţipoance... Femeile se întoarseră din drum. O luară din nou spre sat. Una dintre ele parcă era muşcată de şarpe, şchiopăta, era în dureri... Ei, oricum ! prinse curaj Pîinecoaptă, pînă la casa asta tot ne ducem noi, prin porumbi... Că mi-e sete de crăp !

Şi nu vreau să-mi fie sete... pînă la judecata de apoi, hi, hi, hi — se lovi cu palma pe turul pantalonilor de ieşi praful, un vîrtej... Părinte, îţi spun una şi bună, îşi drese el glasul. Ala, săritul din ace... Aşa-i zicea lui Hitler, ca să nu-i spună pe nume, ca diavolului. Ăla... le-a dat la toţi nebunii o scuză ! Cum ? Bine. Ei îşi acoperă scrînteala lor cu scrînteala lui.

— Hai să bem apă.

Porumbeii uguiau. Cerul părea plin de ei. Era prea multă pace, ca să ţină mult. Frica, pe sub iepîngea. Pîş ! Pîş ! ajunseră în curtea părăsită. Apa era limpede, rotundă, în fundul fîntînii. Li se vedeau capetele în ea, ca la pozar.

9

Acum se căţărase pe gard. Aurica. Privea drumul pustiu în sus şi în jos, aşteptînd să apară trăsurile cu cai plini de zurgălăi în coame şi la gît, pline de trandafiri stropiţi cu parfumuri, poştalioanele cu mirese, despre care-i povestise prietena Lunei, ţiganca ce-şi spăla aproape din două în două zile părul într-o postavă din care niciodată nu lipseau foi de nuc. Inşii în cizme şi cu pălării largi, doldora de pistoale pe la brîu, nu se iveau nici ei, călări, căţăraţi în şa, învîrtind deasupra capetelor frînghii lungi, în ochiuri, gata să le dea drumul cu o mare putere şi să-i prindă de gît, în laţ, pe cei prăpădiţi... Gol. Pustiu. Iluzii romantice, va zice mai tîrziu Valeria. Mai rămînea să repare totul Dumnezeu. În primul rînd, durerea din fluierele picioarelor. Sîngele de pe genunchi se închega, ca un grund, semn că începuse cel de sus să lucreze. Speranţa creştea în pieptul Aurorei — va zice mai tîrziu Valeria ! — un aer limpede, liniştitor, o învăluia ca un somn: providenţa se arăta celui mic şi slab, ajutîndu-l să descopere unde dispăruseră cei cinci cai şi să vadă cu proprii săi ochi ce punea diavolul la cale, şi n-avea să recunoască, în veci, ca să se poată adeveri că împăratul dintîi al necu-

prinsurilor nu lăsa să se întîmple faptele cele des păcătoase şi nimicnicia să se umfle în pene ca un curcan !... Chiar apăruseră pe imaş cîţiva porci bălţaţi, în goană, şi trei curcani fuduli ! Satul era gol de oameni, numai dobitoacele şi păsările curţilor mai răsăreau din cînd în cînd pe drum, ca din întîmplare. Aurica auzi împuşcături din spre moară. Cum ar fi îmblătit cineva cînepa. Înfundat. Trăgeau după iepuri ? O luaseră caii spre moară ? Plecă spre acolo. Nici căruţa în care venise ea nu se mai vedea. Era un morman de cenuşă. Chiar ? Ea era. Fumega coviltirul, roţile erau de cărbune aprins, de-abia se ţineau în vîntul ce adia uşor. Aurica nu se mai miră : fiindcă tot trebuia să apară de după colţ prietena Lunei, cu ceata de pistolari călări !... Şi cu o altă căruţă. Unde să-i găsească pe ai ei ? Cît bătuse arîngul, nu se arătaseră. Fuseseră duşi ? Unde ? Doar nu în pămînt !

Intră în moară. Lumina era mai rece. Mai tărcată, cum curgea prin ferestre peste sacii cu grîu, peste făina albă aşternută peste tot. Călcai peste făină albă ! Linişte. Aici să-i fi adus pe Luna şi pe ?... Motorul galben, uriaş, lăsa în jurul lui valuri grele de căldură, însă roţile nu i se mai mişcau. Curelele căzuseră şi ele, moarte. Nu de mult se oprise vîjîiala valţurilor, fiindcă unele continuau să se învîrtă ca într-o poveste, uşor. I se făcu frig : dacă năvăleau şobolanii ? Ei erau primii acolo unde se arăta pustiul, acolo de unde plecau oamenii. Valeria. Cu blănile lor pline de făină, apărură doi, în capătul unei scări, mirosind aerul ! Să intri în draci ! Aurica luă o mînă de grîu şi aruncă spre ei. Nici nu se clintiră. Tîrîndu-şi picioarele, se apropie de o măturâ : o azvîrli ! Cei doi o şterseră, buimăciţi. Victorie. Dincolo de uşa deschisă, lumina zilei se întărea — era ca un zid. Să nu mai poată ieşi de-aici ? Trebuia să se urce în podul morii : întotdeauna de sus vezi mai bine totul ! Văcarii cu pistoale la brîu cînd o băgau pe mînecă în vreo moară săracă se căţărau pe scări pînă în podul ei ! Hai ! Urcă. Şi atunci văzu, în magazia de alături, întinşi pe saci, pe grămezile de grîu, o grămadă de

înşi, dormind. Dar nu sforăiau ! Unii aveau între buze cîte o floare roşie. Să coboare, să-i trezească ? Să urce ? Feţele lor aveau aceeaşi lucire. Aurica începu să tremure, n-o mai ţineau genunchii zgîriaţi de treptele clopotniţei. Se aşeză. Îşi aminti : numai moartea avea aceeaşi lucire, pe orice ochi se aşeza, pe... Parcă ei se aşezaseră cu feţele în sus, cu sînge închegat în colţurile buzelor, şi la ceafă, ca să distrugă în ea orice iluzie, va zice mai tîrziu Valeria, după ce-l va căuta peste tot pe Rilă, fratele ei. Gura i se umplu de acreală. În locul călăreţilor romantici, va zice Valeria, Aurica a zărit din nou cîţiva şobolani nenorociţi îmbrăcaţi parcă în alb, învăluiţi cum erau de făină. Ca să fie şi mai caraghioasă speranţa ei. Şi poate credinţa ei pe veci în... Se ridică în picioare, trecu prin dreptul unei ferestre sparte şi prin dreptul soarelui care o mai încălzi pe gît şi pe mîini. Îşi suflecă mînecile pînă la coate, gata să ajute la ce nu ştia încă precis. Era clar, fusese un măcel. Războiul era în jurul ei, de mult, dar parcă niciodată nu trecuse prin el, ca acum, încercînd să le pună mîna pe frunte oamenilor, să simtă de mai sînt calzi. Erau reci. Numai razele soarelui le mai încălzeau pielea de pe obraji, pe unde apucau... Mîini reci, frunte caldă — totul era otova. Mînă de om fusese aici, nu întîmplarea. Un scundac rămăsese cu gura şi cu ochii deschişi : chipul cui îi mai zîmbea în el, la nesfîrşit ? Luă o cană cu apă, de la fîntîna de lîngă motorul galben-auriu. Şi cu palma începu să-i spele pe obraji. Care mai eşti viu ? Mergînd aşa printre ei, va spune mai tîrziu Valeria, fata asta se va încrîncena, Aurica, şi-şi va zice că speranţa ei fusese înşelată de cel ce măcar pe ea nu trebuia s-o ducă de nas : da, da, Dumnezeu i se va arăta ca un şobolan tăvălit în făină albă de grîu, privind-o din capul scărilor cu ochii lui mici, tîmpi. Credinţa nu mai făcea să facă nici două cepe degerate, nu te apăra de nimic, nici de groaza de a vedea ce se petrecuse cu alţii, care nici ei nu fuseseră ocrotiţi de credinţa lor... Băgînd de seamă cum ei se răceau şi mai tare în timp ce le punea mîna sub tunică, să simtă de le

mai bate inima, Aurica parcă mai tare ca ei îşi pierdea rostul : parcă de vie se fărîmiţa, devenea pulbere, descompunîndu-se în ce n-avea să mai fie ea mai repede decît ei cei aflaţi sub lucrarea temeinică a morţii. Cum soarele se mişca, razele pătrunse prin ferestre se scurtau, se învineţeau, de parcă era chiar dorinţa soarelui să se împietrească, să-şi închidă ochiul şi lumina din ochi. Cum lumina din ochii lor se închisese.

În buzunarul de la piept al unui mort, deschizîndu-i nasturii de la haină ca să-i poată simţi în palmă bătaia inimii, găsi o oglinjoară rotundă. O luă. O puse lîngă buzele omului : nici o suflare nu aburea lumina din rotundul de sticlă, ce părea un ochi. Un ochi ce nu vedea decît ce era în afara lui. Puterile din afara lui — mişcările şobolanilor, sacii, grîul, florile din fereastra spartă. Se privi şi ea în ochiul rotund al sticlei argintate şi rămase uimită: văzu în oglindă spaima trădată de propria sa privire. Era singură, între atîţia oameni risipiţi peste grîu, peste făină, peste saci... Puterea asta a lor, a morţii lor, venită din rînduiala dinafara ei, îi încovoia sufletul ca pe o frunză de salcie. Îşi asculta bătăile inimii : nu erau atît de amare sau de dulci, dacă nu înţelegea ce spun. Cine erau ?... Cu o seară înainte Melentie consemnase în caietul cu coperţi albastre ce-i spusese Rilă : „concentraţi în detaşamente de muncă, la căile ferate, reparaţii de drumuri, depozite de muniţii, mori, defrişări de păduri, desecări, lucrînd în hainele lor de acasă, mîncînd ce se nimerea, rupţi de oboseală, bătuţi, dormind în grajduri, fără aşternuturi, în case părăsite, pe jos, cîţi încăpeau, pe paie... la moară parcă puseseră mîna pe Dumnezeu ! Îşi coceau pîine... păziţi de gărzi înarmate, şi chiar de inşi ca Rilă, tineri români... Dar cei de la moară, de nu reuşesc la noapte să treacă... pot fi trimişi pe front în linia întîia... păziţi de la spate să nu cumva... Sau... Pîinecoaptă : „Melentie, dar dacă Rilă are ceva cam negru în mintea lui ?“ „Ce ? C-a venit să-şi facă rost de o... acoperire... De un aaalibbbi ?“ Aurica tot trăgînd morţii unii de pe alţii, ajunse la Rilă. Îl cu-

noştea. Îl văzuse cu cîteva zile mai înainte, în curtea şefului de haltă, cu Agnes, tocînd varză pentru curechi umplut, cum ziceau ei. Avea ochii deschişi. Ea ar fi putut zice : de ce mă priveşte cu aceşti ochi necruţători ? Melentie ar fi zis : inccccoruppptibili ! Pentru că... deşi părea dus... era viu ! Ea care se pierduse în propria ei frică găsi un reazem împotriva morţii ce o înconjura, apropiindu-se de Rilă : el o atrăgea ca o sperietoare ! Piciorul stîng îi sîngera : ea îl legă sub genunchi, după ce-i rupse pantalonii, cu şireturile de la bocancii de la doi morţi. Îl spălă pe ochi cu apă rece, şi pe buzele-i uscate. Părea că are gingiile sfărîmate, sîngerau : uşor, ca şi cum în gura lui întredeschisă mai rămăsese vie viaţa în el — şi-şi arăta suflarea plăpîndă ochilor ei albiţi de spaimă. Lîngă Rilă, unul cu coşul pieptului retezat, ciuruit, de i se vedeau bojocii cum se mişcă — ori lumina se legăna peste ei ?... O voce, ca a unui înger, nevăzută... „Am zis... nu ne împuşcaţi... nu..." Cine era ? Îl culcă pe Rilă pe grîul deşertat dintr-un sac : el vorbea, ca prin somn. „Măcar pe Galoş, că e de-aici din sat. Şi nici pe el..." Era tot pierdut, Rilă, bolborosea vorbele. Ca în faţa judecăţii celei mari ? „Am spus : vreau să mă bărbieresc." Avea barba nerasă. Nu-l lăsaseră. Rilă îşi duse uşor palma spre bărbie. Aburea oglinda. Frunzele se rostogoleau prin dreptul uşii deschise. Galbene. Parcă şi el le zări cum se mişcă. Pe cine aştepta? Parcă ele se mişcau sub paşii cuiva... Galbene, de nuc, de dud, de măr, săltînd peste pămînt, uşor, foşnind, mărturisind că paşii cuiva au trecut pe acolo... cu o clipă înainte... Că venise să-l vadă ! Cine ? „Agnes !" vru să strige Aurica. Scoase un gîjîit chinuit. Ea, sau cine, trebuia să apară în dreptul uşii ? Întrupînd atîtea din propriile lui zbateri. „Măcar să tragem o ţigară !..." Asta ceruseră ? „Dar unde sînt ei, unde-au fugit ?" abia respiră Rilă. Care ei ? întrebară ochii Auricăi. Cei care trăseseră ? Nu erau cumva motociclişti ? Sau călări ?... Fulger, cu şalele încordate, cu coada strînsă între picioare. Îi era teamă de ei? Putea să-i muşte de ceafă, de umeri. Cu urechile ciulite, Fulger. Rilă mai prinse puteri, bînd apă. Nu-i venea să

creadă că bea apă. „Faceţi-vă cruce, a zis Galoş.“ Vorbea singur, bucuros. Dulce pasăre cîntătoare. Dulcea bucurie de a-şi închipui un alt deştin. O rafală de pistol automat, departe, în vînt. Alţii, acolo, îşi urmăreau gîndurile pînă la capăt. Aurica urcă treptele... Podul morii. Veneau aici din nou ? Nimic. Coborî. Rilă dispăruse. Şontîc, şontîc, încotro ? Printre saci ? Afară, printre frunze ? Explozii, departe. Iarăşi, în pod. Nimic. Cumpenele fîntînilor. Caii. Drace, nimeni nu se înţelege cu nimeni. Niciodată.

Aurica a văzut cu ochii ei caii, oamenii din moară, cu mîinile ei a pipăit inimile lor, să simtă dacă bătaia lor de la început se stinsese ; a zărit pruncul din braţele Augustinei, întoarsă în sat din cîmp, viaţa i s-a arătat în glasul celui ce plîngea în scutece — şi poate mărturisi şi despre unele şi despre altele. În ochiul ei virginal se aprinsese o lumină sfîntă cînd cel din scutece purtat pe mîini de nevasta şefului de gară plînsese fără ură ! Niciodată nu auzise aşa ceva. Şi mai văzuse sîngele viu din colţul buzelor lui Rilă şi sîngele mort de pe fruntea acelui om cu barbă încîlcită, lucind şters în locul ce era al mirului. Şi în urechi, slujba preotului tînăr de lîngă Băile Felix, bîlbîitul — că trei sînt care mărturisesc pe pămînt : duhul şi apa şi sîngele. Dar ce erau astea, nu pricepuse. Unde-o fi fost acum bîlbîitul, să-i arate sîngele de pe locul mirului... şi să-l întrebe, acesta pentru ce depunea mărturie ? Nu pentru cele sfinte, sau pentru ele ? Din podul morii cîmpia se scălda în lumină. Gălbuiul toamnei. Frunzele albe şi ca untdelemnul, ale porumbului necules. Aurica, fata, neîntinata, coboară şi trece prin tinereţea moartă a celor ciuruiţi de muşcăturile... Fiecare mort era pentru ochii ei de fecioară speriată un om dintr-o altă zare, cu cap, mîini şi picioare, dar tăcut şi îngîndurat, venit din lumea de dedesubt, sau din cer, din necunoscut. „Nu mi-e frică“, îşi spunea cu teamă că ar putea să-i fie, încercînd printre saci să nu calce, şi neavînd cum să nu calce, peste sîngele scurs şi închegat pe ciment, dospit în făina albă de grîu. Paşii îi rămîneau scrişi în chiagul subţire, în ro-

ceaţa alburie. Ca urmele altei făpturi. Trebuia să-i părăsească, nu mai avea cum să-i trezească. Îi privi încă o dată, din uşă, aşa cum erau întinşi unii peste alţii, unii lîngă alţii, fără să mai încerce nici în gînd, ca pînă acum, de două ori, să-i facă să se mişte, să-şi întindă mîinile, să caşte, să sară în picioare. Recunoscu privindu-se în treacăt în oglinda rotundă că n-avea nici o putere. Şi nici oglinda, degeaba-i trecu raza peste ei... Totuşi cineva trebuia să-i binecuvînteze. Îşi împreună degetele de la mîna dreaptă, cel mare, arătătorul şi mijlociul, ca Melentie bîlbîitul şi făcu o cruce mare peste cei căzuţi. Dumnezeu sssă-i ierte, auzi, ca o şoaptă. Din turnul morii văzuse ceva parcă mai... ori i se păruse ? O luă la goană spre imaşul ce începea lîngă fîntînile cu jghiaburile lungi, negre, de lemn. Nişte grăsuni hămesiţi, scăpaţi din coteţe, împingînd cu afurisitul lor de rît în burta sfîrtecată a celui rupt între cai ?... Coţofene, pe maţe. Luîndu-le în cioc, mai multe, să le ducă în zbor. Şi cîinii flocăind ţeasta, ca pe o minge însîngerată din păr de cal. Găinile, de prin ogrăzi, sărind gardurile — la pomană şi ele, ca şi gîştele. Păsările curţilor, nevinovatele ! Păsările cerului, nevinovatele ! Oah ! Visul Augustinei, strigat, pe cînd făcea cîrnaţi : că o să vină îngerul şi-o să cheme cu glas mare toate păsările la ospăţul cel grozav al lui Dumnezeu ! Dar porcii ? Cîinii ? Mîţele ? Ce trupuri de împăraţi să înfulece şi de căpetenii de armate? Ale căror puternici? Era o greşeală. Două. Căci trupurile cailor scăpaseră de moarte, şi ale călăreţilor. Şi ale motocicliştilor, călări şi ei pe roabele lor pîrîitoare. Visul nevestei şefului de haltă, strigat cum îl auzise în somn pe înger : veniţi şi mîncaţi trupurile tuturor celor slobozi şi celor robi, şi ale celor mici şi ale celor mari. Altă greşeală. Căci nu fusese zdrobit între cai decît un singur ins, şi numai el era acum hărtănit. Sau nu venise încă ceasul visat ? Cel răstignit între cinci cai dispăruse spre cinci zări, ca o pătură roşie sfîşiată. Şi ciorile ? Aurica alerga, cu o nuia de salcie în mînă, ruptă de lîngă iazul morii. Praf să le facă ! Şi tot nu înţelegea ce fiară văzuse bălana muiere a şefului de haltă în vis, ce îm-

părați ai lumii, cu oștirile lor adunate, gata să facă război cu cel ce ședea pe cal ! Cine era călărețul acesta ? Aurica călcă într-o balegă de vacă. Se șterse de iarbă... Sîngele mai era pe la cîlcîiele ei, cărămiziu. Visul muierii care făcea cîrnați. Ce se petrecuse ? Voise și ea să-l vadă întîmplat, sau de atîta nedorință, el îi ieșise în cale, pe imaș, între fîntîni, cu coțofene, cu cai, cu ciori, gîște ?... Drace ! dacă bălăioara putea să vadă ce visa, treaba ei ! Dar de ce să i se arate ei la vedere — și din clopotniță, și din podul morii — ce nu visase și ce nici nu-i trecea prin gînd că se poate întîmpla, necum să mai creadă în astfel de grozăvii ?... Însă, iată, ciorile erau ciori, se certau cu țărcile pe un maț de om ! Huo ! Lua-v-ar naiba! gîjîi în ea Aurica, gata să-i iasă pe nas o duhoare din burtă... Drace ! nu putea să nu ia în seamă ce i se arăta, și pe ce punea mîna, pe un picior rupt pe la genunchi, cu oasele smulse din el, gol, ca un tub de carne. Oare nu muierea șefului de haltă era de vină, că visase ? O namilă, o hăbăucă, o gură-spartă, cu maldăre de salbe la gît, mai rău ca săldărăresele, din tinichele, de doi lei, vopsite ca la bîlci, bălțat ! Femeie bună părea, însă tot ce făcea îi ieșea pe dos, de parcă era în același timp și poarta raiului și poarta iadului, una, — dar nu se deschidea decît în spre prăpăd ! ptiu !... Adună mațele în poală. Din porumbi începu să curgă o turmă de oi : veneau lipite unele de altele, sfioase, fricoase, cu măgarul în cap... Doamne ! își aminti cum îl văzuse desprins în părți, capul spre apusul soarelui, spre biserica ungurilor, picioarele spre soare răsare, spre unde era casa pocăiților, mîna dreaptă spre unde stă soarele la prînz, unde aveau săsălăii loc de închinare... Și tot așa trebuia să-l caute, ca să-l adune. Îi curgeau mucii gîrlă. Își aminti. Sfinții ortodocși se uitau cu ea prin ferestre, parcă înlăcrimați. Se închinau și ei, și plîngeau, numai Cristos rămînea răstignit și mirat : privind ochii mîntuitorului prin hăul căscat în bolțile dărîmate ale bisericii, alunecase pe scări. Lîngă niște flori de floarea soarelui, rupte, căzute pe pămînt, găsi un ghemotoc ce părea

o inimă. Oile behăiau, strînse unele în altele. Presuri sure, ieşind din tufe şi buruienişuri, vîj, vîj, în biserica spartă. Pe burtă, alb-gălbui, cu ciocul gălbui, cu penele date în năpîrleală. Botgroşii, prin paltini, vioi, îndesaţi, cu ciocurile scurte, ţapene. Ca şi cum ar fi purtat botniţe. Cu coada albă, aripile negre, vîj ! vîj ! spre biserica în năruire, ca spre un cuib. Aringul, încă o dată, încă o dată, în aerul limpede. Aleluia. Şi glasul lui Pîinecoaptă, lîngă căruţa Lunei şi a lui Costică din Strehaia, înainte cu mult, dar nu cu prea mult de venirea motocicliştilor : „El a trădat." Cine ? Cineva de care auzise şi Luna. Sau îl văzuse şi ea? Cum nu ? La înmormîntarea celui ce fusese şi el tanchist. Măcar Elvira lui Cata-Chiţiga îşi împlinise ce-i era menit şi se reîntorsese către neamul ei (uitîndu-l pe Cata-Chiţiga ?), ştearsă la faţă, cu privirile în pămînt, ca o servitoare a pppoppporului ei. Piţigoi graşi, cu capetele şi gurile negre, cu obrajii albi, pe spate daţi cu verde măsliniu, din grădini, vîj ! vîj ! ca din praştie în biserică, drept în altar. Aurica luă pătura ce era legată pe şaua măgarului şi o întinse pe spinările oilor : puse în ea ce culesese, cu bocanci cu tot, cu cataramă cu tot... Cine era ? Oile îl duceau încet spre pădure, pe lînile lor aşezat, în bucăţi. Gîştile ga ! ga ! ga ! în biserică. Ciorile, grele, rotindu-se deasupra lui, cu nările, bărbia şi obrajii neacoperiţi cu pene, viclene, lucindu-le penele de negreală. Şi suratele lor, grivele, cu privirea albastru-cenuşie, croncănind printre sfinţii lipiţi de pereţi de spaimă. Huo! Huo! vru să urle fata, să nu-l ia în ciocurile lor şi să-l înghită zburînd şi să-l poarte în burţile lor, şi să-l spurce din ele... Huo! Porcii, bătîndu-se pe-o baligă. Şi vocea vioristului înainte de venirea celor verzulii : „Vedeţi, chiar Melentie mi-a spus : Iuda nu va fi iertat în veci, căci nu e crimă pe lume mai grea decît turnarea de frate... Oricum, eu nu l-aş ierta pe... chiar dacă fiul cerului, care e mai bun decît noi o să-l... Nu, nu ! (Caii băteau cu potcoavele în asfalt, nerăbdători). Pentru treizeci de crrrreiţari ! Şi apoi, cînd şi-a dat seama, şi-a pus capăt zilelor. În vecii vecilor — neiertat ! Căci mai ssspurcată decît trrrădarea, a fost sssinuciderea lui !

De se ducea la piciorul crrrucii lui şi zzicea : iartă-mă. Era iertat. Dar Iuda şi-a luat zzzilele ! Deci n-a crrrezut în El, în iertarea Lui, în puttterea lui, în exxxistenţţţa..." O buhă aproape cît o gîscă, deasupra ochilor cu urechi mari... Egrete ! Egrete ! ţipa doamna Elvira, prin biserică, singură printre... Cu urechi mari, va să zică, cu egrete, cu guşa albă... Sau era o strigă ? Cu ochi negri, de tăciune. Ieşind din întunericul podului clopotniţei. Dar cine era Iuda pentru viorist ? Parcă Rilă ? Ce, era nebun ? Spre pădure, oile, ducîndu-l pe lînile lor pe cel rupt între cai, în pătură adunat, ca într-un cosciug de mătase. Cine trădase pe cine? Dar de ce să fi fost Rilă acela, ce-ar fi cîştigat ? Nimic, nimic. Doar ajunsese şi el în moară. Şi dacă cineva e în stare de păcatul cel mai de neiertat, care-l va duce la pieire, de ce să se fi inverşunat Rilă cu atîta nesăbuinţă ca să ajungă cît mai repede la propria sa moarte ? Nu-i aşa, nu-i aşa ! În noaptea ce trecuse, cam pe la albirea stelelor, cînd Rilă venise călare prin porumbi şi bătuse în geamul bucătăriei unde dormea Agnes, îi auzise vorbind ! Ea voia să-l ducă să vadă Maglavitul ! Şi pe cîntăreaţa ce vindea discuri de patefon dintr-o paporniţă verde. El se temea să nu le fure cineva la întoarcere, în tren, discurile. Cum putea să fie atît de fioros, Iuda, cel care tremura pentru nişte discuri pe care încă nici nu le cumpărase ? Îi tremura noaptea glasul — să nu apară mustăciosul, tatăl fetei ! O mozolea pe obraji, şi-o pipăia cu grijă pe burtă : vai, tu, Agnes, tu chiar o să feţi, fă !... Rîdea. Cum să fie, un ins care rîdea noaptea ?... Ei, da, ei, da, dar cel rupt între cai era acolo, pe pătură, şi încă nu avea miros !... Toată frumuseţea pierise de pe faţa lui — căci nu mai era decît o sărmană carne fleşcăită, obosită, murdărită de pămînt. Ca un boţ de pămînt ajuns nu cu mult înainte, cînd oameni şi cai fuseseră atinşi de o groaznică tulburare, de o streche mai grea ca nebunia. Ciorile, crrrr ! grase, în biserică.

Şontîc, şontîc, prin porumbi, prin grădinile pustii. Iarba, umedă, rece. După ce scapi din gura morii celei neîmpăcate

să-ți mai pese de firul verde și alunecos al ierbii ! Auzea chiar tramvaiul galben din Oradea țîngălind, țîngălind pe lîngă Cetatea turcească ! Ce-avea aici tramvaiul, cu clopoțelul său răguşit ? Cum de se gîndise tocmai la el ? Dar îți apare în minte doar ce vrei ? A, poate tot de la iarbă : băteau lîngă cetatea veche mingea neagră de cauciuc, desculți, pe pajiștea plină de rouă, sau de brumă, de primăvara pînă toamna.

Printre nuci, lîngă biserica ortodoxă, văzu ce căuta : casa şefului de haltă. Doamna Augustina voise să fie modista curții regale. Ea putea fi singura salvare. La Agnes, nimic pe bătătură. Nici o suflare. Deci şi căpcăunul lipsea! Urît, cu nasul roşu, ca o pătlăgică. Pălinca şi clisa, şi brişca. Şi ochii, în fundul capului, pitulați, parcă ruşinați că şi ei pot fi văzuți. O mască de clovn pusă prost pe fața lui unsuroasă. Gîlcevit cu toată lumea, crezîndu-şi şi muierea şi fata curve. Cu burta grea, ca o traistă umplută cu borhot. Duhnea a prune, mere, pere, struguri, cucuruz încolțit. Prostia ce răbufnea din el la furie îi dădea o solemnitate care-i şedea bine. Cum e turcul şi pistolul. Gabor. Gaborachie, cum îl striga nevasta şefului de gară (de haltă, de fapt). „Dache mai ved cu Agnes, puşc la el !“ Adică : te puşc, fotbalistule ! Dar nu vezut, surîdea Rilă. Nu vezut şi pace. O, de i-ar fi prins între ape, pe prundişul cald dintre eleşteele cu peşte ! Goi, cu burta la soare. Agnes, cu flori de baltă în păr, cu o coroniță din ierburi şi flori de cîmp la gît, cu o floare de mac roşie la ureche, şi cu alta pusă lîngă trandafirul ei negru impupit. Lişițe, rațe sălbatice fîşşş ! prin trestiiş. O floare neagră, cu petalele din mijloc roşii, deschise ca o cupă lunguiață, cu pistilul viu, fremătînd. Îl îmbrățişa. Se credea Ofelia. „Măi, tu eşti şuie ?“ „De ce, Piți ?“ Crăpa cînd îi zicea Piți ! „Cu mine să nu joci teatru, că nu ține !“ „Cu tine ține una şi bună : dă-i înainte, no, hai ! Învățat cu lobda, să bagi goluri !“ Îi mîngîia petalele trandafirului. Lumina se destindea, era mai moale. „Eşti tăhui de cap ! Nu pricepi ?“ Nu pricepea jocul acesta cu fata şambelanului regal. Era

simplă. I-o mai spusese. Ofelia nu era cu flori în păr pentru că înnebunise, aş ! „Te, Piţi, de bucurie !“ Prinţul danez nu era nici el sărit din ţîţîni. N-avusese loc nici o crimă ! Berzele plescăneau din plisc. În frac de gală, ca într-o operetă de Eldar, Hamlet va să zică a venit acasă, şi de supărare — cum negri de supăraţi erau şi oştenii, de vedeau şi auzeau duhuri ! — şi de oboseala drumului (ca să nu mai punem în cîntar şi faptul că el pe unde era student mai trăgea la măsea !), are un vis groaznic în care bătrînul său tată îi apare înarmat... „Nimic adevărat, Piţi!“

Perdeaua de la bucătăria şefului de haltă se mişca leneşă. Cine era înăuntru îl văzuse ? De-ar fi fost Augustina, ar fi ieşit în prag ! Se aplecă : grămezile de lemne tăiate cu fierăstrăul pentru iarnă puteau să-l apere de orice. Aşteptă. Era doamna Elvira, năucită de somn, îmbrăcată în fustele sorei sale... Se duse la budă. Rilă îşi puse degetele în urechi. Drace ! Cum o găsiseră sub cireşul înflorit, în trăsura ninsă cu petale albe, chiar ca într-o operetă de Eldar... Numai că o găsiseră acolo copiii ei, goalăpuşcă, în braţele unui ţîr albinos, beţi-lemn ! Cireşe coapte zemoase căzuseră peste piepturile lor, peste şolduri... înroşindu-i cu tăria verii împlinite în zeama... Copiii întîi se speriaseră : că mama lor fusese ciuruită de gloanţe!... Da, dar e crimă sinistră, pusă la cale, s-o batjocorească : o aruncaseră, moartă, lîngă un ţîşti-bîşti ! Plînseseră, voiseră s-o trezească din moarte... nici vorbă, nici din beţie n-o puteau clinti... Ei, ei ! N-o împuşcaseră pentru că salvase oraşul, bre, cetatea... nici măcar pe cea turcească, auzea Rilă glasul lui Oneaţă. Nici o jertfă pentru omenire, bre ! Doar... pentru plăcerile sîngelui ei drăcesc. Eternul femenin, eterna minciună — jertfa pentru nimic...

— Cine e acolo ?

— Eu, răspunse Rilă. Doborîse toporul, cu cotul.

— A, fotbalistule, tu, care l-ai crezut pe scopitul ăla... Rîdea. Scopit, se întrebă Rilă, neîndrăznind să se mişte, de la a scuipa, a scopi pe bihoreniește, sau de la a castra ? Hai în casă, nu-i nimeni în sat... Dar ce ai ? zise şi-l ajută

să păşească. Închizînd uşa cu cheia, nu uită de Oneaţă : şi-a dat cuvîntul de onoare că m-a văzut nu ştiu pe unde ! Şi l-ai crezut.

— L-am ascultat... Cam îi umblă mintea lela, dar nu te înşeală dacă-şi dă cuvîntul...

— Nu te-nşeală decît de tot !... În formă, scopitul, scopatul... he, he, are dreptate, dar el ştie, e sigur, porcul, că în... esenţă, n-are nici ca cît !... Avocatul lui Scaraoschi. Întinde-te pe pat, eşti rănit... Ce-a fost ? Stai... e tinctură de iod !... S-aduc şi nişte cîrpe curate.

Abia acum simţi durerea, rana. Phuu ! Se dezlipea pielea de pe el ! Tinctura parcă era foc : îl ardea, de să se scape ca dracu pe el ! O flacără lichidă, maronie, curgînd cică blîndă... Ffffu !

— Ce mai face soră-ta ? El nu răspunse ; gemu. Venea la noi mereu cu Estera. Cred că era îndrăgostită de soţul meu. Sigur, surîse Elvira. Vorbeau despre Demetra, zeiţa-mumă care prin suferinţele ei, ho, ho, ho, asigura morţilor o soartă mai blîndă în ţara de dincolo... Şi ţie-ţi cădeau mucii după Estera, nu ? Măcar ai... pupat-o vreodată ? Îl bandajă cu grijă. El nu-i răspunse — înţelese că ea îşi amintise ce fusese... cîndva, ca durerea rănilor... Cine născocise metoda asta de stingere a suferinţelor fusese un fraier ! Dar dacă într-o zi îngheţul n-o să mai lase primăvara să încolţească grîul, iarba, să dea frunzele ? întrebase într-o zi soră-ta. Mi-a plăcut. Întrebare naivă, dar zguduitoare. Originea omului... şi toate balivernele astea... Uite, să nu mai răsară nimic ! Şi se duce dracului şi omul şi civilizaţia !... Noroc că prostia e mai mare... ce se-ntîmplă acuma, oho !... Te mai doare ?

— Nu. Minţea. Doar nu voia s-o facă pe zeiţa ce suferea o dată cu muritorii ce se chinuiau ?... Nici vorbă. Aici avea dreptate împutitul de Oneaţă... că ea nu cunoştea decît o singură durere : atunci cînd nu era iubită. Elvira îl acoperi cu o pătură, îi puse dosul palmei la gît. N-avea temperatură. Trebuia să doarmă. Dar putea ?... Cine, el,

ea — să doarmă ? O febră totuşi simţea cum îl ameţeşte. Închise ochii.

— Afară e linişte, n-ai de ce te teme. Nici nu se mai bat pe-aici...

Să fie liniştea de dinaintea furtunii ? Elvira trecu în camera din spre biserică şi peste cîteva clipe se auzi cum respira egal. Adormise. Lua ceva medicamente ?... Avea ochii pierduţi, cam împăienjeniţi, nepăsători. Schimbaseră în ea, cu voia ei, boabele ce le lua ?... propria ei fire ?... Imposibil ! Atunci ? Voia să-şi potolească sîngele, să otrăvească în ea otrăvurile cărnii şi tot ce era coruptibil ? Dar ar fi putut ? În urma ei rămăsese parcă în aer urma ei — un miros suav, un soi de elllectricittate, cum ar fi zis Melentie, mîngîindu-şi bărbiţa de posibil diacon. Şi lumina din părul ei şi de pe obrajii şi mîinile ei ce păreau fără moarte... Cata-Chiţiga unde dispăruse ? Cum era cu sciţii din terfeloagele sale ? Înainte de moarte li se dădeau toate pămînturile pe care le puteau cuprinde călare pe un roib ? Dar Fulger unde dispăruse ? vru s-o întrebe pe Elvira. Dar ce era cu acele victime alese ? Cata-Chiţiga, din Herodot, parcă mormăia despre inşii aleşi să ducă o vreme, poate un an, o viaţă de regi, şi care apoi aveau să fie... hm ! hm ! În callitate de rregi... Drace, dar cine trăise în ultimul timp ca un rege ? Şi cine erau regii cei adevăraţi ?... Pfui ! Şi tot Cata-Chiţiga : despre regii celţilor se spune că nu puteau hotărî nimic fără consilierii lor, căpeteniile lor, astfel că, da, da, astfel că aceştia ajungeau să fie conducătorii efectivi, iar regii, servitorii lor... O, celţi ! Unde sînteţi voi ? se prostea Estera, băgîndu-i mîna pe sub curea, la spate, sub cămaşă... lui Rilă... adică lui... Profesorul, răsfoind Codul lui Manu (ai dracului hinduşi !), unde părinţilor li se atrăgea atenţia să nu-şi dea ficele după tinerii atinşi de tuberculoză, epilepsie, lepră, hemoroizi, locvacitate !... După gargaragii, ho, ho... Ioginii, alegîndu-şi locuri liniştite, unde să poată atinge puritatea sufletului ! Unde ? Dar cum să stai tu, Piţi, acuma, nemişcat, cu ochii fixaţi pe

vîrful propriului tău nas, străin de tot ce te înconjoară, pierdut în gînduri doar despre tine însuţi, Piţi ? ! Cu Agnes încercase, între lacuri, rămînînd încremeniţi pe nisip, privindu-şi ţintă propriile burice — pînă-i podidea rîsul ! De atîta prelungă meditaţiune, bre, Agnes, o să putem călca pe cărbuni aprinşi ! Ea-l învăţase „jocul" de-a ascetismul... „Bre, Piţi, ca să ne oprim orice senzaţie... să ne eliberăm sufletul de orice senzaţie, Piţi, de orice gîndire hulpavă, doar la cotoit, să zicem..." Şi încă, îl fierbea. Îi vorbea despre ce citise prin cărţile şefului de gară (de haltă, de fapt), domnul Victor Rozorea Tîrla... care cumpărase şi un cal de curse, bătrîn, din... din ce cauză ?... Piţi ? îl întreba, trecîndu-şi palma peste mai jos de buricul lui, să rîdă afurisita de toată înţelepciunea Indiei. Actriţă ! „O s-ajungi tăvistă la revistă, nenorocito !" „Să te-audă... işten !... Piţi..." Pe unde-o fi Agnes acum ? Să-i spună : „Nenorocito, moartea mea a murit a doua oară ! Gata !" Ce noroc, prima oară : cînd trăseseră în cei trei, sub gutui, gutuile căzuseră pe jos : poc ! poc ! poc ! Moale. Mîinile sîrbului, căci era şi un sîrb printre ei, aveau degetele lungi, ca de strigoi ! Şi unghiile late, lucioase ! Avea buzunarele pline cu fotografii cu femei goale pînă la brîu, în ciorapi negri pînă... Le cumpărase de la un evreu, prin Bucovina. Într-un hangar, un pian, cu o bufniţă pe coada lui. Un mîţ, lîngă pedală, lingîndu-şi labele. Păturі albe. Un fel de hîrdaie... cu lămîi înfloriţi ! Panouri cu porumbei... chinezeşti ! Şi multe domnişoare în costume de baie, în jurul gropii ce putea fi o piscină cu apă termală. Două pachete de ţigări, o fotografie a Raiului. Ieftin ! Păcătosul de Eldar să le fi vîndut ? Ar fi fost în stare ! Se pricepea la trucaje. Îl învăţase Gogu Pană ? Sîrbul a alunecat încet pe iarbă, ca la cinematograf, ameţit, ca şi cum îl lovise în creştet o gutuie ! A mai apucat să scoată limba : beee ! Cu pozele raiului în jeburi intra în grădina fericită ?... Beee ! Ca o capră. Tu, Piţi, n-ai avut bucuria asta ! parcă o aude pe Agnes, rîzîndu-i în nas. Noaptea-şi arunca înaintea ei o umbră străvezie şi rece, ca un giulgiu de mătasă ponosită,

să încurce iţele celor ce ţeseau şi a celor ce erau ţesuţi. Atunci. Vasco Slabul povestise : „După două săptămîni de arest, — zilnic aşteptam să mă găurească — am fost judecat de un tribunal militar care m-a condamnat ca şi pe voi. Şi iată-ne sub gutui. Plutonul e condus de un plutonier neamţ din Zagreb care mă ştie, am jucat şi-astă noapte cărţi împreună." I-au silit să-şi sape gropile. Plutonierul l-a pus pe Vasco să sape în planul stîng, un metru mai departe de ceilalţi. Voia să-l scape. „Dar n-a ieşit aşa cum s-au gîndit ei, Agnes ! A sosit un motociclist cu un plic. Plutonierul a citit hîrtia : ne-a strîns unul lîngă altul. Din cinci în cinci, murea unul. Trei din cincisprezece. Vasco a căzut printre cei trei ? Pe noi ne-au dus din nou la detaşamentele de muncă". „Tu, Piţi, ai fost în... cumva ?... Hetedik buntetômunka szazod... Al şaptelea detaşament de muncă... pedepsită ?..." Scăpase şi la moară ! A doua oară ! Cască gura să înjure neştiind pentru ce... De fapt ar trebui să nu înjure ! Limba sa e legată. Elvira deschide uşa, vine lîngă el ; îi pune palma pe frunte. „39 !" E sigură de ea. „În acest război puturos, Rilă, tu ai găsit în iubire o consolare... o ieşire !..." N-o mai aude. Îi vede doar buzele bolborosind ceva. Roşii. Români, ruşi, unguri, nemţi, sîrbi, polonezi, englezi, americani... Numără neamurile pe degete. Un haos ! o mai aude zicînd. Cine ? Lumea asta ? „Cine ?" Probabil — lumea asta... Elvira se strîmbă. Ori lui i se învîrt ochii în cap ? Nu, nu, turla bisericii ortodoxe nu se mişcă, nu se scălîmbăie ! „Dar cu tîrfa asta nu e bine ! Te trage la fund, ca mlaştina, în mîlul ei, în imoralitatea ei. Nu e o lumină... O beznă, e doar din întunecimea instinctelor croită ! Şi iubirea ta... O să ajungi ca un curvar... Nu numai în ochii lumii ! Şi ai tăi !" Era furioasă. Pe Agnes ? De ce ? „E o iadă — nu poate pricepe... curăţenia iubirii tale, zău !" zîmbi Elvira. O, nu era geloasă. Voia să-l apere. Dar de ce nu pomenea numele aceleia pe care o ?... De Agnes n-avea de unde să ştie. De la Augustina ? „39, poate chiar 40 de grade. Dormi." Răspîndea în jurul ei un miros puternic de trandafiri şi mirt. În altă viaţă, oho ! fusese

floare ! Dar ea degeaba-l îndopa cu prafuri amare, cu aspirine(?), el era sortit să nu moară niciodată ! Ce contau cele 40 de grade Celsius ? Apă de ploaie. Elvira îi măsura pulsul, îl privea în ochi. Sau o ponegrea... pe acea femeie ca să simtă dacă vorbindu-i despre ea ritmul inimii lui bate mai puternic ? La ce-ar fi ajutat ? Să se revolte în el tot sîngele şi să nu poată da astfel ortul popii ? Ce doctoriţă mai era şi doamna domnului profesor Cata-Chiţiga ! Prin fereastră se vedeau cum intrau în biserica ortodoxă brabeţi şi ţărci, coţofene şi ciori. Umbra clopotniţei cădea şi peste casa şefului de gară, aşa că într-un fel destul de ciudat şi odaia în care se afla acuma era tot în cuprinsul bisericii !... Strîngea din dinţi. Nu voia să vomeze într-o biserică plină cu ciori ! Trebuie să-mi închid ochii, îşi zise, nu vreau cînd o ieşi Dumnezeu din altar să-l văd o dată cu ciorile şi cucuvelele. Îşi puse palma dreaptă peste pleoape, să nu mai zărească nimic — şi în drumul mîinii spre ochi nu uită că-l asemuise pe cel de sus cu un preot ieşit din altar ! Ca şi cum puterea lui ar fi avut nevoie de trup. Ar fi vrut să adoarmă şi să intre încet într-un vis ! Ce bine, ce bine ! — în vis intri în propria ta piele şi în propria piele a lumii tale. Vru să-i spună Elvirei cum venise moartea spre el, în moară, pîş ! pîş ! Îl bătuse pe umeri. Ce mai faci, Rilă ? Vino la mine, căpşuni cît e verdele cîmpului ! Pajişti, mingi ! Sîngele nu-ţi va mai picura din vine, tîmplele n-o să ţi se mai zbată de frică. Vino la mine. Nici un şobolan, nici un dobitoc cu pistol ! Baba avea pe umeri o floare de floarea soarelui, nu o coasă. Avea faţa arămie, ca a indiencelor din filmele americane, luminoasă. Îl privea în ochi. Hai, vino, zicea, şi părul ei mirosea a iasomie. „Drace, ceva nu-i în regulă, îmi ziceam, doamnă Elvira !“ „Poftim ?“ „Dar ea mă acoperea cu grîu, şi închidea uşa morii, vîntul... zilei... să nu mă mai ardă cu... friguri... Hai, mă mîngîia pe frunte. Oho ! Ce prost ! Nu v-am spus cine, doamnă Elvira.“ „Dormi, mi-ai spus.“ „Nu v-am spus. Zîna părea că e din vînt, zîna vîntului... Ea a închis şi fereastra morii.“ Elvira umbla să-i facă o injec-

ţie. Tăia cu o lamă zimţată gîtul unei fiole. Nu-i mai spuse cum femeia cu faţa arămie stricase... mersul ciorilor în zbor, să nu-l mai asurzească ! „Ce miloasă ! Ce la locul ei !.. Privirea ei parcă mă îmbăta, blîndă. Drace, ceva nu-i în regulă aici, îmi ziceam. Ea mă ia de mînă — ce moale e mîna ei ! Hai, zice, şi simt un aer plin de iasomie învăluindu-mă. Unde să plec ? Acolo, îmi arată cu inelul scos de pe inelar. Un inel de argint. Acolo ! Văd o cetate cu zidurile verzi. Muşchi de pădure... Mă uit, nimeni. Decît muşchiul verde. Nimeni nu vine de-acolo să spună cum e. Drace, ceva nu e bine ! îmi zic. Nu se umple ochiul meu de uitare ? zic, amintindu-mi de Melentie, nu ştiu de ce. Ea îmi pune o steblă de busuioc pe cap — de ce ? ! — şi-mi întinde o cămaşă albă, lungă pînă în pămînt. Hai, îmi zice, şi-mi arată acolo pietre albastre şi verzi, portocalii, clipind. Drace, dar acolo e mişto ! îmi aduc aminte de bărbatul Lunei, întîlnit nu cu mult înainte pe lîngă Salonta. Pentru el totul e mişto pe lume. Cîntă şi te veseleşte, îmi zice arămoaica. Drace, nu e ceva în regulă aici, îmi zic. O babă cu flori de măr în păr, de iasomie, şi cu sandale din petale de trandafiri roşii !... Aluneca, nu mergea. Să ţi se rupă-n paişpe, îmi zice ea. Hi, hi, hi, rîse Rilă, prosteşte !... Să nu credeţi că nu ştiu ce spun, doamnă doctor ! Vedeţi, nimic nu era urît. Nici ea nu era. Şi nu-mi vîjîiau urechile, ori... să mă simt băgat de ea într-un vîrtej ! Bazaconii !“ „Da, da, rîse Elvira. Moartea dulce mult aduce... Alte bazaconii. Ai pierdut sînge. Ţi-ar cădea bine la pipotă nişte cîrnaţi fripţi şi o oală cu vin negru.“ Drept pentru care se duse în bucătărie şi-i fripse în tigaie nişte cîrnaţi proaspeţi... Şi coborî în pivniţă cu un canceu... În loc să-i încurajeze nebunia, îl îndopă cu mîncare şi cu băutură. Să fie sigur că nimic nu se năruie în jurul lui. Nici un zid ros de verdele muşchiului pădurit, nici o clopotniţă şi nici măcar vreun gînd de-al lui. Nu, sătul — şi ştiind ce se-ntîmplă şi cu ţărcile din altar... „Ei, probabil a ajuns pe-acolo vreo bucată de carne... sau vreun maţ... cum a tăiat soru-mea porcul azi... vreo pisică !“ Elvira îşi pipăi nasul cu degetul arătător

drept. Îi ieşea un coş ? N-avea o oglinjoară ? Ca fata mută de la moară, care venise trîntind o uşă, cu tălpile mirosind a balegă... Baba o ştersese ca o nălucă ! Pălăria şefului de gară, pe un credenţ, cu fundul în sus, plină cu ouă rămase de la paşti, roşii, împiestriţate. Celebrul ceas C.F.R. ticăia imperturbabil ! Augustina, copilă, într-o fotografie, pe perete, cu o umbrelă în mînă, trecînd prin văpaia secetoasă a unei veri ce crăpase pămîntul de sub picioarele ei desculţe. Cerînd cerului ploaie ? Elvira îşi descoperi sora în poză : o şterse de praf sau o mîngîie uşor cu palma ? Credea că el adormise, sătul. Faţă de bărbatul ei, vorbăreţ, ea chiar că avea o greaţă de cuvinte ! Dar îi plăcea să-l asculte, împreună cu elevele şi elevii ce-i veneau în casă. Mai putea acum Dumnezeu să-l mai aibă în pază pe Cata-Chiţiga ? Nu venise ora despre care vorbise bîlbîitul... cînd n-aveau să mai rămînă nici unul dintre elevele şi elevii ce-i călcau pragul ? „Taci ! îşi aminti cum se înfuriase profesorul, ca şi cum furia lui putea opri mersul zilelor spre... Îi găsea el pe nemţi vinovaţi de ceva ?... Spunea : cuvintele pot fi şi jefuite, schimonosite, date cu flit... Parc-ar fi vrut să spună şi : şi. Nu zisese decît : din bălegarul ăsta de vorbe ce poate ieşi ?..." Din cele mincinoase, puturoase, va să zică. Nu răspunsese. „Sss-ar putea... sssă aducă nissscaiva cccăldură : biogazul ! bătuse din palme bîlbîitul, de parc-ar fi descoperit, cu umor, de, o nouă Americă ! A biogazului ! Cata-Chiţiga iubea cuvintele vechi, din terfeloage, şi nu-i plăceau discursurile municipale şi frazele din ordonanţele lipite de zidurile oraşului. Ce fel de comunicare între oameni mai era şi asta ? Nu tu cărţi, nu tu ziare — ziduri pline de cuvinte tipărite ! O retorică banală care face prostimea fericită ? Punea întrebări nimănui, privind pe fereastră tranvaiul galben ţingălind în drumul său spre gară... Nu, nu e bine că aţipea, îşi zise Rilă. Şi că-i veneau în minte atîţia inşi !... Drace, ceva nu-i în regulă ! Nici baba... parfumată... da, mirosind a iasomie, nu ?... Dar nici elevii... îngerii din Oradea !... Nu ! Elvira se dădea pe obraz cu pudra surorii ei. Fu atentă. Rilă vorbea

în somn ? În oglinjoara rotundă a Augustinei Elvira o văzu pe Elvira ! Rilă pîndea printre gene. Drace, cum tot muieretul se schimbă cînd se vede în oglindă ! Era mai luminoasă. Pînă şi Aurica, mută, în oglinjoară, la moară, părea alta ! Ce înţelegea, ce-i spunea ei, chipul din oglindă, al ei ? Ca şi cum în apele oglinzii se ascundea frumuseţea cui ? Imaginea cărei perfecţiuni ? O clipă, chiar fără să-şi dea seama se simţeau ele... cumva... dddivine... dddivele ?... Cu Melentie ar fi dorit să se-ntîlnească : uşa să se deschidă şi bărbia lui de popă fals să apară... Să-i spună : „Meule, mă, Me, mă, Mî, M., scrie în caietul tău albastru că... deşi n-am putut trece astănoapte cu băieţii... prin ce v-am spus aseară despre amplasarea trupelor inamice am făcut şi eu ceva pentru slăbirea frontului fascist... E prea, prea ?... Poate. Atunci, şterge. Deşi văd că nu mai sînt lupte prin zonă, şi poate Oradea a fost definitiv recîştigată de trupele noastre !..." Dar M. nu apărea. Era foarte bine ! Totuşi, n-au murit toţi, în moară : unii au reuşit să dezerteze, totuşi ! Cîţiva, totuşi !... Pîinecoaptă, punîndu-i o bucată de slănină în mînă, şi două cepe : „Măi, ca să nu mor prost, spune-mi în detaşamentele alea ce faceţi voi ?... şi ce mîncaţi ?" Pîine, cafea fără zahăr, varză la amiază, varză seara, şi sfeclă galbenă fără sare... „Ce ? ! Sfeclă galbenă fără sare ?" Tranşee : 10 metri lungime, 1,5 adîncime, 0,80 lăţime. Uneori, mai ales în ultima vreme, între liniile de front. „Auzi ? Să aflăm de la iscoada asta — şi-l bătuse pe umeri — şi să nu tragem..." Îl credea iscoadă. Drace, ce tîmpenie ! Să moară cumva lăutarul, şi să rămînă şi pe lumea ailaltă convins că... iscoada... El nu mai putea muri, el, Rilă ! Scăpase ! Dar la moară, de nu venea fetiţa mută, o sfeclea ! Căzuseră peste el doi... De-ar intra Melentie : „M., muta a fost ca un pppas al deştinului, bre !" Nu intra pe uşă bîlbîitul. Foarte bine. După el ar fi intrat şi Pîinecoaptă, cu gura strîmbă : „Bre, nu cred că te-a scăpat fata ţiganilor. Nimeni nu-şi împuşcă iscoadele. Decît cînd se satură de ele !" Cum să-l faci pe unul să înţeleagă ce el nu vrea să înţeleagă ? Lăutarul, aseară :

„Părinte, nu-mi mai trageți la gordună despre foștii colegi... elevii și elevele din Oradea... Estera, care din scrisorile ei se vedea că s-a simțit dintr-odată dorită... nu de oameni, ci de cel Înalt... ca să salveze poporul ei... Deși, deși, chiar dumneata i-ai spus mai înainte iscoditorului dumitale coleg că amanta evreului chel... ți-a mărturisit cu jumătate de gură că nu era..." „Ce nu era Estera, M. ?" „Nnnu știu... Iozzzefina a... că nu era..." Nici el nu știa ce Iozefina nu îndrăznise să-i dezvăluie pînă la capăt... Nu era roșcovana nepoata ei, nu era virgină, nu era din neamul ei ? ! „Ce ?" „Nnnu știu !" Sau nu voia să-i spună lui ? Sau nu conta ?... Lăutarul, tot pe cînticelul lui : „Fete și băieți... chiar zdrobiți... cu școala în vînt... răspîndiți care pe unde... se simțeau tot împreună !... nu se lasă ! se bat cum pot, una, Valeria, se scrintește crezînd că... Hai, vorbiți, vă ascult !... Care e chestia ?... Că în mijlocul acestui căhat... îl iau pe Dumnezeu de barbă și-i cer socoteală !... sau îi îndreaptă greșelile, pe care el... sau se cred trimise... sau trimiși... Adică, să înțeleg eu, prostul : că e vorba în tot ce faceți de ceva sfînt !... de-o încredere !... Dați-mi voie să mă mir..." Melentie scrisese în caietul albastru : „Aș vrea să notez aici fie și în treacăt cîte ceva despre colegii și cunoscuții mei... fete și... și despre odiseea lor..." Asta să-l fi scos din papuci pe șeful plutonului de asanare ?... Nu. El, Rilă ! Cînd le spusese că are de gînd să se reîntoarcă la cei lăsați la moară, să-i aducă și pe ei... Ar fi vrut să-i mai spună lui Melentie s-o adauge și pe Agnes la fetele care... chit că era boanghină... Ei, Agnes se simțea ca fecioara Maria, servitoarea lui Dumnezeu. Juca teatru ? Nu. Sau poate... Dar oricum, cînd juca... ea credea atît de tare încît chiar era sfîntă !... sau, mă rog, cîntăreață de operă și tîrfă... Melentie îi întinsese caietul cu coperți albastre : rectificase : „un fel de odisee cumva caraghioasă, comică... Inși săvîrșind ca niște aiuriți niște acte de eroism... puști care aflîndu-se în acest rahat îl trag de barbă pe Dumnezeu și-i pun condiții, bre ! Iar eu — ține-te de burtă, să nu rîzi ! — voi fi Ezdra." Caietele. Cel cu coperți albastre, și celălalt. Cărțile regilor.

Analele curților. Melentie zîmbea, în timp ce lăutarul, nervos sau bucuros, Dumnezeu să-l știe, se bătea cu palma peste fund, peste frunte. Funcționarul care compunea rapoarte militare, politice, aulice, de morală. „Mă, M. ! Rîdem ca niște fraieri ! Care sînt faptele profeților ? Și cuvîntările profetice care ?... Ce spune domnul Pîinecoaptă ?“ Lăutarul, supărat : „Pe mine să nu mă faci domn în glumă.“ „Me, am văzut zilele trecute lîngă gara din Oradea două căruțe cu țigani. Ce crezi ? O țigancă — cine n-o știe ? — c-a mai fost și înainte de război pe-aici, dădea cu ghiocul ! Soldaților ! Unguri și nemți. Nemții, mai simandicoși, o priveau de sus, și nu prea se înghesuiau ! Unul-doi, atît. Le era frică să afle ce-o să fie mîine, mi-am zis. Dar altceva voiam să spun : că în a doua căruță era o căldărăreasă cu pistrui... Așa mi s-a părut. Sau privirea ei... care m-a ars !... Nu știam de unde s-o iau. Parcă m-a luminat... ne-a iluminat. Eu eram norul ! He, he, iubirea, amintirea... o rază iluminînd un nor. Faci legătura ?...“ Pîinecoaptă i-a părăsit. A revenit, urmat de colonel. Soldații treceau dintr-o căruță, căreia i se rupsese inima de lemn, într-o alta, mai nouă, pe brațe, icnind, o bornă de frontieră. Fusese cîndva adusă de pe lîngă Oradea și pusă pe granița dintre Miersig și Păușa. Cîndva, adică după dictatul de la Viena. O acopereau cu paie, cu pături, parcă să n-o ude bruma. Voiau s-o ducă de unde fusese adusă. Rilă tresări sub dună. Asta o fi ! Lăutarul s-o fi supărat că eu cu Melentie... am vorbit despre țigani, mai departe... în loc să... să punem mîna și să... borna de ciment ! Pentru asta l-a adus și pe colonel, să vadă și el !... Colonelul îi privise în tăcere. „Domnule cccolllonel, Ppppîineccoaptă nu-l are la iiiinimă ppe... pentru că...“ Ca să fie mai clar, scrise ceva în caietul cu coperți albastre : pentru că Rilă, prietenul meu, ăsta cu ceapa în gură, visează acum o pace imposibilă !“ Colonelul nu insistase. „Ce fel de pace ?“ nu se lăsase lăutarul. Nările-i fremătau ca la un cîrlan ce se temea de biciușcă. „Hai ! a zise ciungul și l-a luat cu el, spre autobuzul pe care Ion din Ciucea îl vopsea prostește, în verde.

„Şşi ?“ A, da ! Ţigăncuşa cănită pe bot şi cu părul ca păcura-măslinie-lucitoare-o-secundă-i-s-a-părut-că-este-Estera. Tocmai citise o nouă scrisoare venită de la ea, pe numele Valeriei. Se desprindea din paginile scrise că trecuse prin nişte grozăvii care pînă la urmă mîngîiaseră oamenii ce se aflaseră cu ea — ca o mărturie a sprijinului ceresc. Se ţîcnise şi ea ? Fierul din potcoavele cailor, pe asfalt : toc ! toc ! Pe loc, în frîu, caii : toc ! toc ! Nici o căţea sub căruţele cu coviltir. Semn rău ? Ţigani nomazi. Căldărari. Aurari. Ele, cu ghiocul ! Şi cu manglitul, puradeii. Ce-au dat ei lumii ? Ghiocul. E puţin ? Nici învăţaţi, nici cîntăreţi, nici războinici. O lume pe patru roţi. Sub corturi. Venind din alt timp, din altă istorie, fără să le pese de nimeni, şi nici de ei înşişi ! De ce ? Poate pentru că nu s-au interesat de trecutul lor, şi n-au sperat ! ar fi vrut să-i spună lui Pîinecoaptă şi acum ! Pentru că n-au visat... viitorul, progresul. Asta putea fi cheia. Erau-mulţumiţi-cu-ce-aveau. Fetiţa mută, sfioasă, pe lada căruţei, privea soldaţii ce se distrau aşteptînd să li se ghicească viitorul, necrezînd — aşteptînd de fapt trenurile ce nu veneau... Aurica ? Auzi ce nume frumos ! Muta, de sus, privindu-i şi ca o surdă, fără să i se mişte un muşchi pe faţă, speriată, ironică, ştiindu-şi în întregime aproape propria neputinţă, dar şi propria putere. Cine şi-ar fi închipuit că aveau să se reîntîlnească la moară ? Dar cea care aducea cu Estera ?... De ce trebuise s-o întîlnească sub duzii de la începutul parcului, în apropierea staţiei de tramvai ? Ca să-i învie în minte ce ?... De-ar fi fost nepoata Iozefinei — ce groază ! Borţoasă, pătată pe obraji — de-aici, poate, falsa... cu pistruii ! — în cizme răblăgite, ostăşeşti, răguşită, mergînd ca o dropie, legănat... Groaznic — nu cum arăta, nu, ci că... de era ea, îl uitase ! Mai rău ca la muta de Aurica !... Nici o licărire în ochi, văzîndu-l ! Nici o rază, oho... aşa că el, norul, se reaprinsese din nimic... sau nu, nu... Din amintirea razei... „Faci legătură, M ? Eu crezusem... odată, lîngă cetatea turcească, bătînd mingea pe zăpadă, că ea va fi... sufletul meu, şi că vom împărţi împreună patul şi grijile copiilor

noştri..." „Cccreaţia ! „rîsese bîlbîitul. Păi, chiar aşa ! ar fi putut să jure şi acum. Începutul şi sfîrşitul-adevăratei-lui-vieţi... Eu-sînt-tu-şi-tu-eşti-eu-un-singur-trup. Nu i-a zis decît atît, sugrumat de o emoţie caraghioasă : „Şi ce departe sîntem acum unul de altul, Esti !" Ţiganca se uita la el ca la un necunoscut ce începuse să înnebunească în miezul zilei, din senin. „În Cronici, funcţionari mesianici glorificau timpul davidic şi solomonic" — i-a arătat Melentie caietul cu coperţi albastre. Cînd presimţea că se vor sparge în gura lui vorbele (părerea lui Oneaţă), scria, nu băsădea.

— Me, cînd Luna a băgat ghiocul în sîn şi-a zis „gata !" plecînd să bea apă de la pompa de lîngă magazia gării, ei, soldaţii, cei care-şi dăduseră coate şi... pierduseră vremea, s-au simţit, culmea, lăsaţi singuri... cu gîndurile sleite, lipsiţi de orice apărare !

— Cu cine vorbeşti, băiete ? o auzi pe Elvira, din bucătărie.

— Cu nimeni. Mă gîndeam la Mmmelentie, se bîlbîi el, fără să vrea. Şi la Ezdra, la Neemia, şi la memoriile acestor... cronişti, rîse el, ca să mai dreagă busuiocul... Îl băga pe Melentie în minciuna asta pe care ea n-avea s-o creadă, ca să-l înalţe, ştiind că era cu Pîinecoaptă departe, şi n-avea cum să-l audă !...

— Lasă, băiete, scornelile, busuiocul !... Îmi vorbeşti de blegul... popos, fiindcă şi tu te vezi în el, acuma, ca într-o apă... Gemeni. Ce cruzime, Rilă, să te crezi un neajutorat, ca popuţa, pentru nişte picături de sînge, acolo... vreo şapte ! rîse ea. Şi-unul cu minţile ţiuite ! E caraghios să te vezi ca un caraghios, numai ca să-ţi afli o scuză... Hai, dormi ! Părinţelul o fi chiar acuma cu poalele anteriului în cap la vreo cucodană ! Cucodamă.

Rilă o asculta cu mare bucurie cum îl bălăcărea pe Melentie. Căci în zeflemeaua ei se întrezărea scîrba faţă de dezgustătoarea... eeexxxistenţă... ce n-avea nici în clin nici în mînecuţă cu popuţa... Ca şi la Constanţa, în August 1940 ! Se înfuriase hodoronc-tronc pe Agafia — fata pe care

n-o văzuse în viaţa ei ! — doar pentru că armeanul zălud jura pe lumina de pe toate mările şi oceanele lumii că alta să-i semene nu se ivise de la Eva încoace !... Puterea unei iubiri trădate, de adolescent. Şi Elvira se legase tot de Melentie : cum de se bîlbîia el şi în... apă ? Nu-i ajungea uscatul ? ! Nod în papură perfect. „Popuţa se... măcăie !... ce împuţită istorie, ce existenţă..." Nu îndrăznise să spună fetidă (cu o clipă înainte spusese : cum put buzile astea turceşti ! E un aer fetid... nesfîrşit !). Hodoronc-tronc ! marea, istoria, bîlbîiala... puţeau ! erau... Nu-şi mai găsea ocările. Din cauza Agafiei. Invidia o fiinţă necunoscută. Ale dracului iepe ! gîsîia ca un gîscan Oneaţă. Şi cînd aflaseră că se cedase Ardealul, găsise repede o explicaţie furiei ei nemotivate, ca tot învingătoare să rămînă : timpul, bre, nu numai Melentie, se bîlbîia şi el, ho, ho, istoria avea şi ea bbbîl-bîlbîlbîielile ei, ptiu !... Nu ţinuse şmecheria. Fusese pe locul doi. Armeanul luase caimacul, acasă la el. Nu spusese : războiul e o căcăstoare, sau aşa ceva. Atît : marinarii în nici un port al lumii nu stau la mese şi nu beau un strop de alcool cu infanteriştii ! Băi, al dracului, adică cum ? ! nu înţelesese Oneaţă. Armeanul nici nu-l auzise, sau nu voise să-l audă ; continuase : marinarii trăiesc sub albastrul cerului, legănaţi de albastrul mărilor şi oceanelor, au, din orice ţară ar fi, uniforme albastre, trăiesc va să zică în... albastru, ei au împins mai departe orizontul, ei au deschis lumea, căutînd mirodenii, piperul ! oho !... ei au cucerit lumea, nu infanteriştii ! Verzii, puşcaşii ! Era foarte clar : cei care navigau în... albastru... Inima rechinului mai bătea, regulat, în ligheanul cumpărat de armean la Istambul. O pompă de carne, fără ca o picătură de sînge să mai circule prin ea. Desprinsă de orice. Singură. Suficientă sieşi. Ca o lume ce nu simţea nici o nevoie de altceva, oarbă, nebănuind că odată şi odată zvîcul ei avea să se curme. Parcă trăind cu aer. Instinctul, oarba drăcie, neînţeleasă. Armeanul, pentru curioşi, explica nu atît misterul acestei vieţi ce nu se dădea bătută, cît nehămesirea rechinului : un maţ nesătul, asta e rechi, doldora de trufandalele şi scursorile mărilor, un

tub, o sete de sînge — atacă marinarii răniţi ! e spaima lor ! — o şolticărie... Făcea spume la gură ca un epileptic. Dar motoraşul, zvîc ! zvîc ! în ligheanul colorat, cu îndîrjire şi indiferenţă. Pe palme şi-o puseseră din nou : simţeau cum pulsa în gol, neobosit, neştiind că n-avea nici o şansă, cît de mică, să nu se oprească. Carnea rechinului, cartilagiul imens invadat de muştele verzi, duhnind a cîine putrezit... Buah ! borî Rilă peste pernele nevestei şefului de gară. Se scufundă în lîna cu care era umplută salteaua ; parcă aluneca în fundul mării... Putrede corăbii fără stindarde se risipeau în străluciri de fosfor. Peşti adormiţi năvăleau spre el, cu gurile căscate, să fie loviţi cu cangea în cap. Ochii vineţi ai năvoadelor ce se unduiau înşelătoare. Fusta şi cămaşa Augustinei, plutind singure, pline de stavrizi. Şi picioarele ei albe, mîngîiate de mîna armeanului. Poate de-aici i se năzărise Elvirei s-o spintece pe lipoveanca plecată la Salonic ! Ca să n-o ia pe soru-sa de moţ : cum adică, armeanul la ea se oprise ?... Ho, ho, ho... Şi inima rechinului : bătea, bătea de parcă nu simţea timpul trecînd, timpul venind, de parcă era chiar timpul...

În fereastră băteau frunzele nucului, arămiu : ele erau vîntul arămiu. Toamna arămie. Căldarea de aramă de sub pat, plină cu nuci. Şoarecii prin nuci. Ciorile din nuc, privind prin geam. Nu vedeau ele în depărtare, nici nu le păsa. Ori poate nici nu-l priveau. Negre. Croncănind. Ehei, alte orătănii ale celui de sus care nu ciripeau, cirip-ciripcip ! Paşii doamnei Cata-Chiţiga prin bucătăria surorii ei, Augustina : plici, plici ! În sandalele sorucii ! Plici, plici ! În capod verde. Singura martoră a sinistrei aventuri a sărmanului neamţ. Cine-l jelise, cine-i aprinsese o lumînare ? Capul lui, retezat, scufundat în pacea păcilor. Amin. Trupul lui căzînd în cimitirul de sub patul său, pe care şi-l croise singur. Nevasta profesorului de desen, venind pe la sora ei Augustina, să i se piardă urmele, după ce purtase într-o traistă căpăţîna însîngerată. Rilă îşi aminti ce mai citise aseară în caietul cu coperte albastre : „Melancolia ei a fost jignită la Constanţa, cred, cînd armeanul a ţinut s-o scoată din mare pe braţe pe sora ei : gestul lui a obligat-o să-l vadă şi să-l dispreţuiască. Prea ieftin, în faţa puştancelor ! Dar doamna se înşela : armeanul nu se gîn-

dea să trădeze nici o clipă amintirea ereticei Aga. Altfel tragedia vieţii lui îşi pierdea sensul. Şi el ţinea la propria sa nefericire. N-avea chef să scape atît de ieftin de ea, ducînd-o pe Augustina fără fustă pe mal... Atunci s-a răzbunat pe mine : pppopuţo, m-a maimuţărit, lumea (adică priveliştea... armeanul cu soru-sa...) asta nu te plictiseşte ? N-am înţeles-o. Doar mai tîrziu, cînd Valeria ne tot toca la cap că sîntem nişte momîi... şi voia să ne dea un exemplu cumplit... am înţeles-o, sper, pe soţia profesorului : vorbele altora o enervau, erau goale, calcinate, uscate, de praf... Nu vorbe, fapte ! şi-a zis. Şi s-a hotărît să schimbe lumea care pe Valeria o enerva, şi să facă alta, dar care să nu fie ce dorea Valeria, o... pîrjolire, o răzbunare plină de sînge... Aşa ceva era imposibil. Războiul nu-l putea întoarce pe dos o crimă, oricît ar fi fost ea de abominabilă. Altceva. Ce ? Acum încep să dibui ce... ceva care să nu semene nici cu orgoliul Iudithei, nu. Nu pe oameni trebuia să-i pună pe gînduri, a, nu, ci chiar pe El !... Înţelegi ? Şi de ce ? Ca să îndrepte el ?... Nu, nu, mai mult. Ca să se îndrepte El !... Ceva cumplit : vinovatul era cel de sus şi ea voia să-i arate că poate face din nou o altă lume, mai bună ! Clar : doamna Elvira a sărit de pe fix ! Se crede Dumnezeu ! Cine ia legătura cu ea se mîntuieşte... şi aşa mai departe... Sisi la balcon !" Prin frunzele nucului răscolite de vînt, o cioară. Un croncănit negru. În ciocul ei, un maţ sîngeriu. În burta ei, o baltă de sînge. Buah ! Ameţi. Se afundă din nou în salteaua umplută cu lînă. Sudorile, apele îl acoperiră... Sus, în cer, un pescăruş alb, un strigăt alb, al verii. Văzu aerul dens din oasele pescăruşului, şi inima pescăruşului zburînd, roşie, într-un strigăt alb, într-un... Armeanul le arătase în biblioteca bunicilor săi locul în care descărcase revolverul în grecul de la Salonic : o pată de sînge pe cotoarele cărţilor. Dar se pare, dar se pare, că-şi omorîse pisica de angora ! hi, hi, hi... Crima nu murdărise biblioteca decît cu sînge... ffffelin ! Poc ! Poc ! A, nu ! Erau nucile. Cădeau pe cimentul ce împrejmuia biserica. O albină, pe geam, afară. Nemişcată. Parcă-l privea. Unica insectă domestică ! Trăia lîngă casa omului. Şeful de haită avea un coşar plin cu stupi. Regine, trîntori, lucrătoare. Fiecare avea un rost. Rostul ce-i era rostuit ! O orînduire perfectă care producea miere.

Asta, da ! Producea plăcere gurii noastre. Bzzz ! Nu se dezlipea de pe geam. Aurica, în faţa bisericii, fugi în braţele ţigăncii tuciurii din Strehaia. Dădeau din mîini. Îşi căutau caii ? Muta arăta spre moară cu degetul mare. Ei, iat-o şi pe juncana cu pistrui întîlnită în dreptul gării din Oradea. Ar fi trebuit s-o întrebe, ca s-o încurce : „Bre, voi sînteţi din neamul indienilor ? Am cunoscut un evreu, Eldar, mare pişicher într-ale teatrului. De la el am aflat că la indieni în toate piesele există o istorie de amor !" Dacă ea ar fi tresărit auzind de amantul Iozefinei, ar fi fost Estera ? Dar ar fi putut măcar să zîmbească aflînd de o poveste de dragoste, nu ? „Bre, ar fi trebuit să continue, la neamurile astea sfinte ale voastre, care nu mănîncă în veci carne de porc, tragedia e absentă în teatru, totul se termină cu bine, ba mai mult, nu lipseşte niciodată de pe scenă personajul comic, cu comicării..." Şi dacă tot nu i se clintea o lumină în ochi, putea să o aducă în vorbă pe Valeria. O, dar scrisorile primite de soră-sa ?... Mergem peste tot cu amintirile noastre după noi. Oneaţă. Ca un cîine cu semnele propriilor săi pureci, hi, hi. Oneaţă. Ascultă, fiică, şi vezi şi pleacă urechea ta şi uită poporul tău şi casa părintelui tău. Melentie, psalmii. S-o fi întrebat, lîngă gară, aşa, hodoronc-tronc : „Bre, crezi că prietena surorii mele şi-a uitat poporul ?" Ar fi rămas cu gura căscată pistruiata ? „Bre, căci mai departe Melentie zice că se spune că a poftit Împăratul frumuseţea ta, că el este Domnul tău. Adică, bre, balaoacheşo cu parcă sprîncenele cănite, crezi că aici e vorba de împăratul Esterei ?... Ei, nu, mi-a zis Melentie, e vorba de împăratul împăraţilor ! Primul putea să-i ceară să-şi uite poporul ? Ba, căci nu ştia care este poporul ei. Credea că e dintr-al lui, nu ?... S-ar putea ca împăratul împăraţilor să se fi luminat la faţă... de ea ? ! Poate, doar ea, muierea, e rădăcina dintîi, zice Melentie. Dar nu-l cunoşti pe M ? Păi, domnule, femeia îl face pre bbbărbat să cccadă în somnul de la început, în care chiar ea a fost scoasă din coasta lui. Bre, o colegă de-a sorucii mele a aşternut în nişte epistole către... Valeria, soruca me... păţaniile ei întru salvarea... Nu cunoşti ? L-a făcut pe un oarecare handralău-pe-post-de-re-ge-să-i-salveze-neamurile-şi... Frumos ! Numai că Me zice : ea a fost aleasă de împăratul împăraţilor pentru că

el a poftit frumuseţea ei... Ăsta, Me, de nu crapă, răstoarnă multe şi prin biblie, să mă ia închinatul de mint ! Ptiu ! Căci ea e... aidoma perfecţiunii create de El... Eternul, nu ? pofteşte frumuseţea ei... trecătoare ?... Nu te strîmba ! (dacă ea s-ar fi strîmbat, scobindu-se cu unghia între dinţi !). Eu sînt Rilă ! El e Nemurilă. Nemurilă a ales-o pentru a rezolva ecccuaţia... în care intraseră... Păi da, carnea păcătoasă a acestei Eve să rezolve probbbblema... Sssă stăm ssstrîmb şi să judecăm drept : prima zurbagioaică, muma din ppparadis cine era ? Ha ? Domnul a adus somn greu asupra lui Adam, iaşte ? Apoi i-a luat o coastă... Ha ? Bre, indianco afurisită, care vrei să mă duci de nas, ascultă icişa la ce zice Me : între El şi Evuţa (Melentie zice Eva, nu face băşcălie !) este o ruptură ppprrrofundă ? Căci a greşit... cu mărul ? Ha ? Păi, nu, bre ! Ea e... ce e ? Melentie : Adam : „Iată acesta-i os din oasele mele şi carne din carnea mea !..." Oho, ho, păi se schimbă calimera ! Carnea ei păcătoasă e... sfîntă, bre ! Aşa că... hm ! Aşa că, prin tetea Eldar, Nemuritoriul a făcut din tine, bre, ţiganco vopsită, cheia rezolvării eccuaţiei... Căci dacă Estera tăcea, poporul ei găsea un alt mijloc de a se salva... Dar tu eşti... indiancă, fă ! trebuia să-i mai zică şi să încerce s-o pupe pe năsuc. N-a scos un cuvinţel atunci... De ce ? Ţiganca mai balaoacheşă rînjea tot timpul, între ei : era o batjocură faţă de un găgăuţă, sau o părere de rău ?... Degeaba, nici o sforţare a minţii nu-i mai putea da un răspuns. Decît dacă ieşea acum în drum şi le întreba... pe şleau... Bre !... Păreri şi păreri. Hei, hei, nişte umbre, părerile oamenilor, îşi aminti de ce spusese armeanul în valuri despre colegul său halit de rechin. Umbre călcînd în umbra altor umbre, pe umbrele acestor umbre. Elvira, cu o strachină plină cu faguri de miere.

— Vina mea ştiţi care este, stimată doamnă ? Că toţi mă cred un rahat. Ţigăncile, un smintit. Pîinecoaptă, un vînzător de toate... un mucos, slab, neştiind ce vrea, trădîndu-i şi pe ăia şi pe ăilalţi, şi pînă la urmă intrînd şi el în budă... O situaţiune, ho, ho, imposibilă... de !... un mijlocitor care nu caută o înţelegere între cei ce se iau de păr, pentru că ştie că nu se poate, şi fiindcă nu se poate, încearcă marea cu sarea... Cum e asta, marea cu sarea ? L-am întrebat şi pe armean... Pîinecoaptă a şi mormăit

aseară : cine stă cu cu... înţelegeţi !... în două luntrii, trădează şi-o luntre şi alta... Dar tttimpul nu sstă cu cccc... în două luntrii ? a zis...

— Dormi, îl şterse Elvira pe frunte cu un prosop muiat în oţet. Şi-aşa ai vorbit prin somn, doamne ! doamne !... Sau mănîncă fagure de miere şi taci... N-ai nimic, rănile nu... Nu sînt atinse organele vitale, băieţaş... Însă ai nevoie de odihnă. Nu te mai fiţii ! zise şi-l spăla cu oţet pe gît. Era leoarcă de sudoare ? Nu de-o transpiraţie cumva rece ? Ea îl bătu uşor cu palma peste fălci, ca şi cum l-ar fi auzit... Termină cu prostiile ! zise. Şi lasă-l naibii şi pe Pîinecoaptă ăsta pe care-l pomeneşti şi în vis ! Mai bine încearcă să uiţi ce te întărită... şi de care nici ăla nu e sigur, ce te ocărăşte !... Nu ? Gîndeşte-te la ceva... mişto ! La marea de la Constanţa, poftim !

Boah ! Carnea rechinului, fleşcăită, puturoasă, verde de atîtea muşte verzi ! Materia cea mai... violentă, putrezind. O gelatină oarecare, lichefiindu-se. Oho ! oho ! efectul tuturor cauzelor este acelaşi.

— Dormi sau te prefaci ?

— Dumnezeu...

— Lasă-l în pace, mai bine vorbeşte cu mine, decît să vorbeşti cu el.

— Asta e bună ! rîse Rilă. Închise din nou ochii. Muierile vor să dea cu zzzarurile şi în cer şi pre pămînt. Doamnă doctor... armeanul acela... pe unde-o mai fi ?

Ea nu răspunse. Privea pe fereastră razele soarelui ce treceau, unduindu-se, printre frunzele nucului, arămii. Dar frunzele se mişcau, se unduiau... O lumină vie îi scălda obrajii. Parcă razele soarelui o îmbrăcau... oho ! Mişto, gagică ! ar fi zis Oneaţă. Ssssuperbă ! Poate aşa arăta şi în clipa cînd s-a dus spre Monstru... Spre cine, Me ? Spre blondul ofiţeraş ?... Nemişcată, în soare, cu gîndurile ei. Parcă dusă în altă parte. Mereu fusese aşa, intangibilă. Dorită şi intangibilă. Ei, drace, dar nu toţi elevii eram perpeliţi după ea ? Şi oraşul ? Poate de-aici — bîrfele ! Clanţa-clanţa ! Şi rînjetul din colţurile gurii lui Oneaţă, neobrăzarea lui (şo, şo, şo !) faţă de (dar pe la spatele ei, şo, şo, şo !) muierea rrromantică pe care o dorea scrîşnind din dinţi.

— Armeanul ar fi fost în stare să se însoare cu Augustina, ce crezi ? Era vocea ei. Îi cerea o părere ? Vedea dincolo de nuci marea scăldată în soarele acelui August senin ? Unde rămăsese vara de-atunci ?...

— Nu-mi dau seama. Nu l-am putut dibui, şi nici măcar Me. Era alunecos... Mai mult mi-a plăcut, poate şi fiindcă era mai clar... în ce voise, Costi, înghiţitul...

— Cine ? A, prorocul care nu s-a mai trezit din burta peştelui, rîse ea. Ce-i cu el ?

Nu-şi mai amintea ? Costi, costierele, caravelele. Cele de fiecare zi — şi eternele... Îndrăzni :

— Stimată doamnă, eu aş ieşi puţin în drum... Mai sînt acolo... probabil, două ţigănci ! Bărbaţii lor îşi caută caii... Nu pot dormi dacă nu aflu ceva... ceva...

— Poţi. Şi în drum nu mai e nimeni. Poate ai avut vedenii. Toţi s-au ascuns, care pe unde... Satul în ultima vreme a fost ocupat cînd de-ai noştri, cînd de... Acuma e linişte. O linişte cam suspectă. S-ar putea să înceapă o altă bătaie... Şi nu e bine să ieşi din casă cel puţin din două motive : unu, că eşti slăbănogit, şi doi, că de te prind ori unii, ori alţii, te întreabă ce-i cu tine şi... Şi poate întîi trag, şi pe urmă te-ntreabă.

— Păi, m-aş duce îmbrăcat în hainele bărbatului sorei dumitale... alea civile... Nu, nu de ceferist, de mers la secerat...

— Nu, nu, zise Elvira, sec, fără să-l privească. Armeanul, un zăltat... Nu puteai pune bază pe el, a zis şi sorumea...

— A, nu, îmi pare rău... Sau... depinde ! Depinde după depande, rîse Rilă.

— A, rîzi, musiu ! Stai în popou în pat şi mănînci fagure de miere şi rîzi de mine ?

— Nu, nu... Să vedeţi... Armeanul i-a adus aminte domnului profesor Cata-Chiţiga despre Sulina şi... Costi îl chema. Oare de la Constantin ? În orientul ăsta... şi numele sînt alunecoase, ori sînt porecle, ori... Da, Costi nu-mai-ştiu-cum !

Dar ştia precis ce spusese Costi despre Cata-Chiţiga. Vere, tu eşti om de coastă, zisese Costi. De uscat. N-o să pui piciorul pe mare.

— Dacă se mărita Augustina cu el, se schimba... calimera ! Poate am fi fost la Constanța, sau la Istambul, în Malaezia... Se răsturna totul... Nu ?

Nu-i răspunse. Poate că nu. Căci Cata-Chițiga nu era născut să bată mările. Costi Numaiștiacum le spusese încă de la Sulina, din iarna cînd lupii hămesiți de foame mîncaseră trei grăniceri... Trei sau șapte ?... „Cata-Chițiga, vere, tu, nici măcar ca un costier, pe lîngă mal, vîl, vîl ! cu ochii după meri și peri, după dîmburi, plopi, turle de biserică... orientîndu-te nu după Dumnezeu, ci după semnele lui, hi, hi... după turle, plopi, repere perisabile... Om de uscat o să rămîi, prin orașe, sate..." Cam așa-i zisese, după cum povestise armeanul, hlizîndu-se fericit că el era în altă oală băgat, nu după cele trecătoare să se ia... Oho, el — lup de mare ! Pe caravele, arce, veliere, cargouri, cargoboturi etc. ! etc. ! Hă, hă ! Altă mîncare de pește. Orientîndu-se în drumurile sale după stele, bre. După chestii eterne, hă, hă ! Cata-Chițiga, după fuste, după vreo unică fustă, ăhă... Rîgîia armeanul, turnînd în el afurisita de băutură scoțiană, cu un cal alb pe eticheta sticlei... Luați și beți, acesta este sîngele meu ! zicea.

— Auzi, afurisitul ! zicea armeanul... Luați și beți, acesta este sîngele meu...

— Un aiurit ! Ca și Costi... Le-am auzit și eu toată cleveteala... Cata-Chițiga, cică, un ins cu picioarele pe pămînt... Prima greșeală ! Căci soțul meu a fost — și este, sper, de ce nu ? — cu picioarele pe... nepămînt, pe ape, în aer... Un fel de fraier... sublim, zău !

— Poftim ? Da, da, un om minunat, domnul... profesor. Dar unde-o mai fi ?

— Nu știu... Vremea e așa de... Dar să mă întorc la Costi și la armean... A doua lor greșeală ! Că se lua după repere ce dispăreau mereu... meri, peri... Om al uscatului. După conjuncturi, regi, miniștri, dictatorași, boi, capre, căprițe... Me-he-he ! Nu rîzi ?

— Ascult.

— A dracului e pielea pe tine ! Parcă de el nu erau îndrăgostite toate căprițele alea ? !... Nu, nu cunoști ! Costi, va să zică... Un proroc mincinos, căci, nu ?... Cata-Chițiga se mai lua el după lucruri efemere, însă... credea... se ori-

enta după ceva, cum să zic ?... Tot așa de etern ca și stelele... Cel puțin pentru el.

— Credea în Dumnezeu ? !

— Te repezi ca Ieremia. Așteaptă. El credea, se orienta după... vechituri... Îl privi. O clipă privirile lor fură una și aceeași privire. După terfeloage, musiu ! Slovele... cuvintele vechi... erau eterne, pentru el.

— Da, da, sigur, sigur, zise repede Rilă, lingîndu-și degetele de mierea scursă din fagure.

— Aprobi așa, ca un papagal, fără să... Hai, culcă-te.

Se lăsă o pauză. El n-avea chef decît să iasă în drum. Îl ținuse de vorbă, ca să nu-și piardă firea, și să stea... la taifas cu Dumnezeu ?... Pardon ! Totuși, armeanul ?... Stele, eternitatea stelelor. Și poate... tot un fîs ! Nu se poate. Un cîine lătră în gura bisericii. Cineva îl lovise cu o piatră. Țigăncile ? De-ar fi fost Valeria pe-aproape ! Altă calimeră ! Idioata de Valeria care era tot cu ochii pe turnurile catedralelor din Oradea, la ceasuri ! La ceasuri ! Nu mai era timp ! îi venea să strige. Ca și cum orașul era asediat, pîrjolit, înfometat, fără apă ! Slavă domnului, nu era așa. Chiar așa. Își aminti de Pîinecoaptă. Asta de m-ar auzi !.. Ei, ei, poftim ! Valeria... Chiar în caietul cu coperți albastre sta scris de Melentie — văzuse și lăutarul ! — : „Ei ne-au tăiat apa ! zicea soru-ta. Dar apa era ceva sfînt pentru ea, ca viața.“ Ea sssolemniza, se bîlbîise Me, explicînd ce așternuse pe hîrtie. Ca în textele sacre, cineva trebuia să dezlege izvoarele. Și chiar dacă nu ea... pe ofițeraşul blond, ci... Totuși, viața ei, după mine ar fi... acest drum către izvor.“ „Doamna Cata-Chițiga căutase și ea fîntîna... sacră, sau stremeleagul ?“ Oh, Oneață era un porc ! Îndrăzni, Rilă, lingîndu-se pe degete, nevinovat ca un copil :

— Doamnă... dacă nu vă supărați... e adevărat ceva... cumva... cu nemțoteiul ăla ? !...

— Musiu, ține-ți fleanca ! răspunse ea, rece.

Trei motociclete, în goană. Motocicletele. Pîrîind. Prrr ! Spre moară ? Știau ? O mașină mică. Vîjjj ! Nu era lîngă șofer și muta ? Ea le spusese ? Pîinecoaptă ar putea să întrebe : De ce-ai întins-o dintre ei ? Nu cumva ca să nu se mai trezească vreunul dintre ei și să te arate cu

degetul ? Nu. Lăutar cu ochi reci. Supărat pe lume de atîtea înmormîntări, poate. Îşi luă pantalonii şefului de haltă...

— Unde te duci ?

— Trebuie să le spun, dacă nu ştiu...

Ameţi. Se lăsă cu capul uşor pe perna încă udă de transpiraţie şi de oţet... Se ridică. Se văzu în ochii Elvirei : slăbănogit, de var, cu un zîmbet scrîşnit pe obraz. Hei, drace ! doar nu ajunsese la capătul drumului ! Mai este, mai este ! Cata-Chiţiga mai umbla şi el cine ştie pe unde, ca şi armeanul, cel care se orienta după semnele eterne ale cerului. Dar tu, după ce, bre ?... După fusta Esterei ? Nicicacît. Sau mai ştii ? După dulcele farmec al nebuniei ?... O, Agnes venise tîrziu ! Brrrr ! Autobuzul bălţat al lui Ion din Ciucea ! Mergînd la pas, la pas, să nu se destrame !... Zdroncănind în el tobele, clarinetele, gordunele !... Nu ? Luă haina şefului de haltă pe umeri şi ieşi pe uşă. Elvira, după el, lîngă el, ca o cîrjă. Tăcută. De ce oare ? Pentru că ştia că e la sfîrşitul puterilor ? Dar mîncase cu plăcere fagure de miere ! Muribunzii simt o greaţă ce nu le mai dă nici un chef !... Elvira chiar începuse să fluiere ! Culmea ! Buzele ei, ca să vezi !... Cîntece populare din Bihor ! Dar de ce-i cînta, doar nu-şi pierduse minţile ? ! Fiu-fiu-fiu... Ca un descîntec, un cîntec. Şi lălăit, şi fluierat. Să-l scoată din mahmureală, să-l facă să zîmbească ? Poate, poate, căci prima dată o auzise cîntîndu-i cînd se trezise în palmele ei din leşin ! Zise : „Frunză verde de cicoare, să-i cînţi mortului pîn-moare." Ea îl strînse peste mijloc, cum îl ducea ca o cîrjă spre poartă : „Ce-ţi veni ?" „Cînt şi eu." „Cîntă, bre !" „Cînt ! Am auzit că i-aţi mai cîntat unui epileptic la ureche pînă s-a desfăcut din boala lui ! E adevărat ? ! Ea îl gîdilă la subţiori. Ce-i ?"

— Pe el l-am înviat gîdilîndu-l şi cîntîndu-i din frunză, zise ea. Era prima oară cînd îi vorbea cu căldură, nu ca unui bolnav, ci ca unui prieten prostănac. Se învioră. Deci nu era vorba că ajunsese la capătul aţei, dacă-l lua peste picior...

— Chiar ştiţi cînta din frunză ? Ea nu-i răspunse. Două ţigănci adunau nuci în poală, pe lîngă biserică. Bărbaţii lor îşi mai căutau caii ?... Luna, ghiocăreasa, cu pistruiata, cumva ? Estera ! strigă.

Ţigăncile nici nu tresăriră. Unde era acum teribilul Melentie ? Să scrie în caietul albastru ceva despre liniştea celor trei femei. Ei, femeia, ea este matca, bre, ea e interesul, dragostea şi aşa mai departe, fluxul acela misterios prin care nemuritorul se lega fără încetare în fiinţa muritoare a muritorilor şi aşa mai departe, ea era cea care îl înţelegea pre El ! Nu berbantul ! Coilă, nţţ ! Se aşează pe laviţa de la poartă, Rilă-Iepurilă. Se rezemă cu spatele de gard. Elvira aduse de pe culme, unde era pusă la uscat, o pătură uşoară albă, de lînă. Un fel de ţol mai mărişor. Pe umeri : da, era caldă lîna, o încălzise soarele. Parcă am o altă piele ! Piele cu blană ! rîse. Dar unde era Me ? Ezdra a scris Cartea întîia a Cronicilor şi Cartea a doua ? Da, zicea bîlbîilă, şi multe altele, şi poate toate cărţile sfinte vechi... Oricum, cărţile Ezdra şi Neemia... ca să arate reîntoarcerea în patrie a iudeilor şi restaurarea templului, a Ierusalimului ca centru politic şi religios, şi reformarea poporului... Ţiganca mai balaoacheşă îi puse în palme un pumn de nuci. Şi-i sparse două, în mîinile ei puternice şi negre. Ce, n-avea el putere să ?... Nu încercă. Gustă miezul nucilor, oho !... Trecură alte trei motociclete cu ataş, în mare viteză, vîj ! vîj ! vîj ! Parcă în una dintre ele, cu cască pe cap, se afla Oneaţă ? Era Oneaţă, doamnă Elvira ?

— Nu, nu cred, răspunse ea, din grădină, din spatele unor tufe de ribizli. De fapt, nu-l înghiţea — şi atunci nu putea fi el. Dacă pentru ea nu exista — Oneaţă nici nu exista ! Era o iluzie. O formă a... a cui ? a ffflăcărilor negre ale iadului, cumva ? Ho, ho ! Ce rîzi aşa, din senin ? Curvarul ăsta fără leac, sau malahistul ăsta, neînceputul ăsta... nu crede în dragoste, musiu ! Atunci, în ce ? Era adevărat ! Armeanul, în stele. Ehei, ce vremuri !...

— Aurica s-a dus să le spună ceva militarilor, zise balaoacheşa. Dar cum o să le spună ? Poate că prinde glas... Dar ce-o avea să le arate ?... Că n-am mai văzut-o aşa de...

Măgarul cumpărat de la Calafat, pe lîngă stupi. Răgea. Iha ! Iha !

— N-a trecut cu ei spre moară ? o întrebă Rilă. Parcă a trecut şi Oneaţă ! zise mai tare, să-l audă Elvira din spatele tufelor de ribizli, unde se apucase aşa, hodoronc-

tronc, să mătură. Ca să facă ceva, poate... Oneață, în carne și oase !

— Mă ! spuse ea. Nu putea fi, dacă nu există ! Un porc !

Porc adică, nu vier, rîse în el Rilă, băgînd o nucă în gură, s-o spargă cu dinții...

— Mă, boierule, să nu-ți spargi măselele !

— Oneață ? Un porc ! (Deci, totuși, exista !) Eu înțeleg orice fel de credință, chiar prostească, și de necredință, zise Elvira, orice fel de ateism, în afară de unul singur ! Care, nu spuse. Se lăsă o liniște prelungă. Păsările tot intrau și ieșeau din biserică, ciripind, croncănind. Care cum. Să te folosești de-o muiere și să nu crezi în dragoste nici ca cît, asta nu e o forță, e o neputință, reveni Elvira. O infirmitate. Astuia îi lipsește ceva, sau dacă are, îi prisosește, și de asta e ateu în dragoste, he, he, ca să zic așa. E cea mai cumplită cruzime să-i dai unei femei o iluzie, musiu, o speranță, și apoi să te doară în cot, mai zise ea din spatele tufelor de ribizli.

Pistruiata apleca urechea ? Ași ! Intrase în biserică. O cioară în plus, acolo, sau ce ?... Că doar nu ca să se uite la icoane ? Sau, ce ? De ce n-o putea el suferi ? Pentru că semăna cu cine nu putea să semene ? Bum ! Bum ! Bum ! Tobele, dinspre moară. Și goarnele, fligoarnele, tromboanele, clarinetele, hidezile, gordunele ! Regimentul de asanare !

O albină zumzăie. Zboară pe florile toamnei, dalii, tufănici... Se așează, uimită. Culorile sînt, dar unde e dulceața verii ? Sub luminile reci ale toamnei, grădina cu flori din fața casei șefului de gară e bolnavă. Pe balaoacheșă o apucă dorul de dat cu ghiocul. Sau vrea să stea de vorbă cu Elvira ? Nu-i cere nici bani, nici mîncare. Îi ghicește viitorul... „Pe gratis, cucoană !“ Fie ! Famfara lui Pîinecoaptă era mai degrabă un taraf cu multe tobe. Fiecare cînta jalea cum se pricepea... „Știu să ghicesc și în ceapă, de Anul Nou.“ Să-l apucăm întîi ! Sontîc-șontîc, Rilă se duce spre țiganca borțoasă care adună nuci în jurul bisericii. Ieșise din altar prin crăpătura făcută în zidul de cărămidă de un obuz. E cănită rău pe obraji, aproape murdară. De-ar zbura acum, dintr-odată, ca și cioara din dreapta ei, n-ar mai rămîne nici o mărturie că ar fi exi-

stat vreodată ! Ba nu, ceva — gîngăvitul ei. Căci gîngăveşte ceva, ca un cîntec de copil. O, asta e, asta e ! tresare Rilă. Ţiganca îi cînta un cîntec copilului din burta ei !

— Eşti alb la faţă ca un strigoi, boierule. Eşti rănit ? Curge sînge din tine... şi nu cunoşti ?...

Ei, drace ! Avea umărul bandajat de Elvira. Nu mai curgea nici un sînge. Se speriase ?

— Te-ai speriat ? Ea nu răspunse. Te-a cuprins mila de mine ? Ea o căută cu privirea pe balaoacheşa mai bătrînă. Tu eşti ca o... hă, hă... strigoaică !... E bine zis ? Ea mai găsi o nucă sub o crizantemă. Spune, fă, copilul din burtoiul tău e al meu ? Ea surîse blajin. El găsi o împăcare, stingherit de atîta neobrăzare, şi totuşi nerenunţînd : Să-i pui numele meu.

— Cum te cheamă ?

— Rilă. Rilă-Iepurilă, fala fotbaliştilor din jurul cetăţii turceşti din Oradea !

— Bine, spuse ea răguşit, chiar de nu e al tău, o să-l botez cu numele tău.

Alunecă pe iarbă ; se sprijini cu palma de zidul bisericii : oare toate se întîmplau în capul lui ? Ca într-un stup ! Căci îi vîjîia capul ca un stup. Ce era fomeia, la urma urmelor, decît sssîmburele vieţii, şi pppăcatul ? Jumijuma, amestecate, la temelia lllumii. Albinele bîzîiau prin aer de pomană, gustul verii trecuse. Numai culori. O vară înşelătoare, de culori. Bzzz ! albinele. Prrr ! motocicletele. Bum ! Bum ! Bum ! tobele regimentului de asanare. Plutonului de asanare. Albinele nu-şi mai luau hrana din flori, florile erau doar culori... Phii ! Cum mestecau ele polenul, vara, dulceaţa verii, şi cum din ele apoi ieşea mierea dulce... Cum, hă, hă, că... ele mierea ! Se aşeză din nou pe laviţa verzuie de vremuiala vremii. Îşi puse singur pe umeri pătura albă şi uşoară de lînă. Balaoacheşa bătrînă ieşi în drum şi privi în toate părţile, gata de ducă. Mereu, gata de ducă. Dar unde ? Mereu, o căutare a unui loc unde să poată trăi. Dar unde ? Unde ?

— Babo, îi zise balaoacheşei, unde tot vreţi voi să ajungeţi, de nu aveţi stare şi nu vă puteţi lipi de nici un pămînt ? Ce nebunie vă mînă ? Ce stele, he, he,... pe uscat ?...

— Boierule, nu rîde de-o babă ca mine că te bat stelele ! rîse ea.

— Mai pot ? ! se miră Rilă. Nu mi-ai răspuns la întrebare. N-ai ce să-mi spui ? Ea privi spre moară. Nu-l auzea ? Nu voia să-i răspundă ? Hei, doar nu aştept să-mi spui ca-n romanţe... eu-caut-ferişi-rea... Ţi-e tîrşă de vîrşă ! Avea chef de vorbă, şi ea tăcea, borţoasa aduna nuci, iar Elvira dispăruse în coşarul cu stupi. Fiecare cu scrînteala ei. Babo, îi zice cum li se zicea, nu fiindcă aşa arăta, am avut şi eu o păsărică mică în scăfîrlică... o iubire de puştan prostovan. S-a dus, ca fulgu-n zbor, fata , şi-am tot căutat-o în draci peste tot, de-am ajuns să mă înrolez şi în armata honvezilor, în loc să mă dau ciung, sau s-o roiesc peste graniţă... Cineva mi-a spus c-ar fi fost şi prin Bucovina de sus, într-o iarnă. Pe unde-am fost, ea n-a fost. Nu-mi ghiceşti în palmă ?

— Nu. În nimic. Am închis prăvălia, dă soarele spre scăpătat şi mi-e foame... Şi n-am chef, rîse ea, arătîndu-şi gura plină de dinţi puternici. Vrei să te răzbuni pe ea, boierule ?

— Doamne fereşte ! Eu am memoria sssscurtă, cum ar zice un prieten de-al meu, n-am de ce să-i plătesc vreo poliţă... Ce ? Nu m-a sictirit, nu...

— Dar te-a părăsit, parcă.

— A, nu. A fost luată pe sus. De cine ? De vînt ! rîse el şi ridică uşor palma în vîntul subţire... Ce, eu sînt Dumnezeu, s-o caut mereu ca să-i plătesc cu vîrf şi îndesat pentru şerpilă ?... Nţţ ! Ce, eu am făcut lumea, ca să-mi strice ea jucăria asta cu şerpilă ? Nu, babo, nu mi-a fărmat şandramaua...

— Dar ţi-a fărîmat, boierule, vieţişoara, dacă înţeleg bine. Au mă înşel ?

— Au mă-nşel eu ? rîse Rilă.

— Te-i fi luat cu alta, cu una cu alta, dar cu gîndureaţa tot la ea în poală ai rămas... Au mă înşel ? Afurisită japiţă, nu-i citea în ghioc, nici în palmă, dar îi citea poate în ochi ?... Balaoacheşa borţoasă, în jurul bisericii, aduna nuci, de parcă se scuturaseră toţi nucii din cer, şi-i cînta pruncului ei din pîntecul ei, ai, lai, lai, lai, lai... Ai, boierule, gîndureaţa la păsăruica aia a matale ţi-a slăbit minţile în cap, zici, ţi le-ai răsucit şi sucit, zici...

— Nu zic.

— Nu zici, dar mă laşi să zic eu, căci aşa este, ţi le-a copt şi răscopt... de te-a îmbolnăvit la judecată... Şi ţi-a făcut viaţa prau şi pulvere — au mă înşelu ?...

Aşa o fi fost ? Te pui cu ghicitoarele astea ? O întorc ca la Ploieşti, să cîştige mereu. El, fotbalistul, gloria cetăţii turceşti ! neînfrîntul... o coclise la Constanţa, întîi, pierzînd meciul, atunci dînd vina pe inima rechinului, cînd de fapt se îmbolnăvise pentru că Estera, în tren, îi rîsese în nas cînd el, la capătul vagonului, lîngă puturosul closet stricat, îi pusese mîna pe umeri şi vrusese să... să... Hai, bă, ce, eşti copil ? îl atinsese ea cu vorbele chiar la moacă ! Hai, bă, ce, eşti copil ? Şi-o mai coclise şi odată cu... dispariţia ei din Oradea... luată de vînt...

— De vîntul cald al înserării, începu el să cînte o romanţă.

— Cînţi ? Băi, ce om tare eşti ! Cînţi ! N-ai fi pierdut nimic-nimic, nici cît negru sub unghie, de nu era ea ! Erai ca un cal cîştigător ! rîse balaoacheşa. Calul de la Oradea, îţi mai aminteşti cum îl chema ? Mă uit în ochii dumitale ! Oţel, nu alta ! Ai fi învins lumea, boierule !

— Aş fi cucerit-o... cu fotbalul, rîse el. Eu, şi marinarii... Nu infanteriştii, nu, nu ! Şi ? Ia să te văd ! Taci ? Dar ce s-a petrecut ? În pieptul meu de... aramă, în interiorul, ca să zic aşa... al puterii mele... Ce ? O pată ? O slăbiciune ? Cine ? Ea, dragostea mea, pacostea mea, cîntă el cu gura plină... Zîmbi. Dar de aşa fusese ?... Sparse o nucă între măsele. Îi slăbiseră mînţile ? Nu mai era om ? Nu mai putuse fi stăpîn pe ce avea în căpăţînă ? Din vina ei ? Sau a altcuiva ? Bătrînul Eros ticălos ? Îl făcuse s-o ia razna, şi călare şi pe jos ? Îl făcuse să se dea peste cap, hap ! Şi el, faţă de el, să fie ca un străin, muică-gurguică ?

— Te-a spăriat ea, cîndva, boierule ? La munte, la mare ? Dar nu te-ai lăpădat de ea, să nu te lapezi de matale ? Punea întrebări, cotoroanţa. Ai făcut matale un rămăşag cu matale, pe numele ei, bre, de-ai aşezat-o în inima matale, unde e puterea şi neajutorarea ?... Ai pus-o acolo, ca să-ţi...

— ...să-mi ce ? Să-mi motivez spaima că ?... Hai, spune !

— Dacă matale cunoşti, n-am ce zice. Eu nu ştiu nimic fără ghioc.

— Hai în casă, omule ! îl strigă Elvira. Să nu te mai afle cine ştie cine pe la poartă. Hai ! Am tras cu urechea... Aşa o fi, tu nu eşti ateu, ca malachistul de... Nici o neîncredere, tu eşti doar încredere în drăguţa ta, musiu, pînă-n pînzele albe !

— Pînă-n fras ! rîse Rilă, M-aţi luat la mijloc ! Şi eu sînt şi bolnav, zise şoricelul...

Rilă deschise portiţa de lemn, ce n-avu timp nici să scîrţîie, alergă, şontîc-şontîc pînă în faţa borţoasei care-i cînta pruncului din pîntecul ei, se aşeză în faţa burţii ei, în genunchi, întinse palmele împreunate spre buricul ei, ca într-o rugăciune, şi zise dintr-o răsuflare : lasă-măsă-ţi-sărut-sfîntul-burtoi ! Şi ea n-avu cînd să zică nu, sau să plece : el ţocăi de trei ori, atingînd pîntecul ei dezgolit. Ea, gură-cască ! Ar fi zis că e lud, că s-a luzit, c-a bolunziat. Nu scoase o vorbă : ochii lui erau în lacrimi. Prrr ! o motocicletă. Încetini în dreptul lor şi un glas ars întrebă : e vreun ungur pe-aici ? Nici n-aşteptară răspunsul — plecară mai departe. Ochii lui, în ochii balaoacheşei mai tinere, ce se aplecase să-l ridice de la pămînt, luceau umezi, ca loviţi de febră. Îl aşezară pe un prun fulgerat, răsturnat, toate trei, şi-l acoperiră cu pătura albă şi moale, de lînă. Elvira le făcu semn să tacă, punîndu-şi degetul arătător în dreptul buzelor : nu căzuse în genunchi fiindcă avea minţile tulburate ; pur şi simplu era moleşit de cît sînge pierduse şi... Nimeni nu ştia ce să spună. Taraful plutonului de asanare se apropia, se auzea. Şi scîrţîitul viorilor. Eh, aici, dacă nu erai atent, putea începe o mare tărăşenie ! Toţi erau cu nervii întinşi, ca nişte arcuri. Săgeţile puteau s-o ia spre oriunde. Căci, cumva, apele se limpeziseră : frontul trecuse. Oricum, se mutase mai spre graniţă. Doar ecoul i se mai auzea. Însă, ciudat, ecoul celor petrecute pe-aici nu se stinsese... Ţiganii nu-şi găsiseră caii. Elvira sta cu ochii în patru. De cine se mai temea ? Poate de aceste săgeţi bramburite, trase anapoda... Dacă ea-l înjura pe Oneaţă — îl văzuse trecînd în maşina mică ! — mai mult decît pe... pe cine ?... Pe nemţi îi uitase ? Pe hortişti ? De ce se urcase ea în podul casei şefului de gară şi în-

cercase să-şi găsească un pituluş... chiar printre sacii cu nuci ? Ea-i spusese, dîndu-i fagurii de miere, în strachină. Şi acum umbla prin coşarcă... prin magazie... Nu-şi afla locul. O înspăimînta jalea din cîntecul plutonului de asanare ? Poate. Frontul trecuse în sus şi în jos peste sat, o dată, de mai multe ori, şi de jos în sus, şi din stînga spre dreapta, şi invers. Peste tot gropi, garduri rupte, ferestre sparte, case arse ; pînă şi bisericile nu scăpaseră întregi. Şi acum... prin sssatul fffunebru, cum ar fi spus Melentie — plutonul de asanare, la pas, cîntînd în urma morţilor puşi în autobuzul vopsit aiurea al lui Ion din Ciucea, cel care făcea războiul pe cont propriu, ca şi... Morţii morţi în moară, aduşi spre biserica ortodoxă, poate ca să fie îngropaţi în cimitirul din jurul ei, al românilor. Morţii — culmea ! arătau o jertfă, dar nu, în nici un caz, o înfrîngere : satul era al celor ce-i duceau spre groapă. Victoria era a — culmea ! — celor ce muriseră, şi a celor ce-i jeleau, cîntînd... Iarăşi trecu maşina cu Oneaţă ! Deci nu era nici o greşeală ! Oneaţă ! Dar de ce să-l strige ? Ce să-i spună ? Nu-l strigă nici Elvira, şi ea chiar că n-are de ce să... Oneaţă ! îl arăta cu mîna nevestei profesorului Cata-Chiţiga.

— Dă-l dracului ! Îl ura pentru ateismul lui... în amor ? Mai avea timp pentru aşa ceva ?... Ăsta ar putea ajunge milionar, zise ea. Arde cu flacără mică, nici o lumină în faţă, nici o lumină în trecut, să vadă... Decît ce e sub ochii lui. Prezentul. Ce mănîncă azi, ce leapădă azi. Mîine şi ieri, nu esis-tea-ză ! N-are mamă, n-are tată, n-are patrie-adorată decît azi... Ce vede şi papă, ce-aude... Gînduri la el, ca pielea pe broască. Hei, iat-o şi pe sorumea !

Augustina venea aproape în fugă, ţinîndu-l pe Fulger de căpăstru. Apăruse în capătul uliţei şvabilor. Intră în curte izbind poarta cu călcîiul şi nu se miră văzînd-o pe Elvira cu ţigăncile lîngă coteţul găinilor. „Sînt într-o stare de draci!“ spuse ea, înhămînd calul la cărioara pe care bărbatul ei o cumpărase de la Petre Mihuţa... un fel de trăsură hodorogită „pe dinafară“, dar cu osiile şi roţile... Părea supărată şi pe Dumnezeu, căci luă în braţe cristoşii de lemn din cărioară, adunaţi cu vecină-sa din răscruci şi din biserici, şi-i rezimă de magazie, de privată,

îi întinse pe claia de cînepă murată în apă şi rămasă nebătută, mereu bolborosind ceva, îmbufnată, vînătă la faţă : fierbeau în ea o ură şi o ciudă îndreptate contra acestei lumi care parcă se prostise şi era cu josul în sus şi nu mai avea nici un înţeles şi nici un sens... Băi, să fie al naibii ! Să te ferească sfîntul de turbarea muierilor ! Astea te sfîrtecă şi te dau la porci ! „Am visat un înger astănoapte !“ îi spuse soră-si.

— Iarăşi ? se miră Elvira. Ca spre Constanţa ? Şi tot cu păsările alea chemate să ?...

— Tot, soru-mea. Numai că, vezi, altul e baiul ! Mi-a ieşit în drum un deget de om, pe imaş, cum veneam de la tăniarul bătrînului Kovacs... Pe unul l-au rupt în părţi, cu caii ! O fi degetul lui, zise şi scoase dintr-o cîrpă, de la brîu, o fărîmă de... cu unghia belită... Iar pe tatăl lui Agnes l-am văzut mai adineaori lîngă casa popii şvabilor, legat de mîini, cu încă doi unguri... Dacă îngerul chema la mine în vis păsările să nănînce carnea împăraţilor... nu ?... La ospăţul cel mare al lui Dumnezeu ! ţipă ea... Păi iată că păsăretul haleşte carnea din trupurile nevinovaţilor, soro ! Şi îngerul meu...

— Lasă îngerul ! încercă să zîmbească Elvira.

— Nu-l las deloc ! Ceva nu-i în regulă cu visul meu... Hai cu mine, îi spuse, s-o aducem pe Agnes, care a făcut un copil, şi pe mumă-sa, de la tăniar...

— Du-te singură. Şi află că în biblie se vorbeşte şi de trupurile celor slobozi, celor robi, ale celor mici şi celor mari...

— Păi, e bine ? Toţi, grămadă !? La fel ?! Dar eu n-am nimic cu ce scrie acolo... La mine în vis era altfel, zise şi-l bătu pe Fulger uşor cu palma pe coamă, să pornească. Hai ! îl îndemnă. Auzi ? Îngerul !... Şi tuşi. Ca şi cum s-ar fi înecat. Ca şi cum îngerul era lumina ce-i venea din propriul ei cap, nu din altă parte. El era biblia ei, lumina neştirbită şi nemincinoasă din visele ei. Hai, Fulger ! mai zise şi ieşi în cărioară în toltiş. Furioasă. Ca şi cum dacă lui Dumnezeu nu-i mai păsa de oameni şi de libertatea lor, de viaţa lor, îngerul ei, lumina ei... Oho ! Altă mîncare de peşte ! Hai, calule ! Dispăru pe uliţa pietruită a şvabilor. Elvira răsuflă cumva uşurată : înghiţi saliva

pe care voise s-o scuipe, pe negîndite, înghiţind clipa cea repede, parcă, în loc s-o scuipe.

Se apropie de Rilă, încruntată. Se săturase să-l tot roage să intre în casă ? Vrei să te luăm pe sus ? Trei muieri ? Îi sclipeau ochii. Pe umărul drept al borţoasei dormea o albină. Dar Elvira trecu pe lîngă el : deci cu balaoacheşa avea ce-avea. Ce-avea ? Puteau să-şi vorbească la ureche. Se pare însă că n-avea nimic de ascuns.

— Babo, mă uit la tine cît eşti de liniştită — şi mă trec sudorile ! De ce oare ? Liniştea asta a ta e semn rău : înseamnă că nimic nu se mai poate schimba. Ce? Zarurile fuseseră aruncate. Care ? Şi ? Soră-mea Augustina tropăie ca un elefant, îi ies flăcări pe nas, rage, calcă în strâchini, drăcuie ! Ce-i în guşă, şi-n căpuşă. Adică guşa e cît căpuşa. Sau căpuşa, e o guşă. Rilă surîse. Elvira aruncă spre el un pumn de frunze uscate. Tu să taci !...

— Dar nu zic nici pîs ! zise el, privind măgarul sub care înflorea floarea măgarului. Iha !

— Soră-mea Augustina se mai zbate, crede că mai poate întoarce ghemul pe dos, dar ţie nici că-ţi pasă!... Adică baloacheşei. Ea se bate acum cu îngerul ei din vis, cu îngerul din visul ei... În care credea ca în Dumnezeu. Şi mai are nădejde că... După tine, care eşti în stare să ghiceşti în ghioc şi în palmă şi în cărţi şi în ochi... mersul înainte, şi lucrătura timpului... După tine, acuma, totul s-a-nchis !

„Ce ?“ se holbă Rilă, ridicîndu-se în capul oaselor. Balaoacheşa nu cîntărea lumea cu mintea, cu ce vedea şi auzea, ca Elvira şi ca... Ea, în buricele deştelor simţea cum bate vîntul !... Auzi ! Cotoroanţă fără vîrstă. În legănarea frunzelor, în zborul ciorilor, în uguitul porumbeilor vedea ea drumul drept al zilei către noapte, ha ?

— Soră-mea Augustina crede întîi şi-ntîi în libertatea asta de a vorbi cu lumina din visele ei, cu îngerul din capul ei ! Îngerul ăsta i-a zis şi ziua cînd a început în iulie al doilea mare măcel, şi i-a mai zis să nu-l ia pe armean de barbat că are să moară fără să rodească... Înţepi ?

Ţiganca pricepea. Atunci de ce se mai răstea la ea ? Ca să audă borţoasa ? Sau s-o întrebe : matale ce vrei, cocoană ? Au altceva ?

— Au mătale ce vrei, cocoană ? Să-l luăm pe băiat pe pătură şi să-l ducem în casă ? Hai, fă ! o strigă pe borţoasă. Rilă se ridică în grabă... şi-o tuli spre casă, nechezînd, he, he, he !... Crezi că s-a ţîcnit, cocoană ?

— Nu, dar ăsta e în stare doar într-o situaţie ţicnită să-şi iasă din pepeni, să nu mai necheze, he, he, he... şi să...

— Şi să ce ? o privi Rilă de pe scările pătulului... Şi să ce ?

— Să, zise Elvira, să... Îi spuse balaoacheşei : De-i tai capul, moare ca un bou, nu năvăleşte din el... acea energie...

— Dă-i înainte cu energia, doamnă Elvira, că muşteroaica te şi pricepe, fiindcă ea pricepe şi dincolo de cuvinte... cum se învîrte osia lumii, ce energii celeste o...

— Tu să taci, Rilă ! De-aia te cred mulţi neterminat...

Cum ? se miră el. Neterminat, nici puşti, nici bărbat. Borţoasa rîse pentru prima oară.

— Catîr ? De ce, mă rog ? Poate, poate. Şi lăutarul... mă lua de neisprăvit ! Nu spuse : laş, trădător şi altele... Ei, ce-mi pasă ?!

Se auzi o explozie îndepărtată. Geamurile se cutremurară, vibrară. Pămîntul parcă sughiţă. Sau cerul ? Clopotul bătu singur în clopotniţă.

— Vine ploaia, zise Luna. Nu explodase o bombă? Un obuz ? Fusese un tunet ? Sau zicea ea aşa, ca să-i liniştească ? Ploaia aduce pace. Numai să nu fie pacea aia veşnică...

Veşnica lor pomenire, se auzea dintr-o răscruce glasul celor din plutonul de asanare. Erau destul de aproape. În dreptul uliţei şvabilor.

— Hai, insistă Elvira. Intră în casă !

Rilă se urcă în pătul. Ea fu mulţumită. Şi acolo era bine. Pătulul era plin de icoane pe lemn, de cruci din biserici, de cristoşi, de arhangheli, de apostoli... Acoperiţi cu paie, cu fîn, cu tulei de porumb, cu legături de cînepă murată şi uscată, albă. Printre sfinţi era mai la adăpost, zise el. Şi închise uşa, să-i închidă gura neves-

tei profesorului Cata-Chiţiga. Aici nu-l vedea nici dracul ! Nu-l ajungea nici glonţul de argint cu care se găuresc în frunte cerbii... Hehei ! Ce-ar fi fost să tragă un pui de somn ? Un puiuleţ ? Îşi făcu loc printre icoane şi se acoperi cu un ţol ce mirosea a... a cal ?... Va să zică el nu era un ţicnit, numai că în situaţii ţicnite, presat, strîns c-o uşă ţicnită, ieşea din el... Ce ? Elvira veni lîngă pătul. Să nu te mişti de-aci ! îi spuse. Se temea de ţicneala lui, sau ?... Tu cînd o să ajungi în nişte stări cretine, nu, nu eroice !... ca oamenii... Imbecile ! Atunci...

— Atunci, heroul se va revărsa, vîl ! vîl ! vîl ! Nici o teamă, scumpă doamnă. Fotbalistul se culcă. Trebuie să recupereze energia pierdută în tensiunea meciului cu elevii liceului „Mircea cel Bătrîn" din Constanţa. Aşa-i spusese atunci, la mare. Am fost un idiot pe teren, mi-ajunge, sforăi, sfîrrr ! sfîrr ! îi zisese şi Esterei... Dar dacă stau în pătul, nu mă ascund ? Ce vină ai ? o să zică Pîinecoaptă. Ceva miroase urît dacă nesilit decît de tine însuţi te-ai ascuns... Aşa s-ar putea spune, doamnă Elvira.

— Şi tu eşti curat şi luminat ca argintul strecurat. Aici nu-i vorba de vină, sau de nevină, ci de viaţă şi... Eşti slăbit, ţi-a curs destul sînge... trebuie să te odihneşti. De nu, o sfecleşti, ascultă-mă pe mine. Ai timp să te judeci cu oricine... dar nu acum.

Cu cine să se judece ? Prostii. Agnes ? Ce spusese Augustina ? Că are un prunc. Cu cine ? Cu duhul sfînt. Nici chiar aşa. Să fie convinsă că a fost cu burta la gură pentru că un spirit a pătruns în foalele ei şi le-a făcut să se umfle ! Să-l lăsăm pe Cristos în pace. În jur, miros de tămîie. De la icoanele înnegrite de timp şi de fumul din cădelniţi. La pîrîul ce se vărsa în Criş, ajutînd-o să scoată din apă cînepa murată, Agnes a ţipat : „Au!" Cum mai ţipase ca înţepată de-o rădăcină de trestie tăiată cu securea : „Au". Ce ai ? „M-a muşcat un ţipar, Piţi !" N-a zis : un şarpe ! Şi nici : un peşte, un drac. Al cui era mormolocul ? Tatăl ei : mustăcios, aprig ! „Asta curve !" Supărat şi pe stele şi pe oameni. „Asta gudă !" Căţea ! Fie-sa ! Aprig şi tîmpit de pălincă. Gudă ?! Adică nu conta cine e tatăl viitoarei odrasle ? Ca la animale ? O năduşeală, cu oricine. „Istoria spiţei, o acuplare oarbă?" scrisese Melentie, auzind de furiosul mustăicos. Dar nu

se întîlniseră ? Ba da, la concursurile de cai de la Oradea ! Îşi cumpăraseră bocanci de la aceeaşi tarabă, a evreului ce trecuse la creştinism. Cum îl chema ? Abraham ? Avram ? Se convertise, de ce ? Altă mîncare de peşte. Melentie, cu o seară înainte, în caietul cu coperţi albastre : „în reproducere, pentru el ?... o coţocăială întîmplătoare, într-o fericită inconştienţă de cauze şi de efecte?... Păi atunci şi istoria, şi..." Ce, Agnes împărţea rogojina cu oricine ? „Ighen, guda", zicea mustăciosul. Acest ins crezi că este un dobitoc, Me. Nnnu. Cum, nu ? Soldaţi, elevi, funcţionari, unguri, români, şvabi, sîrbi-oricine !... Aşa crede el. Gudă ! îi zice." Dă vina pe ea, scrisese Melentie, dar e un om de fapt înspăimîntat de soarta rea în care a picat. Adică ? Orice-ar face Agnes, tot pe rogojină cade, ca o fatalitate. Totul merge spre dezastru, în mintea mustăciosului. Războiul i-a distrus copila, crede mustăciosul, care mie mi se pare un om violent şi fără să judece pe loc o situaţie... El vede doar o îngăleală..." Melentie nu-l ridica mai sus decît era de la mumă-sa mustăciosul ?... Nu, soarta nenorocită a căţelei... guda !... venea şi din sîngele ei aprig, dar şi... Ei, drace ! Nu era un joc al sîngelui ei, ci şi... mai ales... Nu erau nişte întîmplări, acolo, pe iarbă, pe fîn, pe rogojină ! Puteri uriaşe, de neînduplecat... ca o moară... Dacă era aşa, zicea Melentie, atunci mussstăciosul devenea un ins ttteribil ! Şi el intra în moara asta, Me ? Totul, Me ? Al dracului mustăcios ! Un tremur de dincolo de lume te cuprindea. În capul lui sec, avea ursită o lumină, ceva, urzită o ursită, ceva ca o lumină disssperată : mori mari măcinau, ffforţe fatale !... Ei, atunci, mai da : soarta gudei avea grandoare !... Dar de ce tot se strofoca şi se punea de-a douălea acestei morî ?... El, să facă şi să dreagă ! „Agnes!" o striga mamă-sa, şi-i făcea un semn cu mîna.... Adică soţul ei, şi tatăl fetei era cam apucat ! Augustinei : „Agnes, fata bună, joache cu toţi berbaţii cum cu nişte jucherii. Şi ei din joache, face la ea burta mare şi iase un pruncuţ." N-o interesa cine e tatăl băiatului ? Dacă jocul era înainte de toate... „Şi ce nume o să-i dea ?" „Elvira draghe, asta copilul rezboiului... Fie senătos !" Nu era aşa : copilul era al lui, îl.... acolo, pe iarbă, lîngă heleşteiele cu peşte, cînd zisese ea că o muşcase de picior un ţipar... Tresări, amin-

tindu-şi de cîinele mort în ocna de sare de pe lîngă Dej. Şi de ciobanii din jurul cîinelui, morţi şi ei, neputreziţi. Ca şi cum se odihneau pe o iarbă neagră. Lămpaşul făcea să tremure speriate umbrele ce-i acopereau. Cata-Chiţiga intrase şi el acolo ?... Melentie, pe ţărmul mării, urmărit şi acolo de ziua rea a cumplitului Ioan Vodă cel cumplit, zicîndu-i armeanului : „Turcii erau infantterişti ! Şi în trăsura ce-o ducea pe Iosefina spre casa bunicilor, scărpinîndu-se în nas, nervos, Melentie... urmărit de amintirea învăţătorului Groze, de la Rodna-Veche, cel cu doi copii, Doina şi... Cu nevasta, Marioara... Părăsit de noroc, tocmai cînd Doina şi fratele ei se uitau la stelele albe răsărite peste munţii Ineului !... Noaptea venea leneşă, împleticindu-se ca o umbră de leu împuşcat. Rilă închise ochii. Somnul îl învelea, moleşitor. Parcă auzea strigătele lui Pîinecoaptă, pe dealurile de la Oarba pe Mureş. Ion din Ciucea jura că-l văzuse trecînd în picioare Mureşul, cu apa pînă la gît ; năpustindu-se apoi spre cuibul de foc al nemţilor, sub înserare, prin gloanţe. Cota dracului trebuia cucerită. Soldatul care în civilie fusese lăutar pe la nunţi şi botezuri... După Oarba, rănit, trecuse la plutonul ce avea în grijă înmormîntarea soldaţilor. Dar acolo, pe dealurile de la Oarba, el urcase... oho ! era ca un steag ! zicea Ion din Ciucea, gata să-l podidească lacrimile. Amintiri dureroase, eroice. Melentie umplea caietul albastru cu tot felul de întîmplări şi de vorbe. Un soldat, ca un steag ce urca. Oho ! Dar şi ca o ţintă, Ioane ! Poftim ? Trăgeau în el, trăgeau în steag şi nu-l... Era un reper, Ioane. Poate, poate, dar şi o speranţă. Şi tot Melentie : „Martirii sînt sfinţii noştri, Apostol Bologa e un sfînt. Ca şi învăţătorul Groze, din Rodna-Veche.“ „Dar Dumnezeu, M, e un sfînt ?“ Teribila băşcălie a lui Oneaţă. Avea nasul turtit, în şa, de sifilitic. Ca Socrate. Bă, Socrate, bă ! îi zicea Valeria, arătîndu-i albumul cu desene al lui Cata-Chiţiga, în care învăţaţii şi filosofii, porcii şi tiranii, poeţii şi banditii încăpeau între aceleaşi coperţi. Ironie de fecioare liceiste : Bă, Socrate. Deşi sifilisul era o boală americană. Nicidecum nu făcea parte dintre valorile culturii greceşti. Ce e al americanilor, e pus deoparte. Cu dinţii beliţi [illegible] doi, ca nişte colţi de mistreţ ! — cu faţa scobită, parcă **pecinginoasă**, scrijelată şi pe dinăuntru de otrăvurile

scîrbelor şi viciilor sîngelui său păcătos. De ce-l întreba chiar pe Melentie de cel din tării ? Ca să-l joace pe jar, ştiind că M. era din neam de popi ? Ca să se dea grande, bre ? Că Dumnezeu era un ambiţios mărunt, un bulibaşă grosolan, neîndurător cu puradeii săi, Adam şi Evuţa. Şi fiind astfel, după ce-i dăduse afară din cortul fericirii, îşi dăduse şi arama pe faţă, singur... Din el ce puteau ieşi decît propriile sale esenţe : nişte creaturi proaste, care nu ştiau unde le e puţa. Se dădeau uţa prin rai şi nu ştiau la ce le folosea puţa, puţanteii. Ce, spirit armonios ? ! Bazme popeşti. De-ale lui Popa şi Popescu. „Me, răspunde-mi, îl sîcîia, de ce le-a făcut organe sexuale ? Dacă nu aveau voie să şi le cunoască ? Picioarele, să se plimbe, gura, să halească, ochii să vadă. Fiecare, un sens. Valoarea părţilor, bine. Dar sexul ? Doar pentru a se pisa ? Dar el — urîna ? Ha, ha, ha, rîdea cu gura sa plină de bale. Multe neînţelegeri, Me ! Şi cînd Adam-baci a început să se cunoască pre sine... gura, pentru banalele banale alé paradisului, pielea... Pielea, chiar, pentru ce ? Să nu-l plouă înăuntru, ha, ha, ha ! Şi a venit ţiparul din măr şi le-a deschis pleoapele. Cunoaşterea ! Sîc ! sîc ! Deci pielea şi... şi pentru altceva ! Creaţia şi procreaţia mă-sii ! Dar asta să fie, M., dumnezeirea ? Procreaţia, pielea pusă la bătaie, ha, ha, ha... Asta a interzis el — rutul. Un ins uluitor, să cenzureze chestiile astea ! Asta să fie dumnezeirea, te-ntreb, datul din bu... ? Să nu se mai facă puradei ? Dar el cum îi făcuse, cu ce ?“ Oneaţă era un spurcat. Se îmbujora de plăcere cînd se înroşea de ruşinea şi de prostia lui, a lui Oneaţă, M. „Mehehe, îl împungea pe Melentie cu degetul sub buric, băşcălios, răspunde ! Nu iu-hubirea, mărrul, cunoaşterea, ci autocunoaşterea... Nu ce le-a dat el să cunoască ! Nu. Oah ! Ce groază pe el ! Că puradeii puteau... ticlui un alt om ! Alţi... Cu vrejul. Un nou unnniverssss ! Atunci le-a bătut şi lor ceasul, cînd cu şerpilă : au cunoscut că trece timpul, bah ! şi ei stau de pomană !... Că ei, oamenii, erau aut !... În afara timpului, în afara jocului... În aut, eşti, Rilă, fotbalistule, eroule. omul secolului douăzeci ce eşti, este ?!“ Ar fi avut chef să-i spargă nasul. Parcă era sigur că n-avea sînge roşu în vine, ci băligi... Ah, ce se înfuriase ! Dar Melentie zisese plin de iertare : „Rilă, lasă-l !“ Şi i-a spus de ce

să nu-l cîrpească : Oneață voia să fie liber ! Cum ?! Liber. Să gîndească cu propriul său tet. Aha ! Habar n-avea de legile care-l opreau să facă o asemenea bășcălie ? Bășcăul, asta e credința lui, Me ? Melentie tăcea. Nu te uiți la moaca lui Socrate, asta ? Ce scrie pe ea ? Palme ? Nu, nu. Atunci ? Cînd se uită în oglindă, parcă vede pe... pe... Ei, poate ! Fierbe în el însuși cucuta. Valeria ? Îl luaseră toți, pe sus — să-l despartă de Oneață. O învălmășeală, chiar pe podul din centrul Orașului de peste Criș... Urlă ca boul ! Boul nu urlă ! Rage ca boul ! Nu, nu. Atunci, „Așa țipă el, Oneață, la oricine ! De ce ? De ce ? Ei, și voi ! Așa mîrrrăie el ! În fața propriei sale nefericiri ! Mîrrrr ! Mîrrr !"

Agnes ! Perucile ei, printre icoane. Sub fundul lui. Roșii, portocalii, albe, ca tuciul. De prințese, contese, regine ! Agnes juca toate rolurile. Ei, așa e viața, mînca-ți-aș ața! Ce miroseau perucile a naftalină, a levănțică ! Să nu intre păduchii și moliile în capetele reginelor ! Prințese cu evantai, contese cu calești, istorie și iarăși istorie. Naftalină și molii. Lupta dintre naftalină și molii. Istoria se rrrepetă, este ciccciccă ?... Își puse pe cap o perucă regală ! Oh, Rilă, regele din pătul ! Bum ! Bum ! Bum ! Tobele regale. Ași ! Tobele plutonului de asanare. Ce bine, ce bine ! Acolo trebuia să fie și Melentie ! În fruntea convoiului mortuar ! Cu biblia în mînă, el, nepopa !... Fiindcă ei aveau nevoie de un popă ! Ei nu știau, nici viii, nici morții că el nu este. Lasă-i să creadă, Me ! Ca și ăla... pe care l-ai spovedit... Credea că ești ! L-ai lăsat să creadă, ca să uite cumva să moară ?... Să uite, da !...

— Melentie ! strigă, văzînd cum apăruseră în dreptul porții Augustinei inșii cu prapurii !... Melentie ! Uită să-și dea jos peruca de pe cap, coborî din pătul și porni spre șosea... Bum ! Bum ! Bum ! tobele toboșarilor din plutonul de asanare. Melentie ! Cele trei muieri zburaseră ! Nimeni în curte, în grădină ! Nu putea fi Estera, ar fi cunoscut-o cumva Elvira ! Sau se cunoscuseră și nu voiseră să arate că se știu ? Prostii. Melentie ! strigă și alunecă pe o balegă de vacă. Ptiu ! Se murdări pe palme ! Ptiu ! Se șterse cu palmele de iarba din grădină. Îl durea piciorul stîng. Și-l scrîntise ? Din cauza lăutarilor Melen-

tie nu-l auzise ! Unde era, în faţa autobuzului bălţat ? Cel din odăjdii ? Melentie ! Cînd colo, în drum, văzu gura greţoasă a lui Oneaţă : toca la draci ! Parcă-l privea, închinîndu-se : Cine e acolo, Rilă-Iepurilă ? Cu pătura pe umeri ? Ce faci, unde te duci ? Sper că nu la Dumnezeu, ce dracu ! Eşti alb ca un sfînt, ce dracu ? ! Nu pleca, o, nu pleca, rămîi, aici e dragostea dintîi !...

— Lasă-l în pace ! răcni Elvira. Nu vezi că e bolnav şi vede ce nu există şi vorbeşte cu cine îşi închipuie că-l aude ? De Estera ce să mai zic ?! A văzut lîngă gara din Oradea mai zilele trecute pe una ce i s-a năzărit că este ea şi... Mai bine duceţi-l cu autobuzul ăsta la spital!

Descărcaseră morţii. Îi puseseră pe marginea şanţului, unii lîngă alţii, pe paie, să nu se murdărească. Să nu răcească ? Cei din moară, aduşi în autobuz, pe nişte paturi făcute din scînduri. Şi-a căutat iubita prin tot imperiul germanic ? Parcă aşa rîdea Oneaţă, de-i dîrdîiau guşile ! S-a înrolat. A semnat. Sper să nu se ridice la ceruri ! Rilă, sus fruntea, nu e nici un Dumnezeu sus !... Noi sîntem singura ta... Dar nu pe tine te caută ! ţipase Elvira. Pe ea. Nu de tine-l doare în cot, ci de ea, pe Estera nu vrea s-o părăsească. Pentru ea nu va vrea să moară, şi n-o să crape, n-ai teamă ! A scăpat de două ori, de cutra aia cu coasa, i-a murit moartea ! Ei, ei ! Vorbeau despre el ca şi cum el n-ar fi fost de faţă, sau ar fi dormit ? Ce-i chestia asta ?! Trebuie să avem pe umeri în orice clipă o pătură albă de lînă ! Lumina se legăna în nuc. Biserica se învelea încet în pînze de păianjen.

Cine cînta ? Cărioara intra pe poartă. Tremurau podelele. La rîul Babilonului am şezut şi am plîns cînd ne-am adus aminte de Sion. Agnes cînta psalmii în toate limbile, ea trecuse de mică şi prin bisericile sîrbilor şi şvabilor, pe la pocăiţi, prin sinagogile de la Oradea, cînd taică-său vindea lemne negustorilor evrei, şi lapte, smîntînă, paprică... Un porc scăpat din coteţ luă pe rîtul său negru perucile căzute de pe scara pătulului : o întinse la fugă, grohăind, neştiind că prinţesele, contesele, baronesele !... Disnou ! Agnes sări din cărioară, îl izbi cu biciuşca în frunte, ca pe diabol, de văzu dobitocul stele verzi ! Ea luă în braţe perucile, le şterse de noroi cu un şomoiog de paie. Şi-şi puse una pe cap, roşcovană, ca s-o facă pe Augustina

să rîdă. „Doamne, bată-te norocul, Agnes !“ făcu nevasta șefului de haltă.

— Melentie ! Nimic. Cei din plutonul de asanare începuseră să bată crucile în cuie. Scoase din căruțele aduse de puștanul ce fusese trimis spre Miersig înfășurat în steagul... Toc ! Toc ! Toc ! Cuiele, în lemnul verde. Hîști ! Lopețile, cazmalele, tîrnăcoapele. Gropi pentru cei morți. Vru să-i vadă — și porni spre poartă, sprijinindu-se într-o creangă uscată de prun. Agnes îl ajunse din urmă. Era veselă, ca o lumină tînără, din spre cîntători, vara... Sau i se părea ? Hai să vezi pruncul ! O auzi. Intrară în casa șefului de haltă, ținîndu-se de umeri. Din prag auziră pendula bătînd a tîrziu în bucătărie : dar afară lumina zilei nu descrescuse. Cerul rămînea deschis.

— Sînt dulce, Piți ? îl întrebă Agnes, lovind cu botul sandalei într-un cotor de varză rămas cine știe cum în ușa bucătăriei. Ideș ? Mișloacă, frumoasă, Piți ?

— Nu știu, zise el și se șterse cu mîneca pe frunte. Nu scăpă de privirile ei. Continuă : Nu știu ce înțelegi tu prin... frumoasă ! Și după o pauză, ca s-o îmbuneze : Tu ești singura ta măsură. Ea zîmbi. Vezi ? Numai tu poți decide. Rîse.

— Sînt sau nu ? Adică : ce tot te măcăi, Piți ?

— Nu știu, o lăsă el tot pe ea să hotărască. Îndrăzni : Privește-te în oglindă.

Mare, ovală, oglinda Augustinei, adusă de la Constanța tocmai din casa armeanului ! Agnes se suci și se răsuci în fața oglinzii, și în oglindă, veselă. Zise :

— Da, sînt.

— Și eu ? se auzi lîngă ea Rilă, scuipîndu-și în palme și netezîndu-și peruca de rege spaniol...

— Tu ești ca un cartof. O croampă ! se strîmbă Agnes. De unde pînă unde-i venise ideea cu ?... Doar nu era rotofei. Și ea se miră. Găsi: un cartof care are nevoie de un cuib... Se încurcă. Zise : Ca să dea pui... Nu-i plăcu. Ei, asta e, Piți !

— Care ?

Îl strînse peste mijloc : voise să-i spună că avea un bebeluș ! Un be-be, Piți ! Nu-l auzi, e cu Augustina în casă la noi ! Îi făcu semn spre fereastră...

— Eh, sînt prostovan, fato ! Mai urma să zică şi că zilele lor, astea din urmă, fuseseră mototolite ca nişte foi de maculator. Nu spuse. Ea, figuranta de la teatru, care-i vorbise pentru prima oară despre negustorul de cereale din Viena ce se plîngea, cu un maculator în mîini, că-i trece viaţa, mototolită, ehei !...

— Piţi, freacă-mă şi tu pe gît cu şpirt, cum îl ruga Iozefina pe Melentie... Ţine iaga asta ! Hai ! spuse şi se trînti pe pat şi-şi desfăcu bluza şi... Hai, sînt obosită, tu ! Nu ţi-am spus c-am făcut un bebe mic ?! Parcă se mira că mai putea vorbi. Pe şolduri, nu, altădată! rîse ea. Auzi, başoldina de Iozefa, să-i circule sîngele prin arrterre ! Dar unde-o fi bîlbîilă acuma ? Afară ? Cîntă şi el la ţambal ? Dă cu sapa ?... El o frecţiona pe gît, alene. Iozefa mai avea un fix : ştiu de la cei din teatru : îl punea pe Eldar s-o frece, goală, c-o perie de păr de porc, de sus pînă jos, pînă devenea roşie ca sfecla şi caldă ca o iapă ! Tîmpiţi actori, numai de bîrfe sînt buni. Aveau dreptate englezii ăia, pe vremuri, că nu-i îngropau în cimitire! Bohoţi ! Dar şi Melentişor ! plici ! plici ! cu palma cu şpirt pe poponeaţa ei ! Sau n-ajunsese pînă acolo ? Hai, Piţi, nu mă fă curioasă ? I se dilataseră porii de pe nas, ajunsese pînă acolo ?...

— Să fie cîne cine-o să-ţi mai povestească ţie ceva!

— Să fie ! O să latri ! Cutio ! zise şi-l făcu să bea cu forţa un pahar cu vin, cum o îndemnase Elvira. La ce te gîndeşti, la Melentişor ? Nu-l aduci să mă spovedească şi pe mine ? Nu vrei să afli că ai un bebe-mic, Piţi ? Ori nu crezi că e al tău ? El tăcu. Măi, olahule, o domnişoară prinţesă te-a întrebat oarece ! îi zise şi-i mai turnă un pahar cu vin pe gît, aproape cu forţa.

— Cred, zise el. Dar vrei să mă îmbeţi ? Cred !

— Crezi pe diabolul. De credeai, o luai şontîc-şontîc, să-l vezi !

— L-am văzut. În braţele Augustinei, preciză el. Seamănă cu mine, zise el.

— Dar atunci de ce eşti trist ?

— Nu l-am văzut... pe Melentie... Toţi sînt, cei de-aseară, numai el lipseşte... El, care m-ar putea apăra, la o adică, de nebunia mai ştiu eu cui !...

— Dar unde-ai fost aseară, lighioană ?

— Undeva, răspunse Rilă. Da, da, mă tem că e mort... I-am auzit glasul la tăniarul lui bunicu-tău... Ceva s-a petrecut atunci. Au fost şi...

— Şi puşcături, Piţi ? Lasă că vine bîlbă să te bîlbîie! Rîse, amintindu-şi despre ce-i povestise Rilă... cum îi spovedea pe răniţi. Cu ce-a pppăcccătuit ? Cu nimic, răspundea...

— Da, da, îşi aminti şi Rilă. Cu nimic, răspundea soldatul, privind cum îi înroşea sîngele cămaşa. Melentie îl făcea să rîdă — cu bîlbîiala lui ! Cu ce păcătuia Me? Cu nimic. Chiar Me zicea : poate că eu sînt ochiul veşnicului care glumeşte cu el, de mă bîlllbîi... El mă face pentru el să mă bîlll... Cam aşa : ştiind va să zică... da, el, că soldatul n-a păcătuit... Şi ce vină avea că murea ? Auzea clopote ? N-auzea ?!

— Ce buni am fi de-un bal mascat ! îl plesni Agnes cu palma uşor peste palma lui plină cu spirt. Ce dans ! Am deschide amîndoi uşile magaziei de la moară şi prinţi cu baronese pudrate ar intra valsînd...

— Las-o dracului de moară ! se scuturâ Rilă, ca prins de friguri. Ies în drum să văd cine e pe marginea şanţului...

— Numai peste cadavrul meu, Piţi! grohăi ea. Doamna Elvira mi-a şoptit să te leg de pat cu un lanţ, dacă farmecele mele s-au dus !... Ah, ce pereche minunată sîntem, tu ! Un fotbalist genial şi o actriţă genitală ! Dar o să te culturalizez eu, o să te duc la teatru, cînd o să fiu Ofelia !.... O felie din Ofelia, măcar ! El nu rîse. Nu rîzi tu de mămiţica prunculeţului tău ?! De ce te ţii aşa de nealcoş ? De porost ?! Nu ţine cu ieşitul în drum, poţi să-ţi laşi udul chiar în pivniţă!... Ascultă, bre ! Ce faci, dormi? Piţi, cînd o să fiu — chiar ! — învăluită în flori... nebună de dragoste-mplinită ! nu... Auzi ? El începuse să sforăie. Nu te prefaci ? O, Hamlet-baci ! am să zic... Piţi! Dormi ? Da, da, ce piesă ! Hamlet, prinţul, cu perucă... Aiurea, şi fără ! Mă auzi ? Hamlet, danezul, o bucată de fericire !.... O parte din fericirea sa o aruncă... Hei, Piţi, te joci cu piţipoanca ta de-a ?...

Ieşi în goană pe scări, o strigă pe Elvira... Doamne, parcă el nu mai avea aer, aer, aer!... Dar Rilă o pîndise pe sub gene ! Hehei ! Halal actoriţă-măgăriţă ! În doi timpi şi trei mişcări se face praf şi urlă : vai ! vai ! tanti El-

vira ! Rilă ieşi pe uşa din faţă a casei, spre drum... Oneaţă chiar mînca nuci în uşa bisericii ! Dar unde era Ezdra, bre ? Al doilea Moise, unde era, aduna cărţi vechi, le rînduia, culgea date, bre, rapoarte, asculta mărturisiri? Nu putea să moară Me ! Ezdra a murit la adînci bătrîneţe ! Trebuia să înceapă rezidirea templului, bre ! Spre binele urmaşilor ! Este ?

— Hei, Rilă ! îl strigă Oneaţă. Veni şi-l îmbrăţişă. Credeam c-ai mierlit-o... Se poticni. Nu te supăra, continuă, credeam că în moară... ai rămas pe sub saci... sau înecat în magazia cu grîu ! de nu te-au găsit ! Bravo, bă ! Îl pupă.

— M. pe unde este ?

— La curve, rîse Oneaţă. Nu l-am zărit ! Da, pe unde-o fi ? Pe aici pe undeva, el e cu timpul, el numără ceasurile... A, nu crapă ăsta, ce să caute dincolo ?... Acolo... timpul nu există, şi el nu şi-ar găsi rostul !

Pîinecoaptă putea să ştie ! Dar unde se dusese şi lăutarul ?.... Oneaţă bătu din palme : n-avea pe cine să întrebe. A ! zise. Poate sînt prin sat după ăia de...

— După cine ?

— După ăia de-au stat în turnul bisericii ungureşti şi-au... De n-am putut lua comuna ! Ei, care ?! Ungurii de-aici. Că afurisiţii de la moară au tras şi şi-au pus coada la spinare ! Băi, ce masacru tîmpit ! Ai scăpat ca printr-o minune ! îl mai îmbrăţişă încă o dată Oneaţă şi-l pipăi pe spinare ca şi cum ar fi vrut să vadă de nu-i lipsesc niscaiva oase... Chiar, zise, nu-ţi lipsesc niscaiva oscioare ? Nimic ! Ce ţi-e şi omul, frate ! Ai doi ochi, două urechi... ca şi Cristos, ha, ha, ha... Şi-ai tot atîtea oase ca şi el !... Şi puţi şi a oţet...

— A vin acru, rîse Rilă. Mi-au dat cu forţa să beau. Să prind puteri. Sau să dorm ?

— Da, da, mi-a vorbit doamna Elvira mai înainte... zicea că eşti slăbănogit... Mă rog, cum sînt ele !... că de nu... eşti, he, he, he ! Am zis : bine doamnă, să doarmă ! Şi tu... ţîşni, pe uşă !... Hai, ia o nucă ! Măi, ce gust are nuca în toamna asta !... Este ? Băi, şi ce lumină ! Cînd ai apărut în pragul casei... acum două clipe... Te bătea o rază de soare... Erai luminat... aşa... de sus pînă jos... Chiar la

Melentie m-am gîndit şi eu. El ar fi spus... ca şi ieri, cînd tot aşa, Pîinecoaptă era bătut în faţa cuptorului de pîine de o rază de soare... A zis... Stătu o clipă pe gînduri. Ce spusese Me ? Aha ? Da, nu mă mai bîlbîi ca el. „Uite-l pe Iepurilă... vine spre noi... în raza asta de soare, e ca şi cum s-ar rupe... dintr-o materie dumnezeiască..." Ei, he, he, he, ce zici ? Noi îl pomenim, şi el dă din dos !... C-a fost eliberată Oradea... acuş ! acuş !... Şi-o fi cu Iozefina-bombolina !

— Cred că e mort, îi îngheţă lui Rilă o lacrimă pe undeva prin gît. Şi fiindcă nu avea nici o dovadă că Melentie... Zise : Mi se bate un ochi !

— Rahat cu perje ! Lasă, îi îngropăm pe... Şi pe urmă, după ce-i aduc din sat pe... şi li se dă o lecţie, că merită !... Merită ! Pe urmă o-ntindem la Oradea şi dăm de Me frecînd-o cu spirt pe şale pre...

— Să nu rîzi... Eu i-am văzut, eu v-am spus. Dar nu era vorba... Chiar că reuma o...

— Ei, bine, fie şi cutra de reumă ! Dar uite-l pe Pîinecoaptă ! Hei, gata ? Stai pe loc, îi zise lui Rilă, regulăm repede chestia asta şi o-ntindem la Oradea... Văd că şi te-ai pregătit de bal, ha, ha, ha... Ai o moacă ! Ptiu ! O sută de ani trăieşti ! zise şi grăbi pasul spre autobuzul lui Ion din Ciucea, cu care venise lăutarul... şi din care erau daţi jos... daţi jos... Pînă şi mustăcilă, tatăl lui Agnes. Mustăcilă mustăcea, cum îl ploua pe el într-una... Rilă se prelinse pe lîngă stupii şefului de gară... N-avea chef să stea de vorbă cu... Numai Agnes să nu iasă din casă şi să-l vadă pe lîngă stupi... Căci femeile îl căutau ! Dar cum de nu-l văzuseră ? Nu-şi închipuiseră că putuse să iasă prin uşa din faţă ? Îl căutau prin privată, auzi !...

— Lasă că-l găsesc eu ! îi spunea Augustina Elvirei. Tu stai cu pruncul în casă, că alea se uită la el ca proastele şi nu ştiu ce să-i facă. Alea erau Agnes cu maică-sa. Auzi, tu ! Copilul războiului ! Al nimănui ?! Nu se ştie cu cine ?! Hm ! Adică ea ştia cu cine... Biata de ea, Agnes ! Cine nu iubeşte nimic e tare ca oţelul, iute ca fierul, de neînvins ! Ea, pe oricine... Adică, vezi doamne, Agnes era vulnerabilă ! Auzi ce-i trecea nevestei şefului de haltă prin scăfîrlie, căutîndu-l ! Filosoafa lui peşte sărat ! Filosoafa din Bihor, cu cuţitul la picior ! Ea tăia porcii.

Iar soră-sa, ehei ! ce mai umblase cu neasemuitul cosor pe la gîtlejul blonziului ! Dar ce-am eu cu ele ? se întrebă Rilă. India era departe ! Oho ! Bihor — o provincie din India ? Unde era Cata-Chiţiga să spună ? „Băieţi şi băiete, India ne-a dat hipnotismul, logica, jocul de şah!..." În toate, acum, nici o logică ! Groparii, nişte boşorogi, şontorogi, lăutari de doi franci, săpau pămîntul, o muiere cînta prin porumbii ce începeau la marginea grădinii şefului de gară : „Cucule, mare duşman, Ţi-am plătit să-mi cînţi un an", vîntul prin frunzele nucilor îşi schimba culorile, pe Pîinecoaptă îl apucase strechea în şosea şi striga cît îl ţineau bojocii că pămîntul şi aerul nu se pot vinde!... Dar cu cine se certa, pe cine-l căuta ? Pe Me ? Parcă nu. Apa şi aerul, cerul şi pămîntul cine încercase să le vîndă, de ieşise atîta moarte ?... O, cînd devin vioriştii patrioţi ! „Unde e ? că el nu e între morţi ? !" urla şeful plutonului de asanare. Doamne ! zise Rilă, simţind cum i se face frig. Doar nu pe mine mă caută ? Se lipi de claia de paie, încercînd aproape fără să vrea să intre în ea, să se facă nevăzut. Cînd nebunia face valuri, fugiţi băieţi şi băiete ! zicea Cata-Chiţiga. Dar unde putea fugi ? Parcă o zări prin porumbi pe ţiganca borţoasă. Ea cînta ? Nu-i păsa, nu ştia ce e în drum ? Dar cine era pregătit pentru un asemenea ceas ? Ce s-o-ntrebe ? De nu era o arătare, era şi mai rău, căci ar fi arătat, aşa cum cînta aproape fără glas, stricăciunea timpului... Păi, nu ? Doi tineri nici măcar din Verona !... El şi ea, liceişti din Oradea, în apa de la băile Felix înotînd, alături... În apă, se asemănau ! Ce vîrstă ? 16, 17 ?... Şi mai mici fuseseră !... Rîdea Valeria de pe mal : „Nu te cunoşti tu de ea şi ea de tine !" Şi nici în oglinda în care se pieptănau babetele ei nu se deosebeau, parcă erau gemeni, ei nu începuseră să-i crească... Mai tîrziu, da, ţiţu bun! Dar la început, o apă şi-un pămînt ! Şi cum şi ea era tunsă băieţeşte... Da, o prietenie... frăţească, atît ! Melentie, într-unul din primele sale caiete cu coperţi albastre scrisese : „Ce era eros, bre, aici ? Nimic definitoriu !" Ei ?! Dar cînd i-a pus mîna pe umăr, să nu cadă în şanţ, cînd ea privea ca o zăludă luna ieşită peste pădure, ca răsărită din verdeaţa pădurii, în plină zi ?! Suna o goarnă în lanul de grîu, ca într-o cazarmă. Ce să-i strige, ce să-i spună ? Prostioare de liceişti, că se ţi-

neau strînşi de mînă, ca legaţi, ca nişte gemeni, să păşească împreună spre ceva mişto, cum era luna-nebuna ?... romanticcca lună, de mînă, s-o ajungă? Fugi, mă, o să-i răspundă ea, nu vezi că sînt cu burta la gură, ce vrei, bolundule ?... He-hei ! I-ar fi putut zice : bre, vrei să violezi legea ?... Aşa, chiar de mîştocăreală ! Ce lună ?! Hai sictir ! Păi, ca să vezi, astrul etern, de ochiul căruia n-a scăpat nici un muritor să nu fie văzut ! Hai-sictir, boierule ! Nu, nu putea să fie ea, n-o auzise niciodată cîntînd ! Şi asta, îmborţoşata, gîjîia, culegînd drugi de porumb, pentru copt : „Codrule, pice-ţi frunza galbenă !" E clar că-l vedea lipit de şira de paie ! „Codrule, pice-ţi frunza galbenă ! Mi-ai cîntat un an şi-o lună, Ca să-mi faci inimă bună !" Ţara arde şi oacheşa cîntă ! Dar cine dracu a mai văzut corturărese cîntînd ? El, Rilă ! O văzuse şi p-asta ! Asta chiar că era ca într-o operetă de Eldar : la, la, la şi la, la, la, şiăia, în cimitirul din spatele bisericii, hîrşti, hîrşti ! la lopată... Dar de ar fi fost chelişorilă aici, ce-ar fi răspuns ? Bagă-te în paie, că altfel de te prind ăştia de viu pun paiele pe tine ca pe vier şi te pîrlesc de viu ? Sau ar fi dat din umeri ? Ar fi rîs : eu mă ocup de viţuri, nu fac helogiul morţii, eu cred doar în romantze, vodeviluri şi... Intră în paie, ca într-o baie de lumină, ca într-un amurg. Amurgul se închega galben, bre, în paiele galbene ce puteau — chiar în acel loc îşi găsise locul, porcul de flocan ! — a pisat de cîine.

Un zuruit de tobe. Un foc de armă, îndepărtat, parcă pe un alt mal. Vîntul se umflă, descreşte, galben se stinge, ca de coclează, trecînd pe alt mal. Din mal în mal. În paie îngropat, el parcă-i un cal. Un val, un val, la Constanţa, depărta orizontul de mal. Şi armeanul, a doua zi în zori, după ce butoaiele cu bere fuseseră aruncate în mare : „Ah, fraţilor, ce ceaţă e la mine în burtă !" În foale, adică nici ca cum în cap ! Ochii adormiseră, orbiseră, astupaţi cu paie, bătăile inimii se sleiseră, sîngele încetinise, se sleise, mîinile, singure, nu mai ştiau de ele, picioarele parcă se rupseseră de la locul lor şi săteau deoparte, ca nişte cizme — numai gîndurile nu se predaseră, licăreau, licăreau. Micşorau distanţele. Îl aduceau pe Eldar — ah, ce două palme i-ar mai fi dat şi acum, ca atunci, iarna, sub felinar ! — pe aproape, frecîndu-şi chelia cu

un prosop verde. Bolborosea : „civilizaţia a distrus egalitatea dintre oameni. Era mai bine în comuna dintîi". Şi borţoasa : „Mi-ai cîntat pe-o creangă verde, Unde nimeni nu te vede." Alt foc de armă ? Ah, nişte saci cu păr, pe care chiar mîinile păroase ale Etternului i-a împins atară din livada nemuritoare. Marş ! Era şi normal. Ca şi basmul cu Făt-Frumos. Cîtă suferinţă, atîta istorie. Cînd ieşi din ţarcul cu zgripţori şi păsăroaice, om eşti. Pe urmă, floare în vînt ! Nu sîntem chiar îngeri. Sudoarea asta puturoasă, şi ...şatul de cîine ! În paie, un fel de legumă acolo, prin care vîjîie din cînd în cînd sîngele, îmboldit de năzăreli... Ca şi cum zbaterea flăcării ar mişca fotoghinul din burta felinarului. Nici o stea, din paie, nu se zărea. Poate încă lumina nu se terminase pe pămînt. Nici un zeu nu behăia, nu cînta din fluier. Poate şi cristoşii de lemn din pătul, acoperiţi cu maldăre de cînepă murată, aţipiseră. Cata-Chiţiga ar mai fi strigat : „Unde eşti, Chimiţă ? Unde eşti, Osiris, semnul Nilului binefăcătoriu, care în fiecare an mori şi reînviezi ? Unde eşti tu ăla din terfeloage ?" Sau armeanul, cu stelele lui fixe ! În zbor, să se fi stins toate păsările ? Şi totuşi, din cînd în cînd, ca o minciună, un foc de armă se-auzea şi printre paie ! Hei, lumea nu murise. Rilă-Iepurilă, nici el. Dar se topise, n-avea glas, şi nu era cine să-l audă. Ei, ei, sau să-l tragă de picioare ! Căci simţea pe la tălpi cum îl stuchea o boare răcoroasă. Află, domnule inspector, că glăsciorul cheliosului îl făcea să rîdă ! Ce bucurie ! Auzi, tocmai de la tîrlă-mpuţită de Eldar. Mîrîia — ca să rîdă de lume, normal ! — : „Bre, eu nu scoposesc orice ! Operetă de conjunctură ? Ce scoposeală e asta ? De circumstanţă ? Circumstanţial de loc şi de timp ! Maca de vaca. Nu e carne la măcelărie ? Hap ! cu o arie despre coada ce iese din măcelărie ! E prins direftorul de la fabrica de vax de ghete frecînd duşumeaua cu secretara sa ? Japs ! pre el. Căci cică nu-i citea în palmă, cum a declarat fosta dactilografă, ochelaristă, ci în pasămite altceva ! Japs ! cu aria ! Tra, la, la, la ! Ca şi cum excepţiile ar face regula. Nu sistemul centrifugalo-centripet. N-au viziune de ansamblu, vizitiii ! Şi mai ales, nu văd ce nu se vede. Ce e dincolo. Relaţia noastră cu... înţelegi ? Cine sîntem cu adevărat şi ce putem ? Vezi — şi-l mîngîie pe barbă, cheliosul ! — eu vreau

să fac o operetă în care să vîr centrifugul-centripet şi coşmoşul... şi ce e cu Ăla ! Babanul (Babaclonţul)." D-aia n-o s-o scrie niciodată. „Două-trei glumitze despre lipsa de momitze, despre lipsa de costitze de yorc ? Nu e o cestie et-ternă ! S-o fac să cînte pe secretgaura doftorului în chei de cal ? Eu ? Care sînt un jeniu-jet-bejet ?! Mai bine le pun să cînte la flaut, în ciorapi flauşaţi stînd, mai sus numitul jeniu !" Pac ! Ce se-ntîmpla ? îl trăgea cineva de picere ? Dacă îi este frică, e vinovat ! El ! Ce, eşti sifilitic ? E leşinat, a căzut între paie !... E ud, ud ! Ei, doar n-o fi intrat din nou în mitra mumă-sii ! Pleosc ! Măgarule ! Of ! ce uşor e ! Of, ce uşor e, parcă şi-a pierdut greutatea !... Greutatea şi electricitatea ! Agnes ? Nu. Lăsaţi-l pe pătură, întins ! E viu. Plecaţi dracului de-aici! Elvira. Linişte, linişte ! Vîntul adiind. Şi o lene, într-o leneşă sămînţă. Atît era, atît, o sămînţă.

Codrule, pice-ţi fruza galbină !

O cioară sări din zborul ei, ghemotoc, pe iarbă. Buf ! Ce vînător n-avea linişte ? În paturi, sub pături, încă o dată cu Esti. Doar o sudoare. Şi totuşi. La Constanţa, în valuri, trupurile s-au atins. Ce scînteie a luminat apa sărată a mării ! Dar la Felix ? Îţi aminteşti ? Picioarele încurcate între ele, mîinile strînse, focul din apa venită fierbinte din adîncuri. Din neştiute adîncimi. Aceeaşi scînteie. Şi pîntecul ei, lovit de flacără, parcă arzînd în apa caldă. Doi peşti apoi, răsturnaţi cu burţile în sus, ca morţi. Şi lotuşii ? Înfloriţi, ca nişte ochi ai lui Budha. Un Budha ascuns în adîncuri, cu o mie de ochi privind lumea : o mie de flori de lotuşi.

— Spune mai departe, bre, te ascult !

— Şi povestea ce ţi-am spus-o, Esti, cu ursul legat cu o sfoară de mătasă de bot. Intram cu el în piaţa din Veneţia, porumbeii zburau. Intram cu el în domul din Veneţia, ca într-un vis. Nu-ţi aminteşti ?

— Spune mai departe.

— Uite-o pe Aurica ! Şi pe Augustina, prorociţa, tălmăcitoarea viselor, zise el.

— Boierule, vrei să te scap de lumea asta de-aici, de... ei ? Dar nici pe ei... şi nici pe tine nu te cunosc. Nu, nu mi-e frică. Mă cunoaşte cineva ? Ho, ho, amintiri min-

cinoase, poveşti cu care vrei să-mi suceşti minţile ? De ce ? Dormi.

— Cînd te aud, Esti, simt că-mi pierd minţile. Tu eşti ! Unde te duci ? Unde... Zbori, tu ? Cioară... Ei, pe cine să întreb ? Pe muta ?... Frăţînii se cosoresc între ei. Totul se abureşte, ca o oglindă în baia internatului şcolii... Surorile şi miresele se otrăvesc între ele. Prietenii îşi scot cuţitele de la tureatcă, din teacă, orbi. Cu cine să băsădeşti ? La cine să strig ? Şchiopul fură oul de sub găina surdului. Inşi cu inimă de rechinaşi se bat în chiept cu pumnii. Cu cine să vorbeşti, cu dracul, cu lacul ? Venise clipa ? De n-ar lua-o lumina la sănătoasa ! Of, of, of, muică ! cînta armeanul la Constanţa, călare pe un butoi cu bere, dîndu-i pinteni, lîngă Cata-Chiţiga, pe alt butoi, ca în tinereţile lor, la Sulina. Of, of, of, muica mea ! cîntau, în timp ce între stele, sus, se năştea o lumină. Lumina care-i vedea. Of, of, of, inimioară ! Simţi cum creşte lumina, răcoroasă : ei, ca să vezi, Aurica, muta, îl umezea pe frunte şi peste pleoape cu o cîrpă albă muiată într-o cană cu apă rece. Cine te-a trimis ? Ea nu răspunse. Ce se-aude în drum ? Cine urlă ? Ea privi spre şosea. El se ridică în picioare şi, sprijinindu-se de umerii ei firavi, porni spre gălăgia aia... Aurico, tu mă minţi ! N-o cheamă pe borţoasa aia, Esti ? Ea îl privi ca dintr-o altă lume, îndepărtată. Nu e cumva Esti ? Ea dădu din cap : nu. Ei, copila asta nu putea să-l mintă ! Ea-l scosese dintre saci, de sub morţi, dintre moarte şi viaţă, n-avea de ce să-i ascundă un adevăr atît de mic... Deci n-o cheamă Esti ? îi căzu el în genunchi, mai mult împiedecîndu-se de un smoc de iarbă. Nu ? Nu, clătină ea din cap. N-avea de ce să-l mintă, sau de avea, de avea ? !... Atunci ce tulburare ascundea minciuna ei, ce jurămînt, ce păcat, ce zodie, ce ?... Ea clătină din cap, ajutîndu-l să se ridice din nou în picioare, ştergîndu-i fruntea cu basmaua ce părea o cîrpă udă... Mulţumesc, Auriço. Hai să-i văd, îi spuse, arătîndu-i cu toate degetele mîinii drepte deschise pe cei de pe buza şanţului... Doamne, ei erau ! Cei de ieri ! Acum, altfel. Plini de făină pe haine şi pe faţă, prin păr. Parcă pudraţi. Plini de boabe de grîu prin buzunare, pe faţă, prin păr. Oameni de făină, oameni din boabe de grîu,

mulți, muți, tăcuți, cu ochii deschiși, spre cer, așteptînd cuminți să le termine gropile...

Vecina Augustinei îl bătea cu pumnii în cap pe soțul ei. Mustăcilă nici nu se apăra. Nici nu-și sufla nasul. Îi curgea un fir de sînge pe nări, amestecat cu muci. Curcubeul slăbănog de peste fîntînile de la începutul imașului se stingea ca o părere. Goarnele bândașilor lui Pîinecoaptă sunau sărăcăcios, ca din alte zări. Morții nu începuseră să aibă miros. De ce-l bate pe Gabor ?

— Pentru că a fost printre cei care din turnul bisericii lor au... ce să mai discutăm ! zise aproape obosit Oneață. Au cooperat cu inamicul, cum se zice în termeni militari. Nu ne țineau nemții și ungurii atîta, dacă ei...

— Ei doi ? Gabor și cu ăla ?... nimuricul ?...

— Pe ei i-au prins, pe alții îi mai caută. Și nevastă-sa, ce circ face ! Ca să arate că ea n-a știut ?

— Ce să știe ?

— Păi nici de ce s-a petrecut la moară cu băieții ăștia n-a știut ? Chiar, de nimic ? !...

Gabor nici nu-și ridica privirea din pămînt. Încăpățînat ca un turc. Îl prinseseră cu arme ?... Poate, poate... E un bandit ! Da ? Da, da !

— Poate, poate, zise Oneață, calmîndu-l cumva, mai mult de ochii lumii pe Pîinecoaptă. Deși, fiți atenți, el nu dă doi lei pe locul unde se află... Adică Gabor nu face relația dintre el și locul în care se află, și ora asta... Ia să ne uităm la ceas.

— Ei, și asta ce-nseamnă ? Că e țicnit ?

— Nu, nu. Pîinecoaptă. Mai rău. Că e lovit bine cu leuca, nu ca să ajungă nebun... Lovit, ca să fie ce este, un fanatic ! Oriunde l-ai așeza pe el tot l-ar durea în paișpe, el e sigur c-a făcut ce trebuia să facă.

— Da ? Să-l omoare pe Melentie ? Să-l rupă între cai ? Se opriră din vorbă o clipă : auziră răgetele măgarului cumpărat la Calafat. Iha ! Iha !

— De ce crezi asta ? se amestecă în vorbă Rilă.

— Pentru că el, mustăciosul ăsta, cu pipernicitul de lîngă el și cu încă doi au dat peste mine și peste popă cînd beam apă la fîntîna unui tănear... Ne-au gonit, și pe părinte l-au prins... Cineva a văzut cu binoclu, mai tîrziu, cum a fost sfîrtecat un om între patru sau cinci cai.

Aurica începu să se smiorcăie, lîngă Rilă. Ea văzuse cel mai bine ?... Porcii rîmînd în pîntecele celui rupt, ciorile zburînd cu bucăţi de maţe în ciocuri. O, de n-ar fi fost oile ! Oile, să-l poarte, adunat într-o pătură, pe spinările lor, spre pădure.

— Dar cine era omul nu se ştie sigur, zise Rilă. Putea fi chiar un neamţ, sau un ungur... De ce vrei să-l bagi pe Melentie ?... aproape ţipă el.

Pîinecoaptă se bătu cu palma peste frunte. Oneaţă, calm :

— Rilă nu vrea să fi murit Melentie ! Asta e ! Şi lui i se mai pare că Gabor ăsta... şi chiar şi mie îmi miroase la fel. Gabor ăsta, autistul ăsta !... nu poate să fie un mare porc... Un fanatic, da, mînînţel, dar nu unul cu o... fabrică de... aburi în cap... să calculeze... Nici pînă mîine nu e în stare să calculeze ceva... Pricepi ? Pe Pîinecoaptă voia să-l convingă. Păi, da, insista el, fiindcă, priviţi-l, vă rog ! Nu are nici ca cît conştiinţa rahatului în care se află ! Ăsta nu crede că-l poate cineva chiar acum puşca... pentru ce-a făcut... Nu, nu, ăsta n-are nici o spaimă ! Fiindcă nu e capabil să simtă... măcar ca un şobolan, cutremurul... Nu are antene — degeaba poartă mustăţi ! — să simtă cît de cît pericolul...

— Dar de ce să-l puşte ? glumi stors Rilă. Şi cine ?

— Ei, cine ? ! E pentru ce. Priveşte morţii ăştia... De nu dădea el vestea că noi înaintăm, nu se grăbeau ăia la moară cu pacpacul ! Dar ce e ? A, zuruie nucile pe acoperişul de tablă al bisericii. Legănase vîntul o creangă. Nucile cădeau pocnind pe cimentul ce înconjura ca un brîu sfîntul lăcaş. Poc, poc, poc. Ca nişte clipe ce explodau. Şi măgarul cumpărat la Calafat : I-ha ! Şi nimuricul, la întrecere : I-ha ! Iha !

Mi-ai cîntat pe-o creangă verde, unde nimeni nu te vede, parcă auzi Rilă din spre porumbii netăiaţi. Şi pe una mai uscată, fiindcă mi-s tot supărată. Ceva de prin Banat, dacă era cu mi-s... Dar Esti nu fusese niciodată în Banat ! Se aşeză din nou pe laviţă : Aurica îl trăsese de mînă, să-i lase în pace... Pîinecoaptă plecase spre cei din jurul lui Gabor, Oneaţă auzea şi el cîntecul ?... Să-l întrebe ? Nu, nu... Dar ce era cu mama lui Agnes ? Tot bătîndu-şi bărbatul, îi căzuse fusta. Gabor o trîntise la pămînt,

totuşi ! Şi-i rupsese şi bluza, cămaşa. Rămăsese cu fundul gol. El rîdea şi-i făcea semne să intre în curte. Ea, nu şi nu, lîngă el ! Hop, cu ea de gard, el, Gabor ! Ea veni în faţa lui Pîinecoaptă, plînsă, nemaipăsîndu-i de cum arăta. Ca în faţa unui acuzator, surîse Oneaţă.

— Îşi arată nurii ? rîse Oneaţă. Trucuri vechi. Să te arăţi... nudă ! He, he, şi acum, mai ales în faţa unei trupe de soldaţi stătuţi.

— Ca să cîştige ce ? îl întrebă Rilă. Viaţa lui ? Dar nu e în nici un pericol... De e vinovat, va fi judecat şi va plăti...

— Nu mai e timp de-astea... Şi apoi, judecata e ca şi făcută. Da, muierea asta nu e proastă... Uite cum a simţit că lăutarul poate desface azi nodurile... Ca o căţea s-a dus spre el, ascuţindu-şi... nu ghearele, gîndurile, studiindu-şi va să zică... adversarul... Ca să pătrundă în tăria de piatră din care e făcut sufletul — cel puţin acuma ! — ăstuia cu vioara... Cu ce să-l înduplece şi să-i prindă... mila ?... Cu această vie şi plîngăcioasă şi disperată, totuşi, miere din ochii ei de gudă...

— Nu vorbi aşa, zise Rilă. Taică-său o făcea pe Agnes gudă...

— Nu ştiu cine e Agnes. Aha ! Fata aia care poartă perucă roşcovană... Şi tu... de ce-o ţii pe cap, peruca asta ?

— Poftim ? zise Rilă, atent doar la mersul nevestei lui Gabor spre lăutar şi la cîntecul ce venea din porumbii neculeşi...

— Dumneata poţi să pleci, îi zise lăutarul femeii şi o pofti să intre în curte...

Aici se înşelase el : căci muierea fugi lîngă bărbatul ei. Nu voia doar viaţa ei, aici se înşelase lăutarul... Din fuga ei spre păcătosul cu mustaţă stufoasă... ceva invizibil se văzu : mila şi spaima ei !... Începu să plîngă în hohote, ca şi cum totul era pierdut. Nici Dumnezeu nu mai putea, dacă nici ea nu... Plîngea, bătîndu-şi din nou bărbatul cu pumnii ei mici şi fără greutate, în timp ce dintre porumbii neculeşi iarăşi se auzea borţoasa cîntîndu-i pruncului din ea cîntecul iubitului ei ! O lumină se aprinse dincolo de curcubeul ce se stingea. Un fulger ? O nălucire ? Oricum, cîntecul, şi plînsul, nucile pe acoperişul bisericii zuruind... Rilă închise ochii. Deşi, deşi

era foarte clar că între Invizibil şi ce era în jurul lui ceva... ceva... se ţesea subţire.

— Tu ai ce n-am eu, zise Oneaţă şi se aşeză lîngă Rilă pe laviţă, pipăindu-i pătura de lînă cu care era învelit. Eu am simţul realităţii, surîse Oneaţă. Pentru mine aceşti oameni de pe iarba de lîngă gardul bisericii sînt morţi. Şi nu simt nimic din splendoarea acestei biserici a cărei clopotniţă a fost dărîmată de un obuz... Îţi aminteşti de Melentie ?... cu lumea decapitată, fără Dumnezeu, fără sacru, a conului Iancu ? ! Tot Caragiale — fără valori sfinte. Nimeni nu crede în nimic. Decît în vorbe. În teatru, de ! Demagogia e noul zeu, un zeu detestat, dar iubit, totuşi, pentru că de el depinzi. M. îl iubea pe Rebreanu. Sper că nu-ţi trece prin cap să mizezi acum pe nişte cai morţi. Aştia sînt vinovaţi, trebuie să plătească. Pentru tîmpiţi, puterea exemplului este înfricoşetoare... O să fie... puşcaţi ! Tu refuzi să te împaci cu această realitate... adică gîndul tău refuză că s-ar putea petrece... Şi totuşi, eşti convins de asta ! Ţi se pare o aberaţie... şi să asişti la o absurditate... care sub ochii tăi se va desăvîrşi !... Mustăciosul e bătut de nevastă-sa, lîngă el se mai află pirpiriul ăla... speriat de bombe. Ungurii din sat vor plăti... Şi ăştia doi, care au şi fost amestecaţi... vor plăti ! Nevasta mustăciosului nu se împacă deloc, nici ea, cu ce simte că nu se va mai putea repara... Se uită la cer, dar nu-l vede pe Dumnezeu. Ea e mai tare ca tine, începe să aibă simţul realităţii, aşa, instinctiv, ca un animal ce presimte cutremurul... Are tăria să judece această situaţie a ei, a lor... Tu nu ai puterea să-i... combaţi această împăcare a ei...

Dar Rilă adormise, rezemat de gard. Sau îl asculta pe Oneaţă cu ochii închişi ? Oneaţă era cretin ? ! Cum să omori pe cineva în faţa unor morţi ? ! Ce crimă abominabilă ! Şi fără rost. O glumă proastă. Ca să-l sperie pe Rilă ? De ce ? A, să rîdă de el ! Şi de... legătura lui cu Agnes, ce-o ţinea pe maică-sa de mînă !... Printre gene : lumina tîrzie în care secau foile nucului, îmbătrînind. Chiar pe cei ce au fost amestecaţi în... povestea de la moară... să-i ucizi ? ! Ca să se facă dreptate ? Oare ? Zise, cu ochii închişi :

— Ca să triumfe dreptatea ?... Ori ca să trîumfe moartea ? Ce simplu, pac, pac, şi distanţa dintre un mal de-aicea şi malul celălalt, între ei şi, o să rîzi, Dumnezeu... Nestaşnic om mai eşti ! ar zice armeanul născut la Turnu-Severin. Fără stare...

— Eu n-am omorît niciodată pe nimeni ! tresări furios Oneaţă.

— Mai e timp... Şi tu eşti mai deştept decît civilii ăştia năroji şi gălăgioşi cu care ai venit în maşină şi la care le ţine hangul şi Pîinecoaptă. Trimite-i dracului de-aici !...

Unde e Melentie ? îl întrebau pe Gabor. Dar acesta tăcea — tîmp. Fiindcă de fapt nu ştia cine e Melentie. Doar Aurica ştia totul, dar n-o întreba nimeni şi nici n-ar fi putut spune pas cu pas... Din clopotniţă, nici ea... Sau măcar la început nici ea nu pricepuse... Plîngea în braţele Lunei de la Strehaia. Hei ! Aţi dat foc ! Aţi semnalat inamicului, aţi... Gabor şi pirpiriul nici nu pricepeau prea bine cuvintele ce ieşeau din gura-mitralieră... Pîinecoaptă. Se făcuse o legătură periculoasă în capul lui — între durerea pierderii celor de pe buza şanţului şi răzbunarea durerii... Pentru Melentie ? Dar acum ce-ar fi zis Me ? Poate : şi căpăţîna celui ce scoate sabia va fi retezată de sabie. Cam aşa ceva. Sau ceva mai patetic, ca să-i rupă din nebunia în care intraseră ca într-un nor de funingine. Agnes veni lîngă Rilă :

— Piţi, spune-le că mă iubeşti ! Şi să ne dea pace ! Nu vezi, tata s-a pişat pe el ! Să facă o pauză ! E umilitor, zău ; n-am văzut niciodată aşa ceva...

— Pentru că e vinovat, zise Pîinecoaptă. Nu vezi că omul ăsta doarme şi nu mai ştie ce e cu el, domnişoară ? Cum să te iubească, he, he, ce acuma e vreme de asemenea... glume ?... Sforăie încet, nu mai e în toate minţile, e ca o legumă fiartă...

— Dumneata mă insulţi, zise Rilă, fără să-şi deschidă ochii, ca să vezi de nu vreau să mă ascund în neputinţa asta... în somnul ăsta... şi să scap de ce crezi că merit... Ce merit ?

— Glonţul ! zise sec Pîinecoaptă.

— Hai-sictir, prostule ! strigă la el Oneaţă.

— Zici așa, dar și tu crezi la fel, nu se lăsă lăutarul. Însă cu el timpul nu s-a sfîrșit, cu ăștia... gata !

— I-ai și judecat ? aproape mîrîi Rilă, pentru prima oară înfuriat... Tu ești judecătoriul, gata, ai aruncat zarurile !... Ești bolnav, omule ! Apoi, cu glas mai scăzut, către Agnes : Eu îl înțeleg... durerea l-a scos din minți... Era prieten cu Melentie și... Sufletul lui s-a îmbolnăvit. Și apoi, mai tare, către Pîinecoaptă : Melentie mi-a zis aseară că te cheamă de fapt Iacob. Lăutar de prin vechiul regat. Iacobe, ți-a zis, rîzînd, din coapsele tale vor ieși regi. Asta te-a făcut să rîzi, molipsit de rîsul lui Me, fără să știi că el te asemăna cu Iacob cel căruia i se promisese că din coapsele lui...

— Nu te linguși pe lîngă mine, fîrtate, că nu ține.

— Asta nu te lingușește, îl luă Oneață de umeri pe lăutar și-l îndepărtă de Rilă, să nu se mai certe. El crede ce spune. Vezi, ăștia doi unguri, și muierea mustăciosului, poate, chiar de stau în fața puștilor, nemișcați, nu cred... Și nici cei cu degetul pe cocoșul puștilor nu cred. Totul e să fie. Rilă, fotbalistul, și cînd bătea mingea pe maidan avea un soi de credință... în jocul acela, că victoria va fi de partea celor mai buni. Pricepi ?

— Nu mă interesează.

— Ei, atunci n-avem ce să mai discutăm. Asta ar fi în stare s-o acopere cu pieptul său, romantic... pe fufa cu perucă roșcovană... Cretinelul, picior de aur, cap sec ! Poate.

Pîinecoaptă intră în cimitir. Pămîntul, afînat. Rîme grase tăiate de lopeți. Rilă, tot pe laviță, ca adormit. În ce mai spera ? Cretinelul, picior de aur, putea crăpa ca un conte de operetă, caraghios-eroic-îmbrățișîndu-și servitoarea, sau... Ei, da, citise și Oneață scrisorile Esterei și-o văzuse și pe Valeria isterizînd, isterizînd. Dar nu riscîndu-și viața, punîndu-i, îndemnîndu-i pe alții să... Elvira, parcă, pînă la urmă fusese cea mai nesăbuită ! Trebuia să-l ia pe Rilă și să-l urce în autobuzul lui Ion din Ciucea și să-l trimită la spitalul din Oradea. Mai mult ca să nu mai rămînă de față... Era în stare să riște ! Bă, să-i spună, și ce crezi că rezolvi cu asta ? Ordinea ?... Care ?... Putea trăi... și mai tîrziu n-avea decît să lupte, bre, pentru dddemascarea violenței ! Prostii — Rilă era

obsedat de Melentie. Bre, trebuia numaidecît să-i spună, cară-te ! Că de se-ncurcă ițele — pînă mai fac ăștia rost prin sat de niscaiva vinovați ! — moartea ta, tăticule, va fi cea mai teribilă mărturie împotriva vvviolenţţei ? Bre, cine, la-nghesuială, chiar Melentie al tău a zis-o, știind-o și el de la Cata-Chițiga, are vreun respect față de vvvalorile inteligenței ? Vaca-de-maca. Fiecare se închină întunericului din el, cînd apar puşcoacele. Iacob te crede vinovat. De ce ? Pentru că nu există martori că nu ești... Nimeni nu poate jura că te-a văzut că nu ești amestecat în... Și cu cît o să pari mai nevinovat, el o să fie mai convins că... Veni lîngă Rilă.

— Vezi, chiar stînd aici... neascunzîndu-te, tu vrei să arăți că ești inocent ca un... anghel. Cară-te ! Ghiorșon ! Și ia-o și pe regina Spaniei cu tine !

Ca și cum ar fi fost ultima șansă. Dar de ce ? Chiar l-ar întărîta atunci pe lăutarul smintit. Nu. Agnes fugi în casă, nu ca să scape de cine știe ce... Își adusese aminte că Elvira și Augustina rămăseseră cu pruncul... Se răcorea lumina. Morții, pe iarbă, păreau indiferenți : nu mai simțeau nici umezeala ce intra spre seară în toate, cînd se răcea pămîntul, presimțind întunericul nopții în care avea să se îngroape ca într-un mormînt înstelat. O furnică trecea peste pupila învățătorului din Gepiu, leneșă. Poposi în pupilă. Un punct, nehotărît dacă să se mai urnească din loc. O babă aprinsese lumînări la capetele celor morți. Lumînări, înfipte între rădăcinile ierburilor. Ei nu începuseră să aibă miros, o, încă nu ! Cum mirosea trupul bătrînului aventurier Kovacs-baci ! Și cum intrase mirosul lui în pînza de paianjen, și în varul de pe pereți, în trăiștile cu ovăz pentru cai. În lucruri. Și în pîine, în croampe, în mîncare... Ca și cum el nu se risipise în vînt, și nici în pămînt nu putuse fi închis — rămăsese să fie mîncat !... Buah ! borî Rilă, ca la Constanța, cînd cu inima rechinului. Buah ! Fii tare, intră în propria ta piele ! striga armeanul încălecat pe butoiul cu bere. Amintirea desfăcea tot ce era închis. Lume amestecată, ieșind ca la hipodrom, după curse, să-și bea berea... Iozefina, apoi, în podul casei bunicilor de lîngă cimitirul bombardat. Cu o oală de noapte în cap. De frica luptelor ? De

zăpăcită ? Şi în pivniţă, neamţul scăpat de Valeria... Ce ringhişpir, sub virulenţa nepăsătoare a ceasurilor. Şi tu, Iepurilă, vînat ca un şoşoi-baro din toate părţile, şi de unii şi de alţii. Culmea, dinţosul de Oneaţă să devină înţelept ! Rilă, neînţelegerea dintre tine şi ei poate să se ducă dracului, şi totul să fie bine, într-un singur fel : ca unul din doi, ori tu, ori ei, să piară. Nu era o operetă, e clar, n-avea nimic hazos... Nasulie ! Cum zisese Esti la ultima lor întîlnire, la internat ? Hei, Vali, Rilă, şi voi îngeri tineri, s-ar putea să nu ne mai întîlnim niciodată ! Esti, n-ai dreptate. Amintirile nu ţi le ia nimeni. Fleacuri, de-ale Valeriei. Oare ? Lîngă căruţele fără cai ale ţiganilor, parcă iarăşi mînca nuci borţoasa. Tu ai căutat-o, ea te-a găsit ! Ce vrei să spui, Oneaţă ? Iubirea, boule, nu moartea, ce dracu... Dar nu era Oneaţă. Parcă toţi îngerii aveau capetele de sticlă : se vedeau în ele ce gînduri, ce... Borţoasa cînta iarăşi ? Pe unde-ai fost, Esti ? Din oraş în oraş, Cluj, Sighet, ehei !, din sat în sat, din cîmpie în cîmpie, din munte în munte, din iarnă în iarnă, din vară în primăvară. Aici e capătul aţei ? Dacă pe unde-ai fost nu te-ai găsit, lumea aia nu există, ţaţo ! Nici o potecă n-a valorat doi franci. Da, da, asta, chestia asta te-a adus aici. Şi acum, ţaţo, cînd m-ai găsit, te minţi, ţaţo, şi mă minţi... Of, of, of, daică lume, cînta Firică Porcul, că-i pămîntul lung şi lat, dar degeaba, de n-ai pat, că e gol ca musca brează, că nimica nu viază, ţaţa mea... Probabil, îl corectase armeanul, vrei să spui că nimica nu înviază ? Domnule armean, îşi arătase Firică dinţii de aur, vă rog să nu întrerupeţi hartistul, nu vedeţi căci cînt ? !

Plînecoaptă plîngea ? Cutremurîndu-se, muşcîndu-şi mîinile. Rilă se duse către el. Să nu crezi că mila ta faţă de cei morţi, ori prietenia cu Melentie sînt mai... peste mila şi prietenia mea... Şi nici că sînt aceeaşi mîncare de peşte cu ura... şi cu setea de răzbunare faţă de nenorociţii ăştia doi ! vru să-i spună. Se lovi de-o piatră şi fu gata-gata să cadă în nas. Îşi suflă mucii. Parcă o aromă de salvie, jale-de-grădină, jaleş !... O părere. Plîngoci, lăutarul, îi strigă :

— Şi n-ai fost nici în grupul ăla de români din trupele horthyste pus să tragă în noi lîngă podul de la Frasin ?... Să apere podul ? Acolo unde a fost ciuruit colonelul cel

ciung ? Bine, forţaţi ! Dar aţi tras ! Rilă rămase cu gura arsă, căscată. Numai pentru asta meriţi s-o mierleşti, ticălosule !

Rilă nu răspunde, pentru că n-are ce să răspundă. Aproape făcuse spume la gură lăutarul. Ca şi copilul venit cu banda lui Firică Porcul să-şi vadă tatăl în laboratorul şcolii... bolborosind puştiul ceva fără sens, ca o profeţie ce anunţa căderea templelor şi a regatelor... Şi numai preotul ascultîndu-l, cu inima plină de speranţă, ca şi cum, după cele spuse de solul dumnezeiesc, o împărăţie nouă avea să se zidească. Vrei să-ţi ceară iertare ? îl auzi Rilă pe Oneaţă.

— Nu-ţi cer iertare, îi spuse Rilă lăutarului. Şi după cîteva clipe bolborosi ceva care putea să însemne că e vinovat.

— Fugi d-aici ! se răsti Oneaţă la el. Cum să fii tu responsabil de tot tămbălăul de-aici ? Lasă nobleţea de haracter, că nu ţine. Doar n-o să ne ceri şi să te închidem ?... Hait ! Uite-ţi vine piţipoanca.

— Sînt legat de ce s-a-ntîmplat la moară... şi ştiu ce mă aştepată, şi vreau să plătesc...

— Dar nu în faţa ăstora, Piţi ! Nu confunda aia cu gaia ! Vei fi avînd şi tu... ei, cine n-are !... Dar în faţa ta răspunzi, nu a lui sulovici ăsta !... Hai mă, căraţi-vă, nu vedeţi că omul e bolnav ? Şi ca orice ins bolnav... se găseşte vinovat de orice ?

— La noi strigă ştoarfa asta ? ! nu înţelese Pîine-coaptă. Şi-şi încleştă dinţii, ca să-şi ferească gura de miasmele iadului. Nu putu totuşi să nu zică : o coţopină care-şi închipuie că ăl bătrîn a făcut lumea din nimic numai şi numai ca să fie gurul ei fericit.

— Hei, hei ! boşorogea ! strigă Agnes la el. Eu n-am... Rîse, nu mai spuse ce n-are.

— Tatăl nostru care eşti plecat la moară, zise Ion din Ciucea.

Începură să pună morţii în morminte. Groparii şi tîmplarii puseră mîinile pe viori şi pe tobe, pe gordune, goarne şi clarinete... Elvira ieşi la poartă cu pruncul în braţe. Îi spuse lui Oneaţă : după asta, hai ! plecaţi, să nu iasă vreo trăznaie ! Gogu Pană, apărut din spre Miersig cu patru genişti, ţăcănea cu aparatul lui de pozat : ţac !

ţac ! Fixa clipa ? se întrebă Oneaţă. Un bou, zise. Taci din gură ! se răsti Elvira la el. Tac, dar nu pot să nu văd cît e de prost !

Rilă se apropie de trupul învăţătorului din Gepiu, ce era luat de picioare şi de mîini şi de pe la mijloc şi pus într-un sicriu mai scurt. Îl înghesuiră acolo... Îl descălţară. Tot n-avea loc. Aduseră alt cosciug, mai încăpător, să nu se simtă în lumea de dincolo strîmtorat. Rilă încercă să-i spună lui Oneaţă ce se-ntîmplase, cum trecuse seara la români, vrînd să-i scape pe cei închişi în moară... şi apoi, reîntors, neavînd imediat curajul să-i ia cu el... spre dimineaţă... Vrusese să treacă din nou graniţa, singur, nimerise într-un tăniar, îl apucase frica, dar şi... şi... că-i părăsise pe cei din moară, şi se înapoiase la moară... Seara îşi arunca umbra înaintea ei, răcoroasă, palidă. Ca un semn al întunericului nopţii ce avea să vină. „Cînd le-am zis să plecăm, sau poate nici n-am apucat să le zic, ne-au prins.“ Pîinecoaptă, Iacob, cu vioara sub bărbie, pe deasupra corzilor :

— Dar şi legătura ta cu poama aia acră !

— Mă-ta n-a fost poamă acră ? i-o reteză Agnes.

— Te-ai jucat cu focul, continuă violistul.

— M-am jucat, poate... Dar şi de scap de gura ta... şi cu tine o să mă iau de păr. N-o să ne înţelegem, poate, dar eu n-o să las să se creadă că vreau să te... puşc, surîse Rilă.

— Gata ! zise Elvira. Gîndiţi-vă la morţi...

— Ah, da, îi şopti Oneaţă... Iepurilă vrea cică să ocolească violenţa. Şi violistul parcă întrebă : acuma ? ! Dacă asta era credinţa lui, de ce pînă azi ?...

— Lasă-l în pace ! Credinţa lui ? Ei, şi tu ! Un băiat care s-a dat în vînt după fotbal şi după Esti...

— Şi-a nimerit sub poalele coţopinei ăsteia ! Că bine i-a zis : coţopină !

Ion din Ciucea citea din evanghelie. Ca un popă. Aerul lin venit dinspre pădure umplea seara cu miros de fîn, ca pe un grajd. Mustăciosul şi prietenul său cam nimuric erau ţinuţi tot între arme, aproape de uliţa şvabilor. Elvira nu avea încredere în Oneaţă. Totuşi, îi spuse :

— Ce să fi făcut ? ! Să-i fi lăsat pe oamenii ăştia ce sînt băgaţi acuma în pămînt... să-i fi jugănit pe ăia... care

mai tîrziu i-au ciuruit ? Cine putea jura că... Sau mai era vreo cale ? A făcut el o crimă, cu bună ştiinţă ?

— Da, nu i-a lăsat să-i sugrume... Erau mai mulţi. Sau să fugă, zise vioristul. Şi iată că ei intră acuma în ţărînă.

Aurica trăgea clopotul. Nu plînge, îi zise Elvira lui Rilă. „Nu plîng. Datoria mea sfîntă", sughiţă el...

— Dar gropile astea în plus pentru cine sînt ? se miră Elvira, dîndu-i Augustinei copilul să-l ducă în casă.

— Să fie, zise vioristul, şeful plutonului de asanare. Niciodată n-au fost destule.

Iha ! Măgarul. Şi nimuricul : I-ha !

Se auzi un foc de armă. Cineva trăsese în Gabor. Încercase mustăciosul s-o-ntindă ? Se clătină, ca beat. Nevastă-sa îl ţinea de subţiori. Agnes alergă spre ei, ţipînd.

— V-am spus eu, dintr-un fleac o să iasă o tîmpenie ! strigă Elvira la Oneaţă.

— Ei, mai dă-i dracului de bandiţi, că trebuiau de la început... puşcaţi...

Îi lăsară pe morţi în gropi, neacoperiţi cu pămînt. Nimuricul se luase la bătaie cu un copilandru cu puşcă... M-a înjurat de mamă, nimuricul ! Puşcă-l ! Hei ! Nu fă o moarte pentru o înjurătură. Ajunse şi Rilă lîngă Agnes. Clopotul tăcuse. „Face ca măgarul, să rîdă de mine", zise copilandrul.

— Ieşi dintre ei ! zise Pîinecoaptă. O să plăteşti tu... altădată... Acuma ieşi... n-avem timp, vine noaptea... Uite cum i-a rupt buza băieţandrului ăsta ! De-i luau puşca !... Ieşi ! îi spuse lui Rilă.

— De ce ? Nu-i pot lăsa... singuri. Termină cu glumele astea proaste, omule ! Cum o să... în nişte nenorociţi ? Sînt speriaţi, gata, făcuţi pe ei. Ajunge. Ce cîştigi, dacă... Şi după o ezitare : Ce cîştigăm ? Găsi tot el răspunsul : Alţii n-or să mai facă ce-au făcut ei... Ce ? Şi fiindcă lăutarul nu răspunse : Au... da...

— Şi cu cei din moară ! ? strigă băieţandrul cu buza ferfeniţită.

Rilă nu-l luă în seamă. Tot lui Pîinecoaptă îi zise, şoptit :

— N-ai nici un drept asupra lor.

— Dreptul... măcar al celor din moară !... Dacă nu şi al lui Melentie, se strîmbă vioristul. Şi, violent : Ce-ai tu cu ei ? Sînt propriul tău sînge, ce ? Dă-te la o parte ! îl luă de mînă. Dar nu bănui că fotbalistul era atît de neclintit.

— Fata asta, o arătă Rilă pe Agnes ce se lipise de el şi-şi scotea limba la... Şi copilul meu...

— Copilul războiului, nu al tău.

— Hai, terminaţi, oameni buni ! zise Elvira. Augustino, ce faci ?

Soră-sa venea din curte cu un par în mînă. Băieţandrul cu buza însîngerată o izbi pe Augustina cu patul armei peste mîini şi-o împinse în curte, lovind-o cu piciorul în burtă. Oneaţă, aşa începe nebunia, dintr-un fleac ! Opreşte-i !

— Nu pot, eu nu sînt soldat... Şi sînt şi civili, şi reformaţi, şi... Totuşi, încercă : Oameni buni ! Avea vocea parcă prea subţire. Nu-l auzi nimeni. Sau nu-l băgară în seamă. Îşi desfăcu larg braţele : Doamnă Elvira, nu sînt bun de comandant de oşti ! N-am ce face ! se dădu el bătut, convins că se afla în mîinile de fier ale unui adversar necruţător care era propria sa neputinţă.

— Gabor e prost, marhă, nu e rău, Iştenem !... încerca din nou să-şi bată bărbatul cu pumnii... Seara se apropia ca o funingine. Vecina îşi aminti ce-i povestise Augustina că visase... O, Iştenem ! Ea nu visase de cîteva luni nimic. Şi atunci ? O apă căcănie pe care pluteau lebede albe cu pălării negre pe cap... Gabor ! Taci la tine ! Dar el chiar tăcea. Luna, sus, peste pădure, ca o lacrimă de argint fulgerat. Sau ca o balegă îngheţată. N-o văzuse aşa în nici un vis.

— Hai, mă, dă-i dracului pe toţi ! îl luă Oneaţă de mînă pe Rilă, tandru, ca pe un copilaş. Nu vezi nimic ? Toţi sînt albi de frică, şi ăia cu puşcă şi ăia fără... şi şi cei încă pe marginea şanţului. Rilă fu mai atent : într-adevăr, între posibilii învingători şi posibilii învinşi — şi între cei morţi, nici o deosebire, pe feţele lor adică : toate erau albe-gălbui. Poate făina ?... Da, feţele celor împuşcaţi în moară erau pline de făină, ca de o pudră... Încolo, nici

un neant nu-şi arăta... Aiurea ! Oneaţă insistă : violenţa e o sinucidere, îţi zici. Şi cine-şi face dreptate cu parul, ajunge la sclavie, îţi zici. Bine, dar nici prostia nu e mai breazâ ! Adică ? ! Nu mă întrebi ?... Atunci nu-ţi răspund, trec mai departe. Haide să-ţi arăt biserica nemţilor.

Îl trase de mînecă. Lumea se mai potolise. Dar intrară în biserica ortodoxă, era mai aproape. Nu voia să-i arate nimic lui Rilă, decît să-l scoată din învălmăşeală... Elvira o trimise cu forţa pe soru-sa în casă. Trebuia să se facă linişte. Groparii îşi luară din nou lopeţile în mîini, puseră sub coşciugele pline brîiele lor, chingile unsuroase... În biserică îngerii şi sfinţii de la intrare erau cu aripile arse. Probabil obuzul ce dărîmase o parte a clopotniţei... Aurica tîrîse nebăgată în seamă, pe o pătură, din drum, un mort tînăr, în altar : şi-l acoperise cu prapuri. Parcă voiau ochii ei să spună că era mortul ei ! Aripile de mortar ale sfinţilor, capetele lui Dimitrie şi Ioan, din icoane, căzuseră peste mortul tînăr, cine ştie cum !... Bucăţi din ele. Ochi, urechi. Fulger mînca prescura aflată într-un coş de nuiele. Se bălegase, nesimţitul. De asta năvăliseră şi ciorile. Baligile erau pline de boabe de porumb. Ce făcuseră meşterii pentru gloria lui Dumnezeu — icoane, sfinţi, prapuri... Zăceau peste mort şi sub picioarele calului, printre păsările cerului şi gîştele Augustinei, soţia şefului de gară, ca şi florile aduse de Aurica pentru cel plecat în altă lume. „Bine c-ai oprit măcelul ăla cretin ce putea să ne facă pe toţi de rîs, îi zise Rilă lui Oneaţă. Ce victorie urîtă ar fi fost. Pentru noi, şi chiar pentru noi cei de mîine, Oneaţă ! Te credeam mai prost, îi surîse şi-şi aminti de armeanul din Constanţa ce se orienta după semne eterne pe mare şi spunea în gura mare că astfel el vedea dincolo de orizont cum începe nesfîrşirea mării ! Nici o bucurie nu poate să ne aducă puterea aia... de-i simţi în gît sărătura sîngelui." Îşi aminti de-o scrisoare a Esterei către Valeria : povestea cum de spitalul de nebuni se apropia noaptea leneşă ca o cămilă... şi şi... că dormea, iar somnul ei era fulgerat de raza lunii intrată pe fereastră. Va să zică Esti mai avea timp să observe luna !

Ce chestie ! Şi acuma, deşi nu apusese soarele, luna... dar parcă şi noaptea se apropia leneşă ca o cămilă. Băieţandrul se mai certa cu nimuricul : strigau unul la altul, fără să ştie fiecare exact ce spune celălalt. Oneaţă, ieşit primul din biserică, spuse : „Va trebui să-i luăm de-aici. Dar cum ? Că nu sînt prizonieri. Însă nici să-i lăsăm..." „Nu, nu, spuse Rilă. S-ar putea să-i belească vreunii..." Îl scoase pe Fulger din biserică. Îl priponi lîngă stupi.

— Deşi puştanul are dreptate. L-a enervat... Şi aproape a devenit normal să tragi... dacă ei au ucis. Dinte pentru dinte. Fără să-ţi pară rău... să-i calci sub călcîie... Dacă ţi-au ucis părinţii... Vezi, mortul ăsta... Se opriseră lîngă un bătrîn. Rilă îl ştia : Spiridon-baci, curelarul. E tatăl puştanului, zise Oneaţă.

— A, n-am ştiut, se clătină Rilă. Chiar mă şi mir de ce n-a tras... putea... Durerea te poate orbi, şi el e un copilandru !... Doamne păzeşte. Da, da, toată lumea are dreptate, asta e rău... Dar... oare ?... Agnes veni lîngă el. Tăcu. Vrusese să spună : oare aşa te baţi pentru ţară cel mai bine, ca puştiul ?... Spuse : Băiatul ar trebui luat de-acolo. Săracul de el !

Bătrînul, în lada de lemn, părea că surîde. Îi făcuse şi lui Rilă o centură. Întins între scîndurile de brad, părea liniştit : numai unghiile de la degete îi creşteau văzînd cu ochii, şi părul de pe cap, alb.

Oneaţă se căznea să spargă o nucă în mîini. Şi-l privea pieziş... Nici o păcăleală, Oneaţă ! vru să-i strige. Tăcu. Ce te uiţi aşa la mine ? dădu să-l întrebe. Nu-l întrebă. Ce vrei să vezi ? Ţarina Sîngelui ? Băi, mare tîmpit eşti, Oneaţă, vru să-i zică. Nu-i zise. Se mai coceau nucile în crengile retezate. Dar bătrînul, bătrînul... da, da, îi creştea părul de pe mîini... şi unghiile, negre de vopselele curelelor, părul alb, colilie, de pe cap ! Repetă : „Băiatul ar trebui luat de-acolo ! Să nu vadă, vai de pielea lui !... Hai, zău !"

Pîinecoaptă se apropiase de ei. Zise :

— Să rămînă, să vadă. Să nu uite. Şi încruntat, lui Rilă, uitîndu-se la peruca roşcovană pe care Agnes şi-o mîngîia : Ehei... dragostea îţi poate lua minţile... dacă găseşti că există ceva mai de preţ decît ţara ta.

— N-am zis asta, tremură Rilă, cuprins de o slăbiciune. Dar între noi... oamenii... e ceva mai de preţ decît ?... Nu putu să termine. Pîinecoaptă scuipă cu scîrbă în pămînt ! Scuipa va să zică pămîntul, cum l-ar fi scuipat la mir ? Dar ce voise să spună rău ?... Pace, parcă...

Pîinecoaptă cu plutonul lui de muzicanţi cîntau la căpătîiul mortului care era tatăl copilandrului ce se apropiase cu puşca în mînă de groapă, mînîndu-i din spate pe Gabor şi pe nimuric, să vadă şi ei... Plîngeau toţi, şi nimuricul, şi Gabor, şi nevastă-sa, vioristul, chiar şi Oneaţă îşi ştergea pe furiş lacrimile, el, recele, ce părea o bestie... Poate că plînsul avea să-i facă să se gîndească mai mult. Dar aici putea fi şi binele şi răul. Ce e şi întîmplarea, îşi aminti de-o scrisoare a Esterei : cum îi poate ea face pe unii, ca pe unul, Frank, să creadă că e chiar istoria, cu care te poţi juca, de ai un puşcoci, cum te taie capul... Dar de n-ai fi ştiut cine sînt, aşa cum plîngeau în faţa groapei, i-ai fi crezut pe toţi egali. „Rămîi codrule de fag, care m-ai umbrit cu drag", cînta prin spatele bisericii borţoasa. Cîntecul ei îi amintise de scrisoarea către Valeria în care se mai povestea despre un mătăhălos ce-o trăgea pe Esti de picioare, pusă pe o sanie — şi cum părul ei roşu, pe zăpadă, era ca un fulger ce nu voia să dispară. Frica de propria lor moarte nu exista, în spitalul de nebuni, unde o grăsană credea că e chiar Gioconda. Frica de moarte nu exista. De ce ? Era ea, Esti, mai puternică decît moartea, putea oricînd să-i sfărîme ca Sfarmălemne ?... Sau dulcea încredere, care era şi în strălucirea ochilor nimuricului ?... Mona Lisa, Mona Lisa, crezînd cu orbire... că şi-a făcut atunci autoportretul... A, nu că i-a pozat numitului nu mai ştiu cum Leonardotul ! Ea, de-atunci, nemuritoare, în viaţă şi în artă ! Convinsă, surîzătoare, privind cerul înzăpezit în timp ce un cor de îngeri îi cînta de sub nori din zăpezile albe ce curgeau din înălţimi. Vîntul, lin, pornea acum frunzele nucului către ninsori. Din vară nu mai rămîne nimic, mîine-poimîine, nici verdele cînepii, nici roşul florilor de mac. Tac ! pac ! totul, în gura de nea, în burta albă a iernii. Luna îi întinse un pumn cu seminţe de cînepă. Ia şi mănîncă, o să te-aline. Între măsele, plesnind...

— Nu mai plînge ! urlă băieţandrul, lovindu-l cu automatul peste fălci pe nimuric. Gabor puse mîna pe ţeava armei, şi de-aici... poc ! Împinsături, vaiete, rîsete... Augustina, ca să se aşeze între ei, o luă spre ei din marginea cimitirului, privindu-i doar pe încăieraţi, şi nevăzînd pe unde calcă : poc ! căzînd într-o groapă, peste un sicriu neacoperit de pămînt, spărgînd capacul şi lăsînd să se vadă ochii deschişi şi miraţi ai celui...

— Ioai ! Doamne, ţucu-te ! Mi-am frînt piciorul ! Se puse în fund pe copîrşeu.

Puştanul, între timp, îi împinsese cu botul automatului pe Gabor şi pe nimuric spre spatele casei şefului de gară, unde se aflau stupii puşi pe scînduri de brad, unii peste alţii, sub acoperişul din tinichea vopsită în verde... Hei, drace, cînepa, pe lîngă stupi, albă, aştepta în picioare, rezemată de meliţă, să-i vină vremea de meliţat. Elvira, în curtea lui Gabor, cu pruncul în braţe, privea de departe, cumva, dar înfrigurată, nebunia ce intra în furia puştanului. Iha ! Bisericile atinse de foc, de obuze, casele fără toate olanele pe acoperiş. Satul făcut ferfeniţă, ca un ciorap. Ca un ciorap ? Ei, nu. Orice prăpăd mai lasă ceva în urmă, credinţele. Cum ar fi zis Cata-Chiţiga : valorile. Ele trebuiau să nu le ia şi minţile. Iha ! Măgarul şi nimuricul, la întrecere : Iha ! Iha ! Oneaţă ! strigă ea, neauzită. Oneaţă ! Parcă el, în care n-avea nici o încredere, rămăsese ultima ei speranţă. „Stelele mă-tii !“ înjura puştanul. Stele nu erau pe cer, dar dacă ar fi răsărit, erau ale tuturor...

— La zid ! Îl scoteau din sărite lacrimile lor ?... Că-şi băteau joc de el şi de tatăl său ? Ce era în capul puştanului ? La zid ! Ei dărîmară cu spatele cîţiva stupi şi albinele ieşiră din coşurile de papură şi de pănuşi, vijelioase ! Mama lui Agnes, cu pumnii ei mici, îşi bătea bărbatul ! Teşig ! Poftim ! Poc ! în spinarea lui, văietîndu-se ca şi vecina ei ce se odihnea în groapă cu fundul pe copîrşeu : Ioai ! Iştenem ! Ioai, Doamne ! Puştanul : Dacă voi îmi rîdeţi în nas, după ce... Şi credeţi că eu nu mă răzbun, că n-am oarece în cap sau în boaşe !... apoi vă înşelaţi, vă... iştenul vost şi vă puşc ! Asta era prea de tot : Gabor îl plesni din nou cu latul palmei peste fălci. Vigheaz, te ! Adică să aibă grijă, nu îndura să fie înjurat

de mamă ! Lăutarii nu încetaseră să cînte morții, și-l tot așteptau pe Ion din Ciucea să reînceapă să citească popește... De după biserică apăru ca o străfulgerare părul roșu al Esterei ! Ei, fato ! Vino ! Iată-te ! Nu era coama ei roșcovană. Peruca. Agnes se lipi de maică-sa. Căci băiețandrul tremura, înjurînd : năvăliseră albinele pe el și se apăra de ele cu patul automatului, lovindu-le, cum s-ar fi luptat cu vîntul... Chițcăia de ciudă, se zmiorcăia, blestema. De-ar fi fost Estera, Rilă i-ar fi zis : Hei, tu ! Cum îi și zisese în gînd : Hei, tu ! Mi-a fost rău fără să te mai văd, tu, dar te-am căutat, ehei !... Și-am dat și cu mucii în fasole, doamne, cîte tîmpenii n-oi fi făcut, dar nu te supera pre mine, nu superat... căci toate le-am făcut numai pentru tine, Esti, beștie, care nu mi-ai scris un rînd !... Ei, cum ne cufundam în mare, la Constanța, în marea verde, ca într-o cînepiște ! Și cum cîntau, din cele scoase de Cata-Chițiga din terfeloage : Veniți cu toții să-l slăvim pe Ioan Fiul Tunetului, Pe Ioan cel fără de prihană, Pe cel ce și-a rezimat capul De pieptul lui Hristos ! Parcă se scufundau pînă la creștet într-o nemărginire de mercur ce nu era altceva decît... ei însuși, în timp ce auzeau de pe țărm vocea profesorului de desen cîntînd ca la praznicele făcătorului de lume, la Arătarea Domnului : „Isus al meu s-a botezat Prin mîna unui rob În apa Iordanului Luminînd toate cele făcute.“ Armeanul, încălecat pe butoiul golit de bere, îl îngîna dintre valurile mărunte ale mării : „Dă-i înainte, pițigoi ! Unu, doi ! Unu, doi !“ Luminînd, luminînd...

— Hei, Piți ! Doamne, a leșinat !

Bătu arîngul. Apoi : prrrrrr ! Ce dracu ? ! Ei nu văd gloanțele cum fulgeră prin aer, văd doar cum mortarul din zidul de cărămidă al casei șefului de haltă tresare și sare din locul lui, pulverizat, peste coșurile unde albinele... peste... Și totul e atît de repede, ca o orbire căzută din senin... Prrrr ! Și ei sînt orbi și zic că e nimic, e o întîmplare. Dar gloanțele nu nimeriseră în burta nimuricului. Ion din Ciucea dăduse cu cartea în capul puștanului cînd simțise că-și apropia deștiul... dejetul... Rilă se duse spre Gabor, să-l ridice de pe coșul pe care-l străvise, mînjindu-se pe fundul pantalonilor cu fagure de miere... La o parte, n-auzi ! striga puștanul. Să rămînă

doar ei ! Oneață ! Zarurile chiar că sînt făcute ! Își bat joc ! Rîd ! Trebuiau mai înainte pușcați ! La o parte ! Băiețandrul se albise la față. Un om de ceară cu un automat. Trag, mă ! Rilă întinse mîna spre el :

— Bă ! Se făcu tăcere, o clipă. Măgarul șefului de gară păștea iarba dintre stupi.

— A, ăsta e cu ei !... Trage, bă !

Cine zisese ? Gluma se-ngroșa. Agnes se lipi de Rilă. Rilă sta în fața lui Gabor și a nimuricului, cu palma dreaptă ridicată... Se lipiseră pe tălpi cu miere... Agnes se lovea peste cap cu mîna stîngă (cu dreapta se ținea de Rilă) : îi intrase o albină sub perucă. Augustina nu putea ieși din groapă, aluneca, drăcuind.

— Dacă nu pleci, te achit ! Te achit ! Te achit ! Fulger, legat de un prun, îi privea, mîncînd iarbă... Ieși ! îl luă de braț puștanul pe Rilă. Pleacă ! Nu. N-auzi ? N-auzi ? Să mă ia dracu dacă nu și pe tine !... Și el merită... Uite ce-are pe cap ! Rîde și el de... Oneață ! Oneață ! Arîngul. Aurica, din clopotniță îi vedea cum se împing, cum se... Prrrrr ! Liniște. Li se scurtară umbrele, sub ei. Iarba se înroși sub Fulger. Calul își rupse căpăstrul, dar nu putu decît să cadă peste Gabor, cel cu ochii închiși ca să nu audă focurile... Curgea sîngele din burta lui Fulger ca pișatul. Pietrele colorate ce le purta Agnes la gît căzură pe iarbă... Ai fi zis că lumina lor roșietică lumina iarba. Din țîța ei stîngă, prin bluză, curgea un lapte roșietic. Toți cinci, peste cînepa uscată și albă, de lîngă meliță, și peste stupi. Rilă își sugea un deget : îl mușcase o albină. Mierea era dulce, o simțea pe limbă, cum căzuse cu fața într-un fagure. Agnes, lîngă el, cu peruca ușor răvășită. Usturimea acului albinei. Și în zare, dincolo de porumbul galben, cînepiștea verde, și dincolo de dincolo, albastrul plin de sare al mării. Elvira se apropie : oameni, albine, oasele cînepii, copitele calului. Natura și lumea ei, cum ar fi zis Cata-Chițiga. Își aminti de el cu frică. Natura și... Totuna. Aurica, muta, coborî din clopotniță. Puștanul intrase în biserică. Tăcere. Văd fapte și nu cred că sînt faptele morții, de parcă moartea nici n-ar exista. Cata-Chițiga. Citind în terfeloage. Nu cred. E o încredere a lor în Dumnezeu care întrece orice nebunie. Sau în dreptate, încrederea ?... Rilă

mai bolborosea ceva, coborînd într-o mare de mercur, ca în el însuşi, auzind un cîntec, se strîmba, cu Agnes lipită de el, scrîşnea, de parcă în acelaşi timp... o, de parcă da, chiar atunci, doar cu o secundă mai înainte, i se scosese o coastă, şi-l durea cumplit locul rămas gol... Se răceau umbrele sub ei. Apărură caprele, veşnic flămînde. Pîrţîind.

Pe Gabor şi pe nevastă-sa îi puseră în casa lor, în camera de la drum, pe o masă. Pe aceeaşi masă. Pe nimuric, în tîrnaţ, pe o masă de la bucătărie, pe care de dimineaţă se făcuseră cîrnaţii şi caltaboşii... O spălară bine cu apă fiartă. Babele. Unguroaice îmbrăcate în negru. Pe Agnes vrură s-o ia tot ele. Şi pe Rilă, Augustina. Nu putură. Muta se aruncase peste trupurile lor şi plîngea cu sughiţuri. Ţiganca din Strehaia spuse : Lăsaţi-i, sînt morţii ei, boieroaicelor. Nu erau boierese. Îi lăsară. Aurica îi acoperi cu pătura albă de lînă, pînă la piept. Sub peruca albă a lui Rilă parcă înflorise un trandafir ; răzbeau prin ea culorile... Elvira îi spuse lui Oneaţă : „Las-o să plîngă. Tot nu se mai poate face nimic. Măcar Luna crede că jalea asta ce-o zguduie ar putea să-i dezlege limba. Să creadă !" Plutonul de asanare acoperi toţi morţii cu pămînt. Pîinecoaptă se urcase în autobuzul lui Ion din Ciucea, singur. Nişte inşi obişnuiţi... Din durere, din disperare, din credinţă, din prostie, zise Elvira şi-l rugă pe Ion din Ciucea să-l ducă pe Fulger în porumbi, dincolo de lăstărişul de salcîmi, şi să-l îngroape. Să nu-l cuprindă duhorile. Aurica văzu cum îl tîrîie pe iarbă, luat de picioare, de cap, de coadă. Parcă o cuprindea ameţeala. Îl mai veeda pe cel rupt între cai, răstignit în aer, între cai, pe frînghiile puse în cruce. Privi ochii deschişi ai lui Rilă. Îi ridică uşor capul de pe pămînt, şi puse sub el un maldăr de cînepă. Şi sub ceafa celei de lîngă el. Era un fel de tandreţe ? O mai fură cu ochiul Elvira... Lacrimi, desigur, le udau frunţile celor alăturaţi. Aurica simţi cum i se usca limba în gură : ei erau deja în cer. Ea parcă era sora lor mai mică. Le aprinse lumînări la căpătîi. Îi spălă pe faţă cu cîrpa udă adusă în lighean de Augustina, care-şi tîra un picior... Într-o căţuie cineva veni cu cărbuni aprinşi. Presără pe ei tămîie. Un fum al lui Dumnezeu se ridică peste toţi morţii îngropaţi şi neîngropaţi, ca şi cum aerul făcut de el la începuturi nu mai era de-ajuns.

Un nor albicios, de tămîie, cu mirosul lui Dumnezeu în el ? Luna mai aruncă peste cărbuni, pe furiş, seminţe coapte de cînepă. Aduse lîngă Rilă şi Agnes un braţ de paie şi cîteva braţe de cînepă murată în vară în pîrîul ce da în Criş. Şi un cojoc, din căruţă. Ştia că Aurica avea să doarmă lîngă ei. Se lăsase seara, morţii nu mai puteau fi îngropaţi. Aurica îi acoperi cu pătura pînă peste cap. Bruma să nu-i brumeze. Bruma din ţara brumată, a brumei. Poveşti. Bine că nu-i despărţiseră. Babele în negru, unguroaicele, cu celelalte babe. Fiecare crezînd că trebuie dus fiecare, Agnes şi Rilă, în cimitirele lor... Se răstiseră cu vorbele unele la altele ? Muta nu mai avusese putere să le înţeleagă. Şi acum stătea la picioarele celor acoperiţi cu pătura de lînă şi sughiţa. Dacă nimeni nu-i putuse scăpa, nimeni să nu se mai atingă de ei. Ţiganca balaoacheşă îi acoperi umerii fetei cu cojocul.

— Lasă, lasă, Aurico, fato, îi zise.

Dar ce să lase ? Se făcea întuneric. O boare din altă lume, neagră, venea. Era plină de milă, de nepăsare, de răcoare ? Elvira o luă pe balaoacheşă de mînă şi porniră amîndouă spre drum. Se lăsă o brumă geroasă, ca o burniţă imaterială. Elvira zise :

— Parcă a spus ceva...

— Nu, răspunse balaoacheşa. Amîndouă acum mai aşteptau o minune : să vorbească muta. N-a scos decît un sîsîit, zise Luna. Sssss !... Cam aşa... Ssfff ! Cam aşa.

— Ce putea fi ? O priviră pe Aurica. Lăcrima, sughiţa şi într-adevăr scotea un sîsîit, ca o gîscă uriaşă. Sss... sfff... Ce putea fi ? Dar ce conta ? V-aţi găsit caii ?

— Nu. Omul meu încă n-a venit, şi nici...

— Hai să împingem căruţa la soră-mea în curte, să n-o ia peste noapte vreo maşină în bot... Împinseră amîndouă căruţa. Aurica mai sîsîia ? Nu se auzea. Roţile, pe asfalt. Ce voia să spună ? Poate Rilă era pentru ea omul cel mai curat ? Sssfînt ? Mi-aţi omorît omul cel mai sfînt, să fie ?... Sau Agnes şi Rilă erau ?... Peste toate — o lumină veche. Se lăsa noaptea, grea, liniştită, ca o lespede. Chiar ? Un aer răcoros ca în nopţile de primăvară, cînd se aude sub brazde cum se opintesc boabele de grîu, cum plesnesc,

uruind, cutremurînd pămîntul. Poc ! Poc ! Ca un război pe sub pămînt. Liniște, liniște, acum. Doar pocnetul nucilor pe brîul de ciment din jurul... Parcă se coceau căzînd, căzînd din cer : buf ! buf ! Poporul numeros al grîului, al nucilor.

— Se bîlbîie, zise balaoacheșa. Dacă va vorbi, întîi se va bîlbîi, ca Melentie.

— Îl cunoșteai ? întrebă Elvira, deschizînd porțile. Ei, pe cine nu cunoști tu ? ! Poate și pe cel de sus și pe cel de jos, încercă să glumească, așa, cu gura cam strepezită. Doar ca să vorbească ceva. Aburul rece al nopții îngropa în el totul. Noaptea îngropa în ea totul, pînă și nebunia zilei : nimeni nu mai vorbea, plutonul de asanare plecase în autobuzul lui Ion din Ciucea... Îi zise balaoacheșei, pe care n-o mai zărea, dar o știa de partea stîngă a căruței, împingînd : Aurica s-o fi săturat de cîte-a văzut... Îi ajunge, ca unui om bătrîn. Ei, da, vorba lui bărbatu-meu : băi, de ce să trăim în tristețe ? Poc ! se auzi. Ce ? Nimic, nimic. Într-un cuibar de găini pocnise un ou năzdrăvan. Poate. Ei, cîte drumuri făcuse și căruța asta ! Și oamenii îngropați acum. Și Rilă. Doamne, ce utopie ! zise Elvira. A avut atîta putere ca să colinde lumea, căutînd-o pe... Și-a ajuns sub pătură cu...

— Ce spuneți, cocoană ?

— Nimic, nimic. Ce să-i spună ? Că gîndurile lui Rilă zburaseră, zburaseră... Și acum era lîngă copîrșeu. Mai rămăseseră cîteva tronuri pe lîngă gard, de la plutonul de asanare. Să fugi din lumea asta, să evadezi, bine ! Dar să ieși din ea ca să ajungi lîngă copîrșeu, Luno ? vru să zică. Vorbe. Închise porțile în urma căruței. Nu se vedeau decît lumînările păzite de Aurica să ardă. Încolo, nimic, o tăcută și răcoroasă și întunecată eternitate. Și Cata-Chițiga, ca un semn de întrebare.

Spre dimineață, cînd Aurica deschise ochii, văzu lumînările groase, de cununie, aduse din biserică încă de seara de Augustina, arzînd liniștit în lumina tihnită ce se revărsa bucuroasă peste... Cînta un cocoș, bătînd din aripi. Un muc i se înțepenise în nara stîngă, ca un dop. Îl scoase cu degetul și-l întinse pe iarbă. Apoi se ridică în picioare,

să tragă pătura de lînă albă de pe Agnes şi de pe Rilă, să-i vadă soarele. Se duse la picioarele morţilor şi puse mîna pe pătură şi trase, trase, trase, mergînd cu faţa spre drum, aplecată. Şi cînd se întoarse cu faţa spre cei doi, văzu în locul lor un strat de crizanteme albe, şi galbene, legănîndu-şi florile, culorile... Înfipte cu toate rădăcinile lor în pămînt, nişte flori, exact cît fusese pătura, flori de toamnă, tufănici, crizanteme. Şi nişte trandafiri roşii, scărmănaţi doar de uşoara adiere a iernii.